

HISTORIÆ NATVRALIS
DE QUADRUPEDIBVS
LIBRI
Cum æneis figuris
IOHANNES IONSTONVS MED: DOCTOR
Concinnauit
FRANCOFVRTI AD MOENUM
impensis
HÆREDUM MATH: MERIANI

A

T

EX
REC
OPPIA
MC

FI

IOANNIS IONSTONI
THEATRVM
VNIVERSALE OMNIVM
ANIMALIVM
QVADRVPEDVM
TABVLIS OCTOGINTA
AB ILLO CELEBERRIMO
MATHIA MERIANO
AERI INCISIS ORNATVM

EX SCRIPTORIBVS TAM ANTIQVIS, QVAM ECENTIORIBVS, THEOPHRASTO, DIOSCORIDE, AELIANO, PPIANO, PLINIO, GESNERO, ALDROVANDO, WOTTONIO, TVRNERO, MOVFFETO, AGRICOLA BOETIO, BACCIO, RVVEO SCHONFELDIO, FREGGIO, MATHIOLO, TABERNAMONTANO, BAVHINO, XIMENE, BVSTAMANTIO, RONDELETIO, BELLONIO CITESIO, THEVETO, MARGGRAVIO, PISONE

ET ALIIS MAXIMA CVRA COLLECTVM
ET
OB RARITATEM DENVO INPRIMENDVM
SVSCEPIT

FRANCISCVS IOSEPHVS ECKEBRECHT
BIBLIOPOLA HEILBRVNNENSIS.

TYPIS CHRISTIANI DE LANNOY.
M DCC LV.

SERENISSIMO PRINCIPI

AC

DOMINO DOMINO

IOSEPHO,

AVSTRIAE ARCIHDVCI,

CORONAE HVNGARICAE

AC

BOHEMICAE PRINCIPI

HAEREDITARIO,

etc. etc.

PRINCIPI AC DOMINO SVO
CLEMENTISSIMO
AC
BENIGNISSIMO

SALVTEM PERENNEM ET FELICITATEM
PERPETVAM.

SERENISSIME PRINCEPS

AC

DOMINE CLEMENTISSIME,
BENIGNISSIME.

Virtutum maximae, quae et heroum nomina amplissimis consecrent monumentis et quae eosdem supra communem mortalium sortem longe euehant, sunt opinor, sapientia ac clementia. Quae maiestatem illorum eo sublimiorem reddunt, quo plura earum exempla serae reliquisse posteritati omnes uno adfirmant ore.

Quid obſtat , SERENISSIME PRINCEPS , quo minus eaedem uirtutes eodem TIBI iure ſint uendicandae? Nam conſtante omnium ſermone, qui aetate noſtra per orbem terrarum percrebuit, ſingulae quarumque Imperii Romani prouinciarum gentes earundem TE uirtutum ornamento praeditum celebrant. Quemadmodum enim reſpublica literaria TE ſancte colit muſarum ſtatorem, ita uniuerſae Alemannorum regiones TE alterum merito uenerantur Ioſephum. Siquidem, quanta gratiae documenta muſis earumque cultoribus hucusque dederis, clariſſimi orbis literarii uiri miris praedicant laudibus. Vt nihil dicam de clementia TIBI ab Auis atque Atauis Auguſtis iam innata, quam praeter Germaniae populos cum primis illae Pannoniae ac Bohemiae nationes non ignorant. Quid

opus

opus est multis gloria earum pro me uerba faciente? Quam ob rem arbitror cum superfluum recensere summam uirtutum uirtute per se splendente, cum duco rem maximi momenti magnifico dicendi genere mihi deficiente, quibus excellis et quas nonnisi lingua illius eloquentiae parentis ac nihilominus titubante effari ualeo. Ecquid itaque mirum uel me in uultum TVVM benignum subeunte? Age adire TE, SERENISSIME PRINCEPS audeo et paucis dicam: edo in lucem foetum, quem iam olim egregius Polonorum medicinae doctor enixus insigniuit inscriptione Theatri Historiae Naturalis Vniuersalis. Quem uero librum rursus recudendum ac per partes publicandum curaui. Hic omnino indiget clientelae. Ei si uel maxime cuperem, parum prodessem. Immo sic negligere non possum,

quin alienum illi quaeram patrocinium. Quaeſo quare TE, SERENISSIME PRINCEPS, ut eum ſuſcipias clemens nec TVA proſequi benignitate dedigneris. Non eſt, quod denuo exponam, cur iſtam TE precari gratiam non uerear. Satis eſt notum, famam gratiae TVAE iam tot ſupplicibus praeſtitae uel mihi rogandi parere licentiam. Verum et ipſe, quem TIBI SERENISSIME PRINCEPS offerre ſuſtineo, foetus pro ſe dicet. Ipſe ſcilicet Ionstonus TE uoce rogat ſupplici, ut ſe ab obitu in fidem recipias TVAM ac fronte intuearis ſerena. Non mente decipitur, cuius omnis ſpes in TE eſt. Ecquis eſt quaeſo, qui dicat, quod clementia TVA ſupplicem ſit fruſtrata quempiam? Spero hinc uel ego fore, ut precibus quam humillimis patulas praebeas aures nec me niſi uoti com-

potem

potem e conspectu TVO AVGVSTO abire patiaris. Quam quidem gratiam, quae mihi contingit, non ego solum piissimo religionis cultu, quoad uiuanr, animo infixam fouebo, sed et Numen illud Clementissimum uotis castis, quod alioquin nihil superest, studio defatigabo indefesso, ut non TVAM solum, sed et stirpis TVORVM Augustissimae celsitatem clementia sua ad secula uix numeranda incolumem atque Augustam tueatur ac TE tam in praesidium totius Austriae reliquorumque TVORVM clientum, quam in decus omnium Sacri Imperii Romani ordinum ac statuum florentem conseruare iubeat. Quin precor atque opto cum omnibus orbis terrarum bonis, ut moderator uniuersi mundi rerum humanarum conditionem ita secundet, ut ego cum singulis orbis

bis Romani incolis breui TIBI ceu Caeſari Noſtro illud:
ſis felicior Auguſto et melior Traiano ouans adclamare queam. Ita uouet

SERENISSIME

PRINCEPS

AC

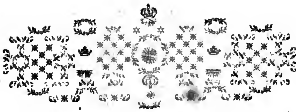
DOMINE CLEMENTISSIME,
BENIGNISSIME.

NOMINI TVO AVGVSTO

HEILBRVNNAE,
d. XIX. Martii A. S. R. MDCCLV.

Deuotiſſimus ac humillimus cliens
FRANCISCVS IOSEPHVS ECKEBRECHT,
BIBLIOPOLA.

PRAE-

PRAEFATIO AD LIBRVM
DE
QVADRVPEDIBVS.

Placet de Quadrupedibus in genere aliquid praefari, Benevole Lector, satisfacturumque me confido, si aliquid *de Nomine*, *Partibus*, *Loco*, *Nutritione*, *Augmento*, *Generatione*, *Vita*, *Animalibus actionibus*, *Vsu et Differentiis* praemisero. Horum vero nomine animalia illa nobis veniunt, quae mediae inter aerea et aquea naturae, pilis utplurimum, testis quandoque obducuntur et quaternis pedibus incedunt. In reliquis omnibus multiplex et incomprehensa occurrit varietas, quae tibi, si bene perpenderis, stuporem inncere poterit. Partes mihi primo externas vide. *Pilos* habent, quae animal pariunt, quae ova, testam. Equis sunt in iuba largi, in armis leoni, dasypodi et in buccis intus et in pedibus. Villosissimum animalium lepus. Omnibus senectute crassescunt. In solo equo canitiem contrahunt. Setis sues et histrices teguntur, oves lana, caprae aruncum de mento demittunt. *Corium* hippopotamo tam crassum, ut inde tornentur hastae, elephantis etiam et rhinocerotibus fere impenetrabile. *Auriculae* omnibus duntaxat animal generantibus et quidem mobiles. Minores aliis vel maiores. Cervis tantum scissae ac velut divisae, soricibus pilosae. In equis et omnium iumentorum genere indicia animi praeferunt, fessis emarcidae, micantes pavidis, subrectae furentibus, resolutae aegris. *Os* magno hiatu cani, leoni et venatu viventibus rescissum, mediocre, suum generi. *Promuscis* soli elephanto. *Maxillae* longae iumentis, rotundae simiis. *Collum* leoni tantum et lupo et hyenae ex singulis ossibus rigens. *Digiti*, quibus ex rapina victus, quini in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes et pauca alia in posterioribus quoque quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum dependente, reliqua, quae sunt minora, digitos quinos. *Vngues* omnibus, quibus et digiti Sed simiae imbricati,

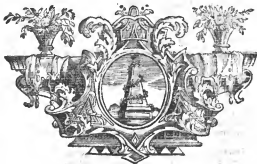
rapa-

rapacibus unci, caeteris recti, ut canibus, praeter eum, qui a crure plerumque dependet. *Vngulas* solidas habent, quae non sunt cornigera, cornigera fere bisulca sunt. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habere dicuntur. Veterino tantum generi renascuntur. Haud minor *internorum* diversitas. *Dentes* exerti verri, apro, serrati, cani, leoni, continui, equo, bovi, acuti primores, plani interiores. Altero ordine carent cornigera. Nullis exerti, quibus serrati. Nulli exerti vel serrati, cui cornua, sed omnibus concavi,, caeteris solidi, simiae, ut homini. Ruminantibus, leoni et cani mutantur. Suibus decidunt nunquam. *Lingua* Crocodilis tota adhaeret, leonibus ac felibus imbricatae est asperitatis ac limae similis, elephanto praecipue lata. *Costae* suibus denae, cornigeris tredecim. *Cor* omnibus in medio pectore est. In equorum boum et cervorum ossa reperiuntur. Maximum proportione, muribus, lepori, asino, cervo, hyaenis et omnibus propter metum maleficis. *Pulmo* testudini sine sanguine, chamaeleoni proportione maximus, et nihil aliud intus. *Venter* solidipedum asper et durus, terrestrium aliis denticulatae asperitatis, aliis cancellatim mordacis. De ruminantium ventribus libro secundo diximus, *lien* rotundus bisulcis et cornigeris, prolixus multifidis, praelongus solidipedibus, minimus pecori in regione Asiae, quae Scepsis dicitur. *Renes* omnia habent, quae animal generant, ova parientium testudo sola. *Vesica* nulli ova gignentium praeter testudinem, nulli, nisi sanguineum pulmonem habenti, nulli pedibus carentium. *Locum* plerisque terram natura designavit, paucis, ut crocodilo, hippopotamo, castori, testudini marinae et aquam. Ex his et illis quaedam latibula habent, quaedam in arboribus degunt. In frigido climate nonnulla, in calido alia invenias. Negata in eodem situ quaedam aliquibus. Frustra et *in victu* uniformitatem quaeris. Herbis et frugibus boves, cervi, equi, sues vescuntur, humiliorem depraedantur oves, altiorem, ramos et germina caprae. Carnes lupis, leonibus et canibus in deliciis, pisces fibro et feli, muscae chamaeleoni. Ruminant cibum quaedam, quaedam non item. Simiam et cercopithecos inter pamphaga forte recte posueris. Ursus hieme in latebris eo humore, quem ex prioribus pedibus tum intumescentibus exsugit, vivere creditur. De *Generatione* habe, concipere quaedam citra *coitum*, ut post Nili a terris recessum in Aegypto mures. Congredientium pleraque autumno, aestate vel vere coire, cum ferocitate tauros et ursos, sine ea canes. Vivos foetus maximus numerus profert, ova testudines, crocodili, lacertae etc. De *Augmento* hoc dixisse sufficiat, μονοχηλῆ et bisulca, digitatis maiora, rhinocerotem, camelum, hippopotamum etc. si exceperis, differreque in eadem specie propter loca magnitudinem. In regione Camadu arietes asinis non cedunt. Testudines ad Taprobanam tantae, ut CIII. pondo pependerint, lacertae in Aethiopia cubitor. octo. *Vita* brevis quibusdam, diuturna aliis. Lepores et feles septimum duntaxat annum attingunt, aries et caper raro decimum. Sus ad vigesimum pervenit, canis ad eundem aliquando, bos decimum sextum vix excedit. Equi mares ad trigesimum quintum vivunt, foeminae quadraginta veneri sufficiunt, quinquagesimum aliquando attingunt. Ad septuagesimum quintum pervenire apud Plinium legimus. Mulum octoginta annis vixisse ex Atheniensium monumentis adparet, cervos centum, in historia invenies. Ad *Animales actiones sensus externi* et *interni appetitus* et *locomotiva* pertinent. Dorcades et lynces *visu* excellunt, hyenae et feles de nocte vident, talpae parum aut nihil. Acute *audiunt* lepores, cameli, cervi et equae Lybicae cantu tibiae oblectantur. *Odoratu* canes valere nemo ignorat, sues adeo sunt debili, ut ne foetore coeni

moveant-

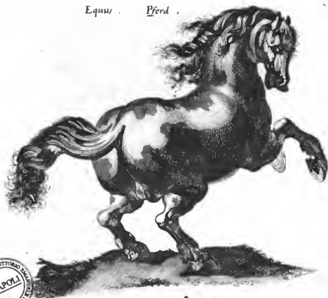
moveantur. Simia nos *gustu* vincit, ut vulgari versiculo traditur. *Internos* si attendamus, insignis sunt amentiae quaedam, ut bubalus, qui capite abdito totum se latere credit, sagacissima quaedam. Simiae nihil non imitantur. Vulpes glaciem transmissurae admota aure eiusdem crassitiem explorant. Canes quamvis longa itinera meminere, nec ulli, praeter hominem memoria maior. Cervi audito canum latratu, secunda fugiunt aura, quo pariter recedat vestigiorum odor. Reliqua in capitibus de equis, capreis, lupis et aliis vide. Maxime vero mirandum, quod tam multae quadrupedes sciant, quae morbis suis medeantur. Panthera stercus humanum quaerit. Testudo cunilae, quam bubulam vocant, pastu vires contra serpentes refovet, mustela rutae in murium venatu cum iis dimicatione conserta. Bos in Cypro contra tormina hominum excrementis sibi medetur. In *Appetitu amor* et *libido* praecipue occurrit. Simiarum erga foetus tantus, ut *magna ex parte complectendo necent.* Sues foeminae libidine turgentes adeo efferantur, ut hominem lacerent. Tanti furoris et tauri, ut *vacca aenea Syracusis, ab agresti tauro, qui pecore aberrasset, inita sit ac semine aspersa.* Econtra camelus coitum in propatulo refugit. Equum detracto oculorum operimento et cognito cum matre coitu praerupta petiisse atque exanimatum Plinius auctor est. Circa *Locomotivam* veloces qnosdam, tardos alios novimus. Nullum animal cursu leporem aequare credidit Xenophon, Horatius vero cum celerrimum cursum dicere vellet, *ociorem cervis* dixit. Alce tantum itineris uno die conficit, quantum equus triduo. Nil de Arabicis asinis dicam, nam vulgares tardissimi sunt, ut et tigres docente nos Bontio. *Vocis* fere obliti fuissemus, cuius tamen insignis in isto animalium genere est varietas. Equus namque hinnit, taurus mugit, asellus uncat, aries blaterat, ovis balat, sus grunnit, verres quiritat, cervus onager glocitat, caper circus mutit, aper frendet, leo rugit, tigris raucat, panthera caurit, pardus felit, lupus ululat, barrus barrit, canis latrat, vulpecula gannit, catulus glaucitat, lepus vagit, mus mintrat, mustela dentrit, sorex disticat, rana coaxat. Sed ad *usum* deveniamus. Bono enim nostro a Deo condita nemo negaverit. Hinc nobis, *alimonia*, *medicamenta*, *vestitus* et *alia*. *Alimonia.* Lac namque nobis suppeditant pilis praedita, ex quo butyrum et caseus conficitur. Carnes iumenta et quae in desertis vivunt cervi, apri, damae, alce et alia. Nec tantum ad necessitatem provisum est, deliciarum etiam oblivisci noluit natura. Leporis carnem *primam mattyam* Martialis vocat. Caro vero etiam domesticae suis quinquaginta modis ita condiri potest, ut totidem ferinae carnis species videantur. *Medicamenta.* Docuere enim quaedam, nec unum est, quod non aliquod suppeditet. Cunilam et rutam contra venena valere a mustela et testudine accepimus. Venas secandi artem hippopotamus docuit. Ductu cervorum dictamnum sagittas extrahere scimus. De remediis contra morbos historia consulatur. *Vestitum.* Magna pecori gratia in usu vellerum, corporum tutela ipsi debetur. Caspiorum ditissimi vestimenta ex pilis camelorum conficiebant. Ex lanis etiam illa fiunt, quae Caesar *subcoacta*, Helmoldus Presbyter *feltra* et *filtra*. Ex his aut ex centonibus aut ex coriis tunicas aut tegmenta milites faciebant, quibus tela vitarent. Mortua pelles suppeditant. Primae tunicae, quas Deus fecerat, ex istis. Pelle leonis induebatur Hercules. Ex agninis rhenones Germanorum erant. Perones ex corio conficiebantur, nobiliorum calcei ex aluta. Frisii denique iussu Drusi coria boum in usus militares pendebant. De *aliis usibus* hoc duntaxat dicam. Canes ad custodiam facere. Feles alimenta a muribus defendere. Equum, asinum, mulam,

camelum ad vecturam adhiberi. Ex nervis fiunt fides. Camelorum veretro optime arcus intenduntur. Funes, quibus brachia catapultarum continentur, torquentur e nervo. Dentibus aprorum laevigatur charta. Plebeios ministros apud Romanos quidam bovillis cornibus infonantes ad coetus cogebant. *Per cornu fluentia in fauces hominum vina decurrere* dixit Ambrosius. Urorum certe barbari septentrionales potabant. Delii Apollinis ex cornibus ara inter septem orbis miracula recensetur. *Taurino felli praecipua potentia, etiam in aere, pellibusque aureo colore ducendis.* Quid de *Fimo* dicam, de cuius discrimine ita Plinius: *humanas dapes ad hoc inprimis advocant. Alii praeferunt hominum potus in coriariorum officinis pilo madefacto. Proxime spurcitias suum laudant, Columella solus damnat. Varro praeceptis adiicit, equino, quod sit levissimum, segetes alendas, prata vero graviore et quod ex hordeo fiat, multasque gignat herbas. Quidam etiam bubulo iumentorum praeferunt, ovillumque caprino, omnibus vero asininum, quoniam lentissime mandant.* De *Differentiis* in infinitum agi posset. Quomodo vero in suos ordines totum Quadrupedum exercitum digesserimus historia docebit. Occurrent primo solidipeda, mox bisulca, tam ruminantia, quae vel cornuta vel non, quam non ruminantia, digitata tandem, tam vivipara, quae vel terrestria vel aquatica, quam ovipara, quae vel teguntur testa vel non. Sed nolo in hanc rem plura. Tu, *Benevole Lector*, laborem boni consule et proximis nundinis Historiam piscium, si Deus voluerit, expectabis.

HISTO-

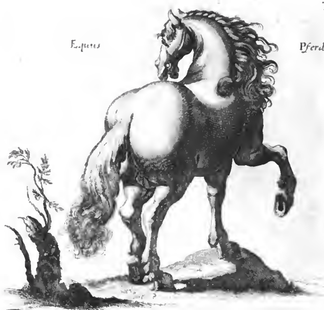

Equus . Pferd .

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Cantherius . Wallach .

Equus Pferd.

Equus Æthiopicus. Æthiopisch Pferd.

Equus Frisicus . Frisisch Pferd .

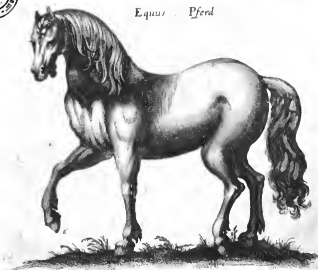

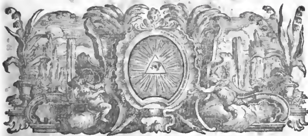
Equus Pannonicus sive Hungari, Hungarisches Pferd .

Equus . Pferd .
Ross . Hengst . Gaul .

NAPOLI

Equus . Pferd

HISTORIÆ NATVRALIS DE QUADRUPEDIBUS

LIBER I.

DE QUADRUPEDIBUS SOLIDIPEDIBUS.

CAPUT I.

De Equo.

Aldrov. de Solidiped. c. 1.

rutis animantibus, quae sanguinem habent, aliis binos, aliis quatuor pedes, largita est natura. Quae tot habent, Latinis Quadrupedes, Graecis τετράποδα, Aristoteli πεζὰ dicuntur, et sub tribus summis generibus continentur. *Vnum est* ἀσχιδὲς, μονώνυχον, seu μώνυχον, aut μονώνυξ seu μώνυξ, Euripidi μονόχηλον, quasi una tantum praeditum ungula, dicitur. Plinius Solidipidem, Gaza Solipedem vocavit. *Alterum* est, quorum pedes binis fissuris utrinque, hoc est, a parte priore et posteriore de ducuntur. Unde bisulca Latini δίχηλα Graeci vocave earunt, aeque chelas seu forcipes pro

Aristot. H. A. l. 2, c. 1.

ungulis habere, Aristoteles dixit. *Tertium* πολυσχιδὲς et πολυδάκτυλον, multifidum, et multipliciter digitatum, quod pedes manuum nostrarum instar, multifidos habeat. Omnibus pedes ad ingressum dati sunt: sed digitata prioribus praeterea ad manuum officia uti nituntur, quod solidipedes posterioribus facere, Aristoteles annotavit. Ex *Solidipedibus*: sunt *Equus*, *Asinus*, *Onager*, *Mulus*, *Monoceros*, et *Elephas*, de quibus ordine hoc primo libro agemus. Ab *Equo* autem incipimus, quod eius singularis sit, inter *lumenta*, quae à iuvando nostras operas Latinis ita dicuntur, praestantia. Demosthenes eum inter urbis munitiones recenset. Romani in eius emtione denis aeris millia e publico persolvebant, adimebantque bello inutilibus. Consulis aut cuiusvis Imperatoris equus, phaleris exornatus, ornamentum, ut apud Halycarnassaeum legimus. In multis regionibus cautum, ne quis equos extra provinciam emittat. Circassi equos plebeis permittere nolunt. M. Antonius in civitatibus sedere in equis prohibuit. Atheas Scytharum Rex ipse equum suum strigili purgabat, ut Plutarchus meminit. Andromache Hectoris coniux, manibus suis avenam et foenum Equis mariti praebuit, quod eum hisce delectari sciret. Theophylactus Lacapeni Impera-

Dionys. Halycarn. l. 10. Antiq. Rom.

peratoris F. Patriarcha Constantinopolitanus ultra duo millia equorum habuit, et in eis alendis adeo fuit intentus, ut pistachia, pineas, palmulas, uvas passas, caricas, eaque omnia lectissima, vino fragrantissimo temperata, admixtis etiam, croco, cinnamomo, aliisque pretiosissimis aromatibus, iis apponeret, in hoc luxu, verum Imperatorem superans, qui, ut ait Capitolinus, equo suo, nomine Volucri, uvas passas, et nucleos, in vicem hordei in praesepe ponebat. Moxii Tartariae populi, constituto et solemni quotannis die equum post aliquot cerimonias corio exuebant, carneque in mensa absumta, palea implebant, et mox erectae arae impositum, ut propitium numen adorabant, pellesque pretiosiores offerebant, ut Iosephus Barbarus in suo itinerario reliquit. Vixit Petrarchae tempore in Italia quidam, qui aegrotanti equo, quem amabat, aureum pulvinar, ac sericum cubile substravit: cumque ipse interim podagra vinctus atque immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut servorum vectus manibus, aut equo altero vix iniectus, et suos medicos secum ducens, equum aegrum suum bis terque quotidie visitabat, illi suspirans atque anxius assidebat, illum leniter manu tractans blando murmure solabatur. Tradit denique Ludovicus Romanus, Narsingae Regis potentissimi equum tanti pretii esse credi, propter incredibilem margaritarum, quibus oneratus est copiam, quanti est quaepiam ex nostris urbibus. In tanto apud plerasque gentes aestimio equus habetur, ut pluribus Aldrovandus ostendit. Caeterum, ut ad *Nomen* ipsum accedamus, varia tam apud Graecos, quam apud Latinos sortitus est. Graecis dicitur ἵππος, πῶλος, quod de pullo proprie sumendum est; ἀλλα Caribus, unde Allabando cuidam nomen; κάλπις Hesychio et Varino, quod tamen equo gradario duntaxat competere videtur; δάμνος Liguribus, ἴκκος et Ethymologo, καβάλλος et καβίλλης, ὁ ἀπὸ κάπης ἅλις ἐσθίων, quod ex praesepi abunde comedat;

Lib. 4. Navig. c. 11.

Nomen.

quo tamen vocabulo ἐργάτης ἵππος, seu operarius equus tantum venit, ut apud Latinos vilitatis significationem habet; ἴννος hinnus, et γίννος, quorum illud equum, qui equum habet patrem, matrem asinam: hoc matrem equam, patrem mulum, significat: ab Aristotele tamen, pro pumilo equo, ut et Suida, cui ἴννοι, οἱ κόλοβοι τῶν ἵππων, sumitur; κέλης non simpliciter equus est, sed qui ab uno sessore agitatur, Varino ἄζωνκτες et ἄζυξ. Aristophanis interpres equum generosum intelligit; alii sellarem, sellarium, et nudum interpretantur; quidam, sed male, desultorium. χρυσάμπυξ epitheton potius est, quam synonimum. Siquidem sic dicitur, quod ἄμπυξ, teste Eustathio, dicatur σειρὰ κατάχρυσος τὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν ἵππων συνδέουσα: id est, catena seu funiculus auratus, quo comae in equorum frontibus sparsae colligantur. A Latinis vocatur *Equus*, seu ab aequalitate, quod pares antiquitus iungebantur; seu quod quando quadrigae iungebantur, aequabantur, paresque forma et cursu iungebantur, ut Isidoro placet; *Eniochus*, apud Firmicum, ut Scaliger notat; *Canterius*, seu quasi carenterius, quod castratus sit et femine, quod careat Varroni visum; seu quod ipsi cauterium inustum sit. Ab aliis tamen pro viliore sumitur. *Veredus* est equus viatorius, qui neque rhedam neque cisium trahit, vice rhedae tamen est, ut Turnebus voluit. Isidorus tamen et Festus rhedarium esse vult, Procopius cursus publici. *Mannus*, parvus equus dicitur Acroni et Porphyrio apud Horatium, quod mansuetudine manuum ductus familiarius sequatur, solutos *tollutares* cognominat Seneca. Dicuntur et Burdones, Burichi, burdi, buridi, et burici apud Vegetium, forte ἀπὸ τῶν φόρτων ab oneribus, ut Gesnerus reliquit. Strabo Gygenios appellat. *Musimones* forte dicentur, quod iisdem ex locis habeantur. Et tantum de Nominibus. Equum *Describere*, utpote animal omnibus notissimum, non est opus. Itaque de *partibus* tantum agemus, et vocabula, quae apud auctores occurrunt,

Isidor. Orig. l. 12. c. 43.

Partes Equi.

ex-

explicabimus. *Vngulae* ὅπλαι Graecis, quaſi ἄπλαι, quod nec bifidae, nec multifidae ſint. *Chelidon*, ſeu hirundo, eſt ungularum concavitas a nido hirundinis dicta. *Batrachos* ſive Rana, eſt ea pars, quae clavis ſolearum ſaepe male adactis laeditur; ſeu teneritas oſſium referens formam ungulae, quam nutrit etiam, eiusque radices in ſe continet, Barbari Tuellum vocant, Germani einen Kern, nucleum. Si ungulae pleniores fuerint carnoſaeque citra cavitatem, Xenophon teſte Caelio, χαμήλας vocat. Commiſſuram ungulae cum pede, ſeu ungulae exortum, Graeci στεφάνην, Hippocrates τῶ ὄνυχος ἁρμονίαν dicit. κύνη Heſychio et Varino ſunt ungularum pars; alii vicinam iis eſſe volunt, ideoque κύνοπλον vocari. Gesnerus putat a Ruſſio appellari *Falcem*. Dicit enim, inquit, locum eſſe delicatum et nervoſum, parumque carnoſum, quod forſan erit μεσοκύνιον. *Talos* nulli ſolidipedum eſſe ſcribit Ariſtoteles, Aſino Indico excepto. *Suffrago*, id eſt In poſterioribus pedibus quadrupedum, quod in prioribus genu, vel eſt nodus aut articulus ſub crure, quo pedis verſura conſtat, tibiaeque ita annectitur pes, ut verti poſſit. Barbari *garrectum* nominant. *Baſis* ſunt oſſa quaedam ſub tibiis Vegetio, Calcaneos forte intelligit. κερκὶς eſt os tibiae, quod radius vocatur. *Cirri* et ſubcirri, equorum ſunt ornamenta. Crura equi Vegetius vocat *gambas* quaſi campas: Hippiatri Graeci βραχίονας et χῆλη vocare videntur. Vegetius etiam Latine *brachiola* in equis dixit. *Coxendices* maximas et validiſſimas habet, usque ut plurimum valet. Inde fieri putat Ambroſius Nolanus, quod ſeſſorem ephippiumve iuxta humeros amet, contra ac aſini et muli. Ἕδρα Xenophonti eſt dorſi ea pars, qua inſidetur. Κόκκυγα vocant veterinarii partem quandam inter armos, ſeu ἐν συνωμίᾳ interſcalpio: Abſyrtus κόκκυγα appellat. Hinc Aetogenes equi, quod genitivam quandam notam ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τοῦ κόκκυγος habeant. Geſnero vero Coccyx eſt pars in medio dorſo, iuxta ſpinam eminens. *Armus* idem, quod humerus. *Dorſum* Garreſum barbari vocant. *Mammas*, tam mares in hoc genere, quam faeminae habent; et foeminae quidem omnes binas inter femora, mares, illi tantum, qui matri ſimiles prodiere, ut Ariſtoteles teſtatur. *Caudam* habet bovillae contrariam, tenorem videlicet brevem, quem Plinius caulem appellat, pilos prolixos. Illam Vegetius *muſcerium*, a muſcarii flabelli ſimilitudine; hos Plinius *ſetas*, et longiones quibus muſcas abigunt, Graeci σεβας vocant. Duriores ſunt in equis, quam equabus, quod harum caudae urina madefactae; ſetas invalidas habeant. Quae de Sertorio ſetas vellere iubente dicuntur apud Plutarchum vide. Plutarch. de ſolert. animal. In Sertorio. Qui ex collo dependent crines, *Iuba* Latinis, Xenophonti χαίτη, Ariſtoteli λοφιά, ſeu criſta, dicuntur: qui a vertice iuxta oculos et tempora propendent, capronas Latini, Protocomium, Vegetius, προκόμιον Xenophontes dixit. *Palpebra* inferior pilis caret: ideo reprehenſus pictor, (Apelles is Epheſius an Nicon, Micon, vel Polygnoſtus fuerit, ambiguum) quod eos addidiſſet. Soli praeter hominem caneſcere, praeter Ariſtotelem, Plinius prodidit, quod os, in quo cerebrum, tenuius, quam caetera pro magnitudine habeat, ſed falſo. Nam et canes caneſcunt, ſub ephippiis etiam in Cicatrice ſemper albi proveniunt, ſeu, quod cum ea pars ſit debilis, nutrimentum non ut antea digeritur, ſed quodammodo corrumpitur, ut Ariſtoteli placuit; ſeu aliam ob cauſam. Unicolores tamen evadunt, ſi hordeum toſtum et in pulverem redactum, quod vim diſcutiendi, detergendique obtinet, inſperſeris. De Coloribus in Differentiis agemus. *Dentes* utraque oris parte habere continuos, tradit Plinius et Ariſtoteles inter ἀνταλλακτα recenſet. Habet autem praeter agnatos, qui lupini et ſilveſtres aliis et proxima maxillae parte, pullis praeſertim adnaſcuntur, ἐκτὸς τῶν προσφυῶν quadraginta. Ante caeteros, dentes parvi, magnitudine fabae, in cibo capiendo impediunt, unde iumentum ſtrigoſius evadit. Ariſtoteles maribus,

quam foeminis plures esse notavit. Eos pro aetatis ratione equus mutat, ut et alia veterina. Anteriores, qui prius mutantur, Graeci ἐμπροσθίους et τόμεις vocant, quasi sectores, aut incisores, Latini medios, Vegetius lactentes, Plinius forte pullinos. Sunt autem numero duodecim, sex nempe in superiore, totidem in inferiore
Arist. H. A. l. 6. c. 22. maxilla. Xenophon γνώμονες, ut te alii Graeci nominarunt, quasi eatatis indices. Equus enim triginta mensium, primum dentes medios dicitur amittere, duos superiores, totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum, itidem eiiciunt et totidem, proximos eorum, quos amiserunt, et incipiunt nasci, quos vocant Columellares. Quinto anno, incipiunt iterum eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tum renascentes eis sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos et completos, ut Varro, exposuit. A complemento, inquit Absyrtus, cum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur et rotundatur, et in triangularem figuram exit, quo tempore praecipue defluxio in ora equorum decumbit. Fiunt nonnunquam a septimo anno prominuli, quos προπεπτωκότας Absyrtus, Varro brochos vocavit. Columella quoque et Palladius, septimo anno omnes expleri aequaliter asserunt, et ex eo cavatos gerere, postea vero, quot annorum sit comprehendi non posse: decimo tamen anno, tempora cavari, et supercilia canescere, et dentes prominere. Duodecimo anno nigredinem in medio dentium apparere, Vegetius adiecit: at Aristoteles et Varro, nitescere in senecta scribunt. Plinius rubescere legit. Ab hac dentium varietate sunt et aliquot equorum cognomina; λιθογνώμων Hesychio et Varino dicitur, qui nullum ex dentibus reliquum aetatis habet indicium, qui προβατογνώμων et ἀγνώμων dicitur. ἄβολος et ἀβολήτας, qui eos dentes non amisit. Δευτεροβόλος, qui secundum eos dentes proiicit. Πρωτοβόλος, qui primum. Petrus Crescentiensis praeter indices istos, habere scaliones et molares, ait: fierique posse, ut nonnulli plures habeant; sed tunc dentes esse duplices. Dentibus autem ad senectutem firmis utitur, quamvis durissimis cibis vescatur, quod a calidis abstineat, si Cardano credendum. Γνάθος et in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis potissimum. Eandem vel saltem proximam partem ψάλια Hippiatri appellare videntur. Maximae illis maxillae, et a maximis moventur musculis, quia proni erant sumturi cibum. In *Corde* os aliquando reperiri, praeter Aristotelem, Plinius prodidit. *Fel* quidam habere Plin. H. N. l. 8. c. 42.
dicunt, habere, superius citati et cum Aristot. H. A. l. 2. c. 15
iis Absyrtus negant. Hic tamen de fellis vesica in hepate intelligendum Plin. H. N. l. 11. c. 37.
est, quam non habere ait; sed quendam inhaerere solutiorem nervulum, in quem se genus hoc humoris insinuet. Ruinus vero, qui Anatomen equi edidit, istiusmodi bilis receptaculum, a dextris hepatis esse ait, in ipsa cavitate plurimisque in ipsius visceris substantiam, ramulis inseri, atque adeo facillime ab omni bilioso onere iecur exonerare; deponere vero etiam in duodenum intestinum; additque etiam, naturam in hoc animante, folliculo, ut in homine, et aliis animantibus, recludi bilem noluisse, quod cum animum habeat semper in patinis, voracitatisque modum nullum, ventrem quoque exonerare multo, quam alia cogatur frequentius, ideoque bilis stimulus semper in promptu adesse debeat. In *figura* hoc observandum tradit Aristoteles, quod pulli paulo submissiores suis parentibus sint, atque adulti caput attingere non possint, quod novelli facile faciunt. Proditur iis Theophrast. de animal. invident.
innasci amoris veneficium, *hippomanes* appellatum, in fronte, caricae magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu devorat foeta, aut partum ad ubera non admittit. Id Plin. H. N. l. 8. c. 42. et l. 24. c. 11.
apud Aristotelem, Plinium, Theocriti scholiasten, et alios invenies. Est et alterum, quod ex genitali equarum manat, cuius et Aristoteles, cum de Arist. Hist. An. l. 6. c. 25.
immoderata equarum libidine agit meminit. Plinis, qui hoc equarum virus a coitu vocat, tantas habere vires, ait, in veneficiis, ut affusum aeris misturae, in effigiem equae Olympiae,

lympiae, admotos mares equos ad rabiem coitus egerit, quod etiam apud Pausaniam et Aelianum invenies. Aelianus confundit cum hippomane pullium seu *pullium*, quod Aristoteli est πῶλιον, Plinio, teste Hermolao Barbaro, polea, estque illud, quod equa prius emittit, quam pullum. Plinius eo nomine alicubi pulli asinini fimum, quem primum edidit, intelligit. *Locum* si spectes, ubique fere locorum hoc animal invenitur. Paludibus et riguis gaudet et ipsa planitie: nec montes, modo rigui sint, aspernatur. Quin Columella, equorum gregibus, inquit, spatiosa et palustria, nec non montana pascua eligenda sunt; rigua, nec unquam siccanea, vacuave magis, quam stirpibus impedita, frequenter mollibus potius, quam proceris herbis abundantia. Locum pascendis idoneum ἱπποφορβεῖον vocant. Pompicus et bellator stabulo continetur. Id equile alii, Varro Equarium, Grapaldus proprie praesepe dixit. Graecis ἱππών, ἱππόστασις, σταθμὸς, φάτνη, ut Pollux annotavit. Hesychius et Varinus apud Lacones ἱππάκην dici tradunt. Lignum, ad quod capistris alligantur, vacerra nominatur. Plura de loco in Differentiis vide. Quantum ad *Cibum*, frugibus victitare, ideo inter sapientissima animalia censeri inquit Plinius. Inter has praecipua sunt, Hordeum, quod minus, quam, avena vel triticum inflat; et tum equus κριθιᾶν dicitur; quod hordeum Nicandro acoste vocetur; Avena, cuius usus apud nos suetus. Triticum, quod tamen Serapio reprehendit; Panis denique, qui in Anglia et alibi ex fabis et pisis in hunc usum conficitur. Victitant tamen frequentius gramine et aliis proprinmque hoc equorum alimentum. Melilotus ideo in Italia Trifolium Caballinum dicitur. Medicam herbam, quae in Media crescit, praecipue equos nutrire, apud Strabonem habemus. Prima falx, teste Aristotele, vitio datur, et cum facta aqua tigatur, incommoda est. Quater autem recte, interdum sexies demetitur per annum, ut Columella prodit. Ad maciem equorum nulla res tantum, quantum illa prodest. De *Cytiso* haec Plinius. Datur animalibus post biduum semper, hieme vero, quod inaruit, madidum. Satiant equos denae librae, pauciores, minora animalia. Multis in locis vicia manipulatim collecta apponitur. Damasci ervilia et ervum, ut Bellonius prodidit. Necessitas ut et alia apponerentur, coegit. Equi Caesaris a Scipionis exercitu in Africa obsessi, referente Hirtio, alga e littore collecta, et aqua dulci elota nutriebantur. Pompeiani ad Dyrrhachium obsessi, foliis ex arboribus strictis, et arundinum radicibus. In regno Senegae, ob aridam tellurem, phaseolorum laceramentis et milio utuntur. Thraces, qui ad Strymona amnem habitabant, tribuli foliis. Parthi Hippace herba. Tartari arborum ramis et corticibus, herbarumque radicibus, ungulis e terra excussis. In provincia Aden piscibus, quorum ibi ingens copia, ut apud Paulum Venetum legimus. Iidem siccati in Golconda provincia Persiae apponuntur: quod et de Gedrosiis, Celtis, Macedonibus, Lydis, Paeonibus, qui Prasiadem paludem habitant, Aelianus et Herodotus prodidere. Arabes camelino lacte bis de die nutriunt. Vere tantum teneris herbis pasci sinunt. *Potum* amant aquam, seu turbidam, ut Aristoteles voluit; seu limpidam ac frigidam, perennem ac profluentem, ut Vegetius; seu leniter fluentem et parum turbidam, ut Crescentiensis, seu palustres, ut Baccius. Sunt, qui vinum praebuere, cum animosos vellent. Sed et sanis, verum macilentis, Columella propinat. Cerevisiam quoque et olim praebitam, ex Varino colligi potest, cui βόσταχυς est avena, et secundum alios frumentacea equorum potio. *Aetatem* si attendamus, In huiusce animalis genere aetas longior maribus: legimus sane equum ad usque septuaginta annos vixisse. Iam illud non venit in ambiguum, quod in annum tertium et tricesimum generet, utpote qui etiam post vicesimum mittatur ad sobolem

Marginal notes: Aelian. H. A. l. 3. c. 17. et 14. c. 18. — Columella R.R. lib. 6. c. 27. — Plin. H.N. l. 13. c. 24. — Hirtius de bello Africano. — Scalig. Ex. 206. 5. — Aelian. H. A. l. 14. c. 25. — Aetas. — Plin. H.N. l. 4. c. 42.

sobolem reparandam. Noratum etiam advertimus, Opuntem nomine equum ad gregariam venerem durasse annis quadraginta. Annositatis proditum a veteribus indicium, si contracta armorum pellis lente explicetur: in iuvenibus ad suum statim locum redit. Sunt, qui ex iuncturis caudae iudicent, ubi ex dentibus non amplius dignoscitur. Quinquennio equas finem crescendi capere; mares, anno addito, a Plinio habemus. Addit Aristoteles, post, annis sequentibus totidem crescere in corpulentiam, et ad viginti usque annos pergere proficiendo: verum celerius foeminas, quam mares perfici. Salacissimum omnium animalium equum esse, Aristoteles prodidit. Hinc ἱπποβόρος, ἱπποπόρνος, ἱππεράστης et ἵππερος, ille inter homines dicitur, qui plus aequo veneri addictus est; et ἱππομανεῖν ille, qui more equini generis, furiis ad eandem agitur. Fa nosior tamen equarum, quam equorum salacitas. Ideo Poetae Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt: mulieresque libidine prurientes caballae, meretrices vero πῶλοι dicuntur. Has societate coniunctas, olfactu mares dignoscunt, etsi paucis admodum diebus una fuerint: quod si foeminae diversae permisceantur, mares ali nas morsu expellunt, suasque singuli seorsim habentes, pascuntur. Gravidas coitum pati apud Aristotelem legimus: Absyrtus negat. An sint homine salaciores, Gryllus apud Plutarchum in dubium vocat, quod capros, porcas, equas, inierint viri, et foeminae insano bestiarum amore exarserint: ad coitum vero nullum a bestia sollicitatum. Fuit tamen Athenis locus, qui diceretur ad equum et puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui et postremus imperavit, filiam in loco quodam cum equo furibundo inclusit, quod clandestino concubitu virginitatem laesisset, et equus puellae vim intulit. De *Aetate* coitui apta diversa produntur. Coire incipere bimum, tam marem, quam foeminam, prodidit Aristoteles. Sed hoc in paucis fieri, et pullos imbecilliores esse: ut plurimum trimatu seu tricesimo mense incipere, et proficere subinde ad prolis praestantiam in vicesimum usque annum: digne procreare posse, cum dentibus mittendis cessavere: sed idoneum maxime tempus cum annum et sex menses complevere: iuniorum, aliquando pabuli bonitate et copia contingere. Plinius vero equas post tertium annum aut. post unum ab enixu utiliter admitti putari ait, cogique invitas: domitas autem sexaginta diebus equire, antequam gregales dici. In Hispaniola, si Petro Martyri credimus, decimo, postquam natae sint mense concipiunt, et geminos saepe unico partu excludunt. Columellae equa bima recte concipere potest; equus mas non trimo minor. Illa post decennium inutilis, quod ex annosa iners proles prodeat. Sic ad vicesimum durat. Anatolius vult, ut admissarius (sic latinis vocatur, qui ad prolem diligenter servatur, Graecis ὀχεῖον, ὀχευτής, ἀναβάτης, κήλων Hippiatricis, ut opus ipsum ὄχεια, et Proriga ille, qui admittit) sit quinquennis, decimum quartum vero ingressus annum, ut conquiescat. Prurire agnosces, cum sese colligere, caudam frequentius iactare, humorem e genitalibus geniturae similem emittere, pluries etiam mingere, videris. Mas aliquando uno, aliquando duobus tribusve, aliquando pluribus diebus implet. Equa intermisso tempore, et melius quatto aut quinto anno interposito procreat. Omnino si nihil plus detur, unum tamen interponere annum, et quasi novale facere necesse est. *Foeturae* initium ab aequinoctio verno ad solstitium, locis calidis mense Aprili, frigidioribus Maio. Sic, quia mense duodecimo partum edit, circa herbescentem et temperatissimam anni constitutionem pariet. Elei finibus suis eductas iniri faciebant, quod sexcentis experimentis cognitum haberent, mirae felicitatis prolem sic provenire.

Marginal notes: Generatio. Aristot. H. A. l. 6. c. 12. — Aristot. l. 4. de gener. animal. c. 5. — Aristot. H. A. l. 5. c. 14. et l. 6. c. 21. — Plin. H. N. l. 10. c. 63. — Columella R. R. l. 6. c. 28.

Mares matutinum tempus appetunt, foeminae post meridiem blandiuntur. Dantur et salacitatis irritamenta. Absyrtus, ustam cervi caudam cum vino terere, et genitalia illinire iubet. Alii cicer exhibent; nonnulli urticam ori indunt; pulverem testiculorum equi in potu exhibent; detersa foeminae spongia loca naribus admovent: scilla cum aqua ad mellis crassitudinem contrita, naturam equarum cum menses ferunt, tangunt: urtica vulvam perfricant: quidam denique fimo gallinaceo cum Terebinthina trito, partes oblinunt. Lybicae et Mysiae equae, tibiae cantu excitantur, et gravidae fiunt, ut apud Aelianum legimus. Genus tibiae Hippophorbum Pollux vocat: materia, laurus detracto cortice. Non omnes tamen concipiunt; nec omnes postquam concepere, edunt. Cuius rei indicium aiunt, quod foetus circum renes alia quaedam, specie propemodum renum, ita continet, ut rescissus, quatuor renes habere videatur. Si, quot equae uni equo sufficiant quaeras, Columella, nec minus, quam quindecim, nec rursus plures, quam viginti, unum implere debere inquit. Aristoteles tricenas foeminas et paulo plures singulis maribus tribuit. Palladius aestimatis unius cuiusque admissarii viribus, pauca vel numerosa coniugia submitti consulit: iuveni equo et viribus et forma constanti, duodecim vel quindecim adscribit. *Concepisse* comperies, secundum Aristotelem, cum menses cessarunt; secundum Absyrtum, si marem respuat; secundum Plinium, quod colorem illico rubriore pilo, aut quocunque pleniore mutent. *Marem udituram* aiunt, si tertio ante plenilunium die admittatur; si tertio post, foeminam. Illum feminatum colligunt, si dextra admissarius desiluerit; hanc, si sinistra. Iusta equa in Pharsalia dicebatur, quae semper similem equo, cui coniuncta erat, produxit. Vento in Lusitania concipere, Columellae, Varroni, Plinio, Solino, Alberto, Avicennae visum; in Cappadocia idem fieri Augustinus prodidit; at Iustinus in fabulis id recenset, Aristoteles fieri posse negat. Circa praegnantem quaenam facienda sint, Oeconomi docebunt. Abortiunt, si fumigantis lucernae odorem persenserint, vel cum praegnantibus asini coiverint. Annum, secundum plerosque, uterum ferunt, secundum Absyrtum, undecim menses et decem dies. Uteri durities in causa, si Aristotelem sequimur. Facillime omnium quadrupedum partus edunt, et quidem erectae. Eumelus auctor est, cum tardius pullitium enititur, continuo parituram, si comprehensas leniter nares constrinxeris. Pariunt magna ex parte singulos, aliquando gemellos. Vacat admodum a purgamentis in partu, minimumque emittit sanguinis profluvium, pro corporis magnitudine. Cum peperit, statim secundinas devorat, illudque fronti annatum hippomanes. Visum prodiisse et hermaphroditos. Nero tales equas ex agro Treverico, carpento suo subiuges ostentabat, ceu plane visenda res esset, principem terrarum insidere portentis. De *androgyno* Principalli Vicecomitis ita Cardanus. Unum habebat tantum testem proprio loco, cum mammis tumidis, ut equae habent. Inde vulvam proprio loco, et ex vulva penis emittebatur, non maior palmo, cum eum exereret. *Vocem* equi cum exprimere, Graeci volunt, χρεμετίζειν, et ἐπιχρεμετίζειν, φρυμάττεσθαι, vel potius φρυάττεσθαι, ut Ammonius monet, dicunt; Latini fremere et hinnire. Vox ipsa, χρεμετισμὸς, βράχαλος, μιμίγμος vocatur. De eius mutatione ita Aristoteles. Equorum etiam voces, differre palam est. Foeminae enim simul ac natae sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: mares exiguam quidem et ipsi, sed pleniorem tamen et graviorem, quam foeminae et indies maiorem reddunt. Bimus cum est, atque inire incipit, vocem magnam gravemque mas mittit: foemina maiorem, quam ante et clariorem, usque ad vigesimum aetatis annum, magna ex parte: sed

Aelian. H. A. l. 12. c. 44.

Columella R. R. l. 6. c. 27.

Columella l. c. Varro R. R. l. 2. Plin. H. N. l. 8 c. 42. Solin. Poly hist. c. 36 August. de Civit. Dei l. 21. c. 5.

Plin. H. N. l. 11. c. 47.

Cardan. de rer. var. l. 7. c. 33.

Vox.

ſed ab hoc tempore imbecilliorem
tam mares, quam foeminae reddunt.
Qui nunquam in aliorum equorum
turba hinnit, hunc mutum eſſe ſcri-
Motus. bit Mizaldus. Cum incedunt, ſo-
nitum edunt, pedibus terram pul-
ſantes. Inde Latinis ſonipedes,
Homero ὑψήχεις, quaſi altiſoni di-
Cardan. de cuntur. Quoniam poplites non adeo
Var. Rer. flectere poſſunt, aſcendendo magis
l. 13. c. 3. fatigantur, et lapſi, maiore cum
impetu ruunt: deſcendendo, quod
quatuor habeant crura, magis con-
tra pondus obnituntur. Agilitatem
et epitheta, quae apud auctores oc-
currunt, et exempla teſtantur. Ho-
mero ὠκύποδες, ἀερσίποδες, αἰολλόποδες,
ταχύποδες, ἐλαφρόποδες etc. vocantur.
Oppianus, tantae Iberos, ſcripſit eſſe
celeritatis, ut ſolae cum eis Aquilae,
aut Circi accipitres comparari poſ-
ſint. Perſei Pegaſus alatus fingitur.
Sarmatas longinqua facturos itinera,
etiamſi nihil offerrent pabuli, per
centena et quinquaginta milliaria
inſediſſe, non nemo prodidit. In
Arabia, ſi Vartomanno credimus,
citatiſſimo curſu diem ac noctem
integram nunquam ceſſant. In Ala-
nico bello captum a Probo Princi-
pe memorant, qui unius diei ſpa-
tio centum obiret milliaria, vel in
decimum haud interpellato labore.
Caeterum *an equi equabus, aut vice
verſa velociores ſint*, disquiritur.
Homerus equabus Pheretiadis pal-
mam tribuit. Menelai Aetha per-
Horat. l. c. niciſſima erat. Horatius quoque equ-
Car. od. 16 um, quam equam quadrigis aptio-
rem dicere maluit. Equas inter
currendum urinam emittere Plinius
dixit. Crauxidae equa octava Olym-
Plin. H. N. piade omnes vicit deſultorios. He-
l. 15. c. 21. cratitis Theſſali (Echecratidem Pli-
nius vocat) praegnantem equam O-
lympia viciſſe invenimus. At Op-
pianus mares ad venationis uſum
praeſtare tradit; foeminas minus ce-
leres ad longos per nemora decurſus.
Aldrov. *Quid equus admiſſus* Ciceroni ſit, in
p. 40. Aldrovando vide. Imminuitur, imo
deperditur celeritas, ſi otio domi
marceſcat. Quamobrem Antigonus
Rex cum ſuo equitatu obſeſſus, cum
exercere equos propter loci angu-
ſtiam non poſſet, eorum capita lo-
co ſubſtrinxit altius, quam ut prio-
ribus pedibus terram poſſent attin-
gere: deinde cogebat ipſum equi-
tatum poſterioribus exultare ac cal-
ces emittere; qui motus non minus
ſudorem excitabat, quam ſi terrae
ſpatium decurriſſent. Ex putreſcen-
tium medullis evolare veſpas, no-
tiſſimum. *Naturam* ſi ſpectes, Φο- Natura.
βώδεις quoque ſunt, ſeu ἀγελαῖοι: bi-
bunt ſorbendo, et os profundius
aquae immergunt, quod audaciae
inſcribitur: animum et os ſemper
in patinis habent, et facilius ſitim,
quam famem tolerant: equae cre-
brius mingunt, et per menſes pur-
gantur: plus excrementi ſicci, quam
humidi, quod ſiccis magis veſcantur,
egerunt: Spumant, ſi curſu defati-
gentur, cuius cauſam Galenus exa- Galen. in
cte prodidit; ſomniant de iis, quibus Aphoriſ.
aſſuevere: dormiunt plerumque ſ. 2. 45.
ſtantes, canterii magis, qui quod
caſtrati ſint, ſomniculoſiores viden-
tur. Cum iraſcuntur, canum mo-
do dentes denudant mordentque:
blanditiis maxime deliniuntur: pul-
los vehementer amant: Hinc factum,
ut Darius equa conſcenſa, quae do-
mi pullum habebat, ex praelio ad Iſ-
ſum rebus ſuis inclinatis evaderet:
et Tartari, praedae gratia regionem Paulus Ve-
quandam, in qua multo per annum netus l. 9.
tempore ſol non apparet ingreſſuri, c. 47.
pullos in limitibus relinquunt. Sic
enim equae nocturno itinere diligen-
tius obſervato, recta ad ſuos pullos in
reditu contendunt. Rara denique,
ſed nota equarum rabies eſt, ut, cum
in aqua ſuam viderint imaginem,
amore inani capiantur, et per hunc
oblitae pabuli, tabe cupidinis inter-
eant. Mentis error diſcutitur, ſi
deducas ad aquam detonſa iuba:
tum demum ſpeculatae deformita-
tem, priſtinae imaginis aboletur me-
moria. Lycoſpadas equos maxime Aelian. H.
dare operam, ut aurigis ſuis formoſi A. l. 16. c.
videantur, Aelianus prodidit. Ad 24.
ſenſus internos, ingenium, docilitas, Senſus in-
memoria, amor et fides erga domi- terni.
num, pudicitia, et magnanimitas
pertinent. *Ingenio* debentur, quod
inimicos partis ſuae norunt, adeo
ut

ut inter praelia hostes morsu petant: quod rectoribus perditis, quos diligebant, mortem fame accersant: quod auribus, quae audivere indicent: et quod equitationis peritum agnoscant. Bucephalus Alexandri, accepto regio stratu, neminem unquam alium praeter dominum vehere dignatus est, et vulneribus altis in praelio acceptis, non prius concidit, quam dominum extra periculum deposuisset. Equum Caii Iulii Caesaris nullum praeter Caesarem dorso recepisse, Solinus et Suetonius auctor est.

Sueton in Caesare. Cuiusdam medici Pannonici prae foribus solutus, etiam per integrum diem, donec ab aegris rediisset, expectabat, adventanti gratulabundus occurrebat. Choreas tripudiaque *edoceri* Sybaritarum exemplo notissimum, qui eo devenerant dementiae, ut in sympofus equos ad tibiam saltare docerent. De illo vero, quem Scaliger vidit, ita idem. Scaliger Exercit. 209. f. 1. Equum pusillum deformem circumducebat agyrta quidam, cuius iussu atque etiam loco interdum ille omnia faceret; ambulare, succussim properare, currere, saltare, vel quadrupes, vel bipes. Vinum bibere vidimus, in clunibus sedentem, anteriores pedes ad pateram ferri, pelvim sive malluvium cruribus sustinere, quasi a tonsore lavaretur; qualem pictum videmus asellum cucullatum: humo se sternere, porrectum atque proiectum iacere, ciliorum compressione annuere, caput ad heri nutum attollere, in terga vertere, supinus ostendere, quo corporis situ mulier ineuntem admittat virum. Stabulum agnoscere, et sponte domum reverti, notum. Ideo Galba, cum de equi possessione disputaretur, velatum duci ad flumen praecepit, et, ubi bibisset, amoveri velum oculis, ut stabulum petere posset. Suidas in ἵππων. Deuxippi equus ita erat edoctus, ut et sine habenis ocyssime ferretur, et illo pedetentim procedente, placidissime staret. Nigritarum quoque equos non aliter dominos ac canes sequi, Strabo auctor est. In ventre cubare edoctos a larcis, apud Herodotum legimus. Nervam in Parthia equus adorabat. Lutetiae alter Reginam Ludovici XII. coniugem genibus flexis salutabat. Circulos ligneos transiliisse, more canum, saltuatimque vivacissima pernicitate sese gyrando revolvisse, Venetiis anno MDCXXXVI. vidimus. *Memoria* valere inprimis tubae sonus indicat, quo audito, aures arrigit, nares inflat, hinnit, frena cum strepitu rodit, pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest. Parasitus etiam quidam apud Tzetzem, cum equo veheretur curuli, prandio frustratus est, quod equus, cum in columnam merae forma incidisset, circum esse putans, usque ad vesperam circum eam se flexisset, cum impetu semper currens. Taceo, quod Tholossanus de equo cuiusdam Episcopi scribit, quem frater eius ita adsueverat, ut quoties verba: Deus in adiutorium meum intende, audiret, saltibus crebris se extolleret. De *amore*, *gratitudine et fide erga dominum*, quorundam exempla restantur. Antiochi equus, occiso in praelio domino, se et suum sessorem Centeretrium Gallum praecipitem dedit. Scytharum reguli, hostem, cum victor ad spoliandum venisset, ictibus et morsu confecit. Dionysii, ab eodem in coeno relictus, ut apud Plinium ex Philisto legimus, ut sese exemisset, vestigia domini secutus est, etsi apum examen tergo haereret. Homerus Patrocli equos flevisse dicit, Virgilius Pallantis, Caesaris Suetonius, suum Asturconem Cardanus. Plinius quoque, eo affectu plaerosque equorum in dominos esse, ut affectos lugeant, lacrymasque interdum desiderio fundant, tradidit. Plin. H.N. l. 8. c. 42. Interfecto Nicomede Rege, equus eius vitam inedia finiit. Idem de Soclis iuvenis Atheniensis equo, postquam ab eo venditus fuisset, dicitur. De *Pudicitia* apud Aelianum, Varronem et alios invenies. Plinius ita brevissime: Plin. l. c. alium, inquit, equum, detracto oculorum operimento, et cognito cum matre coitu, petiisse

praerupta atque exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro laceratumque pariter aurigam invenimus. Namque et cognationum intellectus in iis est: itaque in grege prioris anni sorore, libentius etiam, quam matre, equa comitatur. De pulli ex incesto domini concubitu nati zelotypia, vide Aldrovandum. De *Magnanimitate* idem prolixe agit, sufficiat dixisse, quod Plinius habet, nempe, Equorum iubas tonderi praecipere, ut asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire: inventi quoque, qui sine auriga certamen vicissent. In circo, inquit
Plin.H.N. l.8.c.42. Plinius, ad currus iuncti, non dubie intellectum adhortationis et gloriae fatentur. Claudii Caesaris secularibus Circensibus, excusso in carceribus auriga, albatos equos palmam occupasse, opposita effundentes omnia, quae contra aemulos debuissent, perito auriga insistente, facientes: cum puderet hominum artes ab equis vinci, et peracto demum legitimo cursu ad metam stitisse, moxque subiungit. Maius augurium apud priscos, plebeis Circensibus excusso auriga, ita, ut staret, in Capitolium cucurrisse equos sedemque ter lustrasse: maximum vero, eodem pervenisse ab Veiis, cum palma et coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: unde postea nomen portae est. Phidoti Corinthii etiam equa, cui Aurae nomen, apud Pausaniam, ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, et cursum pristinum aeque, ac si rectorem haberet, retinuit, et circa metam se convertit: audito vero sono tubae ad cursum concitata est vehementius: cumque ad ludorum praefectos antevertisset, iam quasi victoriae se compotem intelligens, constitit. *Sympathiam et antipathiam* si attendas, singularis equo cum gallinis et otide amicitia: cum *camelo, elephante, lupo, urso, leone, sue, ovibus, asino, serpentibus, trachuro, pisce, phoca, pomis et ficubus, hordeo quodam, gentiana, colore atro*, et cadaveribus, inimicitias exercent.

Camelos cum Cyrus equitatui Craesi Herodot.
oppofuisset, in fugam equos conie- Hist. l.1.
cere. Xerxes Arabes camelis usos, p.15.
ultimos in exercitu locavit, ne equi consternarentur. In bello Tarentino elephantorum tum magnitudine, tum deformitate, et novo colore simul ac stridore consternati equi, cum incognitas sibi belluas amplius, quam erant, suspicarentur, fugam stragemque late dederunt. Caesar ingentem fluvium in Britannia traiecturus, conscenso elephante, equos Britannorum terruit. Ne tympana quidem ferre posse, si ex pellibus vel elephantis, vel cameli, vel lupi facta fuerint, a Porta auctor est. Rumpi eos traditum est, Plin.H.N.
teste Plinio, qui vestigia *luporum* l.20.c.20.
sub equite sequuntur, si calcaneum equi quadrigam trahentis conculcent, sisti, tanquam cum quadriga conglaciati essent, apud Aelianum legimus. Nunquam transituros equos, ubi lupi intestina sint defossa, Pierius Valerianus prodidit. Dentes vero maximos, infatigabilem cursum praestare equis dici, si eis alligentur, Plinius auctor est. Plin.H.N.
De Lycospadis et Lycophoris equis l.28.c.19.
in Differentiis agemus. *Ursos* in solitudine tympano ex equi pelle confecto, terreri, Portae quoque debemus. Castrati *leonem* nulla ratione accedunt, dextrarii seu non castrati adoriuntur. *Oves* si stabu- Columella
lo, in quo mulae, equi, aut asini R.R. l.6.
steterunt, facile in scabiem incidunt. c.30.
Rudentes *asini*, in Darii contra Scythos expeditione, equos perturbarunt. De *serpentibus* Silius Italicus prodidit. Cauda *trachuri* ventri e- Aelian.H.
quae appensa, abortum procurat, A. l.13.
si Aeliano credimus. *Phocae* aspe- c.27. Plutarch.
ctum ferre nequeunt. Animo lin- Symp. l.6.
quunrur, si aut mala aut ficus dor- p.8.
so comportarint; exanimati, panis obiectu revocantur. Hordeo illo abstinent, quod in quodam, circa Scytharum et Medorum dictam Thraciae regionem, loco, provenit. In rabiem aguntur, si lasere nares illiveris. Gentianam abortus equabus causam esse, Gesnerus exquodam sene audivit. Securidacam

cam si calcaverint, soleas exuunt. Si equi ex Sybari flumine biberint, sternutamentis exagitantur: si ex Cossinire Thraciae, quod in agrum Abderitarum defluit, in rabiem aguntur. Idem de puteo haud procul a Potniis Baeotiae urbe dicitur. Equum Catonis in Maurum aterrimum, aterrimis armis indutum, calcaribus adactum, sese inferre recusasse, Silius Italicus reliquit. A cadaveribus abhorrere, apud Homerum habemus. [illegible] Maximus quidem equorum in cibis, medicina, bello, venatione, itineribus, triumphis, et aliis usus est; nos tamen, quo loco duntaxat in *Cibis* et *Medicina* habendi sint, videbimus. *Carnibus* usos non tantum obsessos, quod in Veronensi sub Maximiliano I. Novariensi, sub Ludovico Aureliano, Rupellensi, sub Ludovico XIII. Gallorum Rege Christianissimo, ut alia taceam, factum, sed et gentes, apud auctores habemus. Notum est, Nomadum, Scytharum, Sarmatarum, et Tartarorum modernorum nomen. His volupe, vulnerare incidereque equos, carnibusque etiam semicrudis vesci: caballos pridie tum sponte, tum morbo absumtos, exciso loco apostematis comedere; eorundemque reges, si quando commeatum suis distribuerent, quadraginta hominibus equum unum dare solebant. Sed et apud Persas, in conviviis die cuiusque natalis, assi toti apponebantur: a Germanis vero tam agrestes quam, domestici caballi, tam diu comedebantur, donec a Gregorio III. abrogaretur. Ab Alpinis populis pullos edi, Bruierinus se audivisse refert. Fuit et *Sanguis* in delicus. Plinius sane Sauromatas e milio, maxime pulte, et cruda etiam farina sanguine e cruris venis admixto vivere, prodit. Miechovius vero et Paulus Venetus, equitantes si fames invaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire, haustoque eorum sanguine, famem sitimque pellere, reliquerunt. Gavisos eodem Cancanos, qui secundum quosdam Virgilio Bisaltae, secundum Acronem et Porphyrium Hispaniae gentes, apud Horatium habemus. De *Lacte* nullum dubium. Scythae namque

Bruier. l. 13. c. 40.
Plin. H.N. l. 18. c. 10.
Horat. l. 3. Carmin.

liberis statim atque nati sunt, lac equinum porrigunt. Inde Hippomulgorum, et Galactophagorum nomen. Iidem Soli exponunt, ut crassior pars subsideat, mox fervefaciunt. Evadere produnt, ut vinum album esse putetur. Moschi vero olim Tartarorum servi, potum lactis equini illis tributum petentibus per ducem suum in itinere offerre consueverant. De Hippace quid sit, inter scriptores non constat. Hippocrates, Dioscorides, et Plinius, caseum esse scribunt, quem ille virus redolere, et bubulo proportione respondere, adiicit. Alii equinum coagulum esse credunt. Theopompus Scythicum ex lacte equino, edulium esse scribit. Utut sit, hac et glycyrrhiza, undecim et duodecim dies vitam tolerari apud Theophrastum legimus: plurimam temporis partem caseo equino usos Hippocratis testimonium est. Nec est, quod quisquam illud miretur; cum Zoroastrem interdum solo lacte sex menses transegisse, quod de quodam alio Athenaeus narrat, referant. *Medicinam* quod spectat, habet in ea locum, *lac, serum, sanguis, axungia, coagulum, dentes, lingua, os de corde, iecur, testes, fel, pili, ungulae, sudor, spuma, saliva, urina, et stercus. Lac* maxime perpurgat, ut purgare Dioscorides tradit. *Serum* ad ulcera renum perpurganda, conducit, si Aetio credimus; illud nempe, quod per decoctionem ex lacte separatur. Rhasis mulierem, quae non concipit, si lac equinum ignorans biberit, et mox cum viro congressa fuerit, concepturam scribit. Invenio et apud Plinium, vulvas colluras iuvari eodem lacte. *Sanguis* septicus est: Equarumne, quae admissuram expertae sunt, an vero marium ὀχευτῶν, quod Hermolao Barbaro placet, vel equorum utriusque sexus, quod Plinio, experientia dirimere potest. Eundem Plinius regio morbo prodesse scribit: et hippiatri eodem ad diversos morbos utuntur. Phragmaticum de matrice detractum, cum oleo vinoque tepefactum, et toti iumento contra pilos inunctum, curat. *Fel*, maleficae naturae est, si Plinio

Cromerus Histor. Polon. l. 9.
Hippocr. l. 4. de morbo.
Plin. H.N. l. 28 c. 9.
Theophr. H. P. l. 9. c. 13.
Usus in Medicina.
Dioscor. M M. l. 2. c. 75.
Veget. l. 1. c. 17.

nio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, ut ideo flamini sacro equum tangere non liceret. *Axungia* suffumigata, partum mortuum, si Sexto credimus, foras eiicit, et secunda sequitur. Medulla unguentis ad spasmum miscetur. *Coagulum* inter dysenteriacorum et coeliacorum remedia censeri, Dioscorides, Galenns, Avicenna, et Haly auctores sunt. *Dentium* farina verendorum vitiis inspersa medetur. Qui primi equo cadunt infantibus adalligati dentitionem facilem praestant, idque efficatius, si terram non attigere, ut Plinius prodidit. Sextus eos, si dentem, qui doluerit, tetigerint, remedio esse scribit. Nam et infans, addit, si equi rostrum basiaverit, dentium dolorem non sentit, et nec equus mordebit infantem. *Lingua*, ex vino inveterata, ad lienem praesentaneo remedio sedandum datur, si Caecilio Bioni apud Plinium fides. *Os de corde*, dentibus caninis maxime simile est. Hoc scarificari dolorem, aut exemto dente demortui equi maxillis ad humerum eius, qui doleat, demonstrari, Plinius auctor est. Galen. de Euporist. l. 2. c. 38. *Iecur* theca cedrina repositum, dein vino Chio et aqua dilutum, ne iecur amplius exedatur, efficit. *Lien* ex aqua dulci potus, mortuum partum eiicit, apud Plinium. *Testiculi* aridi hausti Venerem stimulant. *Lichenes* in genibus, et super ungulas inflexu harum partium indurati *calli*, triti et in aceto exhibiti, comitialibus prosunt, ut Dioscorides, Galenus, et Plinius, scribunt. *Pilus* ad ostium domus alligatus, ne culices, aut cniphes per ostium involent, prohibet. Id Rhasis et Albertus prodidere. In inguinum ulceribus equi Setae tres, totidem nodis alligatae intra ulcus, remedio sunt. Eorundem ex capite et femine cinis, sanguinis profluvium sistit. Pilo circumligato verrucae tolluntur, quod propter adstrictionem alimento privatae arescant. *Ungularum* cinis cum oleo et aqua illitus, panos et apostemata, in quacunque parte discutit: sed et strumas, si urina calefacta admisceatur. Ex vino et aqua potus adversus calculos prodest. Suffitus partum deturbat. Ramenta per nares equo infusa, urinam eiusdem promovere, Hierocles scribit. *Sudor* cum urina in balneo bibitus, tineas et serpentes e ventre hominis exigit, si promissis qnorundam credendum. Mistus cum vino et a gravida potus, abortum facit. Si cultelli vel gladii calefacti eum imbiberint, inficiuntur adeo, Alberto prodente, ut locus ab eis vulneratus, sanguine, ante mortem animantis, manare non desinat. *Spuma* equi recens detracta, et cum oleo rosaceo infusa, auricularum, quamvis vehementes dolores resolvit. Eadem, Marcellus, si ab equitando vexata fuerint inguina, aut intertrigines doluerint, fricari tanquam praesentaneo remedio, iubet. Ex *Saliva* commendat Gesnerus, in fervido faucium malo, quod aestate nonnunquam, pestilenti lue, in milites inprimis grassatur, remedium. Gesnerus de Equo. *Saliva, inquit equi, avenam aut hordeum pasti, os aegroti diligenter colluitur: deinde ex cancris vivis contusis, humorem exprimes, eodemque rursus lavabis. Quos si vivos habere non potes, pollinem de cancris aridis in clibano tostis insperge: postquam equi saliva ablueris.* Phthisicis iam desperatis, salivam vel spumam cum aqua calida per triduum dabis. Aeger sine cunctatione sanabitur; sed equus morietur. Id a Plinio, Marcello, et Sexto proditum habemus. De *Vrina* et *Stercore* hoc dixisse sufficiat; illam aquae ferrariae ex officinis contra comitialem morbum misceri: hoc, ad colicam in vino albo decoctum, contra scorpionum ictus, et fluentem ventrem in aqua, Dioscoridi, Plinio et Sexto adhiberi. Recens naribus admotum, sanguinem reprimit, inprimis si cum creta et aceto acerrimo agitetur. Cum putaminibus ovorum in cinerem redactum, mistum, ne ex vulnere immodice fluat, prohibet. *Anhelitum* praeservare a peste quorundam commen-

mentum est. *Differentiae seu Genera* equorum varia sunt: praecipua, *a locis*, *partibus*, et *quibusdam accidentibus* sumuntur. A *locis* equi sunt, *Acarnanici*, qui maximi fuisse dicuntur. Unde in proverbium de re maxima cessere. *Aethiopici*, quos feros credo, et penniatos, et cornibus ornatos ferunt: male a calore habentur. *Agrigentini*, qui olim ad agones Graeciae mittebantur, et victores recedebant. *Alanici*, qui veloces et robustissimi. Probi tanta celeritate fuisse perhibetur, ut diurnis spatiis centum obiret milliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore, ut diximus. *Angli*, quorum bona pars non succussat, ut Polydorus Virgilius prodit. *Apamienses* in Syria, ubi supra triginta millia alebantur equae, et emissarii trecenti. *Apuli*, quos Varro laudat, et Volaterranus bello aptissimos facit. *Arabes* celeritatis equae inprimis tantae, ut per diem noctemque circiter centena milliaria itineris conficiant, si Vartomanno credendum. *Arcades*, a quibus ideo Arcadia ἱππόβοτος, equis et asinis admissariis ad mulos procreandos clara erat. *Armenii*, qui a Parthis genus ducunt, nisi quod capite sint graviores, ideo βαρυκέφαλοι Absyrto. *Austures*, seu *Asturcones*, quibus forma minori praeditis, mollis est alterno crurum explicatu glomeratio, fuere olim in pretio: sed bellis apti non sunt. *Attici*, qui Sophocli praestantissimi. *Barbari*, qui ex regno Tunetano, et Numidia habentur, sunt pernicissimi. *Bengalenses*, qui tam duras ungulas habent, ut ferreis soleis non indigeant, utcunque per saxa et montes currant. In Bisnagar quadringentis aut quingentis nummis aureis venduntur, octingentis quandoque, quod aliunde advehantur. *Britones*, qui cruribus et auribus sunt mutili. *Burgundiones*, qui iniuriae tolerantes. *Calabri*, qui itineri peragendo aptissimi. *Cappadoces* omnium fere optimi. Solebant incolae Persis mille quingentos annuatim persolvere. *Carajani*, qui a mercatoribus in Indiam

Polydor. H. Angl. l. 1. Strabo Geogr. l. 16.

Martial. Epigr. l. 14.

ducuntur, et quibus incolae auferre de osse caudae nodos duos vel tres solent, ne sessorem feriant. *Celtiberi*, ὑπόψαροι subalbidi, in exteriorem Hispaniam traducti, colorem mutant. *Cilices*, quorum trecenti sexaginta albi Dario pendebantur. *Corsici*, qui breves admodum, sed generosi. Procopius tradit, paulo supra oves magnitudine esse. Alii, nisi clausis obequitari oculis, addunt. *Cretenses*, elatioris animi, et qui accessum aegre ferunt. *Cyrenaici*, ilibus substrictis et parvis, pedibus bonis, longiore inter equitandum animae ductu, magnitudine pollent. *Daci* pernicissimi, quibus iuba ab armis ad terram usque, cauda prolixa, caput parvum. *Dani* speciosi, et viribus clari. *Oelandi* ex Gothici maris insula, totius orbis minimi, sed perdociles. *Elei*, qui a pernicitate laudabantur. Incolae equas finibus suis eductas iniri faciebant, quod esset experimento cognitum, mirae felicitatis prolem inde provenire. *Epirotici*, qui mordaces et perversi. Apud Elidem palmas merebantur. Nunc *Albanos* vocant. *Frigisci*, quos non minus velocitate, quam continuatione cursus, invictos commendat Vegetius. *Germani*, qui plerumque succussatores. *Transylvani*, qui docilitate ab aliis vincuntur: cursu vero iugi et longo nulli cedunt. *Graecanici*, quos Absyrtus scribit, pedibus bonis fultos esse, vasto corpore, capite venusto, ardua antica parte statura, concinnoque corpore, sed clunium compago incommoda, nec respondens, pernices et animosos. *Hetrusci*, arguto capite, et densa iuba. *Hispani*, qui teste Absyrto, magno sunt corporis habitu, concinno et erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter dividua; sed adstrictis clunibus, itineribus obeundis pares et robusti; corpore nec gracili, nec ad maciem opportuno; caeterum ad cursum habiles, qui in equitatione calcaribus non incitantur. Quin et ab ortu ad integram usque aetatem morati et obsequentes: deinde improbi et morda-

Santius Hist.Hisp. p.1.c.8. ces fiunt. Tantam eorum fidem, eorum fidem, Rodericus Santius ait, ut, cum se percussos in bello sentiunt, sessores suos incolumes extra praelium reponant. *Ianettos* vulgo vocant. *Hollandi*, australes inprimis, lacertosi sunt. In Frisia generosi, torosi, & panopliae ferendae idonei. *Hunniscis* est secundum Vegetium, grande et aduncum caput, extantes oculi, angustae nares, latae maxillae, robusta et rigida cervix, iubae ultra genua pendentes, maiores costae, incurva spina, cauda silvosa, tibiae validissimae, parvae bases, plenae et diffusae ungulae, ilia cavata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus arvina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quam altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata et quibus pulcritudinem praestet ipsa deformitas. Animus moderatus et prudens, vulnerum patiens. Hunnicos alias vocant: forte sunt Ungarici, seu Pannonii, quibus Camerarius dentes cadere negari ait. Oppianus Cyneget., l.1. *Iberi* Oppiano sunt celeres, sed cursus celeritatem pauca emensi stadia amittunt, corpore venusto, sed ungula minus solida. Forte sunt diversi ab Hispanis, et ex Iberia inter Armeniam et Colchidem sita oriundi. Oppianus tamen eosdem facit. De Aelian. H. A.l.13.c.9. *Indicis* dicit Aelianus, difficulter currentes coerceri, nisi ab iis, qui a prima aetate in equestri scientia instituti sunt. Hi currum in orbem versare plane norunt. *Insubres*, sunt ardua prae caeteris cervice, et micantibus oculis. *Istrii*, proceri, individua spina cavaque. *Lybies*, corpore oblongo, costis et lateribus crassioribus, et ampliore ad rectum impetum pectore. Solis aestum et sitim meridianam facile tolerant. *Massaesyli* sunt parvi et celerrimi, et sola virga reguntur, quod et de Mauris dicitur. *Menapii* seu Geldri, Germanicorum equorum soli bellatores, et ideo in pretio. Eosdem et *Sicambros* dici volunt. *Mosci* soleis carent, ut Herbersteinius prodidit. *Murcibii*, vix ora tenacia ferro concedunt. *Neapolitani*, sunt animosi, speciosi, et robusti. *Nigritis* ob aestum nimium fere nulli. Idem facit, ut eorum inguina intumescant, ne meiere possint. Pro foeno utuntur fascelorum laceramentis, sole exsiccatis: loco avenae, milio. Pro equo phaleris et reliquo ornatu instrato, dant mancipia novem, ad summum quatuordecim. Oppian. l. c. *Nisaei*, quos maxime, Oppianus facit omnium pulcerrimos, gressu molli, et freno faciles, capite parvo, iuba longa et multa, comis utrinque demissis, subflavis. Medicos fuisse Stephanus et Ammianus Marcellinus testantur, qui et Nesaeos vocant. Viginti millia quotannis ad Regem Persarum mitti fuisse solita, sub tempus, quo festum Mithrae celebrabatur, Strabo auctor est. *Norvegia* mediocris magnitudinis alit, sed admirandae fortitudinis et pernicitatis, in saxosis viis, eosdem. *Numidici*, neque hordeum, neque triticum gustant, solo gramine et foeno contenti. *Parthi*, teste Absyrto, magno et amplo sunt corpore, Oppiano βαθυπλοκαμοι id est comam gestantes densis cincinnis nexam. De *Persicis* ita Vegetius: Persis et statura et positio a caeteris equorum generibus non plurimum differt, sed solius ambulaturae quadam gratia discernuntur a caeteris. Gradus est minutus et creber, et qui sedentem delectet et erigat, nec arte doceatur, sed naturae velut iure praestetur. Inter tollutarios enim et eos, quos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est, et cum neutri sint similes, habere creduntur ab utrisque commune. In brevi amplius gratiae, in prolixo itinere saevior patientia, animus superbus et nisi labore subiugatus, assidue adversus equitem contumax, tumens, prudens: et quod mirum est, in tanto fervore, cautissime decoris est observator: incurvata in arcum cervix, ut recumbere videatur in pectore. Inter *Pharsalicos* equam fuisse asserit Aristoteles, nomine Iustam, quae pullos pareret omnes admissariis equis Aristot. H. A.l.7.c.5.

equis similes. Unde forte ei nomen factum. *Poloni*, ut scribit Cromerus, partim ob pernicitatem et laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem in cessum, a remotioribus expetuntur.
Aelian. H. A. l. 16. c. 37. Apud *Psyllos* arietibus non maiores esse Aelianus nugatur. Qui sint *Saphareni*, quorum simul cum Ar-
Veget. in Veterinaria. meniis Vegetius meminit, postquam Persicos laudasset, apud neminem reperitur. Ego a Saphara Arabiae felicis oppido in mediterraneis, cuius apud Plinium mentio, quodque Ptolomaeo σαφάρα dictos puto. *Sardi* laudatissimi sunt, cauda procera atque lata, iuba brevi, ungulis a finis, lacertoso corpore, arrectis auribus, si bene Stradanus expressit. *Sarmatici*, genus equorum est, teste Absyrto, non inelegans, et in suo genere concinnum, ad cursum idoneum, simplex, grandi corporis habitu, valido capite, cervice decora. Castrantur, ne aut foeminarum visu exagitati raptentur, aut subsidiis ferocientes, prodant hinnitu densiore vectores. Plinius hosce populos, cum longinqua acturi sunt itinera, inedia pridie praeparare equos ait; exiguum tantum potum impartienres, atque ita per centena millia, et quinquaginta continuo cursu euntibus insidere. *Scenitae* tantum habent pernicitatis, Evagrio teste, ut propter velocitatem eorum vinci nequeant. *Svecia* et *Gothia* magnos et ad cataphractorum praelia aptissimos, teste Olao Magno producit, qui, regio edicto extra regnum educi prohibentur. *Tar-*
Paul. Venet. l. c. 65. Michov. l. 1. c. 6. *tarorum* plerique sunt albi. Venetus magnum Chamum numerum XM. alete prodidit. Tantae velocitatis sunt Miechovio, ut uno die XX. milliaria Germanica magna equitent. Sunt depressa cervice, et pedibus aquam et pabulum sub nivibus quaerunt. Perniciores sub Tartaris, quam aliis esse, Mosci affirmant. *Thessalis* nota bovilli capitis inuri solebat. *Thraces* Absyrtus turpes esse scribit, deformi specie, rigido corpore, praegrandibus armis, spina curva, varos, ideoque ingressu vacillante, cursuque. Delphicum tamen oraculum et Virgilius laudat. *Toringos* quoque Vegetius commendar, et proximos Hunniscis facit. *Tyrrheni maris* insularum praesertim Sardiniae et Corsicae equos, breves admodum, sed animo generoso, et ingressu irrequieto, Volaterranus facit. Et tantum de generibus a locis desumtis. A *Partium* constitutione haud paucae quoque occurrunt differentiae: praecipuae sunt, *Elaphopodes* a corvino pede sunt, qui suffraginum articulo ossa continent, et ideo pessimo gressu nituntur vectoremque contundendo fatigant. *Cynobatae*, qui iisdem in locis brevia condunt ossa et humilia, ob idque ungulas ad internam calcium partem adferunt, ac pedes tractim agunt, in eisque claudicant. ἑτεροσκελεῖς et ἑτερόποδας dicit Absyrtus illos, qui in alteram partem vergunt seu inclinant, ὑψαύχην Homero ἐριαύχην, est ille, qui cervicem attolit, ἑτερόγναθος qui dispares maxillas, unam nempe duriorem, alteram molliorem habet. Ex *accidentibus* color nobis aliquot praebet differentias, alia praetermittimus. Huius ratione sunt, *maculati*, *trabeati*, *transtrabeati*, *unicolores*, *albi*, *nigri*, *spadices*, *baliardae*, *caelurei*, *parvi*, *heterophtalmi*, *aetogenes*, *et alphorynchi*. *Maculati* ἔστλιγγες Oppiano inprimis maximis nigris maculis et zonis seu per crura extensis, seu per dorsum, seu in collo distinctis, nobilissimi habentur, eoque praestantiores fore creduntur, quo natura in his ordinem quendam servasse videbitur, seu numeri seu paritatis ac loci, seu rectitudinis: post hos sunt, qui maculas rubras aut rubiginosas habent. Ad hos spectant *Scutulati*, qui oblongis taeniis ornantur: *Guttati* στικτοί, qui rotundis fasciantur, ut pantherae: et *Variegati*, ποικιλοδέρμονας, *picae* nonnullis, aliis, Homeri αἰολόπωλοι, qui picae instar albo et nigro variant. *Trabeati*, dextros ambos aut sinistros pedes albos habent, et pessimi esse censentur. *Transtrabeati*, alternatim pedes habent candidos, et omnium

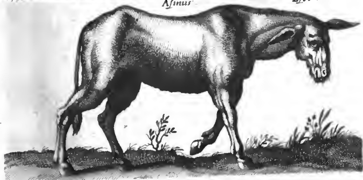
omnium deterrimi sunt. Causa utriusque, quod illorum pedes in utero materno iuncti fuerint, ob id simul contraxisse maculam. *Vnicolores* Palladius admissarios legi iubet. *Albi* Claudiano sunt veloces Platoni laudatissimi. Caesios habent oculos; quod cum hi triplici ratione distinguantur, nigro, caprino, et caesio, corporis totius colorem, oculi quoque color consequatur. *Nigricantes* laudibus efferuntur, maxime si in fronte, vel asteriscum, vel lineam albicantem, vel denique altro pede, candoris aliquid habeant. Αἴθωνας Homeri quidam interpretantur, id est nigros et quasi igne exustos quales αἴθωνας et πυριλαμπίας in aprorum venatione commendat Oppianus. *Spadices*, sunt sanguinei fulgoris, a colore palmei surculi. Alii palmatos vocant, Varro badios, Cassius Medicus balios, nonnulli Castanei coloris, et baliardas. *Caeruleos* Becanus celeres facit, παρωὰς equos τὸ χρῶμα πυῤῥοὺς, Hesychius et Varinus vocant. *Heterophthalmi* oculos habent, aut non aeque magnos, aut alterum altero humiliorem. Lacuna male monoculos vocat. Parthi eos forte probabant, quod pavidi et fugae aptissimi essent. Αἰετογενεῖς a genitiva quadam macula, quam in armis et cocco referunt, Absyrtus dici putat, Sarmatae eos ut probos adsciscunt: illos vero, qui aquilinam notam pone ferunt circa coxas et caudam, (iidem hi cum superioribus, nam αἰετὸς aquila est) reiiciunt. ἀλφορύγχοι denique, tardius senescere dicuntur.

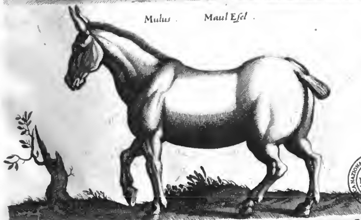
CAPUT II.

De Asino.

Equum excipit Asinus, despectum quidem, sed non minus utile iumentum. Incredibili sane lucro dominis fuisse memoratur, compertumque tradunt, fuisse asinam, quae omnium praediorum fertilitatem superarit: siquidem in Celtiberia visum est, singulas asinas quadringentis millibus nummorum fuisse enixas, ut apud Plinium legimus. Plin.H.N. l.8.c.43. Non est ergo mirum, a Q. Axio Senatore quadringentis nummis asinum emtum: et Heliogabalum eosdem tanquam magnifica dona P. R. distribuisse. *Nomen* apud Latinos sortitus est, non ab a et sinos, ut esset quasi sine sensu animal, ut Bartholomaeus Anglicus nugatur: sed a sedendo, ut Isidorus scribit, quasi assedum dicas: vel potius ab Ebraico Ason, quod ipsum asinum significat. Graecis est ὄνος, παρὰ τὴν ὄνησιν, quod nostra opera iuvet; nisi melius a livido colore ita dicatur, a quo et asello pisci, nomen inditum arbitrantur. Dicitur Cyrenensibus βρικὸς ab improbitate; Aristophani βάβαλος, quasi bovis instar stupidus; Nicandro βρωμήτης ruditor; et animia vocis absurditate μεγάμυκος; Eustathio et Suidae κάνθων, a clitellis, et κανθήλιος; Hesychio κιλλός, quomodo et Dores eundem appellant. Aliis κανθύλος, λέπαργος, quod ei ilia albicent; μίμαρον, μανὸς Cyrillo, μυχλὸς, quod tamen vocabulum Phocenses, nonnisi τῷ ἐπὶ ὀχείαν πεμπομένῳ tribuunt, qui et κήλων vocatur; ὀκρίβας, agrestis nempe, ὀγκηστὴς a ruditu dicitur. *Descriptionem* si spectes, Descriptio. *aures* ipsi pro proportione totius longissimae et latae, labia crassa, *caput* magnum, in collo et pedibus nigrae quaedam lineae, quas Hesychius μύκλας vel μύκλης vocat: In *tergoris* exordio, crucis effigiem gerit, quo etiam loco, quam iuxta renes, onera difficilius portat, quod ossa sint minus robusta. *Pilus* corporis duriusculus et lanificio ineptus. *Ilia* alba. *Membrum genitale* prae caeteris quadrupedibus grande. Nicander κορύνην, quae proprie est ῥάβδος κεφαλωτὴ, vocavit. *Dentes* priores mense trigesimo tùm mas, tum foemina amittit; secundos sexto: quod si non prius peperere, quam decidant postre-

Asinus
Esel
Tab:
VI

Asinus
Esel

Mulus
Maul Esel

NAPOLI

postremi, sterilitas certa. *Cutis* ei durissima et solidissima, ut vix fustim sentiat. *Cor* portione maximum, ut omnibus timidis, aut propter metum maleficis, ut ait Plinius. *Sanguis*, crassissimus, pinguissimus, et nigerrimus. Quantum ad *Locum*, Nomades asinis carere propter regionis frigus scribit: itaque in Septentrione paucos invenias. In Italia, Gallia, Germania, Graecia, haud pauci, ut in Differentiis dicemus, habentur. *Cibus* ipsi vilissimus. Nam et eo rure, quod pascuo caret, contineri potest, exiguo et qualicunque pabulo contentus. Quippe vel foliis spinisque, vel perticis salignis alitur; vel obiecto fasce sarmentorum. Paleis vero, quibus fere omnes regiones abundant, 'glscit. Ideo Tzetzes maximum urbis excidium indicaturus, vereri se, acute dixit, ne asinus eam depascat. Delectatur et ferula, quae aliis animalibus venenum est; et ficubus, quas cum devorasset, et vero puer, ut vinum asello daretur, postulasset, in tantum cachinnum Polemon, vel Chrysippus resolutus est, ut eodem perierit. At in Christiani Moguntini Episcopi, teste Krantzio, asinos, tantae impensae factae, quantae in potentissimi Principis familiam alendam impendi possent. Aiunt, etiam potu aquae pinguescere, et ex cibo eo magis proficere, quo plus biberint. *Maxime* libidine pruriunt, id et Ambraciotarum aeneus asinus, quem Delphis dedicavere, postquam victoriam de Molossis, pugna nocturna, reportassent, ostendit. Segnes tamen esse et infoecundos, ob tantam veretri enormitatem, pro comperto habetur. Ideo Aegyptiis exosos Aelianus prodidit. De generatione ita Plinius. Partus a trigesimo mense ocyssimus, sed a trimatu legitimus, totidem, quot equae et eisdem mensibus et simili modo. Parit duodecimo mense; singulatim magna ex parte procreat prolem: ea namque natura est, ut unum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam edit, rarissime tamen. A partu, die septimo mari iungitur, eodemque die iuncta, maxime recipit initum, sed postmodum etiam patitur. Solet haec, nisi, priusquam gnomonem amittat, pepererit, nunquam postea initum recipere: sin antea pepererit, parere tota sua aetate potest. Gignit tota vita, quae ei est ad trigesimum annum. Praegnantes opere levant. Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disiungunt ab opere, quod remissione laboris fit deterior. Admittuntur ante solstitium, ut eodem tempore alternis annis pariant: duodecimo enim mense conceptum semen reddunt. *Hucusque Plinius.* Dolent eis a foetu mammae; ideo sexto mense arcent partus, cum equae anno prope toto praebeant. Lac gravidae habent mense decimo, vel ut Plinius, praegnantes continuo lactescunt. Pullis, ubi pingue pabulum, biduo a partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur *Colostratio.* Hana socer Esau primus equis asinos copulavit: sicque isti se gerunt, ut, si asinas, quas equi inivere, supervenerint, semen, propter eiusdem sine dubio frigiditatem, pervertant. Quod facile implent, membri, ut Cardano visum, productio in causa, qua ad intima uteri equae penetratur. Observatione dignum, quod tradit Plinius, ad mularum maxime partus, aurium referre in his et palpebrarum pilos dici. Quamvis enim unicolor toto corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddere. *Inimicitias* cum Aegitho, et Spino avibus, ex plantis cum cicuta gerunt. Spinetis se scabendi causa atterens, nidos aegithi dissipat, quod adeo pavet, ut voce omnino rudentis audita, ova eiiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur advolans ulcera eius rostro excavat. Spinus ideo eos odit, quod flores spinae devorent, is in spinis degat. Cicutam si in Hetruria depascantur, profundissimo somno et corpore corripiuntur, ut plane mortui videantur. Scaliger testatur, multos ex

Margin notes: *Locus.* — *Cibus.* — Columella R.R. l. 7. c. 1. — Krantzius Sax. l. 6. — *Generatio.* — Aelian. H. A. l. 10. c. 28. — Plin. H. N. l. 16. c. 20. — Genes. c. 36. — *Inimicitia.* — Scalig. Ex 152.

ex eius esu oscitantes, deinde in anfractuosos gyros circumactos concidisse. Quae de corvo, lupo, sorice, et equo dicuntur, manifestam rationem habent. *Amicitiam* (Amicitia.) vero cum scorpio, et vitis palmite colit. De illo ita Merula. Si percussusa Scorpio, super asino rectus desideat ad caudam, pro ipso dolorem sensiturum asinum, eiusque rei signum esse, quod pedendo moritur. Vel si is, quem Scorpio pupugerit, in aurem dicat asino: Scorpius me pupugit; non amplius doliturum dolore in asinum transeunte. Abroso vero ab asino vitis palmite, vindemiam inde ferociorem provenisse, observarum est: idque cum multa secuti diligentia mortales, laetiorem sibi proventum quotannis compararunt. Stygis aquam nonnisi ungula asini pati; et Empedoclem utribus ex coriis asinorum flatus Etesiarum validos compescuisse, nescio an inter sympathiae exempla recenseri debeat. *Vitam* (Vita.) ad trigesimum producunt annum, nisi nimis laboribus exhauriantur. Foemina vivacior mare est. *Vox* ipsorum ruditus et oncatio, ut Scaliger voluit. Sed et βρωμῶμαι, μυκάομαι de asinis prolata invenies. Soli inter animalia (Morbi.) pilosa, non a pediculo tantum, sed etiam a reduvio immunes esse dicuntur. Laborant et catarrho et bulimo; et hoc maxime, si caricas et mala gestaverint. Illum *Malida* vocant, quod vitium in capite oritur, facitque ut per nares pituita multa russaque effluat, quae si ad pulmonem descenderit, mori feruntur. Aelianus auctor est, Mau- (Aelian. H. A. l. 14. c. 10.) rusios asinos primum, ut se in viam dederunt, incredibiliter incitata celeritate iter conficere, ut evolare non excurrere videantur. Deinde eos cito fessos de via, et pedes et spiritum deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, et acerrimas lachrymas profundere. Claudicationis remedium vide apud (Natura.) Aldrovandum. Quod ab aqua sibi, ut Plinius, prodidit, cavent; ita omnino, ut pedes tingere metuant, quod mirum dictu, sitiant, et si immutentur aquae, ut bibant, cogendi exonerandive sint, quod rictu labiisque late diductis et dentibus deformiter denudatis irridere videantur, quod mingant, ubi alii prius minxerunt, aut super fimum, quod mensibus multo ex proportione minus purgentur, quod cum bibunt, parce admodum os mergant, propter aurium sine dubio umbram: quod denique tam exquisiti sint auditus, ut praeter solos mures caeteris animantibus eo praestare dicantur, ad *Naturam* eorum pertinet. Singulari *stupiditatis* privile- (Ingenium.) gio damnatos esse, omnes norunt, ita ut huius vitii homines nomen asinorum meruerint, de quo prolixe Aldrovandus. Doceri tamen posse, aliquot exempla comprobant. Scribit quippe Cardanus ex (Johannes Leo in descript. Africae.) Leone Africano, asinos ad tibiam saltare, et voce in aurem insusurrata sponte supinos concidere; clausis oculis inflari quasi venenum bibissent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci posse, ut surgant: Caeterum blanditiis adulationibusque ac spe potissimum, vehendi formosas mulieres proposita, subito alacres exsurgere: ubi vero audierint vehendas esse anus, demissis auribus se claudos simulare. Interrogati etiam, an formosae iuvenculae illis placeant, capite annuere: demum etiam formosissimum in coetu adstantium, deligere. Similia fere de circulatoris Johannis a Grua asina, oculatus testis Gesnerus prodit. Asina, (Gesnerus Hist. Quadruped. de Asino.) inquit, ter primum pro soni diversitate tripudium immutabat: tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis summa cum alacritate: mox velut gaudio in maximum converso moerorem, in terram se prosternebat, ac velut apoplectica immobilis iacebat, et si pedibus calcaretur, ut se moveret, adduci non poterat: dein iussa, ut spectatores omnes salutaret, oculos caputque erga omnes humano velut more convertebat, flexisque anterioribus pedibus salutabat: et quod maxime

me mirum erat, cum adstantium omnium stupore, ad nutum heri, per ligneum circulum traiecto corpore saltabat, ad canis imitationem: postremo more canis sagacis, proiectum in terram vel sudarium vel chirothecam colligebat, et domino referebat. Tantus in iisdem foetus sui amor est, ut per ignes etiam ad eos accedant; tantus erga genus suum, ut, si viderint mori, animo deficiant: observatumque est, asinam impendio cavere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat. Ponderis magnitudini imparem se esse, ostendit, aures demittendo. Fuisse carnis asininae *in Cibis* usum Galenus testatur: sed et historia Caroli V. ab Hispanis aliquando comestam. Novimus etiam in obsidione Veronae Anno M.D.XVI. cum vix lentem et fabam in quotidiano usu haberent, in deliciis fuisse. In festo quoque Natalitiorum integer apud Persas assabatur, inter regias epulas censitus. Maecenas vero, referente Plinio, primus pullos asinarum epulari instituit, eo tempore onagris praelatos: post eum interiisse auctoritatem saporis. Pessimi esse saporis, et concoctu difficillimas, stomachumque laedere, ii, qui vescuntur, testari poterunt. Medici *Lac, Sanguinem, Carnem, Iecur, Renes, Lienem, Penem, Testes, Ungulas, Lichenem, Urinam, et Stercus*, in usum traxere. *Lac* Galeno tenuissimum, si ad iumentorum, quae apud nos mulgeri solent, lac comparetur; crassum, si cum camelino et equino conferas. Nisi ita distinguas, contradicere sibi dicendus est: cum et Plinius tenuissimum lac camelis esse scribat, mox equabus, crassissimum asinae, ut coaguli vice utantur. Optimum vero erit, si asina sana sit, bene nutrita, iuvenis, nec longe a partu. Tabidis, a quibusdam Medicis ita exhibetur, ut ipsimet id exugant, ne quid a nativo tepore temittat. Galenus melle mixtum, iuveni cuidam, qui fere contabuerat, a balneo statim exhibuit. Idem stomachum exulceratum per se potum reficit, et ad tussim, extenuationem et sputum sanguinis commendatur. Si doleant ubera, lactis eiusdem potu mulcentur, ut Plinius tradit; si vero addito melle sumatur, purgationes mulierum adiuvat. Capiti tamen infirmo, et vertigine laboranti non convenit. Privatim contra gypsum, et cerussam, et sulphur, et argentum vivum prodest. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis utilissime. Sunt inter exempla, qui lac asininum bibendo, podagra, chiragrave liberati sunt. Alii vero seri asinini potu, eosdem cruciatus evasere. Conferre aliquid et candori in mulierum cute existimatur. Poppea certe Domitii Neronis coniux, quingentas secum per omnia trahens foetas, balnearum etiam solio totum corpusillo lacte maccrabat, extendi quoque cutem credens. *Sanguine* fluxum sanguinis ex cerebro sedari, sunt, qui dicant. Plinio vero, est genus febrium, quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, si quis e vena auris asini, tres guttas sanguinis in duabus heminis aquae hauserit. Eundem post aures captum, Hartmannus in mania vehementer commendat. Linteola munda, nulli usui ante exposita, in eo macerantur et exsiccantur. Ex his portio in haustu aquae fontanae maceratur, et aqua ebibitur. Idem de *Carne* Aelianus testatur. Tradit enim Bathylin Cretensem rabie periclitantem, ab hoc gravissimo malo asininae carnis imperato usu, restituisse. Phthisicis easdem mederi Plinius prodidit; hocque genere maxime in Achaia curari id malum: quod et apud Avicennam legitur. Sed et contra comitialem morbum bibendam dari, idem auctor est. *Iecur* etiam comitialibus esu prodest, sed ieiunis edendum praecipitur. Alii admixta modice panace, ori instillandum docent. *Lien* ad lienis vitium tam efficaciter datur, ut triduo sentiatur utilitas. Idem contritus, et ex aqua impositus, mamillis lac provocat, si Sexto cre-

Usus in Cibis. Galen. l. 3. de Alimen. facult.

Plin. H.N. l. 8. c. 43.

Usus in Medicina.

Galen. l. 6. de tuenda sanit.

Plin. H.N. l. 23. c. 5. 28. c. 12.

Plin. H.N. l. 11. c. 41.

Plin. H. N. l. 11. c. 41.

Plin. H. N. l. 28. c. 16.

Hartman. in Praxi chymiatr.

Plin. H.N. l. 28. c. 16.

credimus. Inveteratas vulvas suffitu corrigit, ut Plinio placet. *Renes* triti et in vino mero dati, vesicae medentur, et urinae incontinentiam prohibent. Cinere *genitalis* spissari capillum putant, inquit Plinius, et a canitie vindicari, si rasis illinatur, plumboque tritis cum oleo. *Testis* dexter in vino potus, vel brachio adalligatus, ad coitum stimulat. Uterque contra fascina valet. *Pellis* injecta impavidos infantes facit. Annulus ex *Ungula*, in qua nihil sit nigri, ab epileptico gestatus, prohibet, ne concidat. Cinis per dies multos potus eosdem adiuvat, et oleo subactus strumas discutit. Tarentinus illis ad multos pisces capiendos pro esca utitur. *Lichen* combustus, tritus, et ex oleo vetere impositus, tam validus est in producendis capillis, ut, si mulieris inde maxillam unxeris, barba ei nascatur. Ex aceto illitus lethargicos excitat. *Urina* cum suo luto illita, et clavos abolet, et callis medetur, ut Marcellus prodidit. Savanorola in narium foetore utilem esse scripsit. Dioscorides nephriticis mederi in potu. Ideo ab ea minime sibi temperavere antiqui. De *Stercore* ita Plinius. Fimum asinini pulli, quod primum edidit a partu, poleam vocant. Syri dant in aceto mulso contra lienis vitium Idem caeliacis et dysentericis confert: in sapa decoctum, colo magnopere prodest: datum fabae magnitudine e vino, medetur morbo regio intra diem tertium. Eadem et ex equino pullo similiterque vis est. Idem ad sanguinem fluentem adhibetur. Tarentinus in Coriandri succo madefactum, et cum similagine in massas redactum, ad trachuros melanurosque capiendos summopere commendat. De usu in oneribus ferendis, in mola, et bello ad aratrum etc. taceo. Hoc addi potest, tibias ex ossibus asininis fieri, et arguriores caeteris esse: ex corio cretato palimpsestos, ex pilis pannos apud Arabes, parari. *Differentias* et *Genera* aliquot sortiti sunt. Dantur *Mysii* a Mysiae regione ita dicti, quibus perraro recta sunt ilia. *Varii*, qualem Turcarum Rex Ferdinando Regi Neapolitano misisse, Pontanus auctor est. Miraculoso erat pilo, virgato corpore, diversicoloribus ac paribus lineis. *Parvi*, quales Illyria, Thracia, et Epirus proferunt. *Magni*, quales Antron Thessaliae urbs producebat. *Veloces*, quales apud Euphratem Xenophon inventos fuisse ait, qui equos cursu facile superarent. In Aegypto vero eam esse asinorum tollutariorum tum patientiam, tum velocitatem, Scaliger scribit, ut XL. M. passuum diei unius opera expediant absque ulla noxa.

Plin. H.N. l. 10. c. 19.
Plin. H.N. l. 36. c. 16. et 28. c. 15.
Plin. H.N. l. 28. c. 16.
Differentiae.
Scalig. Exercit. 217.

CAPUT III.

De Onagro.

Onager, asini silvestris nomen est. Graeci ὄναγρον dixere, quasi ὄνον ἄγριον seu ἄγριον. *Describere* eum videtur Nicephorus Callistus agens de India, cum dicit: Haec eadem regio, et asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirifice praeter morem versicolores, albo scilicet et nigro colore, admodum inter se variatis. Et zonae quaedam a summa dorsi spina ad latera et ventrem demissae, atque ibi divisae, et conversionibus quibusdam inter se implicatae, mirificam et novam efficiunt plicaturam et varietatem. Oppianus argenteum colorem illi adscribit, quod Gesnerus de cinereo splendido sumit, eodem ἤλεκτρα pertinere existimat. Quod totus albus non sit, exinde patet, quod Oppianus addat, nigram lineam per mediam spinam decurrere, hinc atque hinc niveis pulcre distinctam corollis. Pelles ipsorum ὄζαι dicuntur, teste Suida. *Degunt* in solitudinibus, locis inprimis petrosis et praealtis, in Africa, Lycaonia, Narsinga. In Lycia montem, qui Cappa-

Niceph. H. Eccles. l. 9.
Oppian. Cyneg. l. 3.

Tab VII
Onager.
Wald Esel.

Lupus Marinus
Meer Wolff

Capra Syluestris.
Wild Geiss art.

Tab: VIII
Onager Aldro: Wald Eſel.

Monoceros ſeu Unicornu Iubatus.
Einhorn mit Mähnen.

Monoceros ſeu Unicornu aliud
Einhorn mit Mähnen ein andr art

Zebra Indica
Indianisch Maulthier.

Equus Indicus.
Indianisch Pferd.

Equus Hirsutus.
Rauh Pferd

Cappadociam ab ea dividit, transire negant. Garamantes eos maxime venantur, si Luciano credimus. In Psara Aegaei maris insula, species habetur, quae alio translata non vivit. Apud Scythas non haberi, quidam volunt. At Strabo apud Maeotidis paludes incolas venationem eorum instituti reliquit. *Aluntur* herbis, virentibus inprimis, in quas si inciderint, prae gaudio ruiunt, nec ab iis, etiamsi insidiis se peti viderint, avelluntur. Unde forte Strozzae segnes dicti. Oleribus maxime delectari, miraculum ab Hieronymo in vita Hilarionis ostendit. *Naturam et mores* quod concernit, Isidorus et Bartholomaeus Anglicus, aequinoctio verno, per singulas noctis et diei horas semel rugire, inde aequinoctium cognosci scribunt: quod potius Cynocephalo competit. Homine conspecto in iisdem stare vestigiis, mox rudentes immotis anterioribus pedibus, posterioribus calcitrare, Scaliger prodidit. Ubi tam prope venator accessit, ut manu queat contingere, fuga se subtrahit. De eorum zelotypia ita Plinius et Solinus. In hoc genere singuli imperitant gregibus foeminarum. Aemulos libidinis suae metuunt. Inde est, quod gravidas suas servant, ut in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncent; quod caventes foeminae, in secessibus partus occulunt, et furto parere gaudent. Sitis impatientes, ex sacris literis colligimus. Nonnulli pro mulorum procreatione, onagros prius mansuefactos eligunt. Mansuescit hoc animal facillime, nec cicuratum ad pristinam solitudinem redit. Carnem Onagrorum amaram Aelianus voluit; Galenus bono habitu praeditorum ac iuvenum, cervinae et bubulae propinquam. Scaliger, dum calet, foetere; refrigeratam neque olere neque bene sapere. Plinius vero scribit Maecenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris praelatos, post eum tamen, interiisse auctoritatem saporis. Medici *fella* super abscessuum vestigia utiliter illinunt, admiscentque emplastris contra ignes sacros, si Avicennae credimus. *Adeps* cum oleo costino ad lumborum et renum flatulentiam commendatur. *Caro* dorsi cum oleis articulis dolentibus utiliter applicatur. *Urina*, teste Avicenno, calculum in vesica frangit. *Medulla* inuncta podagras curat, et dolorem extinguit. Fimus cum vitello ovi permixtus fronti illinitur, ut sanguis erumpens sistatur. Idem cum felle bubulo inunctus capillos crispat. Scaliger duo nobis *Genera* describere videtur, dum ait: In monte, qui Narsingae regnum dividit a Malabaris, multae ferae habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeo, ut capi haud facile queant. Africanis quoque ea est celeritas, ut cursu illi uni cedant ferae, quam Lant, vocant.

Natura et Mores. — Plin. H.N. l. 8. c. 44. — Usus. — Scalig. Exerc. 206. f. 4. — Genera Scalig. l. c.

CAPUT IV.

De Mulo, et Zebra Indica.

Muli nomen quatuor animalibus commune est. Mula enim non solum ex equa et asino, sed ex asina et equo, itemque onagro et equa, Columella prodente, generatur. Ex asina et tauro Gratianopoli in Gallia, sub nomine Iumar, habentur. Qui ex equo et asina nascuntur, mares, *Hinnulos* et *binnos* secundum Plinium antiqui vocabant: contraque mulas, quos asini et equae generent. Varro tamen ex equa et mulis tales dici putat, si Nonio credimus. Forte sunt Martialis pumilii. Hinnus enim (verba sunt Varronis) ex equo et asina procreatus, minor est, quam mulus corpore, plerumque rubicundior, auribus ut equi, iubam et caudam similem asinis habet. Caeterum Muli nomen,

Nomen. — Columella R.R. lib. 6. c. 36. — Plin. H.N. l. 8. c. 44. — Varro R. R. l. 2. c. 8.

nomen ex Graeco tractum existimat Isidorus, ex eo scilicet, quod iugo pistorum subactus, tardas molendo ducat in gyrum molas. Melius vel a μολος labor, vel ab Ebraico Maal, quod praevaricationem significat deduxeris. Laboriosum quippe est animal, et per quandam ordinis naturae transgressionem, quod Graecis est μολύνειν nascitur. Apud Graecos plurima sortitum est nomina. Dicitur namque ἡμίονος, quod ex asino et equa originem ducat. Ἀστράβη a robore corporis; ἀγονομοχθὸς a sterilitate, ἐπιμίγνιον ζῶον, quod ex diverso semine nascatur; θῆλυς, ζεῦγος ἡμιονικὸς, ὁλκας, quod tamen mulae duntaxat competit, ὀρεὺς mulo; κανθήλιος, quod ἐν ὄρεσιν laborare magis possit, quam caetera iumenta; ουρεὺς παρὰ τὸ ὄρεσιν ὁρμήτικον ὄντα, ἢ ἐπὶ οὐρεῖν τὸ ζῶον, εἶεν αγονον. Ο τρία denique, γίνες et γίρες, de quibus consulantur Lexicographi.

Descriptio. Cum equam habeat matrem, asinum patrem, partim matri, partim etiam patri similis est; magis tamen patri, quam matri, cuius quoque vocem refert. In Hinno omnia contra se habent *Auriculae* ipsi asini instar longae; easdemque procomii loco ad oculos defendendos, ut ait Xenophon, accepit; crux in humeris, *pedes* exigui, et *corpus* macilentum, reliqua sunt equi, nisi quod cervix erecta non sit. *Dentes* triginta sex uterque habet, καὶ τὰς προσφυάς, seu agnatos et annexos, ut Ruellius vertit. Mutari eos, ex Aristotele notum est. In quorundam *corde* os inventum esse tradidit Hierocles. *Felle* caret, ut solidipeda omnia.

Locus. *Locum* si spectes, laedi calidis et obscuris aiunt, et quodammodo amentes reddi: gaudere vero stabulari sub dio, tectique, vel tantum illis sufficere, si caput solummodo operiatur: caetera ab aere non offendi. Nulli sunt in Arabia Felice, Anglia, Scotia, Polonia, finitimisque regionibus. In Eleo agro ex imprecatione quadam gigni non potuisse, Herodotus prodidit. Carebant illis et Orientales Indi, ut refert Franciscus Lopoz. In Scythia nec incipientem quidem hiemem ferre. Insula quaedam, Diodoro Siculo, nutrit quidem aliquos, sed eos magna et sonora voce. Abundat eis Themisita, teste Strabone. Cappadoces duo millia Persis quotannis solvebant. *Strabo Geogr. l. 11. et 12.* Persiam, Mesopotamiam, et Babyloniam iisdem refertam, vel exinde patet, quod Alexander M. Susis captis, ad tria millia abduci curaverit, qui et dossuales et iugales essent.

Cibus. *Vescuntur* frugibus et herba, potu maxime pinguescunt: ad maciem depellendam nihil Medica nobilius: ex frequentiore Hordei usu hinniunt; vigent a dentium ortu, et ad multos annos vitam producunt. Quendam octogesimum annum egisse, cum templum Athenis aedificaretur, quidam auctores produnt.

Generatio. An steriles sint disputatur inter auctores. Aristoteles ita de Mulo. *Aristot. l. 2 de Gener. c. ult.* Mulus mas septennis duntaxat generat, ut aiunt: foemina improlis omnino est; quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam et candidioris naturae, quam foemina mas est, et nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit, *ginnus* est, quod mulus oblaesus et pumilus est, ut in porcis *metachaerum*. Idem de Mula apud Iuvenalem invenies. Prodiderunt tamen non dissimulandi Auctores M. Varro, et ante eum *Varro l. c.* Dionysius et Mago, mularum foetus regionibus Africae adeo non prodigiosos haberi; ut tam familiares sint incolis partus earum, quam sint nobis equarum. Causam sterilitatis in libris de Natura explicabimus.

Odoratus. *Odorandi* sensu praecellere, atque eius beneficio derelictos alicubi vel odore solo in semitam redire, proditum a quibusdam. Hinc fit, ut facilius vim tabidam aeris concipiant, et peste inficiantur, quod et canibus accidit.

Sympathia et Antipathia. *De Morbis* vide Aldrovandum. *Sympathia* ipsis cum nantibus avibus, sive hae anseres sive anates, singularis, eorundemque conspectu sanari dicuntur.

tur. Contra Rhododaphnes flores et folia homini saluberrima, venena ipsis sunt. Ipsis vero mulis nescio quid inest muribus exitiale. Si enim muli ungula sinistra domus suffiatur, fugantur. Semper cicures sunt. Foeminas vivaciores esse compertum, quam mares, easdemque serius senescere. Eaedem urinae profluvio purgantur: mares olfactu urinae prius senescunt. Volutationi indulgent, uta lassitudine recreentur. A patre patientiam laboris, a matre celeritatem accepere. Ab illo et audaciam mutuarunt. Scio, inquit Varro, mulorum gregem, dum pasceretur, eoque venisset lupus, ultro mulos circumfluxisse, et ungulis caedendo occidisse. Expavescunt tamen rerum insolitarum visu, et quidem ita, ut in discrimen adferant. Calcitrant contumacissime. Visus, qui uno domino excepto, caeteros non admitteret. Pertinaciae sunt infamis. Vidi, cum Romam Neapoli tenderem, quae nulla ratione, nt praeiret, cogi poterat. Ab aliis destituta, procubuit, nec quidem sine nostrum omnium risu, et insidentis sacerdotis indignatione. De astutia exemplum apud Plutarchum in mulo Thaletis habes: de beneficii memoria apud Plinium. Mulum, inquit, octoginta annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet: Eo gavisi, cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia iumenta comitatu nisuque exhortaretur, decretum fecere, quo caveretur, ne frumentarii negotiatores ab incerniculis eum arcerent. Non calcitrare, cum vinum biberint, quidam scripsere. De veritate rei alibi agemus. Magnae sunt contra venena efficaciae. Insutus recenter occisi ventri, qui veneno infectus est, evadit, si tam diu manserit, donec calor animantis omnino evanuerit. Eo tutius evasurum, si pluribus usus fuerit, fuisseque Principes, qui triginta et quadraginta impendio, mortem censerint, Maranta auctor est. Pulverem, in quo se mula volutaverit, corpori inspersum ardores amoris mitigare, a quibusdam apud Plinium proditum. Cor, testes, renes, caro, sordes aurium, sterilitatem inferre dicuntur. Cogunt concipere invitas, inquit Plinius, setae ex cauda mulae, si iunctis evellantur inter se colligatae in coitu. Stercus combustum, tusum, ac cribratum, vino dilutum, in fluxu utrino Hippocrates bibere iubet. Genera quod attinet, duplex genus Aristoteli fuit notum. *Sterile* nempe, de quo iam egimus, et *foecundum*, de quo ipse ita: Sunt in Syria, quos mulos appellant, genus diversum ab eo, quod coitu equae et asini procreatur, sed simile faciei: quomodo asini silvestres, similitudine quadam nomen urbanorum acceperunt. Et quidem, ut asini ipsi feri, sic muli praestant celeritate. Procreant eiusmodi mulae suo in genere, cuius rei argumento illae sunt, quae tempore Pharnacis patris Pharnabazis in terram Phrygiam venerunt, quae adhuc extant: tres tamen ex novem, quot numero olim fuisse aiunt, servantur hoc tempore. Theophrastus vulgo parere in Cappadocia tradit, sed esse id animal ibi sui generis. Mulo per omnia similis est *Zebra*, nisi quod foecunda sit. Fimbriatis autem lineatisque pilis miro aspectu videri. Etenim a dorsi spina ad ventrem usque, pictas habet lineas triplici colore, nigras nempe, candidas, ac fulvas, iusta proportione dispositis fimbriis, ac tres fere digitos latis. Silvestris est gregalis, et pernici cursu inclyta, posseque, cicurata, in equi locum succedere. Mulam foecundam Aristotelis quidam esse opinanrur. Ita de ea Pigafeta. Nascitur quoque in hoc tractu, (Congo) ut et in aliis Barbariae et Africae locis, animal aliud Zebra dictum: quod cum mulae quoad formam et staturam sit simile; mula tamen (pariteenim) non est, et colore non tantum a mula, sed etiam ab omnibus aliis animalibus differt. Tribus enim diversis coloribus, nigro, albo et spa-

Varro R. R. l.2.c.8.
Plutarch. de solert. animal.
Plin. H.N. l.8.c.44.
Aristot. H. A. l.6.c.24.
Visus.
Plin. H.N. l.2.c.45.
Genera.
Aristot. H. A. l.6 c. 31.
Aldrov. Hist. Quadrup. l.1. c. 8.
Purchas. Navig. l.7 c.23. §.7.
Pigafeta descript. reg. Congo.

ſpadiceô, qui per lineas tres digitos latas, corpus a dorſo verſus ventrem hemicycli in modum ambiunt, per totum corpus diſtinctum eſt, cauda colore rubicundo et lucente. Pes et ungulae ut mulae, inceſſu alioqui levi et alacri ſimiles equo, quem rurſus velocitate multum ſuperat, ita, ut Luſitanorum proverbio anſam praebuerit, qui, cum celerem aliquem dicere volunt, Zebra velociorem dicunt. Parit quotannis, unde et maxima habetur copia; ſed incolis, qui ea uti neſciunt, eſt inutilis: equorum enim loco ipſis tam pace, quam bello eſſe poſſent, natura eas equorum loco, quibus hoc regnum deſtituitur, ſubminiſtrante. Incolae vero ignari, cum equos non habeant, et boves iugo ſubdere neſciant, zebras inſuper domare et fraenare non valent, variiſque aliis animalibus uti non poſſint, hominum ad haec omnia opera uti coguntur. Atque ita, ut omnia hominum ſuperimponuntur humeris, ita quoque ipſi ab hominibus vel in lecticis, aut ſedibus portatilibus a Sole coopertis circumferuntur; ad manus ſemper ſervos aut alios ad id conductos habentes. Et ſi magnum aliquod iter brevi tempore eſt abſolvendum, multos tales quaſi ἀνθρωποφόρας circumducunt, ut prioribus defeſſis, alii atque deinceps alii poſſint ſubſtitui; qui etiam ita alternatim ſubinde mutati, tantae ſunt celeritatis, ut equos curſores antevertant. Tantum Pigafeta.

CAPUT V.

De Elephanto.

Aldrov. Hiſt. Quadrup. l. 4. c. 9.

Datur et Elephanti inter μονόχηλα locus. Etſi enim ungula eius in digitos videatur efformari, quia tamen indiviſi hi, neſcio quomodo a ſolidipedibus excludi poſſit. *Nomen* ſortitus eſt, non tam a magnitudine, quod formam montis praeferat, ut Iſidoro apud Vicentium Bellunenſem placet: quam vel ab Ebraeo Alaph diſcere, quod docilitate reliqua animalia ſuperet: vel ab Eleph bos, quia magnum eſt animal, et βυ augendi vocabulum: vel quaſi ἐλέβας ab ἕλος palus, et βαίνω quod ob gravitatem ibi faciat τὰς μίξεις: vel ab ἐλεφαίρω laedo: vel ab ἑλίσσω involvo, quod involutam habeat proboſcidem: vel denique ab ἀλφὸς albus, quod ebur de colore triumphet. Heſychio et Varrino πιριστας dicitur. Alii ſimpliciter θηρία quod Plinio belluae, vocant. Romani, qui elephantes primum Pyrrhi Regis bello videre, Lucas boves, appellarunt; ſeu a Lucania, ubi primo viſi, ſeu a luce, quod longe propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatae, a longe relucerent. Indis *Barrum*, a voce dici, Iſidorus auctor eſt: alii tamen lingua Sabina ita appellari volunt, unde et Ebur vocatum Servius putat.

Nomen.

Marrin in Lexico.

Deſcriptio:

Magnitudo Elephantis diverſa eſt, ut in Differentiis exponemus. Gillius menſus eſt Conſtantinopoli quendam, cui erant ab oculo ad extremum tergum pedes undecim, ab oculo ad extremam promuſcidem octo. In proceritate alii ad decimum tertium, alii ad decimum quintum dodrantem, accedunt. Aloyſius Cadamuſtus vidiſſe ſe ſcribit, plus habentem carnis, quam tauri noſtrates quinque. Nigri ſunt omnes praeter Aethiopicos: Narſingae tamen Regem album habuiſſe, Indicarum navigationum ſcriptores prodidere. *Cutem* habent cancellatam, ſeu ut Caſſiodorus loquitur, ulceroſis vallibus exaratam: in tantamque duritiem ſolidatur, ut putes eſſe oſſeam. Ideo Mauri eadem pro clypeo utuntur, et Peguani loco armorum geſtant. Durior tamen in dorſo, quam in ventre, ut Solinus vere dicat, Duriſſimum dorſo tergus, ventres molles. Piloſane ſit, an glabra, nec Plinio quidem

Plin. H.N. l. 8. c. 9.

Plin. H.N. l. 11. c. 39.

Tab: VIIII

Elephas.

Elephant.

Elephas — Elephant

Tab X.

Elephas. Elephant.

dem constat. Alibi enim, setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem praesidium abigendo taedio muscarum, esse dicit: alibi vero elephantorum corpora impenetrabiles setas habere (nisi forte cetras sit legendum) scribit. Cardanus quoque non solum nudam ait, sed et cur talis esse debuerit rationem reddit. At Cadamustus sese pilos, qui nigricant, et quasi duorum palmorum mensuram excedebant, evulsisse testatur. Gillius quoque auctor est, ad duorum palmorum magnitudinem accessisse, Vartomannus denique, caudam habere similem bubulis, trium forte dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis prodit: et invenitur in descriptione Guineae istiusmodi caudis muscas ab idolis mulieres arcere. Ipse denique Plinius, quasi sui oblitus, sic scribit. Indi mira gaudent longitudine eorum, (smaragdorum) solosque gemmarum esse praedicant, qui carere auro malint; ob id, perforatos elephantorum setis religant.

[Plin. H N. l. 35. c. 5.] *Caput* quoque deforme habent: secundum tempora spiramentum quoddam, per quod mas pingue quoddam tempore congressus emittit, idque et foeminae tum patens, [StraboGeogr. l. 15. Oppian. Cyneg. l. 2. v. 519.] si Straboni credimus. *Aures* pro corporis ratione, secundum Oppianum, exiguae sunt; quaqua versum gemini palmi magnitudine, subque illis locus, cui Scalpro ictu [Solin. Polyhist. c. 43 Plin. H. N. l. 6. c. 30.] mallei adacto interficiuntur. Livius Hasdrupalis inventum esse credidit. Apud Sambros Aethiopiae populos, auribus carere ex Solino et Plinio habemus. *Oculi* quoque magni, sed pro tanti corporis magnitudine exigui apparent; illique graviter se moventes. *Os* in pectore, ut Cadamustus prodidit, atque hoc, non proboscide sugunt, [Aristot. H. A. l. 2. c. 6.] teste Aeliano et Aristotele; qui et *linguam* eis esse scribit perquam exiguam, atque interius positam, quam sit in caeteris, ita ut vix eam videre [Aristot. H. A. l. 2. c. 5.] possis. *Dentes* ipsis intus ad mandendum quatuor: praeterque eos, qui prominent, masculis reflexi, foeminis recti atque proni. Quam primum nascuntur, habent: sed grandes illos, non tam perspicuos. His cibos conficiunt, atque in farinae speciem molunt. Siti sunt in superiore mandibula, et quidem stupenda aliquando magnitudine. Vidit Vartomannus in Sumatra duos, qui appensi, libras trecentas et triginta sex pendebant. Vidit et Cadamustus occisum, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos. De eorundem magnitudine ita Plinius. Magnitudo dentium videtur [Plin. H. N. l. 8. c. 10.] quidem in templis praecipua. Sed tamen in extremis Africae, qua confinis Aethiopiae est, postium vicem in domiciliis praebere, sepesque in iis et pecorum stabulis pro palis, elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, auctore Gulussa regulo. Gillius saepe ad longitudinem decem pedum augescere, memorat. Venetus vero mercator, unum aureis triginta sex emisse dicitur, longitudine dodrantum ipsius quatuordecim crassitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, ut humo tollere non potuerit. Sed et Sabellicum auctorem habemus, fuisse Firmo, duos elephantinos dentes, tam enormi magnitudine, ut Aurelianus Firmi victor, eos pro miraculo Romam deportandos curaret, longitudinem horum duorum pedum fuisse dicunt. Dentes hos alii cornua dicunt; an recte, Aldrovandus et Cardanus explicant, nos alibi dicemus; hoc duntaxat hic addere placet, mandibulam inferiorem, edendo solum moveri, superiorem semper quiescere. Quo [Aristot. H. A. l. 1. c. 11.] loco aliis animantibus nasus est, elephantes habeant partem quandam pendentem, angustam ac longam, adeo, ut terram pertingat, in fine perforatam, cortilem, flexilem, lubricam, volubilem, serpentis in morem. Latinis dicitur *Proboscis*, *tuba*, *manus*, quod apud Plinium et Ciceronem invenies, manus nasuta, [Cicero l. 2. de Nat. Deor.] quod apud Cassidorum, promuscis, quod apud Vitruvium. Graeci vo- [Cassiodor. l. 10. Variorum.] cant *προβοσκίδα*, *μυκτῆρα*, *μυκασμὸν*, et *προνομαίαν*. Is ipsius usus, quae manus. Ea namque cibos tam siccos

D quam

quam humidos colligunt, capiunt et ad os admovent. Eadem spirant, bibunt, odorantur. Lucretius ideo *Anguimanos* vocavit. *Malleolos* posterioribus imis cruribus, teste Aristotele, possident: sed de *Crurum* flexu aliter alii tradunt. Alii enim crura sine nodis articulisque habere, ossa solida et inarticulata, ideo crura tibiasque flectere non posse; et, si cadant, nec surgere, scribunt: alii, ut Plinius, in posterioribus articulos breves obtinuisse, et poplites intus hominis modo flectere, prodidere, quod et experientia docuit. *Pedes* eiusdem cum equinis sunt rotunditatis, sed ampliores, ut planta quoquo versum ad binos dodrantes accedat. Vartomannus rotunditatem orbi mensario assimilat. Ex callo nigerrimo et amplissimo constant. Digiti in pedibus informes, numero quidem quinque, sed indivisi, ac leviter discreti, unguilisque non unguibus similes. *Mammas* habent sub armis duas; nec in pectore, sed citra in alis occultas. *Genitale* equo simile, sed parvum, nec pro corporis magnitudine. Plinius aversa dicit, aversosque coire, foeminae inter femora. *Testes* non foris conspicui, sed intus circa renes conditi, quo circa mitum celerius agunt. Ctesias nugatur, semen adeo indurari siccescens, ut electro simile efficiatur. *Ventres* ipsis quatuor Plinius tradit: Aristoteles vero ita sinuosum intestinum, ut quatuor ventres habere videatur; inque hoc etiam cibum reperiri. Galenus idem latissimum et equo simillimum facit; exta suillis proxima. *Iecur* quadruplo maius est bubulo, et reliqua pari ratione excepto liene: hic enim ex proportione minor. *Pulmonem* Plinius bubulo quadruplo maiorem facit. *Fel* in iecore adesse negat Aristoteles: incisa tamen parte, qua adhaerere solet, humorem felleum plus minus effluere. Galenus etiam χολήδοχον vesiculam habere affirmat. Idem ex dissecti *corde* magnum os exemit; illud vero duos

Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

Plin. H. N. l. 8. c. 1. ad 12.

Plin. H. N. l. 11. c. 46. Aristo. l. c.

Plin. H. N. l. 11. c. 37. Aristot. H. A. l. 2. c. 17.

tantum ventriculos, non tres, ut apud Aristotelem, habere observavit. De eodem ita Aelianus. Duplici tum corde, tum sensu animi elephantus esse dicitur, et altero quidem ira incendi, altero mitigari et leniri, Maurorum sermonibus pervagatum. Duorum descriptionem apud Aldrovandum vide. Inveniuntur, in Africa, Asia, et vicinis hisce insulis. Et in Africa, quidem in saltu post Syrtes, solitudinibus Salae Mauritaniae oppido vicinis, Lybia, Getulia, proximis Atlanti monti saltibus etc. Symbari inter Arabiae montes et Nilum, ipsorum venatibus vivunt. Sunt et in Aethiopia Ophiophagorum eorundem venatus a Ptolomaeo Philadelpho Aegyptiorum Rege instituti. Quantum ad Asiam, Rex Parthalis, prodente Plinio, DCC. aluit, Audatae mille, Palibrotorum IX. M. Chrysaei, Parasangae, Asangae CCC. armabant. In Taprobana, Onesicrito Alexandri M. praefecto prodente, maiores et bellicosiores, quam in India habebantur. In Zeilana hodie maximos et summi ingenii esse, Iohannes Metellus prodidit. Siamensis Rex XII. M. habere dicitur, e quibus quatuor millia semper ad subitos casus armata sunt. Sub imperio magni Mogulis L. M. habentur. In Mosambique quoque insula, armenta eorum ostendit Vartomannus, et in Benomotapa Iohannes de Baros. At insulam quoque Zanzibar multos mercatores eboris emendi causa venisse M. Paulus Venetus prodidit. Roscidis autem et palustribus locis maxime delectantur, amnesque amant, in calidioribus inprimis regionibus. Frigoris sunt impatientissimi. *Victum* Elephantorum quod spectat, vescuntur herbis palustribus, arborum foliis, truncis, fractibus Musae, et ficus Indicae radicibus. Devorant aliquando et terram et lapides. Eam tamen edisse, iis tabificum est, inquit Plinius, nisi prius mandant. Cicures hordeo vescuntur, eiusdemque novem interdum Macedonicos modios

Aelian. H. A. l. 4. c. 31.

Locus.

Plin. H. N. l. 6. c. 30.

Plin. H. N. l. 6. c. 20. 21.

Cibus et Potus.

Plin. H. N. l. 8. c. 10.

modios absumunt. Antuerpiae ostentatus, quatuor modios pomorum in diem absumsit. Lusitani melonibus vehementer delectari scribunt. Potus ipsis aqua, sed nonnisi turbida, vinum ex oryza et aliis frumentis factitium, nec non nostras Antuerpiensis ille, una vice plures, quam sedecim libras bibebat, idque toties iterabat, ut mensuram potus Aristot. H. A. l. 8. c. 8. ab Aristotele proditam, facile aequaturus videretur. Sitis tamen sunt patientissimi, et sine potione Generatio. Plin. l. c. octo dies peragunt. De *Coitus* tempore et modo diversa ab auctoribus produntur. Plinius marem coire quinquennem, decennem foeminam, Arist. H. A. l. 5. c. 14. ex Aristotele prodit. Aristoteles modo vigesimum annum utrique assignat, modo foeminae duodecimum, cum celerrime, decimum quintum, cum lentissime Aristot. H. A. l. 5. c. 2. congrediuntur. Averse coire apud Solinum ex Plinio invenies, cui et Horatius de Canida succinit: foeminam in coitu sedere, marem supervenire Albertus M. seu ut Aristoteles, clunibus submissis insistere pedibus ac inniti, marem supervenientem comprimere. In aqua autem praecipue iniri desiderant: indeque tam foeminae quam mari commoditas accedere creditur, quoniam is et coiturus per aquam facilius tollitur, et post congressum facilius descendit. Nunquam autem nisi in abdito coeunt, et mas coitum triennio interposito repetit, eandem praeterea nunquam patitur. Biennio coire quinis, nec amplius in anno diebus Solinus ex Plinio scribit: nec prius ad gregarium numerum reverti, quam vivis aquis abluantur. Tempore vero coitus, maxime efferantur, et stabula Indorum sternunt. Quamdiu uterum gerunt, in dubio quoque. Alii annum et sex menses, alii triennium, Aristot. H. A. l. 6. c. 27. quidam decennium statuunt. Aristoteles biennium assignat; Strabo Strabo l. c. menses ut minimum sedecim, ut plurimum octodecim, cui Diodorus Siculus et Aelianus accedunt. Sunt, qui octavo a coitu anno parere pronuntiant. Pariunt enitentes posterioribus cruribus et subsidentes cum dolore. Partus annotante Aeliano, in caput procedit in lucem. Aelian. H. A. l. 4. c. 31. Unicum edere, apud Aristotelem et Diodorum Siculum legimus: quaternos uno partu, apud Cadamustum et Scaligerum. Magnitudo Scalig. Exercit. 204. foetus instar porci integrae aetatis secundum Aelianum, vituli trimestris secundum Plinium. Statim ac natus est, cernit et ambulat, et ore sugit, non promuscide. Lactant usque ad annum octavum. *Inimicitias* Antipathia. gerunt cum *Rhinocerote, Leonibus, Tigridibus, Arietibus, Porcis, Serpentibus et Draconibus, quibusdam coloribus et igne. De Rhinocerote* ita Plinius. In ludis Pompeii Magni visus est Rhinoceros. Plin. H. N. l. 8. c. 20. Aelian. H. A. l. 16. c. 44. Alter hic genitus hostis elephanto, cornu ad saxa limato, praeparat se pugnae, in dimicatione alvum maxime petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par, crura longe breviora. Apud Hesperios Aethiopas leones elephantorum pullos aggrediuntur, quos cum vulneraverint, matribus supervenientibus fugiunt. Tigridem in caput Elephanti insilire, facileque eundem suffocare, Arrianus auctor est. Si feritate effertur, ad arietis conspectum statim mansuescit. Grunnitum Aelian. H. A. l. 16. c. 36. porci exhorrere apud Aelianum, Strabonem, et Senecam invenies. De Draconum et Elephantorum pugna ita Plinius. India fert Plin. H. N. l. 8. c. 11. et 12. elephantes, bellantesque cum eis perpetua discordia dracones tantae magnitudinis, ut et ipsos circumflexu facili ambiant; nexuque nodi praestringant. Commoritur ea dimicatio, victusque corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuique praecipua solertia est, ut iis draconibus una scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque ad pabula speculatus, excelsa se arbore iniicit. Scit ille imparem sibi luctatum contra nexus: itaque arborum aut rupium attritum quaerit. Cavent hoc Dracones, ob idque gressus alligant cauda. Resolvunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare ca-

put condunt, pariterque spiritus praecludunt, et mollissimas lancinant partes. Iidem obvii deprehensi erigunt se in adversos, oculosque maxime petunt. Ita fit, ut plerumque caeci ac fame ac moeroris tabe confecti reperiantur. Inter colores puniceum, inprimis et candidum refugiunt, cuius causa alibi explicabitur. Terreri igne, Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Livius, qui per ignem in Capuana obsidione exacti sunt. In tantum autem consternantur, ut nulla ratione, ut gradum revocent, adduci possint.

Aetas. De *Aetate* haud eadem traduntur. Alii enim ducentos, alii trecentos, quidam centum et viginti annos vivere aiunt. Onesicritus apud Strabonem ad trecentesimum annum vivere, raros ad quingentesimum prodit: circiter ducentesimum robustissimos esse.

Philostr. l. 2. c. 6. Philostratus quendam ex illis, qui contra Alexandrum M. pugnaverant, quinquaginta supra trecentos post Alexandrum annos superfuisse, tradit, ut de Elephanto Iubae, Ptolomaei Philadelphi, et Seleuci Nicanoris taceam. A sexagesimo iuventam incipere, apud Plinium ex Aristotele habemus: ex quantitate dentium aetatem futuram cognosci,

Morbi. apud Cadamustum. Frigoris impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemque et profluvium alvi, nec alia morborum genera sentiunt. Huic potione aquae calidae, et cibo foeni melle imbuti succurritur. Aelianus tamen oculorum affectionum quarundam mentionem facit. Vulnera captorum primo aqua tepida eluuntur: mox, si luculenter sunt alta, butyro inunguntur, postea, suillae carnis recentis et sanguine madentis admotu, inflammatio lenitur. Quotannis etiam in furorem agi reperio, tuncque nulli obvio parcere. Indicium instantis, oleosa materia, quae ex illorum auribus effluit. Medela ab obiurgatione. Rationibus rectores demonstrant, vilis et degeneris esse animi, ob amorem ita in furias agi. Catarrho laborare, eumque in lapidem aliquando abivisse, cuius et iconem exhibemus, proditum. Gradatim ambulant, propter corporis gravitatem. Neminem tamen aiunt tantae esse pernicitatis, quem suo incessu non comprehendat. Poplites intus flectit, hominis modo, ut Plinius loquitur. Et quia articulos, crurum non tam sublimes habet, ut aliae animantes, sed humiliores terram versus, ideo insidendi insuetis, nauseam commovet. Quod tamen de provectioribus intelligi debet. Siquidem, Vartomanno et Gyllio attestantibus, ex adolescentium molli gradu, sessor tantopere delectatur, ac si mula gradaria veheretur.

Natura et Ingenium. *Naturam et Ingenium* singulare multa testantur, ut non mirum dixisse Plinium, omnium quadrupedum subtilitatem animi praecipuam perhiberi illis. Ab aquis sibi metuere superius diximus. Ideo difficulter ab Hannibale, Polybio et Livio testibus, perducti sunt: et apud Plinium, Puteolis aversis vestigiis, earundem metu, e navi abivisse, legimus. (Polyb. Hist. l. 3. — Livius Hist. l. 21.) Attamen L. Caelius Metellus iunctis doliis per mare Siculum eos transmisit, cum naves deessent: et aliquando interdiu flumina transmittunt. Foemina mare multo est robustior, easque in hoc genere plane viriles, Vartomannus testatur. Aristoteles tamen timidiores asseverat. Fagos, oleastros, et palmas dentibus subvertere Oppianus auctor est: aedificia evertere Aristoteles. (Oppian. Ixeut. l. 2. v. 513.) Ab uno arboris truncum prostratum tantae vastitatis, ut vix a viginti quatuor movere potuerit, Vartomannus prodidit, et addit, a tribus maximam Liburnicam in siccum pertractam. (Vartom. l. 4. c. 10.) *Pugnant*, inter se vehementer, ut tradit Aristoteles, et alter alterum dente ferit. Victus vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigens. Herbam victori a victo porrigi, vel proverbio constat, quod tamen vix cum Vossio concessero. *Iniuriam* ulcisci apud Acostam habes. Nucis putamine a milite in fronte quidam petitus, servatum, in eundem in platea deambulantem, aliquot post die-

diebus coniecit. Singulari et *rectores amore* prosequuntur, iniuriarum quoque ipsis illatarum memores, ut optime Seneca scripserit, Elephantorum feritatem usque in servile obsequium demereri cibum. Sane a quibusdam aurigas suos, qui in certamine ciciderant, ex praelio exemtos, alios ab aliis servatos, Strabo auctor est.

Strabo Geogr. l. 15.

Cassiodorus vero scribit, cum magistri compendia sua putet alimenta, motu corporis a diversis postulare, quod ei porrigat.

Cassiodor. l. 10. Varior.

Quod si, inquit, aliquis praebere contemserit postulata, vesicae collectaculo patefacto, tantam dicitur alluvionem egerere, ut in eius penatibus quidam fluvius videatur intrasse, contemtum vindicans de foetore. Quidam Cochini, militem magistro suo de via cedere renuentem, aliquoties flumine mersit, si Christophoro Acostae credimus. Plutarchus denique refert, Poro Indorum Rege vulneribus confecto, elephantum sensim ac leniter multa spicula promuscide retraxisse, et ipsum iam male affectum, non prius tamen procubuisse, quam sentiret Regem exsanguem delabi: tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, ut Rex commodius se ad solum inclinare posset.

Plutarch. de solert. animal.

Timere naturaliter hominem, Plinius scripsit. Elephas, inquit, vestigio hominis animadverso priusquam homine, intremiscere insidiarum metu, subsistere ac olfactu circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuntio simili usque ad extremum, et tunc agmen circumagi et reverti, aciemque dirigi. Adeo omnium odori durare virus illud maiore ex parte, ne nudorum quidem pedum.

Plin. H. N. l. 8. c. 10.

Amicos homini Cicero innuit, dum dicit, opinionem eiusmodi esse, quandam illi belluae cum genere humano societatem.

Cicero l. 3. de Nat. Deor.

Innuit et Philostratus, dum scribit, ubi semel ad hominem adsuescit, ab eo omnia pati, ex eoque morum similitudinem in se transferre, neque aliter, quam parvos canes, ex hominis manu gaudere cibum sumere, atque ad se accedentem promuscide complecti, eumque caput intra fauces immittere facile tam diu pati, quoad homini libitum fuerit.

Philostrat. de vita Apollonii l. 2.

Quae de cuiusdam elephantis erga infantem amore produntur, apud Athenaeum et Aelianum vide. Traditur quoque unus amasse, quandam in Aegypto corollas vendentem, ac ne quis vulgariter electam putet, mire tum gratam Aristophani celeberrimo in arte Grammatica.

Plin. H. N.

Docilitatis esse singularis, multa sunt argumento. Plinius enim per auras arma iacere non auferentibus ventis, inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciviente pyrrhiche colludere, scribit.

Plin. H. N. l. 8. c. 3.

Ubi, ut idem ait, mirum maxime, adversis quidem funibus subire; sed regredi magis utique pronis. Sic se rem habere, praeter Plinium, Seneca et Suetonius, ne de Xiphilino dicam, innuunt.

Seneca Epist. 86. Sueton. in Nerone et Galba.

Romae quidam gyros facere explicatu difficiles doctus, increpatus, noctu sua sponte se ad lunam exercere deprehensus est.

Plutarch. l. de solertia Animal.

Ille, quem Emanuel Lusitaniae Rex Leoni X. Pontifici dono miserat, eundem de fenestra prospectantem ter genibus flexis, et demisso corporis habitu, venerabundus salutavit, Osorio prodente. Augerius similiter Busbequius in epistolis Turcicis scribit, visum sibi elephantum iuvenem, qui ad cantum tripudiantium more alternos moveret pedes. Eundem et pila lusitasse, quam palmae vice feriret proboscide. Linguas, intelligere Zeilanenses, apud Metellum habemus; quendam literarum ductus Graecarum didicisse, solitumque perscribere eius liguae verbis. Ipse ego haec scripsi, et spolia Celtica dicavi, apud Plinium.

Plin. H. N. l. 8. c. 5.

Humano more convivatos aliquando apud Aelianum invenies: neque ex iis visus est, quispiam vorax, neque maioris partis capax. Cum esset bibendum, unicuique crater exhibebatur et hi quidem promuscidibus potionem haurientes, moderate bibebant: deinde circumstantes leviter et festive adsper-

Aelian. H. A. l. 2. c. 11.

ſpergebant. Mimi magiſtrive officium exhibere, et aliis ſalientibus choreasque ducentibus praecinere, Arrianus ſe vidiſſe ia-

Aelian.l.8. H.A. c.10.

ctat. Inter caetera ſolertiae documenta, eſt et hoc, quod, cum profundas et ſuperatu difficiles foſſas tranſeunt, maior ſtans medius tanquam pons omnes transmittit: alii ingerentes foſſae ſarmenta, eundem ſervant. Sed et pabuli conſueti quantitatem agnoſcere; Plutarchus prodidit, permiſtamque eidem ſarinam artificioſiſſime ſecernere poſſe Aelianus. At, quod A-

Acoſta Hiſt.Aron. c. 7. Aelian. H. A. l. 8. c. 17.

coſta de quodam lebetem, utrum pertuſus eſſet, aqua hauſta probante, ſcribit, ſtupendum eſt. Solem et Lunam novam venerari, homini erranti viam monſtrare, humana adulteria et homicidia obſervare ac detegere; ſed et patrium intelligere ſermonem, loqui, vel ſcribere, inter fabuloſa repono. De

Vſus.

Vſu elephantum, in bello, ſpectaculis, triumphis, et aliis, alibi dicetur. In *Cibis* fuiſſe quibusdam certum. Unde et Elephantophagorum nomen, qui circa Drabam, in montibus Aſachaeis, et contra Meroen habitabant, Adiabaras, ſeu

Plin.H.N. l. 8. c. 8.

Magabaros auctores vocant. Quin et Plinius Troglodytas ſolo elephantorum venatu ali tradit. Caro ponderoſa, frigida et abominabilis Rhaſi.

Aelian. H. A. l. 10. c. 12.

Aelianus praeter promuſcidem, labrum, et cornuum medullam, nihil eſculentum in iis eſſe ait. Aethiopes, teſte Gyllio, poſteriores partes appetunt. Renes tamen maxime in deliciis, et regum epulis, ſi Vartomannus vera prodidit. *Medicinam* quod ſpectat, Aelianus adipem contra omnia genera ferarum remedio eſſe, reliquit, eoque inunctum, etiam nudum inter ferociſſimas illaeſum verſari poſſe fabulatur. Proboſcidis tactu, capitis dolor levatur; efficacius, ſi et ſternuat. Dextra eiusdem pars, cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Iecur, comitialibus morbis prodeſt. Fimo, ſi illinatur, pediculi fugantur. *Ebo-*

Ebur.

ris, cuius nomine Plinius illam praecipue partem dignatur, quae circa os eſt, quodque alibi elephantis, et dentis Indici appellationem ſortitum eſt, ſingularis eſt et natura et uſus. Gaudet humido et ſiccitate offenditur, cariemque ſenrit. Emolliri poſſe Democritus oſtendit; emolliturque potionis genere, quod zythum vocatur, ut apud Plutarchum extat. Emollitum, conformatur, et in varia tornatur. Parabantur quippe ex eo menſae, lecti, capuli cultrorum, enſes, vaginae, pharetrae, ſceptra, ſellae curules, portae, et alia, de quibus Aldrovandum conſule. Politur ut ligna, ac potiſſimum ſquatina, ut teſtatur Plinius: nitor vero, hebetatur menſibus muliebribus.

Plutarch. l. An ad infelicit. etc.

Aldrov. Hiſt. Quadrup. l. 1. c. 10.

Vis ipſi adſtringens, quae tamen guſtu non percipitur. Conceptum iuvare, et ventriculo humido prodeſſe, Practici prodiderunt. Ramentis cum melle illitis, nubeculae in facie tolluntur. Scobe, paronychia ſanantur. Contra lumbricos cum cornu cervi miſcetur. Si uratur, ut decet, Spodium vocatur, pro quo tamen aliorum animalium oſſa obtruduntur. Frequentior huius, quam eboris uſus. Praeparationem vide apud Aldrovandum loco citato. *Diffe-*

Differentia.

rentiae et *Genera*, a locis in primis ſumuntur, ſeu Philoſtratum, Aelianum, et Plinium ſpectes, ſeu recentiores. Sunt enim alii paluſtres, alii montani, alii campeſtres, alii ſilveſtres, alii Lybici, alii Indici. Solinus Praſiorum, et Taxilarum meminit. *Paluſtribus* dentes ſunt lividi, rari, tractuque difficiles, et in plerisque partibus foramina; in aliis vero quaſi grandinis grana tumores quidam inſurgunt, et arti minime obtemperant. Dementes leveſque eſſe, Philoſtratus addit. *Montani* perverſi ſunt, et inſidioſi, et niſi alicuius rei indigeant, erga homines minime fidi. Dentes habent minores, ſufficienter albos, et in quibus nihil eſt difficile reperire. *Campeſtres* benigni habentur, manſueti, et imitationis amatores. Dentes habent omnium maximos, albiſſimos, et ſectu faciles,

Monoceros Unicornu
Einhorn .

Capricornꝰ Marinꝰ .
Meer Steinbock .

Monoceros Unicornu .
Einhorn .

ciles, ut nullo labore, in quamcunque manus voluerit partem deducantur. *Silvestres*, in regno Senegae, ad fluvium inprimis Gambram invenies. Ibi enim gregatim, ut apud nos apri, incedunt. *Lybici*, seu Mauri Indicis sunt minores, et nec vocem, nec odorem horum ferre possunt, ut apud Polybium habes; imo nec contueri quidem eos audent, ut apud Solinum legitur. *Indici*, sunt quidem maximi; non eiusdem tamen omnes magnitudinis. Ideo Solinus duo eorum genera tradit; nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici. *Prasii* appellantur, qui maximi sunt, quales forte iam Madagascar, teste Scaligero, producit. *Taxilas* vocant, qui secundi ab his magnitudine existimantur. Illos et in Sumatra invenies, animi robore, et virtutis indole iis, qui in continenti sunt praestantes. Ideo magnis navibus in continentem transportati, Calingarum Regi vendebantur, ut Aelianus prodidit.

Hist. l. 5. Polybius

Scalig. Exercit. 204.

Aelian. H. A. l. 16 c. 15.

CAPUT VI.

De Monocerote, et Asinis Cornutis.

Monocerotis vocabulum, quod Latinis unius cornu animal sonat, pluribus animalibus competit: stricte tamen soli illi, quod ἀπὸ τοῦ μόνου κέρατος, a solo cornu dictum est, et ideo Unicornis, et Unicornu. Brachmanorum Dialecto καρτάζωνον, vocatur. An in rerum natura sit, vel fuerit, alibi, post Baccium, et Bartholinum, magni patris magnum filium, disquiretur; nunc breviter fide auctorum, qui de eo scripsere, de eodem agemus. *Descriptionem* itaque quod attinet, Strabo, ex Onesicrito equos unicorne toto fere corpore referre scribit. Philes cauda aprum, Leonem rictu praeferre ait. Plinius, reliquo corpore equo similem, capite cervo, pedibus elephanto, cauda apro, facit; et uno cornu nigro, media fronte cubitorum duum eminente, instrui. Plinium Solinus sequitur. Isidorus cum Rhinocerote confundit, et cornu ita acutum et validum esse, ut quicquid impetierit, aut ventilet, aut perforet, addit. M. Paulus Venetus, Magno Cham Tartariae a servitiis, in regno Lambri conspici ait, Elephante minores, depressum caput gerentes aprino simile, spinosa lingua, qua obvia petunt, nigricantibusque oculis, Rhinocerotis formam ad unguem aemulantur. Ludovicus de Varthema Bononiensis de Monocerotibus a se visis, ita scribit. Ex altera templi Meccani parte claustra sunt, quibus bini Monocerotes vivi includuntur, qui pro re singulari, ut sunt, monstrantur. Eorum haec forma erat. Maior equinum pullum xxx. mensium imitatur, unumque in fronte cornu praefert, trium circiter ulnarum. Alter Monocerus, unius anni similis, cornu quatuor palmarum habet. Color ferae, ut equi sagmati obscurior, capite cervino, collo brevi, rarisque circa illud pilis, et brevi iuba ab altero tantum latere dependente. Crus subtile habet, gracile hinnuli instar: Pes anteriori parte parum fissus, ungula vero capri-na, pedesque dextrum latus pilosum. Enimvero feritatem prae se fert, et naturam solitudinis amantem. Quae Garzias ab Horto habet, non appono. Reperiri dicuntur in Arabiae solitudinibus, ibique a mercatoribus visos, Thomas Bartholinus accepit. Garzias suos inter promontorium Bonae Spei, et illud, quod vulgo de Currentes nuncupatur, inveniri scribit. Paulus Venetus suos in regno Bosina et Lambri locat. Aeneas Sylvius, in extremis Asiae partibus, in quadam provincia nomine Macino, inter montes Indiae et Cataium, ubi vulgo, creditur habitasse Sericos A-loysius Cadamustus in novo orbe,

Aldrov. Hist. Quadrup. l. 1. c. 6.

Strabo Geogr. l. 15.

Philes in Iambis.

Plin. H. N. l. 8. c. 21.

M. Paulus Venetus l. 3. c. 15.

Vartom. l. 1. c. 18.

Bartholin. de Unicornu cap. 24.

Garzias H. Arom. l. 1. c. 14.

Cornu

Cornu in pluribus exhibetur locis. Decantatissima sunt, S. Dionysianum in Gallia, Venetum, Hispanicum, Ultraiectense, Helvetorum, Danicum, Mercatorum Venetorum, et Gedanensis Empirici. *S. Dionysianum*, inter prima melioris notae reponit Baccius; quia rudiori forma, non politum, ad nigrorem vergens instar cervini, quam proxime ad veterum unicornu accedere videtur. In assignanda longitudine variant auctores. Renodaeus hominis proceritatem aequare tradit, ea fide, qua et nobis patuit: Baccius et Marinus ad sex cubitos extendunt: Goelnitzius ad sex et semi pedes metitur: Bellonius semissem complens ad septimum auget. Nec de pondere consentiunt. Cardano libras decem et septem pendere visum, cum tertia parte Goelnitzius ad vigesimum quintum pondus ascendit. Ego sublatum, ad decem et octo libras, cum Bellonio extenderem. *Veneta* unicornua inter vera censet Baccius, inter diversa ab antiquorum unicornibus. Andreas Marinus, quod antiquorum unicornibus longiora sint, nec strias habeant Monocerotis Aeliani, adeoque subtilia, ut pocula inde nulla conficiantur. Colore sunt cornu cervini politi, et pallidi non nigri. Feruntur occupato Byzantio in Venetorum Rempublicam transcripta, cum XII. pectoralibus satellitum Imperatorianorum. *Hispanicum*, cuius frustulum Philippus IV. Francisco Barberino Cardinali eminentissimo, et in peregrinos Heroas humanissimo, donavit, nihil singulare habet. *Vltraiectense*, longitudine Parisiensi par est, sufficienti amplitudine. Gyri frequentiores ad extremum apicem circumducti, recto tractu obliterantur. Crustae color cineritio similis, medulla candidiore. In magno pretio habetur, et pro vero venditatur, ut infinitam auri vim, repetundarum damnata Colonia Agrippina, contra licitaretur. *Helvetiorum*, ad oram fluvii Arulae prope Brugiam, anno M. D. XX. inventum est. Interiori facie est album, flavescens, exteriori, sine striis, duorum cubitorum longum, sed, ut moschus, odore praestans, praesertim igni vicinum. *Danicum*, in castello Friderici Burgi asservatur, longitudine septem pedes Romanos excedens, si partem alveo excipiamus inclusam, cuius mensuram pedis unius cum mensuris duabus Bartholinus deprehendit. Ambitus septem minimum digitos complectitur, aequali girorum flexu in acumen desinens. Color ex candido mixtus et cinericio, quem per intervalla, nigriores striae, lineaeque obscuriores distinguunt. *Venetorum mercatorum* unicornu ex Germania allatum est, coloris splendore et varietate veri cornu speciem promittens, eoque magis, quod abrasae particulae, non dentium instar in ramenta, quae fricari possunt, concidant; sed inde quisquiliarum squamae eadem plane viscinitate et lentore resultent, quo secta quaevis animalium cornua. De *Gedanensi* nihil occurrit. Empiricus Constantinopoli redux, magno illud non ita pridem venditabat. De reliquis, quae huc spectant, ita Aelianus. Dicunt omnium maxime animalium absonam vocem et contentam emittere; et ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere, cum gregalibus vero suis pugnare. Neque modo mares naturali inter se quadam contentione dissidere, sed contra etiam foeminas certare, pugnamque usque ad mortem victi ingravescere. Nam et reliqui corporis robore maximo praeditus est, et cornu inprimis inexpugnabili armatur. Desertissimas regiones persequitur, simul et solitarius errat. *Coitus* tempore, ad foeminam mansuere mansuescit, et pariter pascuntur. Cum hoc tempus transierit, et ventrem ferre foemina coeperit, rursus efferatur, et solus vagatur. Prasiorum Regi illius pullos etiamnum teneros aiunt deportari, eosdemque festis et panegyricis diebus ad pugnam committi,

[Margin notes: Baccius l. 3. c. ult. — Renod. l. 9. Pharm. c. 21. — Bartholin. de Unicor. c. 27. — Aelian. H. A. l. 16. c. 20.]

ad robur ostendendum. Nam integrae aetatis et perfectae, nullum unquam quisquam meminit captum fuisse. Tantum Aelianus. Alii addunt, adeo animal hoc puellas virgines venerari, ut, si sinus venienti aperiant, in illum, ferocia deposita, caput ponat, sicque soporatum velut inerme capiatur. De *Usu* inter omnes notum, ad venena maxime commendari. Eo vero praesente sudare, et in humore ebullire, sicque verum dignosci, nonnullorum est sententia. Aloysius Mundella adversus morsum canis rabidi, aliorumque animalium maleficorum, nec non vermes eorumque symptomata commendat. Antiqui Indorum Reges, ad quorum notitiam primum hoc cornu pervenit, pocula ex eo sibi fabricabant, ut, dum ex iis bibebant, contra venena, ebrietatem, spasmum, epilepsiam, et alios malignos morbos munirentur. Narrat Iordanus Iudaeum quendam Venetiis, in mensa cornu circulum delineasse, postmodum scorpium et araneum iniecisse, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: deinde palmi altitudine quovis raptantes bestias, umbrane aut vi emanante, intra quadrantis horae spatium ambas necasse. Non est ergo mirum tanti esse pretii, ut Germani mercatores teste Baccio, pro uno XC. M. coronatorum poscerent; et Pontifex Romanus, erecta in Vaticano pharmacopoea, frustum XII. M. aureorum a mercatoribus Epidauriis redemerit, quo non semel Augustinus Ricchus Pontificius tunc temporis Archiater, felicissime, modo scrupuli, modo decem granorum pondere, ex vino, per aliqua cordiali, aqua utebatur. Et haec de Unicornu nunc sufficiant, pluribus alibi agemus. Quantum ad *Asinos Cornutos*, tribus in locis eo celebrari invenio, in India, nempe, Scythia, et Africa. De *Afris* Herodotum auctorem habemus. De *Scythis* apud Aelianum habetur, et addit, Cornua aquam fluminis Stygis continere, quae transmittit vasa omnia etiam ex ferro, missaque ab Alexandro Delphos, ut Pythiae dedicarentur. De *Indicis* ita idem Aelianus. Silvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite vero purpureo, oculisque cyaneis esse: cornuque in fronte gerere sesqui cubiti longitudine: cuius superius puniceum, inferius autem album, medium vero plane nigrum sit: atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, quum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum, fieri, neque eum ipsum convulsionibus corripi, neque sacro morbo tentari, neque venenis ullis ferunt. Quin etiam, si quid prius pestilens biberit, tum id evomere, tumque ad sanitatem redire. Quum autem caeteri asini, quibuscunque in terris sint, tam domestici, quam silvestres, tum caetera solipeda animalia, talos non habeant, neque fel in iecore, ut fertur: asinos Indicos cornigeros, Ctesias inquit, talis primum iisque nigris praeditos esse: eosdemque, si quis confregerit, interiora quoque nigra deprehensurum esse: neque felle eos carere: neque modo corporis velocitate longe multumque caeteros asinos superare, sed et velocitate eadem multo equis et elephantis praestare. Quum autem in viam se dederunt, tardius primo ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem ut assequi nemo possit. Postea autem, quam foeminae pepererunt, patres circa pullos a partu recentes, summa custodia versantur, eorumque commorationes locis Indiae desertissimis sunt. Quum a venatoribus Indis invaduntur, pullos suos adhuc aetate infirmos, a tergo suo pascentes habent,

Albert. H. A. l. 22.

Iordan. l. de peste.

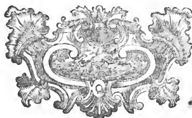
Herodot. l. 4.

Aelian. H. A. l. 10. c. 40.

Aelian. H. A. l. 4. c. 52.

bent, atque pro eis pugnant: contra equites audent venire, eosque cornibus ferire. Tanto sane hi robore existunt, nihil eis ut obsistere queat, quin statim concedat, vel, si non cesserit, frangatur, aut aliter atteratur, et evadat inutile, et perdatur. Equorum etiam incursu latera discerpunt ac lacerant, ut viscera effundantur: ex quo fit, ut ad eos equites appropinquare valde metuant; appropinquatio enim capitalem ipsis pariter et equis mulctam miserabiliter infert. Pergraviter calcibus pugnant. Eorum morsus eatenus acerbiores existunt, ut, quicquid comprehenderint, funditus diripiant. Ex his, qui sunt confirmata aetate, vivos non ceperis, jaculis et sagittis perimuntur. Carnes eorum, quod amarissimae sint, haudquaquam esculentae. Eadem fere Philostratus scribit. Icon, quam adjecimus, ferae quidem est corpore auribusque asinis, binis armatae cornibus, quorum alterum e narium, alterum ex oculorum regione exit: sed quia nec solipes est, nec unicornis, Asinus Indicus cornutus esse nequit.

Philostr. in vita Apollonii. l. 9.

HISTO-

HISTORIAE NATVRALIS DE QUADRUPEDIBUS

LIBER II.

De Quadrupedibus bisulcis.

TITULUS PRIMUS
De Bisulcis terrestribus.

CAPUT I.
De Ruminantibus Cornigeris in genere.

Aldrov. de Bisulcis l.1.c.1.

Hactenus Solipedum historiam persecuti sumus: sequuntur *Bisulca*: Graecis διχηλὴ et δισχιδῆ, quae ungulam dividere in sacris legimus, quod multifida, quamvis pedes in digitos scissos habeant, facere non dicuntur. Duo talium invenio genera, *Terrestre* nempe et *Aquaticum*. Ex terrestribus alia *ruminant*, alia *non*. Ex illis, quae ruminant, quaedam sunt *Cornigera*, quaedam *non cornuta*. Illa in *genere* et in *specie* considerabimus. *Ruminantia* autem illa vocamus, quae pabulum semel deglutitum, mox ad os regurgitans, revolvunt. Unde Ruminationis actum, Apuleius rumigare, Quintilianus et Plinius, remandere, Graeci μηρυκάζειν, μηρυκᾶν, παρὰ τὸ μηρύειν, quod est revolvere, dixerunt. Latinorum quidam a loco, ad quem sursum ad os repellitur, id est, a rumine, quod,
Festus de verbor. significat. ut ait Festus, locus est in ventre, quo cibus demittitur, et unde redditur, deduxerunt.
Varro L.L. l. 4. At Servius a ruma, quae rumis, et frumen aliis, quam ait eminentiorem colli partem esse, ad quam demissus cibus, a talibus animantibus revocatur: Mercurialis vero ab erumnis, quod
Arnob. l.7. contra gentes. Arnobius scribat, erumnas esse prima in gurgulionibus capita. *Necessariam* autem hisce animantibus ruminationem esse, tum exinde colligas, quod duriore pabulo vescantur; tum ex eo, quod superioris mandibulae dentibus careant, et inferiores minime habeant serratos. Inde factum, ut dentium defectum *ventrium multitudine* natura pensaret. Sunt enim talibus quatuor, κοιλία nempe, κεκρύφαλος, ἐχῖνος, ἤνυστρον, seu Aristot. H. A. l.2. c. ult.
venter, reticulum, omasum, abomasum. Gula ab ore incipiens ad pulmonem septemque transversum deorsum tendit: hinc se ad *ventrem* applicat *maiorem*, qui parte interiore asper interceptusque est, ac prope gulae commissuram, sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento *reticulum* appellant. Est enim ventri similis extrinsecus, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo, quam venter maior. Hunc excipit *omasum* parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. *Abomasum* venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma oblongior, cancellis intus et crustis multis, magnis, et levibus innormatus, mox intestinum consequitur. In prima alvi cavitate rudis adhuc esca cernitur, quin et festucae et vix lacerati surculi. In secundo amplius conficitur cibus, et magis adhuc. in tertio elaboratur, ut in novissimo tandem concoctio absolvatur, ubi in cremorem lacteum abit. Nec tamen sola illa, quae superiore dentium Aristot. H. A. l.9. c. ult.
ordine carent, ruminant. Ruminat namque inter pisces Scarus, quod obtusos dentes habeat; inter animalia, mus vulgaris, et Ponticus, lepus et cuniculus, ut in Levitico habetur,

Modum et viam ruminationis si inquiras, cibum remansum ex uno ventre in alium mitti, quousque a postremo in intestina labatur, respondet Aristoteles. Galenus ait, primo ex ventriculo revomi in os: deinde ab ore in reticulum; inde in omasum, tandem in abomasum mitti. Post lactationem ruminare incipiunt, et septenis mensibus, cicures intellige, ruminant. Gregales levius minusque tempus, quia foris pascuntur. Hieme tamen magis, quam caeteris anni temporibus, videnturque non minus ruminando, quam edendo delectari. Quietem tum poscere, vel exinde liquet, quod in mandris plerumque id muneris obeant, iacentia. *Lac* eorum solum coire, ipsaque coagulum in omaso habere, et lacte abundare, ab Aristotele proditum. Caussas omnium alibi exponemus. *Cornua* ruminantibus Camelum si excipias, data sunt, defensionis et offensionis gratia. Nutrimentum quod ad superiores dentes, quibus carent, abire debebat, in cornua abit, suntque multiplicis differentiae. Nec alibi maior lascivia naturae lusit animalium armis. Sparsit haec, inquit Plinius, in ramos, ut cervorum: aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis; aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex eis, unde platycerotas appellant. Dedit ramosa capreis, sed parva, nec fecit decidua: convoluta in anfractum arietum generi, ceu caestus daret, infesta tauris. In hoc quidem genere et foeminis tribuit: in multis tantum maribus. Rupicapris in dorsum adunca; Damis in adversum. Erecta autem rugarumque ambitu contorta, et in leve fastigium exacuta, ut lyras diceres, Strepsiceroti, quem audacem Africa appellat. Mobilia eadem, ut aures, Phrygiae armentis. Troglodytarum in terram directa, qua de caussa, obliqua cervice pascuntur. Aliis singula, et haec medio capite aut naribus: Iam quod aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum, aliis adunca, aliis ad iactum plurimis modis, supina, conversa, convexa. Omnia in mucronem migrantia. Haec Plinius, qui differentias a colore omisit. At is quoque variat. Nonnullis est simplex, albus, nigricans, cinereus, flavescens: aliis varius, ut in singulis speciebus ostendetur. Habent et proprias quasdam corporis *partes* cornigera, ut talum et sevum: habent et communes, sed situ differentes, ut uterus, lien, mammae. *Lien* pleris que rotundus: *Intestina* ampliota: *Mammae* eaeque binae inter femora. *Uterus*, acetabula habet, dum partum gerunt. *Talo* quoque permulta instructa sunt, eundemque cruribus posterioribus continent. Sed de his in speciebus plura.

Galen. l. de admini strat. anatom. c. 3.

Plin. H.N. l. 10. c. 73.

Aristot. H. A. l. 3. c. 21 Item de partib. l. 3. c. 15.

Plin. H.N. l. 11. c. 37.

CAPUT II.

De Ruminantibus Cornigeris in specie.

ARTICULUS I.

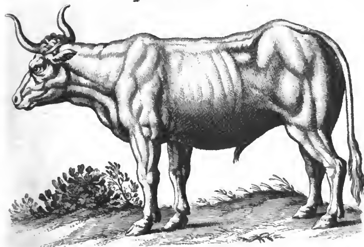
De Bove domestico.

Et tantum de animalibus quadrupedibus bisulcis ruminantibus et cornigeris in genere. Species si attendas, sunt inter ea, *Bos*, tam domesticus, quam silvestris, *Ovis*, *Capra* et *Hircus*, tam domesticus, quam silvestris, *Cervus*, *Tarandus*, *Alce*, *Rhinoceros*. A Bove autem merito incipimus, animali, quod sibi omnia fere, quae ad victum nos et reliqua reposcimus, vendicat. Cuncta certe legumina frumentaque, ut verbis Vegetii utar, bobus merito aratrisque debentur. Vinearum ipsarum usus periret, nisi eorum adminiculis carpenta sudarent. Quid de diversorum munerum comparatione referamus, dum inter mobilia, et quicquid gravius est, absque vehiculis pene reddatur immobile? Reliqua omnia animalia, ipsaeque cohortales aves, ex eorum capiunt labore substan-

Aldrov. Hist. Quadrup. l. 2. c. 1.

Veget. in prologo l. 2. Veterinariae.

Taurus Castratus Bos.
Verschnittener Ochs.

Kuh und Kalb.

NAPOLI

Tab: xv.

ſtantiam. Unde enim equis hordeum, unde cibum canibus, unde porcis pabulum dominorum ſolertia ſubminiſtraret, ni parentur boum labore frumenta? Et, ne longum faciam, bobus debent alimenta, quicquid ali poteſt. Apud alios genus mularum, apud alios camelorum, apud ſpaucos elephantorum, etſi exiguus uſus eſt, nulla poteſt ratio
Tacit. de morib. German. eſſe ſine bobus. Non eſt itaque mirum tali olim boves in pretio, ut
Rhodig. Antiq.lect. l.19.c.27. Germani iunctos uxori ducendae dotis nomine mitterent, quo venire ſe laborum periculorumque ſociam his incipientis matrimonii auſpiciis admoneretur: Athenienſes nullum lon-
Aelian. H. A. l. 12. c. 34. go tempore, cuius opera aratro vel curru utebantur, immolarent: Pythagoras, ne quis iſtiusmodi operoſa animalia interimeret, inſtitueret: Phryges, qui bovem aratorem interfeciſſet morte mulctarent: Imperator Valens lege caveret, ne quis per Orientem vitulina veſceretur: et Conſtantinus, ob civilia debita boves aratorios pignori capi vetaret. Quin et virtutis praemium boves dati; et Decius Mus tribunus militum, cum Romanum exercitum ab hoſtibus Sabinis circumventum, circuitione montis conſervaſſet, auream coronam, et centum boves accepit; Lelius poſt expu-
Dubrav. in Hiſtor. Bohemica. gnatam urbem, triginta. Taceo, tributi nomine a Bohemis Carolo Magno quotannis centum et triginta boves miſſos: furto ſubreptos belli
Pauſan. in Meſſeniacis. cauſam, prodente Homero, et Pauſania fuiſſe; et Batavos, qui ex caſeo et butyro, quae in extrema loca exportantur, in ſingulos annos ducenties ſeſtertium, id eſt, decies centena Caroleorum millia, praeter ea, quae in quotidianum alimentum cedunt, cogere, ut Adrianus Iunius prodidit. Diverſa pro aetate et ſexu
Nomen. *Nomina* ſortitur. Praecipua ſunt, *Bos, Taurus, Vacca, Iuvencus, Iunix, Vitulus*. *Bovis* nomen proprie caſtrato impoſitum eſt: taurum tamen quoque et vaccam ſignificat; ut et apud Graecos βῦς nomen eſt genericum, et teſte Tzetze aliquando vitulum ſignificat. *Taurus* eſt bos, antequam caſtretur, dux et maritus vaccarum. Oppianus tamen hoc nomine tanquam digniore, totum bubulum pecus complectitur. Dictus eſt Ethymologo quaſi ταύνουρος, a caudae extenſione, ἀπὸ τῦ τείνειν τὴν οὐρὰν: vel quaſi γαῦρος, id eſt, ſuperbus: Syriaco Tor et Taur, ut Scaligero placet. *Vacca* foemina tauri eſt, et apud Graecos a bove mare per articulum diſtinguitur. Florentinus βουθήλειαν aut δάμαλιν reddit, quod nomen omni animali in iuventa Phocion tribuit, iuvencae alii. *Iuvenci* et vituli nomen non diſtinguunt ſatis auctores, nec Varro ſibi conſtat; quin et Poetae iuvencos et iuvencas vocant boves et vaccas, nec non vitulos, quibus nondum erupere cornua: cum tamen Iſidoro iuvencus dicatur, qui incipiat hominum uſus in excolenda terra iuvare, quod ex Varrone habet; iuvenci nomen bovem nobis indicabit, qui iam non amplius vitulus. *Iunix* eadem videtur, quae iuvenca; Ideo Cornutus ad Perſium, iunices tenerae aetatis boves, quae nondum ad ſummam aetatem pervenerunt, eſſe dixit. *Vitulus* et *vitula*, primae aetatis nomen eſt. Iſidorus a viridi aetate; alii a vitulando, id eſt, laſciviendo, alii a vita derivant. Apud Graecos varia obtinuit nomina. Dicitur namque πίταλος, μόσχος, μόσκαρι, πόρτις, πόρις, ἰρινὰς, μογιλαῖος, ἶνις, πρηὼν et πρὴν, κορόννος, ῥοῖς, πελλὶς, κνώδαλος, quorum tamen quinque poſteriora tauro et bovi potius competunt. Πέταλοι dicuntur vituli apud Athenaeum, ἀπὸ τῶν κεράτων, ὅταν αὐτὰ ἐκπέταλα ἔχοντες, id eſt, a cornibus patulis ſeu exilibus, ut Caelius Rhodiginus interpretatur, patulis potius, planis, et in latitudinem extenſis, ut alii. Μόσχος, quod utrique ſexui commune eſt, dicitur, vel quod μῶ vocem edat: aut παρὰ τὸ ὀσμᾶσθαι τῇ μητρὶ; aut παρὰ τὸ μῶ τὸ ζητῶ, καὶ διὰ τὴν σχέσιν ἣν ἔχουσι πρὸς τὰς μητέρας: id eſt, aut quod matrem olfaciant; aut quod μῶ voce quaerant; aut propter affectionem, quam habent verſus matrem. Μόσκαρι, Graeci noſtri temporis nominant. Πόρτις Heſychio eſt νεογνὸς βῦς; a quo πορτάκιον. Πόρις apud Henricum Stephanum eſt vitulus et vitula,

παρὰ τὴν πορείαν ab itinere, ita, ut sit *μίκρα βῦς*, ut Suidae verbis utar, *ἡ ἀρξαμένη νῦν τῆς κατὰ νομὸν πορείας.* *Ἐρμ*[illegible] Hesychio et Varino *νέας βῦς.* [illegible]*λαῖος* itidem. *Ἦνιν* Graeci vo[illegible]nt, *τὴν ἐνιαυσιαίαν καὶ μόνον ἐνὸς βῦς*, bovem anniculam. Reliqua bovi vel tauro magis competere dixi. *Πρὴν* namque Varino et Hesychio est taurus. *κόλλιξ*, bos aut agnus, qui alterum cornu perversum habet. *Κορώνιος* bos, cui cornua sunt lunata, ut *κορωνὸς* taurus *ὀρθόκερως* iisdem. *Ῥαὶς* apud Tzetzen taurorum Scythicorum genus est. *πέλλὸς* vocatur bos coloris nigri. *Κναύδαλα* quoque Aeschylus boves vocat. In *Descriptione* singularia duntaxat adscribam. Notissimum namque animal est; de cornuum vero Differentiis post agemus. *Pilum* itaque hoc animal gerit, qui quotannis, teste Aristotele decidit, tenuiorem et densiorem, quam suum: in dorso tamen et cervice densior est, et peculiari nomine *κόλλοψ* appellatur, quod ex ipso *ἀναβραττομένῳ*, id est, ferve facto, *ἡ κόλλα*, seu gluten fiat, seu ut Varinus, quod ex eo *κολλάβοις* id est, claviculi, quibus remittuntur et intruduntur in cithara fides, parentur. Quae in collo conspicitur reduplicatio, *μύκλος* appellatur, ut idem ait, *Labiorum* prominentiam habet crassam: crassam item et obtusam supernam maxillam, ideo breves herbas decerpere non potest. *Frontem* imagine V figurari, Caelius notavit; Democritus et Aelianus exectos latiorem tauris habere observarunt. Inter utrumque cornu maxima ossium est durities, iniuriis valde resistens et fractu contumax. *Linguam* avulsam per totam diem palpitare, Gardanus scripsit. *Pelles* illae, quae ex gutture dependent, palear seu palearia dicuntur. Varino forte *λαγάλιον*, nam *τῶν βόων ὑπὸ τὸν τράχηλον χάλασμα*, explicat. *Dentes* sunt continui, et bis mutantur. Mutant autem bimi, ut ait Plinius. Superiori dentium ordine carent: id est, primoribus quatuor, ideo, ut diximus, ruminant. *Penis* tentigo tanta, ut, si initurus a loco aberret, vaccam vulneret. Vaccae *Mammas* habent inter femora, binas, ut habet Aristoteles; quatuor, ut Plinius, singulis papillis, quas habet quatuor teste etiam Aristotele, mammam, ut apparet, tribuens. *Podicem* hiare innuit Horatius. *Caudae* tenor longus est, pili breves. Plinius caulem vocat. *Caro* sicca est et atrabilaria. *Nervi* duri et robusti; tauris tamen duriores. *Sanguis*, fibris refertus, ideo omnium celerrime coit et durescit. *Articulum femoris*, laxum magis bos habet, quam alia animalia: ob id magis, quam alia pedem trahit, maxime, cum macilentus est et senex. *Lapillum* feruntur in capite gestare, eumque si necem expectent, expuere. Augustinus in iecore quoque et renibus habere scribit. In corde *Os* gerere, Plinius auctor est, ex Aristotele sine dubio. *Lienis* figura oblonga est; ipse nigrior, quam in sue praesertim, ubi consenuerunt. *Renes*, humanis, teste Plinio, similes, velut e multis renibus compositi. *Tali* a cameli talis differunt, quod paulo maiores sunt. In secundo iuvencarum ventre, nigricantem pilae rotunditate tophum reperire, nullo pondere, Plinius auctor est. Aldrovandus duas in museo habuit; unam colore ruffo, alteram atro, quod ille ex ruffi coloris bove, haec ex nigro esset eruta; cum sit earum ortus ex pilis, quos in ipsa ruminatione lambendo, ut fit nonnunquam, exteriores corporis partes deglutiendo colligunt, admistaque pituita paulatim in ovalem figuram fere cogunt. De *Loco* non est, quod multis agamus. *Cibum* si spectes, omnivori quidem sunt boves: maxime tamen gramine Cytiso, ervo, medica herba, loto, carice, salice, quercu, olea, arundine, alno nigra, vite, hordeo, olyra, arinca, milio, panico, cicera, lupino, glandibus, nucleis dactylorum, olearum, et visco, delectantur. De gramine omnibus notum est, cui hieme foenum succedit. In Narbonensi provincia in fonte Orge, quoddam nascitur in tantum bobus expeditum, ut id mersis totis

Marginal notes: Descriptio. — Plin. H.N. l.11. c.37. — Plin. H.N. l.8. c.45. — Aristot. H.A. l.2. c.11 — Plin. H.N. l.18. c.22.

tis capitibus quaerant. Idem in Ligeri amne, qui per Velaunios fluit faciunt, et in Sebusianorum piscinis. In eorundem quoque lacunis, stagnis, et pigris aquis, gramen nascitur longissimis foliis, subrubris, innatantibus aquae, quorum etiam tam avidi sunt boves, ut, dum ea persequuntur, ad ventrem usque se immergant, et toto capite sub aquam deiecto ea depascantur: quo pabulo eximie saginantur; vaccae autem plus lactis, quam quae in vicinia praebent. Ex cytiso copiosum et dulce lac provenit: sed cum floret incommodus est, quod tantisper urat et extinguat. Ervum commendatur, sed non mense Martio satum, quod cerebrosos reddat. Plinius non solum mense Maio satum, noxium, bobus dici asserit: sed et autumno gravedinosum. Madefactum, pluribus diebus mitescere. Ideo Democritus tale, ne boves fiant debiles, singulis mensibus in potu exhibet. Singulis boum iugis, quini modii sufficiunt. Ex medica omne emaciatum iumentum pinguesit, aegrotantique pecori remedio est, ut Theophrastus prodidit. Ideo silvestris in plerisque Hispaniae locis, praesertim Valentino, diligenter, teste Dalechampio, seritur. Parcius tamen dandum, quod Aristoteles, lactis copiam extinguere, quod universum pabulum in sanguinem, adipem et carnes, facessat. *Lotus* alimentum plurimum optimumque praebet, quia subdulcis est, et semel sata herba restibili, per aliquot annos foecunditate germinat. *Vlmi* Attiniae inprimis frondes apud Romanos olim in pretio. Si ea assidue pecus alueris, et postea generis alterius frondem dare institueris, fastidium bobus afferet. *Salicis* fit apud Virgilium mentio; nec Lucretius eius oblitus est. *Ficulnea* folia bubus probe dari posse, si fit eorum copia, scribit Columella. Idem quernam ceu meliorem et oleagineam praefert, sed eius generis, quae spinas non habet. *Alni* nigrae folia lactis copiam generant. *Hordeum*, et reliqua ex frumentis de paleis intellige. *Milium* tamen in Italia bonum pabulum seri, Porta scribit. *Cicera* ervi loco fresa datur in Hispania Baetica, quae cum suspensa mola divisa est, paulum aqua maceratur, dum lentescat. *Lupini* modii singuli bovem unum satiare validumque praestare, apud Plinium legimus. Maceratus in aqua fluviatili et marina triduo, dulcescit, et ita siccatus ad usum reconditur. *Glandes* Cato post sementem colligi praecipit, et in aquam coniici, ut inde semodius patrata sementi, verno modius bobus singulis detur. De iisdem Plinius. Bobus glandem circa brumam aspergi convenit, in singula iuga modios XXIV. Largior valetudinem infestat: et quocunque tempore detur, si minus triginta diebus continuis data sit, narrant verna scabie poenitere. *Nucleos dactylorum* in aqua maceratos apud Babylonios bobus ovibusque in pabulum exhiberi, Strabo auctor est: visco ali, indeque pinguescete, Theophrastus. Aluntur et *pisce*, apud Paeonas, qui Prasiadem paludem accolunt. Nec *cicuta* abstinent, seu viridi, seu arida: nec a ranunculis laeduntur. De *Potu*, non est, quod multa dicam. Aqua eaque clara delectantur. Vegetius tamen nec sordida quidem laedi testatur. De ratione cibandi consule Aldrovandum, et agriculturae scriptores. De *aetate* ita breviter Plinius. Vita foeminis XV. annis longissima, maribus XX, robur in quimatu. Cognoscitur, inquit, Crescentiensis, quando mutant dentes. Mutant enim anteriores anno evoluto, et decem vel octo mensibus: deinde post sex menses paulatim amittunt proximos, donec intra triennium omnes mutaverint. Quo quidem tempore optime habiti sunt, et in vigore ad decem usque vel quindecim annos perseverant. In statu dentes habent pulcros, longos, et aequales: qui per senectutem eis imminuuntur, nigrescunt, et corroduntur. Gesnerus ait, Helvetios ex circulis quibusdam, qui circa vaccarum cornua nascuntur superne fere, de aetate iudicare: illos autem in

Margin notes: Dalechamp. ad l. c. — Plin. H. N. l. 13. c. 24. — Colomella R. R. l. 5. c. 6. — Virgil. Georg. 3. Lucret. l. 2. — Colomella R. R. l. 6. c. 3. — Colum. R. R. l. 2. c. 10. — Theophr. l. 2. de caus. plant. c. 23. — Potus — Aetas. Aristot. H. A. l. 6. c. 21. — Crescent. l. 9. c. 64.

in quimatu ferme ternos esse; postea plures. Esse etiam, qui, quoties foeta fuerit, toties singulos adnasci circulos putent. Circa *Generationem* Generatio. *libido*, *coitus*, et *partus* occurrunt. *Illam* si spectes, coitus tantum tempore cum foeminis pascuntur: bis de die annosiores, saepius iuniores et quidem eandem ineunt: et tanto motu genitalem nervnm admovent, Aristot. H. A. l. 5. c. 2. ut semen sine motu emittant. Exectum vaccam implevisse Aristoteles tradit: Columellae vero iudicio, unus mas quindecim vaccis abunde Varro R. R. l. 2. c. 5. sufficit. Varro tamen multo plures tribuit, inquiens, habere se tauros totidem, quot Atticus, ad matrices septuaginta, duos, unum anniculum, alterum bimum. A gravidis abstinet, et sponte, a conceptu, divortio quasi facto secubat, ac, ut in Epiro maxime videre est, trium plerumque mensium spatio non apparet, sed seorsim a vaccarum consortio convictuque pascitur. Haud minus famosa vaccarum salacitas. Testatur Aristoteles, Aristot. H. A. l. 6. c. 18 libidine adeo accendi, ut bubulci eas tenere et capere nequeant, indiciumque suae libidinis indicare, genitalis speciem prominentiorem. Crebrius mingere, more equarum: Tauros etiam supervenire, et sequi sedulo, et assistere. Turgere ad coitum plus minores, quam maiores. Aelian. H. A. l. 10. c. 27. Mugitum, dum prurit edere, Aelianus prodidit, a triginta etiam stadiis dissitam. Libidinem augent, salsa bovis caro luglandis magnitudine ori indita: Orobanche comesta, et alia, quae Columella praecipit. Columella R. R. l. 6. c. 24. *Coitus* laboriosior est, quam equis, tuncque potissimum tempus, cum foemina a mensibus purgatur, quae sua sponte marem paritur. *Concepisse* cognoscitur, si Aristoteli credimus, cum menses cessarunt, spatio temporis trimestri, bimestri, quadrimestri, semestri. Ferunt ventrem menses decem: decimo pariunt, teste Varrone: quicquid antea genitum est, vitale esse Plinius negat; suntque auctores, qui ipso complente mensem decimum mense Membrana lateri interna etc. n. 8. parere aiunt. Vituli in ntero situs icone exprimitur: ut et secundina uteri interna, qua foetus contineri solet, cum suis cotyledonibus, externaque Membrana foetum continens. n. 7. ostenditur. Quamvis autem singulos pariant, raroque binos: aetate tamen Ptolomaei iunioris, vacca quaedam, teste Diogeniano, eodem partu sex edidit vitulos: miraque est harum animantium in Hispaniola foecunditas. Plerumque binos pariunt, undecimo mense taurum admittunt. Etiamsi vero geminos ferant, negant tamen boves gravidas, praeterquam dextro vulvae sinu ferre. Marem an foeminam conceperit, ex desultu post congressum hariolantur. Si namque dextra parte desiluit, marem seminasse dicunt, si laeva, foeminam. *Amicitiam* colunt cum apibus, inimi- Sympathia et Antipathia. citias, cum crabronibus, tabanis, muscis, ricinis, ursis, sue, corvo, plantarum aliquot, et coloribus quibusdam gerunt. De apibus innuit Plinius, dum scribit, circumliniri alveos apum fimo bubulo utilissimum. Cognatum hoc iis innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesque ipsas excitat, et alibi: In totum reparari ventribus bubulis, recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuvencorum corpore exanimato, sicut equorum vespas, papiliones, teredines, apesque ipsas excitat. Crabronum aculeo icti, ceu immanissimo quodam dolore affecti, ad cursum incitantur. Muscae adeo eos Caelius Rhodig. Antiq. lect. l. 13. c. 30. vexant, ut in Leucade panegyri muscis bovem immolare, consuetudo fuerit, quae illius distentae cruore confestim evanescere credebantur. A ricino divexati minus pinguescunt, et ad labores sunt lentiores. Ursi tauros ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio stultitia solertior. Suis fimus bobus noxius est. Corvi advolantes oculos eorum lacerant. Sevo, suumne an aliud ignoro, si lingua tauri perungatur, morituros citius, quam comesturos, nisi sale et aceto abstergatur, quidam vendirant. Quantum ad plantas, si nares tauri oleo rosaceo illinantur, vertiginosus evadit. Laser naribus inditum eundem inflammat. Nigro helleboro necantur. Chamaeleontis succo iuvencas

cas necari anginae modo, Plinius scribit. Caprificus carnes teneras reddit. Folia fraxini iumentis mortifera, caeteris ruminantium innocua, si Plinium sequimur; quod de taxo verum est. Circa Scytharum et Medorum dictam Thraciae regionem, locum esse aiunt, viginti fere stadiorum spatio, qui hordeum producit, quo homines quidem vescuntur, equi vero et boves, caeteraque animalia abstinent. Tragus quandam herbam inter vitia frugum describit, cuius folia ab initio plane milium referunt, longis, asperis aristis, armatam, quae lapparum instar vestibus haereant, in arvis milio et hordeo consitis frequentem, bubus valde noxiam, ab iisque evitari. Aconiti caerulei species a bubus, teste Gesnero, non attingitur. De bona herba, Caltha Alpina, Personata, vide Gesnerum et Tragum. Personata, Germanice blaffen, cum rore madida a bobus depascitur, adeo eos inflat, ut aliquando rumpantur, nisi cursu agitati, incalescant, et per alvum reiiciant. (Seneca de Ira.) Ex coloribus, rubro et, qui ad illum accedunt, irritantur. Admirandum vero est, boves deinde non araturos, qui aliquem ad supplicium devexerint: vel, si arent, terram non esse laturam fructum. Geoponici vero tradunt, quod oporteat observare seminantem, ne semina boum cornibus incidant: haec enim κερασβόλα intractabilia, nominari, et sterilia esse. Plinius ait, in incendiis, si fimi aliquid egeratur e stabulis, facilius extrahi, nec recurrere boves ovesque ferri, quod quis etiam non miretur. De *Motu* et *Voce* paucula sufficient. Ille lentus est, ne dicam, piger. Unde bove leporem venari dicimus. (Vox.) *Vox* pro aetate et sexu variat. Vitulis graviorem esse, quam adultis, bubus foeminis, quam maribus Aristoteles et Plinius asserunt; e contrario mutari, si castrentur. Proprie autem horum animantium est boare, et, ut Varro bouare, ut Pacuvius boire. Vulgaris autem boum vox μύκημα, μύκησις, et μυκηθμὸς ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι dicitur. In *Cibis* nobis boves multa praebent, (Usus in Cibis.) carnes nempe, cerebrum, linguam, cor, iecur, lienem, renes, omasum, intestina, pedes et medullam, praeterque ista, lac, ex quo caseus et butyrum paratur. *Carnis* praecipuus usus est: et quamvis Aegyptii vaccina abstinerent, taurina vescerentur: Romani tamen, ne amplius taurina caro venderetur, prohibuerunt, quod ex eius esu, pestilentia in gravidas mulieres regnante Tarquinio Superbo incidisset. Apposita est apud Homerum (Athen. Dipnos. l. 1.) Heroibus, quod et Athenaeus notavit. Lysandro in Ioniam proficiscenti, bos et placenta dono missa sunt. In regno Senega non alia carne incolae vescuntur. Prometheus, (Plin. H.N. l. 7. c. 36.) teste Plinio, primus bovem occidit. Veteres in conviviis lautis integros assos apposuisse Aristophanes testatur. Turcae quoque in Asia minore (Bellon. obs. l. 1. c. 60.) seu Natolia, cum puer aliquis, cuius parentes in re mediocriter lauta sunt, circumciditur, integrum bovem, immisso in eius alvum integro vervece, qui gallinam, cui ovum insertum sit, etiam in alvo contineat, crassa fude infigere solent, et luculento igne assare, qui a pueri sanguine iunctis absumatur. Qualitatem bubulae si spectes, Celsus ex domesticis plurimi alimenti et stomacho aptissimi dicit, interque ea, quae minime corrumpuntur. Hippocrates (Hippocr. de rat. vict. l. 2.) validam esse testatur, sistereque, sed difficulter concoqui. Galeno minime quidem est humida pituitosa ac lenta, nocet tamen admodum ob duritiem et in alterando difficultatem: et quamvis alimentum corpori suggerat, non mediocre, neque dissipatu facile: sanguinem tamen generat crassiorem. Quod si quis temperamento naturali melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, si largius ea vescatur. Lien etiam a tali succo quibusdam intumuit, quam mox cachexia subsecuta est. Peioris vero boves sunt succi vere primo, et medio, dum teneriores herbas pascuntur, et graciles: melioris, cum herbae densescunt, et ad semen pro-

ducendum festinant. Sale condita, et fumo indurata, Belgae, Scoti, Angli, et alii Septentrionales vescuntur. Medio potissimum Octobri et Novembri sale maceratur: ubi suspensa est, accensis, a quibusdam, iuniperi ramis mox extinctis, suffitur. Nonnulli carnis colorem commendari putant, et rubescere magis, si aridis urticae fascibus suffiatur. Parcius vero et ista attingenda est: quippe parum aut nihil alit, vivitque diutissime in stomacho, ac difficillime perficitur, confecta, pessimum succum praebet. Censetur mediae aetatis, et, quae laboribus fracta non est, utilior: vetulorum tamen saginae promtior, viditque Bruierinus, quos Averni miserant, tam insigni obesitate graves, ut nonnisi plaustro impositos, qui emerant, alio transferre possent. Morbosos mactare, lege, praecipuis in urbibus cautum est: deprehensi, mulcta gravi mulctantur. Scilicet, vitiata caro vitiatos humores spiritusque generat, ipsa etiam per se sat gravis. Vitulina, tanquam temperata, optimi succi, grata gustui, facilis concoctionis et bonum generans sanguinem, ab omnibus laudatur, et multi haedina laudabiliorem sentiunt. Sed Crescentiensis, quindecim a partu diebus elapsis, occidendos esse monet: alii vix ante trigesimum aetatis diem matribus eripiunt: in multis Galliae tractibus, teste Bruierino, mensem unum, aliquando eo minus natos, nonnunquam sesquimensem, laniis traduntur. Romae saepe integro anno lactare permittuntur, et ab herbis et alio pabulo depellunt, cupediaeque exinde lautissimae, et Francisco I. Galliarum Regi in usu. Donatus Antonius Ferrus illorum carnes maxime laudat, qui a partu tribus aut quatuor mensibus remoti sunt, atque annum unum non diu transiere. Quantum ad *iuvencos*, commodiores quidem sunt adultioribus, sed inferiores vitulinis. Lugdunensibus anniculae, semestres, bimae aut trimae iuvencae placent. Bruierinus, quae venerem expertae non sunt, laudabiliores existimat. De *partibus* iam videbimus. *Vituli caput* elixari, et calidum edi, notum. *Cerebrum* capiti exemtum seorsim modice in aqua coctum, mox tunicis liberatum, in vino coquitur, et aromatibus aspergitur. De *Maxilla*, Cratinus teste Athenaeo, ubi de foro cupediarum agit, mentionem facit in Plutis. Ob bovinam maxillam pugnans. *Lingua* in Germania et Belgio in pretio habetur. Sacris non erat olim adhibita, quod sacerdotes sub specie religionis eam sibi reservarent. Quidam condimentis farctam in veru assant. *Vbera*, elixari solent, et mox addita pinguedine, aut butyro, frigi in sartagine, aromatibusque aspersa inferri. *Ventres* inter cibos olim ab antiquis celebratos. *Omasum* inter gulae cupedias olim, saltem apud Romanos, ex his Plinii verbis innotescit: Hoc animal tantae apud priores curae, ut sit inter exempla damnatus a populo Romano, qui concubino procaci rure omasum se edisse negante, occiderat bovem, actusque in exilium tanquam colono suo interemto. *Lactes* magnaturum mensas cohonestant, et ab antiquis celebrantur. Τῶν χορδῶν enim, ut Dalechampius exponit lactium, ut Natalis Comes intestinorum, meminit Epicharmus. Sed et ἀκροκώλια iisdem in usu. Nec *Pedes* reiiciuntur. Diogenes Cynicus, quod crudum devorasset, mortuus est. *Vsus in Medicina* quod spectat, *Caro* bubula tumorem sanat; et calida imposita panos et apostemata discutit, si Plinio fides est. Vaccinam veretro impositam ulcera eius et epiphoras mire sanare, Marcellus Empiricus prodidit. *Ius carnis* bubulae ventris fluxus biliosos, teste Simeone Sethi, compescit: vaccinae ulcera oris et rimas sanat; vituli, inter coeliacorum et dysentericorum auxilia recensetur. Caro vitulina, recens cum aceto cocta, madidaque alis imposita, foetorem hirci teterrimum tollit: si cum aristolochia infarcta a mulieribus edatur, circa conceptum, ut mares pariant, facit. Sorbitionem ex pedibus Brudi Lusitani, apud Aldrovandum vide. *Iecur* bovis

Bruier. l. 13. c. 8.

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

Vsus in Medicina.

vis ustum potumque ventris et sanguinis profluvium prohibet, ut Haly prodidit. Ex vituli masculi et tantundem foliorum salviae minutatim pariter concisis, collectus stillatitius liquor, contra durum in transversum imo ventre supra pudenda tumorem prodest. *Splenis* bovis extractum in mensium suppressione opitulatur. Superstitiosa sunt et magica, quae Plinius prodidit. *Omasi* quoque iure poto, venena expurgari putant: privatim vero aconita et cicutas. A recentibus adhuc et calidis vituli *extis* minutatim concisis, liquor cum aequalibus partibus salviae et melissophylli extrahitur, quo membra frigida, tabida, et resoluta, perfricantur. *Genitale* in aceto maceratum et illitum, splendidam, teste Sexto, reddit faciem. Tauri rubri aridum tritum et aurei pondere propinatum, fastidium coitus adferre; recentiores venerem in viris excitare, affirmant. *Medulla*, vituli inprimis, inter emollientia censetur. Vaccineam cum farina tenui subactam, et instar excocti panis in cibo datam, mire dysenteriam sanare Marcellus Empiricus scribit, maxime si et caseus bubulus recens manducetur: Taurina siccior est, et in vino trita potataque torminosos emendat. Liquata et cum quarta parte myrrhae rubentis et olei laurini tanto mista, nervorum contracturas solvit, si ea pedes manusque d[...]ulo et vesperi inungantur. Plin[...] bubulam ex dextro crure priore tritam cum fuligine, pilis ac palpebrarum vitiis angulorumque occurrere ait. Quantum ad *sevum*, de taurini praeparatione ita Plinius. Quae ratio adipis, eadem in his, quae ruminant sevi est, aliis modis non minoris potentiae. Perficitur omne, exemtis venis, aqua marina vel salsa lotum, mox in pila tusum, aspersum marina. Crebro postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo sale ad candorem reducitur. A renibus autem, omne laudatissimum est. Si vero vetus revocetur ad curam, liquefieri prius iubent, mox frigida aqua lavari saepius, dein liquefacere affuso vino, quam odoratissimo. Eodemque modo ac saepius coquunt, donec virus evanescat. Quomodo odoramentis imbui debeat, Dioscorides docuit. Suillo est multo calidius et siccius, leonino temperatius, ad scirrhos et phlegmonas accommodum. Cum resina et creta Cimolia omnem duritiem discutit: Aesculapius cum cera imponi iubet, et forte melius cum ad Galeni tetrapharmacum accedat. Vincit maculas in facie, cum semine cunilae, ac cinere e cornu cervino, si canicula exoriente comburatur: Cum arborum resinis et melle panos et similia sanat: cum adipe ursina et cera permixtum, pari pondere, parotidas miro remedio comprimit. vitiligines cum strychno et ruta, nec non verrucas, strumas, et similia emendat. *Vitulinus* adeps ex femine sublatus, cum aquae cotylis tribus, decoctus, et sorbitionis more sumtus, coeliaco prodest. Cum sale tritus phthiriasi, et capitis ulceribus utilissimus est. Cum nitro modico permixtus, et ceroti instar testiculis impositus, tumores omnes et dolores persanare dicitur. Eundem contra venena, quae exulceratione enecant, valere Plinius alicubi scripsit. De eodem ita Marcellus. *Sevum vituli cum adipe anserino impositum, rimas scissurasque oris optime iungit.* Rigores cervicum bubulo sevo optime perfricantur, nam continuo mollescunt, et dolor omnis abscedit. Efficax est vitiis sedis. Clavos sanat cum thuris polline: lepras, furunculos, lichenes, et p[...]ras sal emendat cum passa uva exem[...] eius ligno, et sevo bubulo atque origano ac fermento, vel pane. In furunculis illinitur sevum bubulum, cum sale, similiter et caprinum. Sole adusta sevo bubulo cum rosaceo aptissime curantur etc. De Felle haec habentur. Ulcera capitis, teste Marcello, subito sanari, si cum stercoris asinini succo, et scillae contusae pauxillo, fel taurinum misceatur: vel cum nitro, vino, et oleo, quantum satis mistum, adhibeatur. Cum terra Cimolia, et nitro, lepras furfuresque exterere, Dioscorides testis est. Phagedaenis et fistulis im-

Hartmann in Chymiatria.

Plin. H.N. l. 28. c. 13.

Gesner in Bove.

mitti cum succo porri aut lacte mulierum, Plinius. Idem cum lana umbilico illitum, lumbricos egerit: cum melle anginis inungitur: sedis vitia ad cicatricem perducit: occlusas haemorrhoides aperit: in lana collectum, et alvo suppositum ventrem solvit: cum butyro, medulla cervina, et oleo laurino perfricta genua sanat: Contra genitalium et scroti dolores, cum melle utiliter inungitur: praerygia digitorum aqua calida dissolutum levat. Mulierum purgationes lana succida appositum iuvat. *Bubulum*, melli admixtum, teste Rhasi, ferrum infixum vel spinam extrahit. Idem ad crassitudinem mellis subactum, et illitum, permixto alumine et myrrha, ea, quae veteris serpunt, mira celeritate persanare dicitur. De eodem ita Plinius. Panos et apostemata in quacunque parte fel bubulum discutit, ut sanguis etiam et caro bovis calida imposita. Cum oleo cicino, et rosaceo aequis portionibus, aurium dolori et vitiis medetur: tinnitum eorundem, cum gossypio impositum, dispellit: Sunt, qui regium morbum pelli credant fascia lintea, in bubulo felle calido tincta, et corpori sub costis incincta: quod triduo faciendum aiunt, ita, ut quotidie renovetur medicamentum. Hippocrates, si mulier non concepit, mensibus apparentibus, tertia aut quarta die alumen tritum unguento dilutum, lana exceptum apponere, et per tres dies appositum haberi: Tertia vero die, fel bovis radi, et ramentum oleo dilutum, linteo exceptum apponi et tres dies appositum haberi, post cum viro concumbere, iubet. Mirum denique est, quod Prosper Alpinus scribit, nonullas mulieres in Aegypto, ut pinguescant, in balneis accipere novem diebus, fellis vaccini chirat, in aqua vaccina dissoluti. De *Felle vitulino* scito, id lendes cum aceto calefacto tollere: cicatrices oculorum extenuare, cum melle inprimis myrrha et croco tritum; auriculae insertum cum felle vitulino et aceto, et exuviis serpentis, maximae utilitatis esse: Cimices fugantur, si amurcae coctae mixtum

Alpin. de Medicina Aegypt. l. 3. c. 3.

cum oleo, eis inspersis. *Lapis* in felle bovis, figura annuli, philosophis Alcheron, tritus et naribus attractus, aciem oculorum promovet, et prohibet, ne quis humor descendens in oculis colligatur: comitialibus prodest, si magnitudine lentis inde capiatur cum succo betae, et hauriatur naribus. Est et *Corio* et *Glutini* suus in Medicina usus. Combusto illo sanantur teste Plinio, perniones, ex veteri inprimis calceamento: cum melle phagedaenas in ulcerum genere abrodit: veteris vero soleae crematae cinis attritus calceamentorum sanat. *Glutinum* ex coriis boum excoquitur, taurorumque praecipuum. Praestantissimum fit ex auribus taurorum, et genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil aeque, quibusvis pellibus inveteratis, calceamentisque etiam decoctis. Rhodiacum olim fidissimum, eoque pictores et medici utebantur. Hodie praestantius, colore fere spadiceo, quam maxime durum, et vitri instar fragile, Germanicum cognominatur, et duplo carius vulgari, quod subnigrum est, venditur. Dioscorides xylocollan, quod in lignis ferruminandis eius fit usus; alii taurocollan vocant. Inventionem eius Dedalo teste Plinio debemus, quo tenaci nexu haererent simul, quae coniungi aptius non poterant. Scabiem abolet in aceto liquefactum addita calce [illegible] profunda non fuerit. Aceto [illegible]m, adiecto sulphure, leni igne decoctum, ita, ut ad mellis crassitudinem perducatur, surculoque ficulneo, dum coquitur agitatum, ac bis per diem impositum, impetigines agrias, id est feras, sanat. Liquefactum, et tertio die solutum, recentes plagas ferro illatas, ad cicatricem perducit. Cum aceto et melle mixtum, lendes tollit. Medetur et dentibus aqua decoctum illitumque, et mox paulo detractum, ut confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Bibitur etiam cum tribus obolis, cum calida aqua, in vetere sanguinis excreatione. Coeliaci quoque ventris inflationi cum eadem felici-

feliciter imponitur. *Cornu* mucro exustus, duorum cochlearium pondere, addito melle, in pillulis devoratus, phthisicis prodest, si Plinio credimus. Combustum et in pulverem tenuissimum redactum, duorum cochlearium pondere, cum aquae calidae cyathis tribus, et paululo aceti, splenetico ieiuno per triduum, bibendum recte datur. Habet et *Vngula* suum usum. Elixae et cum sinapi comestae, veneno resistunt. Ustae et a mulieribus, quibus lac defecit, in iusculo, vino, vel alio liquore potae, idem restituunt. Carbonibus impositae mures suffitu enecant, vel alio abigunt. Scobs tali cum mella pota, lumbricos educit, cum aceto mulso splenem minuit: vino excepta, et dentibus mobilibus apposita, eos confirmat. Frivolum, non tamen omittendum, inquit Plinius, propter desideria mulierum, Talum candidi iuvenci, quadraginta diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem decoctum, et linteolo illitum, candorem cutisque erugationem praestare. *Coxae* uruntur bibunturque, ut Rhasis scribit, ut sanguinem fluentem et menses cohibeant. *Membrana* e partu madida faciei ulcera sanat. *Lapis*, qui in capite invenitur, ex eadem aqua, quam bos bibit, potus, dolotem capitis efficaciter tollit. *Lac*, utpote crassum et pingue, minus per alvum secedit: Plinius tamen eo maxime alvum solvi scribit: ideoque per ver purgandi causa bibi, quod tum omnibus herbis et multum pascantur, Dioscorides, addit. Venena, illa inprimis, quae rosiones et ustiones adferunt, expurgat: privatim vero contra dorycnium, colchicum, cicutam, et lepotem marinum facit. Calefactum et gargarizatum tonsillarum dolores et tumotes cito sedat. Tepidum incoctum subinde sumtum exulceratum quoque stomachum sanat. Cyathi unius mensura, cum pari sevi cervini remissi dosi, et pice praecoqua, quam viscosam vocant, rubricaque Scythica, quae pissaphaltus dicitur, periclitanti phthisico mire subvenit. Vaccae nigrae, ut Hippoctates prodit, cum sesamo trito ad quadraginta dies, ex partu sanguinem vomenti bibendum, donec probe habeat. Idem decoctum, secundum Marcellum et Dioscoridem, exulceratos alvi fluores et tenesmum mitigat et tollit, recens mulctum, aut ad ignem decoctum, assidueque agitatum, donec ad tertias sit reductum. In dysentericis addi mellis exiguum praecipiunt, ut Plinius notavit: et si tormina sunt, cornus cervi cinerem, aut vel taurinum cumino mixtum, et cucurbitae carnes umbilico imponere. Nec hoc tantum Aetii, Galeni, et Plinii praeceptum. Nostri enim temporis Medici idem faciunt, et in eo stomoma sive ferri aciem optimam novies candefactam extinguunt, idque calidum aegro vel per clysterem exhibent. Propinabatur olim ab Hippocrate et alii liquori immistum. Is namque, cum vulnerato intestino respiratio prodit inserne in conspicua iuxta vulnus, et evacuantur pectora, lac et vinum pari aquae mensura admixta, dari iubet. Sed et Gesnerus testatur, aliquos adversus quartanas remedium praedicare, si ex vino et lacte consusis, liquor in balneo Mariae extractus per aliquot dies bibatur. *Butyrum* etsi gentium duntaxat barbararum laudatissimum cibum, quique divites a plebe discernerent Plinius dicat; magnarum tamen et hoc apud Galenum, Dioscoridem, et alios virtutum. Vitalis de Furno Cardinalis et medicus eximius, sic de eo scripsit. *Butyrum naturaliter calidum est*, et humidum cum dominio caliditatis, viscosum, et unctuosum. Idem saepe comestum, stomachum humectat, ventrem solvit, pectus lenit; ulcera pectoris et intestinorum sanat: maxime valet, quando recens humanae complexioni proximum. Valet etiam ad leniendum pectus et pulmonem, curandumque maxime, si ibi fuerit apostema; quia proptia eius vis maturare humores et superfluitates omnes pectoris dissipare et mundificare maxime si cum melle et saccharo comedatur. Butyrum repugnat venenis, membra humectat asperitatem oculorum

lorum eius litura mollificat et emendat, apostema dissolvit et maturat; vulnera pectoris, pulmonis, intestinorum morsus mitigat, nervos contractos emollit et laxat. Contra venena interna singulare est remedium, si is, qui venenum potavit, in lacte calido solutum bibat abunde: nam sua pinguedine meatus obstruit, ne venenum subito ad cor surrepat. Recens autem est laudabile, vetustum minus etc. Tantum Cardinalis. *Caseus* dysentericis et coeliacis prodest. Hippocrates eodem in tertia tabis specie utitur. Donatus ab Alto mari casei Siculi glandem melle illitam, puero ascaridibus laboranti contulisse scribit. *Serum* calidum, an frigidum sit, alibi disputabimus: certum est crassitiem humorum extenuare, abstergere, et alvum subducere. Ideo veteres ad alvi subductionem frequentissime usi sunt, in iis inprimis, quos sine acrimonia purgare volebant, quales sunt, atra bile laborantes, comitiales, leprae, elephantiases, et toto corpore papularum eruptiones. Ante omnia orthopnoicis prodesse, cum nasturtio, apud Plinium habemus. *Vrina* bovis castrati, succino usto et in ea extincto castigata, impotentiam tollit. Hippocrates eadem uterum muliebrem purgat, ut conceptus sequatur. Tauri urina lepras ac furfures tollit: capitis manantia ulcera sanat, et aurium dolores cum myrrha instillata, lenit. Denique, si maior sit gravitas aurium, ut Plinius inquit, urina capri vel tauri, vel fullonia id est humana vetus calefacta prodest, vapore per lagenae collum subeunte: admiscent et aceti tertiam partem, et aliquid urinae vituli, qui nondum herbam degustaverit. De *Sanguine bubulo* scribitur, cum aceto et modice sumtum, contra sanguinis reiectionem facere: canum rabiem recentem sanare; et abscessus, si cum sevo ad ignem emplastrum fiat concoquere. *Taurinus*, teste Dioscoride, duritias, cum polenta illitus mollit: apostemata, in quacunque parte, aridus discutit: serpentes necat: et illius maculas omnes de facie tollit: Pestiferum potu

Galen. l. 3. de aliment. facult. c. 15

Dioscor. M. M. l. 2. c. 26.

Plin. H. N. l. 11. c. 38.

esse, quod celerrime coeat ac durescat, Midas Phrygiae Rex, Psammenitus Aegyptiorum, Themistocles et alii, qui hausto periere, exemplo esse possunt. Excipitur a Plinio Aegyra, urbs sine dubio Achaiae, ab Homero Hypetesia dicta. Ibi enim sacerdos Terrae, vaticinatura, sanguinem tauri bibit, priusquam descendat in specus. Symptomata, quae ab illius haustu afficiunt, sunt, spirandi difficultas et strangulatus, faucium tonsillarumque praeclusio, linguae rubor, dentium infectio, et alia. Occurrere ei solent, amarantho, brassica, caprifico, calamintho, lasete, nitro, pipere, petroleo, soncho nigro, rubo, et thymo. De *Fimo* non est, quod multa adiiciam. *Taurinus*, tumores et duritias solvit. *Bubulus* et ad chitadas et ad tumores omnes scirrhosos, ex aceto in cataplasmatis formam compositus, imponebatur. Cum melanthio carbonibus impositus, si naribus hauriatur, hemicraniae medetur. Ad coli dolorem recens, expressum, et cum vino dilutum, vehementer laudatur. Ex eodem fuso et cribrato, stetilium purgatorium paratur. *Vitulini* vires non multum a bubulo discedunt. Marcellus statim subveniri scribit, si recens articulis laborantibus illinatur. Praebent vero et *ad alia*, quaedam partes *usum*; ne de agticultura, frumentorum excussione, vectura, gestatione, bello, vel spectaculis quicquam dicam. Ex cornibus, praeter pocula, gutti, cucurbitulae, lucernae, litui, buccinae, et arcus fiebant, ex corio, scuta, loricae, galeae, parmae, tentoria, navigia, scalae, balthea, nummi, bursae, utres, folles, scuticae, calcei et caetera formantur. Esitata Pyraeaei in Graecia, Rupeliae in Gallia obsidiones testantur. Ex extremitatibus gluten fit. Ex *nervis*, flagella fiunt fractu contumacissima, et quam maxime flexibilia. *Dentibus* politur charta. Cleanthes philosophus, *ossibus* bubulis et testis fictilibus perscribebat, quae a Zenone audiverat, cum pecunia non suppeteret ad chartas emendas. Ex iisdem pulvis contra catarrhum et podagram paratur.

Plin. H. N. l. 20. c. 13. et l. 29. c. 13.

Sanguis

Sanguis malthis faciendis, quod, quam caeterorum animalium crassior sit, et cito coeat, dureturque, perquam accommodus est. Vituli vero cum carnibus valde concisis in vase fictili per decem dies detentus, inescationis piscium aptissima materia. Ex *Sevo* laudatissimae candelae, iuvencae inprimis et circa trimatum. *Felle* bubulo semina macerari Apuleius iubet, antequam spargantur, adversus mures agrestes. Nec accedent ad arborem formicae, si radici vaccinum illinatur. Eodem et amurca Lycium adulteratur: et aureus ducitur color. Setis bubulis veteres ad scopas vestiarias, utebantur: et pictores suos exinde habebant penicillos. Troglodytae senio confecti, Diodoro teste, gutture bovis cauda adstricto finiebant vitam. *Fimo* Chinenses pisces alunt, ut pingues evadant. In hoc vaccarum fimo casae adversus pulices inunguntur, ut Linschotanus prodidit. *Vngulis* bestiolae a vitibus arcentur.

Differentiae. *Differentiae* boum plurimae dantur, a magnitudine, cornium varietate variarum partium a naturali constitutione deflexu, loco, et aliis. Aden insulae, quae forte Madoce et Ocellis veteribus, vaccae, camelum magnitudine aequant, nivis instar candidae, sine cornibus, auribus proceris, ac pendulis, si Francisco Alvarezio credimus. Aegyptios boves Graecis maiores Aristoteles pronunciavit. Aethiopici in Prete Gani regnis tantorum cornuum, ut ex iis vasa, quae quinque sex ve metretas singula capiunt, formentur. Africanae sunt tam parvae vaccae, ut vitulorum nostratium magnitudinem vix aequent: sed multi roboris et laboris patientissimae. Idem de Alpinis seu potius Altinis (Altinum urbs olim in littore Venetiarum florentissima iuxta Aquileiam) Plinius reliquit. Anglici boves cornibus et miro carnium sapore superbiunt. Americani in partibus septentrionalibus carent palearibus et gibbosi conspiciuntur. In Dariena, teste Lopezio, ungulis sunt minime bifidis, mulis non absimiles, magnis auribus, promuscide elephantis, colore cinereo carne delicata. Ex Hispania in Hispaniolam devectae vaccae, in tantam foecunditatem excrevere, ut una vacca proletaria, in viginti sex annis, octingentos foetus ediderit, dum ex filiis filii rursum procreantur. Aoniorum boum variis coloribus distinctorum perpetuae indivisaeque sunt ungulae, et unum ex ore egrediens cornu, quod Aelianus prodidit. In Arabia vidit Vartomannus Sultano donatas vaccas, quibus erant cornua cervinis similia, colore nigro: quibusdam et unicornu in fronte. Apud Arachatas, boves sunt silvestres, teste Aristotele, colore atro, rictu leviter adunco, cornua resimatiora gerentes. Armeniis duplex cornu, sic erratis flexionibus, si Aeliano fides, tamquam hedera retorqueretur, et si mucrone petitur, ob corneam duritiem, ferrum retunditur. In Bengala provincia, M. Paulo Veneto auctore crassitudine elephantes aequant. In Hollandia vere, plaeraeque, quae maculosae, plurimum lactis habent. Aliquibus partibus diebus aestivis, quatuor et quadraginta lactis heminas singulae in mulctralia refundunt. In Nosocomio Amstelodamensi, quod leprosorum domus dicitur, viginti duae tenentur vaccae, ex quibus aureos circiter quingentos in lacte et caseis praeter quod in usum quotidianum cedit, quotannis confici, a fide dignis se audivisse Pontanus prodit. Non est ergo mirum, ex caseo et butyro ibidem, quae in extera loca exportantur, in singulos annos ducenties sestertium, id est, decies centena Caroleorum millia cogi, quod apud Hadrianum Iunium legimus. In Scotia boves sunt silvestres colore candidissimo, iuba densa ac demissa, truculenti et feri, adeoque ab humano genere abhorrentes, ut ab iis, quae homines vel manibus contrectarint, vel halitu perflaverint, per multos dies abstineant, dolo capti, moriantur. Carnes cartilaginosas habent. In agro Cammanduano, (verba sunt Scaligeri,) boves aiunt esse maximos, brevibus tamen cornibus et hebetibus. Nulla macula candor vitiatur. Cameli gibbus eis et robur par.

Alvarez. de Aethiop. c. 119.

Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

Pontanus Amstelod. l. 2. c. 23.

Scalig. Exercit. 206. 6.

Onera

Onera suscepturi, camelorum more ad agasonis iussum genua flectunt. Haud scio, an eosdem intelligat Plinius, dum scribit: Carici boves, in parte Asiae foedi visu, tubere super armos a cervibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: caeteri nigri coloris candidive, ad laborem damnantur. Cyprii boves stercore humano pascuntur. In urbe Diu, citante Maiolo, boves sunt exigui, praegrandibus et rectis cornibus, sed praeter oneris ferendi industriam, et sub freno currere et equitare dociles, equorum gradariorum more. Epiroticae vaccae, scribente Aristotele, amphoras singulas singulae implent lacte. Erigitur, qui mulget, aut paululum se inclinat: quoniam sedendo ubera contingere nequit. De bobus ibidem, quos incolae Pyrrhicos vocant, ita Plinius: In nostro orbe Epiroticis laus magna, a Pyrrhi, ut ferunt iam inde regis cura. Id consecutus est, non ante quadrimatum ad partus vocando. Praegrandes itaque fuere: et hodie reliquiae stirpium durant. At nunc anniculae ad foecunditatem poscuntur: tolerantius tamen bimae. In Eubaea boves fere omnes albos Odoardus Barbosa affirmat; quam et argyroboaeon Eubaeam Poet dixere. In *Galata* Africae monte boves Italicis octimestribus vix pares, cum senuerint, Leonius testatur. In regione *Garamantum* aut vicina quadam, praepostere pascuntur, si Herodoto fides. Nam si reiecta vel potius recta ad pastum ora dirigant, officiunt, prona in humum cornua et obnixa. *Helvetii* a teneritudine carnis, cum alibi, tum maxime iuxta Zofingam oppidum agri Bernensis commendantur. In *India* sunt unicornes et tricornes, solidis ungulis, nec bifidis. Iisdem Plinius altitudinem camelorum tradi ait, cornua in latitudinem quaternorum pedum. Allatum ab inde Ptolomaeo II. cornu, quod tres amphoras capiebat. Ibidem pares equis currunt. De iis forte Plinius, dum ita scribit: Atrocissimos habet (scilicet India) tauros silvestres, maiores agrestibus, velocitate ante omnes, colore fulvos, oculis coeruleis, pilo in contrarium verso, rictu ad aures dehiscente, iuxta cornua mobilia, tergori duritia silicis omne respuens vulnus. Feras omnes venantur: ipsi non aliter, quam foveis capti feritate semper intereunt. An sint illi, quorum caudas tenues admodum et tenuis pili, tantique pretii, ut singulae quatuor vel quinque ducatis aestimentur, Sangiaci et Bassae Damasci adhibent, ignoro. Legimus etiam dari in India bovem, et indigere voce Ignaragnam nuncupari, dicique habitare iuxta castrum S. Spiritus, alisque quibusdam locis, ubi frigus remissus est. Animal esse immensae molis, vescique herbis duntaxat, quae rubri sint coloris. Corporis mole nostrates boves superare, pellem habere similem elephanto, bina iuxta pectus brachia, sub quibus mammae lateant, quibus foetus suos enutrit. Capite atque ore boves nostrates referre. Carne esse suavissima, Indisque praecipue expetita. Ex pinguedine liquamen parari butyro simile, quo in condiendis cibus utuntur. Ossa eius duritia ebori vix cedere. *Vmbri* praecipue circa Clitumnum amnem sunt quoque celeberrimi. Plinius scribit, eam oram gignere omnium Italiae maximos, in quibus plurimi sint albi. *Sabinis* quoque spectati sunt: et legimus apud Livium, bovem olim in Sabinis cuidam patrifamilias miranda magnitudine ac speciе esse natum, cui monumentum miraculo fuerint Romae in vestibulo templi Dianae, fixa per multas aetates cornua. *Leutricorum* boum cornua atque aures ex una stirpe cognata, atque simul contexta esse testatur Aristoteles, ut citat Aelianus. In *Cathaiae* provincia quadam sunt albi et nigri, equina cauda, sed pilosiore, ad pedes usque protensa: pilos habent subtilissimos in modum plumae volatilis, magno pretio, quos equites in cacumine lancearum suspendentes, egregiae nobilitatis insigne ducunt. Cornua ab occipite in spinam tanta longitudine extenduntur, ut elevato capite cornibus attingant caudam. Sunt autem grandia cornua,

Plin. H.N. l. 8. c. 45.
Aristot. H. A. l. 3. c. 2.
Plin. H.N. l. 8. c. 45.
Aelian. H. N. l. 12. c. 36.
Herodot. l. 4.
Aelian. H. A. l. 3. c. 34.
Plin. H.N. l. 8. c. 21.
Bellon. obs. l. 2. c. 92.

Aelian. H. A. l. 2. c. 51. cornua, ut incolae amphorarum loco eis utantur. Apud *Mysios* nulla boves habent cornua, teste Aeliano. Apud *Nigros*, nullae vaccae rufae, omnibus color niger vel albus, vel ex utroque mixtus. In Nomadibus, qui ad Maeoticas paludes hiemant, et dies aestivos in camporum aequoribus vivunt, ex bobus pars sine cornibus nascitur, pars serrula abscinditur. Tauri Paeonii, ut scribit Pausanias, hirto sunt corpore; cum omni ex parte tum praecipue pectoribus et mentis. Theopompus vero, referente Mizaldo apud *Paeonas* tradit, boves tam magna gestare cornua, ut tribus vel quatuor vini sextariis vix adimplerentur, ex iisque reges ac proceres pocula conficere labris ebore aut argento obductis. *Hungaria* tam eorundem abundans, ut Sigismundus Baro Herbersteinius reliquerit, per solam viam Viennensem uno anno plus, quam octoginta millia boum in Germaniam acta esse. Regio Comandu ab eiusdem urbe appellata in Persia, boves habet maximos et in universum candidos, cornua brevia et minime acuta in capite gestantes, camelino gibbo dorso eorum imminente, teste Paulo Veneto. Unde tam robusti, inquit, redduntur, ut ad magna onera gestanda facile assuefiant. Habentur tales et in Quivira. Tauri ibi (iniquit Nierembergius) quoddam genus silvestre, fulva specie, humili corpore, incurvo dorso, frequentibus iubis, et laciniis promissis, eduli carne, salubri, nec iniucunda. Cauda vescuntur incolae, epotato cruore: pellibus proteguntur. *Phoenicum* vaccae eius sunt magnitudinis, ut Phoenicum libri apud Aelianum habent, ut vel procerissimi pastores cum mulgent, stent, minus proceri scabellum ascendere cogantur. In *Phrygia*, prodente Aristotele, boves cornua, ut aures movent, quod et de Erythraeis Aelianus prodidit. In *Norvegia*, Islandia, Gothia, Feronia, sunt quidam silvestres, nec homini nec aliis quadrupedibus parentes, quibus cornua vulgaribus minora, sub mento barba prolixa dependet. Venatores inter arbores se abscondunt: ipsi vero ab iis vulnerati vel iniuriam ulciscuntur, vel seipsos interimunt. Facit et Vaccae marinae Olaus Magnus mentionem, atque de ea sic scribit: Vacca marina monstrum est magnum, robustum, iracundum, et iniuriosum, edens partum sibi similem, sed non supra geminum, unum tamen saepius, quem plurimum diligens, secum sollicite ducit, quocunque tandem se per mare transmittit, aut in terra gressus dirigit; decem mensibus impraegnatur. Demum hoc animal aliquando CXXX. annis, per caudae ipsius amputationem vixisse probatum est. In aquilonaribus quibusdam novi orbis provinciis, exertos elephantum modo dentes habent, si Carterio apud Rhamusium credendum. In *Caritta* Scotiae provincia supra Gallovidiam boves sunt, quorum caro tenera suavisque esui est, caeterum pingue nunquam concrescit, olei liquidi modo fere semper fluens. Varro denique tradit, boves iuxta Toronam, paucis ante partum diebus, lacte carere: reliquo tempore habere perpetuo. Ventrem ferre decem menses. De bobus Tartaricis in Ergimul, qui sunt elephantum proceritate pilo perenni, levi, ac prorsus albo aut prorsus nigro, qui in humeris more leonum prae longus est, non minus pedes tres, mira mollitie, perinde ac sericum, superius dictum. Ut et de gibbosis, quales Tartaricos Scaliger, Syriacos, qui palearia non habent, Plinius esse ait. Et tantum de Differentiis promiscue. Huc pertinet animal, quod in Congo *Empalanga* vocitant, figura et magnitudine bovem referens, nisi quod et caput et cervicem gerat erectam cervorum more, cornua quoque habeat in capite recta et longa, nodosa in summitate, interius parum inflexa: quod quamvis etiam sit silvestre, nemini tamen est molestum; neque adeo etiam est ferum, quia facili negotio aratro, si adesset incolarum aliquod ingenium, accommodari posset. Quantum ad Monstra, visus est Mediolani et Saturae vitulus biceps: vi-

Paulus Venet. l. 1. c. 22.

Niere mb. H. E. l. 9. c. 51.

Aelian. H. A. l. 16. c. 33.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 19.

sus in Thuringiae vico sextipes, illeque gemino capite et uno podice: visus et septipes, massam carnis e latere dependentem gestans. Visus oculis, naribus et auribus humanis: biceps duplici facie: quodammodo bicorporeus: duobus tantum posterioribus pedibus et agnina facie. Visus Basileae Rauracorum an. MDLI. bos quinque pedibus, qualem nos olim Londini in Anglia vidimus, alibi alius cervice cornu gerens: et cruribus brevibus instar nani. Monstrum bicorporeum erectum quinque auribus, ut et caput vituli hic etiam expressum habebis.

ARTICULUS II.
De Bobus feris.

PUNCTUM I.
De Vro.

Boves feri, Graecis ἄγριοι, qui ab agrestibus ἀγραύλοις, in eo differunt, quod hi, quanquam mansueti sint et ex mansuetis orti, liberi tamen solutique in montium, silvarum et agrorum pascuis relinquantur; illi vero non tam natura loci, quam natura propria et genio feri sint, sunt *Vrus*, *Bison*, *Bonasus*, *Bubalus Africanus*, *Buffelus*, *et Bos Strepsiceros*. *Vri* nomen Gallicum Macrobius facit, Gesnerus et Aldrovandus Germanicum potius. Ur enim vel silvestrem, vel magnum, vastum, et maximarum virium Germanis antiquis significabat. Servius tamen Graecum esse vult, et ab ὀρῶν, id est, montibus deducit. Polonis saltem in Masovia et Samogitia *Tur* vocatur, quem Gesnerus veterum Tarandum esse iudicat. Lithuanis *Zumbronem* dici, Scaliger se invenisse tradit. An Rhezes Iphicratis sit, alibi disquiretur. D. Hieronymus *Bubalum* appellat, quod et Martialis et imperitum Romanorum vulgus, teste Plinio, faciebat. Cromerus *Bisontem* appellat. In *Descriptione* discrepant aliquantulum auctores, nisi forte diversa eorum sint genera. Caesar et Plinius nullam villorum mentionem faciunt: Erasmus Stella, tempora villosa, et mentum barbatum, ipsis adscribit; quod et apud Albertum Magnum invenies, qui urum cum bonaso confundit. De caetero magnitudine sunt paulo infra elephantos, ut Caesar prodidit, specie et colore et figura tauri. Albertus longitudine aliquando quindecim cubitorum facit. Magnitudinis illius hoc etiam est argumentum, quod in capite inter cornua tres homines considere possunt. Hispidum habet et villosum corium, et sub mento palearia. *Cornua* densa nigra, brevia; *Oculi* versus exteriorem canthum rubicundi, *Caput* crassum, Facies lata, *Color* fere niger, sed maxime in temporibus, mento, collo. In facie, lateribus, cruribus, cauda, ad puniceum vergit. Reperitur in silva Hercynia, Podolia, Samogitia, Mazovia, et Hungaria. Adsuescere ad homines, et mansuefieri, ne parvuli quidem excepti, possunt. Excellentium est virium et velocitatis. Cornibus equum cum sessore correptum, in sublime identidem iactat; et arbores mediocri crassitudine evertit. Caro eius condita in deliciis est magnatibus. Cornibus Barbari Septentrionales potant, unasque binas capitis unius cornua implent. Aliis praefixa his pila cuspidant. Apud nos addit Plinius, in laminas secta translucent: atque etiam lumen latius inclusum fundunt, multasque ad delicias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc, quae cerostrata picturae genere dicuntur. Forte et taurus ille silvestris, qui Macedoniam vastabat, ad pedem Orbeli montis Macedoniae a Philippo Rege confossus, cuius pellem et cornua ὀργυιαῖα vel τεσσαρακαιδεκάδωρα, id est, quatuordecim palmorum, in vestibulo templi Herculis consecravit, urus erat. De capiendi ratione, vide Aldrovandum.

Hieron. l. 3. Com. in Amos. c. 3.
Plin. H.N. l. 8. c. 15.
Solin. Polyhist. c. 25
Albert. H. A. l. 22.
Plin. H. N. l. c.
Aldrov. de Bisulcis l. 1. c. 2.

PUN-

Bonnasus alius .

Vrus Iubatus . Gewohnter AwerOchs .

Catoblepa Urus
Lybicus .

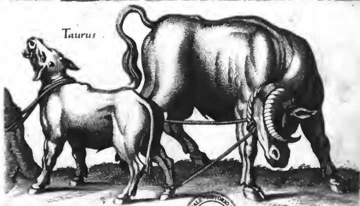

Bonasus Munister. Wild Ochsen geschlecht. Tab: XVIII.

Bubalus Africanus.

Bisons Magnus

Bison Iubatus

Locobardus
Bison

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
NAPOLI

Bison . Wilder Ochs Wisent

Bubalus Indicus

Vacca Indica

PUNCTUM II.

De Bisonte.

Aldrov. Histor. Bisulc. l. 1. c. 3.

Bisontis vocabulum ab Germanico Visent dictum est. Oppiani codices βίσων habent, a Bistonia forte Thraciae silva, sed male. Dion βίσσωνας vocat.

Plin. l. c.

Plinius et ex eo Solinus, boves feris similes esse dicit, setosos, colla iubis horridos. Oppianus, iubam circa armos terribilem in crassa cervice quatere ait, nec non circa maxillas aut mentum.

Opplan. l. 2. de venatione.

Cornuum mucronibus esse hamatis et aduncis, non inter se reflexis, sed sursum versus surgentibus, ut Gyllius vertit. Seu ut Gesnerus, non esse patula vel extensa, ut in caeteris bubus, nec e regione in diversum ad latera abire vel extendi, (epicarsion enim transversum est) sed recta surgere, ita tamen, ut ἄκρα sint, id est, dorsum versus inclinent, et circa finem hami instar tum recurva, tum acuta sint, unde κύρτα ab acumine vocantur. Surrio iubati sunt et villosi circa collum, et in armos barba a mento propendente, pilis moschum redolentibus, capite brevi, oculis grandioribus, et torvis, quasi ardentibus, fronte lata, cornibus plerumque adeo diductis et porrectis, ut in iis tres bene corpulenti homines insidere queant. In tergo extat gibbus elatior priore, et posteriore corporis parte humiliore. Cornu Gesnerus apud aurifabrum argento includendum vidit, nigredine splendens, duos dodrantes longum, aduncum instar unguium in rapacium avium genere. *Linguam* Oppianus asperam habere ait, ut, cum lingit, sanguinem eliciat. De usu in Medicina hoc duntaxat habet Plinius. *Vros et bisontes Graeci in experimentis non habuerunt, quanquam bove fero refertis Indiae silvis: portione tamen eadem efficaciora omnia*, quam ex domesticis (scilicet bubus) *ex his credi par est, videlicet quoad medendi vim.* Huius generis fuerint Tauri Floridae novi orbis insulae, quos *Butrones* barbari sua lingua nuncupant, prodente Ambrosio Pareo. Cornua gerunt pedalia, et gibbum in dorso, camelino similem. Pilo sunt prolixo et fulvo, cauda leonina. Nunquam cicurantur. Ex pellibus fiunt tegmina, quibus barbari adversus hiemis vehementiam utuntur. Cornibus vero, quibus alexiteriam vim inesse sibi persuadent, adversus venena se muniunt. Huc pertinet et *Bison Scoticus.* Candidissimum esse aiunt, in formam leonis iubam ferre, caetera mansuetis simillimum, verum adeo ferum et indomitum, humanique consortii hostem, ut, quas herbas aut frutices humana contrectatas manu senserit, plurimos deinceps fugiat: captum autem arte quadam, mox prae moestitia mori. Cum vero se peti senserit, in obvium quemcunque magno impetu irruere.

PUNCTUM III.

De Bonaso.

Aldrov. de Bisulcis l. 1. c. 4.

Bonasus, Aristoteli βόνασσος, et βόλινθος, Paeonibus μόναπος, sive, ut alii scribunt μόνωπος, incerta origine dicitur. Augustinus Niphus ab Alberto Magno, qui Bonasum et Urum confundit deceptus, vaccam Indicam a recentioribus vocari scribit.

Aristot. H. A. l. 4. c. 71. ed. Scalig.

Ita vero cum Aristoteles describit. Bonasus nascitur in Paeoniae monte Mesapio, qui separat Paeoniam a Media regione. Vocant eum Paeones Monapum. Tauri est magnitudine: sed bove crassior. Neque enim longus est. Eius corium distentum capit, quantum est septem convivis. Caeterum species bovis est, nisi quod habet iubam ad summos usque armos, sicut equus;

verum pilus eius mollior, quam equinus, et demissior, color pili flavus. Longus etiam crinis ad oculos usque pertinens. Color eius inter cinereum et rufum: non qualis equarum, quas Paroas vocant: sed squallidior atque subtus lanaceus. Atri aut gilvi vehementer, nulli sunt. Vocem similem bovi habet. Cornua autem curva et adverso inter se flexu curva, atque inutilia ad pugnam: magnitudine palmi, aut non multo longiora: crassitudine singulis, quanta capi possit, non multo minus semisextario. Nigredo autem pulcra et nitida cornu est. Antiae vero ad oculos usque pertinent, ita, ut in latus potius, quam antrorsum propendere videantur. Superioribus caret dentibus, sicut bos et alia cornigera omnia. Ciura autem hirta, et est bisulcus. Caudam habet minorem, quam pro sua magnitudine: maiorem tamen bubula. Spargit pulverem et terram fodit, tauri more. Corium est adversus ictum validum. Carne est suavi: idcirco cum venantur. Percussus fugit: delassatus subsistit. Tuetur sese calcibus, et stercore, quod ab sese quaternis passibus (pessime Plinius trium iugerum longitudine posuit) eiaculatur. Cuius usus perfacilis est. Saepe vero etiam comburit, adeo, ut deglabrentur canes. Perturbato vero atque perterrefacto potest hoc efficere stercus: pacato non comburit. Ferae facies ac natura talis est. Imminente autem tempore pariendi, universi in montibus pariunt: ac priusquam sobolem edant, circum locum alvum exonerant: tanquam ponentes munimentum. Emittit haec fera largam quandam copiam excrementi huius. Huc usque Aristoteles, ex quo sine dubio, quae de hoc animali, apud Plinium, Solinum et Aelianum habentur, desumta sunt. An cornua, vertebra, omoplata, et costa, prout eas Caimus ad Gesnerum describit, huius animalis fuerint, incertum est. Cornuum longitudo pedum duorum erat, palmorum trium et digiti semissis: in ambitu, ubi capiti iungebantur, pedis unius et palmi semissis. Spatium frontis inter cornua palmorum Romanorum trium cum semisse. Vertebra erat tantae magnitudinis, ut nisi longitudine trium pedum Romanorum, et duorum palmorum cum semisse circumdari potuerit. Costa longitudinis sex pedum erat. De omoplata taceo. Iconem Capitis et ossium, apposuimus.

Plin. H. N. l. 8. c. 15.

PUNCTUM IV.
De Bubalo veterum.

Aldrov. Hist. de Quadrup. l. 2. c. 5.

Bubali nomen confusum quidem non solum hodie, sed et Plinii aevo fuisse videtur: nec peculiare aliquod apud Graecos nomen habet; et multi diversos silvestres boves, praesertim in illis regionibus ad quas aliunde adducuntur, bubalos appellant: quidam bubali, inter capreas relato, commune nomen esse volunt: nos tamen ab isto distinguimus: eumque silvestrem bovem intelligimus, quem Aristoteles timidum esse, et sanguinem fibris carentem habere scribit, et qui cum Bove Africano idem est. De eo ita Scaliger. Bubalin, cuius sanguis et instrumentum pugnae cornua ab Aristotele descripta sunt. Plinius ait esse vitulo similiorem (cervove:) Quid igitur ea sit? An Gazella? non sane. Quare, quod ex Africanis historiis percipere potui, tibi libenter impertitum curabimus. Africanorum boum parvitas tanta est, ut nostratium vitulorum vix aequent magnitudinem. Multi tamen roboris, ac doloris patientissimi sunt. Dant autem et Lant, et Elant in venio appellatum. Facie bubula est, sed ut minor, ita multo agilior et expeditior. Eiusmodi fertur esse celeritate, ut cursu feras omnes antevertat. Corium adeo firmum, ut cuivis telorum ferreo generi sit impenetrabile. Sclopi tamen globulo pervium. Pilus eis albet. Aestate capiuntur, quod aranearum fervore ungulae moveantur ac vacillent. Tantum Scaliger.

Arist. H. A. l. 3. c. 6.

Scalig. Exercit. 206. f. 5.

Bel-

Tab: xx

Bubalus . Büffel .

Alius Bubal, Taurus Sylvester .

Vrus . Awer Ochs

Bellonius alium Bovem Africanum ita describit. Iam aetatate, inquit, grandis erat, corpore minor cervo, sed habitiore et maiore, quam capra, tam quadrato et bene formato corpore, ut oculis gratus esset eius aspectus. Nam eius pilus flavus, adeo splendens et laevis erat, ut expolitus videretur. Alvum magis rufam flavum colorem tendentem habet, quam dorsum, quod ad fuscum accedit. Bubuli pedes, breviaque et firma illi sunt crura: Collum crassum et breve, exiguis praeditum palearibus: Caput bubulo simile: cuius vertici insident cornua nigra, et admodum incurva, ut Gazellae, lunaeque crescentis in modum inflexa, quibus haud multum se tueri potest, cum in sese sint recurva. Bubulis auribus praeditus est, armos sublevatos et plenos habet: caudam, ut Camelopardalis usque ad poplites promissam, nigris pilis fultam, duplo quam equini crassioribus. Bovis mugitum habet, sed non adeo sonorum. Diversus est ab hoc ille, cuius iconem Horatius Fontana ad Aldrovandum misit. Capite enim erat colloque longe procerioribus atque exilioribus: cornibus item retro inflexis, et ut in rupicapra incurvis. Aures pro capitis proportione habebat maiusculas, iuxta colli initium: faciem cervinam, aut capreolum potius, quam bovem referentem. Quare a quibusdam inter Africanos capreolos referebatur. Totum animal excepto rostro et cornibus, quae nigricabant, flavescebat. Pilo erat longiusculo.

PUNCTUM V.

De Buffelo, et Strepsicerote.

Aldr. Hist. Quadrup. l. 2, c. 6.

Buffelum seu Bubalum vulgarem diversum a Bubalo Aristotelis esse, vel ex collatione historiae utriusque patebit. Videtur autem eum inter boves silvestres nullo expresso nomine reposuisse, dum scribit: apud Arachotos, Indiae civitatem boves silvestres esse, qui differunt ab urbanis, quantum inter sues urbanos et silvestres interest: colore atro, corpore robusto, rictu leviter adunco, cornua gerunt resupinatiora. Fueritque forte etiam iste noster buffelus, bos ille silvestris niger, ex quo, si sanguine ricini lumbi perunguantur, mulieri taedium veneris fieri dicit Osthanes apud Plinium. *Descriptio* nostri sic habet: Animal est bovi simile, sed maius altiusque, corpore valde crasso, cute durissima, membris macilentis. *Pilos* habet nigros, paucos, et parvos, in cauda fere nullos. *Frons* est aspera, crispa, et intricata pilis. *Caput* ut plurimum pronum ad terram, parvum pro proportione totius corporis. *Cornua* longa intorta et nigra. Albertus aliquando interius iuxta collum dependere versus internam pectoris partem ait, aliquando erecta esse: *Collum* est crassum longumque. Inferior *dorsi* pars caudam versus declivis. *Cauda* ipsa brevis, parva, et nullis fere pilis. *Crura* crassa, robusta, et reliqui corporis respectu brevia. Frequentissime in Asia, Graecia, Aegypto, insula Borneo, Siam, Italiae urbibus reperiuntur. Circa Fundi, quam plurimos vidimus. In aquis morari gaudet. Mugitus eis terribilis. Lac buffela habet, et tempore coitus, et in principio partus, ut Niphus annotavit. Intuiti mansuetudinem praese ferunt: irritati, irritantur rubro colore, indomitie vadunt. Persequendo recta fertur, neque declinat. Crescentiensis tradit, ubi irascitur aquam ingredi, et se mergere ad os usque ut sanguis aestuans restinguatur. In hoc genere vacca alterius generis vaccae vitulum non admittit, sed odore agnitum reiicit: sin autem vitulus vaccino stercore illinatur, decepta odore, lactat et pro suo educat. Laboris est patiens. Ferrens aut aeneus circulus per nares ei traiicitur, cui alligato fune, vel habena, ducitur ac regitur. Tradunt, si nimium sit onus decumbere, nec vel verberibus posse ad sur-

gendum cogi, nisi levato prius onere. Carnes ipsorum Romae venales prostant, et Iudaeis sapore suo blandiuntur: verum tanto lentore praeditae sunt, ut in parietem adactae, tenacissime adhaereant. Casei, quos Pistoriensis ager copiose subministrat, Marzolinorum nomine, figura fere ovali, bubulis longe praeferuntur, utpote palato gratiores. Ex ungulis vel cornibus annuli fiunt, qui, si in digitis vel manuum vel pedum subinde gestentur; mirifice adversus spasmos laudantur. Sunt, qui iisdem quaterna fila ex totidem metallis, auro, argento, aere, et ferro fabricata innectunt, sic efficaciora futura credentes. Ex corio fiunt vestes ac praecipue thoraces. In Narsinga equorum ornamenta eo teguntur. Siamenses ex cornibus arcus conficiunt. *Bos Strepsiceros* a turbinata cornuum constitutione ita dicitur. Facie capreolo potius, quam bovi similis est. Caudam tamen bubulam habet, quamvis breviusculam. Totum animal colore cervo fere simile. Aldr. Hist. Quadrup. l. 2. c. 7.

ARTICULIS III.
De Ove.

Plut de esu carn. A bovis historia ad Ovis descriptionem transimus, Aegyptiis olim sacrae et apud Athenienses tanti aestimii, ut et actio contra eum instituti iuberetur, qui vivum excoriasset arietem, ut Plutarchus testatur; et antiqua lege statutum esset, ne quis ex grege centum capita habente, pecudem intonsam aut quae non peperisset, iugularet; quod apud Athaeneum habemus; Athen. Dipn. l. 9. qui etiam addit, suo tempore in Palladis sacrificiis, neque agnam mactatam, nec caseum gustatum fuisse. Adde, apud Romanos olim, nonnisi ovium boumque impendio mulctam dictam, prodente id Agellio ibidem homicidii noxium, Agell. l. 11. c. 1. poenam arietis damno luisse, ut in legibus Regum, scribente Servio, extat, oves denique olim apud Persas, et Medos inter tributa numeratas fuisse. Cappadoces enim Persis LM. Medi duplum pendebant. Et ne longius abeamus, scribit Ambrosius Nolanus, a Stabiis quotannis magnum et album agnum, cum cornibus auratis, Nolam ad praesulem tributi honorisque nomine mitti. Nilominterim de eo dicam, quod agnina caro iis, qui gryphos enodabant, nec non poetis, praemium erat. Vnde 'Αρνωδοὶ dicebantur, qui agni praemia canebant. Nomin. Inter *Nomina* Ovis apud Latinos, est Ovis, Aries, Agnus, Adasia, Minae, Apicae, Lanata, Bidens, Pecus. Ovis nomen est foemellae. Festus tamen ab antiquis masculino genere, cum de mulcta scilicet agebatur, usurpatum scribit. Ab isto vocabulo est *Oviaria* ovium multitudo, a qua et oviarium pecus dicitur. *Aries* vocabulum est maris: *Agnus* illius, quae nondum annua excessit. *Adasia* vocatur, teste Festo, vetula recentis partus: *Matrices*, quae agnos nutriunt, Palladio, quas Florentinus τεκάδας dixit, pascales, quae passim pascuntur. Minae, quae ventre sunt glabro. *Apicae*, quae non amplo sunt corpore, nec multam lanam circa totum corpus habent. *Lanata*, epithetum ovis est, sed saepe pro ove ponitur. *Bidentes* sunt oves duos dentes longiores caeteris habentes, quales in hostia esse debebant. Dicuntur et *Ambidentes*, et *Duidentes*: quamvis et apud Festum ambidens et bidens, quae superioribus et inferioribus est dentibus, vocetur. *Pecorum* nomen iis quidem animalibus accommodari solet, quae sunt aut ad vescendum apta, aut usui hominum accommodata: Plinius tamen decudem saepissime pro ove ponit. Apud Graecos haud pauciora et Ovis et Aries habent nomina. Dicitur namque illa, ἀμνόα, ἀμνὸς, βάρα Laconibus; βηκοις apud Hippocratem interpretatur Varinus προβατίοις. Ethimologus βῶτα exponit πρόβατα. Γοῖτα Hesychio et Suidae ovis est; διδένς bidens δίκυμα oves, quae gemellos peperere ἔγγαλον ovis lac habens, ἔνιρον est ovis mollis lanae, ἱερεῖον ovis immolanda

Bos Scythicus.

Bubali Iuvenci. Iunge Büffel.

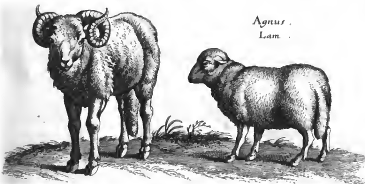

Aries . Wieder .

Vervex . Hamel .

Agnus .
Lam .

Ovis Peregrina .

Vervex aliud
Tab: XXIII

Vervex alius Peregrin

Ovis Arabica

landa, μιτάσται oves agnos ſub uberibus habentes, ſeu τὰ ὑπάρνα πρόβατα, μεσήλικες mediae aetatis inter agnos, et iam maiores natu oves. Καρκάρνος, καρὸς, ὄις, ὄιος, πῶν, ῥῆνος, nomina ſunt ovis ſimplicia. Aries vocatur ἄρχα, κριὸς, ἀρνειὸς, ἐκτετμημένος, ἴθρις, quod nomen exſecto, ſed verveci proprie compepit, κτίλος, gregis dux, μοσχίας, ὀνρίβας, quod tamen nonniſi de ſilveſtri accipitur, παρὰ τὸ τὰς ἄκριας βαίνειν, quod per vertices montium eat. Ad vervecum differentiam, qui arietes non caſtrati, Nefrendes dicuntur illi, qui caſtrati non ſunt. Ἄρς, ἀμνὸς, ἔρσαι, κάθετος, κίλιξ, ὄρσος, προτίνιον, πρητῆνες, σακῖται, τρανὸν, Φάγιλον, agnorum ſunt apud Graecos nomina.

Deſcriptio.

Deſcriptioni, non eſt, quod immoremur. Notiſſimum namque animal eſt. Memorabiliſſima tamen apponemus, quorum et auctores mentionem fecere. *Caput* itaque ipſi infirmiſſimum natura tribuit. *Cerebrum* ἀυχμηρὸν, hoc eſt, ut Theodorus vertit, ſqualidiuſculum, ſeu minus pingue. *Cornua* tenuiora foeminis plerumque, multis nulla, agnis aliquando ab ipſo partu connata, arietum generi in anfractum, ceu caſtus, convoluta, aliquando plura, quam bina. Cardanus verveces quatuor cornibus inſignes ſe vidiſſe ſcribit. Hic tricornis et ſexcornis iconem exhibemus. Evirati cornuum ſitum mutant, eaque e contrario gerunt. *Oculos* habent in latera deſpicientes, maxime inter ſe diſtantes, fuſcos aut ſubnigros, et patulos. *Labra*, in ſuo genere tenuia, contra ac in bobus. *Dentes*, continuos, quorum ovi pauciores, quam arieti. Petrus Creſcentienſis ſcribit mutari poſt annum unum et dimidium, nempe duos anteriores, et poſtea per ſex menſes duos proximos, deinde caeteros, ita, ut tribus annis vel ad ſummum quatuor eiiciantur omnes. Iunioribus eſſe dentes inaequales, in ſtatu aequales, aetate provectis diſcalceatos, hoc eſt, a carne denudari, minui, et corrumpi. *Ventres* ipſis, in ruminantibus plures. Apertos tos agni exhibemus, ubi, A. ventriculum, B. Reticulum, C. Omaſum, D. Abomaſum denotare ſcito. *Teſtes* ad crura deciduos. *Mammae* foeminae binae, totidemque papillae. *Fel* apud Chalcidem Euboicam parte quadem nullum; in Nexo adeo copioſum, ut exuperantia prodigii loco habeatur. Aelianus hic duplex eſſe ait, in Ponto etiam nullum. Addit in regionibus perfrigidis, cum nive et hieme vehementi anni tempus infeſtum eſt, fellis expertes eſſe, intraque ovilia compulſum, novo pabulo non uti: ineunte vere, cum ad paſtiones proficiſcitur, felle impleri, quod ipſum Scythicis ovibus uſu maxime evenire ſolet. In Sceplī regione *Lienem* habent minimum; ubique rotundum. *Renes* aequabiles, et denſius circa ipſos ſevum, ſi pingui undique obducantur, intereunt, idque pubertate pabuli, ut in Sicilia, agro Leontino. Unde ſero diei agere oves ad paſcua, paſtores loci illius ſolent, quo minus capiant pabuli. Bellunenſis teſtatur in arietibus caſtratis, in Syria, adipem inter cutem et carnem abundare, ut in porcis. *Pedibus* anterioribus ac poſterioribus, concretio quaedam inhaeret, parte, qua terram calcant, verba ſunt Lemnii, vermiculi ſubrotunda forma, lanuginoſa intus, ac crinita congerie, qualis eſt in roſarum ſpongiolis, ac calicibus, quibus ſemen includitur, molli tenuique lanugine implicitum: Eximi autem tale quiddam ſaepius ex decoctis eius pecudis pedibus, teredini, quae vermicoloſo, ac carioſo ligno ineſſe ſolet, aut nucibus avellanis plane adſimile. Opiliones autem poſtoreſque ovium ea ſunt opinione imbuti, nullum hoc animante in curſu fore velocius, niſi tale quiddam articulis, quibus fulciuntur, ſubeſſet. Caulis *caudae* villoſus eſt. *Pellem* a Borea penetrari Heſiodus negat, quod tamen pilis ſeu lanae potius tribuendum eſt. *Locum* ſi ſpectes, nullibi fere non inveniuntur: quibuſdam tamen maiore copia, minore in quibuſdam.

Ariſtot. de generat. animal. l. 5. c. 1. Ariſtot. H. A. l. 2. c. 3.

Ventres agni aperti. T. b. n. 3.

Ariſtot de partib. l. 4. c. 2. Plin. H.N. l. 11. c. 37.

Aelian. H. A. l. 17. c. 26.

Lemnius de Naturae miraculis l. 3. c. 5.

Locus.

dam. Quomodo vero ratione locorum differant, in Differentiis dicemus. Cibus. Quantum ad *Cibum*, sunt animalia ποηφάγα, seu herbivora, quamvis et frondibus pascantur. Ex herbis sunt iucundissimae, quae aratro proscissis arvis nascuntur; deinde, quae pratis uligine carentibus. Columella R. R. l. 7. c. 2. 3. Fastidium praebito sale occurritur, quod velut ad pabuli condimentum per aestatem canalibus ligneis impositum, cum e pastu redierint, lambunt. Hieme frondibus ulmeis, fraxineis, et betulinis, et foeno autumnali, quod Cordum vocatur, commodissime vescuntur: Cytiso quoque et sativa vicia, et si necessitas urget, ex leguminibus paleis. Vinacea et furfures alicubi modice obiiciuntur. Quae in locis maritimis aut salsuginosis compascunt, largiore lacte, et caseo gratiore abundant, multoque foecundiores evadunt, et teneriores ac suaviores carnes proferunt; quales oves praepingues in Ostiensi agro, eique finitimo Portuensi, decimo ab urbe lapide, qui Tiberi fluvio interfluente, multis hinc inde paludibus, atque etiam salinis circumfusi, sese repe- G[illegible]f. l. 1. de Sale. risse et gustasse tradit Gomesius. Unde et Aristoteles auctor est, oves, quae salsiusculam aquam bibunt, maturius coire, et a partu sale fruentes, ubera magis distenta lacte demittere. Albertus etiam scribit, in quibusdam terris marinis, in quibus sicca et salsa habentur pascua, oves per XX. annos vivere, atque etiam parere. In Scotia vescuntur per inculta loca cytiso. In India et maxime Prassiorum regione herbis liquida pluvia rorantibus. In Ponto amarissimo absynthio pinguescunt, quod Alexander Myndius Aeliano Plin. H.N. l. 19. c. 3. auctore prodidit. De Laserpitio ita Plinius: Laserpitio vesci solita pecora, primoque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum iucunda et alibi. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo, ove, cum comederit dormiente protinus, ca- Strabo Geogr. l. 15. pram sternutante. Apud Iudaeos nuclei palmarum illis apponebantur, qui etiam fabris ferrariis apud Babylonios pro carbonibus erant. Delectantur etiam, coluthea, aphace, herba lanaria, gemmis vitium, adiantho, galli crista, thymo, erica, apud Brabantos inprimis, hedera, apiastro, ut Theocritus prodidit. Eryngio denique. Apud Ichtyophagos, et circa Calamos vicum Indiae, si Philostratato fides, in provincia Aden, si Paulo Veneto, piscibus aluntur. In Lydia et Macedonia ex iisdem pinguescunt. Quantum ad *Potum*, Albertus turbulenta et multa aqua pinguescere ait. Plutarchus aquam imbris ubi statim Plutarch. qu. 2. a vento immittitur, laudat. Vitalis de Furno, aestate septentrionalem frigidam, hieme meridionalem tepidam depraedicat. Varro aquae Varro R. R. l. 2. c. 2. mutationem huic pecori nocere, saltem eo tempore, quo fit admissura, Coitus et Partus. scribit. Oves aniculae coeunt et Arist. H. A. l. 5. c. 14. uterum ferunt, teste Aristotele, praestantior tamen proles, quam senescentes mares et foeminae procrearunt. At Columella vult foeminam bimam submitti, et usque ad quinquennium foeturae necessariam esse, septimo deficere. Florentinus in tertio anno matrices probat, Aristoteles autem ad octavum usque parere ait, imo, si bene curentur, vel in undecimum, quod et apud Palladium invenies. Notandum vero etiam, arieti naturale esse agnas fastidire, senectam ovium consectari, ut ait Plinius, Plin. H.N. l. 8. c. 48. additque, et ipsum senecta meliorem esse, illisque utiliorem. Coitus Aristot. H. A. l. 5. c. 14. vero omnibus ab Arcturi occasu, quod est a tertio Idus Maias, ad Aquilae occasum, id est, ad decimum tertium Calendarum Augusti, ut Plinius prodidit; idque ideo, quod, quae postea concipiunt, fiunt vaegrandes et imbecillae. Columellae tamen primum admissurae Columella R. R. l. 7. c. 3. tempus vernum Parilibus, si sit ovis matura, si vero foeta, circa Iulium mensem. Ferunt quinque mensibus, et pariunt, maxima ex parte singulos, sed aliquando etiam binos, ternos, et quaternos. Alicubi pariunt geminos, tum pabuli beneficio,

ficio, tum si pater aut mater vim eam geminandi per naturam obtineant. Sunt et loca, ubi bis terve pariunt, ut in Differentiis dicemus. Terno saepius aut quaterno coitu implentur, et aliquando toti gregi unus aries sufficit. Pariunt nonnunquam et monstra. Albertus Cinirum vocari scribit, qui ex ove et hirco nascitur. Apud Helvetios, teste Gesnero, nascuntur caprae posteriore parte, anteriore oves vel arietes, sed vivere non possunt, et paulo post moriuntur. Albertus *Musmonem* ex capra et ariete nasci refert. Apud Columellam vero refertur, ex ovibus et arietum ferorum coitu foetum conceptum paternum colorem retulisse, eumque similiter durasse per sobolem et nepotes: lanam vero, in primo quidem foetu hirtam, sed in nepotibus et deinceps molliorem fuisse. Eius autem coloris foetus erit, cuius venae linguae in praegnante sunt. Mares aut foeminae vi tum aquarum, tum admissariorum generantur. Aristoteles vero docet, austrinos flatus captandos esse, si foeminae generari debent: septentrionales, si mares. Idem efficies, praeeunte Plinio, si arieti laevum vel dextrum testem ligaveris. Quod de aqua ex Aristotele dictum, probat Pausanias, dum ait: ex Charadro fluvio bibentia pecora ut plurimum mares parere. Ut vero coitum arietum sale, vel genitalium sale et nitro perfrictione excitant; sic et conceptio a quibusdam, pinguedine nempe nimia impeditur. Ex congressu de anni felicitate praesagium sumitur. Nam si maiores natu tempestive libidine incitantur, annum esse felicem gregi pastores confirmant; si minores, infelicem. Post ordinarium coeundi tempus concepti, Cordi antiquis vocantur. Inter oves et capras occulta quaedam amicitia viget, ideo simul libenter pascuntur. Ex arietinis cornibus tusis et defossis, asparagos nasci, quidam scripsere, negat Dioscorides. Si eadem sepeliantur ad radicem fici arboris, fructus eius citius maturescere, scribit Albertus Magnus. Quae de vespertilione produntur, inter magicae vanitatis specimina reponit Plinius. Inimicitias creduntur fovere, cum lupo, urso, tigri, elephanto, lupo in primis, corvo, aquila, serpentibus, apibus, eruca. Stirpes vero iisdem noxiae sunt, Aconitum, Nerion, Evonymus, Sabina Sanguinaria, Polygonum, Numularia, Calamogrostis, Anagallis, Ervum, Glans, Duva et Thapsia. Quae de lupi intestinis, tympano et aliis dicuntur, alibi examinabimus. Sanguinariam si comederint, toto ventre distrahuntur, et spumam quandam tenuem tetri odoris exspuunt. Calamogrostis comesta sitim, maciem, et tabem invehit, et sanguinem in ventriculum elicit. Duvam, herba est apud Gallos, sic iisdem vernacula dicta, si gustaverint, innascuntur in iecore parva quaedam animalia nigra, quae similiter Duvae vocantur. Ervum noxium est, quod mense Martio seritur. Si glandem copiosius comederint, abortum faciunt. In Attica Thapsiae radicem non tangunt, peregrinae depascunt, et aut alvus solvitur, aut intereunt. Tonitru consternatis, si aliqua non concurrerit, abortit. In Thracia vero, ut Bellonius prodidit, binas Turcae putant esse stellas, Iulio et Augusto noctu apparentes, sibi plane verticales, quarum splendorem si oves caput attollentes conspiciant, intereant. Ideo tum sub tectis habentur. Vitam ad denos annos, sed magna ex parte pauciores vivunt. Facit tamen et loci diversitas ad longaevitatem. Albertus namque in quibusdam locis siccis et marinis ad viginti annos vivere scribit. Aristoteles, duces pecoris ad quindenos. Oves Aethiopicae ad duodecim et tredecim annos vitam agunt. *Vox* ipsis propria balare, Graecis βληχᾶσθαι. Homerus tamen μηκώμενας dixit agnos, et apud Claudianum, agnos grundisse leges. Peculiarem in coitu habere, Aristoteles auctor est. Quantum ad Naturam, Ingenium et Mores ovium, adeo sunt stolidae et amentes, ut homo προβατώδης et ἀμνοκῶν, pro stolido et fatuo nominetur,

Sympathia et Antipathia.

Bellon. observ. L. 3. c. 51.

Aetas.

Vox.

Arist. H A. l. 4. c. 4.

Natura, Ingenium, Mores.

et in proverbium abiverit, nullam ovium utilitatem esse, si pastor absit. Mansuetae sunt eaedem, et cum caetera animalia in partu vel a partu saevire soleant, hae, teste Aristotele, non saeviunt. Quamvis autem quacunque occasione perhorrescere Quintus Calaber innuere videatur: agnos tamen audaces Horatius dixit. Praeter pastorem et canem itineris ducem arietem habent, quem tamen pastor primo instituit, videresque e stabulo egressas militari quasi ordine incedere, praesertim si a pastore, cuius vel sibilum intelligunt, depositae fuerint. Arietes pugnacissimos esse, simul ac ipsis cornua increscere incipiunt, notum. Non modo sui generis similes, sed et alias, hominem adeo ipsum, incessunt. Saevitia repellitur, si, mensurae pedalis aculeis confixam tabulam, adversam fronti cornibus religaveris, vel cornua secundum auriculas, qua curvantur inflexu terebra perforaveris, vel etiam castraveris. Eosdem per sex menses hibernales sinistro incubare lateri, ab aequinoctio verno supra dextrum latus, quomodo scilicet sol ab eodem tempore dextrum hemisphaerium, reliquo ambit sinistrum quod Macrobius et Aelianus prodidere, experientia falsum est. De caetero, amat hoc pecus frigidos fontes: radicitus herbas carpit, et arbores destruit: lac per octo menses habet, antecedente hieme copiosius avidiusque pabulum ventri ingerit, quasi de viatico pro futura indigentia sollicitum, frigoris est impatiens, quamvis vestitissimum: illae tamen minus perhorrescunt, quibus cauda amplior. Eum sequi solere, qui vellere aures ipsarum obturaverit, Mizaldus prodidit. Agrestes cum consenuerunt, a propriis foetibus aluntur. Agnos odore posteriorum noscere, apud Albertum legimus. Cubant difficilius, quam caprae. Foeminae urinam crassiorem reddunt, quam mares. Menses ipsis et capris tempore coeundi indicari, idemque post coitum etiam fieri ad tempus, mox desistere, donec parturiant: tum denuo indicari, itaque pastores proximum esse partum intelligere: a partu autem purgationem sequi abunde, primum leviter cruentam, postea valde, Aristoteles auctor est. Agninam veteribus despicatui fuisse, quidam et inter eos Turnebus, credunt, Plautus tamen coram fuisse Romae, tradit: et Horatius in deliciis reponit, ut exta agnina iam memoratus Comicus. Athenis quondam interdictum fuisse, ne quis intonsum agnum in cibo sumeret, Athenaeus auctor est. Modice vero est calida, cum superflua humiditate, quae, quo agnus iunior, copiosior. Ideo etsi robustis utilis, infirmis tamen ventriculo, quod viscoso humore adhaereat noxia: quanquam Crescentiensis anniculos commendat, Columella autumnalem verno praefert. Capita inter delicatiores cuiusdam convivii cibos numerantur. Agnus Syringatus, Terpianus, Pasticus, diversi apparatus sunt nomina. *Arietina* caro minus est humida, et si bene concoquatur, sanguinem laudabilem generat, maxime castratorum. Donatus Antonius Ferrus, vervecinam omni aetati, regioni et tempori, si sit iuvenis, bimula mediocriter pinguis, et in optimo aere sicca, optimisque herbis educata, convenire ait; talesque esse asserit verveces, qui in sublimi Trivicano monte nutriuntur: secus autem esse, qui humidis aluntur in locis, et propterea in Campania nullo fere pretio haberi. Bellonius longe sapidiores esse iudicat, si integri, quod pastoribus in Thracia supra Nessum fluvium suetum, assentur. Testes apud Athenaeum inter delicatiores cibos censentur. Medullam inter venena, cui phasiani caro obsistat, reposuit Arnoldus: at Homerus, Astynacta ea vesci fuisse solitum, auctor est. *Ovilla* saporis est ingrati, nimis humidi, et mali succi. Quia aestate minus, quam verno tempore convenit, ideo in quibusdam locis, magistratus post Divi Iacobi festum, id est, vicesimum quintum Iulii, mactari prohibet. Pedes non exemto vermiculo, ut supra monuimus, nauseam stomacho inferunt. *Armus* elixus et refrigeratus saepe editur. Ex

Usus in Cibo.

Bellon. observ. l. 1. c. 60.

Athen. l. 4.

Homer. Iliade 10.

Ex pulmone minutal fit. *Ex iecore* apud Helvetios Tigurinos, Gesnero referente, romi quadrati, qui omento circumvoluti, et herbis odoratis aliquando, verubus ligneis transfixi, in craticula assantur. Sunt, qui integrum diligenter cum medulla panis contundunt, et per linteum vel cilicium transmittunt, deinde aromatibus ad saporem coloremque commendandum, modice inspersis, fervefaciunt; et turdos in iure carnium elixos, ac modice butyro frixos imponunt. *Lac* est tanto melius, quanto recentius idem de caseo sentiendum. Improbatur etiam nimis salsus. *Medicinam* quod spectat, agni morsui venenato calentes, post cucurbitulas impositi, venenum extrahere Aetius prodidit: ius in quartanis utilissimum esse Brunus: *Cerebrum* maniae conferre, ex quodam manuscripto Gesnerus. Decoctum *pedum* doloribus vesicae. Plinius *Testiculos* arietis tritos et cum aqua potos, comitialibus. *Pulmones* arietum excrescentes in ulceribus carnes ad aequalitatem reducunt: assus praesumtus ebrietatem arcet: Livores et sugillationes minutatim concisus et impositus statim sanat, et nigras cicatrices ad candorem perducit. Est eiusdem et in purgatione uterorum usus. *Iecur*, oculis cruore suffusis, eximie prodest, si pariens inspletur, idem meracius praebendum in cibo, suadet Hippocrates. *Lien* tostus et in vino tritus potusque ileo resistit, si Plinio credimus, qui alibi hoc superstitiosum recenset. Pecudis lien recens, magicis praeceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo quoque medeatur, lieni se remedium facere. Postea iubent eum in parte dormitorii eius tectove includi, et obsignari annulo, terque novies carmen dici. *Vesicam* ovillam ustam bibendam iubet praebere Galenus his, qui se in somno permingunt, idemque remedium Mizaldus repetit. *Fel* pecudis cum melle aures purgare prodidit Plinius. Eodem tolluntur porrigines cum terra Cimolia illito capite, ut inarescat. Cum suo sevo lenit podagras. *Lac* laudatur contra omnia venena, praeterquam buprestin et aconitum. Contra quartanas quidam, referente Plinio, tres cyathos ante accessionem, cum fimi hirundinum drachma una sumi iubent. Sextario si quis adiiciat Cnici purgati denarios quatuor, et decoctum ita bibat, mollit ventrem. Alvi exulcerati fluores et tenesmi eodem ignitis calculis decocto sisti, Dioscorides tradit. *Serum* ventrem movet et bilem expurgat. De *Butyro* haec apud Plinium reperiuntur. Reduvias et quae in digitis nascuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis, aut vulva decocta in oleo, superillito butyro ovillo, cum melle. *Caseus* vetus dysentericos recreat, et in cibo sumtus, vel rasus et cum vino potus, caeliaco medetur. *Cornu* arietis ustum et cum oleo contritum, atque inde derasum a quibusdam ad crispandum capillum adhibetur. *Vngulae* cinis cum melle muris aranei morsum sanat. *Coagulum* contra pastinacam et omnium marinorum ictus vel morsus, drachmae pondere ex vino sumi, scripsit Plinius. Infantibus etiam, qui lacte concreto vexantur, praesidio est, ex aqua potum, aut si vitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Sistit itidem sanguinem ex naribus subditum vel infusum, si alia non prosint. De *sevo* notandum est, aliquando simpliciter, aliquando ex renibus, vel omento privatim nominari. Quidam innominatus eo ad ignem liquato linteum intingi, et parti adustae imponi iubet, atque ita curari asserit. Pernionibus cum alumine, teste Plinio, imponitur. Vetus cum cinere e mulierum capillis, furunculis medetur. Ex omento, praecipue a renibus, admixto cinere pumicis, et sale caeteris verendorum vitiis medetur. *Medulla* agni ad ignem liquefacta. cum oleo nucum et saccharo albo et epota, calculum vesicae dissolvere dicitur, si Alberto credimus. *Vrinam* ovis rubrae aut nigrae, idem, hydropi perutilem esse scribit, sed praecipue, si cum melle fuerit mixta. Quantum ad *stercus* et *fimum*, Medicus

Vsus in Medicina.

Plin. H. N. l. 29. c. 2.

Medicus quidam in Mysia, teste Galeno, ovium utebatur stercore ad acrochordanas, et myrmecias, et thymos, et furunculos duros, quos clavos nominant, aceto videlicet diluens; qui et ulcerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nempe, stercus hoc cerato rosaceo commiscens. Fimus ex aceto illitus apud Dioscoridem, epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, et ambusta igni, rosaceo cerato exceptus. Galenus ex oleo tritum, instar cataplasmatis imponi iubet, ad vulnera recentia gladio aut ligno illata. Magna vis et in cinere fimi, inquit Plinius, ad carcinomata, addito nitro, aut cinere ex ossibus feminum aguinorum, praecipue in his ulceribus, quae cicatricem non trahunt. Fimo quoque, ipso ovium, sub testa calefacto et subacto, tumor vulnerum sedatur. Ad dolorem colicum hoc est Marcelli. Stercus ovis montanae mense Septembri, deficiente luna pridie inclusae mane, excipies, et sole durabis atque in pulverem rediges, et habebis in vase vitreo sive stanneo, cum usus exegerit. Cochleare plenum, colico ex aqua calida, si febricitaverit, sin minus, cum vino per triduum dabis. *Vellera* pura aut per se imposita, coecis doloribus, aut accepto sulphure mederi, testatur Plinius, tantumque pollere, ut medicamentis quoque superponantur. Pugnacis arietis e medio cornuum lanas suffitas, Nicolaus Mirepsus imponi iubet, loco dolenti in hemicrania, doloremque sedari promittit. Cinis crematarum ex Dioscoridis sententia, crustas obducit, excrescentias in carne cohibet et ulcera ad cicatricem perducit. Mundae autem et carptae, in fictili crudo, caeterorum more uruntur. Quidam detonsam eam, alii evulsam decisis summis partibus siccant, carpuntque, et in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrumque. Alii hastulis taedae subiectis et subinde interstratis, oleo aspersam accendunt, cineremque in labellis aqua addita, confricant manibus et considere patiuntur, idque saepius mutantes aquam, donec linguam adstringat leviter, nec mordeat, tum cinerem reponunt. Vis eius septica est, efficacissimeque genas purgat. Lana succida, quae colligitur ex ovibus tonsis inter aequinoctium vernum et solstitium, quo tempore sudare coeperunt, laudatissima, quae de collo demitur. Subveniunt tales lanae, teste Dioscoride, inter initia vulneribus percussis, desquamatis, lividis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut vino imbutae: siquidem facile succos combibunt, quibus immerguntur, et ob pecudum sordem, sic Oesypum vocant, emolliunt. Canis rabiosi morsibus incutcata post diem septimum solvitur, teste Plinio, reduviasque sanat ex aqua frigida, ex oleo calido humidis apposita medetur, ut ait Marcellus. Refert Herodotus, Poenos pastorales in filiis quadrimis, venas verticis lana succida inurere, nonnullas venas temporum, ne unquam scilicet pituita e capite defluens, officiat. Quod si pueris inurendis spasmus contingat, urina hirci aspersa eos liberari. Si talum aut ungulam bovis vomer laeserit, picem duram et axungiam cum sulphure et lana succida involutam, candente ferro super vulnus inuri iubet Columella. Plinius sanguinem e naribus lana succida, ait si sti, cum oleo rosaceo et alio modo auribus saepius obturatis indita: sed et alibi sistit, si articulos, extremitatum praeligaveris. *Oesypo* seu sordibus lanis inhaerentibus, Galenus concoquendi vim tribuit, cum aliqua digerente facultate. Dioscorides cum Aetio, excalefacere, ulcera explere, et emollire ait. Apud Plinium, vulvae inflammationibus et sedis rhagadiis, et condylomatis, cum butyro, et meliloto, medetur. Secundum eundem vulneribus medetur cum hordei cinere et aerugine aequis partibus, ad carcinomata quoque ac serpentia valet. Erodit et ulcerum margines carnesque excrescentes, ad aequalitatem redigit. Igni sacro medetur cum pompholyge et rosaceo. Somnos allicit cum myrrhae momento, in vini cyathis duobus dilutum. Maculas in facie cum melle Corsico,

quod

quod asperrimum habetur, extenuat. Quomodo et colligatur et paretur, vide apud Aldrovandum. Silvius denique, nescio quo auctore, cutim pedum et rostrorum bovis et ovis lento igne diu coqui tradit, donec veluti coagulum remittat, idque exemtum, siccatumque, in aere perflatili ad hernias commendari. Et tantum quidem de usu in Medicina. Dantur et in externis quidam. Lana enim vestitus est materia: sed et pelles humani corporis sunt operimentum. Bedevini ex Arabum genere Vitriaco teste, plerumque iis vestiuntur. Zeno etiam Citicus apud Laertium, Cratem Thebanum ovis pellem pallio suo insuisse scribit. Vulstanus quoque Vigarniensis in Anglia Episcopus vestitu ex pellibus ovinis usus est, quod non lynces Dei, sed agnus in templis cantaretur. In tragoediis etiam earum usus, unde, qui gestabant διφθερίας, dicebantur. Cavendum tamen est, ne ovium, quae peste periere, pelles adhibeantur. Pauci enim ex talibus, non phthiriasin modo, sed et sacrum ignem gignunt. Mirum vero, quod scribit Aelianus. Ex ovis a lupo demorsae lana vestis, pruritum in corpore eius excitat, qui ea vestietur. Ex eadem lana cingula fiebant, quibus novae nuptae apud Romanos praecingebantur. Pescia, in Saliari carmine capucia ex pellibus agninis fuere. Mollostans vocat Festus pelles ovillas, quibus galeae regebantur. Earundem pellium usus loco chartae fuit. Ventre Diophanes ad necanda animalcula noxia utitur. Ex testiculis arietinis crumenas olim factas, Cicero ad Herennium innuere videtur. Suffiscus etiam folliculus est testium arietinorum Festo, quo pro marsupio utebantur. Intestina minora ad fides et arcuum nervos adhibentur. Mense Maio caseum coagulabimus sincero lacte, coagulis agni vel haedi. Urina nitri factitii materia est. Ossa manubriis cultellorum inserviunt. Stercus agris utile. Candelam ex sincero arietis sevo, scriniis tenui linteolo insertam, vestiariam supellectilem a tineis in offensam custodire, Mizaldus tradit. *Differentias* a pilo seu lana, et loco sumemus, easque promiscue trademus. Aristoteles Scythicas pilo molli esse ait, Sauromaticas duro. Horatius Tarentinas pellitas cognominat, quod mollioris sint velleris. Colonicae dicebantur, hirsutae, quod, quae agris colebantur. Cuius iconem hic damus. Eaedem et Monranae dicuntur, unde ὀρεινὸν ἱμάτιον, ex squalida et non pectinata lana. Sunt et *ferae oves*, non quidem multo nostris domesticis, ut Gillius ex Oppiano tradit, maiores, sed certe ad currendum velociores, et ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infestis, et robustis frontibus armatae. Saepe in silvis apros impetuosos ad terram abiiciunt, interdum impetu facto inter se pugnant. Iulius Capitolinus testatur, suo tempore extitisse Gordiani silvam memorabilem, in qua picta tum continerentur, tum alia diversa animalia, tum oves ferae centum. In Adimain Lybiae solitudinibus, animal est forma arietina, aselli magnitudine, aurium oblongarum et pendularum, lanam curtam gerens, et sessoris patiens, tametsi non ad eum usum, sed ad lac habeatur. Contra quam nostratibus foeminis cornua, maribus nulla. In desertis Lybiae frequenter reperiuntur, alioquin rari, licet plerumque in agris Numidiae videantur, quod prodigii loco habent. In Aegypto lana ovium, pilo propior, quam lanae teste Plinio, ex qua vestis detrita usu tingitur, rursusque aevo durat. Ibidem oves maiores, quam in Graecia. Circa Damiatem, verveces rotundis et tam amplis caudis spectantur, ut vix eas sustineant. Leo Africanus se, quae pondere libras quinquaginta, aliquando centum viginti aequarent, vidisse scribit. In Aethiopia non habent lanam, sed camelorum pilis hirsutae sunt, quod Diodorus Siculus, Aelianus et Strabo prodidere. Iohannes Bohemus vero parvas esse addit, et incolas cauda huius pecudis pudenda sua obtegere.

Usus in externis. Laert. l. 6. Aelian. H. A. l. 1 c. 8. *Differentiae.* Scalig. Ex. 217. n. 8. Iohan. Leo Africae l. 7. Diodor. Sicul. Bibliothec. l. 4. Aelian. H. A. l. 17. c. 10. Strabo l. 7.

tegere. In Nubia arietes cornuti nascuntur, nec modo mares, sed et foeminae cornua gerunt, cui miraculo aequandum est, quod ibidem oves, teste Plinio, quarto nonnisi die bibant. Tuneti etiam prout in Aegypto reperiuntur, adeo crassas caudas habentes, ut se loco dimovere non possent: verum, qui eorum curam gerunt, caudam exiguis vehiculis alligantes, gradum promovere faciunt. In Anglia praeter rorem coelestem nullum bibunt potum, et de industria a fontibus arcentur, quod experientia docuerit, bibere ipsis exitiale. In Arabia quaedam tricubitales trahunt caudas, prodente Herodoto, quaedam cubitum latas, ut apud Aelianum legimus. Tales vel his similes in Arabia Petraea et Felice inveniuntur. Cauda aliquando viginti sex, aliquando quadraginta quatuor libras pendit. Ibidem arietes sunt usque in terram criniti. Hic, qui sub nomine Indici datur, sed revera Arabs, cornibus omnino caret, lanam habet promissam, cauda terram contingit. Arietis species est aries Moromorus, ut eum Nierembergius vocat. Rufus est, et stupiditatis quodam gestu solet consistere, et serene attendere obvios aliquando territus aufugit cum sarcina. Aries vero Guineensis seu Angolensis ita a Marcgravio describitur. Magnitudine arietis nostratis. Caput habet crassum arietinum, occipitio tamen magis prominente, quam in nostratibus, aures pendulas, caudam usque ad suffragines pendulam, scrotum magnum, et penem in medio ventre, cornua parva deorsum usque ad oculos incurvata et quasi torta, ad collum inferius, iubam habet pendulam longis pilis constantem, in reliquo corpore breves pilos hircinos, nullam lanam. Caput et aures sunt nigrae, caudae quoque dimidia pars ab exortu, reliqua pars alba, ad occipitium pili sunt albi, crura anteriora usque ad genua alba, inferior medietas nigra, posteriora crura tota nigra et circa anum corpus et dorsum album, in lateribus autem nigras habet maculas. Crura et pedes habet altos hircinos, [illegible] ungulis nigris. Variant tamen hae oves colore, uti nostrates, et quaedam species caudam habet tibiam humanam crassam ad suffraginem usque pendulam et pinguem, caret illa species iuba illa ad inferius collum. Lanam quoque non habet, sed pilos caprinos. Grandiores sunt nostratibus et ingluvie pendula instar bovis. In Asia rubram quaedam habent lanam. Regio Camandu, si M. Paulo Veneto credimus, non minores asinis alit, illasque pulcerrimas et pingues, quarum cauda octoginta libras aliquando pendat. Canusinis lana est rusa, seu fulva. In Chio sunt parvae staturae inopia pabuli, sed caseum ex iis laudatissimum fieri, Aelianus auctor est. In Clazomeniorum agris, teste Hermolao, pecora procreari aiunt, aliis locis leucophaea, aliis pulla, aliis coracino colore. Coraxinorum lanitium omnium pulcerrimum, teste Strabone: Ideo admissarii arietes talento emuntur. Apud Cretenses in Ida monte sunt oves pastoribus Stripboceri dictae, cornibus erectis, ut unicornu, in ambitu canaliculatis, et cochleae in modum contortis. Arietem nostratem magnitudine non superant. In Erythraea insula, quae forte Gades, ovium lac, serum propter pinguedinem non habet, quin et intra triginta dies suffocantur, nisi aliquid sanguinis detractum fuerit. In quadam Scotiae regione, si Hectori Boetio fides, flavae habentur oves, dentium aurei plane coloris, carnes habentes croceas et lanas. In Gortynide Oppianus referente Aeliano tradit oves esse rufas et quadricornes. In Gotblandia, si nos Olaus M. non fallit, arietes sunt, quibus quaterna vel octona cornua crescunt, a quibus tantum ferociae mutuantur, ut sibi et aliis animalibus, nisi ferra demantur, incommodent. Lanam habent mollem et longam. Hirta ex Hebridibus una fert oves vel maximos hircos altitudine superantes, cornua bubulis crassitudine aequa,

Bellon. obs. l. 2. c. 60.
Herodot. l. 2.
Aelian. H. A. l. 10. c. 4.
Nieremb. H. E. l. 9. c. 52.
Marcgr. Hist. Brasi. l. 4. c. 10.
Strabo l. 3.
Oppian. de venat. l. 2.
Olaus l. 17. c. 1.
Boet. in descript. Scotiae.

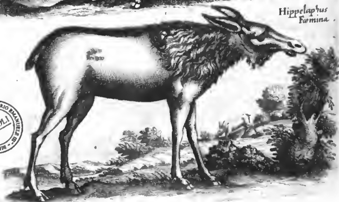
sed

sed longitudine aliquantum etiam superantia, praeter caudas in terram usque prominentes. In Hispania, tempore Marinei, tanta erat ovium copia, ut multos se ibi nosse scribat pastores, quorum unusquisque ovium XXX. M. possedisset. In eadem agnos melius, quam alibi nutrire Iulius Alexandrinus auctor est. Aristot. in l. Mirabilium. Apud Illyrios ferunt pecora bis anno parere, et quidem plerumque geminos, multa vero etiam ternos, et quaternos, quandoque quinos. Lactis quoque sesquicongium ab eis emulgeri. Indorum oves, apud Aelianum, ad maximorum asinorum magnitudinem accedunt, quatuor foetus cum plerumque pariunt, tres cum minimum. Caudae longitudo ad pedes usque pertingit, quae etiam matricibus, tum, ut facilius ineantur, tum, ut ex adipe earum oleum exprimatur, abscinduntur. Arietum quoque dissecantur, et adipe exemto, iterum consuuntur, et quidem tam exacte, ut ne vestigium quidem cicatricis appareat. Quorum icones arietum hic damus, unus erat sine cornibus et cauda, loco eius nescio quid habens extuberans, et sub mento veluti palearia, totus candicabat, praeter caput et extremas ungulas, quae erant nigra. Alter erat insigniter mutonatus, reflexis et convolutis cornibus, quae, ut et totum caput, coloris erat cornei: rostrum autem, pedes, et testes caudaeque pars inferior candicabant, caetera rufus. Istriae seu potius Liburniae ovium lana, pilo propior, quam lanae, ut ait Plinius. In Italia genus quoddam ovium esse, Gesnerus ex amici relatione scribit, quod natura, quaterna aut sena cornua aliquando gerat, sed imbecilles easdem, et lana inutili. Laodiceae in Asia breves oves, villo summam nobilitatem habent, teste Plinio. Inter Lusitaniae fertilitatem, quam Athenaeus ex Polybio describit, agnis trium vel quatuor obulorum pretium esse consuevisse ait: suem, quae ad centum librarum pondus accedat, quinque drachmis in coenam emi, ovem duabus. Athen. l. 8. In Lybia cito apparent cornua in capitibus arietum. In Macedonia, qui candida sibi nasci pecora volunt, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca ad Axium, Theophrastus tradit. In Madagascar reperiuntur oves caudis maximi ponderis. In Magnesia et Mesopotamia bis pariunt. Milesiae tertium bonitatis locum obinent. Apud Moscos, in desertis campis circa Borysthenem Tanain et Rha, ovis est silvestris, quam ipsi Seigios vocant, narrante Barone Herbersteinio magnitudine capreolae, brevioribus tamen pedibus, cornibus in altum porrectis, et quibusdam circulis notatis (ex quibus Mosci manubria cultellorum transparentia faciunt) velocissimi cursus, et altissimorum saltuum. Nabathaei, referente Strabone, oves habent albas. In Naxo duplici sunt felle. Apud Panchaeam plurimum ab aliis mollitie differunt. In Peru oves ad asellorum magnitudinem crescunt, longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo et effigie quasi cameli, carne optima, agnorum maxime. Castratos aratum duci, et dorso ferre ligna: non clamare, colore esse, albo, nigro, et cinereo. Quinquaginta onerum pondo sustinent, et tergo sublatum, ad aliquot passuum millia vehunt: vesci tamen, si urgeantur, sedentes, ore converso ringentes, foedo odore conspurcant, si onustae sint; tum humi se acclinant, nec inde ulla verberum vehementia, nisi penitus clitellis exonerentur, propelli possunt. Lanae tenuitate, longitudine et copia nostras superant. Frumento vescuntur, sed adeo pauci sunt et cibi et potus, ut triduo imo quatriduo abstineant. Mathiolus nobis eius exactam descriptionem dedit, dum ait: Refert hoc animal partim camelum, partim cervum, adeo, ut recte quidem Graeco idiomate ἐλαφοκάμηλον appellari posse crediderim. Longitudo totius corporis a cervice ad caudam sex pedum est: altitudo vero a dorso ad pedis plantam, quatuor tantum, et colli longitudo a scapulis ad cervicem, duum. *Capite, collo, ore*, superioris praesertim labii

labii scissura, ac genitali Camelum fere refert. At *caput* oblongius est, aures habet cervinas, oculos bubulos. Anterioribus *dentibus* in superiori mandibula caret, sed molares utrimque habet, ut bisulca fere omnia, et ut illa etiam ruminat. *Dorso* est sensim prominente, quod per iniuriam a pictore neglectum est. *Scapulis* prope collum depressis, *lateribus* tumidis, *ventre* lato, *clunibus* altioribus, et *cauda* brevi spithamae fere longitudine: quibus omnibus cervum fere refert, quemadmodum etiam *cruribus*, praesertim posterioribus. *Pedes* illi bisulci sunt, diducta anteriori parte divisura. *Vngues* habet acuminatos, qui circa pedis ambitum in cutem crassam abeunt. Nam pedis planta non ungue, sed cute, ut in multifidis et in ipso Camelo contegitur. *Retromingit*, ut Camelus et *testes* substrictos habet. *Pectore* est amplo, sub quo, ubi thorax ventri connectitur, extuberat globus, ut in Camelo, vomicae similis, e quo nescio quid excrementi sensim manare videtur. *Color* colli, cervicis, pectoris et anteriorum crurum est illi albus, reliqui vero corporis subruber, vel ex nigro rufescens. Rostro tamen est nigro et anterioribus cruribus a genu albicantibus Cicur ac mansuetum est animal, sed frigoris impatiens, ut alia, quae ad nos e calidis regionibus afferuntur. Neminem offendit: sed miro admodum ingenio ab illata se vindicat iniuria. Nam ubi aliquis illud vexet, vel circa clunes opprimat, non calcibus aut morsibus se defendit, sed vomitu vel cibi vel humoris in vexantem retrorsum cum impetu eiaculato, ad protensam colli longitudinem. Salacissimum hoc esse animal, id mihi coniecturam facit, quod, cum sui generis foemellis sit destitutum, magna cum prurigine capris se commisceat, non tamen erectis, ut alias caprae hirco ascendente solent, sed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaque superascendens coit, non autem, ut falso de retromingentibus animalibus affirmat Aristoteles, aversis clunibus. Adeo venere vernali autumnalique tempore stimulatur hoc animal, ut illud viderim humile quoddam praesepium avena refertum conscendisse, genitaleque illi magno cum murmure tamdiu confricasse, quousque semen redderet, plurimis una hora replicatis vicibus. Non tamen concepere caprae huiusce animalis semine refertae, tum, quod, ut puto, vi coactae illi prosternerint continuo balantes; tum quod cum hoc animali earum non conveniat species. Indicam ovem appellabat hoc animal, qui illud ad nos advexit, atqui a nostris ovibus, quantum distet, tu ipse iudicare poteris. Hactenus Mathiolus. Ab his plurimum differunt oves illae Chilenses, quarum iconem istam Belgae attulerunt. Satis omnia quadrant, inquit *de Laettus*, quoad corporis compositionem; praeterquam quod posticí pedes ungulas bisulcas habeant, priores autem in quatuor divisos ungues, et quod prolixis admodum villis lanae vestiatur, quam inprimis commendant. Caeterum natura bene convenit cum praecedentibus, ita, ut haud dubium sit unius generis animal esse, tantum ratione coeli, sub quo degit variare: nisi forte inter utrumque sit distinctio illa, quam observavimus in descriptione Indiae Occidentalis, ut omnino existimo. Sputum eiaculatur in vexantes, et scribit P. Alonso d' Ovaglie in Historica Relatione Regni Chill, vulgo credi in parte corporis humani, quam sputum illud contigerit, scabiem generari. Pollentia iuxta Alpes, oves habet cani velleris, ut apud Martialem extat. Martial.l. 14. Epigr. 157. Apud Rhaetos, arietes sex vel septem annorum ad priora cornua alia veluti adnata, parva, bina, vel terna producunt, illaque non ante quintum aut sextum annum adnascuntur, primis robore et crassitie proficientibus. Sauromaticae duro sunt pilo. Syriae cubitales ovium caudae, plurimumque in ea parte lanitii. Circa Tarnasari urbem Indiae, oves conspici, cornua damis haud absimilia habentes, nostris longe

Pÿgargus .
Weiss Zars .

Tragelaphus -
Pÿgargi species

Hippelaphus
Fœmina .

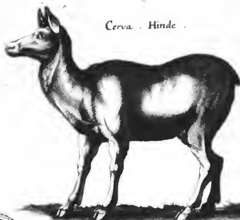

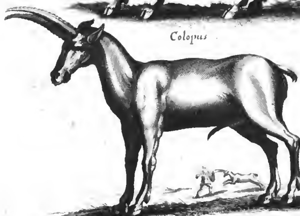

Capreolus . Rehe

Capreolus
Marinus .

Capra .

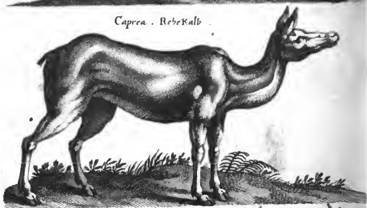

Cerva . Hinde .

Colopus

Rupicapra .
Gems .

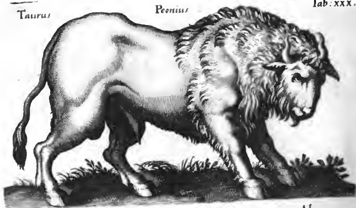

Dama-Cerv,
Dambirsch

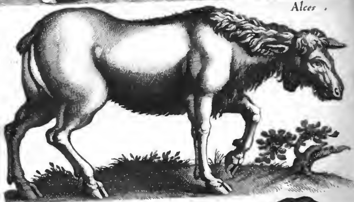

Caprea . RebeKalb

Alce Mas .

Taurus Peonius

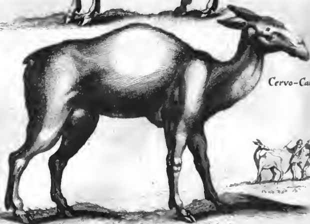
Alces.

Alce. Elend geschlecht

Gazella

Cervo-Camel

Capreolus Moschi .
Bisem thier

Ibex Syluester Sardus

Musimona

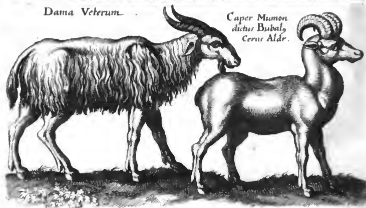

Trais uel Ibex

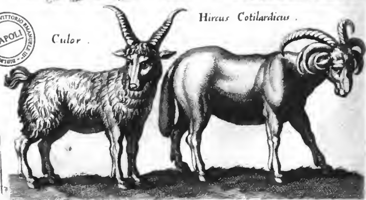

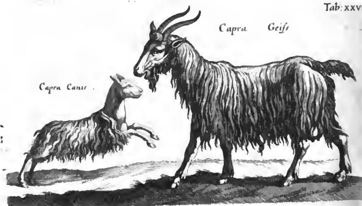

Hircus Bock.
Rupicapra.

Dama Veterum.
Caper Mumon dictus Bubal, Cerus Aldr.

Culor.
Hircus Cotilardicus.

Capra Geiſs
Capra Canis

Caper Hiſpanicꝰ

Caper Mambrinꝰ
Capra Mambrina

Ibex
Steinbock

Capra Lybica

Hirus

longe maiores, Aristoteles auctor est. Visi et monstrosi agni, quorum etiam hic Icones damus. Unus erat capite suillo; alter duobus capitibus et quinque pedibus. Tertius pedibus equinis et capite simiae. Quartus triceps. Quintus, dorso duplici coniuncto, pedibus octo.

ARTICULUS IV.
De Capra et Hirco domesticis.

Aldrov. de Bisulcis c.9.

In historia hac, de Caprae primo, mox Hirci, tandem Haedi nomine in principio agendum est. Capras a carpendis virgultis dictas esse scribit Varro, Cicero et Nonnius. Festus tanquam crepas vult dici, quod cruribus crepent. Martinius a καπτω voro, quod sit animal ποικιλόφαγον deducit. Pro aetate et sexu variant nomina. Graecis dicitur αἶξ, ab ἀΐσσειν ruere, et cum impetu ferri. Dicuntur vero αἶγες tam ἔριφοι recens natae caprae, quam χίμαιροι, quae sunt anniculae, vel mediae aetatis, et adultae, quae τράγοι, licet hoc nomen maribus duntaxat competere videatur. Synonima occurrunt plurima. Modernis Graecis vocatur γίδα, Tyrrheniis κάπρα, Cretensibus καραναί. Hesychius μήκλας, et αἰσίγνας vertit capras; κεράδες sunt caprae foemellae, quae cornua ut plurimum habent. Κηλάδες, caprae in fronte signum habentes instar calli. Μναάδες, quae mulgentur: ὑννάς agrestis: χιμάρα hieme nata. Grammatici tamen χίμαρον, pro omni caprario genere, omni aetate et utroque sexu interpretantur. Sed et μυῖραι et μηκάδες caprae sunt. *Hircus*, qui Sabinis fircus, vel ab hirsuto, quod ab Ebraeo חרך adurere, quod animal sit libidinosum, dicitur. Graecis est τράγος, vel a τρώγειν et τραγεῖν edere, quod vorax sit: vel παρὰ τὸ τραχὺ δέρμα ἔχειν, a pellis asperitate: vel ἀπὸ τοῦ τρέχειν, currendo. *Capri* nomen obtinuit, qui castratus est: Aegyptiis Mendes. *Haedus* est id, quod ex capra et hirco nascitur. Ab Ebraico potius גדי quam quasi foedus dicitur. Martialis foetum quaerulae rudem capellae appellat. Hesychio et Ethymologo dicitur ἔριφος, Varino ad tres vel quatuor menses, postea χίμαρον dici, donec pariat et mulgeatur. Rhodiis audit κάρανος, alias etiam κεκρύφαλος, aut κρήδεμνος. Διακαλαμάσαρκες in quadam lege dicuntur, quod frugum calamos depascerent. Bisulcas esse capras, et cornigeras, haud uno loco Aristoteli proditum. Colorem mutant, et interdum varie generantur. *Pilus* differt sexu. Crassus est hircis, mollis et tenuior capris. Et quia hoc genus apprime hirsutum est, ideo Festus, densorum pilorum homines hircipilos vocavit. *Cornua* omnibus esse negat Plinius; verum in his, quibus sunt, indicia annorum per incrementa esse affirmat. Sunt autem ea longa et acuta. In Delo insula, prodente Varino, visum est hirci bicubitale cum dodrante, ponderis librarum viginti sex. *Oculos*, quos in angulorum angustias contrudit, habet aliquando dissimiles. In tenebris splendere lucemque iaculari Plinius prodidit. *Naso* sunt simae. *Dentes* caprae superiores non sunt praeter primores geminos, ut idem ait, et pauciores alii, quam hircis, quod prodidit Aristoteles. Dependet mento omnium *villus*, qui aruncus, spirillus, Graecis ἤρυγγος, secundum quosdam ἠρύγγιος dicitur. Noneolas vocari tradit Festus papillas, quae ex faucibus caprarum dependent, Varro mammillas nuncupat, lacinias Plinius, verruculas alii. Binas in feminibus mammas habent, pedes macilentos. Per aures et nares spirare, praeter Alcmaeonem vel potius Archealum, Aegypti sapientes quoque credidere. Philes signum addit, quod naso obstructo nihil offendantur. Oppianus id de silvestribus credidisse videtur, dum eis meatum quendam a medio inter cornua loco ad pulmones pervenire, cui cera infusa suffocentur, scribit. Bartholomaeus quoque Eustathius, huic sententiae accedere videtur, dum se aliquid simile in homine in-

Descriptio.

Plin. H.N. l.28. c.11.

Aristot. H. A. l. 1. c. 16. venisse prodit. Aristoteles tamen in contrarium nitiur. *Iecur* extractum diu moveri aiunt. *Ventres* sunt plures. *Lien* rotundus. *Aspera arteria* talis, qualis in homine. Quantum ad *Locum*, in aquilonaribus terris abundant. In Creta magna ipsarum copia, quod lupis careat. Ithacem Telemachus apud Homerum αἰγίβοτον vocat. In Rhetia Helvetica praestantes caseoli caprini fiunt, praecipue iis in locis, qui circa thermas Fabarianas montani sunt. Reperiuntur quoque in Achaia, Africa, Nubia, Sardinia, Cephalonia, Mileto, Damasco, India, novo orbe, Hispania, Corsica et caeteris locis, de quibus in Differentiis agemus. Terram pascendis aptam, Graeci αἰγίβοτον, αἰγινόμον et αἰγοβοσκὴν vocant. *Cibum* et *potum* si attendas, ποικιλοφάγοι sunt. Inprimis vero frutetis, arbuto, alaterno, cytiso agresti, iligneis et quernis frondibus, maxime gaudent. Ex glande, si circa satietatem data est, abortum facere, Columella auctor est. In deliciis quoque habent oleam, ideo Minervae inimicae; vitis tenellos palmites, ideo Libero patri immolabantur; ficus et farinam, teste Aeliano, fraxinum, tamariscum, barbam hircinam, et rosam caninam. Fabae largius datae, copiam lactis efficiunt, ut et pentaphyllon, si prius, quam bibant, quinque dierum spatio ipsis vorandum detur. Eiusdem rei gratia, et dictamnum ventribus alligatur. Vorant alicubi scammoneam, veratrum, clematidem, et teste Lucretio, cicutam. De Ladano libet Plinii verbis uti. Arabia, inquit, Ladano gloriatur, forte casuque hoc, et iniuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum alias frondibus animal, odoratorum vero fruticum appetentius, tanquam intelligant pretia, carpere germinum caules praedulci liquore turgentes, destillantemque ab his, casus mistura, succum, improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui sole. Et ideo in ladano caprarum pilos esse. Recentiores tradunt, silvas Arabum pastu caprarum refringi, atque ita succum villis inhaerescere. Verum autem ladanum Cypri insulae esse, similiterque et ibi fieri tradunt, et oesypum hircorum barbis genibusque inhaerens, sed ederae flore deroso, pastibus matutinis, cum est rorulenta Cyprus. Deinde nebula sole discussa, pulverum madentibus villis adhaerescere, atque ita ladanum depecti, etc. Vulgatissimum porro pabulum gramen est, aculeatis inprimis foliis, capriola Ruellio, quod prae caeteris grata sit. Salsedine delectari, nec tortoribus ignotum. Dracula Transalpinae Hungariae praefectus, saepenumero captivis Turcis pedes excoriatos contuso sale perfricuit, mox capras adhibuit, quae linctu cruciatum augerent. In *potu*, aquae stagnantes et mortuae, quaeque diu in vasis stetere, improbantur. Albertus, cum moventur, post meridiem, plus aquae potaturas dicit. Prodigiosum, quod in Zacintho Antigonus notat, nempe, quo tempore spirant Etesiae, capras hiantes stare versus boream, eoque contentas, aquam non requirere, neque bibere. *Caprae* sunt admodum venereae, teste Plinio. Ideo mense septimo et adhuc lactantes incipiunt coire, idemque tradit, animam ipsis, quam ovibus ardentiorem, calidioresque concubitus. Anniculae etiam coeunt, et terno aut quaterno concubitu implentur: quod si a coitu imber accesserit, abortum infert. Quinque mensibus uterum ferunt. Pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquando et binos, et ternos, et quaternos. Si clementia aeris et pabuli accesserit, bis pariunt. Fertilitas ad octo annos durat. Aristoteles tamen tota vita coire asserit, et gemellos parere, si pater aut mater vim eam geminandi a natura obtineat. In trimatu sunt inutiles. Pinguedine sterilescunt. Commodissimum tempus coeundi hibernum solstitium. Unde Plinius. Concipiunt Novembri mense, ut Martio pariant turgescentibus virgultis. Quidam ad denas capras singulos

Marginal notes: Locus. — Isidor. l. 14. c. 6. — Cibus et potus. — Plin. H. N. l. 12. c. 17. — Generatio. — Plin. H. N. l. 8. c. 5. — Varro R. R. l. 2. c. 3. — Arist. H. A. l. 5. c. 14. et l. 6. c. 19.

singulos adhibent hircos, alii ad quindecim, nonnulli ad viginti. Quomodo educari debeant, ad Oeconomicam pertinet. Vehementiorem coitum si excitare volueris, genitalia, delibutis multo sale et nitro manibus perfrica, vel eadem pipere, aut urticae fructu perunge. Seminalem humorem capris ante coitum et partum destillare, Aristoteles auctor est. Idem ubera illarum, quae coitum non patiuntur, a pastoribus montis Oetae urtica vehementer perfricari, ut dolorem infligant, prodidit. Inde primo cruentus humor elicitur, mox purulentus, postremo lac non minus, quam ex iis, quae Venerem passae sunt. Idem de mulieribus tam viduis, quam virginibus Albertus scripsit.

Aristot. H. A. l. 6 c. 18. Aristot. H. A. l. 3 c. 20

Sympathia et Antipathia.

Amicitiam colunt cum ovibus, tigri, sargo, pulegio, et eryngio. De ovibus non est, quod quicquam dicatur. Tigri si haedus porrigatur, abstinet cibo per biduum, tertio die esuriens aliud poscit, nisi porrigatur, caveam convellit, haedo vero, tanquam contubernali suo parcit, quod Plutarchus prodidit. Sargus piscis umbra quoque ipsarum delectatur, et stantes in littore, attingere gestit, ad saliendum per naturam inhabilis. Pulegium a capris gustatum, si Plinio fides, balatum concitat, indeque Graeci quidam literas mutantes blechon vocavere. Si vero Eryngii caulem capella morsu defectum ore sustulerit, totus statim subsistit grex, relictoque pascendi studio, novo veluti spectaculo attonitus, non prius mirari rem desinit, quam pastor caulem illum abstulerit. *Inimicitia* ipsis cum lupo, pardali, elephanto, caprimulgo ave, saliva humana, melle, evonymo, vite, et conyza. Lupus capras devorat. Pardalis easdem invadit. Elephas exhorret. Caprimulgus avis ubera sugit. Unde uber emoritur, caprisque caecitas, quas ita mulsere, oboritur. Humanam salivam vitare, Aelianus reliquit. Hausto melle debilitantur, si Alberto fides. Evonymi folium et fructus capras interimit gustatus, nisi purgentur, purgantur autem anocho, quod quid sit, vide Aldrovandum. Aquam si biberint, in qua folia rhododendri maduere, pereunt. Iisdem et Sabina venenum. Oleam si lambendo lingua contigerit, primo germinata sterilescit. Pulmo assus ebrietatem prohibet. Conyzam edentes moriuntur siti enectae. Aegolethrum herba in Lycia, eisdem exitium. Inde nomen sortita.

Plin. H. N. l. 20. c. 14.

Plin. H. N. l. 9. c. 3. Theophr. de animal. lib. quae invident.

Plin. H. N. l. 10. c. 40. Aelian. H. A. l. 7. c. 26.

Aldrovan. de Bisulcis p. 870.

Vox ipsis est apud Graecos μηκᾶσθαι, id est mutire, ut Hospinianus vertit. Unde Homero μηκάδες vocantur. Apud Latinos, et balare, quod commune cum ovibus, et fremere. Inde Φριμάσσειν de hirco. Varinus ἴνα hircinae vocis imitationem esse asserit. Mobiles sunt et celeres. Unde Varro in Soracti Fiscelio capras feras, e saxo, pedes plus, quam sexagenos salire scribit. Frigoris potius, quam aestus sunt impatientes: foetae inprimis, quae gelicidio hiemis conceptum fecere. Amant potius dumeta, quam prata, et campestrem situm, asperisque etiam montosis ac silvestribus optime pascuntur. Ita autem inhaerent rupibus, ut infra eas intuentibus videantur pendere. Unde caprarum et hircorum grex, αἰπόλιον, quasi αἰπυπόλιον, sublimium conversatio dicitur: ipsae vero *petrae* αἰγίλιπες. Proxime etiam ripas vago passu lasciviunt, comam fluvii tondentes.

Natura, mores, ingenium.

Varro R. R. l. 2. c. 3.

Columella R. R. l. 7. c. 6.

De *Carnium* caprinarum qualitate non convenit inter auctores. Hippocrati sunt cruditatis, flatulentiae et ructuum generatrices. Minus tamen aestivo tempore, quo melius pabulum habent noxiae. Autumno deterrimas Galenus fecit, hieme meliorem sanguinis consequi habitum, et naturalem intemperiem a temperatura temporis contractam corrigere. At Athenaeus, si conficiatur, etsi olida sit, plurimum alere, plurimumque corpori robur addere, reliquit, Clitomachumque Carthaginensem novae Academiae sectatorem solitum ferri dicere, quendam athletam Thebanum, omnes suae aetatis viros superasse, quod caprinis carnibus vesceretur, tenacibus illis, et con-

Usus in Cibis.

Galen. de alim. facult. l. 3. c. 1.

Athen. Dipnos. l. 9.

coctu difficillimis, quarum esu olidus e corpore sudor manaret. Militarem cibum esse, Homerus in Achille legatos Agamemnonis excipiente, ostendit. *Lac*, inter caetera lactis genera moderate se habet; etsi minus, quam humanum temperatum. Est tamen etiam in eo, si aetatem, pastiones, anni tempus, et spatium, quo a partu edito distant, discrimen. Sine melle periculose sumi, auctor Galenus, quod in ventriculo coaguletur. Minus idem alvum tentat, nisi scammonio et aliis vescantur. In quibusdam Orientis locis, tertio mense ablactari infensis, eodem ali solent. Lactis naturam *Caseus* sequitur. At *hircorum* caro, tum ad coquendum, tum ad bonum succum generandum, deterrima est, libidinisque inprimis tempore vitiatur et foetet. Apud Antiphanem tamen τράγος ὑλιβάτης in convivio apponitur. Testes quoque et iecora damnantur. De *Haedina* non est una auctorum sententia. Sanctis in V. T. olim in deliciis: Ascraeus Poeta εὔχυμον καὶ εὔπεπτον vocat. Platina post Galenum, domesticorum animalium laudabilissimam esse, quod parum recrementi haberet, facile concoqueretur, bene aleret, sanguinem calido et frigido temperatum generaret, scripsit. At Bruierinus eas vituperat, quod caprae febre nunquam careant: nec possit sanum temperamentum a matre morbida foetus sortiri. Iulius Alexandrinus vero calidas quidem esse asserit; sed naturalem, quae in adultis est siccitatem, teneritudinem aetatis emendare, et ad temperamentum quoddam ducere: simul lactentes, minime quidem aetatis ratione, verum alimenti beneficio, de nativa caliditate aliquid remittere, et humectiores tenerioresque fieri. Olim etiam apud Ethnicos, in conviviis circumferebantur; lasere et aliis conditae. Sanguis in cibum formatus, sanguiculus, teste Plinio, dicitur. Formabatur et in cibum: Unde μέλας ζωμὸς apud Lacones: et Pollux αἱματίας, obsonii genus exponit. Iecinora et pulmones quomodo coqui debeant, vide apud Apicium. Magni et in Medicina usus. Ideo Plinius millia remediorum ex capra demonstrari dixit. Democritus etiam effectus eius auget, qui singularis natus sit. Carnes caprinae comitialibus in rogo hominis tostae exhibentur, ut volunt apud Plinium Magi. Hircorum in aqua decoctis panos et apostemata discutiunt. Iure caprino cantharides expugnantur. Drusus Tribunus plebis *caprinum sanguinem* bibisse dicitur, cum pallore et invidia veneni sibi dati insimulare Q. Cepionem inimicum vellet. Eodem maculas contractas ablui Marcellus scribit. Tormina intestinorum et alvi fluores sistere in sartagine frixum, apud Galenum et Dioscoridem habemus. *Hircinus* abscessus calidos cito maturat: in cerato quodam podagrico apud Aetium admiscetur: lusciosos sanat: herbis diureticis nutriti, aridus et tritus inque vino cum petroselino sumtus, calculosis vehementer prodest. Quomodo et quando colligi debeat, apud Aldrovandum vide. Medicamentum hoc manus Dei vocatur. Paria ibidem ex Marcello, Fuchsio, et aliis invenies. Adamantem eo solvi et emolliri magni auctores, inter quos Scaliger et Iubertus prodidere. Si in sanguine eodem et succo senecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle, quam est cera vel argilla, ut quidvis ex eo fingi possit: pristinae naturae restitues, si aquae immerseris. Hoc est Geberi, Alberti, et ingeniosi cuiusdam Bituricensis vitrarii secretum, quod ille moriturus Antonio Mizaldo, ut ipse memorat, ultro donavit. Idem cum aceto mistus sanguinis vomitui et exscreationi prodest. *Serum* commode illis, qui mordicatione patiuntur, aut in recto intestino, aut in colo, iniicitur, quod ob crassitiem citius concrescat, ut Galenus docuit. Secundum Avicennam, magis resolvit, quam caetera, cum melanthio, sulphure, et iride, lentiginesque et maculas tollit. Cum adipe anserino, Plinio

Marginal notes:

Galen de boni et mali succi cibis. c. 6.

Ludovic. Roman. l. 5. c. 10.

Bruier. de re cibaria l. 14. c. 17.

Iul. Alex. Salubr. l. 11. c. 7.

Usus in Medicina.

Plin. H. N. l. 28. c. 10.

Plin. H. N. l. 28. c. 9.

Mizald. Memorab. cent 8. aphoris. 18.

nio teste, ac medulla cervina, resinaque et calce, labiorum fissuris efficax est. Cervix boum si intumuit, comperimus, inquit Columella, aureum esse medicamentum, ex pice liquida, et bubula medulla, et hircino sevo, et vetere oleo, aequis ponderibus compositum atque incoctum. Cum calce strumas discutit, teste Plinio et Marcello, cum cera ulcera serpentia sistit, addita pice et sulphure percurat, manantia item verendorum cum melle rubique succo. Per se datus adeps, teste Dioscoride, cantharidum venenum obtundit. Magi, ut citat Plinius, commendant comitialibus cum felle taurino pari pondere decoctum, et in folliculos fellis reconditum, ita ne terram attingat, bibendum sub limine ex aqua. Marcellus ptisanam cum eodem coctam tormmosis in declinatione convenire vult, et apud Dioscoridem habemus, caprinum adipem decoctum cum polenta, rhoc, et caseo, dysentericis dari, et cum succo ptisanae infundi. Plinius denique in sorbitione aliqua intestinorum vitiis magnopere prodesse asserit, ita uti protinus frigida aqua hauriatur. Idem remedium hydropicis Sextus Empiricus commendat. Canarii, ut refert Cadamustus, sevo hircino conjuncto quarundam herbarum succo carnem inungunt, ut cutis facta inde densior algorem ferat facilius. Nudi enim incedunt. Adhibetur et podagricis cum fimo caprae et croco, sinapive, cum caulibus hederae tritis, vel flore cucumeris silvestris. Idem, pomatum ingreditur, ad fissuras labiorum commodissimum. *Medulla* post cervinam et vitulinam laudatur. *Iecur* assum caeliacis convenit, magisque, quam hirci, cum vino austero decoctum potumque, vel ex oleo myrrheo umbilico impositum. Idem ad nyctalopias facit, et illos, qui comitiali morbo sunt obnoxii deprehendit, convulsionemque iisdem infert. Quin et ad canis rabidi morsum laudatur, quo imposito, ne tentari quidem aquae metu affirmant. Hippocrates, si patiens inflata fuerit, hepar ovillum aut caprinum calido cinere obrutum, edendum, praecipit meracius ad dies quatuor, et vinum bibi vetus. Ex *felle* multa quoque apud Plinium inprimis sunt remedia. Veneficiis ex mustela rustica factis, contrarium est, cum cinere aluminis, scabiem abolet, ad porriginem cum creta cimolia et aceto facit, ita uti capilli paululum inarescant. Idem lentigines tollit admixto caseo et vivo sulphure, spongiaeque cinere, ut mellis sit crassitudo: Strumas etiam discurit, si saepius incipientes ea tangantur. Superciliis impositum pilos abolet, nihil de angina et aurium vitiis dicam. Invenitur denique apud Dydidium, non fore in lecto cimices, si fel hirci aut tauri, aceto acri diluatur, indeque lectus aut parietes illinantur. De *Liene* hoc habemus. Calidum, id est, ut e pecude exemtus est, et super lienem hominis impositum, mire intra paucos dies dolorem auferre, si postea ad fumum suspendatur, ut illic arescat. *Caput* cum pilis suis decoctum, et contritum incisa intestina solidat. *Cerebrum* Magi per annulum traiectum aureum, priusquam lac detur infantibus, instillant contra comitiales, caeterosque infantium morbos. Aesculapius cum melle carbunculos sanare vult. Sextus vero aquam, quae e caprae palato effunditur, et quicquid comedit, si misceatur cum melle et sale, ex eo caput et corpus si sero fricetur, pediculos extinguere promittit, atque idem remedium esse ad ventris dolorem. *Corii* cinis ex oleo illitus perniones mire abolet: ramenta cum pumice trita, acetoque permista, exanthematis prosunt. Sistitur nimia in foemina ex naribus haemorrhagia, si mammillae eius corrigio caprino vinciantur. *Pili* usti fluxus omnes sanant: combusti adiecta pice et aceto, naribusque inserti, sanguinem subito reprimunt. Accensi serpentes fugant. *Cornu* combustum et mixta farina impositum,

Columella R R. l. 6. c. 14.

Dioscorid. M. M. l. 2. c. 94.

Cadamustus Navig. c. 8.

Hippocrat. de natura muliebri.

tum,

tum, furfures scabiemque in capite emendat. In flamma ustulati, crustae cum aceto scillitico tritae, commode igni sacro adhibentur. Capiti infirmi suppositum, vigilias in somnum convertit. Alarum foetorem, rasum vel exustum, et cum felle hirci, myrrhaque mistum, tollit, si eo perfricentur. Comitialem morbum deprehendit. Nidore suo lethargicos excitat, et ustum ad albedinem dentes detergit. *Ungulas* ad serpentes prohibendos Palladius uri iubet, si cinis earundem ex aceto illinatur, alopecias sanat. Est et *Lac Caprinum* in multis contra morbos remediis. Scio, inquit Plinius, Damocratem in valetudine Consdiae M. Servilii consularis filiae, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quae lentisco pascebat. Vis ei inprimis alexiteria. Haustus cum uva taminia, contra ictus serpentum iuvat. Quod primum mulgetur, leviores facere in quartanis accessiones, sive esum sive potum, Sextus Empiricus auctor est. Magorum vero quidam fimi hirundinum drachmam unam e lactis caprini vel ovilli vel pasli, cyathis tribos adversus quartanas ante accessiones dare solent. Eodem perunctae gingivae faciles dentitiones faciunt. Potum cum sale et melle alvum solvit. Schistum, datur comitialibus, paralyticis, melancholicis, leprosis, elephantiacis, etc. Fervens adiecto polentae, quantum satis, ut pulticulae instar fiat, dysenterico bibendum datur. Sanantur eodem et *Lienes*, post bidui inediam, tertia die hedera pastis capris, per triduum poto sine alio cibo. *Caseus* recens morsibus animalium imponitur, siccus ex aceto et melle purgat ulcera, mollis cum melle subactus et impositus, pannoque aut linteo desuper tectus, sugillationes livoresque celeriter abstergit. Recens coagulatus super oculos positus, dolores cito lenit, si mulier cibos adversans utero doleat, et febris ipsam ac rigor corripiat, Hippocrates pepli albi quintam, dimidiae choenicis partem, et seminis urticae tantundem, et casei caprini rasi dimidiam choenicem, simul cum vino vetere miscet, et sorbenda propinat. Et alibi, si quid in utero computruerit, vel si sanguis aut pus exeant, caseum caprinum assatum vel rasum, vel simpliciter, cum aequali parte polentae miscet, et in vino ieiuno propinat. Quantum ad *Coagulum*, Haedi contra pastinacam et marinorum morsus, drachmae pondere ex vino sumebatur. In profluvio sanguinis bibebatur, et contra concretum lac assumebatur. Idem tertia parte ex aceto potum, sanguinis excretiones reficit, magnitudine fabae, in vino myrtheo remissum, et ieiuno coeliaco datum, efficaciter prodest. Hippocrates quoque haedi coagulum adversus alvi profluvium laudat. *Urinam* quod concernit, ea cum aceto scillitico hausta, contra ictus serpentum valet, apostemata, in quacunque parte discutit, opisthotonou, auribus infusa levat. Poeni pastorales in filiis quadrimis, ut refert Herodotus, venas verticis lana succida inurunt; nonnulli venas temporum, ne, scilicet, unquam pituita defluens ex capite officiat. Quod si pueris inurendis spasmus contingat, urina hirci aspersa eos liberant. Dioscorides, eandem ad aquam, quae cutim subiit, cum nardi spica, quotidie binis cyathis, cum aqua bibi scribit, urinamque per alvum extrahi. Sextus, mulieri menstrua provocare, si bibatur, credit. Omnium creberrimus usus *Fimi*, Graeci σπυράθους proprie nominant, digerentis et acris facultatis adeo, ut induratis scirrhorum in modum tumoribus, congruat, non tantum lienis, sed et aliarum partium. Ustusque tenuioris quidem substantiae, verum haud manifeste redditur acrior. Datus aliquando ex aceto ad viperarum morsus, ex vino ad auruginem, cum thure ad profluvium muliebre. Inquietos infantes, fimo isto alligato panno, cohiberi tradit Plinius, maxime puellas. Luxatis cum melle illini-

Plin. H.N. l. 24. c. 7.

Herodot. l. 4.

Galen. simpl. l. 10. c. 24.

Hippocra. de Morbis muliebr.

illinitur. Ex aceto decoctus, strumas discutit. Ex eodem subfervefactus, et illitus, ulcera quae serpunt, sanat. Cum melle paratus et appositus cancrosos, et carbunculo ventris laborantes sanat, et eosdem discutit. Ambusta sine cicatrice sanat. Tritus et cum aceto scillitico mistus, frontique applicitus, hemicraniam tollit. Cum eodem subactus ad crassitudinem mellis articulorum contractiones relaxat, et tremu[illegible] prodest. Cum farina hordei et aceto impositus, maxime in duris et rusticorum corporibus, remedium est ischiadicis. Pillulae inter remedia mensium et secundinarum pellendarum apud Hippocratem. Hisce adiicere libet, quod ipsemet hircus pestilentiae tempore domi alatur, quasi aedium vastitas, virosо vapore, quem hircus exspirat repleta, aditu auram venenatam
Usus varii. repellat. Praeter haec, fiunt ex caprillis villis cilicia: ex pellibus indumenta, calcei, stragulae, utres, lagenae, rates, folles, vela, charta denique et scuticae: cornua hircina Pyrrhus cristae loco capiti imposuit. Locrenses, quos Ozolos vocant, τραγίας καὶ κῴδια, id est, ovium et hircorum pelles gestabant, et plerumque inter caprarum greges versabantur. Sardos quoque et Getulos caprarum pellibus amiciri
Varro R. R. l. 2. c. 3. consuevisse, auctor est Varro. In Cypro etiam Zambellotum e pilis caprarum conficitur, et Iosephus Barbarus testatur, in Armenia minore prope Betolin et Issan fluvios, vel ideo magnam caprarum copiam ali, et quotannis tonderi. Asserit
Bellon. observ. l. 3. c. 83. et Bellonius, selectiores Turcarum pannos, undulatos, ex pilis caprarum Ancyrae Cappadociae metropoli confici: sed et tapetes, ex iisdem constare. De chartis quod dixi, illae, Pergami Troadis primum inventae fuere, et exinde nomen sortitae sunt. De *Differentiis*
Differentiae. pauca occurrunt. Aegyptiae foetus quinos pariunt, quod foecundissimas Nili aquas bibant. In Phrygia hirci sunt quadricornes, referente Scaligero, pilo admodum prolixo, aequante candorem nivis, quem vellunt ad textrinam, non autem tondent. Aegyptii apud Plutarchum, affirmant, capras suas, quoties cum sole, eodem plane loco Syrius oritur, in ortum omnes conversas, eo respicere, atque hoc sideris huius revolutionum argumentum certissimum esse. In *Aquilonaribus* terris, si Olao Magno credimus, hirci sunt magno corpore, crassis cruribus, plena et brevi cervice, auribus flexis, et depressis, capite parvo, spisso, longo, acnitido collo, cornibus altis et latis. Fere omnes colore sunt albo. Hyeme pascuntur pinorum corticibus, musco, et populeis virgis. Pelles maximis navigiis, quaestus et lucri causa, in Germaniam exportantur. *Caspiae* caprae, ut Aelianus exponit, et albissimae sunt et cornibus mutilae, et ad maximorum equorum magnitudinem accedunt. *Aelian. H. A. l. 17. c. 34.* Eorum villi adeo molles, ut cum Milesiis lanis comparentur; ex iisque Caspiorum sacerdotes, et ditissimi, vestes confectas gerant. In *Cephalenia* caprae non bibunt quotidie, sed adversum sibi ventum ore hiantes excipiunt. *Aristot. in Mirabilib.* Ideo Theophrastus sex mensibus non bibere dixit. In Cilicia, referente Plinio, circaque *Aelian. H. A. l. 3. c. 32.* Syrtes, villo tonsili reperiuntur. *Damasceno*, supra palmum longas habent auriculas, ubera multiplicia, suntque admodum foecunda: Circumducuntur quadraginta vel quinquaginta ab eis quibus, lac est venale, et ubi lac emere volueris, in superius devehuntur coenaculum, etiamsi triplex foret contignatio, ubi coram in vasa stannea, lac emulgent. *Narbonenses* auriculas latiores suis habere, Gesnerus audivit, ut quae ad dodrantem longitudinis accedant. *Illyricae*, si Alexandro Myndio credimus, ungulas quidem habent, sed non bifidas. Aliquando ternos, quaternos aut quinos foetus edunt, et lactis sesquicongium. Idem *Indicis* prope urbem Tarnasuri, et Africanis ad promontorium capitis viridis, contingit. Hircum ad Amboniam la-

ćte

Xaverius Epist. 43. ete suo parvos alentem haedos, se vidisse, Franciscus Xaverius Iesuita, corruptae illius de Christo et Petro historiae, quam Persice conscripsit auctor, testatur. Ubere enim, quod prope genitalia unicum habebat, tantum lactis reddebat quotidie, quantum scutella capere potest. *Mambrina* capra in regione Damiata fere equitantem, sellam, fraenum, et caetera, quibus equi instrui solent: auriculas usque ad terram demissas habet, cornua deorsum revoluta sub ore. Pharos insula Aegaei maris, gignit capras cervis colore similes, magnitudine maiores. Est autem eis cornu longum ad duodecim palmos, rectum et quod unum solum habet porrectum stipitem, si Surio credimus. In Sardinia scribit Nymphodorus, pelles caprarum tam mirifica vi esse, ut hiberno tempore calefaciant, aestivo refrigerent. Eaedem forte sunt, quae Musmones. In eadem hirci quidam celeritate omnes bestias superant. Ex monstris, tricornis ...piae imaginem hic exhibemus.

ARTICULUS V.

De Capris silvestribus in genere.

Aldrovan. Hist. bisulc. c.10. De Capris silvestribus in genere et in specie agendum est. Illarum plurima apud Graecos occurrunt nomina. Αἶξ ἄγριος, nempe, αἰγόκερως, δόρξ, δορκάς, δορκαλίς, δορκάδιον, πρόξ, πλὼξ, βούβαλος, ἴξαλος, νεβρὸς, κεμάς, κολὸς, τραγέλαφος. Αἶξ ἄγριος, capra fera Latinis est. Solinus tamen sagittas dictamno herba extrahendi morem, qui ab Aristotele, Theophrasto, Cicerone, Virgilio, αἰξὶ ἀγρίαις simpliciter ita dictis tribuitur, ad illas adstringere videtur, quae Cretam et Idam montem potissimum incolunt. Et, si Virgilio placet, fera capra, quae Aristoteli αἶξ ἄγριος, manifestissima inter utrumque contradictio esset. Cum hic feras capras in Africa esse neget, illi haberi ostendat. Ideo per capras feras Virgilii, capreas exponit Servius, et Aldrovando videtur, ubi pro specie sumenda est, illam intelligi debere, quae domesticae est similior. Sane Varro, capras, quas alimus, a capris ferisortas dicit, ipsoque caprae ferae nomine, privatim uti videtur. Varino αἶξ ἄγριος, ἀγιάγρος, et Hesychio dicitur, quam tamen vocem Oppianus peculiari speciei, illi scilicet,
Oppian. Cyneg. l. 2. v. 343. quae Tridentinis et circumvicinis populis Camozza vocatur, tribuit. Αἰγόκερως, capricornus est Latinis, quam vocem barbari, teste Scaligero, caprae silvestri imposuere, et soli Suidae, genus est animalis. Δόρξ et δορκὰς solo nomine differunt, etsi quidam apud Hermolaum animal diversum esse opinentur. Alibi pro eo ζόρξ legitur, interpres Strabonis Damam, Nicandri, Capream vertit. Damas etiam traducunt apud Oppianum Gillius et Bodinus ἴορκας, qui ἴορκες Hesychio. Dioscorides tamen a Dorcade manifeste distinguit. Cornarius rupicapram intelligit, quae cornua in dorsum aduncа habet. *Dorcadis* nomine Plinius ita utitur, tanquam ei nullum apud Latinos vocabulum respondeat, sentitque capream capreolum et dorcadem, tria animalia, unum duntaxat animal denotare. Aldrovando ea vox nomine generis usurpari posse videtur. Alius, ut Ethymologo et Varino, cervinus pullus esse creditur, sed male. Cordus a dorco sexu differre existimat. Scaliger per dorcadem capreolum, per dorcum capream intelligit. Ut ut sit, παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν venit, quod acutius videat. Afferunt namque hi, Origenis apud Aldrovandum verba sunt, quibus medicinae peritia est, inesse huic animali intra viscera humorem quendam, qui caliginem oculorum depellat, et obtusiores quoque visus exacuat. Ideo Ethymologo ζῶον ὀξυδερκὲς καὶ εὐόμματον dicitur. Invenitur et δόρκων in Canticis Canticorum, quae tamen vox,

vox, auctore Myrtilo apud Athaeneum, parum usitata est. Videtur omnem capram silvestrem significare. Δορκαλίδες apud Oppianum brevem habent caudam. Gillius cervos transtulit, sed perperam. Ab istis namque apud eundem distinguitur. Πρόκες Varino sunt ἔκγονα, ἐλάφων, ἢ δορκάδων εἴδος. At Aristoteles, dum dicit, fel nec cervum, nec πρόκας habere, et sanguinem ubi effluxerit concrescere omnium, praeterquam ἐλάφου καὶ προκὸς, ab invicem distinguit. Gaza Damam vertit. Nomen a celeritate, ἀπὸ τοῦ προΐζεσθαι Grammatici sumunt. πτὼξ a quibusdam et lepus et dorcas exponitur, cervus item et νεβρὸς, quae omnia animalia sunt timidissima. Sed et πτὼξ idem est, quod πτὰξ timidus, seu pavidus, quo sensu Homerus πτῶκα λαγωὸν, dixit. κεμὰς apud Hesychium exponitur, vel hinnulus, vel cervus, vel dorcas. Ex caprearum genere esse, negat Scaliger. Sunt, inquit, in cervis, ut in bobus iunix et
Aelian. H. A. l. 14. c. 14. iuvencus. Aeliano specie a cervo differunt. *Turbinis*, inquit, *instar celerrimi fertur, flavis pilis spectatur. Cauda est albissima, tum ex albenti eius oculi cyaneo colore tincti videntur, aures per altis pilis refertae, neque modo in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluvii confluentem inciderit, Ungulis pedum remigans, fluctus perrumpit, et vero in lacubus natare gaudet, unde sibi pastum comparat. Virides iuncos et Cyperum depascitur.* Νεβρὸν hinnulum interpretantur, Cordus, Marcellus et alii. Aldrovandus peculiarem quandam caprae speciem hoc nomine indigitari, apud Dioscoridem, scribit. Nam Varinus et Ethymologus προκανεβρὸν quoque dici produnt. Marius Grapaldus damam reddidit: Solinus etiam Damam esse ostendit, dum scribit: *Nebrodi damarum copia nomen dedit, quem damae et hinnuli gregatim pervagantur, inde Nebrodes dicti.* Κόλος ex Scythicae et Sarmaticae gentis capris silvestribus censetur. Magnitudine est inter cervum et arietem, albicante corpore, eximiae su-
Strabo Geogr. l. 7. per hos levitatis ad cursum, naribus potans trahit ad caput. Hinc postmodum complures dies servans adeo, ut per carentes aquis agros facile pabulum carpat. *Capreae* vox apud Latinos, saepe pro omni capra sumi videtur. *Rupicapra*, etsi in silvestribus species est Plinio, ratio tamen nominis postulat, ut generis etiam vicem subeat, quando quidem per summas versari rupes, non illi tantum, cui cornua in dorsum adunca, convenit. Delectantur in universum excelsis montibus, et tam in sublimi habitant, ut vix humanis obtutibus pateant. Quod si aliquando ferarum vel hominum adversitatem persensere, de altissimis saxorum cacuminibus sese praecipitantes, in suis se cornibus illaesas suscipiunt. Plurima inter mares discordia propter foeminas, tempore libidinis. Domesticis, omnium consensu, saporis alimentique bonitate, constitutionis tenuitate, concoctionis facilitate, excrementorumque paucitate praeferuntur. Sicciores tamen paulo carnes habent. Ideo inventum Arabum oleo eas incoquere, ut inde humescant. Diocles tamen, Archidamus, et Galenus, quod in oleo coquitur siccum evadere, et glutinis vinculo amisso, solutile fieri censent, ψαθυρὸν nempe et καῦρον. *Usum in Medicina* quod spectat, Capreae in cibo sumtae dysentericis prosunt. *Iecur* seu inassatum, seu tritum coeliacis opitulatur: Vapor in aqua calida salsa cocti, oculis exceptus, nyctalopas iuvat. Combustum et aspersum sanguinem sistit, maxime si contritum naribus indatur. Sanguis cum palma marina teste Plinio pilos detrahit, secundum Marcellum, abscessus maturat. *Fel* theriaca est morsibus venenosis. Idem contra suffusiones incipientes, oculorum caligines, genarum et palpebrarum scabricias, facit. Cum rosaceo aut succo porri, tritum, et tepidum naribus instillatum, tinnitum tollit. Cum melle Attico faucium dolores levat, et veretri exulcerationem sanat. *Fimus* aridus, tritus et cribratus, ex vino odorifero cyathi mensura sumtus, auruginem tollit, si Galeno credimus.

ARTICULUS VI.

De Capris silvestribus in specie.

PUNCTUM I.

De Rupicapra et Dama.

Caprarum silvestrium species sunt, *Rupicapra*, *Dama*, *Ibex*, *Bubalis*, *Pygargus*, *Capra strepsiceros*, *Dama vulgaris*, *Capra Moschi*, *Capra Bezoardica*, *Subak Scytharum*, *Oryx*, *et Capra auribus demissis*. *Rupicapra* Dioscoridi Dorcos, Oppiano αἰγαγρος seu αἰγαγρος, Varroni Caprea, nisi fallor, dicitur. Magnitudo ei, quae caprae villaticae, paulo tantum altior, et corporis forma feris altis similior. Bellonius minorem dama facit. *Colore* est inter fuscum et rufum, qui aestate magis ad rufum, hieme magis ad fuscum vergit. Ac Scaliget aestate pilo fulvo, hieme cinereo esse dixit. Gesnerus partim albam partim nigram, distinctis coloribus vidit, sed et albae totae interdum, quamvis rarissime, conspiciuntur. *Oculos* habet rubros, *aures* arietinis longiores, colore gilvo, atramque lineam utrinque recta a cornuum radice supra oculos ad extremum os ductam, et in labra superiora desinentem. *Frontem* veluti stella insignit. *Caudae* superior pars pilosa, nigra, et rotunda, ut dorcadis longa. *Cornua* ei nigricant, novem aut decem digitos longa, multis nodosis circulis exasperata, minoribus paulatim, in unco nullis, quin levis et acutus est hami instar. Parallela fere, id est, aequis undique intervallis surgunt, solida, ab initio tantum pollicis circiter mensura cava, et teretia magis, quam domesticis. Aiunt, inquit loco citato Scaliger, mucronibus cornuum, id quod capras quoque facere videmus, tergum scabere. Ex ea scalpturitione, quae pernicies evenerit, operae pretium est cognoscere. Creditum est tanta illas illo in pruritu perfundi voluptate, ut extremum cornu fastigium in corium eo usque adigatur, unde retrahi nequeat. Quo circa ex altissimis ruere locis, atque affligtari, aut a venatoribus forte deprehensas, procul ve observatas capi, aut fame interire. Rupes montium colunt, non summas tamen, ut ibex, neque tam alte et longe saliunt, descendunt aliquando ad inferiora Alpium iuga. Conveniunt saepe circa petras quasdam arenosas, et inde arenam, ut caprae sal lingunt, quo linguae inertem pituitam defricent, et appetitum excitent. Cum in venatione urgentur, altius semper ascendunt, donec nullus ad eas canibus pateat accessus, deinde cum venatores per saxa manibus pedibusque sequi vident, de saxo in saxum transiliunt, ac montium cacumina petunt, donec nulla scandendi reliqua sit facultas. Illic se cornibus retinent, et quasi suspendunt. Sic vel bombardis feriuntur, vel in praeceps pelluntur, vel fame pereunt. Mox a Divi Iacobi die frigidiores montium clivos petunt, ut paulatim frigori assuescant. Caprae, aliquando cicurantur. Ex pellibus fiunt chirotecae equitantibus. Ubi errabundae quaerunt novas sedes, aut pascua perspecta proxima rupe, proiecto pede, saepe periclitantur eius fidem, nempe, mobilis ne sit, an lubrica. Illud festivum, addit Scaliger, in aula patrui Bonifacii, vidimus cicures assilire ad aulae pendentia, in quibus similes essent intextae ferae. Quantum ad *Usum*, caro est siccior, et melancholici humoris parens, odoris silvatici. Venatores ex recenti sanguine scaturientem, tanquam insigne vertiginis remedium sorbent. Apud Plinium legi-

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 11.

Scalig. Exercit. 207.

Ec..on.obs l. 1. c. 54.

legimus sevi cyatho, et lactis pari mensura deploratum phthisicum convaluisse. Iconem duplicem hic exhibemus, Rupicaprae nempe, et Capri montani. *Dama* duplex est, Una veterum, de qua hic, altera vulgaris sive recentiorum, Graecis πλατύκερως dicta, quam Gaza forte intelligit, cum πρόξ apud Aristotelem damam vertit. Plinius caprarum silvestrium generibus, quae transmarini situs mittunt, annumerat. Forte Dioscoridi et Nicandro, de coagulo agentibus πρὸξ appellatur: Grapaldus etiam πρόξ damam reddidit. Animal est caprae magnitudine et colore dorcadis. Ovidius fulvo tergore damas vertit. Famosa est inprimis earum timiditas. Ideo raro mansuescere Plinius tradit. Cornibus tanquam unco prominentes rupes apprehendunt, neque aliter inaccessas montium verrucas superant.

PUNCTUM II.

De Ibice.

Aldrov. Hist bisulc. c. 13. Dioscorides in capite de coagulo huius caprae non meminit, et vix forte aliquis est ex veteribus, qui meminerit, Homero excepto, qui ἴξαλον αἶγα vocat. Esse vero eam, quam Germani Steinbock vocant, omnes docti uno ore testantur. Plin. H.N. l. 8. c. 53. Plinius totam historiam brevissime complexus est, dum inquit: Ex caprarum silvestrium genere sunt etiam ibices in Alpibus pernicitatis mirandae, quanquam onerato capite vastis cornibus, gladiorumque vaginis, in haec se librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potissimumque e monte aliquo in alium transilire quaerentes, atque recessu pernicius, quo libuerint, exultant. Egregium est animal et corpulentum, specie fere cervina, minus tamen, cruribus quidem gracilibus, et capite parvo cervum exprimit. Color *pellis* fuscus est. Senectute canescunt, et secundum dorsi longitudinem nigram lineam excurrentem habent. *Oculi* splendidi et pulcri. *Vngulae* bisulcae et acutae. Foemina in hoc genere mare minor est minusque Bellon. obs. l. 1. c. 13. fusca, maior capra villatica, rupicaprae non adeo dissimilis. Mares prolixam nigricantem barbam gestant, quod nulli, ut Bellonius tradit, alteri animali cervinis pilis praedito accidit, praeterquam forte hippelapho. Magni ponderis cornua ei reclinantur ad dorsum, aspera et nodosa, eoque magis, quo grandior aetas processerit. Augentur enim quotannis, donec iam vetulis tandem nodi circiter viginti increverint. Bina cornua ultimi incrementi ad pondus sedecim aut octodecim librarum accedunt. Bellonius quaternos cubitos longa vidit. Tot autem transversos nodos seu radios habent, quot annis animal natum est. De pernicitate aliquid ex Plinio diximus. Nulla certe montium rupes tam alta edita aut praeceps est, quam non saltibus aliquot superet, si modo aspera sit, et spatia tanta promineant, quanta salientis ungulas excipere possit. Bellonius ex scopulo uno in alium sex etiam passuum intervallo distantem, desilire solere scripsit. Dum cadit ex alto, totum corpus inter cornua a collisione protegit, et ictus lapidum magnorum cornibus excipit. De Venatione Aldrovandum consule. Duo earum genera Bellonius dari prodit in Creta, id se ex earum cornibus inde et Cypro delatis didicisse, addens. Deprehensae libero capacique cursus loco in venatorem irruunt, eosque de rupe deiiciunt. Cum impetendi locus non est, despondent animum et facile cedunt.

Aelian. H. A. l. 41. c. 16.

Eiusdem generis est illa fera Lybica, quam Aelianus ita describit: Caprae ferae ad summos Lybicorum montium vertices commorantur, ad boum magnitudinem accedunt, ipsarum armi et crura luxuriosis pilis fluunt, tibiis parvis, frontibus rotundis, oculis raris et concavis, non valde proiectis sunt, cornibus post primum exortum utriusque ab alteris longe diversis, et aberrantibus et incurvis. Non enim simpliciter ac aliarum caprarum recta existunt, sed eatenus retorquentur, ut ad armos pertingant. Ex capris longe maxime ad saliendum habilitate sunt. Nam ex cacumine, in aliud longe distans cacumen transiliunt: et tametsi saepe earum quaepiam, dum ex uno vertice in alterum saltare contendit, ob nimiam intervallorum distantiam, per praerupta saxa praeceps agitur, nihil tamen laeditur. Sic est adversus saxorum duritiem, membrorum resistente firmitate, ut nec cornua frangat, nec caput diminuat. In summis montibus plurimas solertia quadam captandi caprarii generis, nimirum, vel iaculis, vel retibus, vel laqueis, a doctrina artis venaticae instructi comprehendunt. Iam in patentium camporum aequoribus, quilibet vel tardus pedibus eas, quod ibidem non valeant capere possit. Earum pellis et cornua aliquot commoditates habent. Nam in frigidis tempestatibus ad frigorum vim, atque hiemem excipiendam, pastoribus et fabris materiariis pelles mirifice prosunt. Cornua ad hauriendum de praeterfluentium rivorum confluentibus, aut e fontibus potionem, ad depellendam sitim, non minori usui habentur, quam vel calices ipsi. Tanta enim capacitate sunt, ut in bibendo respirare sit necesse. Ab homine expoliendi bene perito cornu politum, tres mensuras capere potest. Habet *in Medicina usum*. Coagulum easdem cum leporino vires habet, ut tradit Serapio. Sanguis ad calculum in vino aptato apud Gesnerum commendatur. Ischiadicis et arthriticis unicum remedium, sic Marcellus Empiricus componit. Fimum ibi cum luna decima septima colliges; quanquam et alia vetere luna collectum, si res urgebit, simili efficacia prosit, dummodo medicamentum decima septima luna componatur. Ex eo ergo fimo, quantum unius manus pugno pleno potueris comprehendere, dummodo impar sit numerus pillularum, in mortarium mittes, atque adiicies piperis grana viginti quinque diligentissime trita, tunc addes mellis optimi heminam, et vini vetertimi optimi sextarios duos, et contritis prius pillulis universa miscebis, et repones in vasculo vitreo. Sed ut maior sit medicaminis efficacia, luna decima septima id facere debebis, et cum daturus fueris remedium, a die Iovis incipe, et per dies septem continuos dato; ita, ut qui remediandus est, stans, in scabello contra Orientem bibat. Haec Marcellus, quae mere sunt nugacia.

PUNCTUM III.

De Bubalo sive Bubalide, et Pygargo.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 14.

De Bubidale haec Aldrovandus habet. Arbitrabar, inquit, alias, bubalum specie differre a Bubalide, deceptus nimirum etc. Vide Aldrov. pag. 303. usque ad finem, quam bobus esse ibi etiam iudicabam. Quantum ad *Naturam*, domesticam sedem mirifice amplectitur. In alienum deductus locum, et ad pascua demissus veterem repetit. In metu, occulto capite, latere se putat

putat, ut struthiocamelus. Bellinas feroces pugnacesque fugit. Sanguis aliquantulo magis spissatur, quam leporis et cervi, quippe qui proxime ovillo, aut paulo minus consistat. Placet et de *Pygargo* Aldrovandi verbis agere. Pygargon, verba eius sunt, Plinius, in praecitatis verbis etc. p. 304. a. usque ad finem frequenter silvosa et deserta.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 15.

PUNCTUM IV.

De Caprea Plinii, Capra Strepsicerote et Dama vulgari.

Aldrovan. H. Bisulcis c. 16.

Caprea Plinii, Capreolus noster est, quem Germani Reh vocant. Cervis est colore non dissimilis, sed mole corporis longe inferior, qui vix capram aequat. Mas cornua in capite gerit senis plerumque, ramis distincta. Fuit, qui decem et septem haberet cornua, cuius icon Aldrovando a Duce Bavariae missus erat. Plinius de iis ita: Dedit ramosa capreis, sed parva, et fecit decidua. Visu est acuto, voce exili, dentes non mutat. Virgilius maculis distinctum ostendit. Servius sparsos albo exponit, qui habent adhuc maculas a prima aetate venientes. Accessu enim temporis, inquit, mutant colorem, et eorum maculae gratiae minoris esse incipiunt. Multae in regionibus Helvetiorum Alpinis capiuntur. Humiliora tamen loca amant, quam Ibex vel rupicapra. Foemina si maritus capiatur, alium quaerit, eumque secum ad pristinae habitationis locum adducit. Foemina vero capta, maritus alio discedit, et alium sequitur coniugem. Cornibus vel uti nesciunt, vel non audent. Cum perdicibus amicitiam colunt, et in iisdem locis pascuntur. Flantem ventum petere currendo Bellisarius ait, ut refrigerari spiritus cursu laborantes possint. Parem illis et apris alimenti bonitatem Iulius Alexandrinus posuit, nisi quod illius caro sit concoqui facilior, et citius fugiens. Huc pertinent Capreae Brasilienses, quae duplices *Cagua-cuete* nempe, et *Cagua cuapara*. Illae sunt nostris capreis fere similes. *Caput* septem digitos circiter longum, *oculis* magnis, et nigris, *naribus* longis et patentibus, *ore* nigro, *cute* splendente, *auribus* quatuor digitos longis, duos et semis latis, *venis* conspicuis, *collo* rotundo et magis glabro pilis, quam in reliquo corpore, estque longitudo colli circiter quinque digitorum et semis. Corporis longitudo a colli exortu ad initium caudae duorum pedum. *Cauda* brevis, ut capreis esse solet. *Crura* quatuor, priora pedem, posteriora sesquipedem longa, *pes* quilibet duas habet ungulas nigras, et supra has duas minores supra se invicem positas. Pilis vestitur glabris, qui in toto corpore, cruribus et pedibus rufescunt, in collo et capite fusci, sub gutture et inferiori collo albi. *Cauda* quoque inferius est alba. *Aures* interius albescunt, exterius sunt fusci et fere carent pilis. *Os* inferius longius paulo, quam superius. Ruminat cibum. Mansuescit facile. Quando unius aut duorum mensium aetatem habet, totum corpus maculis albis eleganter est variegatum, quae successu temporis evanescunt. *Cuguacu-apara* Brasiliensibus, caprea est cum cornibus, paulo maior superiore, at eiusdem coloris. Cornua tria brachia seu digitos habent, nimirum infernum brachium, quod longum, et apicem bifidum. Thyrsus seu scapus pollicem humanum est crassus et octo vel novem digitos Rhynlandicos longus. De *Capra Strepsicerote* ita Aldrovandus. Plinius inter silvestres capreas, quas transmarini situs mittunt, Strepsicerotes etc. pag. 305. usque ad finem, Cretensis imaginem ex Bellonio. *Dama vulgaris*, describente Bellonio, corpore quidem cervum refert, et capreolo maior est, sed colore differt.

Virgil. Ecleg. 2.

Marcgr. Hist. Bras. l. 6. c. 10.

Aldrov. H. Bis. c. 17.

fert. Dama minus caput habet cervo. Cornua etiam illi omni anno decidua, ut cervo, quae antrorsum protensa habet praeter aliorum consuetudinem. Gilvam habet dorsi spinam, atramque lineam, secundum dorsi longitudinem excurrentem. Cauda longa est ad poplites usque dependens, uti vitulo. Saepe accidit, ut eius latera candidis maculis aspersa sint, quae vetustate pereunt. Accidit etiam saepe numero, ut foeminae omnino albae sint, sic, ut caprae existimari possint, nisi pilum admodum brevem haberent. Ostenduntur eius cornua ingentis magnitudinis variis in locis, qualia sunt, ea, quae in gradibus et ascensu Ambosianae arcis conspiciuntur. Caro cum capreolis fere in qualitatibus convenit, sanguinem tamen ad atram bilem tendentem aliquo modo efficit. Aliquando vervecis in morem pinguis est. Fimus cum oleo myrtino praeparatus, capillos augere dicitur.

Bellon. obs. l. 1. c. 54.

PUNCTUM V.

De Capra Moschi.

Aldrovan. Hist. bisulc. c. 19.

De Capra Moschi ex veteribus soli Arabes scripsere. Recentiores Graeci, ut Aetius et Paulus Aegineta, si quid habent, ex iisdem sumsere. Sive autem hanc feram, dorcadem capreamve, aut gazellam Indicam peregrinam aut orientalem appelles, aut dorcadem moschi, vel simpliciter, animam moschi, parum, inquit Gesnerus, interest. Aldrovandus Capram moschi vocat. Isidorus et Albertus forte a moscho, qui vulgo muscus, mus quilibet. Volaterrano est mus muscus, quem ex Arabia et Aethiopia venire tradit. A Divo Hieronymo ad Demetriadem, peregrini muris pellicula inter odoramenta, quibus delicatiores diffluunt, numeratur. Alii moschum significari arbitrantur: Hermolaus animal, ex quo Zibethum: Gesnerus folliculum animalis moschi, in quo hoc odoramentum colligitur. In descriptione variant auctores, etsi non desint, qui ex autopsia delineent. Conveniunt tamen, quod ex caprarum sive gazellarum genere esse statuant etc. Vide p. 307. a. usque, alioqui recta sunt. Ferunt odoratis pasci, ac potissimum nardo, unde etiam moscho, id est, sanguini circa umbilicum collecto, odor concilietur. Propter insignium velocitatem raro vivae capiuntur. Morsu in persequentes saevire, Alexander Benedictus prodidit, qui etiam mansuefcere exemtis dentibus longioribus, addit. In provincia Thebet eas canibus venantur. In China, etiam Persia, Africa, et Aegypto reperiri, quidam prodidere. Caeterum odoramentum illud, quod haec gazella fert, barbaris *muscus*, Latinis *moschus* dicitur. Appellationis inde forte sumta ratio, quod plantarum musci, quarundam praecipue arborum, ut cedri et populi albae, ad varia odoramenta et conspissanda unguenta, apud antiquos usus esset. Alciatus muscum Arabem vocavit. Graecis dicitur μόσχος, vel quod illi, μόσχους, μοσχίδια et μοσχεύματα, novos tenerioresque in plantis stolones vocent, quorum similitudine in animalibus, quae moschum ferunt, novi, odoramento illo pleni nascuntur folliculi, vel quod animalia illa, media inter capream et vitulam natura et magnitudine, fulvoque vitularum colore videntur, quas Graeci etiam μόσχους et μοσχάρια appellent, vel quod moschi folliculus, a vasculis ceparum semen in summo caule servantibus, quae Graecis μόσχια figura non longe absit, vel denique, ut Ethymologo placet, quod e medio umbilico scilicet animalis fundatur, quod Graecis est, ἐν μέσῳ χεῖσθαι. Taceo posse derivari, vel a verbo μῶ, quod ab omnibus requiratur, vel ab ὄζω oleo, praeposita μ litera, vel a privatione foetoris, κατὰ στέρησιν τῆς δυσωδίας. ὄζειν enim et bene et

Aldrov. H. Bis. c. 20.

et male olere significat. De *ortu* ipsius non omnes eodem modo referunt. Simeon Sethi, utor Aldrovandi verbis, moschum omnem fundi asserit, etc. Vide pag. 307. b. usque, sic Fuchsius. In *Electione* haud etiam consona scribunt auctores. Plateario omnino niger non probatur, laudatur, qui ad spicae nardi colorem accedit. Brasavolo odoratissimus est subniger, ex Cathaia allatus. Sunt, qui Tumbascinum propter pabuli [illegible]iam anteponunt, qui in folliculo maturescit, praestantior eo, qui in aere suspenditur. Testis enim Brasavolus, immaturum, etsi animali adhaerentem, grave olere. Abensinnae, moschus melior Antebius vel Ascistios, deinde lurgius, postea Indus marinus. Ellu-chasim in Tacuinis folliculos contirentes moschum Cubit esse scribit, subtili ex vesicula et moscho: Gergeri esse folliculos his contrarios, qui moschus minus est subtilis, et minus aromaticus: Moschus Charum medio inter hos loco: Salmindi vero deterior. De probatione ita Aldrovandus. An moschus legitimus etc. Vide p. 308. b. usque, adulterati notam esse. Adulteratur multis modis, praecipue niger, et ad subrufum colorem tendens, admixto pauco sanguine hircino modice asso, ita, ut tres vel quatuor partes ex istis contritis, ad unam moschi admisceantur. Sed panis assus friabilem reddit; sanguis hircinus cum frangitur, lucidus est et clarus interius. Saraceni saepe cum folliculis vendunt, quos adulterato inserere. Alexander Benedictus iecore haedino aresacto, et avis cuiusdam fimo vitiari scribit. Radice Angelicae a quibusdam, prodente Gesnero augetur, qui etiam factitium describit. Odorem, si aliquid aromaticum addideris, amittet. At si in vase vitreo denso et cera oblito asserves, retinebit. Recuperabit amissum, si in olla aperta in cloaca suspenderis. Quantum *ad Usum*, in assignatione temperamenti, auctores variant. Averroes calefacere et siccare in fine secundi scribit, Sethi in tertio. Tenuissimarum esse partium apud omnes in confesso. Mercurialis naribus appositum sanguinem prolicere tradit, et ne idem assumtus faciat, metuit, quod vasa aperire videatur. De caetero, in restauratione virium, tremore, syncope, flatibus, caputpurgiis, pilis odoriferis, suffumigiis, smegmate, tragematis oris, et unguentis moscatis, vehementer adhibetur. Quibusdam tamen mulieribus uteri suffocationem adfert, quod Venetis et Septentrionalioribus, si Olao Magno credimus, contingere solet.

Usus.

Olaus Magnus l. 16. c. 13. 14.

PUNCTUM VI.

De Capra sive Hirco Bezoartico, vel potius Pazahartico, et aliis.

Aldrovan. H. Bisulcis c. 21.

Diversi diversa circa descriptionem Caprae Bezoarticae proferunt. Bellunensis negare illam videtur, dum lapidem Bezoar nuncupatum, in suis eruivenis, ex Thiphasi Arabe prodit. Arabes in cervis eum nasci credidere. Monardus testimonio eorum, qui ex illa regione, ubi Bezoarticum animal teperitur, rediere, constare ait, cervi esse magnitudine, eiusdemque quodammodo forma etc. Vide Aldrovand. pag. 311. b. usque, in Arabia ex capris quibusdam hunc lapidem extraxisse. At *Bontio*, caprae istae non valde absimiles sunt capris Europaeis, nisi quod habeant erecta ac longiora cornua, ac quaedam ex iis versicolore sint pelle, ut tygrides, pulcro aspectu, quales duas, inquit, hic in arce Batavia quotidie videmus. Prout magnum aut parvum lapidem gerunt, eo molestius vel citius incedunt, quod astutissimis Armeniis et Persis bene notum est. Idem addit, herba quadam croco ac hermodactylis persimili vesci, ex eiusque esu lapides in ventriculis

Bontius Med. Indor p. 46.

culis concrescere. Inde factum, Teixera prodente, ut cum insula quaedam, inter continentem Chormandel et Ceylon insulam, a Lusitanis Isle de vaccas vocata, horribili inundatione submersa esset, ut caprae servatae necessario alio transferri debuerint; herba illa destitutae, nullos protulerint lapides, insula vero salsugine liberata, reductae, eosdem produxerint iterum. Tam vero capris his molesti sunt, quam hominibus calculi vesicae et renum. Unde colligere licet, vana illa esse, quae seu Monardes, qui in intestinis, seu Fragosus, qui in renibus, seu Moses Aegyptius, qui in vesicula fellea nasci produnt, scripsere, de quibus Aldrovandum si placet, consule. Nam istius lapidis quidam Pasan esse volunt, alii Balsaar: at Bontius Pazaher, id est, contra venena, quasi Antidotum, vocari tradit. Nascitur praecipue in Persia, in loco quodam Stabanon dicto, trium dierum itinere supra Laram, ubi Reges Persarum vigiles locare solent, ut omnes lapides, qui certum pondus excedunt, sibi vindicent. De *formarum diversitate*, ita Aldrovandus. Observandum itidem magnam esse horum nativorum lapidum diversitatem, etc. Vide Aldrovand. pag. 312. b. usque. alii tamen pretiosiores atque efficaciores habentur. Confici ex massa quadam adulterinos, Monardes ex relatione Guidonis de Lavaretis prodit: genuinos, qui ex laminis seu corticibus se invicem amplectentibus constant, illisque adeo splendentibus, ut politae videantur, intus pulverem habere. Garcias paleam vocat. At Bontius genuinum esse credit, qui, si pauca calce fricetur, colorem puniceum ostendit, si in pelvim aqua repletam coniectus, et ibidem per duas aut tres horas relictus, idem prout antehac pondus retinet; adulterinum, qui calce fricatus rimam ducit, aut aqua exemtus, pondus vel remittit, vel auget. De *Viribus*, plurima a Serapione, Monarde, et Garzia ab Horto scribuntur, nempe, nudae parti corporis applica-tum, facere, ne a veneno offendaris: pulverem morsibus animantium inspersum, eosdem sanare, ipsis feris iniectum, torpidas reddere, viperas, iniectum cum aliquo liquore, enecare. Omnem denique in venenis sopiendis et febribus malignis expugnandis, inanem curam, nisi et hunc adhibueris, recitatque Monardes aliquot eorum exempla, qui ipsius beneficio ex faucibus Orci erepti sunt. Iuvat et melancholicos, quartanarios, syn[illegible]pticos, epilepticos, vertiginosos, calculosos, lumbricis laborantes, et alios. Sed magis mulieribus, quam viris prodesse observatum. Sunt in India, qui se eius usu reiuvenescere posse, somniant. De quibus Monardem in peculiari tractatu consule. At Bontius, non tantas in eo vires, se mille experimentis invenisse scribit. Corollarii loco ex eodem addo, lapides Pa-zahar in ventriculis simiores natos, qui teretes sunt, et longitudinem digiti aliquando excedunt, inter praestantissimos haberi. Ad Hircum Pazaarticum referri potest *Vicuna*, et *Taruga*, de quibus ita Nierembergius. Sunt apud Peruanos quaedam pernicissima animalia, quae *Vicunas* vocant. Quidam putavere, ab Aristotele et Plinio capras dici, sed ignotas priscis Vicunas censeo cum Acosta. Cornutum illi animal sic vocarunt, vicuna cornu exermis, caetera licet similis silvestri caprae, cuius et fortasse genus est. Nec obest inopia cornuum, namque et canes cornuti alicubi feruntur, cum communes exornes sint. Gaudet montanis et rupibus, frigus et deserta amat, gelu et nive videtur recreari, societate et grege delectatur. Ad obvios quoque fugax. In fuga praemittit sobolem, cuius parca est. Capitur celebri venatione. Coeunt usque ad tria millia barbarorum, circumdant montem, sic paulatim cogunt in unam sedem feras, aliquando plus quam trecentas, remittunt ad prolem feminas. Aliter capiuntur, cum ad conveniens intervallum accedunt, coniectis ad pedem funibus plumbo immexo

Monard. de lapide Bezoar.

Nieremb. H.E.l.9. c.59.

innexo extremitati, quibus impeditur cursus. Tondent illas ad stragula. Lana earum subtilis et delicata instar sericorum. Pertinacis coloris est, quippe nativi, nulla tinctura opus habet. In aestu recreat, uvat renum inflammationes, quamobrem culcitras ex ea inferciunt. Dicitur mitigare etiam podagram. Caro haud iucunda, nihilominus Indis edulis. De salubritate Iosephus Acosta narrat, acerrimum dolorem oculorum pene subito placasse sibi imposito frustulo carnis recenter occisae Vicunae. Generant in viscere bezoar, secundum post Orientalem. Proximum Vicunae genus *Taruga*, pernicior, grandior, torridior colore, mollibus et decidentibus auribus, non gaudet societate et grege, rupes sola peragrat. Repertus in his Bezaar maior virtute et mole. Nieremb. H. E. l. 19. c. 64.

PUNCTUM VII.

De Suhak Scytharum, et Capra auribus demissis.

Aldrovan. Hist. bisulc. c. 23. De *Subak Scytharum* ita Aldrovandus. In Scythia latissimis etc. Vide pag. 313. usque ad finem. *Capras auribus demissis* Aristoteli debemus. Mensura hae palmari, et dodrantali, et nonnullae ita demissae, ut spectent ad terram. Forte ex his ista, cuius Icon hic poni tur, et quam *Capram Indicam*, et *Mambrinam Syriacam* vocant. Lana seu pilis facieque et cornibus ovem potius, quam capram referre videtur. Color albus est. Aristot. H. A. l. 8. c. 28

PUNCTUM VIII.

De Oryge.

Tria animantium genera Orygis nomine apud Graecos celebrantur. Unum aquaticum, duo terrestria. Illius apud Strabonem mentio, ubi de Turdetania agit, quod, teste Hermolao, quidam Orcas marinas esse opinantur. Horum duo esse genera, ex Plinio et Oppiano colligere licet. De Oppiani Oryge in sequentibus agemus. Hic Graecis παρὰ τὸ ὀρύττειν seu ὀρύσσειν, fodere dicitur, quod ad ortum, ut posthac dicemus, accedente luna, prioribus pedibus terram effodere dicatur. Plinius, si *Formam* spectes, unicornem et bisulcum facit, et quidem ex Aristotele. Ex caprarum silvestrium eosdem genere. Contrario pilo vestiri, et ad caput verso, quod et tauro Aethiopico competit. Eundem perpetuo sitientia Africae generare, et natura loci potu carentem, et mirabili modo ad remedia sitientium, apud eundem legimus. Namque Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in corpore ipsorum saluberrimi liquoris haustu vesicis. Albertus, magnitudine hirci esse, barbatum sub mento, in eremo versari, et facile laqueo decipi scribit. Herodotus magnitudine bovi comparat. Nec nos quicquam certi de ipsius forma habemus. Cornua in omnium fere museis ostenduntur atra, in extremo mucronata, pro aetate animantium, longitudine, crassitie, et numero nodorum variantia. Icones duorum hic damus. An eius sint, an Asini Indici, ne Aldrovandus quidem definire audet. At, quia Aethiopes, qui Sili vocantur, iis tanquam armis contra Struthiophagos utuntur, et haec durissima sint, mucronata, longa, et cava, videntur eiusdem esse. Aegyptii multa de eo commenti sunt. Syrii nempe ortum sentire, atque etiam clamore edito significare, contueri stellam, ac veluti numen adesse sentiat, procumbere adorabundum, seu

Strabo, Geogr. l. 3.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 24.

Forma. Plin. H. N. l. 11. c. 46. Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

Plin. H. N. l. 10. c. 73.

singulari quadam sympathia, seu, quod apud Albertum legitur, imbrem et frigus praeteriisse, frigoris nimium impatiens, percipiat. Quomodo se erga Lunam et Solem gerat, Aldrovandi verbis exponam. Iidem, inquit, Aegyptii impurum, ut inquit Orus etc. Aldrov p. 315. b. D. *usque*. ingratus et impius in eam Oryx videri debeat. Addunt, ad ortum solis conversum alvum deiicere, et perpetuam sitim perferre. Meminit Orygis Columella et Martialis, sed vix eiusdem credo. Hic eum saevum vocat: Ille inter ea, quae ad cultrum in leporariis reponuntur, enumerat. *Oppiani Orygem* ita Aldrovandus, interprete Gyllio, describit. Oryx, inquit, in silvis versatur feris infestissimus, colore est lacteo etc. Aldr. p. 316. a. D. usque. Hactenus Oppianus. Diversum a superiori esse, vel exinde non male colligas, quod ille inter capras, quae timidae referatur, hic vero ferox sit. De cornu quidem nihil adiecit, at adiecisset, si unum habuisse scivisset. Aelianus quadricornes in India reperiri scribit. Ambrosius Paraeus, cuiusdam ferae, in quadam maris rubri insula Cademotha Arabibus dicta, incolis Pyrrasoupi dictae, ex Cosmographia Theveti meminit. Magnitudine est mulo par, capite non absimili, ursinis veluti pilis vestita, sed haud adeo obscuris, verum ad flavum inclinantibus, bisulcis, ut cervus, pedibus. Duo procera, sed minime arborea capite gestat cornua, unicornium cornibus affinia. Indigenae bestiae aut piscis venenati morsu laesi, aqua, in qua aliquot dies eiusmodi cornua infusa fuere, hausta, statim convalescunt.

[Aldrov. Hist. Bisulc. c. 25.]

[Aelian H. A l. 14. c. 14.]

[Paraeus Tomo 1. l. 6. c. 5.]

ARTICULUS VII.

De Cervo.

[Aldrovan. H. Bisulc. c. 27.]

[Nomen.]

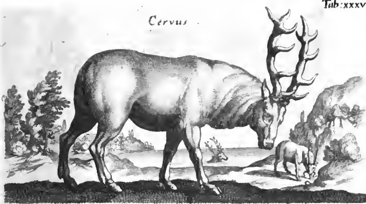
Cervi nomen a cornibus, quae gerit, ea Graecis κέρατα, apud Latinos sumtum est. Apud Graecos plurima obtinuit hoc animal nomina. Dicitur namque ἔλαφος, vel quasi ἐλαφρος, id est, levis, vel quasi ἔλαφος, διὰ τὸ ἕλκειν καὶ ἀναίρειν διὰ τῶν μυκτήρων τοὺς ὄφεις, ἢ ἀπὸ τοῦ ἐκκλίνειν τοὺς ὄφεις, ἢ ἀπὸ τοῦ ἕλος, nimirum quod circa lacus et aquas libenter versetur, aut quod cornu eius suffitum serpentes fuget, aut quod ipse cervus cornu ad saxum attrito nidorem excitet, quo serpentes e cavernis pellit. Dicitur et λάφος, ἀιέρακος, βείριξ, βέρκιος, βρίδες, Laconibus inprimis, κνῆκις, Nicandro, νεβροτόκος, πίχαρις, σιργὲς, ταχίνης. Varinus τὰς ἐλάφους τὰς πρῶτον τίκτουσας, cervas primum parientes, *Procas* vocat, φυμάκας, πτώκας. Hinnulus cervi, dicitur, ἐλλὸς, λάδας, ναιθρὸς, νεβρὸς, κεμὰς, quasi κοίμας, quod in spelunca adhuc iacent, κεμμὰς, et κελμάς.

[Descriptio.]

Animal est bisulcum, forcipem pro ungue habens, pilo molli; et si Iunio credendum, intus cavo, ideo commode natat. *Colorem* ipsi Pollux tribuit, ἐπίξανθον, qui sit ἐπίστικτος λευκοῖς γράμμασι, foemina praecipue, et hinnulus. Euripides βαλίαν vocat, seu spadicei coloris, Euripidi σπαδίνας, a colore τῆς σπαδὸς, seu phoeniceo dicuntur. Dantur tamen et albi, qualis erat Sertorii cerva, quam esse fatidicam Hispaniae gentibus persuasit. Cornua ipsi inter reliqua animalia maxima: Cervae nulla, repertae tamen cornigerae, quos Maximilianus Caesar observavit, et Scaliger vidit. Anniculis nondum cornua nascuntur, nisi quoad indicium, fit initium quoddam protuberans, quod breve hirtumque est. Bimis primum cornua oriuntur simplicia, et recta ad subulonum similitudinem, quamobrem πατταλίας, subulones, eos per id temporis vocant. Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum procedit numerus, usque ad annum sextum. Constat tamen in multo plures

[Plin. H. N. l. 8. c. 32.]

ramos

Cervus

Hippelaphus. mas.
Ross Hirsch.

Cervus Bur: gundicq.

Alce . Elend .

Ceruus : mirabilis .

Oryx Cervi spe cies aliis Alce .

Tab: XXXVII

Rangifer . Reinthier .

Cervus Palmatus .

Tarandus . Tarandthier .
Reinthiers geschlecht

ramos illud distribui. Habuit Guilielmus Bavariae Dux bina, quorum utrumque unum et viginti ramos fundebat. Albertus testatur eadem in Germania ad undecimum dividi. Vidit Aemilianus in penu Ferrariae Ducis, cervum interfectum, magnitudine equo paulo inferiorem, cuius cornua adeo erant ramis referta, ut ne illis Germanicis cederent. Sed et Antuerpiae in pharmacopolio visa, quorum singula ramos circiter quindecim ostentabant, Gesnerus prodidit. Differunt vero haec cervorum cornua ab aliis, quod cum omnibus sint cava et in mucrone demum concreta, cervis tantum solida sint, et cum caeterorum ossibus adhaereant, cervorum tantum cutibus enascuntur. Nec ullum animal praeter cervum eadem mutat. Fiunt adeo solida et dura, ut soliditate ad lapidum naturam accedant. Inveteratum perquam leve redolitur, praesertim, si sub dio fuerit, ita, ut nunc humeat, nunc siccescat. Gesnerus observavit in consummati cornibus mucrones, sive ramulos supremos, qui bini alioqui aut terni subinde spectantur, septenos, et in eodem loco stipitis latitudinem sex digitorum, inferius autem fuisse alios binos ramos, et adminicula. Observavit item inter cranium cervi et cornua, officula sive tubera gemina ossea protuberantia, laevia, duos circiter digitos longa, eo breviora, quo cervus natu maior est. Horum singulis singula, ait, adnasci cornua per symphysin quandam et quasi coarticulationem. Addit denique subulonis cervi cornua se vidisse dodrantis circiter longitudine: *furcarii* vero vulgo dicti, qui trimus est, duorum et amplius dodrantum. Quae hic expressimus, laevia erant, albicantia, et minime rugosa. Singulis annis stato veris tempore ea amittere, Aristoteles prodidit, qui etiam tradit, captum fuisse, cuius cornibus viridis hedera innata fuisset, quod et apud Plinium habetur. Castratis defluere Oppianus auctor est. Et haec de Cornibus. Quantum ad alias partes, *facies* ipsis est carnosa, *nasus* simus, *collum* ablongum, *nares* apud Oppianum quaternae, totidemque meatus. Musculi temporales et exiles et debiles, *aures* scissae ac velut divisae, sed praecipitanter, quales peculiariter iis Aristoteles adscripsit, qui circa Arginusam in Elaeo monte versantur. *Dentes* habent quatuor utrinque, tum infra, ut annotat Albertus, quibus molit cibum, et insuper duos alios magnos, qui mari, quam foeminae maiores sunt, vergunt autem omnes deorsum, ut repandi videantur. Vermes continent omnes suo in capite vivos, qui nasci solent, prodente Aristotele sub lingua, in concavo, circiter vertebram, qua cervici caput innectitur, vermibus, qui in carnibus enasci solent, haud minores, continuos, numerò viginti. At fuere, qui plures videre, et quidem discretos, fuere et alii, qui nullos. Dicunt itidem intra oculi os vespas enasci et provolare. *Sanguis*, aquae similis est, et nullas continet fibras, si Aristoteli et Plutarcho credimus: Baldus Angelus Abbatius, coagulatum se observasse scribit, idemque aliorum observatione constare. *Oculos* habet magnos. *Cor* item proportione magnum, quantum omnibus timidis esse solet. De *lapide* in oculi cantho varii varia. Agricola lapidem Belzahart: Bellunensis Bezaar. Scaliger lapidem esse negat. Ante centesimum, inquit, annum in cervo nulla est. Post eam aetatem accrescit ad oculi canthum, ipsis ossibus atque in os protuberans concrescit, ea duritie, qua cornu superet. Qua parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venularum. Tanta levitate, ut pene tactum effugiat. Ita enim sese subtrahit, ut seipsam propemodum movere videatur, etc. Scribonius, oculi sordes vocat. *Ossa* in corde omnibus prope cervis reperiuntur, annosioribus tamen maiora; minora iunioribus, crucis interdum forma, decussatim mutuo intersecta, inquit Iordanus. Vi-di,

Margin notes: Aemilian. de Ruminantibus. — Aristot. H. A. l. 2. c. 1. et l. 3. c. 9. Plin. H. N. l. 11. c. 37. — Arist. H. A. l. 4. c. 5. — Oppian. Cyneg. — Arist. H. A. l. 6. c. 10. — Aristot. H. A. l. 2. c. 15 Plin. H. N. l. 11. c. 37. — Aristot. H. A. l. 3. c. 6. — Plin. l. 6. — Scalig. Exercit. 112. — Iordan. de phaenomenis pe. stis tr. 3.

di, inquit idem, exectos prope columbini ovi magnitudine, laminis conflatos, et quod iucundum fuit aspectu, postquam comminutus fuit, repertum est os in meditullio, simile caeteris ossibus corde prognatis, circa quod putamina haec sese aggregando amplificaverant, et in hanc molem atque duritiem calore cordis extorrente lapillum produxerant. Gesnerus a medio Augusti duntaxat ad Idus usque Septembris inveniri scribit. Renodaeus in iunioribus, non os, sed cartilaginem esse. Nervum seu cartilaginem nerveam Brasavolus vocat. Andernacus, sinistro detecto sinu, maximeque arteriae tota basi aperta, si radices illius et membranarum sequaris, inveniri tradit. Nam arteriae aortae, venaeque arteriosae et membranarum earundem radix, ex ossea illa cartilagine cordis procedit. *Cauda* ipsi exigua est, vituli marini modo. *Crura* perquam gracilia. *Ventres* plures. *Genitale* nervosum more Cameli. *Intestinum* tam tenue imbecilleque, ut etiam leviter percussis, possit rumpi cute adhuc integra. *Felle* vacare aiunt, sed intestinum adeo amarum, ut ne a canibus quidam attingatur, nisi cervus praepinguis sit. Achaini in cauda id genere creduntur, esseque quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli, sed non ita, ut fel humidum, sed lieni parte anteriore simile. *Cerva* cervo minor est: animal alias aspectu egregium, mutilum cornibus, visu acuto, mirae velocitatis. Quaterna habet ubera, ut vacca. Galenus de foetus tunicis agens, ac de venis et arteriis, quae ex utero in ipsum inseruntur, asserit, quod in omnibus animalibus, quae suapte natura ad saliendum sunt proclivia, ut cervis et capris, vasorum productiones matricibus sunt connexae, non per tenues modo membranas, sed cum eis etiam per carnes viscosas, velut pinguedinem quandam, specimen esse mirabilis providentiae. *Dorsum* dum pingue esse Oppianus dicit, de utroque sine dubio sexu intelligit. In Africa non reperiri

Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Aristot. H. A. l. 6. c. 29

Leon.

Aristoteles et Plinius prodidit, con tradicente Virgilio et recentioribus. In Apulia saepe exercitus speciem praebent, et Ferdinandum Regem Neapolitanum eo deceptum, nec non Iacobum Caldoram selertissimum suae aetatis Imperatorem, prodidere scriptores. In Cathaiae provincia Bargu et copiosi sunt, et saepe tam cicures, ut eis insideant. In Batavia, referente Hadriano Iunio, toto illo collium arenariorum tractu, cum interiectis convallibus, qui Egimondam usque ab Hagiensi nemore in longum porrigitur, magna eorundem copia. In Britannia palmatorum Capitolinus meminit: albos et nigros dari quidam affirmant. In regione Chicorariorum in orbe novo, teste Petro Hispalensi, adeo cicures sunt, ut perinde ac apud nos caprae, alantur. Cretensem agrum cervo egere Solinus scribit, Cydoniatarum regionem si exceperis. At Varnus Achaeinarum cervarum meminit, quae et *σπαθῖναι* dicuntur, ab Achaea insulae illius civitate. Bellonius quoque non paucos ibi reperiri reliquit, quod insula noxiis animalibus careat. In Cyprum e Syria ideo transnare, quod pastionum, quae illic amplissimae dicuntur, desiderio teneantur, apud Aelianum habemus. In monte Asiae Elapho apud Arginussam scissis sunt auribus, quod et Hellesponti cervis, modo citatus auctor adscribit. M. Aurelius Imperator, cicures ibi nasci, addidit. Apud Scotos grandes sunt, et tam frequentes, ut solemni plerumque venatione, nunc quingenti, nunc octingenti, nunc mille prosternantur. Sunt ex his nonnunquam, qui adipem decem pollices latam habent. Dantur et numerosi, in Hebridum insularum monte, cui, a Cervo nomen est. Xapita novi orbis regio, referente Petro Martyre, cervorum armenta habet, ut nos boum. Domi pariunt, domi nutriuntur, soluti per nemora pastum quaerendo, luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi relictos revisunt, et intra cortes claudi se, ac natis suis depastis mulgeri sinunt. In Gallia

Plin. H. N. l. 8. c. 33.

Pontan. l. 2. de bello Neapolitano.

Iunius Batav. l. 1. c. 61.

Aelian. H. A. l. 5. c. 56

Aristot. H. A. l. 6. c. 29

Martyr. Decad. Ocean. 7. c. 2

Galha quoque circa Fontem bellaqueum sunt numerosi: In Florida sunt partim domestici, quales forte in Xapato, partim silvestres, quorum quidam bovem adaequans, quidam minores sunt. In multis Germaniae locis cicures in fossis circa moenia aluntur. In Helvetia minus hodie abundant, quod silvae propter frequentiam incolarum, in dies minuantur. In Hercynia, colore nigricantes reperiri, a quibusdam accepit Gesnerus. In Dikilapporum denique regione, sunt eorundem greges, et Norvegis Rben dicuntur, nostratibus cervis aliquanto maiores. Lappi vice iumentorum utuntur. Vehiculo, inquit Sigismundus Herberstenius, in scaphae piscatoriae formam facto, cervos iungunt, in quo homo, ne cervorum citato cursu excidat, pedibus alligatur, lorum, quo cervorum cursum moderatur sinistra, dextera vero manu baculum tenet, quo vehiculi, si forte in aliquam partem plus aequo vergeret, casum sustineat. Atque eo vehendi genere viginti milliaria se una die confecisse, cervumque tandem dimisisse, eumque ad Dominum suum stabulaque consueta rediisse, dicebat. Generatio. Tanta amoris libidine flagrant, ut tota die ad venerem ferantur. Ad mensem ita agitari, mox desaevientes alterum paulo minus mensem absumere, Budaeus prodidit. Certant tum pro foeminis, et victori, ut domino, obedit victus, sequiturque ut herum, si Alberto fides. Impletis foeminis, separari per seipsos mares, et propter libidinis graveolentiam, quemque solitarium scrobes fodere, more hircorum foetere, faciesquoque nigrescere aspergine, et ita degere, quo usque imber accedat, tum pascua repetere, Aristot.H. A.l.6.c.29 Aristoteles auctor est. Coire incipit mense Augusto et Septembri ab Arcturo, implenturque paucis diebus et multae. Cerva plerumque subsidens coit, quod marem ob contentissimum impetum sustinere nequeat, aliquando tamen more ovium sustinet, et socias declinat, cum turgente iam venere, coitum appetit. Oppianus magna celeritate currentes foeminas iniri reliquit, mares vero duobus pedibus quantum possunt, cursimque sequentes coitum absolvere. Transeunt in coitu ad alias iidem, redeuntque ad priores, Plinius, cicures non concipere, nisi ab infantia fuerint educatae, ait. Plin. H.N. l.10.c.63. Ferunt uterum octo menses, pariunt magna ex parte unum. Incrementum hinnulorum velox. Cerva cum parit, pituitoso humore purgatur, alias nunquam. Arist. l.c. Dum lactat, sese dimittere Pollux prodidit, Gesnerus refellit. De longaevitate cervorum quaedam apud auctores occurrunt. Aetas. Hesiodus in versibus, qui tamen in operibus non extant, cornici novem nostras aetates tribuit, quadruplum eius cervis. Sic fere 3600. annos vivere. Plinius, post centum annos aliquos captos cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute, in magna obesitate. Tempore Caroli Gallorum Regis, qui tempore schismatis inter Clementen et Urbanum VI. vixit, captus est ad Silvanectum cervus, in cuius torque latinis literis scriptum erat, Hoc me Caesar donavit. De Caio Iulio Caesare etsi id capi vix possit, potest tamen ad Carolovingorum aliquem referri. Theophrastus, etsi octogenario maior obiverit, conquestus nihilominus est de natura, quod cervis longiorem, quam homini vitam dederit. Taceo sacram Dominae cervam apud Pausaniam, quae tempore Agapenonis hinnulus erat, nec non Diomedis cervum, qui tempore Agathoclis, post aliquot nempe saecula, captus est. Caesaris Augusti cerva, cum inscriptione torquis, *Noli me tangere, quia Caesaris sum*, innumeris propemodum lustris ab ipsius imperio, deprehensa fuisse dicitur. Quidam aetatem ex ramorum multitudine colligunt, quod Aristoteli non placet. Vox. Auctor Philomelae eos glocitare scripsit, Virgilius graviter rudere. Mutant vocem pro sexu. Brevis foeminis,

Sympathia et Antipathia. maribus productior. *Amicitia* ipsis cum attagene, at cum aquila, vulture, serpente, canibus, tigride, belluis, ariete, vulpium gannitu, cacto, aspalatho, rubris pennis, hostilitatem gerunt. Attagenes saepissime dorso ipsorum insident, et pilos vellicant. *Plin. H. N. l. 10. c. 3.* Aquila insidens cornibus multum pulverem volutatu collectum excutit in cervi oculos, pennis ora verberans, donec praecipitet in rupes. Cum serpente ipsis pugna. *Plin. H. N. l. 8. c. 32.* Investigant cavernas, nariumque spiritu extrahunt renitentes. Ideo singulare abigendis serpentibus, odor adusto cornu cervino. In Libycis finibus ab iisdem iacentes imperi, apud Oppianum legimus. Cactum si cervus calcet et saucietur, ossa eius nullum sonum edere possunt. Aspalatho tactus emoritur. *Ingenium.* Ingenium sequentia ostendunt. Gaudent ταῖς ὀργάσι, seu locis incultis, silvosis, et nemorosis, ubi solum bonum et pingue est. Silvas quoque, vineas et loca aprica amant. Mas relictis pascuis ad silvam se celeriter recipit, sed eandem non ingreditur, foemina densiora eius loca sequitur. Meliora quandoque pascua nacti, semper tamen ad pristina, ubi educati sunt, redire solent. Eminens, uno minore cervo comitatus incedit, quem *armigerum* venatores vocant. Pascuntur tota pene die, et sub meridiem, ubi sol maxime fervet, in umbra delitescunt. Adeo sunt timidi, ut in proverbium abiverint, et Cantharion Arcos ab oraculo cervus sit dictus. Saltu valere, vel locus non procul Francofurto, a cervino saltu nomen mutuatus ostendit. Duo ibi lapides erecti, prodente Gesnero cernuntur interstitio pedum hominis mediocris, quasi sexaginta. Tanto enim spatio salisse illic cervum, idque etiam supra plaustrum oneratum, cum venatores instarent. Requiescunt in fuga, dum, qui insequitur, appropinquet, et tum iterum fugiunt. Ubi animum despondere, relictis silvarum opacis in campestria se coniiciunt et interdum ad vicos et villas propius accedunt. Secundo vento plerumque feruntur. De *sollertia* in eludendis canibus, ita Budaeus: Solere cervos aiunt, simul ut senserint, rem sibi esse cum assectis infestis, simul et sagacibus, primum alios aliosque fugae lapsos, et gyros conglomerare, deinde si porro urgeantur, stabula cervarum popularium, cervorumque diversoria petere, ibique inter turbam promiscuam, quasi intra nebulas erroris canini sese condere, interdum gregarios aliquiot inde abigere, atque ad aliquantum spati permixtim vestigia facere, ad negotium canibus exhibendum. Cum autem aliquantisper hac ratione contechnati sunt, ab illorum comitatu subito se subducentes, per tramitem devium longiuscule abscedunt, deinde intersistunt, ut interim canes vestigia cervulorum aut cervarum excipientes, diversi ab eis auferantur. Cumque haec strópharum commenta canum experientissimorum adorandi vis vicerit, ad alia denuo se vertunt subsidia, cuiusmodi sunt, per sua quadantenus vestigia recurrere, deinde spiras fugae intorquere multipliciter et varie, et quam fieri potest perplexissime, tum raptim longius procurrere etc. Visus quidam in armentum bubulum irrumpere, in bovemque primoribus cruribus insiliens armisque complexus ad longiusculum spatium velut equo vectus, postremis pedibus terram stringere, ut odorem sui, quoad fieri posset incertum, canibus relinqueret. Visus, referente eodem Budaeo, qui in arborem in denso et opaco situm insiliverit, in eademque sublimis, ramis fruticis ipso saltu divaricatis steterit, sic interceptus, ut inde desilire non posset. Contra noxia gramina cinaram edunt, contra phalangiorum morsum cancros. *Ael. H. A. l. 1. c. 8.* Sollicite etiam cavent, ne quando in vulnera recentia solis radius incumbens, carnem priusquam citatrice obducatur, putrefaciat. Dictamnum herbam extrahendis sagittis monstravere percussi eo telo, pastuque eius herbae eiecto,

eiecto, quod Dioscorides et Tullius capris adscribunt. Maria tranant, gregatim nantes, porrecto ordine, et capita imponentes praecedentium clunibus, vicibusque ad terga redeuntes. Hoc maxime notatur a Cilicia Cyprum traiicientibus, nec vident terras, sed in odore earum natant. Infirmos ponunt in ultimo, nec citius solvunt, quam secundos ventos senserint. Pinguescunt aestate, et ideo latent, quod se suae corpulentiae pondere facilius capi posse sentiant. Sed et cum cornua deposuere, occultantur interdiu, idque in opacis locis, ut muscarum taedio vacent, pascunturque per id tempus noctu, donec recipiant cornua, quae, ubi concreverint, soli exponunt, ut excoquantur et siccescant. Ubi vero attritu arbotum, cum ea scalpunt, nihil indolere sentiunt, in patentia prorumpunt. Defodere, postquam deposuere eadem, fama est. Verum alii, alterutrum duntaxat defodere, scribunt. Dextrum cornu negant inveniri, inquit Plinius, ceu medicamento aliquo praeditum, idque mirabilius fatendum est, cum et in vivariis mutent omnibus annis, defodique ab iis putant. Aristoteles id de sinistro prodidit, quamvis in Epiro dextrum obrui scribat. Abiecta in vivariis negligi, nec humo obrui, observatum est, quin et in silvis in aperto iacentia saepe repetiuntur. Serpentibus abunde saturati, ne veneni virus noceat, ad flumen contendunt, et ore summe tenus corpora demergunt, nec citius bibunt, quam vi frigoris cogente haustum venenum per oculos desudando elacrymaverint. Vincentius Belluacensis eiu serpentum caligini oculorum mederi scribit. Capti, non solum cicurantur, sed etiam vocati ad hominem accedunt. Fraena et iuga ferre, apud Calpurnium legimus. Certe septem cervorum bigas in pompa Ptolomaei fuisse, auctor est Athenaeus, Heliogabalus vero iunctis quaternis, in publicum processit. Taceo Mithridati Regi Ponti pro corporis custode fuisse, et Sertorio Romano Hispanorum Duci cervam albam in comitatu, quam ille Dianae numen fingebat. Assuefactum a Ptolomaeo quendam, ut sermonem Graecum intelligeret, Aelianus referr. In pariendo semitas minus cavent, humanis vestigiis tritas, quam quae secretae et feris opportunae. Sescli ante partum purgantur, ut faciliori utantur utero, postquam peperere, involucrum primum exedunt, mox herbam quandam degustant, sic ad prolem redeunt. Non qualibet autem partus suos educare, Solinus auctor est, teneros studiose occultare, et absconditos inter profunda fruticum, vel herbarum, pedum verbere castigare ad latendum, cum maturuerit ad fugam robur, exercitio docere cursus, et assuefacere salire per abrupta. Mulcentur fistula pastorali et cantu, interdum ita, ut interim pascua negligant. Quantum ad sensum, si erectas auriculas teneant, acerrime sentiunt, sin demissas, facile opprimuntur. Visu valere vel id argumento est, quod *μεγαλωπὶς* Oppianus vocat. De *Usu in Cibis* in diversa abeunt auctores. Isidorus tradit, carnes habere teneras, et facilis concoctu ptopter motus frequentiam, si vero castrentur, antequam cornua crescant, magis temperatas fieri. Galenus duras facit, difficiles concoctu et melancholicas, alibi asinorum carni similes. Simeon Sethi, bilem atram gignere profitetur, cavendasque aestate, quod tum propter serpentum esum venenatae sint, si frequentius sumantur, corpus tremulum facete, per hiemem tutius sumi. Iulio Alexandrino praestat caro hinnuli, quam et vetustioribus laus, neque tamen vetulis; aetatis longitudo in causa, ut vel in trimatu commendari possint. Consistendi aetas, ut longissima, sic deterior eadem, crescente semper siccitate et carnis duritia. Tempore libidinis eam vitiari et hircorum instar foetere, apud Aristotelem legimus. Avicenna quartanas eius esu induci putat. At

Plin.H.N. l.8.c.32. — Aelian. H. A.l.5.c.56 — Arist.H.A. l.9.c.5. — Aristot. l. c.et l. 10. — Aelian. H. A.l.7.c.46 — Ael.H.A. l.11.c.25. — Aelian. H. A.l.11.c. 46. — Usus in Cibis. — Galen.de Alim. facult.l.3.c. 6. et 8. — Iul.Alex. l.11.c.11. — Arist.H.A. l.6.c.29.

At Plinius quasdam se foeminas principes scire testatur, omnibus matutinis carnem eam degustare solitas, et longo aevo caruisse febribus, quod ita demum existimant ratum, si vulnere uno interierint. Alii diuturnitatem cervinae esu sibi pollicebantur, quod vivacissimum animal esset. *Hepar* pravum esse Vincentius Bellunensis scribit. *Cornua* recenter enata in delicatorum etiam cibum venere. Bruierinus elixari et postea in frustula frigi scribit.

Usus in Medicina. In *Medicina*, *pili*, *pellis*, *medulla*, *sevum*, *cerebrum*, *pulmo*, *genitale*, *cor*, *ossa*, *coagulum*, *urina*, *lacryma*, *cornu inprimis* locum habent. *Pilis* vulvae suffiuntur, suffitus contra abortum facit. *Pellis* ramenta desecta pumice, et ex aceto trita igni sacro illinuntur. Si eadem cum pedibus dextris portae infigatur, ingressum animalis venenosi prohibet. Eadem ad involuntarium urinae exitum, in stratis remedium. *Medulla* leniendo dolori est praestantissima, serpentes inuncta fugat, perfusis aqua aliove liquore fervido, peculiare est remedium, in aqua potui data, intestinorum tormina sedat, dysentericos dolores per clysterem iniecta sopit, uterorum duritiem in pessis intrusa emollit. De eiusdem in menstruis aperiendis usu ita post Agricolam Mizaldus: Si medullae cervinae drachmas duas vel tres pro corporis et aetatis modulo includantur in linteolo mundo et raro, postea pudendo muliebri inserantur, filo extra pendente, ut tetrahi possint, modo tunc se offerat opportunum ac statum purgationis tempus, et praeparatum fuerit corpus, praescriptaque vitae ratio. *Sevum* podagricos dolores lenit, ad lentigines faciei adhibetur, combustum et cum ostrea tosta commixtum, perniones sanat, uteris exulceratis, recens ac viridis subditur. *Cerebrum* in coxarum et laterum dolore, restituendisque fracturis laudat Rhasis. *Pulmo*, clavos, rimas, et calli vitia tollit, si Plinio credimus, impositus et saepe renovatus, ex calceamento laesos pedes, affirmante Marcello, persanat. Sunt, qui pthisico profuisse scripserunt, siccatum in fumo, tritumque in vino. Cinis in olla fictili exusti, multis ad suspirium et dyspnoeam profuit. *Genitale* siccatum et tritum cum vino contra viperarum morsus exhibetur, tauro cum vino illitum, ad coitum eundem excitat, aridum, contra difficultatem mingendi aut colicam valet, si aqua, in qua ablutum fuerit bibatur. Magi, ut auctor est Plinius, partum contineri promittunt, si mulieri candida a pectore hyaenae caro, et pili septem, et genitale cervi, illigentur dorcadis pelli, et collo suspendantur. *Ossa* ad ventris profluvium Galenus inungi iubet. Sextus vero patellam cervinam, si tecum habeas, negat surgere inguina, et quae ante surrexerunt, eadem tacta redire. *Cor* cum pelle et cornu combustum, vulnera, iisdem cum oleo inunctum, sanat. Os de corde inter antidota habetur. Lapis, qui in corde aut vulva reperitur, contra abortum facit. *Coagulum* hinnuli in utero occisi praecipuum est contra serpentium morsus remedium. Utiliter quoque bibendum, morso a cane rabido datur. Quin contra cicutae et fungorum esum facit. *Urina* splenis dolorem sanat, ventriculoque et intestinis inflatis prodest. *Lacryma* inter sudorifera censetur, tantosque ciet, ut pene totum corpus solvi credas, in vini momento exhibitum. Qua parte prominet, rotunda est, insigni nitore coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venarum, tanta levitate, ut pene tactum effugiat, ita enim sese subtrahit, ut propemodum seipsam movere videatur. *Cornu* maximus usus est. Ex typhis sanguine adhuc madentibus aqua rhizotica contra malignas febres destillatur. Uritur aperto igne et philosophice, et non tantum ad sudores et adversus venena commendatur, sed et contra varios morbos. Floridae insulae incolae infantium labiis perforatis ea imponunt, sic a veneno illaesos

Marginal notes: Galen. in Euporistis. — Galen. simpl. 11. l. 5. — Mizald. cent. 6. aphor. 96. — Hippocrates de morb. mulier. — Galen. Eupor. l. 2. c. 42. — Horn. Method. ad praxin. l. 2. p. 245.

illaesos fore sibi persuadent. Andernacus collyrium ex eodem, cum thure, plumbo usto, opio etc. et aqua pluviali conficit. Idem, aceto incoctum vel tritum, porrigini et impetiginibus inungitur, cum lenticula et sevo cervino, lentigines de facie tollit, accensum, nidore suo morbum comitialem prodit, adversus scrophulas tritum cum spongiis, in quibus lapides reperiuntur: aequali mensura ex vino aut aqua quotidie bibitur, ad polypum cum sandaracha naribus inflatur, ad dentium albedinem in cinerem in olla nova redactum, cum mastiche, et sale ammoniaco miscetur; crudum inque aceto fervefactum, maxillarum a dentitione dolorem adimit, adustum et cum vino tritum, deinde circumlitum, vacillantes dentes confirmat. Haemoptoicis cum tragacantho medetur, dysenteriam seu ustum, seu in galredam redactum, sanat, ad vomitum, cum sulphuris vivi pusillo, in ovo sorbili exhibetur. Sextus combustum ex oxymelle splenem siccare affirmat. Ad colicam ex iisdem teneris remedium Marcellus habet, cuius descriptionem apud Aldrovandum vide. Contra lumbricos Galenus cum ebore propinat. Sunt, qui cretam, semen sanctum, vitellum assum admiscent, et cum melle placentam parant. Ad profluvium denique muliebre, et praefocationes uterinas adhibetur. In *Differentiis* nihil fere occurrit, praeter ea, quae apud Nierembergium leguntur. Cervinum, inquit iste, non simplex, Novae Hispaniae genus. *Maccama* vocant. Quidam rubei, quidam albi toti. Hos cervorum Reges dicunt Indi, et *yztac maccame* appellant. Alii nostratibus aut iidem, aut valde similes forma, magnitudine, ingenio, *Aculhuame* nuncupant. His minores *Quauhtlamacame* in magnam generositatem degenerant a cervina timiditate, efferociunt vulnerati, adoriuntur venatores, saepe occidunt. Eiusdem molis et moris sunt *Thalhuicamacame*, sed impares animo. Minimi sunt *tamamacame*, fortasse potius caprarum genus. In

Nieremb. H. E. l. 9. c. 59.

Duarhe, Xapida, et aliis novi orbis plagis, cervorum erant armenta, quemadmodum nobis boum, prout superius diximus, domi pariunt, nutriunt. Soluti, per nemora pastum quaerendo luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi relictos revisunt, intra cortes claudi se ac nati depastis mulgeri patiuntur, nullum aliud lac, aut ex alio lacte caseus. In aliquibus Occidentis regionibus vexati caesique a venatoribus quaerunt herbam Atochielt, sic vocant Barbari, et species pulegii est, hac recreantur restauratione virium, novam pernicitatem acquirunt, maioris illis usus est, quam dictamni virtus. In Virginia cervi longiore cauda sunt praediti, quam nostrates, et cornuum extrema in dorsum recurva habent. Cervorum Americanorum quoddam genus Lerius vocat *Seouassou*, qui differunt a nostris, quod multo sint humiliores, minora gestent cornua, et aeque pilos demittant, atque nostrates caprae. In plagis novi Mexici caudam habent valde pilosam, alii prolixam, non aliter, ac mulae, cuius aequant aut superant molem. Maximi roboris sunt. Dux quidam Hispanus duos iniunxit mansuetos rhedae suae vehendae. De *Cervo palmato*, ita *Aldrovandus*: Diximus ex Iulio Capitolino, Gordiani silvam memorabilem pictam in domo rostrata Cn. Pompeii, inter alias picturas, cervos continuisse CC. palmatos, hosque Gesnero primum visos, eosdem cum dorcadibus platycerotis. Caeterum cum postmodum Ioan. Caius medicus Britannus haec illi cornua ex Britannia misisset, mutata sententia, doctissimo illi medico, qui cervum palmatum revera esse iudicabat, quod et mihi videtur, assensit. Nam cum cornua haec aut aequent, aut etiam superent, et longitudine et crassitudine cervinum, consonum est, corpus animalis, cervi potius, quam platycerotis simile esse. In Persia circa Schamachiam, Karabach, et Morage, specie Damae, subfulvos, cornua retrorsum incurva, absque nodis habentes, quos Turcae Tzeiran, Persae Ahu inveniri, Olearius auctor est.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 28.

Olear. Itiner. Orient. p. 312.

M ARTH.

ARTICULUS VIII.

De Tragelapho et Tarando.

Aldr. Hist. Bisulc. c. 29. Tragelaphus inde nomen sortitus esse videtur, quod hirco et cervo sit similis. Volaterranus et Gesnerus Hippelaphum Aristoteli dici volunt, seu a similitudine ita dicatur, iubam enim habet, seu a magnitudine, ut hipposelinum, maior enim et crassior cervo est. Germani Brandhirsch vocant, seu, quod sit nigrioris coloris, quam cervus, ut Agricolae placet, seu, quod loca, in quibus carbones fiant, frequentet et herbis ibidem nascentibus pascatur, ut Fabricio visum. Maior est et robustior cervo. Villos nigros in gutture, longos in armis gerit. Ideo a cervo barba tantum et armorum Plin. H.N. l. 8. c. 32. villo distare scripsit Plinius. Suprema pars dorsi cinerea est, ventris subnigra, villi circa genitalia nigerrimi. Caeteris a cervo non differt. Non alibi, quam iuxta Phasin amnem nasci prodidit Plinius, sed falso. Nam et apud Arachosios inveniuntur Tragelaphi, et in Torantinis Koenigsteinianisque Misniae saltibus Boheminae vicinis capiuntur. In Anglia quoque cervi nigricantes reperiuntur, ab his forte non diversi. *Tarandus* Barbaris Pyrandrus, et Pyradus, Hesychio forte ξάνδαρος, Septentrionalibus *Rebenschier* dicitur. Magnitudo ei, quae bovi, caput maius cervino nec absimile, villus albus magnitudine ursorum. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Pectus habet toro-Aldrovan. Hist. Bisul. c. 30. sum, ungulas bifidas, concavas et mobiles. In cursu enim eas explicat. Ipse ad celeritatem expeditissimus, ita, ut et summas nives calcet non impressis alte vestigiis, et pernicitate insidiantia in vallibus animalia effugiat. Cornua gestat praealta, quae statim a fronte ramis duobus latis mucronantur quasi in digitos. In medio ramulus veluti internodium interiectus, inde rursus in ramos latos digitorum expansorum specie mucronatos exeunt. Cornua sunt alba, venulisque longis distincta. Differunt ab alces cornibus altitudine, a cervi latitudine, ab utrisque colore, et ramorum multitudine. Currendo ea in tergum demittit, nam stanti frontem pene rami inferiores tegunt. His inferioribus concreta frigoribus flumina ad potum capiendum rumpere fertur. Silvarum fructibus et arborum musco vescitur. Latibula struit in montibus Septentrionalibus, et in Mosibergum aliosque Norvegiae montes intensioribus frigoribus procedit. Capitur ab hominibus ad usus domesticos. Nam ad conficienda itinera domatur a cursoribus, ad opera rustica ab agricolis. Caro eius e ferinis illorum locorum optima et delicatissima. Natura animal esse gregale, et mille tarandorum armenta in vastis septentrionis silvis aliquando conspici ferunt. Foemellae ramis carent. Reperiuntur in Norvegia, Suecia, Laponia, et Polonia. Augustam Vindelicorum bini cum sellis, phaleris, et frenis erant aliquando adducti. De coloris in ipso mutatione ita *Solinus*. Hunc tarandum, affir-Solin. Polyhist. c. 33 mant, habitum metu vertere, et cum delitescat, fieri similem, cuicunque rei proximaverit, sive illa saxo alba sit, seu fruteto virens, sive quam aliam praeferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra Chamaeleontes. Sed et Polypus, et Chamaeleon glabra sunt, et pronius est cutis laevitate speculi modo proximantia aemulari. In hoc novum est, ac singulare, hirsutiam pili colorum vices facere. Caeterum, quis ille Plinii et Solini Tarandus sit, nec Gesnerus quidem recte nosse visus est. Nam modo cum Turone, modo cum Rangifero, de quo in sequentibus eundem facit. Icon, quam hic damus, verissima esse creditur.

ARTICULUS IX.

De Rangifero.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 31. In Descriptione Rangiferi, quem *Reen* vocant, non conveniunt auctores. Albertus speciem cervi repraesentare dicit, sed maiorem esse corpore, colore insignem, et ad fugam celeberrimum. Tres secundum eundem cornuum ordines in capite gerit, ita, ut in singulis bina sint cornua, et caput eius virgulis compositum videatur. Ex his duo caeteris maiora, in loco cornuum cervi, quae ad perfectam magnitudinem augentur, adeo, ut quinque cubitorum mensuram aliquando attingant, et ramis viginti quinque conspiciantur. Duo etiam in medio capitis, ut damarum habentur, mutilis et brevibus ramis mucronata. Denique alia in fronte antrorsum versa, ossibus similiora, quibus in pugna potissimum utitur. Olaus Magnus tricornem esse scribit, de genere cervorum, sed longe proceriorem, velociorem, longiorem. Rangiferum dupliciratione dici, tum quod in capite alta cornua, velut quercinarum arborum ramos ferat, tum quod instrumenta cornibus pectorique, quibus hiemalia plaustra trahit, imposita, ranga et loga patrio sermone vocentur. Cornuum vero duo caeteris maiora, eo loco habere, quo cervus, aliud in medio capitis, ramusculis circumstantibus caeteris brevioribus situm, quo contra infestas bestias pugnat. Iubatum gerere collum, et ungulas rotundas. Iohannes Agricola tridentem duntaxat in fastigio cornuum habere, et in saltibus Poloniae reperiri prodidit. Iulius Caesar bovem cervi figuram facit, cuius a media fronte inter aures, unum cornu exsistat excelsius, magisque directum his, quae nobis nota sunt cornibus. Ab eius summo, addit, sicut palmae ramique late diffunduntur. Descriptio Damiani a Goes, alci potius, quam Rangifero competit. Appollonium Menabenum Medicum si sequimur, sunt ex genere cervorum, altitudine et crassitudine asello pares, tibiarum gracilitate superant. Caput habent instar vituli, collum iubatum velut equus, cornua frondosa, laevia, gracilia, oblonga, ad tergum porrecta. Caetera, habita ratione et servata magnitudinis proportione, cervos communes imitantur. Taceo Iulium Caesarem Scaligerum, qui rangifero ab Olao Magno tributa alci adscribit. Utut vero sit, distinctum ab Alce, vel inde colligere licet, quod Olaus Magnus rerum septentrionalium peritissimus diversis locis de iisdem agat. Inveniuntur in Lapponia, Suecia, Norvegia, et vicinis Arctico locis. *Cibus* ei muscus montanus, candidus, praesertim hieme nivibus in superficie soli coopertus, quas licet densas naturae instinctu perforat, cibum quaesiturus. Aestate vero foliis ac frondibus arborum, stando eundoque melius, quam se inclinando floribus ac herbis, propter cornua nimis antrorsum incurvata vescitur, idqne laterali et obliqua capitis inclinatione. Educti in transmarinas terras non diu supersunt, ut in Holsatia et Prussia compertum. Huc a Gustavo Rege Anno 1533. missi, et silvestri libertate donati, an sobolem reliquerint, nunquam comperiri potuit. Quia vero et silvestres sunt et domestici, horum lac, pelles, nervi, ossa, caro, ungulae, pili, usibus humanis inserviunt. *Lac* nutrimentum est domesticum, ferum, potus. *Pellis* tegendis et corporibus et lectis, et equorum sellis inservit. Quia valida et tenax, ad culeos et diversorum opificum folles adhibetur. *Nervi* loco lini consuendis vestibus deputantur. *Ossa* et cornua ad arcus parandos sumuntur. *Carnes* vento et fumo siccatae ad plures annos durant. Ungulae spasmaticis prosunt. *Pilis* pro farciendis sellis et pulvinaribus utuntur.

Caesar. l. 6. de bello Gallico.

ARTICULUS X.
De Alce.

Aldr. Hist. Bisulc. c. 32

Paufan. In Eliacis, et Boeoticis.

Sed et de fera *Alce* mire Auctores discrepant. Pausanias speciem inter cervum et camelum facit, nasci apud Celtas, explorari investigarique ab hominibus non posse, hominum odore a longe percepto, in foveas et profundissimos specus sese abdere. Secundum Caesarem, sunt in Hyrcinia silva, earumque consimilis capris figura et varietas pellium, sed magnitudine paullo antecedunt, mutilaeque sunt cornibus, et crura sine nodis articulisque habent, neque quietis causa procumbunt, neque si quo afflictae casu conciderunt, erigere sese aut sublevare possunt, etc. Plinius jumento similem facit, ni proceritas aurium et cervicis distinguat. Haud illi dissimilem, notam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam Machlin, sed nullo suffraginum flexu, ideoque non cubantem, sed acclivem arbori in somno, eaque incisa ad insidias capi, alias velocitatis memoratae. Labrum ei superius praegrande, ob id retrogredi in pascendo, ne in priora tendens involveretur. Idem apud Solinum legimus. Dodoneus huc Strabonis verba trahit, qui dicit: Alpes peculiaris formae belluam, ut memoriae prodidit Polybius gignere, habitu quidem ad cervi staturam, collo duntaxat excepto et villis, in quibus capro per quam similis est, gerereque sub mento carnis globum ad palmae magnitudinem, capillosum, crassitudinem pro equini pulli cauda habentem. Cardanus alcem a Iulio Caesare descriptam putat, aliis creditam, magnum animal appellat. Scaliger licet duas alces esse dicat; hoc tamen animal bisontem nuncupat. Olaus hanc feram alcem ubique vocat, et onagrum. Erasmus Stella medium, quasi genus inter equos et cervos alcem ponit, easdemque cornua quotannis amittere. Levinus Lemnius caprarum esse generis credit. Miechovius crura absque articulis praelonga habere, ut bisontes, ait. Germanis dicitur Elend, seu miseria, tum quod singulis diebus morbo comitiali laboret, nec citius ab eo levetur, quam dextri posterioris pedis ungulam auriculae sinistrae immiserit, tum quod levissimo etiam vulnere accepto, exspiret. Caeterum magnum animal ita describit Cardanus. *Sub boreali polo animal nascitur cervo simile, cruribus anterioribus longioribus, carneam habens promuscidem, brevem tamen. Habet cornua peculiari quadam forma praedita, et nulli ferme animali similia. Nam crassa ab imo, ubi ascendunt, latiora palmo sunt.* Menabenus vero hanc partium exteriorum descriptionem dedit. *Habet hoc animal crassitiem, altitudinem* et proceritatem mediocris et pinguis equi. *Humeri* depressiores et humiliores sunt partibus posterioribus. *Capite* aliquantulum pronum incedit. A summo capite usque ad humeros, et maxime in cervice est huic magna *pilorum* prolixitas et silva, ita, ut collum et barbam hirci repraesentet. In aliis corporis partibus pilorum longitudine non differt ab equo, sed densitate superatur, crassitie vero superat. *Color* plerumque vergit ad cinericiam albedinem, pro vicissitudine tamen anni temporum, pili varias habent in colore mutationes. *Caput* est oblongum et gracile, si conferatur cum toto corpore. *Labra* magna, prominentia et crassa, et maxime superius, quod *promuscidem* Cardanus vocavit. *Os* longum. *Dentes* non admodum magni, nec longi. *Aures* longae lataeque. Foemineus sexus cornibus caret, ac masculinum genus multifida et ramosa cornua producit, sed non tam longa et frondosa, ut cervi vulgaris. Latiuscula sunt crassitie fere duorum digitorum transversorum. Si unius cornu figuram spectas, triangularem fere formam deprehendes, et magnae avis

Caesar. l. 6 de bello Gallico.

Plin. H. N. l. 8. c. 15.

Solin. Polyhist. 32. et 33.

Strabo Geogr. l. 4.

Lemnius in Mirac. Nat.

Cardan. l. 10. de subtilitate.

avis alam extensam dices, si pondus, duodecim fere librarum maiorum erit. Cornua, addit idem, mutat hoc animal statutis quibusdam temporibus, ut cervi solent. Unum aliquamdiu fuit apud me, quod, ut matura poma solent, sponte deciderat. Id stirpe manifeste dignoscitur, duo alia parva habeo, duorum aut trium forte ab ortu mensium, paullo ante animalis mortem abscissa, quae molli quadam lanugine, sanguine etiam imbuta erant. Est praeterea obeso et grandi ventre ut vaccae sunt. Cauda mirum in modum brevis, ungulae bifidae, ut bobus. Et haec omnia *Dodoneus* ad alcem refert, quae alibi, DEO volente, examinabimus. De *Pelle* scribit Gesnerus, densam et solidam esse, ut validos etiam ictus punctim caesimque factos avertat, et ferrei thoracis instar hodie expetatur. Ad thoraces ab alutariis piscium adipe praeparatur, ut imbrem arceat. A cervina, cui similis est, inspirata discernitur. Transmittit enim spiritum, ut ab opposita manu percipiatur, quod sit meatibus plena, et concavos pilos habeat. Gesnerus tamen in ungula integra, quam cum ima parte tibiae pilosa se vidisse affirmat, nullam in pilis cavitatem reperit. Possunt tamen meatus, qui in vivis erant, in mortuis collabi, praesertim longo post tempore. *Cornua*, idem libras circiter duodecim appendere tradit, esseque longitudine fere duorum pedum, non ramosa, ut cervorum, mucronibus tamen aliquot divisa, dodrantem lata, armi potius, quam cornu figura, et advehi ex Lithuania. Cornu vero magnae ferae nomine ad Aldrovandum missum, septem tantum libras duodecim unciarum appendit, ea iuxta caput crassitudine, ut vix manu comprehendi possit, quinque ornatum mucronibus hinc inde binis, mox ab uno latere, alio, et ab altero, etiam alterius ostendens rudimentum, latitudo inter primos ramos trium fere dodrantum. Tota fere tibia simul cum unguibus libras pendebat tres cum dimidia. Icon,

Gesnerus in Alce.

quae hic exhibetur Aldrovandi e
Ad *Naturam* ipsius spectat, quod a
nimal hoc a venatoribus agitatum a
aquas confugiat, et aquam ore hau
stam, fervidam in canes evomat
quod raro solum conspiciatur, se
terra nivibus obtecta multa progr
diantur simul: Unum procedit pr
perando, ut occasio postulat, ali
singula sequuntur eundem tenore
et modum servando, et primi vest
gia calcando, ita, ut si quis rei i
scius ipsa insequatur, unius tantu
vestigia se cernere existimet: quo
sitis laborisque adeo sit patientis
mum, ut diem noctemque immens
spatia privatum cibo, conficer
possit, quod pulli captu adeo suc
cessive mansuescant, ut naturali u
gente siti maxima cerevisiae vasa
discumbentibus propinata ebibant
quod tantam vim in ungula gerant
ut tactum ictu lupum illico interi
mat, et elabente cane, opposit
arbor elidatur, quasi fungus adesset
De *Usu* in cibis, hoc dixisse sufficiat
carnibus ubique vesci regionis inco
las, et recentibus, et sale conditis
crassi tamen et melancholici succ
apparere. In *Medico usu*, *cornua*
nervi, et *ungulae*, laudantur. *Cor*
nua olim inter adstringentia dun
taxat habebantur, post inter antiepi
leptica relata sunt, modo inter fe
stum assumtionis B. Mariae virgin
et nativitatis eiusdem abscinderen
tur. Alii, die Aegidii festo dem
debere opinantur. *Nervi* ad spa
mum in Suecia adhibentur. Modu
adhibendi, zonam ex eo facere, e
membro laeso circumligare. *Un*
guis seu ungula, Epilepsiae et hyste
ricae affectioni convenit. Condi
tiones ad efficaciam requisitae, a
Olao Magno ponuntur. Ungul
exterior, inquit ille, dextri later
posterioris pedis onagri, sic alcen
vocat, masculi, qui non genuit, ab
scissa a vivo pede securi, vel ali
instrumento avulsa, post mediu
mensis Augusti, spasmum aut mor
bum caducum patienti adhibita
continuo sanat. Applicatur recte,
si vel sinistrae manus annulari adponatur, vel annulus ex eodem factus,

eidem indatur, vel pars unguis sinistrae palmae imponatur, manusque in pugnum complicetur, vel eiusdem portiuncula in aurem sinistram missa, et aliquandiu veluti scalpendo moveatur. Suffocatae mulieri, rasura cum zedoaria, anaticis partibus feliciſſime exhibetur. Formulas ex ea antepilepticas in auctoribus vide.

ARTICULUS XI.

De Rhinocerote.

Rhinoceroti nomen a cornu, quod in nare pullulat, nomen datum est. Quidam apud Diaconum, *bovem Aegyptium* appellant: alii ex Pausania, *Aethiopicum quadrupedem* seu taurum, sed falso. In Aegyptum non potuit, nisi fortuito casu inferri. Pausanias vero in Aethiopia taurum esse dicit, qui ob similitudinem cornu ab ignaris Rhinoceros appelletur. Nullum animal est, cuius *descriptio*, inquit Aldrovandi continuator, magis sit in lubrico. Et certe Plinius breviter se expedit. *Vnum ei in nare cornu, longitudinem cum elephante parem, crura multo breviora, colorem buxeum.* Tantundem et Agatharchides apud Photium protulit. Nicolaus de Comitibus Venetus Rhinocerotem suillo capite, bovina cauda, elephantino colore, cornu bipedalis longitudinis gerentem nobis fingit in provincia Mangi. Aelianus, qui Graecorum permultis et Romanorum visum et bene notum describere frigidum esse putat, in summa nare cornu gerere ait, mucronis acuti, robore nec ferro quidem concedens, pellem tantae firmitatis, ut aegre iaculo penetrari queat. De *Cornu* maxima est discrepantia. Tertullianus unum tantum adsignat: Martialis vero duobus depraeliari scribit. Utrumque hoc, secundum eundem in capite, secundum alios in humero dextro alterum et brevius esse. Nummus Domitiani utrumque in naribus ponit. Alii maius cornu in naso, minus in fronte, aliquo supra spatio collocant. Sed nec de *forma* eiusdem conveniunt. Alii rectum instar tubae, linea nigra transcurrente ponunt, alii sine linea. Artemidorus apud Strabonem, qui Rhinocerotes longitudine parum ab elephantis excedere, magnitudine tauri, forma apro proxima esse ait, recurvum et omni osse durius facit. Diodorus Siculus, Agatharchides et Solinus repandum vocant. Addit Artemidorus, belluam duo cingula tanquam Draconum volumina dorso usque ad uterum circumeuntia habere, alterum iubam versum, alterum ad lumbum, haecque de ea a se dici, quod sibi visa esset. At Bontius, quem in Capra Pazaartica citavimus, quique Rhinocerotem vel centies non tantum caveae inclusum, sed et in silvis vagantem vidit, ita nobis eum describit. Cute e nigra est cinericia, instar Elephantinae, rugosa admodum, cum profundis plicaturis circa latera ac in dorso crassam admodum habet pellem, ut, quae ictui Iaponicae machaerae facile resistat. Neque enim haec bestia, ut apud nos pingitur, scutis munita est, sed hae plicaturae hos clypeos mentiuntur, neque una pars durior est altera. Rostro est porcino, sed ante acutiore, neque tam obtuso, in cuius extremitate cornu istud extat, unde nomen sortita est bellua, aliud altero maius pro actate Rhinocerotis. Colore etiam cornu variat, modo nigrum, modo cinericium, modo album est. Magnitudine autem corporis mediocris staturae, Elephantem proxime accedit mediocrem, nisi quod pedibus sit longe humilioribus, et propterea etiam tam conspicuum non est animal. *Locum* si quaeras, invenitur in Africae desertis, Abasia, multis Asiae locis, regno Bengalae, et Iacatru. Nec aevo Aristotelis Graecis notus erat, nec Romanis ante annum urbis conditae DCLXVI. Quis

Diacon. l. 16. Pausan. in Boeoticis.

Plin. H. N. l. 7. c. 20.

Photius Biblioth. Cod. 250.

Ael. H. A. l. 17. c. 44.

Tertull. l. 3. contra Praxeam. Rer. Indicar. relat. l. 3. c. 7.

Strabo Geogr. l. 16.

Diodor. Sicul. Bibliothec. l. 4.

Solin. Polyhist. c. 63

Bontius Medic. Indor. p. 16.

Locus.

Tab: xxxviii

RHINOCEROS. Hornnase Rhinocer.

Quis primus monstraverit, inter antiquarios non convenit. Dio ab Augusto primum in triumphali pompa traductum ait: At Plinius Cn. Pompeium ludis primum exhibuisse tradidit. Ideo Solinus: Ante ludos Cn. Pompeii Romana spectacula Rhinocerotem nescivisse reliquit. Herbis et virgultis perquam spinosis vescitur, nam linguam habet asperrimam. De *Natura* hoc duntaxat constat, cum Elephante inimicitias gerere, nec saevire in hominem, nisi lacessitum. Dimicaturus cornu ad saxa limato praeparat se pugnae, in dimicatione alvum maxime petens, quam scit esse molliorem, perruptoque carnium ambitu exanguem facit, quod, si alvum contingendi copia non datur, contra ipse a proboscide et dentibus ictus deficit, et opprimitur. Irritatus, inquit Bontius, hominem simul et equum, tanquam pulicem prosternit, quem deinde lambendo necat, dum asperitate linguae cute ac carne usque ad ossa hominem denudat. Sclopeto laesus, dum per silvas fugit, quicquid obvium est, cum summo fragore ac horrore audientium prosternit, etiam satis crassas arbores. Historiam insignis eius ferocitatis vide apud eundem. Huc pertinet ex eodem et illud, quod coeno mirifice gaudeat, nec prius etiam irritatus vindictam exerceat, quam catulo suo providerit. *Voce* sues imitatur. Grunnit enim. *Carnibus* vescuntur Mauri, quae tam nervosa, ut dentes ferratos exigat. Cutis in vino macerata a Zacuto in malignis propinatur. Cornu veneno extinguendo quidam propinant, lautioribus apud Romanos pro gutto in balneis erat. In eo oleum asservabatur loturis idoneum. In *Genera* quaedam distingui, affirmare non ausim. Dicitur tamen in Africa deprehensus magnitudine asini silvestris, cornu bicubitali, pedibus cervinis, auribus equinis, cauda bovina.

Dio Hist. l. 51. Plin. H. N. l. 8. c. 20. Solin Polyhist. c. 30. Bontius l. c.

CAPUT III.

De Ruminantibus non Cornigeris.

ARTICULUS I.

De Camelo.

Hactenus de ruminantibus Cornigeris actum est, sequuntur non ruminantia, *Camelus* nempe, et *Camelopardalis*. *Camelus* vel ab Ebraico Gamal, quod Camolum significat, vel a κάμνω laboro, quod sit animal ad labores dossuarios aptissimum, vel ab χαμαὶ humile et breve, quod, quando onerantur, ut humiliores fiant, accumbant, vel quasi κάμμηρος curvus, quod media femora curvet, utpote iuxta crurum altitudinem concisum ac decurtatum, ut Artemidorus ex Eveni sententia derivat, dicitur. Bisulcum est animal, sed ita, ut a posteriore parte ad secundam usque digitorum flexionem *pes* bipertiatur, at anterior leviter bipertitus sit, ad primos usque eorundem nodos, fissurarum vero intervalla expleat quid, quale et anseribus. Peculiaris ipsis in dorso *gibber*, quo caetera animalia carent. Habent et inferne alterum superiori simile, quo reliquum fulcitur corpus, ubi genua submittit. Papillae ei quaternae, quot et vaccis. *Cauda*, asininae similis. *Genitale* pone idque tam nervosum, ut ex eo confici possit, quo arcus fidissime intenduntur. In unoquoque crure genu unum, neque plures plicaturae, ut Herodotus innuit, verum tot videntur, quod alvo subducta sint. Similis bubulo *talus*. *Clunes* pro corporis ratione exiguae. *Fel* non discretum, sed venulis quibusdam confusum. Nulli in superiore maxilla priores *dentes*. Soli ex non cornigeris duo ventriculi, quod spino-

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 34. Descriptio. Arist. H. A. l. c. 1. Scalig. c. 6. Arist. H. A. l. 5. c. 2. Herodot. in Thalia. Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 14.

spinosum ligneumque alimentum depascatur. Ideo et membrana oris interior ex toto aspera est, et ea, quae ventribus obducitur similiter. Medullae et sevi apud auctores quoque mentio. Reperiuntur in Africa et Asia, apud Bactrianos inprimis et Arabes. Anaxagoras etiam in Ionia ad urbem Clazomeniam, agros suos gregibus et camelis depascendos reliquit, ut ex Suida vertit Hieronymus Wolfius. Romae superato ad Rhyndacum amnem Mithridate, primum visos putavit Sallustius, at poterant bello Achaico et Asiatico videri. Ptolomaeus Lagi Bactrianam totam nigram inter alia spectacula exhibuit. Delectantur spinoso ligneoque alimento, iunco praesertim, cuius summitatem saepenumero abrodunt. Sed nec hordeum purum vel cum foeno, vel gramen tenue et humile negligunt; saepe et carduis contenti. Hodie Arabiae deserta transmittentibus hordeacea liba quinque, quae malum Cydonium magnitudine non superent, quotidie dantur. De *Potu* ita Solinus: Sitim etiam in quatriduum tolerant, verum cum occasio bibendi data est, tantum implentur, quantum et satiet praeterita desideria, et in futurum diem prosit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt, denique nisi coenosior liquor fuerit, ipsi assidua proculcatione limum excitant, ut turbetur. At recentiores etiam in duodecim immo in quindecim dies totos, si fors ferat, abstinere potu solere scribunt; immo oculatorum fide constat, in hara et Biled-Elgerid nunquam bibere, quam diu viride gramen, quod depascant, invenire possint. De *Generatione* hoc habemus, a C. Plinio prodi, aversum coire, ab Aristotele non item. Huius enim verba: Cameli sedente foemina coeunt, nec aversi, sed complectente mare ut caeterae quadrupedes agunt, et coitum toto die exercent. Petunt recessuum solitudines, cum libet coire, nec aliquis eo tuto accedere potest, praeterquam pastor armenti. De gestatione et partu, non conveniunt auctores. Suidas, decem menses gestare, undecimo parere, et anno intermisso rursus prurire scribit. Secundum Plinium duodecim mensibus ferunt, a trimatu pariunt vere, iterumque implentur a partu. Aristoteles vero, gestationi duodecim duntaxat menses assignat, et semper unum tantum modo parere, et quidem, κατὰ τὸν μαιμακτηριῶνα μῆνα, scribit. Alibi tamen decem duntaxat mensium meminit, et vernalis temporis. Tres inprimis hostes habent, *Equum*, *Leonem* et *Tabanum*. De equo Cyri historia testatur, qui immissis contra Croesi equitatum camelis, eundem dissipavit, quod equi ne olfactum quidem camelorum paterentur. A leonibus infestari, Aelianus auctor est. A Tabanis ne infestentur, omnium piscium adipe Arabes eosdem inungunt. Inter *Morbos*, quibus vexantur, podagra est et calvities. Illa facile moriuntur, hanc cum hominibus communem habere, proditum auctoribus. Rabie corripiuntur genituræ cupidi, adeo, ut iniuriae aliquando illatae memores, in obvios et ductores ad internecionem usque desaeviant. Quadraginta diebus totis id fieri, quidam prodidere. Affectionem describit Hieronymus, in quibus inquit: Camelum Bactrum enormis magnitudinis, qui multos iam obtriverat, triginta et eo amplius viri, distentum solidissimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, spumabat os, volubilis lingua turgebat, et super omnem terrorem rugitus personabat immanis. De *Aetate* non convenit inter scriptores. Aristoteles plusquam quinquaginta annis vivere scripsit. Solinus in centum durare, nisi forte translati in peregrina, insolentia mutati aeris morbos trahant. Plinius quinquagenis annis, quosdam et centenis vivere prodidit, quod de Bactrianis ab Aeliano sumitur. Ad *Ingenium* et *Mores* spectant, *vindicta*, *docilitas* et *musices amor*, *verecundia*, *pietas* et φιλοστοργία. Percussus aliquando iram reponit longo

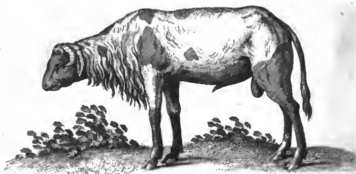
Marginalia (left column): *Locus.* — Plutarch. in Lucullo. — Lucian. in Prometheo. — *Cibus.* — Galen. Antid. l. 1. c. 14. — Varro m. l. 1. c. 7. — Solin. Polyhist. c. 62. — *Generatio.* Plin. H.N. l. 10. c. 63. — Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Marginalia (right column): Aristot. H. A. l. 5. c. 15 — Arist. H. A. l. 6. c. 26. *Inimicitiae.* — Aelian. H. A. l. 17. c. 36. — *Morbi.* Aristot. H. A. l. 8. c. 22. — Hieron. in vita Hilarionis. — *Aetas.* Aristot. H. A. l. 6. c. 26. Solin. Polyhist. c. 62. — Plin. H.N. l. 8. c. 18. Aelian. H. A. l. 4. c. 55 — *Ingenium.*

Ovis Peruana. Tab: XLVI

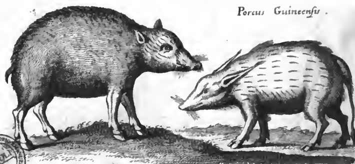

Aries Guineensis.

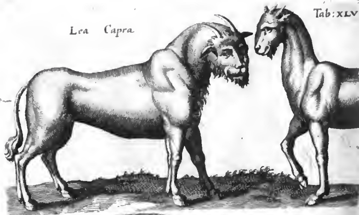

Zain₉ f. Tajacu. Porcus sylvester.

Porcus Guineensis.

Tab: XLV
Lea Capra

Ouis Cretensis.

Camelo - Pardalis

Dromedarius

Camelus

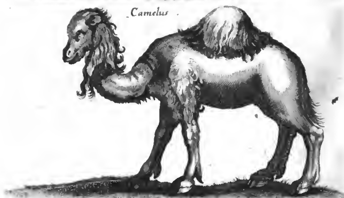

Tab: XLIII

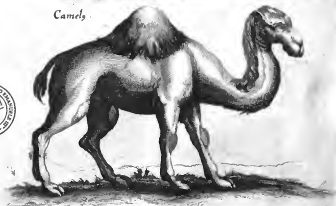
Camelus Bactrianus seu Dromedarius

Camelus

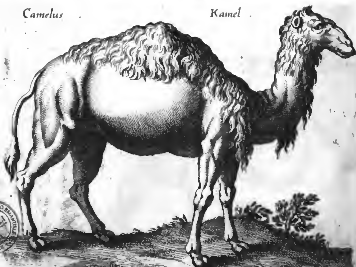
Camelus

Tab: XLII

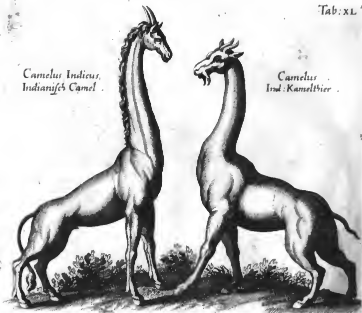

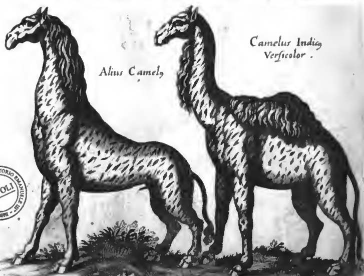
Dromedarij

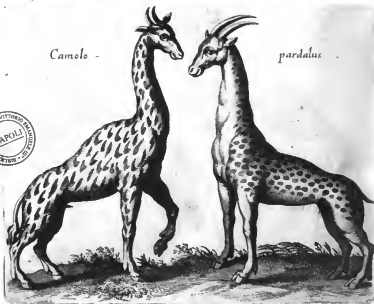

Tab: XL
Camelus Indicus,
Indianisch Camel .
Camelus
Ind: Kamelthier .

Camelus Indicꝰ
Versicolor .
Alius Camelꝰ

Tab·xxxix.
Camelo-pardus seu Girafra.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

Camelo - pardalus.

go tempore, et ubi occasionem nactus fuerit, malum retribuit. Ad tympani sonitum choreas ducere edocetur. Includitur, inquit *Leo Africanus*, iunior camelus, ubi pavimentum praecalidum sit, ut alternatim pedes attollat, dum calor urget, idque frequentissima alternatione facit, dum hunc, dum illum pedem attollit pungente calore, atque interim semper ad fores tympanum percutitur. In schola huiusmodi scholasticus hic exercetur ad annum integrum, aut circiter. Usu igitur confirmato hac diuturnitate, quotiescunque tympani sonitum audierit, eadem pedum alternatione, eodemque loco persistens, dum insonet tympanum, choreae ductum spectatoribus prae se fert. Musica delectari vel exinde colligas, quod fessus non verberibus, sed cantu ad progrediendum invitetur. In matrem tanta est reverentia, ut eam nunquam ineat, nec se, ut faciat, cogi patiatur. Opertam cum aliquando violasset, admissorem paulo post necavit. *Verecundiam* de generatione exposuimus. *Pietatem* compassio exprimit. Tota nocte manducant, quod si aliquis in stabulo aegrotet, cibo abstinent. φιλοστοργίας Indi detexere. Cum celeritate maxima uti cupiunt, foetus cameli per aliquot milliaria cum matre abducunt, illa abacta, pullos relinquunt. Dum redeunt, mater passus dupplicat, quo citius pullis restituatur. *Usum* in pluribus praestat. In *Medicina caro* provocat urinam. *Adeps* gibbi suffumigatus confert haemorrhoidibus. *Cerebrum* exsiccatum cum aceto epilepsiae. *Fel* cum melle potum anginae. *Sanguis* conceptioni et praefocationi matricis, si post purgationem menstruorum adhibeatur. *Lac* ventrem lenit, valde subtile et aquosum, asthmati confert, et desiderium cibi excitat. *Urina*, quae fullonibus utilissima, quod apud Plinium legimus, ad dentes quoque dealbandos et purgandos, vim habere credebatur. *Cauda* arefacta solvit anum. *Fimi* cinere cum oleo mixto crispatur capillus. Idem albus cum melle tritus tumores reprimit, et vulnera mundat. *Setae* e cauda contortae et alligatae sinistro brachio quartanis medentur, si credere fas est. Invenit et *in cibis* locum. Arabes novimus camelorum lacte vesci. Carnes, teste Galeno, Alexandrinis in usu. Heliogabalus aliquoties in coena exhibuit, et calcanea, quia maxime tenera, Apicii exemplo, comedit. Apud Iudaeos inter vetitos cibos habebatur. Carnem et lac quidam inter suavissima censent. Hoc partui vicinarum caseosae et butyrosae substantiae minus habet. In *bellis* adhibitos passim apud Historicos habetur. Hinc armaturae, qua in expeditionibus muniuntur, nomina, de quibus si DEUS voluerit in Philologicis. Itinera in Arabia, Aegypto, etc. vel hodie absque camelis confici non possunt. Sunt et oneri ferendo accommodati, sed nec ultra iustum pondera recipiunt. Sexcenta pondo communiter gestant, licet, si necessitas urgeat, mille ferre possint. Dum onerantur, aut onere levantur, in ventrem procumbunt, et ut sentiunt se aequale viribus suis onus impositum, exsurgunt, nec plus recipiunt. Africani molestias itineris non intermissi quinquaginta diebus totis haud aegre sustinent. Species camelorum apud veteres sunt variae Sunt pingues, macri, fusci, albi. Dedit et cursus differentiam. *Dromedarii* enim et *Dromades* dicuntur, qui minoris quidem sunt staturae, sed cursus pernicissimi. Centum et amplius milliaria uno die peragere solere Isidorus Hispalensis habet. Aristoteles equis Nisanis vel potius Nisaeis praeponit. Foeminas esse velociores ab Achmete Seirimio et aliis observatum est. Praecipua differentia a regionibus sumitur. Sunt *Arabici*, *Bactriani* et *Caspii*. Illi, bina tubera in dorso habent. Unde δίτυλοι et διυόγοι dicuntur. Isti fortissimi habentur, et singula in tergo tubera, alterum vero in pectore, cui incumbant, gerunt. Hos ad equorum maximorum magnitudinem accedere Aelianus

Basil. Hexam. homil. 8.

Leo Africanus in Africa.

Aristot. in Mirabil.

Tzetzes Chiliad. 12. c. 404.

Plin. H.N. l. 28. c. 8.

Apul. l. 1. Apol.

Galen. l. 1. de Alim. facult. c. 8.

Lamprid. in Heliog.

Solin. Polyhist. c. 6

Differentiae

Aristot. H. A. l. 9. c. 50.

Solin. Polyhist. c. 62

N

Aelian. H. A. l. 17. c. 34. Purchas. Peregrin. l. 6. c. 1. f. 2.

Aelianus ait. Moderni de Differentiis Africanorum ita agunt, et in his *Samuel Purchasius*. Camelorum tres species habent. Prima vocatur *Hugium* ingentis staturae et roboris pondo mille librarum ferens. Secunda minor, duplici in tergo tubere, oneribus ferendis et equitationi apta, *Becheti* dicta, quam solam Asiatici agnoscunt. Tertiam vocant *Ragvabil*, macilentam et gracilem, ad sola itinera non accommodatam. Eam quippe inequitant, conficitque uno die amplius, quam centum passuum millia. Atque iis Rex Tombuti solet mittere nuntios Segelmessem aut Darham, nongentis millibus passuum distantem, septem aut ad summum octo diebus, sine ulla in itinere mora aut requie.

ARTICULUS II.

De Camelopardale.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 35. — Varro l. 4. L. L. — Solin. Polyhist. c. 43.

Camelopardalis, seu ut aliis placet paullo barbare, Camelopardalus, a Camelo et Pardale nomen sortitus est. Corporis vastitie Camelum, macularum varietate Pardum imitatur. De caetero si Varroni attendimus, nomen hoc Alexandria, unde istud animal Romam erat adductum venit. Multas autem sortitum est appellationes. Dicitur enim *Ovis fera*, quod in aviis regionibus degat, et ovi mansuetudine respondeat, *Nabis* apud Solinum, *Nabuna* Aethiopibus, ut apud Plinium legitur, *Anabula* et *Saffarat* Alberto M. quae nomina ex aliis detorta esse iudico, *Orasius* Maiolo, sed falso, cum Vincentius Bellovacensis pulcerrimum animal esse scribat, Camelopardus vero sit deformis, modernis denique *Giraffa*, ex quo Saffarat corruptum est. Nec Aristoteles eius meminit, nec Aelianus, Strabo vero et Agatharchides ex veteribus in diversa in eo describendo abeunt. Hunc si sequimur, varietatem a Pardale habet, magnitudinem a camelo, monstrosam crassitiem, collum adeo longum, ut summis arboribus pabulum carpat. Apud illum legimus, nulla re pardali similem, cutis varietate hinnulo simillimum. Addit, virgatis pilis distingui, posteriora humiliora esse anterioribus, ut a canda sedere videatur ad bovis altitudinem, verticem sublimiorem camelo habere, ne feram quidem esse, sed pecus. Plinius collo similem facit equo, collo et cruribus bovi, capite camelo, albis maculis rutilum colorem distinguentibus. Dio partes posteriores humiliores habere scribit. Heliodorus tenuem cervicem, de reliqua corporis mole in olorinum collum se tendere ait. Inter recentiores exquisitissime Bellonius et quidem oculatus testis descripsit. Giraffam inquit, Graeci et Latini vocant Camelopardalem. Vidi in urbe Cairo tres, duo cornicula ex fronte eminebant circiter sex digitos, in fronte media tuberculum existebat, velut tertium cornu, altum circiter duos digitos, collum longum septem pedes, cum caput extollit, sedecim pedes a terra effert. Illius longitudo a cauda ad capitis verticem est duodeviginti pedum, tibiae tam altae posteriores, quam priores, at femora anteriora longe altiora posterioribus. Nimirum dorsum a cauda ad summum verticem capitis, velut scala, velutque tectum carinatum attollitur. Totum corpus grandibus maculis distinguitur coloris cervini, obquadratis, sed in collo magisque in corpore quoquo versus latis circiter dodrantem, at clausula macularum alba digito latior. Itaque totum corpus reticulatum est, neque tamen, ut Pardalis maculas habet rotundas, sed aut obquadratas, aut rotundas. Pes est bifidus, ut bubulus, labrum superum longe eminet infra inferum, cauda tenuis et exigua, in acumine pilosa. Iubam habet, ut equus,

Strabo Geogr. l. 16. Agatharch apud Phot. in Bibliotheca. — *Descriptio.* — Plin. H. N. l. 8. c. 18. — Dio Hist. l. 43. — Bellon. observ. c. 9

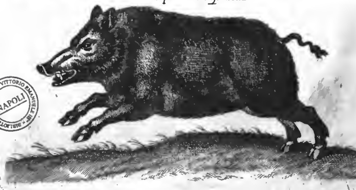
Sus Cornut

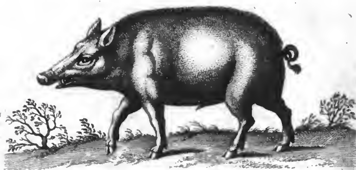
Porcus pumilo Taxus porcinꝰ

Aper . Wildschwein

Verres . Eber

Aper
Wildschwein

Scrofa
Mock

equus, a dorso ad capitis verticem. In gradiendo claudicare videtur, nunc dextris, nunc sinistris, non modo cruribus, sed etiam lateribus, cum ex terra aut potum aut cibum necesse haberet, crura latissime distendebat priora. Nonnisi enim late diductis, longeque diu arcuatis tibiis, cibum ex terra capere potest. Addendum ex Iosaphati Barbari Veneti itinerario, linguam duos pedes longam, subobscuri quasi violacei coloris, teretem sicut anguillis, habere, hac ramos, frondes, herbasque carpere, mira celeritate in os trahendo, ut vix ab attento spectatore videatur. Purchasius ex Fernando Iesuita, tam vastum animal esse scribit, ut eques rectus sub eius dorso transire possit. *Reperitur* in Africa, apud Troglodytas, ut ex Strabone habemus, et Aethiopia. Romanis omnium primus ludis suis exhibuit Caesar Dictator, postea Gordianus decem exhibuit, Aurelianus aliquot in triumpho duxit. Leoni Imperatori oblatus est ab Aethiopibus, Frederico a Sultano Babylonio, Laurentio Mediceo ab alio Sultano. Tractu motuque tam facilem hanc feram Heliodorus prodit, ut eam quo velit, tenui capistro vertici devincto, veluti fortissimo vinculo magister perducat. Iudaeis prohibita est in cibis. Unde forte frequentiorem olim in Iudaea fuisse colligas.

Locus. Solin. Polyhist. c.43 Suidas.

CAPUT IV.

De Quadrupedibus non ruminantibus.

ARTICULUS I.

De Sue.

Nomen. Quinque in descriptione Suis occurrunt nomina, videlicet, *Sus*, *Porcus*, *Scropha*, *Verres*, et *Maialis*. *Sus* Graecis est ὗς, nomen et Apro commune, unde latinum fluxisse videtur. Olim, ut verbis Varronis utar, dicebatur *Thysus* dicta, ab illo verbo quod dicunt θύειν, quod est immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumtum videtur, cuius vestigia, quod initiis Cereris porci immolantur, et quod initiis pacis foedus cum feritur, porcus occiditur, et quod nuptiarum initio, antiqui Reges ac sublimes viri in Hetruria in coniunctione nuptiali, novus maritus et nova nupta primum porcum immolant. Prisci quoque Latini et etiam Graeci in Italia idem fecisse videntur. Nam et nostrae mulieres, addit idem, maxime nutrices, naturam, qua foeminae sunt appellant procum, et Graece χοῖρον, significantes esse dignum insigni nuptiarum. *Porcus* Isidoro quasi spurcus dicitur, quod se coeno et limo illinat, immergat et ingurgitet. Varronis locus, in quo dicitur, Porcus, quod Sabini dicunt de Aprino Porco Potidus, inde Porcus nisi a Graecis, quod Athenis in libris sacrorum scriptum est, κάπρῳ καὶ πόρκῳ, difficilis nimis est. Videtur tamen esse Graecum antiquum, sed obscuratum, quod nunc eum vocant χοῖρον. *Scropha* originis est incertae. Quidam ex sono fictum nomen aiunt. Graecis est γρομφὰς et σκρόφα. Significat suem, quae saepius peperit, et aliquando pro ipsa porca peculiariter sumitur. *Verres*, dicitur porcus non castratus et mansuetus. Marcellus silvaticum pro apro dixit. *Maialis* est verres seu porcus castratus, ut inter equos canterius, inter gallos gallinaceos capus. *Hybridas* antiqui vocabant sues semiferos, id est, ex domestico et fero progenitos. *Descriptione* notissimi animalis etsi opus non videatur, paucis tamen singularia quaeque attingemus, et quidem

Varro R. R. l. 2. c. 4.

Isidor. l. 12 c. 1.

dem per faturam. *Offibus* itaque parum medullae ineft, *Pili*, qui, quod rigidiores et erecti, *fetae* dicuntur, craffiores funt, quam in bubus et elephantis, apud nos fere rufi, in Galia et Italia nigri, in Provincia, quod fi bene a nobis obfervatum, plerumque verficolores, qui in cervice rigent, λοφιαν vocamus. *Pinguedo* inter cutem et mufculos collecta *lardum* dicitur, axungia vero, adeps fuillus inveteratus, aut cum fale, aut fincerus. *Cerebrum* pinguiufculum eft, et magis minuitur luna decrefcente, quam ulli animali. *Oculi* cavi profundique, ut fine vitae periculo eximi non poffint, quare vel altero tantum privati extinguuntur. *Supercilia* nafum verfus deorfum nutant, ad tempora vero retrahuntur. *Nafi* pars extrema craffa eft, *frons* angufta, *labra* lata. *Os* totum valde porrigitur, et, ut facilius infodiat, latum eft. *Roftrum* dicitur, et cutem in eo callum Grammatici vocant. *Dentes* foeminis pauciores funt, quam maribus, nec unquam decidunt. *Corium* circa cervicem durius, χιλλωτα vocant. *Corda* inarticulatiora habent fues. In *auriculis* invenitur humor quidam felli fimilis, minus tamen liquidus, fed denfitate fua humori fplenis fimilis. *Ventriculus* amplus eft flexuofusque, ut diutius concoquat cum levibus et paucioribus cruftis. In *iecinore* lapilli candidi inveniuntur. Caro exos infra umbilicum *Spectile* dicitur. Plures habent foeminae *Mammas* toto ventre duplici ordine, quod numerofo foecunda fint partu, generofae duodenas, vulgares binis minus. Eaedem *genitale* ea continent parte, qua pecoris ubera habentur, et cum per libidinem turgent ac pruriunt ad coitum, furfum tantisper hoc retrahunt, vertuntque foras, ut inde mari coitus fit facilior. Refciffum id longe productius, et dehifcens amplius eft. *Apria* vulvae inter foemina adhaeret, qua maribus teftes maxime continentur. *Caudam* intorquent, et talo probiore carent inter folipedes et bifulcos ambigui. Sine *Liene* putantur inve-

Plin. H. N. l. 11. c. 37. Ariftot. H. A. l. 2. c. 1. Ariftot. l. 3 de partib. c. 4.

Ariftot. H. A. l. 6. c. 18

niri, qui vel ex tamarifcinis alveis bibere, vel radicem fplenii comedere. *Coftas* iisdem denas apud Plinium legimus. Sed de interioribus fuis ita Severinus. In fue afperae arteriae circuli cartilaginei oblique defcendentes: Verum cum primus circulus, qui latiffimus eft omnium, fit paulo minor, quam transverfus, caeteri vero inferiores fint obliqui, neceffario inter hos, et primum erat intercapedo, quod ut compleretur, pofuit natura quartam circuli partem, qua refpicit pofteriora latiorem, qua vero in anteriora definir, auctam. Aliud eft notandum ab his non diffimile: In circulis paulo inferioribus, quam fint medii, fecit natura duos femifectos, qui fibi parte acutiore invicem occurrunt, cuius varietatis ufus adhuc ignotus. In inteftinis tenuibus ileo quippe, parte externa tubercula quaedam vifa duriufcula feminis lentis magnitudine et figura, quae, me trahente, fecuti funt ab interna parte lumbrici duo, alter longitudine palmi, alter longitudine digiti. Uterque cavus et plenus fucco albo veluti chylo aut coloftro, formam autem referebant ambo veri lumbrici terreftris. Difce igitur fic haerere lumbricos humanis inteftinis. Illa autem durities nodofa, in quam infertum erat os lumbrici facta eft, puto, ab ulcere et morfu lumbrici. Cuticula in fue concolor eft pilis albis nigris, etc. De *utero* vero fuis a fe fecto, ita fcribit. Praeterea, quae fcribit Sylvius, in extremis cornubus appendices quaedam membraneae exungues, in quibus, ut apparet, refervantur fecum et urinae recrementa. Vena umbilicalis bifida, cum appropinquat utero, umbilicalia vafa primo fub alam finiftram tendentia, mox cervicem transverfim amplectentia, revolvuntur extrinfecus ad brachium dextrum. In foetu vero ipfo circiter menftruo omnia fere vifcera interna confpicua. *Hepar*, ventriculus, inteftina, lien, renes, diaphragma, cor, pulmo. Cor albidum, pulmo concolor hepati, hepar rubrum opacum, renes magni, pro ratione venae

Zootom. Democrit. p. 299.

nae apparentis per rectos pedes anteriores, posteriores, sed magis per posteriores. Item iugulares etiam illae, quae ad caput ascendunt, labdae quasi figuram facientes. In porcello vero perfecto detecto thorace per transversas duas sectiones, primum intueris nervulos duos, qui iugulum perforantes et pericardio adhaerescentes recta per cordis latera descendunt ad diaphragma, cuius circulo nerveo inseruntur per duos ramulos aut tres, hinc transit alius ramus ad ventriculi os superius. Vides hic conspicue divaricationem venae axillaris et thymiacae. *Auriculae cordis* intus cavae, divulsae a corde parte anteriore, coniunctae posteriore. Processus *urachi* a fundo vesicae post latos digitos duos inseritur in arterias. In fine *penis* glandula rotunda. In cervice *vesicae* glandulae duae ad hanc committuntur vasa eiaculatoria, quae, ut apparet, ad prostatas, alias glandulas, mediis venis deferuntur, et hinc ad exortum penis. In *ventriculo* et intestinis succus viscidus colore in ventriculo, ut ovi album, in intestinis vero, ut mel dilutius. Vena sine pari in medio spinae ad costas singulas utrinque mittens ramasculos.

Locus. Strabo Geogr. l. 5. Ubique fere in nostris regionibus invenitur. Strabo Galliam togatam suibus ita abundare suo tempore scripsit, ut et porcorum gregibus, qui ibi alebantur, Roma aleretur, ex Lugdunensi vero Gallia optima salsamenta eo apportarentur. Sed et Syracusae proverbium ob bonitatem meruere. *Caseus Siculus a Syracusis sues.* Solinus nullos in Arabia haberi prodidit, nullos in India Aelianus, ita, ut ne nasci quidem illatos exspirare putent. At in terra Australi nihil esse quadrupedum, quae in nostro orbe inveniuntur, praeter bubalos, vaccas, capros, et porcos, Hesselius Gerardus in descriptione terrae Australis reliquit.

Cibus. Quantum ad *Cibum*, videntur sues esse quasi παμφαγοι. Vescuntur ex plantis et earum fructibus, radicibus, glandibus, castaneis, dactylis, vinaceis, cytiso, bulbis, rapunculi silvatici radice, cicuta, cicere, bordeo, tritico, furfure, et aliis. Glans fagea suem hilarem facit, carnem coctibilem ac levem et utilem stomacho, iligna suem angustam, nitidam, strigosam, ponderosam, querna, diffusam, et gravissimam. Proximam huic cerream Nigidius facit, nec ex alia solidiorem carnem, sed duram. Iligna ten tantur, nisi paulatim detur. Fungosa caro fit, esculo, robore, subere. Haliphlaei glandem attingunt quidem, sed nonnisi, cum aliud pabulum non suppetit. De Castaneis, postquam praestantiora genera recensuisset, ita subdit Plinius: Caeterae suum pabulo gignuntur, scrupulosae corticis intra nucleos quoque ruminatione. Dactylis in Aepypto, Cypro, Syria, et Seleucia Assyriae saginantur. Fraxini quoque fructu pinguescunt. Cytisus aridus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus depraedicatur. Bulbi illud genus in Bavaria ideo suillum dicitur. Rapunculus vero ille silvaticus violarum folia babet acutiora, radicem candidam, dulcem, non sine lacte. Hyosciamo sumto insaniunt. Ad viridia pabula haud sine noxa deducuntur. Nec carnibus abstinent. Occisorum a latronibus corpora in silvis devorasse exemplis probari posset. Propriis foetibus non parcere, nec a gallinis aut anseribus hieme inprimis abstinere experientia me docuit. Effodiunt et lumbricos, limacibus quoque et testudinibus nemoralibus pascuntur. Pinguescunt sexaginta diebus, sed magis tridui inedia saginatione orsa. Fico, carica saginari, et a satietate necari, inventum Apicii fuit. Angli per integrum annum saginant, cuius pingue solidius et lautius fieri voluerint. Caeterum usque adeo sus pinguescere solet, ut se ipsa stans sustinere non possit, neque progredi usquam. Itaque eas, si quis quo traiicere velit in plaustrum imponit. In Hispania ulteriore in Lusitania cum sus esset occisus, Attilius Hispaniensis mini-

Plin. H.N. l. 16. c. 6.

Columella R. R. l. 7. c. 9. et 6.

Plin. H.N. l. 8. c. 51.

me mendax, et multarum rerum peritus, in doctrina dicebat, Lucio Volumnio Senatori missam offulam cum duabus costis, quae penderet III. et XX. pondo, eiusque suis a cute ad os, pedem et III. digitos fuisse.

Varro R. R. l. Plin. H.N. l. 11. c. 37.

In Arcadia spectavit Varro suem, quae pro pinguitudine carnis, non modo surgere non posset, sed etiam, ut in eius corpore sorex exesa carne nidum fecisset, et peperisset mures. Idem Basileae accidisse, Gesnerus prout accepit prodidit. Sitis ipsi per aestatem infesta, sed turbida aqua pinguescit, vinaceis vero colluviel immistis, inebriatur.

Generatio. Plin. H.N. l. 8. c. 51. Aristot. H. A. l. 2 c. 1. et l. 5. c. 14. l. 6. c. 18.

De *Generatione* ita breviter Plinius: Suilli pecoris admissura, a Favonio ad aequinoctium vernum, aetatis octavo mense, quibusdam in locis etiam quarto, usque ad septimum annum, in aliis erat ad octavum annum. Partus bis in anno. Tempus utero quatuor mensium, numerus foecunditati ad vicenos, sed educare tam multos nequeunt. Diebus decem circa brumam, statim dentatos nasci, Nigidius tradit. Implentur uno coitu, qui et geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne prima subactione, neque ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Foeminae senectute fessae, cubantes coeunt. His adde Luna decrescente coire, ut Plutarchus prodidit.

Plutarch. de Iside et Osiride Plin. l. 10.

Verrem unicum vel decem suibus implendis sufficere, subantis vero voce audita, nisi admittatur, cibum non capere, propter copiosum humorem multum ac diu coire, initum matutinum appetere, foeminas post meridiem blandiri, et si pinguet, omnibus anni temporibus, interdiu et noctu, inire posse.

Columella R. R. l. 7. c. 9.

Idem antequam sit anniculus prolem vitiosam generat, at foemina annicula quidem parit, sed mense Februario iniri debet, ubi decimum quintum annum nacta est efferatur, nisi forte bene nutriatur.

Plin H.N. l. 8. c. 51.

Subans vero in tantum etiam efferatur, ut hominem lacaret, candida imprimis veste indutum. Rabies ea mitigatur aceto naturae asperso, nec praegnans venerem arcet. Eandem tantum coitu spumam fundere diligentiores observarunt. Quantum ad *Partum*, apud nos sedecim parere audio, inquit Gesnerus, sed raro saepe octonos vel denos. Paucissima prima partione edere, vigere secunda, nec senescentem copia foetus defici, quamquam lentius coeat, Aristoleles auctor est.

Arist. H.A. l. 5. c. 14.

Aliis placet, tot parere debere porcos, quot mammas habet. Foecundior tamen putatur alba. Foetus, qui in utero laesus minutusque fuerit, *Metachaerum* dicitur, quasi Posthumum voces. Pollux cordos et parvos porcos μετάχοιρα appellat. Hieme editi, fiunt exiles, et infelicissime nutriuntur. Helvetii Martio natos praeferunt. In calidioribus regionibus melior est hiemalis, quam aestivus. Cum scropha peperit, primas mammas primo, qui editus fuit porco praebet. Eae sunt faucibus proximae, et plurimum lactis habent. Suam quoque quisque novit in foetu, quo genitus est ordine eaque alitur, nec alia. Detracto illa alumno suo, sterilescit illico ac resilit.

Plin. H.N. l. c.

Uno vero ex omni turba relicto, sola munifex, quae genito erat attributa, descendit. Si gravidae glandem copiosius ederint, abortum faciunt.

Antipathia.

Antipathiam gerunt sues cum *Elephantis*, *Lupis*, *Salamandris*, *Vnguento amaracino*, *mustela*, *hyoscyamo*, *scorpionibus*, *equis*, et *novellis segetibus*.

Phile In Carm.

Elephas grunnitum eorum ferre non potest. Lupus συνόμως seu compascuos agredi non audet ob vocem.

Aelian. H. A. l. 9. c. 28. Plin. H. N. l. 10 c. 74. Aristot. H. A. l. 8. c. 29.

Salamandras absque periculo devorant. Amaracinum unguentum ipsis venenum est. De Mustelae discordia apud Plinium legimus. Hyoscyamo enecantur. In Scythia a Scorpionibus unico ictu exanimantur. Equo, teter odor, turpis grunnitus, foedus halitus, infensa Cum dentes nunquam amittat, debiles tamen et tota vita infirmi redduntur, post gustatas segetes novellas, natura pene indomitam obscoeni pecoris ingluviem sic plectente,

ctente, quando aliter reprimi non potest. Aetas. Plin. H N. l. 8. c. 51. De *Aetate* hoc habet Plinius, oculo amisso putari cibo extingui, alioquin vita ad quindecim annos, quibusdam ad vicenos. Inter *Morbos*, quibus sues laborant, est praecipue χάλαζα, seu grando, quae in viventibus latet, in dissectis apparet, nec ulla fere est, quae non grandinis tria ad minimum grana habeat. Subiectae inprimis huic, quibus crura, collum et armi carne humidiore constant. Cognoscuntur, quod in inferiore linguae parte haereant, et si setam dorso evellas, cruorem pili inversi radices exhibeant. Cum a magno fervore in frigidam incumbunt, praesertim si non statim pergere cogantur, membris omnibus convelluntur. Infestantur et a pediculis, et aestate, nisi frequenter excitentur, lethargo captae dormiunt. Corripiuntur et raucedine, angina, strumis, et alvi profluvio. Nisi affatim biberint, pulmonariae evadunt. Ad *Ingenium* pertinet, quod de *brutalitate*, *spurcitie*, *immensa libidine*, Plin. H.N. l. 8. c. 51. et *voracitate* dicitur. Maxime certe brutum est animamque ei pro sale datam, haud illepide existimabatur. Volutari in luto est eorum requies, ut lavatio hominis. Loca, in quibus se volvunt, volutabra dicuntur. De *Ardore in venerem* superius diximus. Gryllus tamen apud Plutarchum singularem in eadem modestiam et continentiam probat. Non hic inquit, ut inter homines, foeminae simulatione ludunt, aut lididini, fraudes, praestigias denegationesque praetexere solent, neque mares, stimulo et luxuria agitati, mercede, labore, aut obsequiis coitum redimunt, sed doli expertem et tempestivam sectantur venerem, quae stato anni tempore cupiditatem animalium, velut germen quoddam excitans, illico restinguit. De *voracitate* etiam superius aliquid attactum. Ne cadaveribus quidem sui generis abstinet. Inextinguibilis haec vorandi Rhodig. Lect. l. 25. c. 26. aviditas, Laphygemus dicitur, ut Caelius Rhodiginus observavit. Huc *vocum humanarum* intellectus pertinet. Compertum, agnitam Suarii, furto abactis mersoque navigio, reclinatione unius lateris remeasse. *Vox* ipsis est Grunnitus. De *Usu in Cibo* verum fateamur necesse, quod Plinius dicit, neque alio ex animali Plin. l. c. numerosiorem materiam ganeae, quinquaginta prope sapores cum caeteris singulos. Nota apud Livium de Chalcidensi hospite historia, qui varietatem exquisitam ciborum, et speciem ferinae carnis ex mansueto sue produxerat. Heroico aevo in pretio fuisse apud Livius Dec. 4. l. 5. Homerum invenies, vescebanturque macilenta servi, pinguior Dominorum usibus cedebat. Solemnitas quoque Saturnalium, non alio pene cibo, certe non lautiore transigebatur, ut observavit Lipsius Lipsius in Saturnalib Macrob. Saturn. l. 3. eoque itum luxuriae, ut et integri iique farti, unde Porcorum hortulanorum et Troianorum nomina, apponorentur. Taceo, ita artificiose apparasse, ut ab altera parte esset ὀπτάλεος καὶ κραμβάλεος, assatus et probe tostus, ex altera vero iurulentus, utpote ex aqua coctus, ita etiam iugulatus, ut ἄσφακτος videretur, quod apud Athenaeum videre est. Athen Dipnos. l. 9. Porcelli tamen maxime in deliciis, quos δελφάκας et δελφάκια Graeci vocabant. Reperiuntur vero etiam, qui suilla in totum abstinent, Iudaei nempe, quibus lege prohibita est, Arabes, quod apud Solinum legi- Solin. c. 46 mus, Muhamedani, qui ex porci naribus murem natam fabulantur, Mauri, Tartari, ut et olim prodente Pausania, Pessinuntii. Caeterum si de temperamento et quomodo se ad sanitatem humanam caro suis habeat quaeras, Delphacum, qui et λακτειδοτουλοι dicuntur humida est et superfluitatum abundans, nec boni succi. Suilla Simeoni Sethi boni succi et facilis concoctionis, propter similitudinem, quam cum humano corpore habet, magisque, quam alia cibaria alit. Hoc postremum et Galenus quidem conce- Galen. de Alim. facult. dit, athletarum exemplo fretus, sed addit, bubulas in tantum lentore antecedere, in quantum bubu-

lae

lae suillas crassitie vincunt. Alibi tamen ex pedestribus probatissimum cibum suppeditare ait, quod et apud Hippocratem invenies. Idem porcinas pravas esse ait. Suavissima suis mediae aetatis, iuniorum, si diu in ventriculo retineatur, corrumpi solet. Athenaeus ex Sicilia tanquam praecipuas laudat. Apicius varie porcellos praeparabat. Unde farsilis, liquaminati, assi, Vitelliani, Flacciani, laureati, Frontoniani, Oenogerati, Celsiniani, tragani, et caeterorum nomina. *Iecur* omnibus praefertur, si quis animal arida ficu paverit, ut apud Aetium extat. Habitae tamen et aliae partes in pretio apud veteres, collum nempe, glandium, vulva eiectitia inprimis post porcaria, lardum, perna, petaso, testiculi, sincipita, omasum, et caeterae. Inter pernas laudabantur, Asiaticae, Lyciae, Cerretanae, Italicae, nunc Britannicae, Westphalicae, Moguntinae, Ruthenicae. Ex carne et aliis fiunt, isicia, profecta, lucanicae, salsici, fundali, farcimina, hotelli, apexabones, tomacula, offa hira seu hila, afratum, tucceta, sartutilli et alia, quae alibi DEO volente explicabimus.

Hippocr. de rat. victus in acut.

Athen. l. 2.

Usus in Medicina.

Usum medicum quod spectat, accuratissime iste a Gesnero describitur, *Carnium* decoctum opitulatur contra buprestim. *Sanguine* porci calido bene verrucae inunguntur, ubera vero suis sanguine circumlita minus crescere Plinius auctor est. *Axungia* porcelli masculi lactentis castrati, illa maxime, quae in ventre intra carnem circa peritoneum ad unguenta paranda a pharmacopoeis adhibetur, a Medicis ad emolliendum, discutiendum etc. Fracta ossa lardum elixum atque circumligatum mira celeritate solidat. Panis illinitur cum calce. Cum genista tusa genua dolentia sanat. Cum vino salso contra hyoscyamum bibitur, pecoribus quoque optime auxiliatur. *Iecur* cum vino sumtum venenatorum morsibus medetur, assum alvum sistit. *Vesica* urinam ciet, si terram non attigerit, pubi imposita. Verrina usta in potu feliciter contra mictionem in voluntariam exhibetur. *Testiculi* inveterati, et in suis lacte triti contra comitialem morbum dantur. *Pernae* scrofinae os amplissimum combustum, gingivas siccat, et adstringit. *Talus* combustus, donec e nigro albescat, et potus doloribus coli succurrit. *Lac temporibus* inunctum vigilias compescit. *Succerda* in farinam redacta ruptis ex aceto salutaris est. Plura vide in Gesnero.

Galen. de Antid. l. 2.

Plin. H. N. l. 28. c. 9.

Differentiae

De *Differentiis*, hoc duntaxat occurrit, alium esse *silvestrem* de quo nunc agemus, alium *domesticum*, de quo iam dicta accipi debent. Moderni scriptores *Guineensium* et *fluviatilium* mentionem faciunt, quibus adiungi potest *Tapierete* congener sui animal. *Guineensis*, et e Guinea in Brasiliam translatus, figura ut nostrates et rufi coloris, in hoc autem differt a nostratibus, quod *caput* habeat non ita elatum, *aures* autem longas et acutas plane et prolongatis acuminibus, *caudam* longam usque ad talos propendentem, pilorum expertem. Totum corpus tegitur *pilis* brevibus rufis splendentibus, non setis, quibus et in dorso caret, sed tantum versus caudam in dorso et circa collum paullo longiores habet pilos. Plane cicur. *Porcus fluviatilis*, Brasiliensibus Capybara, figuram pene porcorum habet, magnitudine exaequat porcum annuum vel bimum nostratem. Longitudo corporis a capite ad anum circiter duorum pedum, crassities ventris sesquipedis. Caret *cauda*. *Pedes* quatuor porcini, anteriores quatuor ungulis, posteriores tribus praeditos. Estque in anterioribus *ungula* media longissima, duae breviores, quarta minima, in posterioribus media longior et duae minores, habet et callum ad suffraginem usque. *Capitis* longitudo decem digitorum, et crassities totidem fere, habetque crassum et improportionatum caput, et os longissimum ac crassum, oculos magnos, nigros, aures parvas, subrotundas

Marcgrav. Hist. Brasiliens. l. 6. c. 7.

ferior

Inferior *maxilla* brevior superiori, continetque in utraque anterius duos *dentes* incurvatos, qui ad sesquidigitum prominent extra alveolos suos, et ad duos fere digitos sunt inserti, sed non eminent extra os, sed ut in leporibus intus continentur. *Dentes* reliqui mirandi sunt, constat totus ordo in qualibet maxilla octo ossibus, in quolibet nimirum latere quatuor, et quodlibet os tres dentes inseparabiles repraesentat, ut ita sint in qualibet maxilla dentes viginti et quatuor, et in totum quadraginta octo, sunt autem omnes in extremitatibus plani. Comedunt gramen et fructus varios. Caro comeditur, licet non bene sapiat, melior assa, caput inprimis. *Tapierete* Brasiliensibus, Lusitanis *Anta*, animal quadrupes magnitudine iuvenci semestris, figura *corporis* quodammodo ad porcum accedens, capite etiam tali, verum crassiori, oblongo, superius in acumen desinente promuscide super os praeeminente, quam validissimo nervo contrahere et extendere potest, in promuscide autem sunt fissurae oblongae. Inferior *oris* pars brevior est superiore, maxillae ambae anterius fastigiatae, et in qualibet decem *dentes* incisorii superne et inferne, hinc per certum spatium utraque maxilla caret dentibus, sequuntur dein molares, grandes omnes in quolibet latere quinque, ita ut habeat viginti molares et viginti incisores. *Oculos* habet parvos porcinos, *aures* obrotundas masusculas, quas versus anteriora surrigit, *crura* vix longiora porcinis, at crassiuscula; in anterioribus pedibus quatuor *ungulas*, in posterioribus tres, media inter eas maior est in omnibus pedibus, in prioribus pedibus tribus quarta parvula exterius est adiuncta, sunt autem ungulae nigricantes non solidae, sed cavae et quae detrahi possunt. Caret *cauda* et eius loco processum habet nudum pilis, conicum, parvum, more Cutian. Mas *membrum genitale* longe exserere potest instar cercopitheci. Incedit dorso incurvato ut Capybara. *Cutem* solidam habet instar alcis, pilos breves. Color *pilorum* in iunioribus est umbrae lucidae, maculis variegatus albicantibus, ut capraeolus, in adultis fuscus sive nigricans sine maculis. Animal interdiu *dormit* in opacis silvis latitans, noctu aut mane egreditur pabuli causa. Optime potest natare Vescitur gramine, arundine saccharifera, brassica etc.

Caro eius comeditur, sed ingrati saporis est.

ARTICULUS II.

De Apro.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 37. *Nomen.*

Apri nomen feris suibus duntaxat competit, cum sus tam de feris, quam de domesticis dicatur. Sextus tamen aprum agrestem nominat, quasi verres etiam, id est, sus cicur mas eodem nomine nuncupari possit. Graeci vocant κάπρον. Poetae inprimis, quod vocabulum rei rusticae scriptores de verre intelligunt, et σύαγρον, χλούνης vero quibusdam est ἐκτομίας, id est, exsectus eunuchusque aper, atterunt arbori aut saxo testiculos. Homero μόνορχις, aliis sus in agris libere pascens, quasi χλοεύνης, ut Varinus habet, id est, in herbis foenove dormiens, quibusdam magnitudine viscenda aper. Aristophanes μονιὸν cum chlune eundem facit, alii et verius epitheton feri scribunt, quod cum aliis minime aggregetur. Colore sunt fere nigro, vel spadiceo nigricante. Plinius pilum aerco similem

Plutarch. de caussis natur. quaest. 12.

Descriptio.

agrestibus dixit. Albos tamen se vidisse, scribit Pausanias. *Oculos* gerunt iracundis similes, et apertis palpebris patulos. *Dentes* habent magnos et recurvos, ad incidendum aptos, albos, hinc ἀργιόδους Homero, acutos valde, hinc Sidonio *ficae*, quod ficarum more res quaslibet violent. In his hoc est mirabile, quod vivente bestia possunt idem quod ferrum, mortuae vero detracti, vim incisionis amisisse credantur, ut liber de natura rerum prodit. Audio exertos aliquando ita excrescere, ut circulum fere absolvant toti in se reflexi. In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro. Cum ad terram canibus et hastis debellatus procubuit, dentem inflammato anhelitu ita ignescere aiunt, inquit Gyllius, ut si quis de cervice setam detractam, ad eiusdem etiamnum spirantis dentem admoverit, candens in orbem contrahatur ac aduratur: ac si eo dente canes insectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimat. Hinc dentes aprorum αἴθωνας cognominavit Oppianus. *Os* habent ad modum scuti, quod venabulis et macherae opponunt. *Fel* nullum. *Sanginem*, qui fibris refertus non est. Nulli sunt in Creta, si Plinio credimus, nulli in Africa, si huic et aliis, idem de India Ctesias prodit. At apud Theophrastum legimus, in Aegypto, in Nilo, insulas magnas coagmentari, suesque permultos in eis nasci. In Macedonia mutos esse Aelianus prodidit. Hispani in quadam novi orbis parte invenerunt nostris minores, caudis brevissimis, adeo, ut abscissas fuisse arbitrarentur, pedibus etiam dissimiles, posteriores quippe aiunt pedes in his apris uno digito non ungulato constare, carnibus multo, quam nostrorum tum suavioribus, tum salubrioribus. Scilicet, palmeta ibi prope littus multa erant, inter quae et palustres ulvas, magna aprorum multitudo libera vagabatur. Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnii refert, se vidisse Romae in spectaculis niveos lepores, et non sine cornibus apros. *Cibus* apri non alius, quam cicurati porci, glandes, poma, hordeum, herbae, radices, et alia. Lumbricos etiam rostro effossos comedit. Ficus aridas supra modum adpetere, ex Aeliano discimus. Minus tamen immoratur foetidis, quam domesticus. Inveniuntur aliquando inter fiticum folia, quae ipsi sibi collegerunt aut substraverunt. Genus vero quoddam farris, quo Germani circa Alsatiam vescuntur, acutis armatum aristis, non attingunt propter aristarum acutiem, ut Tragus prodidit. De *Generatione* hoc habemus, in venerem dum inflammantur, cervicis setis sic inhorrescere, ut cristae galearum esse videantur. Spumas fundunt ab ore, magno dentium stridore concrepant, et effervescentem spiritum anhelant. Admissi mares bilem deponunt, reiecti vel vi subigunt, vel opprimunt. Principio hiemis coeunt, vere pariunt, petentes maxime invia, praerupta, angusta et opaca. Mas cum foeminis conversari dies triginta solet. Numerus partus, et tempus ferendi idem atque in urbanis suibus. Semel anno gignunt, et apris maribus nonnisi anniculis generatio. *Vox* etiam similis, sed foemina vocalior est, mas raro vocem emittit. Quantum ad reliqua, quae ad huius quadrupedis naturam spectant, solent in remotis et profundis praecipitum locorum recessibus versari. Auditu nos vincunt, gregatim incedunt, nec alios, quam de sua progenie secum vesci patiuntur, lacrymam dulcem habent, spumant, dum exagitantur tenacem. Tam gravis iisdem sua urina est, ut nisi egesta, fugae non sufficiat, ac velut devincti opprimantur. Exuri illa eos tradunt. Mitigati tarde concipiunt, nec nisi ab infantia educati. Ab aconito et syanchi radice occiduntur. Cum per imprudentiam hyoscyamum comederunt, statim attrahunt posteriora, ita demisse sese gerentes, hinc, contracti quamvis,

Pausanias in Arcadicis. — Oppian. de venat. — Locus. — Theophr. H. P. l. 4. c. 13. — Aelian. H. A. l. 17. c. 10 — Plin. H. N. l. 11. c. 51. — Petrus Martyr. Decade Ocean. l. 2 — Cibus. — Aelian. H. A. l. 17. c. 31. — Tragus Hist. plant. T. 1. c. 20. — Generatio. — Aristot. H. A. l. 6 c. 18 — Plin H. N. l. 6. c. 34.

Plin. H N. l. 8. c. 27. quamvis, ad aquas perveniunt, et collectis cancris vescuntur. Edera in morbis sibi medentur. Ad quadrimatum capiunt incrementa. Musica illecti capiuntur, ideo in leporario quodam Varronis in Thusculano, ad buccinam inflatam, certo tempore conveniebant ad pabulum. Sapiunt vestigia palude confundere. Foeminae, si multae simul sunt, fugiunt, ubi vident venatorem cum natis, sed ubi quis aliquem ex natis venatur, non amplius fugiunt, ne si una quidem sit, sed ruunt adversus capere molientem. Dentes acuunt ad luctam. Inter se concertantes, cum viderint lupos, quasi confoederati, se iuvant mutuo, et ad vocem clamantis, quotquot audierint concurrunt. Caeterum, vivaria aprorum caeterumque silvestrium, primus togati generis invenit Fulvius Hirpinus, qui in Tarquiniensi feras pascere instituit, nec diu imitatores defuere, L. Lucullus, et Q. Hortensius. In *Cibis* adhibitos et adhuc adhiberi, nemini ignotum. Primus Romanorum P. Servilius Rullus, pater eius Rulli, qui consulatu Ciceronis legem agrariam promulgavit, solidum aprum epulis apposuit. Apri vero *milliarii* dicebantur mille librarum, quos solebant in coenis apponere Romani. De Condimentis consule Apicium. Caro ipsa melior domesticae suis carne, cito descendit, multum nutrit, et succum gignit crassum ac viscosum. Heliogabalus exhibuit sumina aprugna per dies decem, tricena quotidie cum suis bulbis. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, in coena fuerunt, lumbi aprugni, sumina, et syncipu aprugnum. Invenere et *in Medicina* locum. *Cerebrum* contra serpentes cum sanguine laudatur, venenorumque carbunculis succurrit. *Lardum* elixum atque circumligatum mira celeritate solidat fracta. Epinyctides adipe cum rosaceo inunguntur. Cinis *maxillarum* ulcera sanat, quae serpunt. *Dentis*

Varro R. R. l. 3. c. 14.

Usus.

Plin. H. N. l. 8. c. 51.

Lamprid. in Heliogabalo.

Gesnerus p. 847. de quadruped.

scobes pleuritida solvunt. *Pulmo* cum melle commixtus pedibus a calceamentis laesis supponitur. *Iecur* lethargicos excitat, et auribus purulentis instillatum proficit, ex vino potum, citra salem recensque alvum sistit. Calculi in eo inventi et triti calculos pellunt. *Fel* tepidum illitum strumas discutit, et coitum stimulat. *Vngularum* exustarum cinis potioni inspersus, plurimum urinae difficultates iuvat. *Vngues* exusti et triti submeiulis in potione prosunt. *Fimus* aridus in aqua aut vino potus reiectiones sanguinis sistit, vetustum lateris dolorem mulcet, ad rupta et convulsa ex aceto bibitur, luxatis cum cerato rosaceo medetur. Recens et calidus praecipuum est contra fluxum narium remedium. Ex vino subactus, et emplastri more impositus, quicquid corpori inhaeserit, celeriter extrahit. Tusus cribratusque et cum melle deteriore subactus, articulis impositus medetur. *Vrina* purulentis auribus infunditur. *Vesica* elixa et manducata submeiulis prodest. Plura in Gesnero vide. Ad *Differentias* tefero *Zainum*, de quo *Nieremberg*ius ita: Montanam miri ingenii feram vocant Indi *coya metl*, alii *quaubcoya metl*, alii *quaubtlo coyametl*, alii *quapicotl*, alii *fa-iassou*, alii *saynum*, sive *zabinum*. Similis est nostrati apro, nisi quod minor sit et deformior, umbilico eius existente supra dorsum et circa renes. Mirum aspectu, ibi humor aquens receptus digitis expressus effluit, nec tamen inquit Franciscus Hernandus, verus est umbilicus, aut subest quidquam ab eo, quod in aliis animalibus reperiri solet diversum, quod eo dissecto cognovimus, aliudve quam glandulosa quaedam et mollis pinguedo. Antonius Herrera putat respirare per supinum hunc umbilicum. Foetidus est. Lerius omnino favet. Scribit aprum Americanum habere foramen in dorso quemadmodum in capite sues marini, quo spiritum emittit admit-

Differentiae. Nieremb. Histor. Natur. Exotic. l. 9. c. 27.

admittitque, addit frendere terribiliter, et macilentiorem esse nostratibus. Attentior est censura Francisci Hernandi de tumulo dorsi. Iracundi sunt. Venatores conscendunt arbores, accurrit grex Zainorum, mordent et lacerant truncum, cum hominem non possint, quos ille superne tutus venabulo caedit. Gregatim discurrunt, eligunt ducem, et ut fertur, minorem aut viliorem omnium. Antonius Herrera scribit esse senem et flaccidum, neque nisi duce occiso societatem et cohortem dissolvere, prius enim occiderentur, quam regem desererent, auctor est Petrus Simon. Aliqui Bachiris hoc imputant. Mirum odium in tigridem. Dux Zainorum convocat, quoscunque potest sui generis, usque ad trecentos aut plures, quemadmodum Imperator conducit militem. His copiis invadit tigridem, quae, licet ferocissima prae omnibus Americanis feris, vincitur multitudine non sine magna Zainorum strage. Inventi innumeri occisi simul cum tigride, ut paucissimi possint epinicium canere. De ingenio huius ferae sic narrat *Franciscus Hernandus:* Ferus est ac truculento morsu, cum primum est captus. Sed cum cicuratur, placidus est domesticis, et habetur in deliciis. Caro est similis suillae aprugnaeve, sed durior atque insuavior. Setae sunt asperae, albo ac nigro promiscue variatae colore. Vescitur glandibus, radicibus et aliis montanis fructibus, nec non vermiculis, lumbricis, atque aliis huiusmodi animalibus, quae lacustribus, humidis et uliginosis locis nascuntur. Devastant etiam sacra, cum ab eis non arceantur. Gregatim ambulant, et redditi mites aluntur quibuscunque esculentis. *Digiti* pedum variant. Siquidem alii productiores sunt, alii breviores. Scribunt aliqui apros Indicos brevissimis esse caudis, ut abscissas esse putes. *Pedibus* etiam esse nostratibus dissimiles, et posteriores uno digito non ungulato constare. Carnes multo nostrorum carnibus saporosiores salubrioresque, sed faynis opus est praecidi umbilicum, alioqui uno die corrumpuntur. Idem est cum Taiacu Caaigora Marcgravii, Icon tamen variat, et descriptio plenior est. Ideo et hanc et illam addidimus. Habuit eum et quidem familiarissimum Amplissimus de Laet, quem cum per semestre et amplius humidis cibis aluisset, mortuus est ex ileo, ut videbatur. Valckenburgius umbilicum illum mammam esse putabat, quod vasa mammaria haberet. Verum, qui animal penitius norunt, catulos suos illa parte alere negant.

TITULUS II.

De Bisulcis aquaticis.

CAPUT UNICUM.

De Hippopotamo.

Aldrov. Digit. l. 1. c. 12. Ad Bisulca Hippopotamum retuli Aristotelem secutus. Ad digitata tamen recentiores referunt, et forte, ut ex icone et descriptione apparebit, melius. Dicitur vero Hippopotamus, id est, fluviatilis equus, non, quod equum similitudine referat, sed quod magnus sit, ut ἵππος vim augendi significatum habeat. Fluvius ille Nilus est. Dicitur et *equus Niloticus*, *bos marinus*, teste Bellonio, *porcus marinus*, quod parte anteriore bubulam figuram, reliquo corpore suillam repraesentet, *elephas marinus*, tam ob magnitudinem, quam ob dentium candorem et duritiem. Sed et *elephantus Aegypti*, *Rosmarus*, *Robart*, *Gomarus*, in regionibus in primis Bellon. de aquatil. l. 1.

Prete

Tab: XLIX
Gryps.
Gryphus.

Waſſer Ochs.
Hippopotamus.

Hippopotamus.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III"
NAPOLI

Descriptio. Aelian. H. A. l. 11. c. 44. Prete Gani, si Alvaresio credendum. Circa *Descriptionem* dissentiunt a veteribus recentiores. Aelianus ad quinque cubitorum altitudinem excrescere, ungulas bubulas habere, tres utrinque dentes maxime omnium animalium circa os eminentes, auribus, cauda, voce equum prae se ferre, reliquo corpore elephanto similem esse scribit. Aristot. H. A. l. 2. c. 7. Aristoteles iubam equinam habere, ungulam bubulam, rostrum resimum, talum bisulcorum, dentes exertos, caudam apri, vocem equi, magnitudinem asini, internas partes interaneis equorum et asinorum non dissimiles reliquit. Leo de script. Africae l. 9. Leoni Africano forma equum, magnitudine asinum refert, depilis est, et cymbis insidiatur. Bellonius, qui parvum Byzantii vidit, capite eum vaccino, auribus ursinis, brevibus et subrotundis, oris rictu adeo vasto, ut leoninum superaret, patulis naribus, labiis repandis, dentibus equinis obtusis, oculis, et lingua praegrandibus, collo nullo aut admodum brevi, cauda porci, corpore obeso ad instar suis, pedibus tam brevibus, ut vix quatuor digitos a terra attolleretur, ungulis, ut in sue divisis, descripsit. Accuratissime vero Columna in l. obser. aquat. et terrestr. c. 15. eum nobis exhibuit Fabius Columna, ex cadavere sale asservato, et in Italiam Damiata, a Nicolao Zerenghi, Chirurgo Narnensi allatam. Nullam habebat cum equo similitudinem, ad bovem potius, si magnitudinem attendas, et ursum, si crurum figuram accedebat. A capite ad caudam pedes erat tredecim, corporis latitudo pedes quatuor cum dimidio, altitudo pedes tres cum dimidio, *venter* potius planus, quam carinosus, *crura* a terra ad ventrem pedes tres cum dimidio, ambitus crurum pedes tres. *Pes* latus pedem, *ungulae* singulae uncias tres. *Caput* vastum in comparatione ad totum animal, duos pedes cum dimidio latum, pedes tres longum, ambitu pedes septem crassum. *Oris* rictus pedem unum, rostrum carnosum, et repandum, *Oculi* exigui, lati unciam, longi uncias duas, *aures* parvae, breves, neque uncias tres excedentes, totum corpus obesum, *pes* latus in quatuor ungulas divisus. Ungulae, quales in bobus, et quidem quadrifidae, *talus* callosus, *cauda* aprina, vel potius testudineae aut ursinae non dissimilis. *Cutis* admodum crassa, dura, colore pullo. *Nares* imaginem S. repraesentant, fissura longa unciarum duarum cum dimidio. *Rostrum* habet instar leonis vel felis, pilis ex poris quibusdam prodeuntibus asperum, nec in toto corpore alii conspiciuntur. *Dentes* singulariter idem Columna descripsit. Habebat, inquit, in inferiore maxilla sex, quorum bini exteriores e regione longi semipedem, lati et trigoni uncias duas cum dimidio per ambitum semipedem aprorum modo, parum retrorsum declives, non adunci, nec exerti, sed admodum conspicui, apperto ore. Intermedii vero parum a gingiva exerti, trigena acie, digitali longitudine, medium locum occupantes, veluti iacentes, crassi, orbiculati, elephantini, semipedem superant longitudine atque aciem in externis partibus planam. Maxillares vero habebat utrinque septem crassos, latos, breves admodum. Insuperna vero mandibula, quam Crocodili more mobilem habet, qua mandit et terit, anteriores sex sunt, sex imis respondentes, acie contrario modo adaptata levissima et splendida, clausoque ore coniunguntur, et aptantur imis, veluti ex illis recisi, ut planum plano insideat. Verum omnium acies pyramidalis, veluti oblique recisi calami modo. Sed medii superiores non aciem inferiorum, et medium illorum, in quo retractio rotunditatis conspicitur, petunt. Molares totidem, quot inferni, sed bini priores parvi, exigui, atque rotundi, et ab aliis distant, ut medium palatum inter dentes anteriores occupare videantur. Inter maxillares dentes locus linguae semipedalis remanebat, durities dentium silicea, adeo, ut percussione cultelli costae, cum circumstantium admiratione,

ratione ignis favillae excitarentur. Quapropter verisimile foret, nocturno tempore hoc animal dentes atterendo ignem ex ore evomuisse, quam proprietatem prisci huic ferae attribuerunt. Propria ipsis patria Saitica Aegypti praefectura, si Plinio credimus. Unde forte Herodotus in ea parte sacros scripsit. At Leo Africanus, et qui navigationes descripsere, in Nigro quoque fluvio reperiri ait. Sed et in mari versari dictum Plinio et illis, qui in Oceano regiones Petzorae alluente, reperiri scripsere. Barbosa multos in Gosala observavit, a mari ad prata exire, denuoque reverti. Maturis segetibus et flaventibus spicis vesci, Aelianus prodidit. Cum ad confirmatam pervenit aetatem, pericilitari incipit in patre suo vires. Si pater cedit, cum matre congreditur, ipsum vero dimittit, si pater resistit, interimitur, ut apud Aelianum legimus. In sicco parere et educare solet, si Odono credimus, eaque est foecunditate, ut singulis annis enitatur. Ad *Naturam* et *Mores* spectat, quod ex Nilo in campos egressus et segetibus satiatus, averso vestigio ad flumen rursus properet, seu ut agricolas corpore adverso excipiat, seu ne venatores exitum deprehendere possint, quod hominibus non minus, quam Crocodilus infensus sit, et quod nimia corporis obesitate pressus, caudici arundinis tam diu se affricat, donec venam aperuerit, sanguine ad sufficientiam emisso, eandem coeno obturat. Columna tamen primum illud negat, et recto incedere tramite tradit. An hinniat, in dubio est. Veteres affirmant, recentiores negant. In *Cibis* ab Aethiopibus usurpatur. Narrat enim Clusius in Guinea circa promontorium Cabo Lopez Gonsalvez, Navarchum van der Hagen cum sociis id observasse, visaque in oppido Ulibetto plurima hippopotamorum capita, ex quibus dentes mirandae magnitudinis, comites eius retulerint. Non est ergo mirum, a Firmio Seleucio, quod Capitolinus prodit, hippopotamum devoratum fuisse. Habere et *in Medicina* locum, a veteribus et recentioribus proditum est. Aegyptii, prodente Columna, ad haemorrhoidas caecas et apertas dentem alligant, vel annulum ex eo fabrefactum gestant. Nigritae eodem a quodam morbo praeservantur. Plinius eosdem dentes, in odontalgia sedanda insignem habere praerogativam scribit. Idem adipem febrientibus contra rigores commendat, corii cinis cum aqua illitus ad panos dissolvendos. Pellis frontis inguinibus alligata, eodem auctore, veneremin hibet. Testiculos exsiccatos contra morsum serpentum exhibet Dioscorides. Sed et ad alia partes ipsius adhibentur. Nam Pausanias refert, Dindymenae matris faciem ex dentibus ipsius factam, sanguine cum aqua gummosa dissoluto pictores loco cinnabaris uti possunt, apud Plinium. Pinguedine delibuti impune inter Crocodilos versari, apud Iulium Capitolinum legimus. Pelle tecta, fulmine non tangi, prodidere quidam. Corii tantam crassitudinem Plinius facit, praesertim circa tergus, ut inde validae hastae torquentur.

Locus
Herodot. H.N. l. 2.
Leo Africae. l. 9.
Plin. H.N. l. 32. c. 11.
Cibus.
Aelian. H. A. l. 11. c. 43.
Generatio.
Plin. H.N. l. 11. c. 44.
Aelian. H. A. l. c.
Mores.
Aelian. H. A. l. 11. c. 43.
Usus
Clusius in Curius posterioribus.
Dioscor. M.M. l. 2. c. 23.

HISTO-

Pardus . Leopardus
Parderthier Leopard .

Pardus . Parderthier .

Tigris . Tigerthier .

Tab: LII

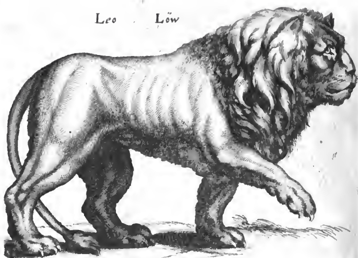
Leæna .

Leo .

Leo
Löw

Mathæus Merian Iunior Fecit

HISTORIAE NATVRALIS DE QUADRUPEDIBUS

LIBER III.

De Quadrupedibus Digitatis viviparis.

TITULUS PRIMUS

De Digitatis viviparis Feris.

CAPUT I.

De Leone.

HACTENUS de Bisulcis actum est, sequuntur τετράποδα digitata, Graecis πολυσχιδῆ et πολυδάκτυλα, quae vel sunt ζωότοκα, seu vivipara, vel ᾠότοκα seu ovipara. Illa iterum vel sunt *Fera*, quae aut sunt feris moribus imbuta, aut difficulter cicurantur, aut si aliquando mitiora redduntur, nunquam tamen ferociam penitus deponunt, vel *Semifera*, vel *Domestica*, quibus appendicis loco *Dubia* addi posunt. Ex illis sunt *Leo*, *Pardus*, *Lynx*, *Tigris*, *Vrsus*, et

Nomen. *Lupus*. *Leo*, Graecis λέων παρὰ τὸ λάω, video, quod perspicaci prae caeteris oculorum acie polleat, et θὴρ fera per antonomasiam dicitur. Catulos Aeschylus ὀβρίκαλα, vulgus σκύμνους ab obmurmurando Poetae

Plin. H.N. l. 8. c. 36. λεοντιδεῖς et λεοντίσκους appellant. Plinius ursum Numidicum, dum scribit: Domitium Rhenobarbum Aedilem curulem, ursos Numidicos cen-

Lipsius Elect. l. 2. c. 4. tum, et totidem Aethiopes venatores in circo dedisse, Lipsio adpellare videtur. Sed perperam nisi forte pro Ursos, Leones substituendum sit. Parum enim credibile est, si Romani pro leone dixissent ursum Numidicum, ignoraturum id fuisse Plinium, qui meminerat et apud Maronem Acestem vestitum induci

Virgil. Aeneid. 5. — pelle Libystidos ursae.

Dio quoque seu Xiphilinus ab ursis feras Libycas distinguit, uttaceam, neminem veterum tam insolentis locutionis meminisse.

Descriptio. Aristot. H. A. l. 6. c. 31. Aristoteles eum capite mediocri, fronte quadrata in medio cava posuit, supercilio eminenti, et nasum versus cuiusdam nubis instar porrecto, oculis charopis, non valde volubilibus, neque valde prominentibus. Recentiores medios inter cavos et extantes *oculos* notavere, *nasum* crassiorem potius, quam tenuiorem, superiorem maxillam inferiori aequalem, rictum instar ovis amplum, labia tenuia, ita ut partes superiores superiectae sint inferioribus, *collum* rigens et magnum, mediocriter crassum, *pectus* robustum, metaphrenum latum, medium *ventrem* gracilem, *crura* valida et nervosa, *pilos* flavos, neque rectos, neque valde crispos. *Pedes* anteriores quinis digitis, posteriores quaternis distinguuntur. Leaenam a mare iuba, qua caret, et binae in medio ventre mammae distinguunt, ex quibus numerum catulorum arguere non licet. Lactis inde inopia, adsumto in sui nutrimentum cibo, quem rarius adsumit. *Interiora* si spectes, Musculos temporales. Galenus de Usu part. l. 9. cap. 19. fortissimos habet, ut mordendo valeat, *Linguam* asperitate imbricata horrentem, *Viscera*,

canum

canum interioribus penitus Arist. A. l. 5. c. 80. similia, *lienem* nigrum, quod observavit Galenus. *Cervicem* unico osse constare ab Aristotele et Cardano proditum, ex vertebris componi a Scaligero. *Ossa* medulla carere apud Aelianum legimus, paucissimam habere, quod perpetuo resolvatur, Fallopio, qui ea se fregisse dicit, credendum. Michael Ephesius angustissimos habere meatus, ita, ut iis penitus carere videantur, reliquit. In Europa inter Acheloum et Nessum fluvios inprimis crescere Aristoteles prodidit, nusquam in ea nasci, nisi id ex hominis industria fiat, certum. Natale ipsis Mauritania, Parthia, Massylia, Marmarica, Caspia, Libya, Getulia solum. Habentur et in Syria nigri, si Plinio fides est. Nasci et in Tartaria Paulus Venetus passim prodidit. In Caragol rustici metu eorum armati terrae cultui operam navant, ut Balbus in itinerario suo prodidit. In deserto Angad iuxta Telessinum, teste Iohanne Leone, non solum in armenta, sed et in homines indiscriminatim saevire solent, ab iisdem silvarum Fetz carbonarii saepe numero devorantur. Taceo regnum Senegae, montem iuxta Adenam editissimum, terram sanctam, et alia loca. In Cuba degunt innoxii, si Martyri credimus. Aglam et regiones circumiacentes tam meticulosos alere, ut in proverbium abiverint, Aelianus auctor est. Temperamenti est calidissimi et siccissimi, quod ab acri cordis aestuatione promanat. Non omnes tales pariter esse, vel exinde colligas, quod, qui montes incolunt, minus ferociae habeant, et Gesnerus partes in iis anteriores calidas esse, posteriores ad oppositam naturam degenerare scribat. *Cibus* ipsis carnes bubulae, et Aelian. H. A. l. 2. c. 10. Camelinae inprimis, fame urgente humanae et avicularum. Ideo multi in Africa crucifixi a Polybio Aemiliano Comite visi, ut reliqui hoc spectaculo a caede hominum deterrentur. Multa solida et sine ullo discrimine una vice devorare, inde bidui vel tridui spatio perfectae celebratam coctionem expectare Aristoteles docuit. Cadavera an degustent, non constat inter Auctores. Non attingere seu ob foetorem, seu ob superbiam, quod Tzetzae placet, quidam volunt, vorare, ideo reliquias condere, et supra illas teterrimum flatum exhalare, ne inventae ab aliis feris vorentur, apud Aelianum legitur. Elephantorum quoque pullos aggredi, succurrentibus matribus fugere Strabo prodidit. Catulus ubere relicto imbellium ferarum carnes depascitur, sed et palmulis victitat. *Potum* si spectes, parcus is secundum Aristotelem et Aelianum triduo non bibit, aestate inprimis, hieme indulget. Aversi *coeunt*, quod omnibus animantibus, quae retro urinam mittunt commune. Tempus veneris continuum, sed ver Aelian. H. A. l. 2. c. 2. inprimis, tunc cruentam inter se exercent pugnam et octo aut duodecim unam leaenam sequuntur. Elapso primo anni tempore, maribus ob nimium calorem coire non valentibus, leaenae cum pardis, unde Leopardi, Pantheris, unde foetus non iubatus, Hyenis, unde Crocuta, miscentur. Est ipsis et cum cane commercium. Solae inter quadrupeda aduncis unguibus praedita catulos videntes eniutuntur. Unde animalis solaris nomine donatam Plutarchus opinatus est. Imperfecti et quidem post sex mensium spatium exeunt, non quod unguibus uterum, Aelian. H. A. l. 2. c. 2. vellicent, sed quod ob numerum inopia alimenti, Aristoteles de gener. Animal. l. 4. c. 6. laborent. Magnitudinem mustelarum non excedere apud Wottonum habemus, novissimo pariendi actu uterum excernere fabulosum est. De numero catulorum non convenit inter Auctores. Non plures, quam sex edere, aliquando unum Wottonus prodidit. In capta et interfecta octo inventos Philostratus. Aetate gravem praeter omnium spem sex Florentiae peperisse Villanus. Quod vero Phile quinquies eniti, quinos primum, quatuor deinde, ternos posthac,

Margin notes: Galen. de Anatom. adm. l. 6. c. 10. — Scalig. Exercit. 208. — Aelian. H. A. l. 2. c. 2. — *Locus.* — Aristot. H. A. l. 8. c. 28 — Leo Africae l. 4. — *Temperamentum.* — *Cibus.* — Aristot. H. A. l. 8. c. 5. — Ael. H. A. l. 2. c. 3. — Strabo Geogr. l. 15. — *Potus.* — Aelian. H. A. l. 8. c. 5. — *Generatio.* — Plin. H. N. l. 8. c. 16. — Plutarch. symp. l. 4. — Philostr. in vita Apollon. l. 1. c. 7.

hac, inde binos, quintum unicum ſcribit, id ex Ariſtotele de leonibus Syriae incolis accipiendum eſt. Huc *Sympathia* et *Antipathia* ſpectat, quae leonibus cum plurimis rebus intercedit. Favet delphino, ſeu quia ambo ſenectute et morbo gravati ſimia vorata ſanitati propriae conſulunt, ut Aeliano placet, ſeu aliam ob cauſam. Abhorret a muliebribus verendis. Horum, Leo Africae l. 9. oſtenſu in Africa fugatur a ſue, Ariſtoteles H. A. l. 9. c. 1. aſperrimis ſetis horrente, lupo cervario, onagro, tauro, ſimia, Plin. H. N. l. 8. c. 38. Leontophono, quo guſtato, tanta illa vis et caeteris imperitans, illico exſpirat. Animal a plurimis ſcriptoribus nominatur, a nullo deſcribitur. Galli cantum extimeſcete tam certum olim Graecis, ut animam Cecropis, quam in leonem migraſſe credebant, immolatis gallis gallinaceis evocare ſibimet ipſis perſuaderent, alii id de criſtis rubentibus et igneis accipiunt, nos falſum eſſe ex Camerario didicimus, qui in aula Bavariae Principis, unum ex leonibus miſſis ſaltibus in vicinam domui aream ſeſe demiſiſſe, et gallos cum gallinis devoraſſe prodidit. Idem a culicibus in Africa pellitur. Homines ſucco allii perlinitos, vel aqua, in qua illud maduerat perfuſos, non attingit. Scillae et Aelian. H. A. l. 1. c. 36. ilicis folia ſi incaute conculcaverit, illico a torpore corripitur. Ad rotarum ſtrepitus exhorreſcit. Mappam albam refugit, et Ael. H. A. l. 6. c. 22. l. 7. c. 6. ignem, quia igneae naturae eſt, abominatur. Creduntur *vitae* diuturnae eſſe. Dentibus enim defectos captos fuiſſe affirmavere quidam, effractis alii. Cum pro eis foeta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expaveſcat. *Dormiunt* et in aperto, et apertis oculis, quod oculum magnum incumbens oculo longe minor pellis obrepere non poſſit, caudam quoque ſopore detenti motitant, ut ſe omnino non dormire oſtendant. De *Voce* non convenit inter auctores. Alii mugire dicunt, quod apud Virgilium invenies, quod iunioribus praedam nactis forte competit, alii fremere, quod

Sympathia et Antipathia. Ael. H. A. l. 15. c. 17.

Aeliani. var. l. 1. c. 9

Vita.

Somnus.

Vox.

Mancino et Volaterrano placet, ut de Seneca Tragoedo taceam, nonnulli frendere, quod tum accidit, cum prae iracundia dentes concutit, plerique rugire affirmant. Quantum ad *Ingenium*, ducentos aliquando equites, Leo Africae l. 9. Africanus adoritur, etiam lethali vulnere percuſſus, a catulorum tutela non recedit. Aegritudinem faſtidii tantum, Plin. H. N. l. 8. c. 16. ſentiunt, in qua medetur eis contumelia in rabiem agente, annexarum laſcivia ſimiarum, ſolus, Aelian. H. A. l. 2. c. 17. venatum egreditur, foetorum oris patitur, quod a Plinio proditum eſt. Neminem, Plin. H. N. l. 8. c. 16. limis oculis intuetur. Generoſitas in periculis maxima deprehenditur, non in illo tantummodo, quod ſpernens tela diu ſe terrore ſolo tuetur, ac velut cogi teſtatur, cooriturque non tanquam periculo coactus, ſed tanquam amentiae iratus, illa nobilior animi ſignificatio, quamlibet magna canum et venantium urgente vi, contemtim reſtitansque cedit in campis, et ubi ſpectari poteſt, idem, ubi virgulta ſilvasque penetravit, acerrimo curſu fertur, velut abſcondente turpitudinem loco. Dum ſequitur, inſilit ſaltu, quo in fuga non utitur. Vulneratus obſervatione mira percuſſorem novit, et in quantalibet multitudine appetit. Eum vero, qui telum quidem miſerit, ſed tamen non vulneraverit, correptum, raptatumque ſternit nec vulnerat. Illud adoleſcentis ex Iubae exercitu exemplum apud Aelianum docuit. Laeſus ſagitta ab eunte, anno interpoſito vertente, redeuntem in media turba dilaceravit. Hoc illius apud Albertum, qui lancea confodere voluit, ſed fallente ictu non fecit, collapſi ad terram caput leo in galea compreſſit, ſed non vulneravit. Dum incedunt, ungues retrahunt veluti in vaginas, ne hebetentur, nec rectum iter peragunt, ſed obliquum variis veſtigiis impreſſis, ut melius lateant. *Cicurari* poſſe non eſt, quod dubites. Onomarchus Catanae Tyrannus convictores habuit. Iohanni II. Luſitaniae Regi, tanquam canis adſidebat, in templo Adoni-

Mens.

Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Aelian. H. A. l. 2. c. 5.

 dis

dis regionis Elimeae adeo erant mites, ut ingredientibus adularentur. Berenices leo lingua faciei adulabatur. Cuius Martialis mentionem facit, tam unanimiter cum ariete commorabatur, ut alter terroris, alter immanitatis videretur oblitus.

Martial. Epigr. l.9. c.73.

Iugo ſubdidit eos, primusque Romae ad currum iunxit M. Antonius, et quidem civili bello, cum dimicatum eſſet in Pharſalicis campis, non ſine quodam oſtento temporum, generoſos ſpiritus iugum ſubire illo prodigio ſignificante, nam quod ita vectus eſt cum mima Cytheride, ſupra monſtra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonem manu tractare auſus, et oſtendere manſuefactum Hanno e clariſſimis Poenorum traditur, damnatusque illo argumento, quoniam nil non perſuaſurus vir tam artificis ingenii videbatur, et male credi libertatem ei, cui in tantum ceſſiſſet etiam feritas. Sunt quoque et fortuita clementiae ipſorum exempla. Mentor Syracuſanus in Syria leone obvio ſimpliciter volutato, attonitus pavore, cum refugienti undique fera opponeret ſeſe, et veſtigia lamberet adulanti ſimilis animadvertit in pede eius tumorem vulnusque, et extracto ſurculo liberavit cruciatu. Pictura caſum hunc teſtatur Syracuſis. Simili modo Elpis Samius natione in Africam delatus nave, iuxta littus conſpecto leone hiatu minaci, arborem fuga petit, Libero patre invocato, quoniam tum praecipuus votorum locus eſt, cum ſpei nullus eſt. Neque profugienti, cum potuiſſet fera inſtiterat, et procumbens ad arborem hiatu, quo terruerat, miſerationem quaerebat. Os morſu avidiore inhaeſerat dentibus, cruciabatque inedia, tum poenae vim immenſis eiulatibus teſtantem ac velut mutis precibus orantem contuitus fidentior it contra feram, multo diutius miraculo, quam metu ceſſatum eſt. Degreſſus tandem evellit praebenti, et quam maxime opus eſſet accommodanti. Traduntque, quamdiu navis ea littore ſteterit, retuliſſe gratiam venatus aggerendo.

Plin. H.N. l.8. c.16.

Nihil de Androdo apud Gellium dicam, nec de illo, qui Seneca ſpectante, unum e beſtiariis in Amphitheatro agnitum, ab aliarum ferarum impetu protexit. Ideo *Plinius*: leoni tantum ex feris clementia in ſupplices, proſtratis parcit, et ubi ſaevit, in viros prius, quam in foeminas fremit, in infantes non niſi magna fame. Credit Lybia intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certe Getuliae reducem audivi, inquit idem, multorum in ſilvis impetum a ſe mitigatum alloquio, auſam dicere, ſe foeminam, profugam, infirmam, ſupplicem animalis omnium generoſiſſimi, caeterisque imperantis, indignam eius gloria praedam. Capere eos ardua quondam erat operis foveisque maxime. Principatu Claudii. caſus rationem docuit pudendam pene talis ferae nomine, paſtoris Getuli ſago contra ingruentis impetum obiecto, quod ſpectaculum in arenam protinus translatum eſt, vix credibili modo torpeſcente tanta illa feritate, quamvis levi iniectu operto capite, ita, ut devinciatur non repugnans, videlicet omnis vis conſtat in oculis. Habuiſſe olim in menſis apud quosdam populos agriophagos inprimis, locum Solinus auctor eſt, ab eſu tamen lienis in totum abſtinuiſſe Bruierinus prodidit. In *Medicina* eximii eſt uſus. *Dens* caninus pueris collo alligatus in ortu ſecundorum dentium a dolore dentitionis eos praeſervat. *Cor* in pulverem redactum epilepticis et quartanariis prodeſt. *Adeps* ductu Dioſcoridis lotus aurium dolores immiſſus ſiſtit, et membris a frigore aduſtis feliciter illinitur. Eodem quidam in ſcirrhis et pernionibus utuntur. Ea peruncti ab aliis feris tuti eſſe praedicantur, et, ſi fas eſt credere gratiam apud principes inveniunt. *Caro* iuxta mentem Sexti ad pavores et arcenda phantaſmata laudatur. *Sanguis* contra carcinomata valet. *Oſſium* pulvis febres ſimplices cum aqua eupatorii expugnat. *Pellis* ſi ei inſideatur, haemorrhoidum dolores efficaciter lenit.

Gellius Noct. Attic. l.5.

Plin. H N. l. 8. c. 16.

Plin. l.c.

Vſus.

Solin. in Polyhiſt. Bruierin. de re cibar. l. 12. c. 17. Porta Phytogn. l.3. c. 41. Plin. H.N. l.29. c.8.

Schollaſt. Sexti Philoſophi apud Aldrovand.

nit. Calcei ex eo gestati podagricos demulcent. *Stercus* cum unguento rosaceo permixtum mendas faciei emendat. De usu in deliciis, ludis, triumphis, et suppliciis non est, quod multa dicamus. Heliogabalus exarmatos in deliciis habebat, et ita edoctos, ut ad secundas mensas accumberent. Augustus ita cicuratos, ut cum leporibus innocue colluderent. Idem se Constantinopoli vidisse Bellonius reliquit. Simul plurium pugnans Romae princeps dedit Q. Scaevola P. filius in curuli aedilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea Dictator fuit in praetura. Post eum Pompeius M. in circo DC. in iis iubatorum CCCXV. Caesar Dictator CCCC. Varias apud Auctores sortiuntur *Differentias*. Leoni, inquit Plinius, praecipua generositas tum, cum colla armosque vestiunt iubae. Id enim aetate contingit e leone conceptis. Quos vero pardi generavere, semper insigni hoc carent. Sed et *Iuba* aliis est brevior et minus crispa, crispa et prolixior aliis. *Ferociam* si attendas, sunt quidam timidi, alii ferocissimi, et archoleontes, si *colorem*, sunt aurei, flavi, albi, et nigri, quales intima Africa et Abyssina gignit. Sunt in Lybia discolores, qui ore sunt rubro, nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur, neque multum pilum gerunt. Vergunt et ad cinericium colorem in occidentali India. Ignavior apud Indos novi orbis, inquit Nierembergius, natio leonum. *Puma* Peruani vocant. Minores, quam Africani sunt, fugaces, aut innocentes, nisi invadantur, degeneres omnino animo, mole, iuba, colore fusci sunt potius, quam fulvi. Ad eos venandos conveniunt Indi. Lapidibus ac fustibus occidunt. Conscendunt fere aliquando in arbores, eo usque hastis et sagittis illos infestant barbari. Vescuntur festive eorum carne, alba est et crassa, adipem medicamentis reservant, ossa saltationibus et choreis. Quidam Hispanus deturbavit arbore leaenam ingentem, quatuor transverberatam sagittis. In ventre duo tigridum catuli inventi, quos per adulterium sui generis conceperat. Paternae maculae indicia criminis fuerunt. Leones marinos comederunt Hollandi. Sunt praeterea aliae ferae leoni vicinae. *Mitzli*, quemadmodum a Barbaris appellatur, leoni nostro non iubato aut idem est, aut congener, in infantia fuscus, et fulvus in iuventa, interdumque rubeus aut subalbidus, in maiorem tamen corporis assurgens molem, quod ob regionis diversam naturam potest evenire, ac longe minus ferox. Est quoque *Quamizli* affinis leoni, unde nomen mutuatum, sed mitior agiliorque, quo fit, ut quidam Hispanorum pantheram esse putaverint. Ad eiusdem pertinet differentias *Macamitzli*, qui a cervo et leone sumsit nomen, quos quibusdam corporis partibus imitatur, nec non et *Cuitlamitzli*, a leone et lupo indigena nomenclatione mutuata. Haec bestia est leone crassior, mitior tamen minorque. Vivit cervorum, ovium et crotalium venatione, interimit etiam satur, quaecunque offenderit animalia. Cum famem semel explevit, binos, ternosque dies dormit, abstinens a praeda, donec rursus esuriat. Est et *Tlalmitzli* fele minor, sed facie leonina. Mirabilis est in parvo corpusculo animalis vultus et ferocitas. Cacamitzli vocatur aliud animal, quod ad leonum parvorum feliumve genus pertineat, et in iuncetis versari soleat. Quadrupes est, quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fulvo pilo, et aliquantisper prolixo, auriculis brevibus ac pene nullis, olorino capite, cauda prolixa hispidioreque. Adeo est ferox, ut cervos plerumque aggrediatur, etiam occidat. Unde fortassis ei nomen, nisi a fele potius profectum sit. Mixtli enim apud Mexicanos interdum aelurum, interdum significat leonem. Vivit apud Panucenses. Quid si quaedam harum specierum ad cercopithecos reducantur. Vide caput de iis.

Bellon. observ. l. 1 cap. ult. Plin. H.N. l. 8. c. 16.

Differentiae Plin. H.N. l. 8. c. 16.

Nieremb. H.E. l. 9. c. 21. et 24. Nieremb. H. Exot. l. 9. c. 21.

Nieremb. H.E. l. 19. c. 14.

CAPUT II.

De Pardo.

Nomen.

Fera, quam descripturi sumus Pardus, seu ab ἄρδω irrigo, quod eius pellis nigris maculis quasi irrigata sit, seu ab ἀρδαλόω inquino, quod iis quasi inquinata videatur, dicitur. Vocatur et Leopardus, cuius vocis nemo ante Iulium Capitolinum et Aelium Spartianum meminit, et Pardalis, quamvis nonnulli marem Pordalim, Pardalim foeminam vocitent, alii illud comune, hoc Articum vocabulum esse putent, alii Pardi nomine marem indigitent. Appellatur denique et Panthera, quod vocabulum distinguendum est a Panthere lupi maculosi specie, seu quod omne ferarum genus in venatione capiat, sed quod omnifaria feritate sit praedita, nec crudelitatis unquam etiam mansuefacta obliviscatur, seu quod omnium ferarum coloribus ornata spectetur, et θρόνον, quod sit variegata, et varia.

Descriptio

Facies ipsi est parva, *os* magnum, *oculi* parvi, albicantes et vagi, *frons* longa, *aures* rotundae, magis, quam planae, *collum* valde longum et tenue, *pectus* parvis costis praeditum, *dorsum* longum, *clunes* carnosae et femora. Partes circa ilia et ventrem habet magis planas, id est, nec protuberantes, nec cavas, *colorem* varium, corpus totum inarticulatum et asymmetrum.

Wotton. de Differ. Animal. l. 5. c. 82.

Wottonus quatuor mammas in medio ventre habere, quinque digitos in pedibus anterioribus, quatuor in posteribus Gyllius.

Aelian. H. A. l. 2. c. 20

Addit ille, *oculos* in umbra longins, quam aliorum huius generis animalium refulgere, hebetari in sole. Pellis aureo in fusco, et nigro in candido conspicitur, ut Oppianus descripsit. Ideo Solinus narrabat, in Hircania numerosas esse pantheras, minutis orbiculis superpictas, ita, ut oculatis ex fulvo circulis, vel caeruleo, vel albo, tergi suppellex distinguatur.

Plin. H. N. l. 8. c. 17.

Plinius, in candido breves macularum oculos appellavit. An similem Lunae in orbes crescentem et pari modo cornua curvantem maculam in armo habeat, quod Plinius affirmat, difficile est dictu.

Plin. H. N. l. 8. c. 17.

Quantum ad *internas partes*, habet *linguam* imbricatam, *dentes* acurissimos, *ungues* acutos, *cor* in comparatione ad animalia eiusdem magnitudinis magnum, *pinguedinem* paucam, quod ea a nimio calore absumatur, *ossa* denique densiora.

Plin. H. N. l. 8. c. 37.

Locus.

In Europa n[illegible] habentur. In Africa haud pauci, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus se feris. Ideo multiformes ibi animalium partus, varie foeminis cuiusque generis mares, aut vi aut voluptate miscente. Unde etiam vulgare Graeciae dictum: Semper aliquid novi Africam affere. In Asia etiam degunt.

Aristot. H. A. l. 8. c. 26.

Nam et Pamphylia illis abundat, ut Philostratus prodidit, et provincia Comeri, et in regno Bengalae, ut Ferdinandus Lopezius reliquit.

Lopez. Navig. l. 4. c. 27.

In Caucaso monte odorato multos vagari, quod odoriferis herbis delectentur, quidam venditant. In monte Hermon, qui ab Amorraeis Sanir adpellatur, haud paucos, ex Canticis Salomonis colligi potest.

Cibus.

Leo Africae l. 9.

Vescitur Pardus carnibus, canum inprimis et agnorum, si fames urget, nec a simiarum abhorret, quas simulata morte decipit, si Aeliano credimus, odore illectas sponte accedere, Plutarchus prodidit.

Aelian. H. A. l. 2. c. 23

Homines invadere, auctor quidam historiae Indiae Orientalis reliquit, quem pantheram cum tigride confundere Ambrosinus arbitratur.

Generatio.

Congreditur saepe cum leone, ut superius diximus, aliquando cum cane, nonnunquam cum lupo, plures uno partu producere catulos, mammarum multitudo argumento est, tempus partus eosdem antevertere, et prae impatientia uterum matris lacerare, Isidori fabula.

Isidor. Orig. l. 12. c. 2.

Sympathia et Antipathia.

De Sympathia et *Antipathia* hoc habe, ita infensam secundum quosdam homini, ut vel in charta expressum laceret, secundum alios, ita hominis cranio, ut eo conspecto fugiat.

Secun-

Secundum nonnullos faciem duntaxat acri odio infestat, quod exemplo Regis Galliarum bestiarii, qui ad venationem emissam, nonnisi aversus reducere potuit, Gesnerus confirmat. Par cum gallo serpentibus et allio dissidium. Ideo iure galli perunctos a pantheris non attingi Plinius prodidit, pantherina pelle indutum angues non infestare, alii, parietes litu allii infectos, pantheras non attingere Caelius. Cum hyaena tam male ipsi convenit, si Plinio credimus, ut si utriusque pelles e regione suspendantur, pantherae depilentur. In Armenia per montana vagantes, ad storacis lacrymas ferri, quoties ab ea parte, ubi arbores gummi stillant odorem ventus pertulerit, fide Philostrati habemus. *Vox* pantherae rugitus est, quod Graecis βρυχᾶσθαι. Spartianus rictare dixit. Condito mucrone unguium in vaginis incedit, aversisque falculis currit, nec nisi appetendo protendit, quod et de leone superius diximus. Odore, quo caeteris quadrupedibus praevalet, felem zibetti, et capreolum moschi excipe, cunctas sollicitat, seu semper, seu destituta persenium viribus. Eo invitata reliqua animalia, postquam accessere, praeda fiunt. Nec est, quod odore invitari cum Alberto dubites. Nam et Cattaria sua Catti delectantur, et canes saepe a persequenda fera odoribus averti videmus. Quod aliquo affectu correptae, solent autem rabie agitari, aut apardaliancbe herba laesae, ad sanguinem caprae silvestris, vel stercus humanum confugiunt, quod catulos semper praecedunt, et ad mortem usque tuentur, quod foeminae post partum cryptae praesident, mares de victu prospiciunt, quod cicurati nunquam fere feritatem deponunt, *naturae* et *ingenio* debetur. Miserandum illud, quod a Gesnero refertur, post mortem Francisci Galliarum Regis Leopardos marem et foeminam caveis elapsos, plurimos circa Auteliam laniasse, et inventa mulierum cadavera, quibus mammillas tantum devorassent. Sed memorandum, quod de Panthera tradit Demetrius Physicus, iacentem in media via hominis desiderio, repente apparuisse patri cuiusdam Philini, adsectatoris sapientiae, illum pavore coepisse regredi, feram vero circumvolutari non dubie blandientem, seseque conflictantem moerore, qui etiam in panthera intelligi posset. Foeta erat catulis in foveam delapsis. Primum ergo miserationis erat non expavescere, proximum curam intendere, sequuntusque, qua trahebat vestem unguium levi iniectu, ut causam doloris intellexit, simulque salutis suae mercedem catulos exemit, eaque cum iis prosequente, usque extra solitudines deductus, laeta atque gestiente, ut facile appareret, gratiam referre et nihil invicem imputare, quod etiam in homine rarum est. Quae de haedo apud Aelianum habentur, quem post mortem obiectum attingere, tanquam contubernalem recusabat, ex eodem petantur. Locum in cibis apud agrestivotos, et qui inter Caucasum et flumen Cophena, ut Philostratus prodidit, habuere. Maioris speciei etiam in India adhuc sunt edules, bis olim elixabantur, facilius a stomacho concoquendae. Habet et *in Medicina* aliquem, nam cerebrum cum succo erucae genitalibus illitum, sopitam venerem excitat. Testiculus dexter in provocandis mensibus remedium est singulare, quod Cardanus prodidit. Sanguis varicibus bene adplicatur. Pinguedo inter praestantissima Cosmetica censetur, ut de aliis taceam. Pellis vetustissimis Graecorum pro indumento erat, hodie Mauri iisdem se amiciunt, et Aethiopes hisce cooperti praeliantur. Olim ipsae bestiae Circensium gratia Romam importabantur. Primus Scaurus aedilitate sua varias, centum quinquaginta universas misit, dein Pompeius M. quadringentas decem. D. Augustus quadringentas viginti. De generibus nihil fere occurrit. Quidam tres Par-

Plin. H.N. l. 29. c. 4. — Plin. H N. l. 28. c. 8. — Porta Magia Natur. l. 1. c. 14. — Philostr. Apollon. vitae l. 2. c. 2. — *Vox.* — Wotton. de differ. animal. l. 5. c. 81. — Plin. H.N. l. 8. c. 15. — Arist. prob. l. 13. qu. 4. — Theophr. de causis plant. l. 6. c. 5. et 26. — *Odor.* — *Mores.* — Plin. H N. l. 8. c. 17. — Gesner. in Hist. Quadrup. — Plin. H.N. l. 8. c. 17. — Aelian. H. A. l. 2. c. 14. — *Usus.* — Plin. H.N. l. 6. c. 30. — Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 1. et 2. — Porta Phytogn. l. 3. c. 46. — Alex. ab Alex. l. 5. genial. d. — Plin. H.N. l. 8. c. 17.

dorum differentias constituunt, Pantheram nempe, Pardum, Leopardum, alii quatuor, Pantheram, Pardum, Leopardum non iubatum, qui ex Pardo et leaena nascitur, et maculosum Leopardum, qui ex Pantherae et leonis coitu prodiit. Apud Plinium ista leguntur. Nunc Varias et Pardos, qui mares sunt, adpellant in eo omni genere creberrimo in Africa Syriaque. Quidam ab iis Pantheras candore solo discernunt, nec adhuc aliam differentiam inveni. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiam advehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisitque Circensium gratia importare. Huc forte pertinet animal, quod *Dasypoden pinuum* vocant Hispani, *Tbcotocbtli* Indi. Vertagi est magnitudine, tereti, humili et crasso corpore, auriculis parvis, facie leonina sive felina, vividis oculis et rubra iride, crassis cruribus, aduncis unguibus, fusco circa dorsum pilo, circa ventrem candido, reliquum corpus cinereo, nigris ubique conspersum maculis, rostro ac cauda brevibus, aspera lingua, ulu-

Plin. H.N. l. 8. c. 17.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 1.

latu exili et incredibili pernicitate. Vivit Tetrococamis montibus, venatur cervos, et alia eiusdem molis animalia, interdum etiam homines. Linguae eius tanta inest vis veneni, ut, si praedae oculos vel allambuerit vel attigerit, eam confestim excaecet, immo interimat. Occisorum cadavera herbis, foeno, cespitibus tegit, deinde conscendens propinquas arbores ululat. Tunc ferae circumiacentes arcano naturae documento consciae invitationis ad epulum ocyus advolant, praeda ex signo inventa satiantur, postremus ipse ocotochtlus descendit, ut innocue pascantur convivae, nam si ille prior vesceretur, corruptis veneno suo reliquiis, ceterae perirent ferae, quotquot deinde gustarent. Tanta urbanitate caritati favet, tam comi providentia saluti alienae. Scilicet nemo est, qui prodesse nequeat, si velit. Non ita viribus et opibus beneficentia, quam voluntate et studio constat. Plurimi opulenti inutiles sunt, utinam non etiam noxii, at nemo benevolus non beneficus.

CAPUT III.

De Lynce.

Nomen.

Feram, quae Graecis λύγξ dicitur, Latini non Lynceum, ut Cardanus voluit a Scaligero ideo reprehensus, sed Lyncem ἀπὸ τῆς λύκης, a luce, quod omnium animantium acutissime videat, vocant. Appellatur et *Lupus cervarius*, non quod lupo sit similis, sed quod pari cum eodem aviditate feratur, et in cervos hostiliter eat. Thoen non esse in sequentibus videbimus. Chaos an sit, quem Galli Raphium dicunt, Pompeii M. ludi ostendere, quemque facie lupi et maculis pardorum Plinius facit, in medio relinquerem, nisi alibi quoque in luporum genere cervarium reponeret, qualem ex Gallia in arena Pompeii M. spectatum diximus. *Capite*

Plin. H.N. l. 8. c. 19.

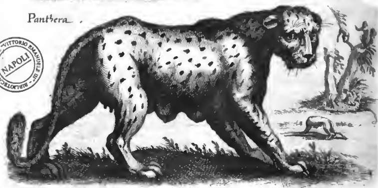
Descriptio

est parvo, *oculis* fulgentibus, *facie* alacri, *Mammas* habet in pectore. Maculae magis mari distinctae et orbiculares. Pellem ita describit Gesnerus. *Pellis* extensa lyncis a summo naso ad caudam usque est longitudinis trium pedum, et unciarum quatuor, *cauda* longitudinem unciarum septem non excedit, latitudo circa collum, non ambitus dicimus, sed dorsi tantum, est dimidiati pedis, et in imo dorso unciarum quindecim, crura anteriora longitudinem unciarum quatuordecim et posteriora duodecim aequant. *Pilus* undique mollissimus, et densa lanugine confertus, extremae pilorum dorsi partes albicant, et venter medius est

Scaliger. Ex. 210.

Lynx . Luchs

Tigris Gesneri

Panthera.

est candidus, in quo puncta quaedam passim nigricant, crebra vero sunt iuxta imum ventrem ad latera, *auriculae* parvae sunt, quasi triangulum referentes, ambitu nigro, et supra eas villus niger cum paucis pilis albis eminet, *barba* ad instar felium ex setis albis constat. *Pedes* admodum villosi sunt, et anteriores quinque digitis, posteriores vero quatuor tantum integrantur, et tantum cauda in extremitate nigricans per totum aequalis crassitudinis conspicitur. Musculorum tempora habet debilia. *Cranium* tribus suturis insignitur. Sed et viginti *dentibus* armatur, quorum incisores sunt duodecim, verba sunt Ambrosini, sed primus et sextus tam inferioris, quam superioris mandibulae quatuor mediis paulo minores sunt, quales in mustellis observantur. Canini quatuor caeteris longiores sequuntur. Molares sunt decem, quatuor superiorem maxillam utrinque muniunt, primi prope caninos trigonae sunt figurae duplici quadam appendice insigniti, ultimus in utraque superiori parte bifidus est utrisque et altero valde latior. Inferior maxilla sex molaribus decoratur, primus prope caninos trigonam refert figuram, secundus floris lilii rudimentum repraesentat, tertius utroque latior et maior est, fissus in medio, summitatibus acutis. Maxilla inferior illi est parva, quod prona cibum non sumat. Pes acutissimis crystallinis tunica atque membrana inclusis armatur unguiculis, qui figuram unguium aquilae et vulturis aemulantur, pars inferior callosa est. Lynces in Orientali plaga vagari Vitriacus scribit, inde in Europam delatos Ovidius, teperiri et in Americae montibus Thevetus auctor est. Elegantioribus nigri per dorsum maculis insigniti in Lithuania, Polonia, Moscovia, et Suecia circa Helsingiam, ubi lynx Rattluchs nominatur, capiuntur, inventos et in Ducatu Wirtembergico, in rusticumque praetereuntem aliquando insiliisse, et ab eodem securi prostatum Gesnerus auctor est.

Ambros. de Digit. l. 3. c. 3.

Galen. de usu part. l. 11. c. 2.

Locus.

Ovid. Metam. l. 15.

Gesner. in Hist. Quadrup.

Cibus. *Cibus* lyncibus caro animalium catorum silvestrium inprimis, quorum caro suavior, si Olao M. credimus. Habent et cerebella quadrupedum in deliciis, hinc Gesnerus se a quodam intellexisse scribit, lynces in arboribus aliquando latitare, et in maiores quadrupedes praetereuntes insilire, et unguibus cervici infixis non dimittere, donec animalis prostrati laniato capite, cerebrum devoraverint, sunt, qui affirment, corpore intacto sanguinem tantum sugere. Scaliger pauciora in Scandinavia animalia reperiri scribit, quod lyncibus in alimentum cedant. More canum aversi congrediuntur, ut canes implentur, et ritu leporum superfoetant. Catulum ipsis adscribit Isidorus duos, tres, aut quatuor Odonus. Clarissime omnium quadrupedum cernunt, ideo qui dam corpora solida visu penetrare fabulati sunt. Velocis sunt cursus adeo, ut eum saltu praecipitent. De urina ita *Plinius*. Lyncum humor ita redditus, ubi gignuntur, glaciatur arescitve in gemmas carbunculis similes, et igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas, atque ob id succino a plerisque ita generari prodito. Novere hoc sciuntque lynces, et invidentes urinam terra operiunt, eoque celerius solidatur illa. Hoc postremum apud Aelianum et Isidorum invenies, prius Dioscorides varium esse, quod lyncurium sit succinum pterigophoron, et pennas ad se alliciat, fatetur, et Brasavolus inane esse experientia ipsa comperit. Tanta quoque oblivione, si praedam ferens retrospexerit, occupari quidam affirmare audent, ut praedae ipsius oblita aliam quaerat. Ego, si id verum est, nimiae aviditati istud adscripserim. Aestate depilari, hieme valde hirsutum reddi Odonus tradidit, quod villosis animantibus commune. An viscera virulenta et spumae tabidorum canum comparanda habeat, quod apud Lucanum legimus, in medio relinquo. Haud contemnendas habet in medi-

Gesner. l. c.

Generatio.

Scaliger. Ex 210.

Aristot. H. A. l. 5. c. 1.

Isidor. Orig. l. 12. c. 2.

Plin. H. N. l. 28. c. 8.

Visus.

Dioscor. l. 2. c. 74.

Mores.

Lucanus Phars. l. 6.

Visus.

medicando vires. Evonymus saxifragas herbas cum sanguine ad minuendos calculos miscet, Wekerus ex pinguedine unguentum ad eosdem pellendos componit. Crollius sal ex lapide et oculis cancri conficit. Unguis, qui est in dextro pede pro pollice contra convulsiones argento inclusus et appensus valet. Eosdem omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere potu proluvia virorum eiusdemque aspersu foeminarum libidines inhiberi, item pruritus corporum, urina stillicidia vesicae. Eadem et iugulorum dolori monstratur in remedio. Pellis Boniae centum viginti libris venditur. Oppianus a magnitudine et parvitate eas distinguir sibi undiquaque similes. In Italia duplex pellis ostenditur. Ampla, ad albedinem magis tendens, quae lupi Cervarii esse creditur, et rufa paulo minor, quam cati parti autumant.

Plin. H.N. l. 28. c. 8.

Differentiae. Oppian. Cyneg. l. 3.

CAPUT IV.

De Tigride.

Nomen. Nomen huic belluae a velocitate datum a Medis, qui tigrim sagittam vocant, putatur. Genere masculino Varro extulit, foeminino Plinius, invenies et Tigrides in plurali apud Philomelae auctorem.

Descriptio Ad magnitudinem canis leporarii et ultra excrescere, quidam putanr, ad equi Nearchus. Visa pellis, cuius longitudo quinque pedum mensuram superabat. *Oculos* haber splendore igneo micantes, *collum* breve, quale illis, quae pascendi gratia cervicem in terram non deiiciunt, *ungues* aduncos, *dentes* acutos, *pedes* multifidos.

Locus. Magna ipsorum in Oriente et versus Austrum in India nempe intra Gangem et Hyphasin fluvios, in monte Caucaso Besinges Peninuleis vicinos, copia, ut male, in Hyrcania duntaxat haberi Poetae prodiderint. Inveniuntur et in Iava, ubi propter ipsorum metum minus gummi beniuini colligitur, Bengala et montibus Peruanis. In Taprobana diuturna lucis usura frui nonnullis proditum.

Cibus. Omne animantium genus devorant. Elephantes saepe superant mulos pede apprehensos trahunt, oves, boves, canes, etc. laniant, nec ab hominibus temperanr, haedorum tamen praecipue carnibus delectantur, tanta vero aviditate feruntur, ut viso animantis unius sanguine per totum cupiant ire pecus, ut apud Statium habetur. Omne genus foemininum esse, quod nulli mares capiantur, Tzetzis memoriae lapsi cum aliis opinio, ideo ex vento concipere prodiderunt. Fabulaea velocitate animalis apud veteres decantata origo, aversos congredi, et mulros uno partu catulos edere certum, nec inter se duntaxat miscentur, sed et in canes exardescunt. Modum procreandi apud *Aristotelem* habes. Alligantur, inquir, canes locis desertis, per quae tigres versantur, et nisi tigris in luxuriam solvatur, lacerantur, sed cum desiderio veneris premitur, miresceit, quod Plinius, ut apud Aelianum est, ita prodidit. E tigribus eos canes Indi volunt concipi, et ob id in silvis coitus tempore adligant foeminas. Primo et secundo foetu nimis feroces putant gigni, tertio demum educant. In India Occidentali nullam Hispanis vim facere, infestare Indos, in provincia Bambae, albos homines non attingere, nigros adoriri, immo homine albo et nigro simul dormientibus albo intacto nigrum corripere Linschottanus prodidit, an ad Sympathiam referri debeat, dubito, sed quod elephanto viso vehementer excandescant, quod bubalorum fimo pellantur, quod denique ad sonum tympani ferein saniant, et seipsos saucient, inter

Stat. l. 8.

Tzetzes Chil. 12. c. 339.

Generatio.

Aelian. H. N. l. 8. c. 1.

Aristot. H. A. l. 8. c. 74

Plin. H.N. l. 8. c. 40.

Sympathia et Antipathia.

Balb. in Hodepor. c. 34.

anti-

[Pierius l. 2. Hieroglyph.] anripathiae exempla refero. *Vox* [*Vox.*] ipſius proprie per rancatum exprimitur. Murare et frendere, ira [Oppian. Cyneg. l.] correptum ſcilicer, Oppianus dixit. Velocirati rremendae er maxi- [*Curſus.*] [Plin. H.N. l. 8. c. 18.] mae, dum capitur eſſe, conſtanter a veteribus creditum. Totus enim, foetus, inquit Plinius qui ſemper numeroſus eſt, ab inſidiante rapitur equo quam maxime pernici, arque in recentem ſubinde transfertur. At ubi vacuum cubile reperit foeta, maribus enim non eſt cura ſobolis, fertur praeceps odore veſtigans. Raptor appropinquante fremiru, abiicit unum e catulis. Tollit illa morſu, et pondere etiam ocyor acta remeat, iterumque conſequirur, ac ſubinde, donec in navem regreſſo inanis feritas ſaevit in littore. Er haec veterum ſententia. Recentiores et ex [Bontius de Med. Ind. p. 13.] his Bontius inter errores ponunt, quae de velocirate dicunrur. Quia haec fera tardigrada eſt, ac hominem, mulro minus aliam feram, vix curſu aſſequeretur, hinc eſt, quod apri, tauri ſilveſtres, cervi, ſagacius hoc animal odorantes eius ungues curſu facile eludant, ideoque in carectis, ac inrer virgulta latens circa flumina, quo praedictae ferae ad porum veniunt, ſalru obliquo in aliquam earum ferrur, non ſecus, ac feles in mures ac glires impetum faciunr, ſic eriam ex inſidiis hominem aggreditur, ac ſi, quod ſaepe fir, nimia cupidine praedae aberraverit in ſalrando, lenre ac rugiens recedit, ſi quoque ab homine detectam ſe ſentiat, abibit, etc. haec Bontius, quo mortuo, multa quoque Exorica de plantis et anima- [*Mores.*] libus interiiſſe doleo. De caetero, ſobolis eſt amantiſſimi haec fera, ideo viſo homine protinus catulos transferr, ablatis, in obvium quodcunque crudeliter ſaevit, et rabie correpta perit. Etſi autem indomirae fere ſit crudelitatis, indulget tamen aliquando parientiam flagello, et Ovidius, obſequium Tigres domare dixit, et apud Senecam, [Plin. H.N. l. 8. c. 11. 17] oſculatur Tigrim ſuus cuſtos. Nec deſunt manſuefactorum exempla. D. Auguſtus Q. Tuberone, Fabio Max. Coſſ. IV. Nonas Maias, theatri Marcelli dedicarione, tigrin primus omnium Romae oſtendit in caveâ manſuefactum, D. vero Claudius ſimul quatuor. Snb Gordiano decem [Iul. Capitol. in eod.] Romae viſae, in Triumpho Aureliani [Vopiſc. in eod.] quatuor. Heliogabalus tigrides curru iunxit. Nunquam ramen feritatem exuunt, aliquando ſubmirtunt, ſed cum minime expectaverimus, rorvitas mitigata exaſperarur. Id Abdias Babylonius prodidit, nec ignotum, dum per urbem ad ſpectaculum [l. 6. Hiſt. Apoſtol.] ducuntur campanulis cingi, ut ſpecta- [Thevet. Coſmogr. T. 2. l. 19. c. 7.] tores ab improviſo impetu ſibi caveant. Saepe nec carenis bene vinciuntur. Succo Mandragorae vel opio in [Petr. Victor. variar. lect. 4. c. 1.] ſtuporem coniiciantur neceſſe eſt, ne per urbem deductae laedant. Poſterioribus huius ferae partibus in [*Uſus.*] cibis Indos uſos, prioribus ranquam Phoebo ſacratis, quas verſus orientem ſolem attollere, ut aiunt abſtinuiſſe, Philoſtratus auctor eſt. [Philoſtr. l. 2. vita Appollon.] Tota carne Congitanos veſci ab alis ſeu muſtacibus, quod eorum eſu morte furioſa corripiantur, ideo edictis Principum cautum eſt, ne quis pellem illis carentem venum deferat, abſtinere, apud Linſchotranum legi- [Petr. Martyr. Decad. 3. l. 2.] mus. Ledeſma Hiſpanus bubula carne nihilo deteriorem invenit. Ungues incolae Cerebari in corollis texunt, his redimitti, animoſiores ſe exiſtimant. De *Generibus* Tigridum, [*Differentiae.*] nihil fere apud vereres Auctores occurrit. Equidem refert ex Cteſia Pau- [Pauſan. in Boeot.] ſanias, eſſe apud Indos Manticora dictum an.mal, cui triplex, denrium ſit in utraque maxilla ordo, miſſiles in cauda aculei, idque tigrim eſſe quidam opinantur. Strabo quoque ex [Strabo Geogr. l. 15] Megaſthene reliquit, Tigrides apud Praſios dupla fere ad leonem magnitudine eſſe, quis tamen quaeſo id de Tigride ſumendum probaverit. Apud recentiores tamen aliquot illarum *differentiae* occurrunr, quoad molem, furorem, et ſpeciem. Vulgaris, inquit Nierembergius no- [Nieremberg. Hiſt. Exot. l. 9. c. 15.] ſtris eſt maior, hnic alia ſimilis, quae, quia minor, ab Indis *tlaco ocelotl*, id eſt parva tigris nuncupatur, maculis nigris et fuſcis conſcripta, non pallidis et candentibus, ut aliis comunes ſunt.

Peruani, ut Garcilassus putat, tigridem vocant Uturuncu, nam, quod Ioseph Acosta dixit, ursos dici aboronocos, corrupta nonnihil ab Hispanis voce, non ita exploratum censet, Veumari enim ursus dicitur. Ferociores sunt leonibus, avide Indos quaerunt, etiam in domibus et casis, et nisi constanter fores sint clausae, clanculum ingrediuntur, et correptum aliquem barbarum mordicus deferunt, non secus, ac felis murem, nec adversus illas arbores asyla, quas ascendunt ut illinc deiiciant fugientem et lacerent. In expeditione Fedremani quaedam tigris cohortem militum aggressa, in medio omnium dilaceravit Hispanum unum, tres Indos, tutaque et impunis evasit. Nihilominus tanta feritas elumbatur, si vel baculo circa renes caedatur, languet et vincitur, non alia via patet victoriae. Nulla alia fera magis timetur Indis Occidentalibus immo in veneratione est. Daemon illis saepissime specie tigridis loquebatur. Vngues venenati creduntur, nunquam reparatur plaga ex illis. Iam post introductum Evangelium reverentiam immo timorem huius ferae amisit barbaries. Capitur laqueis, alicubi muscipulis. In Bengala ferocissima invenitur, et contumacis odii, usque ad triginta milliaria insequitur per littora navim, qua aufugit laesor. Obviis praeterea quibuscunque hominibus et feris atrox. Praevenit natura tantam pestem. Comitatur tigrim aliud animalculum, quod assiduo latratu illam indicat, quo audito ferae aliae recedunt, aut conduntur homines fugiunt. Sunt illae tigrides humanae carnis avidissimae, avidiores Nigritarum, quos internoscunt navium, si quam in ora perspexerint, per viginti leucas cursitando prosequi solent, ut si quis in terram exscenderit, devorent. De nocte in naves insiliunt, ut incautos navicularios opprimant. Referam huius exemplum memoratu dignum, quod accidit interim dum nostri in Bengala agerent. Aethiops quidam servus cum somniasset a tigride se abreptum, sequenti nocte sub navis, qua vehebatur, prora se abscondit. Rogatus a Domino causam, somnium nocturnum enarrat, cuius veritatem illa ipsa nocte eventus probavit, omnibus enim dormientibus, tigris in navim insiliens, caeterisque, qui plus, quam triginta in navi iacebant, intactis, de sub prora miseri Aethiopis apprehendit latus, et abripuit. Felicior alterius sors fuit, sed divina protecti providentia. Hic cum haud procul in navi ageret a littore, a tergo hinc eum tigris, ab aqua e flumine illinc crocodilus invadit, sed audi casum: Tigris, ut adversarium praeverteret, praedamque extorqueret, nimia velocitate ultra hominem delata, et in navis latus impacta in crocodili fauces incidit, hoc modo evasit. Dici nequit, quantopere Bengalani tigridum rabiem metuant, hinc variis e nominibus nuncupant, veriti, ne si proprio dicerent nomine, continuo dilacerentur. In Brasilia magna tigridum vis, quae famelicae horribili possent velocitate, tremendis viribus. Eaedem pastae tanta dicuntur esse ignavia, ut a gregariis etiam canibus confestim in fugam agantur. Non homines tantum perditgula. In nova Hispania speculatur ex arboribus ad ripas fluminum crocodilos, inde desilit et incautos occidit. Aliquando non minore iactura a tigride Indica infesta Darien fuit, quam olim a fero leone Nemea, et a rapido apro Calydonia, ut Petrus Martyr narrat. Integro namque semestri noctum aiunt exactam fuisse, nullam indemnem, quin vel iuvencam aut equum, canem aut porcum, intra vici ipsius vias interfecerit. Armenta gregesque iam minuebantur, immo et minime tuto referunt, domo exiisse quenquam, eo tempore praecipue, quando catulos alebat, tunc namque adoriebatur et homines, fame urgente catulorum, si homines prius occurrebant, quam brutum animal. Necessitate cogente tandem ars inventa est, qua tanti sanguinis poenas lueret. Exploratis quippe angustiis semitarum, quibus

Tab: LV.

Vrſus . Baer .

quibus e cavernarum latebris ad praedam noctu prodire solebat, excavata ibi scrobe aliqua, cratibus et aggesta terra levi superstratis, fallaciam occultarunt Indi. Veniens incautus, mas quidem erat, tigris decidit in foveam, et sudibus acutis in scrobis fundo defixis inhaesit. Saxis tum ingentibus ex fossae margine in eum sudibus infixum deiectis, peremtus est. In mille assulas, et mille frustula fixa dextra directas hastas, et ab alto iaculatas dirumpebat. Semianimis et exanguis formidine replebat intuentes, quid solutus et incolumis fecisset? Ioannes quidam Ledesma Hispalensis, Vaschi Nunnes amicus et laborum socius, de tigride illo se comedisse fassus est, bovinaque carne nihilo deteriorem esse retulit. Unde tigridem esse dicant, interrogati, qui nunquam tigridem viderant, respondent, a maculis, a feritate, a dexteritate, signisque aliis ab Auctoribus datis tigrim arbitrari, cum et pardos et pantheras maculatos ex ipsis plerique se vidisse praedicent. Tigride mare peremto montes versus vestigia ipsius secuti antrum, coniugale ipsius domicilium adeunt, duos absente genitrice catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio, quo grandiusculos affectos in Hispaniam post haec mitterent, ferreis catenis diligenter in colla compositis, ad maternum antrum parvulos reportant a matre lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, nec catulos reperientes, credebant eos a matre in frusta prae rabie dilaceratos ablatosque, ne quispiam eis frueretur. Asseverant namque, solvi e catenis nullo pacto potuisse vivos. Pellis peremtae tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis et culmo farta missa est ad Admirantum et Primores. Plura de his vide apud eundem Nieremberg. et Marcgr. H. B. l. 6. c. 10.

CAPUT V.

De Vrso.

[*Nomen.*] Ursus, vel ab urgendo, quod impellendo tum homines, tum caeteros animantes prosternat, vel quasi orsus, quod ore suo formet foetus, seu quod in ventre orsus, extra ventrem linctu compleatur, vel quasi sursus, quia horret pilis, et δασύτριχος est, Latinis dictus est. Graeci ἄρκτον, vel ab ἀρκῶ propulso, quod ad iniurias propulsandas anterioribus pedibus valeat, vel ab ἀρκέομαι, quod sine externo alimento hiemem transigat, vocavere. [*Descriptio*] Quantum ad rationem externarum partium: *Corpus* ei crassum, et vix mobile, semper crescere quidam affirmant [Vadian. in Melam.], inventosque longitudine quinque cubitorum, latitudinis tantae, ut quodlibet vel bovis tergus vinceret, talemque Maximiliano Imperatori in Thermis Badensibus oblatum. *Pellis* ei spissa et villosa, *dentes* ferrati et penitus reconditi. *Os* longum, celeres *oculi*, *pedes* manibus similes, in brachiisque et lumbis maxima vis, unde interdum posticis pedibus insistunt, [Solinus Polyhist. Plin. H N.] *cauda* diminuta, *genitale* simul ut exspiraverit cornescens. Adde his *mammas* quatuor, *ventriculum* amplum et *intestinum*, [Arist. H.A. l 8. c. 17. Scalig. ed. l. 8. c. 21.] cum hieme in antris dormientes capti exenterantur, vacuum et adeo adductum, ut simul cohaerere videatur. Galenus nervos recurrentes, qui in aliis animalibus difficulter observantur, in hoc evidentissime conspici posse scribit. *Caput* ipsis invalidum est, vel praesertim synciput, quod leoni fortissimum, ideo urgente vi, [Plin. H.N. l 8. c. 36.] praecipitaturi se ex aliqua rupe, manibus ex operto iaciuntur. Eo tempore, quo latitant, *sanguinis* exiguas circa cor tantum habere guttas, reliquo corpori nihil inesse Theophrastus credidit. [Theophr. de animal. latitantib.] Nulla denique eis secundum Plinium medulla, axungiam et lardum habere, Monachis in Mesuen visum. In plerisque terrarum

rarum partibus degunt, sed in Germania, Polonia, Lithuania, Norvegia, etc. et aliis Septentrionalibus, in Nova Zembla inprimis maxime. In Anglia nunc non reperiri Gesnerus prodidit, nec in Creta insula, Plinius. In Africa quoque non haberi olim creditum, sed falso. Esse, praeter Herodotum et Solinum Strabo testis est, dum Mauros, leonum, pardalium, et ursorum pellibus indui scribit. Magis autem montanis, quam planis delectantur. Unde Alpinae rupes apud Stumpfium animosis abundant, in montibus Peru, multi nigri stabulantur, et Pernes mons Atticus apud Pausaniam, venatione ursorum clarus est, πάμφαγον est animal. Plantis victitare apud Mathiolum, Albertum et Gesnerum invenies. Ille specie rubi, qui mora rubicunda et odorata producit, delectari scribit. Iste, herbam cuculi, quam Botanici trifolium acetosum vocant. Hic radices quasdam, quibus cupiditas cibi expletur et somnus conciliatur. Nam in Alpibus Helveticis aiunt, vaccarum pastorem, postquam ursum radicem e terra avulsam comedisse, eminus vidisset, radice eadem, post ursi discessum degustata, tanto somni desiderio captum, ut in via se prosternere necessum habuerit. Herbam arum comedere, quamprimum e latibulis egrediuntur, Aristoteles Auctor est. Sed et arbustum quoddam spinosum, foliis fere ut apii divisis, flore albo, baccis rubentibus, in montibus circa Tridentum panis ursi appellatur. Vescuntur et fructibus arborum, quas conscendunt, leguminibus, melle, cancris, formicis, et carnibus, seu praemaceratis et propemodum putridis, seu recentibus. Maxime tamen favos appetunt, habeturque apud Iovium faceta de quodam rustico in Moscovia historia, qui in cava arbore, profundo mellis gurgite collo tenus immersus, et biduo vitam solo melle sustentans, urso in arboris eiusdem cavitatem, more humano se dimittentis, beneficio; cuius pellem tergoris manibus comprehenderat, extractus fuit. Piscibus in Islandia et glaciali Oceano vesci, Gabottus Venetus prodidit. Bibunt quidem aquam, sed nec lambendo, quod carcherodontum, nec sorbendo, quod continuis dentibus munitorum proprium, sed aquam mordendo, ut apud Aristotelem habetur. Ursae veneris sunt appetentissimae, ideo, quoniam ferae gravidae maribus non miscentur, praeter lyncem et leporem, ne diutius maritis careant et maturius ad Venerem redire, dire possint, ventrem ante certum tempus elidere creduntur. Mares, in puellas quoque libidine ferri, proditum. Raptam ab uno in montibus Allobrogum quandam, quam venereo complexu prosecutus est, et pomis agrestibus pavit, Philippus Cosseus Constantiensium sacris praefectus, Gesnero retulit: Danorum vero Regum stemmata, a quodam dicto urso, qui ex puella ab urso compressa natus esse dicitur, deduci Saxo refert, et duo Magni Upsalenses Episcopos, Gothicos Reges ex urso et virgine nobili originem ducere produnt. *Coeunt* mense Februario, seu hiemis initio, non eodem modo, quo quadrupedes, sed intra mutuos amplexus, velut humanas coniugationes, seu ut Plinius, ambo cubantes complexique, id est, humanitus strati. Gravidae latent, secretique honore reverentur mares gravidas. Uterum triginta dies ferunt. Pariunt tum unum, tum etiam duos, sed cumplurimum quinque. De *partus forma* variatur. Lucinae illis properantins tempus est, inquiunt Plinius et Solinus, quippe uterum trigesimus dies liberat, unde evenit, ut praecipitata foecunditas informes creet partus. Carnes pauxillulas edunt, quibus color candidus, oculi nulli, nulli pili, et de festina immaturitate tantum rudis sanies, exceptis unguium lineamentis. Has lambendo sensim figurant, et interdum ad pectora fovent, ut adsiduo incubatu calefacta, animalem trahant

Marginal notes (left column): *Locus.* — Plin. H.N. l. 8. c. 58. et l. c. — Herod. In Melpom. — Solin. c. 29 — Strabo Geogr. l. ult. — *Victus.* — Arist. Hist. Anim. l. 8. c. 17. — Plin. H.N. l. 10. c. 73. — Aristot. H. A. l. 8. c. 5.

Marginal notes (right column): Martyr. Decade. 3. l. 6. — Aristot. H. A. l. 8 c. 6. — *Generatio.* — Oppian. Cyneg. l. 3 v. 146. — Saxo Grammat. Hist. Dan. l. 10. — Magnus l. 8. c. 2. — Plin. H N. l. 8. c. 36. — Arist. H. A. l. 5. c. 1. — Solin. Polyhist. c. 39 — Aristot. H. A. l. 6. c. 30. — Solin. d. l.

hant spiritum. Idem Aristoteles, Oppianus, Ovidius, et alii dixere. Inde quibusdam Ursus quasi Orsus dicitur. At recentiores contrarium experientia docuit. Capta in valle Anania supra Tridentum gravida ursa, quam exenteratam, catulos omnibus membris distinctos gestasse, animadversum est. In senatus vero Bononiensis Musaeo, ursulus a caeso matris utero extractus, omnibus suis partibus formatus in vitreo vase servatur. Nec male Camerarius opinatur secundinarum, quibus foetus ursae obvolutus est, tantam crassitiem, ut nonnisi diuturno lin-ctu a matre avelli possit, errori occasionem dedisse. Capitale *odium* gerit cum *phoca*, *equo*, *apro*, *mortuis*, et *mappa*. *Phocam* summopere abominari Oppianus reliquit. Agnoscit *equus* hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam, in qua arte potius, quam viribus utitur. Transilit enim ursum, et ipso saltu posteriores pedes impingit in caput. A mortuis abhorrere dicuntur, quod homines prostratos, ore ad terram verso retentoque spiritu illaesos relinquant. Visa mappa, teste Seneca, ad iram concitantur. Aconito quoque pereunt, nec non faba lupina, seu marcillio, quam consiliginem esse putat Gesnerus. Pisces etiam quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur, quorum farina aspersas ficus si comederint, intereunt. Musica delectari experientia docuit. *Vocem* si attendas, saevire dixit Spartianus, rugire alii. *Naturam* et *Ingenium* sequentia testantur. Cum degustavere mandragorae mala, formicas lambunt. Cum nausea laborant, myrmeciam adeunt, assidentesque linguam fluore dulci fluentem exertam, leviter tam diu tenent, donec formicis scatere viderint. Vulnerati siccis herbis sibi medentur. Ursae a latitatione egressae in liberam diem, tantam patiuntur lucis insolentiam, ut caecitate obsitas putes. Oculi quia hebetantur crebro, maxime favos expetunt, ut convulneratum ab apibus os, levet sanguine gravedinem

Ambros. Hist. quadrup. digit. l. 1. c. 5

Antipathia.

Aelian. H. A. l. 5. c. 15.

Vox.

Solin. Polyhist. c. 39

Plutarch. l. lectum animal.

Solin. l. c.

Plin. H. N. l. 8. c. 33.

illam. In antrum, non recto sui corporis motu sed supina ingreditur ursa, et dorsi sui tractu repit, ut vestigia obliteret. Ibique postquam est egressa, se quieti dans habitum corporis extenuat per quadraginta dies, e quibus quatuordecim immobilis manet, reliquis aliis movetur, tantum solo lingendo dextro pede se sustentat, eique intestinum eatenus adducitur, ut propemodum cohaereat. Mares, inquit Plinius, quadragenis diebus latent, foeminae quaternis mensibus. Specus si non habuere ramorum fruticumque congerie aedificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde constratos. Primis diebus bis septenis tam gravi somno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum pinguescunt. Ab iis diebus residunt, ac priorum pedum suctu vivunt. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus coctas quoque ursorum carnes, si asserventur, increscere, cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in alvo inveniri: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares praepingues; ut movere sese facile nequeant. Foeminae non ita pinguescunt, quod eo tempore pepererint. In iisdem licet foveis, partitis tamen per scrobes secubationibus dividuntur. Exeuntes herbam arum dictam, laxandis intestinis alioquin concretis devorant, circa surculos cum dentiunt praedomantes ora. Si quando tauros adoriuntur, sciunt, quibus potissimum partibus immorentur, nec aliud, quam cornua aut nares petunt. Cornua, ut pondere defatigent, nares, ut acrior dolor sit in loco teneriore. Animae virus pestilens. Contacta halitu eius attingit nulla fera, citiusque putrescunt afflata reliquis. In Mysia aiunt esse genus alborum, qui, cum a venatoribus urgentur, talem halitum edunt, qui canum carnes putrefaciat. Quantum ad *Usum* in *Cibis*, etsi caro ursorum sit frigida, mucosa, difficilis concoctu, spleni et hepati in-commo-

Aelian. H. A. l. 6. c. 3.

Plin. H. N. l. 8. c. 36.

Solin. l. c.

Usus.

Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 2.

commoda: Alpinis tamen et Helvetiis Bruierino teste, in deliciis habetur, ipseque se eas in coena apud Symphorianum Campegium comedisse, culinae artificio conditam asseverat. Sed iuvenculus ille ursus erat, qualem et quidem hieme captum in cibis adhibere debere Bartholomaeus Scappius scripsit. Licet enim Quintili mense ob pabulum pinguiores sint, tamen, quod caro tum malum odorem spirare soleat, a mensis excluduntur. Caeterum anteriores duntaxat pedes inter cibos suaviores ab Aeliano reponuntur, quos et principes viros appetere Michael Herus prodidit, forte, quod plurimum exerceantur. Salsos et in camino siccatos, qui ederunt optimum et suavissimum esse cibum Gesnero retulerunt, nec amplius se mirari, quod eos per hiemem inter latendum fugant. Cerebrum venenatum esse Savanorola scripsit. *In Medicina* magni sunt partes usus. *Oculus* exsiccatus et puerorum collo appensus, adversus pavores nocturnos amuletum esse dicitur, supra sinistrum hominis brachium alligatum quartanam febrem mitigat. *Sanguis* panos et apostemata in quacunque parte discutit, et pilis, qui in oculis nascuntur prodest, et pulices enecat. *Adeps*, livores, et maculas eximit, ambustis, cum lilii radicibus prodest, igni sacro illinitur, ulcera in tibiis et cruribus admixta rubrica sanat, rimas pedum, alumine addito, sarcit, raptos alopeciae vitio capillos restituit, et unguento sympathetico seu armario admiscetur. *Pellis* demorsis a cane rabido substernitur. *Pulmo* attritus a calceamentis contractos ab inflammatione tuetur. *Fel* articulorum doloribus utilissimum tradunt, ab Arnoldo Villanovano ad epilepsiam commendatur, tussim admixto melle sanat, in pessum ad conceptum promovendum adhibetur. *Pili* cum adiantho et arundinum radicibus adusti, magnae sunt in generandis pilis efficaciae. Difficiles partus solvi, cum quis tectum, in quo gravida sit, lapide, quo ursus interfectus est, transmiserit, Plinius fabulatur. Adhibetur ursus et ad alia. *Pelles* Samoiedis et Lapponibus ad vestimenta inserviunt, aliis ad stragula. Olim equites, loricas et galeas iisdem tegebant, ut truculentiores apparerent. Palladius ferramenta, quorum in agris colendis usus, sebo, adversus grandinem et gelu inungit: Mizaldus, cortices vitium adversus erucas et glaciem. Fuit eorum et in spectaculis ac suppliciis sumendis usus. Annalibus notatum est, M. Pisone et M. Pisone et M. Messala Coss. ad XIV. Calend. Octobris, Domitium Aenobarbum aedilem curulem urfos Numidicos centum, et totidem venatores Aethiopas in Circo dedisse. *Differentias* quod spectat, sunt magni, parvi, nigri, albi, tales infestavere Hollandos, cum per glacialem Oceanum transitum in Cataiam quaererent. Stupendae erant magnitudinis. Nam occisorum pelles ad tredecim pedes ascendebant. Sunt et in Mysia albi, quorum superius facta mentio. Strabo fulvosum, in illa Arabiae regione ultimo promontorio contermina notarit, Agricola in fuscos et nigros dividit. Helvetii parvos, *saxatiles*, magnos *capitales* vocant. Sunt et in novo orbe ignavi, qui solis formicis victitant, canibus cedunt, et bacillo percussi fugiunt, nec ullum caudae vestigium habent. Myrmeciphagos appellare possis. Inveniuntur in provincia Verae pacis maximi, lanigeri satis, nigris pilorum sive lanae grumis. Cauda illis palmaris duntaxat, manus velut humanae. Simi sunt velut nigritae, rotundo rostro, depili et rugoso: In Virginia eduntur. Meticulosi sunt, fugiunt homines, aufugiunt ad arbores, inde deturbantur sauciati iaculis. Provincia Beach, si Paulo Veneto credimus, domesticos et innoxios producit. Hoc unicum addere placet, habuisse Suidrigellum Lithuaniae Principem ursum matutinis horis a nemore discedentem, qui palatio appropinquans anterioribus

Bruier. l. 13. de cibis, c. 41.

Plin. H.N. l 8. c. 36.

Differentiae

Purchas. Navig. T. 3. l. 4. c. 5.

Strabo Geogr. l. 16.

Maiol. Collogu. 7. de quadrup.

Nieremb. H.E. l. 9. c. 28.

Textor Tomo 2. Off.

ribus pedibus fores percutiebat, et cibo ſumto, remeabat in ſilvam. Solent et ſectae cuiusdam apud Turcas religioſi, ex eremo egreſſi, cervum vel urſum tintin abuum collo ferentem per urbes et pagos circumducere.

CAPUT VI.

De Lupo.

ARTICULUS I.

De Lupo in genere.

Aldrovan. Hiſt. Dig. l. 1. c. 6. *Nomen.*

Lupum in genere et ſpecie conſiderabimus, eidemque *Gulonem* adiiciemus. Dicitur Latinis lupus, vel quaſi leopus, quod in pedibus leoninam virtutem gerat, vel a Graeco λύκος, arabie nempe rapacitatis, vel ἀπὸ τῆς λύκης, a diluculo, ſeu quod in colore pellis crepuſculorum albedinem aemuletur, ſeu quod prima luce ad raptum exeat, ſeu quod oculi ipſorum ſint terſi et in tenebris fulgeant. Graecis dicitur λύκος, κιγχίας, ſi textus apud Varinum corruptus non eſt, Heſychio ὀλκὸς, quod poteſt eſſe ab ὀλέκαι. Alibi νυκτερινοὶ κύνες vocantur. Foeminae λύκαινα nomen.

Deſcriptio.

Sunt vero lupi canibus magnis, maſtinis, ſeu paſtoralibus ſimiles, coloris, ut in differentiis dicetur varii. Habent *oculos* ravos, qui ſplendent lucemque iaculantur. *Dentes* ſerratos, teretes, acutos, et inaequales. Rictum amplum, et os, quod maxime diducunt. *Collum* in eas brevitatis anguſtias compulſum, ut contorqueri retroque verſari non queat, et ſi retro velit adſpicere, totum corporis truncum contorqueat neceſſe eſt. Ideo quidam ex ſolido oſſe conſtare prodidere, ſed falſo. Clamorganus enim in diſſectis vertebras obſervavit, cui et Philes adſtipulatur. Habent et muſculos temporales magnos et nervoſos, prodente Galeno. *Cerebrum*, quod cum luna creſcit et decreſcit, ſi Alberto credimus. *Cor*, ſi ſiccetur odoratum. *Iecur*, ungulae equinae ſimile. *Genitale* oſſeum. *Pedes*, priores quinis digitis diſtinctos, poſteriores quatuor. *Oſſium* ſubſtantiam denſiorem. *Renes* aliis ſimiles, ſed qui in ſenectute, vermes vel ſerpentes, quod ſe in tribus vel quatuor cadaveribus obſervaſſe, Clamorganus ſcribit, producant. In *veſica* lapillus reperitur, qui Syrites dicitur.

Aelian. H. A. l. 19. c. 26. — Clamorg. l. de lupor. venat. — Galenus de uſu partium l. 10. c. 2. — Plin. H. N. l. 28. c. 20. — Gal. l. 11. de uſu part. c. 8. — Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus.

Nulli ſunt in Sardinia, ſi Pauſaniae credimus, Creta, ſi Ariſtoteli, Olympo monte Macedoniae, ſi Plinio et Solino. Angliam hoc animalis genus non alere certum. Sub Edgaro, Ednii II. exſcindi coepti, in totum poſtea eradicati ſunt, non in Cambria tantum, ſed in aliis quoque provinciis. In Septentrionalibus provinciis magna luporum copia, in Moſcovia inprimis pecori, iumentis et hominibus inſidiantur, cuius exemplum apud Olearium in itinerario Orientali invenies. Haud paucos in regno Senegae inveniri, prodidit Cadamuſtus. In provincia Scotiae Anguſia, eiusque valle Glamore reperiri, qui ferarum duntaxat raptu vivant, apud Boethium habetur.

Pauſan. in Phocicis. Ariſtot. in Mirabil. — Olear. Itiner. p. 219. — Cadamuſt. c. 29.

Cibus.

Carnivori ſunt, et inprimis ovillam appetunt. Ideo caulam ingreſſi, omnes fere interimunt. Equis, bobus, anſeribus inſidiantur. Humano ſapore maxime illiciuntur, ſi humanum cadaver prius guſtaverunt. Praegnantibus capto odore inſidiari Olaus M. prodidit. Sed nec ſuae ſpeciei, ſi fames premat parcunt, teſtaturque Clamorganus duo lupos die antecedenti occiſos, ab aliis nocte ſubſequente devoratos fuiſſe. Aelianus vero animadvertit, fame urgente multos ſimul excurrere, vertigine correptum et cadentem a caeteris laniari. Coram catulis, qui ablactantur, praedam nuper voratam

Olaus de gent. ſept. l. 18. c. 10. — Clamorg. l. de venat. lupi.

voratam evomunt, et grandioribus factis agnum vel anserem apponunt. Praeter carnes, plantam illam Scythicam Borametz dictam appetunt. In regno Congo oleum, quod ex palmis elicitur sorbent. Terram quoque et argillam comedunt. Inde forte lapis lithargilos dictus, qui in ventriculo, undecim uncias pendens, gyris et plicis intortus, a Schenckio observatus est. Albertus, non fame sed naturali instinctu id facere dixit, ut gravior redditus, quae invasisset, sua mole deprimere posset. Exsaturatus per magnum temporis intervallum fert inediam, eique tum venter late proiicitur, lingua tumescit, os obstruitur, mansuetusque evadit, lingua extenuata, iterum in lupum transformatur. An cibos defodiant, ex aequo eosdem dividant, et ad reliquias ululatu alios advocent, quod Albertus prodit, venatoribus decidendum relinquo.

PortaPhysiogn. l. 4. c. 4.

Linschot. in Navigat.

Schenck. in Hist. monstror.

Generatio. Coeunt eo modo, quo canes in medioque coitu, inviti etiam cohaerent, coeuntque uno anno nonnisi per dies duodecim, quos a natali Christi quidam computant. Libidinis tempore acrius in eos, qui accesserint saeviunt, inter se tamen, quod gregales non sint, non dimicant. Gerunt uterum duo menses, et tandem quoad numerum et caecitatem catulorum, ut canes pariunt. Novem catulos generare vulgaris apud Helvetios sermo, teste Gesnero, qui etiam ex Rhaeto quodam audivit, catulos in Rhaetia circa Calend. Maii, septem vel novem aliquando ex una parente, ex latibulis auferri. Idem aiebat vulgo ferri lupam primo partu unicum eniti catulum, secundo geminos, et sic deinceps, singulatim catulo semper auctiorem fieri partum, usque ad decem, inde sterilescere. Intra duodecim dies parere, quod Latonam oberrantem totidem diebus ex Hyperboreis Delum deduxerint, sub specie lupae, propter metum Iunonis, fabulosum est. Antipater apud Plutarchum partum proiicere adserit, cum glandiferae arbores florem abiiciunt, quo gustato uteri illarum referantur, cum eius copia non est, partum in ipso corpore emori, nec in lucem venire posse, praeterea regiones illas a lupis non vastari, quae glandium quercuumque feraces non sunt. Potus sunt parcissimi.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Arist. H. A. l. 6. c. 15.

Plutarch. probl. 38.

Antipathia haec apud auctores occurrunt. Homo, quem prius vide rint conticescit, et anticipatus obtutu nocentis, licet clamandi votum habeat, non habet vocis ministerium. Oculus erutus quadrupedes domesticas terret. Mulier, si unquam supra calidam lupi urinam minxerit non concipiet. Cauda ad praesepe suspensa, facit ne comedant. Rumpi traditur equos, qui vestigia luporum sub equite sequantur, quod si lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur, tanquam ii cum quadriga conglaciassent. Oves ab eo adesae suaviorem habent carnem, verum lana pediculos et pruritum generat. Agni nuper nati, nec alicuius animalis effigiem extra caulam consi i. cati, audito repente luporum ululatu, exanimantur. Pellis eorundem lupinae superposita statim depilatur. Stercus in ovili occultatum, pecudes quiescere prohibet, nisi auferatur. Fides ex intestinis ovium, cum intestinis luporum permixtae, obstrepentes omnem citharae concentum intetturbant, quod tamen falsum esse experientia docuit. Scillam si contigerit repente contrahitur. Lapides ideo perhorrescit, quod in parte a saxis icta vermes nascantur. Scintillis ex silice emicantibus ita terretur, ut etiam famelicus accedere non audeat. Tympanum ex eius corio formatum caetera animalia fugat. Cantus denique et sonus ipsi inimicus est. Pythiocaris tibicinem, cum tibia magna contentione incitatos numeros caneret, impetum luporum repressisse prodit. Gesnerus vero novit quendam, qui cum lapidibus lupum terrere non posset, sono tympani, quod gestabat, petterrefactum fugavit. Dicitur psittacum amore prosequi.

Antipathia.

Solin. in Polyhist.

Plin. H. N. l. 20. c. 14.

Aelian. H. A. l. 2. c. 6.

Porta M. N. l. 1. c. 14

Oppian. in Cyneget.

Morbos si attendas, rabie, podagra, et cynanche laborare solet, lycoctono

Morbi.

Vita. coctono fumto interit. Vulneratus, in luto se volutat, et sic sanguinem sistit. Permultos annos vivunt, et ex dentibus in senecta male afficiuntur, ita, ut etiam edentuli fiant. De *Ingenium.* *moribus* et *ingenio* ut aliquid dicamus, viscera quia habent infirma, ideo herbas comedunt, dracontium inprimis ad acuendos dentes. Breves, inter caeteros magis audaces putantur. Cum in foveam inciderunt, vel se inclusos sentiunt, prae stupore innoxios se exhibent, quod una et altera historia Gesnerus confirmat. Percussores cognoscunt, et ex observato invadunt. Foetus suos amant, foemina partus custodit, mas pro catulorum salute cibos ad ipsam defert. Cum fugiunt, catulos secum ferunt. Coelo praecipue nubilo insidiantur, ut magis lateant. Cum per folia incedunt, ne strepitum faciant, lingua pedes suos lambunt, et lubricos reddunt. Fluvios transmissuri, ne undarum fluctibus abripiantur, singuli apprehensis morsu praenantium caudis, una serie transmittunt, a quo ingenio λυκάβας annus dicitur. Suidas χειμῶνος ὥρα, ita transmittere ait. Apprehensis quoque mutuo caudis, bovem e palude extrahunt. Dum cibum capiunt, vel intuentibus irascuntur. Si homo pariter et aliud animal se offerant, semper homini, narrante Alberto parcunt. Narravit sane mihi, inquit Conradus Gesnerus, quidam, lupum se vidente, morsu comprehendisse lignum triginta vel quadraginta librarum in silva, et cum eo se assuefecisse transilire grandem eo in loco arboris abscissae truncum, tandem cum satis peritus transiliendi sibi videretur, se abscondisse, et adveniente propter satam ibi avenam porca silvestri, cum pluribus aetate differentibus porcis, anniculis, bimis prorupisse, apprehensoque porco, qui aequalis pondere videbatur ligno, quo cum transilire truncum didicerat, saltu retro truncum se recepisse, et interemtum ibi porcum devorasse. Aliquando cum canibus amica societate confoederantur, et caulas invadunt. Si in minorem aliquam pecudem inciderint, auricula comprehensa, secum currendo abducunt, renitenti clunes cauda feriunt, ita, ut lupo interdum celerius currat. Ubi caulas intraverunt, omnes interficiunt, antequam aliquam ad comedendum attingant. Tauros a fronte adoriri non audent, quod cornua extimescant. Quamobrem primum, quasi tecta via pugnaturi essent, minas gerunt, et illorum oculis sese crebro inculcant, deinde se retorquentes in dorsum insiliunt, et acerrime ad eius perniciem incumbunt. More equorum et canum per aetatem canescunt. Famelici, noctu vento adverso, odorem escae, per medium milliare sentiunt, inventumque cadaver trahunt et devorant. Quandoque uno ululante alii conveniunt, et omnes simul equorum gregem adoriuntur, quod in Bononiensi territorio saepe accidere solet. Turmatim etiam progrediuntur, et nocte intempesta, iuxta destinatum pagum commorantur. Interim illorum unus in pagum excurrens canes excitat, et simulata fuga, usque ad insidiarum locum, ad se persequendum invitat, ubi canes ab aliis lupis dilaniantur. Frondes et salicis ramulos porrigunt, ut capras his gaudentes inescent. Vocis fere *Vox.* obliti eramus, quem eruditi ululatum vocant, Graeci, per ὠρύειν et ὠρύομαι exprimunt. Ad mensas *Usus.* inter honestos non admittitur, quod carnem habeat siccam, crassam, foetidam. In Insubria tamen aliquando editur. In *Medicina* multi est usus. Vivus, oleo cerati modo incoctus ad podagram laudatur. *Corio* ventrem constringere, in colica prodest, si Rhasi credimus. *Carnes* edisse, parituris prodest, aut si incipientibus parturire, fit iuxta, qui ederit, adeo, ut etiam contra illatas noxas valeat. *Adeps* antipodagricis unguentis admiscetur. *Sanguis* cum oleo nucum mixtus,

Gesnerus Hist. Quadrup. p. 721.

Plin. H. N. l. 8. c. 22.

Aelian. H. A. l. 8. c. 14

Gesner. Hist. Quadrup. p. 723.

Aelian. H. A. l. 5. c. 19

Ambrosin. de Digit. l. 1 p. 147.

Albert. l. 2. de Animal.

mixtus,

tius sustineat, quam in turbam canum descendere. Tandem vero descendere coacta, impetu quodam instar fulguris deiici solet, in numerosam canum cohortem, ut sagacissimos laniet, et a praestantioribus dilaceretur. Vulpium carnes nitidior vita damnavit. A Sarmatis tamen, Vandalis, et rusticis Gallis seu elixae seu assae comeduntur, ut olim a Boeotis. Incolae insulae portus sanctae Crucis, aliquando crudas, aliquando parum fumo induratas vorant. Bruierinus,qui eas degustavit, nescio quid virosi et agrestis habere scripsit. At Galenus, vim ei inesse carnibus leporinis similem reliquit. *Cerebrum* infantibus saepius exhibitum, a comitiali morbo eos praeservat. *Lingua* in armilla gestata a lippitudine, arefacta, in collo contra albugineas suspenditur. *Pulmo* phthisicis commendatur, suspiriosis a Dioscoride, lienosis a Sexto propinatur. *Iecur* in iecoris affectibus praescribitur. *Fel* cum melle mixtum oculorum caliginem delet, et in pesso ad masculorum conceptionem inditur. *Renes* cum pinguedine, gonagrae opitulantur, iisdemque ad faucium tumores dissolvendos guttur perfricatur. *Testiculus* ad iuvandum congressum et conceptionem in electuariis exhibetur. *Genitale* osseum oleo et bitumine imbutum, tanquam pessus, ad provocandos menses supponitur. *Pudendis* vulpis foeminae in cephalalgia caput circumdatur. *Sanguis* recens calculosis exhibetur, eodemque pudenda illinuntur. *Pinguedo* liquata et auribus instillata, affectiones earundem inveteratas tollit, nervorum morbis magno est adminiculo. Unguentum ad calculum ingreditur, in alopecia mirandum in modum valet. Eodem pedes et manus a frigore praeservat, dum modo saepius, antequam intumescant inungantur. *Stercus* cum sinapi mixtum, Plinius in ulceribus capitis adhibet, Rhasis cum oleo rosaceo mixto virgam inungit, atque hoc modo venerem sopitam excitat. *Pellem*, Galenus in capillorum affectu, Sextus in Podagra, dum calceos ex ea parari iubet, utitur. Ischiadicos ab ea iuvari compertum est. *Caudae* summa pars brachio illius suspenditur, qui ad venerem iners est. Ex tota vulpe, oleum ad omnes arthritidis species valde efficax paratur. Pellem investitu usurpari notissimum, nigrae inprimis, quae aliquando quindecim aureis vaenit. *Differentiae* Vulpium a magnitudine, colore et more sumuntur. *Magnitudinem* si spectes, Odonus minores in Aegypto, quam Graecia reperiri scribit. In Peruana quoque sunt pusillae, teterrimi odoris adeo, ut si urina aliquid foedaverint, foetor nunquam ablui possit. Quantum ad *colorem*, dantur in silvis septentrionalibus nigrae; candidae, rutilae, crucigerae, et isatides. Visae nigrae, quae ab aliquibus albis pilis, quodam ordine digestis exornantur. Rufescentium duas species. Una, quae guttur in albo nigricans, veluti carbonum pulvere conspersum exhibet. Altera, candidum, quae species tanquam rarior in Germania magnifit. *Albarum* maior in Suecia et Norvegia copia: sed maxima circa Novam Zemblam, quae sole sub horizontem demerso emergebant, emerso occultabantur, quaeque Hollandis ibidem vi frigoris constrictis, cuniculi carnes sapere videbantur. In *Crucigera* ab ore per caput, tergum, et caudam recta, nigri coloris linea protrahitur, deinde alia transversa per armos ad pedes anteriores ducitur, quae duae lineae crucis figuram exprimunt. *Morem* si attendas, Aelianus in Caspiis regionibus vulpes esse scribit, quae et urbes innoxiae ingrediuntur, et incolis tanquam caniculae inserviunt.

Blandus apud Gesnerum.

Usus in Cibis.

Bruier. de re cibar. l. 13. c. 26. Galen. de victu atten c. 8.

Usus in Medicamentis.

Differentiae.

Scalig. Exerc. 217.

Aelian. H. A. l. 7. c. 3.

ARTICULUS II.

De Vulpibus Indicis.

Nieremb. H. Exot. l. 9. c. 10.

Vulpium Indicarum varia sunt genera, variisque ab iisdem nominibus insigniuntur, *Coiotl, Cuitlax coiotl*, *Azcacoiotl*, *Ilpemaxtla*, *Oztoa*, *Izquiepotl*. *Coiotl* animal est lupino capite, oculis vividis, magnis ac pallentibus, parvis et acutis auriculis, rostro nigro, longo, nec admodum crasso, cruribus nervosis et uncis, crassis unguibus, cauda hispida crassaque, noxio morsu, fusco, longo, candidoque pilo. Magnitudine est inter lupum et vulpem media. Frequens est in nova Hispania, locis inprimis frigus et rigorem declinantibus. Victitat imbecilliorum animalium praeda, maizio et arundinibus saccarinis. Invadit aliquando et cervos et homines. Sagax est venatui, et vulpinis moribus, atque adeo iniuriae illatae ultor, et ereptae aliquando sibi praedae memor, ut post dies aliquot agnoscat raptorem, insectetur obvium, et interdum etiam aliis suis generis comitantibus adoriatur et trucidet, cognitisque magno studio et cura aedibus, ac interemtis quibusvis domesticis animalibus, ulciscatur iniurias et poenas sumat. Erga beneficos vero est tam gratus, ut allatis ante eum cohortalibus, et caeterae praedae parte, benevolentiam plerumque testari soleat. Fertur dolorem dentium pene eius expurgatorum subito sedari. *Cuitlaxcoiotl* iisdem quoque praeditus est moribus, et forma etiam esset eadem, nisi Cuetlaztli pilo similis videretur, unde nomen accepit, collo crasso, et impense hirsuto, pectorisque et faciei pilorum longiorum acervo terrificus. *Azcacoiotl*, formicarum cavernis insidet. Cum noctu ululat, multiformes edit clamores. *Ilpemaxtla*, candido, nigro et fulvo pilo vestitur. Capite est parvo, articulis modicis, corpore gracili, ac quatuor fere dodrantes longo, rostroque prolixo et tenui. Offenditur ubique, sed praecipue calidis in locis Oztoa genus est vulpis, forma et magnitudine nostro simile. Tres dodrantes vix superat, nigro candidoque vestita pilo sed quibusdam partibus fulvo. Incolit foveas. Alitur cohortalibus. In terrae cavitatibus occulte educat sobolem. Atrociter mordet. Cum aliter manus venatoris effugere nequit, simulat se mortuam. In cibi ibidem usum venit, quamvis crepitus ventris incolis sit foetidissimus. *Izquiepotl* maizium tostum colore imitatur. Duo est fere dodrantes longa humilisque, rostro tenui, parvis auriculis, piloso et nigro corpore, ac praecipue iuxta caudam, quae longa est et nigro candidoque pilo, quemadmodum et dorsum universum vestita. Brevibus cruribus, nigrisque, et uncis unguibus. Vivit antris inter saxa, ubi educat prolem. Vescitur scarabeis et vermiculis, cohortales iugulat, solumque earum devorat capita. Fundit, cum pedit halitum foetidissimum. De urina superius diximus. In extremo constituta periculo, reddita urina, aut faecibus deiectis, ad octo pluriumve passuum intervallum, tanta vis est excrementi, sese ab omni vindicat iniuria, ac vestes inficit indelebilibus luteisque maculis, et nunquam satis perspirante putore. Editur eius caro stercusve saluberrimo eventu ab iis, qui lue Hispanica laborant. Sunt et alia duo vulpeculae huius generis, eadem pene forma et natura, quorum alterum *Izquiepatl* vocatum fasciis multis candentibus distinguitur, alterum vero *Conepatl* seu vulpecula puerilis, unica tantum utrimque ducta, perque caudam ipsam eodem modo delata. *Bachirae* quoque dicuntur animalia vulpibus similia. Rotundiora sunt et iucundae carnis.

Annae

Veruex Æthiopicꝰ

Lupus Marinus
Gesneri et Bellonij

Hijæna

Gulo. Vielfraes

Lupus . Wolff .

Zilio Hyæna
Vulpes . Fuchs .

Hyæna

pi pedes apprehendit, altera ipsum rostro excaecat. Rugiunt ad instar leonum adulti, parvi vocem haedorum imitantur. Hepar est edule. Angrae incolae carnibus eorum tam recentibus, quam salitis nutriti, diu vivunt. Pelles ad vestimenta adhibentur. *Guloni* nomen a voracitate impositum est. Scaliger Vulturem quadrupedem, Crollius Boophagon, Germani Vielfras nominant. Est, describente Miechovio magnitudine canis, facie cati, corpore et cauda vulpinis, colore nigro. Reperitur in Lithuania, Moscovia, et aliis septentrionalibus regionibus. Vescitur cadaveribus, tantumque vorat, ut tympani instar infletur. Plenus, angustiam duarum arborum aut rupium angustiam ingreditur, et vi per infernas et superas partes excrementa trudit, rursusque ad cadaver regressa sese implet. Congener ipsi fera Arabibus *Dabub*, Africanis *Sesef* dicta, magnitudine et forma lupum referens, quae etiam cadavera eruit. Forte est eadem cum veterum hyaena, quod et Gesnero placet. Sanguis huius ferae pro potu venatoribus inservit, et melle rarissimo conditus, in pompis nuptialibus propinatur. Pinguedine ulcera superlinunt. Intestina ad usum chordarum trahuntur. Ungulae ab animali recenter avulsae, et canibus aut felibus ostensae easdem fugant, appensae, contra tinnitum aurium faciunt. Pellibus ob pulcritudinem vestes subducuntur, eorumque tegumentis honorabiliores hospites excipiuntur. Ideo ad exteros evehere non permissum. Stuporem si verum est incutit, quod proditur, in cubilibus harum ferarum quiescentes, res naturae Gulonis conformes, et quod semper comedant, somniare.

Miechov. in descript. Sarmat. l.2.c.3.

Leo African. l.9.

Olaus lib. 11.c.6.

TITULUS II.

De Digitatis semiferis.

CAPUT PRIMUM.

De Vulpe.

ARTICULUS I.

De Vulpe in genere.

Ambrosin. Digit. l.2. c.1.

Tantum de Digitatis feris. Semifera vocamus, quae licet feris sint instructa moribus, ob parvam tamen corporis molem, ab hominibus facile superari, regi et domari possunt. Talia sunt, *Vulpes*, *Simia*, *Cercopithecus*, et alia huius generis Indica, *Cynocephalus*, *Papio*, *Vpalim*, *Taxus*, *Castor*, *Lutra*, *Ichneumon*, *Mustela*, *Genetta*, *Animal Zibethi*, *Lepus*, *Cuniculus*, *Sciurus*, *Glis*, *Mus*, *Talpa*, *Echinus terrestris*, *Hystrix*, et *Tatus*.

Nomen. Isidor. Origin. l.12.c.2.

Vulpes, et ut alii volunt *Volpes*, vel est quasi volupes, quod semper tortuosis anfractibus ad alias animantes decipiendas currat, vel quasi volipes, quod ob cursus celeritatem volare videatur, vel quasi valipes, ob pedum valorem Latinis dicitur. Apud Graecos plurima habet nomina. Dicitur namque ἀλώπηξ, quod nomen tam in masculino, quam foeminino reperitur, παρὰ τὸ ἀλῶ et ὤπας, a fallendis oculis, βασσαρὶς et βασσάρη Cyrenensibus, θάμιξ, κερδὼ ab astutia, quae Graecis κέρδος et κερδοσύνη, καθύφη, κερδάλη, κερδία, κηλὰς, παρὰ τὸ κηλεῖν, quod cauda eius ad demulcendum apta sit, κίναδος, quod nomen quidam bestiae omni imponunt, κινάνδρα, κιδάφη, seu κίδαφος, κίρα, κίραφος, κοθύρεις, κειλοκῦρος, κορείτις, λαμπουρὶς, σκαφώρη, et caetera. ὀυανεῦν Phrygibus vulpem etiam significat.

Descriptio

Descriptioni non est, quod insistamus, cum notissimum sit animal.

Annae etiam appellantur ab Indis, animalia illa fele domestico minora, pestilentis odoris, quae oppida noctu adeunt: foetor illa prodit, etiamsi distent centum passus, nec fores, nec fenestrae clausae obstant.

ARTICULUS III.

De quibusdam vulpi congeneribus.

PUNCTUM I.

De Carygueia et Taiibi.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 2. Quinque inprimis in Brasilia invenio animalia, quae vulpibus cognata esse videntur, *Carygueia nempe*, *Taiibi*, *Tamandua guacu*, *Tamanduani et Coati*. *Carygueia* aliis lupatiima, Lerio Satigoy, Ximeni Tlaquatzin dicitur. Animal est ex descriptione Marcgravii, catuli seu mediocris felis magnitudine: *caput* vulpinum habet. Ore acuminato, estque inferior pars oris paullo brevior superiore, linguam longam, quam tamen os aperiens et morsum minitans non exerit, quamvis posset, sed versus posteriora attollit. *Dentes* instar felis seu vulpis, anterius nimirum, tam superius, quam inferius parvulos, hinc quatuor longos caninos, superiores quidem longiores, inferiores breviores, hinc iterum sex alios, et dein molares, nimirum sedecim molares, duodecim intermedios, quatuor caninos, et incisores parvulos, in inferiore mandibula octo, in superiore decem, nam duo maiusculos in medio habet more leporis. *Nares* habet patentes, *oculos* pulcros rotundos, nigros, *aures* pro mote corporis amplas, longas, latas, vulpinas, quas erectas gerit, sed constant tenui membrana glabra, translucente, cui fusci, aliquid admixtum. *Barbam* habet felinam pilis nigris, sub mento autem sunt breves, in superiore parte oris longiores, supra oculos aliqui, et itidem in utraque gena. *Caput* tres digitos aut paullo plus longum, autium quaelibet duo digitos longa, sesqui fere lata. *Collum* breve nec supra digitum longum, reliquum corpus septem digitos, usque ad caudae exortum, *cauda* pedem longa, quam curvatam gestat, nam ea se arborum ramis more simiae appendit. *Pectus* latiusculum. *Crura* duo anteriora breviora, nimirum quodlibet tres digitos longum, posteriora paullo plus quatuor. *Pedes* anteriores digitis quinque instar manus constant, unguibus albis, instar avium curvis, posteriores longiores, ut in cercopithecis esse solet, item quinque digitis, ut manus. *Pilis* vestitur longis, sed qui in capite, collo, infimo ventre et cruribus breviores, pili autem capitis, colli inferius, et caudae inferius prope exortum sunt flavi, secundum longitudinem autem capitis per oculos et medium capitis tendit ampla nigra stria, collo superius etiam nigri pili admiscentur. Per totum autem dorsum, latera et caudam superius prope exortum, maximam partem nigra est, sed leucophaeis pilis admixtis. Cauda ab exortu suo tantum ad quatuor digitos pilosa est, reliqua parte nuda, ubi cute vestitur ad quatuor digitos nigra, quatuor digitos ultra albicante, fusco colore intermixto, rotunda est, et sensim attenuatur. Mas foeminae per omnia similis. In infimo ventre prope crura posteriora, pellis eius dupla est, et exterior rima scissa duo et semis digitos longa, facitque quasi bursam pomi aurantii maioris capacem. Est autem haec bursa intus pilosa, et continet mammas in interiore pelle ad ventrem octo papillis, bursae autem

autem os arcte clauditur, ut non appareat, nisi duobus digitis distendatur. Haec bursa ipse uterus animalis est, nam alium non habet, uti ex sectione illius, inquit *Marcgravius* comperi, in hac semen concipitur, et catuli formantur: et haec ipsa, quam describo bestia, sex catulos vivos et omnibus membris absolutos, sed sine pilis in hac bursa habebat, qui etiam hinc inde movebantur, quilibet catulus duo digitos erat longus, in ea tamdiu retinentur, donec ipsi sibi victum quaerere possunt, interea tamen interdum progrediuntur foras, et iterum ingrediuntur. *Testes* sub ano habebat interius iacentes. Pellis eius facile detrahi potest, ut vulpina aut leporina, modo in ventre incidatur. Foetet animal instar vulpis aut Martis. Mordax est. Vescitur libenter gallinis, quas rapit ut vulpes, et arbores scandendo avibus insidiatur. Vescitur quoque saccari cannis, quibus sustentavi per quatuor septimanas in cubiculo meo, tandem funi, cui adligatum erat se implicans, ex compressione obiit. Tantum Marcgravius. Invenitur in Dariene Brasilia et Florida, et nova Hispania. Videtur quidem ei Ximenis Tlaquatzin descriptio competere, quin Nierembergius Cerigonam Brasiliensibus vocari scribit, icon tamen, quam Nierembergius exhibuit, ab icone Marcgravii plane differt, ut ex collatione unicuique apparere potest. Sed nunc Ambrosini Vulpisimia, vel Simivulpa huic, si iconem species similis est. Ideo in mustellarum numero reposuimus, icone hic adiecta. Ut ut sit, cauda huius animalis, magni est in Medicina usus. Drachmae pondere ex aqua vicibus aliquot ieiunis hausta, mundat ureteres, calculos expellit, venerem excitat, lac generat, colicis doloribus medetur, parturientibus prodest, partum accelerat, et si masticatam imponas partibus quibus spinae infixae, extrahit illas. *Tai-Ibi*, quod Lusitani *Cachorro do mato* appellant, animal est corpore tereti et oblongo. Vestitur pilis albis splendentibus, qui in extremitatibus nigricant. Caput habet vulpino aemulum, os acutum, barbam felinam, oculos conspicuos et prominentes, nigros, aures subrotundas, molles, graciles, albas, teneras, ut charta mollis. Cauda in exortu ad quinque digitorum longitudinem pilis vestitur albis, in extremitate nigricantibus, reliqua pars maior ad finem usque, corio tenui, squamoso, albicante, instar exuviarum serpentis cincta est. Caro graviter foetet, comeditur tamen. Pili tenui cuticulae inserti sunt, quae salvo corio crassiore detrahi potest.

Marcgrav Hist. Brasil l. 6. c. 2.

PUNCTUM II.

De Tamandua-gvacu, Tamandua-i, et Coati.

Marcgrav Hist. Brasil l. 6. c. 4. De Laet. Ind Occid. p. 551. et 618.

Tamandua-gvacu animal est canis laniorum magnitudine, Abbevillanus molem equi attribuit, capite tereti, promuscide longissima, ore acuminato edentulo, lingua tereti, viginti quinque aut septem digitorum, immo duo pedes et semis fubulae instar, longa, quam in ore duplicatam gerit. Oculos habet parvos, nigros. Aures subrotundas, caudam instar muscarii hirtam, setis equinis constantem, unius ferme pedis latitudine, qua diducta se totum potest tegere, crura teretia. Pedes anteriores quatuor habent ungues recurvos, duo in medio maximos, duo et semis digitos longos, et ad utrumque latus minores, volam pedis rotundam. Pili capitis et colli breviores et antrorsum versi, anteriora albis vestiuntur, ad tactum omnes aridi sunt. Tardum est in currendo animal, et formicis vescitur. Tamdiu enim illarum tumulo linguam imponit, donec ab iisdem obsideatur.

Taman-

Cercopithecus Major seu Manticora.

Papio . Pavion 1 .

Papio . 2 .
Cercopithecus.
Meer Katz .

NAPOLI

Cagui Brasil. *Caitaia.*

Cercopithecus barbatus Guin.

Iiya sive Carigueibeiu Lutra Indica.

Cuandu s. Ourico cachiero. Eÿsern Vercken.

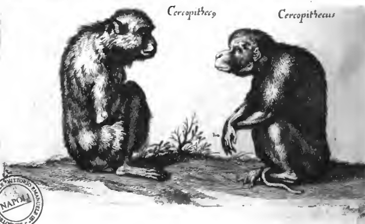
Capy-bara. Porcus fluviatilis Bras.

Tab: LIX
Simia.
Affe.
1.
Cÿnocephalus.
Hund:Köpff.
Mommenet. 1.

Simia. 2.
Cÿnocephalus. 2.
Pertrand.

Cercopithec9
Cercopithecus

Marcgr. H. B. l. c. *Tamandua i* eſt vulpeculae Americanae magnitudine. Caput habet acuminatum, rotundum, conum acutum repraeſentans, paullum infra incurvatum, os nigrum, anguſtiſſimum, edentulum, oculos parvos, nigros, aures erectas, unum circiter digitum longas. Pilos totius corporis duros, ſplendentes, et ex albo flaveſcentes. Linguam inſtar ſubulae teretem, octo digitos longam, quae quaſi canali inter inferiores genas incumbit. In prioribus pedibus quatuor ungues incurvos. Ferox eſt animal, ſed mordere non poteſt. Baculo tactum poſterioribus pedibus inſidet ut urſus. Tota die dormit, capite ſub collo et anterioribus cruribus abſcondito, noctu vagatur. Quando bibit, pars per nares iterum exſilit. Quum mactarem hoc animal, inquit Marcgravius, maximam partem excoriatum adhuc vivebat, quamvis octiduum inediam toleraſſet. In rene ſiniſtro ſuperius proceſſum triangularem inveni, per duplicem tenuem membranam reni adnexum, in inteſtinis multos teretes lumbricos, valvulas cordis inſignes, veſicam fellis magnam. Corium eſt craſſum. Caro vulpinam olet, et non comeditur. *Coati* eſt Braſilienſium vulpes, magnitudine felis, cruribus et manibus brevibus Cercopithecorum. Caput habet acuminatum, vulpinum, aures ſubrotundas et breves. Oris partem inferiorem ſuperiore breviorem, promuſcidem longam et acuminatam, nares amplas quaſi fiſſuras, oculos nigros, caudam ſuo toto corpore longiorem, quam ſuperius erectam geſtat et incurvatam, cuius pali annulatim variegati cum umbra et ochra. Quando comedit, anterioribus pedibus tenet cibum. Arbores velociter conſcendit ad ramorum extremitates. Habui aliquando eiusmodi animal cicuratum, inquit De Laet, et valde domeſticum et mihi amicum, ita, ut ad os meum eniteretur, et ex illo cibum caperet, ſed cum caudam ſuam praerodere coepiſſet, non potuit ab ea abſtineri, ita, ut illam tandem pene totam conſumeret, et moreretur. Marcgr. B. l. c. 6.

CAPUT II.

De Simia.

Nomen. Simia ſeu Simius, vel a depreſſis et ſimis naribus, (σιμὸς Graeca vox eſt) vel quaſi mima, quod facile hominem imitetur, Latinis dicitur. Feſtus *Clunas* appellavit. Bartholomaeus Anglicus quaſi Simeas, id eſt, hominibus ſimiles dici voluit. Apud Graecos vocatur πίθηξ, πίθηκος, πίθων, παρὰ το πίθωσται, quod facile ad humanarum actionum imitationem perſuadeatur; ἡμιμῶ, quaſi geſticulator, ἄριμος, veteri Hetruſcorum lingua, βάτης, quod facile arbores ſcandat; καλλίας Laconibus, Gyraldus καλλίας vocari obſervavit. Anglic. de rer. propriet. Tam prona corporis parte piloſa eſt, quam ſupina. Pilo craſſiore veſtitur. *Nares*, aures, dentes, tam primores, quam maxillares, hominis more habet. *Cilium* in utraque palpebra praetenue et prolixius, inſeriore inprimis. In *pectore* binas mammarum papillas; et brachia hominis modo, ſed hirtiuſcula, quae et ipſa et pedes, ut homo inflectit. *Manus*, digitos, ungues, hominis ſimilia, etſi rudiora, efferatioraque. *Pedes* ipſi ſui generis, ſunt enim velut manus maiuſculae, et digitis ut manus conſtant, medio longiore. *Deſcriptio* Ariſtot H. A. l. 2. c. 8.

giore. Vestigium etiam manui simile est, nisi quod in longum se porrigat, et volam referens tendat ad postrema. Callosius hoc sui parte extrema est, et calcem inepte atque exiliter imitatur. *Lacertos* habet et femora proportione cubitorum et tibiarum brevia. *Vmbilici* loco, qui eminere solet, durum quid. Partem corporis superiorem multo maiorem, quam inferiorem. Carent natibus utpote quadrupedes, cauda utpote bipedes. *Internas partes* si spectemus, *cor* habet pyramidale, quamvis cuiusdam cum duobus acuminibus repertum sit. Venae et arteriae per brachia perinde ac in homine distribuuntur. Vena, quae in dextram cordis aurem fertur, moxque in eius sinum dextrum penetrat, in iis supra aurem cordis sita est. Quae a cava propagantur, et in renes inferuntur, amplissimae sunt, post deferuntur ad testes. Musculi temporales sunt exiles et debiles. Auris substantia immobilis. Carnosi, qui nates integrare solent, ridiculi sunt. Etsi vero in multis partibus homini assimiletur, in multis tamen quoque differre certum est, nempe in musculis thoracis et brachia moventibus, in iis, qui cubitum et femur agunt, in manus interna structura, in musculis digitos pedis moventibus, in tendine pedi sublato, in colo, mesenterio, et pulmonis quinto lobo venam sustinente. Sed et in ossibus ab humano sceleto discrepat. Ad lumbos enim sex vertebrae conspiciuntur, humeri articulus plurimum est a thorace abductus, crura non recta ad spinam tendunt, ideo, dum bipes incedit, claudicat. *Pedes* habet concavos, et digitos valde fissos. Plura apud Aquapendentem occurrunt. In plaga Orientali, et aliis calidiori coeli subiectis nascuntur. In Lybia, Mauritania, parte Caucasi montis, quae in mare rubrum porrigitur, regno Basman, et caeteris. Omne latifundium, quod inter Aegyptum, Aethiopiam, et

Galenus Comm. 3. supra Hippocr. de articulis.

Galen. de usu part. l. 16. c. 6.

Vesal. de fabrica corpor. humani.

Aquapend. de sensib. l. 2. c. 8.

Locus.

Lybiam diffunditur, omni simiarum genere repletum est. In Indiae montibus, tanta earum copia ut saepe Alexandri exercitui terrorem incusserint. In regno Basinan captae, et mactatae, excepto mento depilantur, et aromatibus conditae exsiccantur, mercatoribusque venduntur, qui alio translatos pro homunculis marinis venditant. Montanis tamen potius, quam planis delectantur. Ideo montes Enisae, prodente Leone, frequentant. Herbis et tritico delectantur, ideo ad maturas spicas magno comitatu incedunt. Pediculos quoque humanos, vermes et araneos vorant. Inter fructus pomis et nucibus potissimum fruuntur, at reperto in iis amaro cortice, totum abiiciunt, sed et carnium sagina delectantur, a quarum esu pilos deponunt. Vinum etiam bibunt. De *generatione* pauca occurrunt. Natalis Comes circa aequinoctium vernum commisceri, et circa solstitium aestivum duo catulos parere prodidit. Aelianus quoque binorum foetuum meminit, quorum unus carior ulnis gestetur, alter contemtus penes matrem inambulet. Solent tamen quando in urbes ducuntur, in sexum muliebrem furere. Amicitiam gerit cum cornice et cuniculis, cum gallo, testudine, torpedine, et limacibus dissidet. Cornix, sedulo ipsius speciem admiratur. Cuniculos aliquando in Anglia, apud virum nobilem, contra mustelas defendit. Ob antipathiam matricidae culeo insuto, gallus simia et vipera addebantur, ut simia gallum persequeretur, vipera gallum fugiens, in hominem saeviret. Testudinem in capite pueri conspicata Romae quaedam, ita exhorruit, ut prae timore, alvi et vesicae excrementa redderet. Si limacum corona eidem circumponatur, nec eas comprimere, nec attingere audet. Laborat hernia, propter omentum ponderosum, morbo comitiali, atrophia, inflammatione hepatis, splenis, vesicae etc. Galenus valde emaciatam dissecuit, et caeteris partibus illaesis in pericardio tumorem praeter natu-

Leo Afric. l. 5.

Cibus.

Generatio.

Ambros. Hist. Digit. l. 2. c. 5.

Porta Phytogn. l. 7. c. 8.

Galen. de l. aff. l. 5. c. 2.

ram

ram invenit, qui humorem, qualem hydatide emittere ſolent, continebat. De morſu nihil dico. Viroſum eſſe tradunt, et Avicennas, emplaſtrum ex cinere cum melle et amygdalis amaris imponit.

Natura et Ingenium. Naturam, mores et ingenium quod ſpectat, in maxillarum cavitatibus cibaria condunt, indeque ſenſim ad mandendum manibus expromunt. Adeo petulantes ſunt, ut et leones illorum clunibus affixae, exagitent. Iniuriae diu meminiſſe prodidit Albertus, facile obliviſci alii. Manſuefactae catulos ſuos omnibus oſtendunt. In naeomenia exultant, in interlunio ſumma triſtitia afficiuntur. Statim atque per tactum, aut mortem, aut morbum putridum deprehenderint, inuſitato narium ſtrepitu perſonant. Ideo Crollius credit, Medicos ſphygmicam ab hoc animali edoctos. Aliquando tranſverſo latere facilius gradiuntur. Inventae, quae aurigae munus obibant, latrunculis cera effictis ludebant. Fuit quaedam, quae cum infantem a nutrice lavari et faſciis involvi videret; abſente, eundem denudatum in ferventem aquam abluendi gratia impoſuit, et interfecit. Quae Pareus de ſimia in aedibus Ducis Somei habet, vide apud Ambroſinum. Dum, quae venatores facere vident, imitantur, facile capiuntur. Nunquam ita manſueſcunt, quin facile fiant rabidae. Delectantur quidem puerorum et canum luſu; ſed non cuſtoditos ſtrangulant, vel ab alto praecipitant.

Aelian. H. A. l. 7. c. 27. Plin. H. N. l. 8. c. 34.

Vſus. Vino inebriantur. Zabeces et Zygantes Africae populi, iis veſcuntur, ut Herodotus prodidit. Carnem frigidam et auſteram Rhaſis iudicavit. Cor aſſum et cum melicrato coctum memoriam acuit, quod Porta ſignaturae adſcribit.

Porta Phytogn. l. 1. c. 17.

Quantum ad *differentias*, forma, colore, iubis et magnitudine diſcrepant. Ariſtoteles in caudatas, ſine cauda, et canicipites diſpeſcit, quod et Oppianus ſequitur. Plinius, coloris albi apud Orſeos in India vagari aſſeveranter ſcribit. Marcus Polus, quaſdam erectas incedere humano more, prodit. Huc pertinet *Orang-outang* Indorum, ex Angola delatus, et Friderico Henrico Arauſionenſium Principi donatus, quem Tulpius, *hominem ſilveſtrem* vocat. Erat quadrupes, longitudine pueri trimi, craſſitie ſexennis. Corpore nec obeſo, nec gracili, ſed quadrato: habiliſſimo tamen ac perniciſſimo. Artubus tam ſtrictis, et muſculis adeo vaſtis, ut quidvis auderet et poſſet. Anterius undique glaber; at pone hirſutus ac nigris crinibus obſitus. Facies mentiebatur hominem: ſed nares ſimae et aduncae rugoſam et edentulam anum. Aures vero nihil diſcrepare ab humana forma. Uti nec pectus, quod ornatum utrimque mamma praetumida, erat enim ſexus foeminei. Venter habebat umbilicum profundiorem, et artus cum ſuperiores, tum inferiores, tam exactam cum homine ſimilitudinem, ut vix ovum ovo videris ſimilius. Nec cubito defuit requiſita commiſſura, nec manibus digitorum ordo, nedum pollici figura humana, vel cruribus ſurae, vel pedi calcis fulcrum. Incedebat multoties erectus, nec minus gravate attollebat, quam transferebat, qualecunque graviſſimi oneris pondus. Bibiturus prehendebat canthari anſam manu altera; alteram vero vaſis fundo ſupponens, abſtergebat madorem labiis relictum. Cubitum iturus inclinans caput in pulvinar, corpus ſtragulis firmiter operiebat. Tantam habere animi confidentiam Rex Sambacenſis retulit, ut non ſemel in viros armatos impetum faciat. Foeminarum tam ardenti flagrant deſiderio, ut ſaepe raptas conſtuprent. In Guinea ſcribit P. Iarricus, eſſe quaſdam, quae inſtar famuli in pila tundunt, quaecunque in ea imponuntur, quae aquam a fluviis in hydriis capite domum deferunt, ita tamen, ut ubi primum domus fores attigerint, illico hydriis exonerandae ſint, alioqui eas excidere, caſuque iſto frangi.

Ariſt. H. A. l. 2. c. 8. *Tulpius obſerv. l. 3. c. 56.* *Nieremb. H. E. l. 9. c. 45.*

 Dicun-

Dicuntur *Baris*. Torosi sunt et robusti. In India meruit etiam quaedam simia alba divinos titulos. Reliquias Zeilan servavit, dentem duntaxat. Praeda tandem, inquit Nierembergius, fuit, Constantini Proregis Lusitani, cum barbari Principis thesauros cepisset, inter quos et dens ille fuit. Tanta summorum Regum reverentia et divinitatis opinione, habebatur, ut singulis annis a Pegu mitterentur legati, magnis onusti donariis et muneribus, ut solum permitterentur, in argilla quadam aromatica, quam in auro custodiebant, inprimere sigillum eius, ut absentiam tanti pignoris divini, eiusdem adoratione vel solum per umbram solarentur. Deinde conscius Rex Pegu captum a Lusitanis sacramentum suum, misit ad Constantinum legatos, onusta navi mercibus, et auri cruciatis trecentum millibus pro redemtionis pretio. Plerique Lusitani donandum censuere, exacta maiori summa, usque ad millionem expectabant. Et quidem Rex ille plus dedisset, at noster Rex, in augustia aerarii, praetulit lucro pietatem, atque ut omnibus constaret, publico consessu iussit dentem afferri, agnosci, extrahi e locupletissima theca, gemmis et auro exornata, deinde manu sua in aereum mortarium iacit, tundi iubet usque ad pulvisculum, mox pulverem in ignes ad hoc praeparatos dissipat, ut in fumum evanuerit.

Nieremb. N. C. l. 9. c. 46.

CAPUT III.

De Cercopitheco.

Nomen. Ambrosin. de Digit. l. 2. c. 6.

Cerpopithecus caudatum simiarum genus est. Unde nomen sortitur. Graecis eodem vocabulo venit. κέρκος caudam, πίθηκος simiam significat. Dicitur et κῆπος; quod vocabulum alii κῆβος, κεβλὸς, et κῆπος efferunt. Non desunt, qui a voce graeca κοῦφος levis vocari putent, quod hoc animal ob miram levitatem, in diversas partes saliat. Albertus Mamonetum vocat, Itali Spingam, Celtae ἀβεράνας. *Descriptio* De *descriptione* dum in genere de eo agimus, non est, quod simus solliciti, in specie de iis acturi, singulas describemus. Genitalia nobis delineavit Aurelius. *Locus.* Inveniuntur in Aethiopia, et quidem, si Plinium attendimus, nigris capitibus pilo asinino, in silvestribus lavae, et regni Congo, in India supra Emodos montes, quod Strabo scripsit, in monte editissimo, urbi Aden Arabiae vicino, in omnibus denique continentis Indiae locis. In Malabar vilissimo pretio venduntur, quod nnci indicae, a qua ad incolas magnum commodum, infesti sint. Censentur esse inter παμφάγους, sed quando desiderio carnis premuntur, propriam caudam arrodere solent. Crocodilos adeo acerbo odio prosequuntur, ut pelle ipsorum visa fere exanimentur. In Orientali India, quae Lusitanis subest non tantum comeduntur, sed et in morbis, tanquam saluberrimi exhibentur. In deliciis propter mimicos gestus haberi, notum. Ossa tusa et hausta dolores Gallicos, evocato sudore levant. De *Ingenio et Moribus* ipsorum ita eleganter *Nierembergius* scripsit. Omnes, inquit, pene filiorum caritate insignes sunt, amplexu graves. Vescuntur fructibus arborum et ovis avium. Ebibunt plures lotium et sordes suas. Nonnunquam videntes hominem solum, descendunt ad ludendum cum eo. Omni sunt astu industrii. Mirificum est, arborum stipites, quas conscenderunt, in viatores torquere et iaculari, transilire flumina caudis invicem apprehensis, et ab arboribus fluviis vicinis vibratas,

StraboGeogr. l. 15. Nieremb. H. E. l. 9. c. 44.

bratas, tamdiu, donec extremus oppositae trans amnem arboris ramum abripiat, quo affixo arbori, catena simionem utrimque protenditur. Deinde cum is, qui in altera parte haesit, tuto se affixit, vociferatur signum iam notum ipsis, quo audito, alter extremus se solvit, ita omnes transmittuntur. Super omnia sagitta aliove telo confossi, vicissim quantam possunt, ne dicam quantam solent homines hominibus, opem ferunt, admotisque foliis muscove arborum vulneri, sanguinem confluentem callent sistere, atque ita vitam, si fieri possit, tueri. Educunt filios, singulos pariunt, circumferunt, amplexu tenaci adhaerescentes mira pietate et amore erga prolem, atque id iuxta montium verrucas, et summa cacumina, ubi venatores pyram construunt maizio circumdatam, adiecto lapide cacalotetl sive corvino, cuius est natura, si igne calefactus fuerit, tonitru edere, atque dissilire. Accurrunt cercopitheci, iuxta incubant, edentes sparsum cacacoatl, sed terrente eos subito in illos emisso lapide, obliti filiorum, ac velut expertes luminis, aufugiunt, deserentes sobolem carissimam venatoribus praedam. Deportant quoque in tergoribus prolem, donec commode iam sibi possit providere. Complectitur filiolus matrem manibus per collum, pedibusque per spinam. Magna aliquibus pernicitas, fere volucrium ritu occupant arbores, transvolantque ab una in aliam. Visus est, qui transcenderit urso impetu fluvium. Plura de calliditate dixi alibi, pauca adhuc hic appendam, et diversa. Simiarum duces, quando agmen aliquod nostrum transire sentiunt, nec enim pauci, ne dicam soli, audeurent, plebeia multitudine variarum specierum convocata, procurrunt obviam, et clamoribus horrendis ex arbore in arborem transilientes, nostros, quacunque gradiuntur, insecutae, mille scurrilitatibus et gestibus mille derident, caudatae praesertim, finguntque saepius velle turmatim nostros impetere, sed ubi ad arborum iam truncos demissae, vident sagittas et sclopetas, quas expertae sunt aliquando, aptari, ac in se dirigi, vento velocius ad arborum culmina resultant, ibi conquestibus rabidis emissis, dentibus frendent minabundae. Tantam esse illarum dexteritatem inquiunt, ut discussas in sua corpora sagittas evitare sciant, et manu prehendere, ac si sponte porrectas acciperent, sclopetarum tamen globulos non ita disiicere didicerunt, quibus multas iuniores, forte non ita sagaces, nostri extinxere. Quando sociam vident aliquam de suo grege praecipitem ruere vulneratam, a nostrisque tolli e terra, tanto fremitu ac strepitu tonant et replent aethera, ut mille leonum rugitus et tigridum totidem superent runcatus. Sed unum est auditu gratissimum. Quaeque simia, quando iam captant arbores ascensu suo, lapides quotquot una manu gestare potest, ore etiam aliquot supportat, indeque lapidibus certant in transeuntes, quando aut sagittas, aut sclopetas in eas iaculari cessant nostri. In vetulam melampo maiorem, caudatam simiam, sagittarius e nostris tetendit scorpionem, expectaturam se simulavit simia, sed ubi iam dirigi oculo clauso sagittam vidit, iaculato in sagittarium lapide, faciem acriter contudit, et dentes illi dicitur confregisse. De novo tamen stratagemate poenas cercopithecus dedit, quo enim tempore lapis ad sagittarium decidebat, sagitta in simiam ascendebat. Interfectam comederunt in deliciis. Comedissent et bufones, aut si quod deterius, tanta illos fames urgebat. Quod de occursu in milites fertur, occasionem puto dedisse priscis, ut simios aliquos vetusti orbis homines putarint ob simile stratagema. Haec natalitia Cynocephalorum fabulis. Aliquando putavi et pygmaeorum fortasse fuisse, adeo in pluribus simulant humanos actus. Illud mirum commercii quodammodo capaces esse. Iohannes Ardenois scribit, magnam familiaritatem contrahere simios cum barbaris, pro argento cum

cum illis ludere, deinde ex lucro parato invitare ad tabernam, et solvere pretium vini numerata pecunia. Fortasse maior est calliditas, quam ab oculato teste accepi. Aderat inter milites Havanae, dum luderent, simius observabat illum, qui plus lucraretur, haerebatque eius lateri donec colludium largiretur pro more. Si nolebat, pugnis simius caedebat, si donaret statim ad tabernam convolabat, et manu acceptum vas porrigebat vendenti vinum, ut sibi infunderet. Coronato calice tunc ebibebat, mox solvebat pretium, colludio tradito, et recedebat, quod si excederet pretium colludii, expectabat, ut rursus venditor infunderet merum, quod bis aut ter repetebat pro valore argenti. Iosephus Acosta alium narrat missum ad tabernam, non prius tradere solitum pecuniam, quam acciperet lagenam plenam, quam adversus pueros tutabatur, fugans eos correptis per intervalla lapidibus, et quamvis vini avidus potor esset, illibatam tamen Domino referebat. Idem mulieribus fuco ornatis valde infensus, discerpebat crines et cultum. De *ferocia* illud admirandum, quod Petrus Martyr prodidit hac historia, animalia nutriri in ara Cariai eadem, quae iam diximus, sed unum reperere naturae longe dissonae, id est grandi cercopitheco par, cauda longiore proceri oreque. Cauda suspensus, et robur, ter quaterve se devolvens, captando, ex ramo transiliit in ramum, et ex arbore sese proiecit in arborem, ac si volitaret. Arcuarius e nostris unum sagitta confixit. Vulneratus sese deiicit cercopithecus, hostem vulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus venator, lacertum cercopitheco abscidit, cepitque mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, inter homines parumper mansuetudinem induit. Dum sic ferreis vinctus catenis servatur, e littoribus adducunt aprum venatores alii, cogebat namque carnium desiderium nemora perlustrare, cercopitheco aper, et ipse ferox ostenditur. Setas excutit uterque. In aprum cercopithecus furibundus salit, cauda circum ligat aprum, cum servato a venatore victore suo lacerto, guttur apri prehendit, reluctantem suffocavit. Astuto etiam stratagemate suo usum alium simio Hispali, quem volebant occidere, ille per domorum tecta fugax, vidit se a sagittario peti. Descendit illico per fenestram quandam, et casu obvium infantem ab incunabulis corripiens, complexus est, iterumque se tectis restituens, quoties sagittarium videbat, obiiciebat pro clypeo infantem. Conscius erat, non emissurum sagittam cum periculo innocentis. Tantum Nierembergius. *Differentiae* Cercopithecorum sunt variae, seu magnitudinem, seu colorem, caudam, et alia species. Scribit Megasthenes referente Aeliano, in Prasiana Indorum regione vagari maximis canibus non inferiores, caudamque quinque cubitorum longam trahere. *Coloris* ratione, alii sunt nigri, alii cinerei, caesii, varii. Scaliger aliquos nigros cum maculis albis, alios gilvos, alios furvos, alios fulvos observavit. Caudam alii longiorem, alii breviorem habent. Caeterum optime mihi in *Barbatos*, *Erectos*, *Leoninos*, *Moschatos* et *Ambiguos* distingui posse videntur. *Barbatorum* aliquot sunt genera. Qui *Guariba* apud Brasilienses dicitur, capri- nam et rotundam habet. Ipse magnitudine est vulpis nostratis, facie elata, oculis nigris, splendentibus, auribus brevibus subrotundis, cauda longa et versus extremitatem nuda, quam semper torquet, pilis totius corporis nigris, longis, et splendentibus. Maximo numero in silvis inveniuntur, ibique horribilem clamorem excitant. Singulis diebus, inquit *Marcgravius*, ante et post meridiem semel atque iterum conveniunt. Unus eorum minor in medio et altiori loco residet, reliqui paullo inferius circumsident, tunc praecinit superior alta voce et signo manu dato, reliqui omnes accinunt, tamdiu cantiones prorogantes, donec superior

Aelian. H. A. l. 7. c. 21

Marcgra. Hist. Natur. Brasil. l. 6. c. 5.

superior iterum manu signum det, tunc omnes uno momento silent, et superior grandi voce cantionem finit. Catulos suos in dorso gestant in ramis arborum discurrentes. Mordax animal, nec domari potest. Dantur et alii nigri ingentes, qui longam, nigram, et villosam barbam habent. Nigritam mulierem si solam offendere, vi adactam stuprant. Quem Clusius descripsit, hoc peculiare habebat, quod eius satis longa cauda in floccum desineret, leonum ritu. Guineensis ille, qui in Congo vocatur *Exquima*, pilos habet fuscos, sed per totum corpus quasi adustos, fuscis punctulatim albus inspergitur. Barba, quae egregie alba, capillis duo digitos longis passis, et quasi pexis constat. Iratus os ample diducit, et mandibulas celeriter movet. Ad hunc referri potest *alter* magnitudine par, qui in utraque gena, magnam copiam pilorum longorum ex albo flavescentium, instar magnae barbae hircinae, utique et ad utramque aurem tenet. Crura et pedes nigri. Ludit et clamat ut alter. Ambrosinus trium icones exhibet. *Primum* Callitrichen esse putat, quem in alio coelo, quam Aethiopico vivere posse negat. *Alter* quoque ipsi congener esse videtur. *Tertius* facie est senis, cauda longissima nigra. *Erectum* nobis Gesnerus prodidit, facie, cruribus, et membro virili hominem aemulantem. Stando magis perseverat, ideo nomen dedimus: pueros et mulieres non secus amat, ac homines suae regionis, conaturque, si vincula effugerit, palam cum illis concumbere. Tantae est industriae, ut aliqui homines, minus ingenio valere dicantur. *Leoninorum* aliquot sunt species. Prima est illa, quae Brasiliensibus *Cagvi*, Congensibus *Pongi* dicitur, estque *maior* et *minor*. Maior obtinet magnitudinem cercopitheci Cay, cui et aliquomodo similis est. Facies illi rotunda, leonina, aures nigrae et pilis nudae, os leoninum, oculi nigri. Cauda unum pedem et quatuor digitos longa, et pilis rufis vestita. *Minor*, leonem quoque facie refert, capite parvo, et vix pomum minus aequante, naso exiguo, oculis tenens, dentibus acutissimis, auribus subrotundis, cauda decem digitorum longa, ex albo quasi et fusco annulata. Velocissimus est in saliendo, et vescitur pane, farina Mandioca et aliis. Totum corpus longitudinis est sex digitorum. *Altera* est quae *Sagovin* dicitur, forma, quantum ad collum, rostrum, anterioremque corporis partem, leoninae similis, sed adeo delicata, ut navis in mari agitationem nullo modo ferre possit. Praeterea adeo superba, ut ob levissimam occasionem inedia potius et cibi abstinentia, vitam finire cupiat, quam minimam molestiam perferre. Quem Nierembergius vidit et descripsit, a Roderico Lincio advectum, erat sciuro minor, et adeo delicatulus, ut villosa pelle fovendus esset. Rostrum et capitis pars anterior, leoninam quodammodo formam referebat, fuscoque colore, cui rubedo permixta erat praedita. Aures albicantibus villis erant hirsutae, quibus ruber color etiam admixtus, guttur et pectus longioribus villis, partim fuscis, partim albis tecta habebat, reliqui pili per corpus sparsi nigri et albi, radiati a dorso ad ventrem alternis erant dispositi. Cauda etiam, quae longa erat, similis coloris pilis alternatim erat tecta, venter nigris pilis tectus. Crura breviores albi pili quadam rubedine infecti tegebant. Pedes in quinque digitos, non valde longos fissi, albis unguibus erant praediti, fortasse nullus elegantior. *Moschatus*, Brasiliensibus *Caitaia* dicitur. Pilo est longiore ex albo flavescente, capite subrotundo, fronte haud elata, aut pene nulla, naso parvo et compresso, cauda acuata. Altissima voce clamat, et facile ad iram commovetur. Memini me apud Generalem Wardenburgium ex Brasilia reducem Amstelodami vidisse. Est et alia huius speciei pilo magis fusco, instar Zobellinorum. Ad *Ambiguos* spectant, *Macaqvo* Congensium, *Cay* Brasiliensium, et *Gui*-

Marcgra. Hist. Brasil. l.6. c.5.

Nieremb. Hist. Exot. l.9. c.44.

Marcgra. Hist. Brasil. p. 227.

[Macagvo Hist. Brasil. l. 6. c. 5.]

neensis alius. *Macaqvo*, colore est lupi, naribus bifidibus elatis, capite ursino, natibus calvis, cauda arcuata. Longitudo corporis a capite ad caudam, unius pedis et supra, crassities ubi maxima, unius pedis et novem digitorum. Clamat, hah, haha. Penem habet humano similem. *Cay* apud Touvoupinam butios est frequentissimus, pusillus, et nigri coloris. Maxima ex parte in silvis versatur, et potissimum peculiaribus arboribus insidere solet, ferentibus siliquas perinde crassas, ut nostrae maiores fabae, quarum fructu vescitur. *Guineensis alius* pilo est ex umbra gryseo, fuscae et flavo ex umbra admixto, fere ut in dorso leporino, capite parvo, et cauda longa.

[Lerius Hist. Americam c. 10]

CAPUT IV.

De Cynocephalo, Papione, et fera Vpalim.

[Nomen.]

Cynocephalus a canino capite nomen accepit, quasi κυνὸς κεφαλη, Gesnerus Tartarinum alicubi vocat, quod primum ex Tartaria hoc animal advectum sit. Aelianus κυνοπρόσωπον dixit, quod faciem caninam habeat. Aristoteli forte est χοιροπίθηκος, seu simia porcaria.

[Gesner. in Append. quadrup.]

[Descriptio.]

Eiusdem ferme formae est, cuius simia caudata, at in corporatura, crassior, validior, et magis efferatus, faciemque caninam a natura adeptus est. Strabo faciem Satyro similem ei tribuit. Foeminis sua natura excidit, ut palam expositam extra corpus vulvam, per omnem vitam ferant.

[Locus.]

Reperiuntur in Aethiopiae partibus, si Solino fides, in regione Arabiae a Dira usque ad Austri cornu, et praecipue in ultimo promontorio, si Straboni. Aelianus [illegible]ontes supra Dachinabadem ipsis tribuit, Herodotus regionem, quam Aratores in Lybia versus occidentem habitant.

[Cibus.]

Cibus ipsis idem cum simiis. Fructus testaceos dum edunt, involucra reiiciunt. Carnibus quoque et assis, et elixis vescuntur, illis inprimis, quae ad delicias in culina paratae sunt. Vini potionem non recusans.

[Vox. Aelian. H. A. l. 6. c. 48]

Vox iisdem rudis et varia. Aliquando acutum strident, aliquando ululant. Orus latrare dixit. Ad *naturam* et *mores* Cynocephalorum pertinet, quod facile ad iram effundantur, quod nunquam a petulantia sint alieni, praeterquam quod teste Plinio, simiis sint efferatiores, quod instinctu quodam naturali ducti, Aeliano auctore, tempore aequinoctii, singulis horis diei ac noctis mingant, et clamorem quendam edant, quod denique mas in interlunio, nec comedat nec quopiam intueatur, sed faciem in terram deiiciat, foemina vero, etiam sanguinem e genitali emittit. Lunae exorienti congratulari dicuntur. Ideo in sacris ab Aegyptiis nutriebantur, ut inde tempus Synodi luminarium scire possent.

[Aelian. H. N. l. 6. c. 5.]

Ingenio quoque sunt singulari, et proxime post elephantinum ad humanum accedens. In Aegypto discunt ad quemlibet epistolas deferre. Observavit Bellonius, qui nummos hero deferendos, manu protensa, a spectatoribus exigebant.

[Strabo Geogr. l. 15. Bellon. Observ. l. 2. c. 52.]

Referri ad Cynocephalos potest, tum illud animal cuius Alvarez in Aethiopico itinere meminit, tum illud, cuius Clusius. *Illud* vervecem magnitudine aequat, et instar leonis hirsutum est, gregatimque in monte secus locum Calote dictum incedit. *Hoc* corpus villis longis cineracii coloris obsitum habebat, caudam cercopitheco breviorem, rostrum longum, extima parte obtusum, nates glabros prorsusque depiles, et sanguineo colore refertas, ac si cutis ab illis detracta fuisset.

[Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 7]

Papio Germanis Pavyon, animal est, ex descriptione Gesneri, magnum, hirsutum, horrendo capite, brevibus cruribus, cauda fere vulpina, sed admodum brevi et plerumque erecta. Pedes sunt humanis similes, et proceritati corporis minime respondentes. Tam est solutissimum animal, ut ad foeminarum conspectum

[Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 7]

effer-

Cariguecja.

Aperea Cuniculi species.
Veldratte.

Cavia Cobaija Cunic.
Brasil. spec.

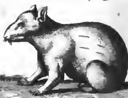
Aguti vel Acuti Cunic.
Br. spec.

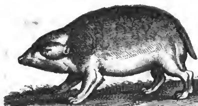
Paca. Cunic. Bras. sp.

Cuniculi Ind, Gesneri.

Dachs.

Tatu Apara.

Tamandua . I .

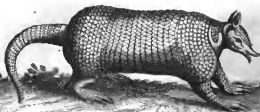
Tamandua guacu .

Ai sive ignavus .

Tatu seu Armadillo .

effervescat. Vescitur pomis, piris, et aliis arborum fructibus, aliquando panem et vinum pro potu appetunt. Foemina geminos, marem nempe et foeminam unica paritura, ut plurimum eniti solet. *Fera Upalim* cercopitheci Aethiopici est magnitudine. Pellis quasi cocco tincta rubet, maculis aliquot in locis conspersa. Caput instar globi rotundum. Pedes rotundi et lati, nocuis unguibus vacui. Mauri carnem as- sulis verberatam ut tenerior evadat, comedere solent. Quibus cibarius delectetur, ignotum.

Ambrosin. Hist. Digit. l.9. c.9

CAPUT V.

De Ignavo.

Marcgrav Hist. Brasil p.221.

Clus. in Auctar. Exoticor.

Duas Ignavi species nobis auctores prodidere. Primam Lusitani *Perillo ligero*, seu Caniculam agilem per antiphrasin vocant, aliquando *Priguiza*. Magnitudine est mediocris vulpis nostratis. *Collo* brevi, duo ad summum tres digitos longo, *capite* parvo et subrotundo, *ore* turbinato non amplo. *Dentes* habet instar agni, nec acutos, *nasum* glabrum, elatum, nigrum, *oculos* parvos, nigros, somniculosos, *auriculas* nullas, *caudam* obtusam figura panis sacchari. *Ungues* in singulis pedibus tres, ex albo flavescentes et deorsum incurvatos, superius arcuatos, inferius excavatos. Totum corpus prolixis et duo digitos pene longis pilis est vestitum cinerei coloris, taxi similibus, sed mollioribus et cum albedine mistis. Animal est ignavissimum, et tardissimi incessus, adeo, ut eum in vivo cum admiratione Cl. de Laet, observarit. In arboribus lentissime rependo progreditur, ibique habitat, foliis arborum vescens. Nunquam bibit. Vocem iiii rarissime edit. Arctissime quae semel unguibus apprehendit, tenet. Pluviam etiam levem metuit. In dissecta foemella observatum, cor motum suum, corpore avulsum, per semihorium retinuisse, placentam uterinam constitisse multis particulis carneis, instar substantiae renum, rubicundis, magnitudinis variae instar fabarum, in quas per multos ramulos vasa umbilicalia inserta erant. Foetum, pilos, dentes, ungues habuisse. Cor foemellae, inquit Marcgravius, duas insignes habebat auriculas, cavas. In ventriculo os superius duo digitos transversos a pyloro, eratque in altera parte ventriculi, ubi superius alias communiter os esse solet, processus instar intestini spithamae longitudine, sed nullum exitum habens. In ventriculo plane viridis materia foliorum arboris comestorum inveniebatur. Papillas duas in pectore. Corium solidissimum et tenax. Animal, addit idem, sine dubio vivax. Intestinis enim omnibus exemtis adhuc se movebat, et pedes contrahebat. Icon, quam adiicimus, paullo longius collum exhibere, de Laetius, qui vivum vidit, testatur. Addunt quidam tanta pertinacia adhaerescere, ut nisi mortuus non avellatur. Hernandus unius diei spatio vix quinquaginta passus pertransire posse dixit, nocte duntaxat sonitum edere, posterioribus syllabis sensim magis ac magis gracilescentibus, et in arboribus viginti aliquando dies nullo cibo assumto commotari, obtuso denique visu praeditum esse, addidit. *Altera* species, quae Lerio *Hay* dicitur, simiae habet faciem, cutem hispidam et villosam, crura hirsuta, ternos in singulis pedibus acutos et oblongos ungues.

Nieremb. H.E. l.9 c.15.

Capta sine difficultate cicuratur.

CAPUT VI.

De Taxo.

Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 11. Taxus nullum proprium apud Graecos nomen habet. Latinis dicitur etiam Daxus, ut Alberto, forte a Graeco δασὺς hirsutus et villosus, Meles seu Melis, Melus, ut Bartholomaeo Anglico, Melo et Melotus, ut Isidoro, seu propter membrorum rotunditatem seu propter aliud quid. *Descriptio.* Est animal fele maius, et vulpe, ad cuius naturam accedit, humilius, pelle villosa, rigida, coloris leucophaei. *Pilos* plures habet albos, quam nigros. *Caput* in medio nigrum, in lateribus album, *dorsum* latum, *dentes* acutissimos. *Crura* sinistri lateris, ipsi, quidam breviora adsignant, sed experientia reclamante. *Locus.* Reperiuntur passim, in locis montanis Italiae, Helvetiae, et aliis. *Cibus.* *Victitant* crabronibus et vermiculis, pomis et uvis, quorum esu autumno potissimum pinguescunt. Cuniculorum tamen carne apprime delectantur, tum anseribus, pullis et aliis avibus. *Generatio.* Foetus more vulpium in utero gerunt, et cum luna ternos orbes compleverit, pariunt. Adventante autumno quandoque duo, interdum tres eniuntur. *Antipathia.* Summa taxis cum vulpibus antipathia. Hi enim, ubi egressos observavere, latibula eorum excrementis conspurcant, et foetore replent, ut alia exstruere cogantur. *Natura et Mores.* De *natura* et *moribus* habe, pellem adeo densam gerere, ut ictui resistat: nasum tam imbecillem, ut Plin. H.N. l. 8. c. 28. violato moriatur. Ideo forte Plinius, has bestias distenta et sufflata cute morsibus canum et ictibus hominum reluctari scripsit. A canibus aut aliis feris vexatus semetipsum resupinat, atque dentibus et pedibus repugnat. Brevitatis pedum conscius non longe a latibulo digreditur. Urgente bruma occultatur, et somno pinguescit. Ad focum hieme adlatus, in carbones se coniicit, ut Carolus Stephanus observavit. Crescente luna adipem eius augeri, decrescente minui, interlunio eadem destitui, incertum. Morsus eius exitialis, quod crabronibus et aliis venenatis victitet. *Ingenium* in quibusdam ostendunt. Dum latibula effingunt, ignavum effossae terrae vectorem constituunt, OlausMagnus l. 18. c. 18. et postquam supra supinum extensis cruribus terram accumulavere, per pedes mordicus apprehensos, extra antrum educunt, idque toties repetunt, donec latebrae latitudo habitatoribus sufficere possit. Tantam palearum et foliorum prosternendo sibi lecto, unica vice, capite et pedibus intra foveam ducunt, quantum homo sub brachio deferre non posset. Latibula cum duobus ostiis fabricant. Flante Austro septentrionale aperiunt, flante Borea, australe. Victum pro hieme colligunt, qua durante, dum mas, an ad vernum tempus sit duraturus dubitat, ne foemina ad satietatem comedat prohibet. Quando in senio excaecantur, tunc ex fovea ad pastum non egrediuntur, sed se invicem nutriunt. Dum in eminentiori colle deprehensi venatores sentiunt, pedes anteriores supra capita ponunt, corporeque in globum redacto, more ursorum, sese praecipitant. *Usus.* In Italia, Germania, et aliis regionibus, habentur Taxorum carnes in deliciis, Bruier. de Re cibaria l. 13. c. 3. inprimis si autumno capti fuerint. Apud Helvetios cum piris coquuntur. Savanorola porco silvestri assimilat, Platina carni histricum. Quantum ad *medicinam*, adeps taxi per clysterem infusus, dolores nephriticos mitigat, mammarum scissuris prodest, in compositionibus arthriticis adhibetur. In membris contractis oleum commendatur, cuius parandi rationem Veckerus docet. Vecker. l. 2. Antid. Special. Sanguis siccatus leprae medetur, si Carolo Bouillo credimus. In peste cum sale et cornibus animalium destillatus offertur. Lonicerus diebus tantum canicularibus destillat, et drachmas duas praescribit. Gesnerus com-

compositionem, quae recipit sanguinem taxi, terram Armenam, crocum, et tormentillam, saevissima peste feliciter adhibitam, se legisse scribit. Cinis supprimendo sanguini inservit. Nihil de cerebro, testiculis, et dente vel pede sinistro, quem brachio subligatum memoriam iuvare, Albertus prodit, dicam. Ex pellibus taxorum olim quoddam genus vestis texebatur, quae ab humeris usque ad lumbos pendebat. Ex iisdem canum collaria conficiuntur. *Differentias* si attendas, Olaus *domesticorum*, qui ludicri, et *silvestrium*, quorum setae rigidae mentionem facit. Communiter in *caninos* et *porcinos* distinguuntur. Ambas in agro Matisconensi se accepisse, adfirmat Bruierinus. *Canini* rictu sunt canino, latibula in locis sabulosis fodiunt, et quidem sine multis cuniculis, et cadaveribus, illisque cibis, qui canibus in deliciis vescuntur. *Porcinos* Carolus Stephanus subalbidos et caninis maiores facit, et circa ostium cavernae, parva prius rostro excavata fovea, excrementa deponere scribit. Addit Gesnerus, radicibus, fructibus, et omnibus, quae sues adpetunt, vesci. In regione Americana quoddam animal vagatur nomine *Heyrat*, quod bestiam mellis avidissimam significat. Colore est castaneo, magnitudine cati. Quotidie apum opificium inquirens, in arboribus versatur. Potest ad taxum referri. *Quaupecotli*, et *Tzcuintecuani*. Illud animal est duo plus minus dodrantes longum, rostro prolixo, tenui, versus superna contorto, prolixa item cauda, pilo longo, circa alvum candente, caetera fusco aut atro candentique, sed circa dorsum nigriore, atris pedibus et incurvis unguibus. Mitescit facile, vorax est, nullis escis oblatis parcit, placidum est item, ac mille modis blandiens, sed ignotis noxium. Reperitur in nova Hispania et gaudet montibus. *Tzcuintecuani*, seu Cynodecticus, est huic congener, non solum magnitudine et moribus, sed etiam rostro, quod praelongum est ac tenue, et pedibus. Color albus est, maculis nigris ac magnis distinctus. Nomen habet a mordendo. Vivit non longe a mari Australi. Hisce congener est *Tlalcoyotl*, animal pilosum, duas spithamas longum, unguibus melis, cruribus brevibus, nigro vestitis pilo, brevissima cauda. Caput habet parvum, rostrum tenue et longiusculum, caninos exertos, corpus album in fulvum vergens, sed dorso ac superna capitis parte et colli nigris, lineaque distinctis candenti. Victus eadem ratio, quae quanperotli.

Differentias. — *Nieremb. Hist. Exot. l.9.c.43.* — *Nieremb. l.9.c.77.* — *Nieremb. l.c.c.73.*

CAPUT VII.

De Castore.

Castor, Graecis κάστωρ, nomen ἀπὸ τοῦ γαστέρος, id est a ventre invenit, ὑπογάστριον γὰρ τὸ ζῶον, καὶ σχεδὸν ὅλον κοιλία, quod fere totum hoc animal venter sit. Ridiculi, qui a castrando deducunt, quasi venatoribus visis, conscius se propter testiculos peti, eosdem dentibus evellat, et abiiciat. Parvos enim habet et spinae adhaerentes, qui superstite ipso, avelli non possunt. Dicitur et *Fiber*, non tam quod circa extremas fluminum ripas assidue versetur, et fibrum antiqui extremum dixerint, quam ab Aeobeo φίβρος mollis, quod molles pilos habeat. Lutram ab iis dem extremis fluminum oris dici, quae Priscis lytrae, falsum. Diversa enim sunt animalia. Bellonio est Aristotelis *Latax*, sed falso. Distinguuntur enim. An Orbcia dici possit, non decido. Quidam Semipiscem ob vitam amphibiam dixere. Colore est ex albo cinereo in dorso nigricante, pilo quam taxi subtilliore, qui, quo nigrior, eo pellis pretiosior. *Dentes* habet acutissimos, quibus ligna secat, anteriores rubidos. *Pedes* priores caninis similes, posteriores propter membranam interiectam anserinis, quibus in natando utitur, utrosque quinque di-

Nomen. — *Ambros. Hist. Digit. l.2. c.13.* — *Salmas. in Solin.* — *Descriptio*

Plin. H.N. l. 8. c. 30. gitis constantes. *Caudam* piscium similem fecit Plinius. Secundum Bellon. Hist. Aquat. eundem, in maiore sesquipedalis est, senos digitos lata, duo crassa, quatuor interdum librarum pondo, ad margines in tenuitatem desinens, membrana glabra et livida contecta, super quam lineae quaedam, squamas piscium mentientes, incredibili artificio depictae sunt. In inguinibus geminos habet tumores ori anserini magnitudine, utrinque unum, membrana sua conclusum. Inter hos pudendum residet. Tumores hi, folliculi sunt membrana contecti, in quorum medio meatus, ex quibus liquor pinguis et cerosus exsudat, quo admoto ore deterso, corporis, quas contingere potest partes, velut oleo oblinit, non aliter, ac aves quaedam, quibus supra podicem vesicula est, liquorem pinguem et olei aemulum continens, eundem rostro exhauriunt, et pennas perungunt, ne sub dio morantes, madefieri possint. Testes non esse, vel exinde colligere licet, quod nullus ab his conspiciatur meatus. *Partes* internas si spectemus, lingua, corde, ventriculo, intestinis, et hepate in quinque lobos diviso, porco potius, quam alteri animali similis est. *Fel* sub minoribus iecoris lobis latitat. *Splen* parvus pro magnitudine corporis iudicatur. *Renes* magni, tanquam vituli anniculi, et copiosa pinguedine obducti. *Vesica* suillae similis. *Testes* parvi et spinae adhaerescentes. Foemina, observante Matthiolo, unico tantum meatu, et parit, et egerit, et mingit, uteri et vesicae cervicibus illuc concurrentibus. In secto Castoreo, comperit Gesnerus, substantiam in folliculo flavam, solidam, cerae similem, acrem et minime terream. Ipsum unius librae pondere fuit. Comperit et genitale, quod unico ossiculo constabat. Invenit in utroque tumore et alium folliculum, substantiam melleam et foetidam putrescentis casei instar, continentem. Habetur et in foeminis, sed adeo exiguum, ut vix unciam ponderet. In quo Bellonius calculos ovi magnitudine invenit, adulteratum sine dubio erat.

Locus. Scalig. Exerc. 215. Bruier. Rei Cibariae l. 18. c. 4. Reperiuntur Castores, apud Burgundiones circa Matronam fluvium, Sequanos in agro Cabillonensi, Lotharingos, Austrios, circa Danubium, ubi Biberi nominantur, in Helvetia, circa Arulam, Rusam, et Lomagum fluvium. In Polonia quoque, Russia, Prussia, et Italia, ubi potissimum Padus in mare se exonerat. Denique circa fluvios Ponti, unde optimum castoreum venit, et in Hispania. Aquas septentrionales potius, quam Rheni, Danubii, et alios, qui continuo navigiorum decursu sollicitantur, frequentare, Olaus Magnus auctor est. Ubicunque autem degit, amphibium est animal. Ideo vicinas littoribus cavernas ponit. Vescitur Cibus. foliis arborum, corticibus item almi, populi et aliorum. Salices tamen platyphylli maxime, ob summam amaritiem appetit. Piscibus vesci Albertus falso prodidit. Nam Pelicerius Episcopus Monspeliensis frequenter vivos et morruos apponebat, quos tamen nec olfacere quidem voluerunt. Ineunte aestate, quo tempore Delphini constellatio una cum sagittario occidit, in libidinem solvuntur. Generatio. Tempus pariturae finis autumni est, quo folia delabi solent. *Vocem* Iulius Pomponius, cum per Onomatopaeiam exprimere non posset, scriptis mandavit, vagitum infantis apprime repraesentare. *Naturam* et *mores* sequentia testantur. Natura et Mores. Non prius mordere desinunt, quam fragorem ossium audiverint. Quando domi aluntur, tantus ipsis pudor, ut nec stercore, nec urina domum inquinent, si non patet egressus, querulantur. Tanto amore foetum prosequuntur, ut quaedam, portis et clavis evulsis, ex alto se praecipitem dederit, quod ab Episcopo Monspeliensi Pellicerio proditum. Pedibus anterioribus, tanquam manibus ori cibum admovent. Alvo, propter arborum cortices, quibus vescuntur stipata, seu quod parum fellis ad intestina confluat, partes posteriores saepe in aqua madefaciunt. De avulsione testium, dum venatores fugit, Ael. H.A. l. 13. c. 47. quod dicitur, falsum est, nataque inde opinio, quod eas tam astute oc-

cul-

cultet. *Ingenium* singulare habere, obſervatio dedit. Nam cum ligna ad exſtruenda habitacula convehunt, ſuper ſenes reſupinatos eadem artificioſe inter crura componunt, eosdemque arreptis caudis ad deſtinatum locum trahunt. Senibus dorſum mirum in modum glabreſcit. Illi, qui Scythis *ſervi* dicuntur, poma legunt, et cortices caedunt; alii ſupra duorum iunctorum dorſum, crate ex bacillis compoſita, poma et corticesſuperimponunt. Iidem nigris, qui et *domini* vocantur captis, luctum et greſſu et facie indicant. Ligna caeſuri, ſemper eadem ſemita a fluvio ad arborem gradiuntur, arboremque non prius relinquunt, quam totam dentibus diſſecuerint, et prope caſuram, ne opprimantur, ſingulis ictibus ſuſpiciunt. Aedificia denique, quandoque in loco altiori, aliquando in decliviori, prout amnis undare ſolet, conſtruunt. Mutant ea pridie, quam fluminis aqua augeatur. Carnes non ſunt inſuavis guſtus, ſi omnem viroſitatem apparatu depoſuere. Partes anteriores de calore participant, poſteriores, teſte Matthiolo, tanta ſcatent frigiditate, ut ad inſtar teſtudinum terreſtrium, ieiunii tempore admittantur. Cauda apud Lotharingos in deliciis eſt, et ſaporem muraenae bene praeparatae refert. Aſſatur a quibusdam, et pauco zingibere conſpergitur. Geſnerus ſaporem carnium thunni vel anguillae prae ſe ferre ſcribit. In *Medicina*, Caſtorei, fellis, coaguli, urinae, caudae et pellis uſus eſt. *Caſtoreum*, quod ſecundum Dioſcoridem, multis naturalibus tunicis circumdatum, liquore intus velut ceroſo, guſtu acri, et odore gravi, eligendum eſt; quod ab animali in vigore aetatis conſtituto, extrahendum

Uſus.

eſt, et extractum, cum melleo liquore, in tunicis contento, exſiccandum; quod denique ad ſeptennium vires obtinet, in morbo comitiali, lethargo, in aceto acerrimo cum ruta decoctum; vertigine, ſi eo cum ſemine viticis, ex oleo roſaceo vertex perungatur; oblivione chronicos morbos ſequente prodeſt. Cum ammoniaco et aceto mulſo aſthmaticis opitulatur. Singultuoſis a plenitudine vehementer ſuccurrit. Colicam affectionem ſedat. Gonorrhoeam in ſucco viticis et aceto decoctum, cataplaſmatis inſtar pectini et genitalibus adplicatum, ſiſtit. Ad iuvandam conceptionem ſuffimenti ex eo genus, Rondeletius commendat. Omnes uterinos affectus a frigidis cauſis procedentes, inprimis ſuffocationem compeſcit. Puerperii excrementa purgat. Opium optime corrigit. Plurima denique medicamenta, aquas nempe, pilulas, extracta, olea, unguenta, cerata ingreditur. *Fel* venerem ſtimulat. *Coagulum* in morbo comitiali incredibili adiumento eſſe ſolet. *Urina* contra venena datur. *Cauda* inteſtinorum vulneribus medetur. Cinis *pellis* cum pice liquida combuſtae, ſucco porri mollitus, ſanguinem undiquaque manantem, excellenter ſupprimit. Eadem paralytici utiliter veſtiuntur. *Dentes* de collo ſuſpenduntur, tanquam amuletum contra caſum. *Pinguedine* piſces ineſcantur. Ex pilis mollioribus galeri et tibialia fiunt. Ex pellibus apud Polonos populos rhenones. Circa differentiam nihil plane occurrit. Scythae in *nigros*, *ruſeſcentes*, et *ex utrisque mixtos* diſtinguunt; illos *dominos*, hos *ſervos* adpellant.

Differentia.

CAPUT VIII.

De Lutra.

Ambros. Hist. Digit. l. 12. c. 13. Lutra, quae et *Lytra* Varroni, vel ἀπὸ τοῦ λύειν seu solvendo, quod arborum radices ad fluminum ripas sitarum dissolvat, vel ἀπὸ τοῦ λούειν, a lavando, quod piscem in aquis investigando, frequenter se in aqua abluat, nomen sortita est. Graecis vocatur ἔνυδρις, ab aqua, quod in eadem degat; Aeolibus ἀλύδρις, unde forte Lutra. Suidas cum ea Ictim confundit. Silvaticus Hydrian perperam vocavit. Gaza Lutria vertit. Aetio est κύων ποτάμιος, canis fluviatilis, quod canis instar praedam in aquis requirat.

Nomen.

Suidas l. 37.

Descriptio Corpore est, quam Castor graciliore et longiore, capite canino, dentibus instar canis venatici, forma oris quadrata, unde τετραγωνοπρόσωπος dicitur, auribus Castoris, cauda oblonga, terete, et in fastigium desinente, vulpinis cruribus, paullo tamen crassioribus, pedibus posterioribus planis et membrana communitis, pelle denique minus, quam Castoris spissa, frequenti et brevi pilo conspersa, nonnihil ad castaneae colorem accedens. Reperiuntur passim in Europa. Sed et in America haud parva ipsorum copia, in Canada inprimis. Maxime vero circa fluenta et lacus degunt, et quia cavernas quoque sibi effodiunt, inter amphibia reponuntur. Brasavolus copiosiores in agro Neapolitano stabulari prodidit. Vescuntur piscibus, quorum tantam copiam interdum in cavernas deferunt, ut aeris infectio metui possit. Vescuntur et mollibus herbarum cacuminibus, fructibus arborum et corticibus. Agricola hiberno tempore ad pastum egredi scribit. Ad *naturam*, *mores* et *ingenium* referri debet, quod in urinando aerem per intervalla (exortis naribus hauriunt, ne suffocentur: quod in antro veluti tabulatum ex ramis et virgis construunt, super quo, ne madefiant noctu cubare solent, et quod per aliquot milliaria ex aquae rivulo piscinae odorem excipiunt. Facilius etiam auram secundo flumine hauriunt. Ieiunae cursum amnis superant, saturatae cum aquae fluxu delabuntur. Piscinam ingressae mira agilitate meliores pisces aggrediuntur, et in omnes, quamvis devorare non possint, saeviunt. Facile cicurantur, et ad certum signum in aquas ad pisces capiendos se conicere edocentur. In Suecia, ad coqui nutum pisces ex piscina in culinam deferunt. Carnes in Germania et Gallia a rusticis comeduntur, sed sunt crassae, lentae et pituitosae. Gesnerus etiam Carthusianis concedi scripsit. In Medicina praestat suum usum. Nam *adeps* medicamentis digerentibus infarctae et exasiatae ad tollenda articulorum vitia, teste Hollerio, perutilis est. *Sanguis*, si Aelianum sequimur, cum aqua et aceto mixtus, nervis humanis intumescentibus conducit. *Testes* in morbo comitiali a quibusdam laudantur, castoreo tamen minus sunt efficaces. *Iecur* in furno tostum ad disenteriae suppressionem commendatur. Sedilia ex *pellibus* haemorrhoides levant. Pelles ipsae paralysi, vertigini, et capitis dolori conducunt. Calceamenta ex iisdem dolores pedum mitigant. Ex iisdem apud nos chirothecae villosae ad aeris iniuriam coercendam, consuuntur. Nec non ex pelle integra, cum capite, pedibus et cauda semimanicae hiemales fiunt. Circa *differentias*, nihil fere occurrit. Congeneres videntur Lutrae, *Saricouieme*, et *Carygueibeiu*, animalia Americana. *Saricouieme*, non excedit magnitudinem felis; pilo est molli, leucophaei coloris, pedes membranis quibusdam fulciuntur, Amphibia est. *Carygueibeiu*, alias *Iiya*, est magnitudine canis mediocris, capite obrotundo quasi felino sed acutiori, auribus obrotundis, et quae inferius sitae sunt,

Locus.

Cibus.

Bellon. Aquatil. l. 2.

Natura et Ingenium.

Scaliger. Exerc. 205.

Usus.

Bruier. de re cibar. l. 13. c. 31.

Ambros. Hist. Digitat. l. 2. c. 13.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 9.

sunt, cruribus et pedibus cercopithecorum more. Quinque digitos quilibet habet, quorum interior brevior reliquis. Pilis tegitur ad tactum mollibus haud longis. Totum animal atri est coloris excepto capite, quod obscure fuscum. In gutture maculam habet flavam. Vivit gammaris, piscibus, et farina Mandiocae in aqua madefacta. De Su, quod Ambrosinus ad Lutram redegit, alibi agemus.

CAPUT IX.

De Ichneumone.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 14. Ichneumoni nomen ab ἰχνεύω, investigando, quod noxia diligenter investigans, alimenta a venenis optime distinguere valeat, impositum est. *Nomen.* Albertus *suillum* appellat, quod pilis suillis induatur, et perperam *Ibin*, et Anschycamum. An Avicenna Thyamonem dixerit, ignoro. Manardus Alcasim vocatum putat. Graecis est ὄλλος, porculus, seu sullus, quod more suis rostrum dum investigat, semper in terra habeat. Hodie teste Bellonio, *mus Pharaonis*, seu Aegypti vocatur. Bellon. observ. l. 2. c. 29. Aelianus, *murem Indicum* dixit. Alii *Lutram Aegypti*. *Descriptio* Magnitudine est felis, sed longior, *pilis* instar pili lupini duris, albicantibus seu subflavis per intervalla, et leucophaeis. *Rostrum* habet nigrum, suillum, *auriculas* breves et rotundas: *crura* nigra, quinque in pedibus posterioribus *digitos*, quorum postremus ab interiori parte perbrevis est. *Caudam* longam, et circa lumbos crassam. *Testes*, linguam, dentes, felis instar. Meatum denique extra foramen excrementi peramplum, undique pilis cinctum, pudendo muliebri non dissimilem, quem, magno urgente aestu, loco excrementi interim clauso, aperire solet. Hinc scriptores omnes indiscriminatim Ichneumones et mares et foeminas esse arbitrati sunt. *Locus.* Sola Ichneumonem Aegyptus proferre creditur. Ideo Ichneumonem Arist. Hist. l. 9. c. 5. Aegypti vocavit Aristoteles. Haberi tamen et ex altera parte montis Atlantis, ad Nili capita. Vitruvius prodidit. Amphibium est animal, et ad Niloticas ripas commoratur. *Cibus.* Vescuntur muribus, serpentibus, limacibus, lacertis, chamaeleonte, ranis, et aliis huius generis. Aves, et inprimis gallinas vehementer adpetunt. Hepate crocodilorum delectari, et ideo in dormientium ventrem irrepere, Oppian. Cyneget. l. 3. communiter proditur. Ideo etiam singularis inter Ichneumonem et crocodilum antipathia esse creditur, cuius ova in littore inventa *Antipathia.* frangit, Aegyptiorum, ne tot crocodili nascantur bono. Aelian. H. A. l. 9. c. 1. Adversatur etiam aspidi, et omni serpentum generi. Ventum maxime abominatur. Ideo eo flante gradum ad latibula accelerat. Mures et serpentes, more felium et mustelarum *Natura, Mores,* depopulari, ideo in Aegypto cicurantur, *Ingenium.* adsiduis collusionibus gaudere, ne frigore laedatur, caput inter genitalia abdere, et Echini terrestris instar, in pilam se contorquere; conspecto aliquo animali pilos erigere, et magno etiam se cani opponere, felemque tribus dentium ictibus strangulare, omne animantium genus, equos etiam et camelos adoriri; tot numero foetus, quot canes eniti, ad *naturam* et *mores* spectat. Quae de utroque sexu apud Aelianum extant, et Aristot. H. A. l. 6. c. 15. quomodo victi muliebria pati necesse habeant, fabulosa sunt. *Ingenium* multa testantur. Praedaturus se in posteriores pedes erigit: praedam vero conspicatus, tranquillo per humum tractu se promovet, et tandem magno impetu adoritur. Hostes suos, nunquam nisi Aristot. H. A. l. 9. c. 6. advocatis sociis aggreditur. Contra aspidem dimicaturus, in luto prius volutatus, in sole apricatur, donec quasi loricae munimentum acqui-

acquirat, si lutum desit, aqua madefactus, in pulvere se volutat. Gnarus teneras sibi nares, solo caudae flexu in acerrima dimicatione eas tuetur. Infervit et in Medicina. *Usus.* *Lotium* cum vaccae nigrae lacte propinatur contra dolorem colicum. *Cinis* pellis combustae in aceto maceratus adversus serpentum ictus facit, si eo homines illinantur. *Aegineta l. 4. c. 38.* *Pilorum* suffumigatio, contra lumbricos facit.

CAPUT X.
De Mustelis.

ARTICULUS I.
De Mustela vulgari.

Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 15. Mustelarum duo summa genera inveniuntur. Sunt aliae *vulgares*, aliae *silvestres*. Hic de prioribus agemus. Nominis originem quidam a mure et telo deducunt, ut sit quasi mus longus. *Nomen.* Telum a longitudine dictum, omnium fere Lexicographorum placitum est. Alii a mure et τῆλε, quod est longe. Figulus a μῦς et σίλλω surripio, quod mures e cavernis ad se trahat. Graecis antiquis dicitur γαλίη, et in prosa γαλῆ, ἀπὸ τοῦ γάλακτος a lacte vel candore, quod hoc animal vel secundum se totum vel secundum partem candidum sit: quibusdam κερδώ, quod vulpi ob astutiam convenire superius diximus, recentioribus νυμφίτζα. *Descriptio.* Circa *descriptionem* nihil singulare occurrit. Vulgaris ista in lateribus et dorso est rutila, raro subflava, circa guttur semper alba. Corpus ei tenue, cauda brevis. Albertus de candida scribens dicit, Ermineum esse animal candidum, figurae mustelarum, et in extremitate caudae nigerrimum. *Dentes* habet minores, quam mures, *cor* parvum, sed in comparatione ad alia animantia satis magnum. *Locus.* Inveniuntur passim: sed albae, in regionibus septentrionalibus inprimis. In Mauritania sunt praegrandes. In territorio Tartesi urbis extra Herculis columnas maximae, ut Suidas auctor est. In Iava loco silvestria incolunt. In Pordeselene insula limites non transeunt. In Boeotiam delatae aut pereunt, aut statim aufugiunt. In cavernis, petrarum fissuris, foenilibus, et stabulis habitant. Est ex animalibus παμφάγων. *Victus.* Vescitur ut plurimum muribus, et talpis. Non abhorret a serpentibus. Insidiatur vespertilionibus. In columbariis ova absorbet, et avium interemtorum sanguinem sugit. *Plin. H. N. l. 29 c. 4.* Defunctos invadit, et eorum oculos effodit. *Aelian. H. A. l. 12. c. 32.* Lepores denique invadit. Vila, quae cum ore tenebat. *Generatio.* Ore parere vulgaris fabula est, ex illa, quae de Galanthide Alcmenae ancilla in mustelam a Iunone conversa, conficta. Uterum habere certissimum est. *Antipathia.* *Antipathiam* cum corvo et cornice gerit, quod harum avium ova absorbeat. Gallinae audita mustelarum voce fere exanimantur. *Arist. H. A. l. 9. c. 1.* Cum catis decertat. Cum serpentibus congreditur, ramo rutae vel soncho munita. His destituta, opprimitur. *Natura.* Ad *naturam* et *ingenium* spectat, quod caram simus, si per agros et silvas liberam vitam agunt, moschum redoleat, quod ratione aetatis varium colorem induant, catulis visum deperditum herba quadam restituant, facile cicurentur, inprimis si dentes allio confricaveris, maiora etiam animalia adoriantur, caveas duobus foraminibus munitas exstruant, quorum alterum Septentrionem, alterum Austrum versus obvertitur, foetus spatio unius diei in diversa loca transferant, cum serpentibus denique nonnisi ruta vel soncho munitae congrediantur. Quia in rabiem concitatur, morsus eius lethalis est. Ideo

Ideo et vaccarum ubera, si ea attigerit inflammatione corripiuntur. Oleum in quo mustela computruit, remedio est, vel si locus affectus pelle eiusdem sicca confricetur. Aristides Locrensis eius morsu periit. Mexicani eas *in cibis* adhibent. Galenus sale conspersas et exsiccatas, carnibus leporinis respondere scripsit. Quantum ad *medicinam*, *cerebrum* exsiccatum adfert haut parvam epilepticis utilitatem, teste Galeno. *Ventriculus* coriandro impletus demorsis a serpentibus auxiliatur, apud Dioscoridem. *Pulmo* in pulmonis affectionibus efficax est. *Iecur* vertigini et epilepsiae prodest. Quia decrescente luna minui dicitur, crescente augeri, epilepticos quoque, teste Glyca iuvat. *Fel* contra omnia veneficia salutare depraedicat Plinius. Matthiolus eodem cum succo foeniculi mixto, in auferendis oculorum nubeculis, et in cute emaculanda utebatur. *Virga* exsiccata singulare est stranguria laborantibus remedium. *Testiculi* et *uterus*, more lapidis aetitis, foetum in utero cohibere dicuntur. *Sanguinem* cum succo arnoglossae in mitigando podagrae dolore extollit Lonicerus. Galenus parotidibus eundem illinit. *Fimum* melle exceptum et cum farina lupinorum vel foenu graeci mixtum, ad strumas discutiendas magnificit Matthiolus. Est et *tota* in usu. Dioscorides sale inveteratam, detractis intestinis, contra venenatorum morsus commendat. Pulverem exsiccatae in morbo comitiali adhibuit Galenus. Matthiolus crematae cinere aqua subacto et illito vehementes capitis dolores mulcet, et oculis caligantibus iniecto, suffusiones emendat. Marcellus ad catarrhum in fauces descendentem, eandem die Iovis, Luna decrescente, in olla rudi ita cremat, ut in pulverem redigi possit, quem cum melle mixtum patientibus exhibet. De *usu in variis*, consule Ambrosinum. Apud Portam legimus, semina rosae cum seminibus sinapi et pede mustelae intra ramos arboris infoecundae suspensa, eandem in foetus resolvere. Gesnerus tradit equum a subito et pernicioso morbo, Fach Germanis dicto correptum, portione pellis mustelina exhibita, a veterinariis liberari. Quidam semina cineribus mustelae permixta per agros spargentes mures a segetibus abigunt. Alii in copiosa aqua fervefaciunt, et decoctionem postea ad fugandos mures a campis feliciter adhibent. Circa *differentias* variant auctores. Plinius appellatione Mustelarum et Ictida et Galen complexus, duas species constituebat, alteram in domum tectis errabundam et domesticam, alteram in agris et nemoribus versantem et silvaticam cognominabat. Carolus Figulus, vulgaris duas species ponit, alteram totam albam, *Hermellani*, alteram secundum pectus et ventrem, *Viselam* dictam. Ad easdem referuntur sequentia. *Rosola* Alberti seu *Guisela*, cuius excrementum odoriferum est. *Quadrupes digitatum* variis maculis insignitum et Salamandra dictum, forte quod ob colorum varietatem Salamendrae ex genere lacertorum assimiletur. *Girella* muris genus in Austria, magnitudine mustelae. Pelliones Itali nigri rutilique coloris pellem parvam ex regionibus frigidis delatam ostendunt, hancque Rosoleum vel Romulum nuncupant. Alii *Chiurcam* inter mustelas connumerant. Georgius Agricola in genere Mustelarum *Vormelae* animantis Viverra seu Furone minoris meminit, et Cardanus *Lardironi*. Idem Genettam quandam mustelam esse statuit. *Chiurcam* vero ita Scaliger describit. Viverrae inquit, est facie et magnitudine, capite vulpino, sub terra habitat, foecundissima est, duodenos parit exiguos. Cauda ei tenuis pene glabra. Ipsa pilo atro. Catulos in bursa sub alvo obtensa secum fert. Est et *Africana mustela*, quae apud Clusium ita describitur. Erat, inquit, hoc animalculum maioris muris seu gliris non prorsus adulti magnitudine, corporis forma mustelam et sciurum quodamodo referens. Nam capite et cauda longis pilis praedita sciurum

V aemu-

Margin notes: Usus. — Galen. de Theriaca ad Pison. c. 9. — Dioscor. M. M. l. 2. c. 24. — Glycas l. 1. Annal. — Galen. de compos. medic. f. l. l. 3. c. 2. — Porta Phytogn. l. 6. c. 4. — Differentiae. — Figul. in Dialogo de Mustela. — Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 32.

aemulabatur, illam quidem attollens, minime tamen supra caput retorquens ut ille, sed in altum nonnunquam valde explicans. Comedens clunibus sciuri instar insidebat, anterioribus pedibus cibum tenens et versans. In utraque mandibula binis longioribus dentibus in anteriore rictus parte erat praeditum, aures fere orbiculares habebat, et pilorum colorem varium a spadiceo, fusco, et albo, singulis coloribus a capite ad caudam, secundum corporis longitudinem virgatim et radiatim excurrentibus. Summa venustas erat in cauda, similibus coloribus etiam virgatim distincta, cum ut dicebam, illam interdum valde explicaret pavonis caudae pene instar. Pedes in quinque digitos erant divisi, quaternos antrorsum spectantes, eorumque binos medios longiores, quintum autem brevem calcari non dissimilem retrorsum spectantem. Omni cibo ipsi obiecto indifferenter vesci intelligebam, praesertim vero pane delectari, ferox non esse, sed facile cicurari et domesticum fieri, ut libere nullo vinculo adstrictum, quo vellet vagari, permitti posset. In navi, qua vehebantur, tam cicura haec animalia evasere, ut nautarum sinum et caligas subirent.

Nierembergius mustelam Lybicam vocat.

ARTICULUS II.

De Mustela silvestri et Putorio.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 16. Mustela silvestris, quibusdam Furo, Furus et Furunculus seu Furectus, seu quod more furis noctu surripiat; seu a fureo, *Nomen.* id est, obscuro colore, quod subterraneos meatus et cuniculos ingrediatur et effodiat, dicitur: aliis Viverra, quod vi verruncet, id est animantes a cuniculis expellat. Graecis est ἰκτὶς, et per aphaeresin κτὶς, forte ἀπὸ τοῦ ἰκτῖνος ab ave huius nominis, cuius colorem pilus eius aemulatur. Grapaldus pholitam vocat, Gesnerus pholeutam, et recte legit. Φωλεὰ apud Graecos lustrum est. *Descriptio* Auctor de natura rerum, colorem ei esse inter album et buxeum medium, ventre albo, oculis rubicundis, mustela domestica maiorem. Aristoteles corporaturae catelli Melitensis facit, in pilo vero, forma, albedine partis inferioris, multum a Mustela vulgari discretam. In *Locus.* Italia, Gallia, et Germania non reperiri Gesnerus prodidit. In Africa tantum esse, Strabo. In Anglia haberi multi perhibent. *Victus.* *Victitat* melle, piscibus, columbis, et carne cuniculorum, quam maximopere adpetit. Foeminae libidine correptae, nisi se mari commiscuerint, inflatione correptae pereunt. Coeunt more felium. Se- *Generatio.* ptem vel octo catellos unica paritura edunt, dum tamen spatio quadraginta dierum utero gesserint. Foetus post partum per triginta dies caeci sunt, et die quadragesimo post acceptam visionem ad venationem proficiscuntur. Ad iram provocatae excrementa alvi odorata egerunt. Cicurati in capsis ligneis plurimum temporis dormiendo consumunt. In Gallia Narbonensi utuntur eis in cuniculorum venatione: alibi in extrahendis de ni- *Differentiae.* dis parietum, inaccessis inprimis aviculis. Pertinet ad eam Viverrae in *Clus. Exot. l. 1.* insula Zeilan genus, serpenti coronato inimicissimum. Quoties adversus eum dimicat, radicem ligni colubrini praemordet. Nec alterius est generis animalculum illud, quod Agricola *Hamester* vocat. Maius est *Agricola de animal. subterran.* mustela domestica. Color dorsi leporinus, ventris niger, et laterum rutilus. Pedes breves. Multa frumenti grana in specum congerit. Ager Thuringiae eis abundat. *Putorius* ab- *Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 17.* odore nomen sortitus est. Semper enim putidum ab ore halitum emittit.

Qui-

Quidam ichtim dixere, quod piscibus valde delectetur. Scaliger catum foetenrem, ni fallor, dixit. Corpore Marte est similis, sed maior. Circa collum angustior, circa imum ventrem latior, in cauda et cruribus nigrior, et ad latera flavior. Pellis duplici pilorum ordine constat. Alii sunt breviores et flavi, alii longiores et nigri. Crura sinistri lateris breviora esse, a quibusdam creditum, sed ipsa *αὐτοψία* repugnat, *incolunt* horrea, stabula, silvas, et ripas. *Visitant* muribus, gallinis, avibus, quibus statim caput auferunt, piscibus, ranis, etc. Tempore vernali pelles gravissime olent; hieme non item. Albertus meminit cuiusdam mustelae, quam *noertzam* vocat, magnitudine martis. Pili ad colorem lutrae accedunt. In remotissimis nemorum penetralibus latet, et putidum odorem de se emittit.

CAPUT XI.

De Marte et Mustela Zibellina.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 18.

Martes a ferocia nomen accepit. Est enim Martia. Alii Martam et Marterum vocant. Nonnulli Foinam, Gainum, et Scismum. Dentes habet candidissimos inaequales et asperos. Canini in utraque mandibula eminent, quibus exigui diversae altitudinis interiiciuntur, qui incisorum munus obeunt, cum hac tamen differentia, quod incisores mandibulae inferioris perexigui sint. Molares, quorum octo, sunt serrati, triangulares quidam. Ultimi in superiore oris parte multo caeteris interius sunt, nempe in ipso palato Severino circa interiore sequentia sunt observata. Sub cutem *fibrae* nerveae extentae, numero et situ costis omnibus respondenres. *Costae* autem num. 14. *membrana* nulla carnosa, *musculi* abdominis inter duas peritonei tunicas, ideo videtur peritoneum crassum et densum, non minus, quam cornea tunica oculi bovini. In longitudine per eam lineam, quae respondet umbilico carnosum erat, sed non lare et in infima sui parte. *Omentum* ventriculo inferne adnexum intestinis er lieni, sed *lien* parvìculus satis parte sinistra ventriculo adpensus, omenti parte adalligante. *Ventriculus* amplior, quam pro pusillo corpore, constans duplici tunica, sed externa albidior et levigata interna, utraque tenuis. *Intestina* retrorsum adnexa spinae per membranam. Nullum caecum intestinum, uniformia omnia. *Vesica* urinaria oblonga, tenuis, sed ventriculo magis, recto intestino incumbens. *Hepar* septem fibris constans, quarum infirma quaedam trifida, velut pes pulli, media sic triangularis figurae, venae cavae per membranulam parvo spatio adnexa. *Ren* dexter superior. *Emulgens* sinistra longior, quam dextra, utraque ab arteria magna enascens, a vena cava non item, dubius tamen sum et nescio, num per iniuriam non obserim. Ad cavam venam hinc et hinc *glandulae* subrubrae seu flavae, sed dextra superior adnexa hepati per venularum surculos. *Vena cava* multos spinae ramos mittit per lumbarium musculorum intercapedinem, sic et *magna arteria* cavae subdita. *Vasa spermatica* a renum medio descendunt, sed parte ima sinduntur utrinque quorum alter ramus continuus testi fit, abdomen extra pervadens. *Penis* a ligamentis coccygis nascens cartilagineus et durus instar ossis, summa sui parte contortus, ut terebella, amictus sua tunica, quae iuxta sui principium valde adhaerebat, in extremo perforatus, ut acus, ureter dexter insertus vesicae superius, quam sinister, nervus subtilissimus descendit rectus adalligatus dextero lateri cavae venae, inferens sese in principium cavae,

Zootom. Democr. p. 317.

V 2 Ner-

Nervulus item alius latere finistro descendit ad orificium superius oesophagi. *Diaphragma* ad fines hepatis oblique descendens eadem illi parte connexum. Inseritur vena cava in dextrum ventriculum cordis prope auriculam dextram, quae nigra et plena sanguine, maior, quam finistra, haec autem alba et exanguis. Eadem cava varie in pulmonem conspergitur parte dextra. Arteria magna inserta in finistrum cordis ventriculum, dum se contorquet ac flectit ad inferiora. Vena cava dextrorsum pulmonem parum supergressa sese contorquet et divaricatur in sex ramos, fitque ἄζυγος, ascendit eadem superne ad utramque mandibulam interiorem. Pulmo dextrorsum quatuor constat fibris minoribus, finistrorsum duabus maioribus. In Septentrionalibus regionibus ut plurimum inveniuntur, in Germaniae Alpibus, quae meridiei et Italiae obvertuntur. Incolunt magnorum aedificiorum tecta, nec non faginas et abietinas silvas. Retulit quidam rusticus Gesnero, se in praealta abiete Martem cum quatuor catulis comprehendisse. Gallia Martibus abietum caret, ex Polonia deferuntur aliquando colore fusco diluto. Dicuntur praeter cibos mustelis suetos, fruticibus etiam vesci. Excrementa Moschum redolent. Facile cicurantur. Habebat cicurem Gesnerus, canis quo cum nutriebatur amantissimum, quem in itinere sequi solebat. Vinculis soluta circa aedes vagabatur, et semper redibat, supina quoque cati ritu ludebat. Insida tamen est, ideo nonnulli suadent, ut canini dentes amputentur. Pellis est in usu. Ex illa, quae sub gutture, salutares capiti pilei concinnantur. In Canada mulieres infantes suos eis insiunt. Duae ipsius sunt *species*. Altera *domestica* pilo fulvo nigricante vestitur, excepta ea gutturis parte, quae albicat, quam pelliones Fainam vocant. Est corporaturae felis, sed paullo longior, cruribus ungulisque brevioribus. Per rura vagatur, gallinas iugulat, et ova exhaurit. Altera est *silvestris* pilo clariore et molliore, gutture luteo. Ex his aliae silvas fageas, quernas, et ilignas inhabitant, aliae piceas et abiegnas. Circa lacum Bregantinum dicuntur versari, quae nocturnum lucent. *Mustela zibellina* Aristoteli ex quorundam sententia sub nomine *Satherii*, sub *Cebali* Nipho venit. Alciatus *murem Sarmaticum* et *Scythicum* vocat. Agricola paullo minorem Marte facit, totam obscuro colore fulvam, praeter guttur, quod cinereum est. Inveniuntur in partibus septentrionalibus et extremis Moscovitarum silvis; sed et in Lithuania, alba Russia, et locis mari Cronio vicinis, ut et in Lanceruca Scandinaviae silva. Praestantissimae sunt pelles, quas Tartari et Lapones mittunt. In regni Congani provincia quadam copiam ipsarum dari, descriptionis Guineae historia testatur. Insidiantur aviculis, dum in opaco saltu latitant. Animalia sunt natura agilia et semper inquieta. Observatum est pelles ipsorum in imo arcae repositas et aliis vestibus onustas, post triduum plus minus in summum ascendisse. Si manibus tractentur semper aequales remanent. Praestantiores, quibus pili longi, et ad nigredinem vergentes. Soli expositae corrumpuntur. A blattis praeservabis, si saepe concutias, et ramis absynthii involutas, reponas. Pretium illis ingens, quadraginta pelles mille coronatis emtas vidit Agricola. Semimanicam hiemalem ex iisdem concinnatam quadringentis libris Bononiensis monetae Ambrosinus. Incolae Obdoriae eas idolo sua Zlata baba dicto, offerunt. Magni Tartarorum Chami tentoria, iisdem subduci, M. Paullus Venetus testis est.

Renod. l. 3 Pharmacop.

Differentia.

Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 19.

CA-

CAPUT XII.

De Genetta, et Animali Zibethi.

Ambrosf. Hist. Digit. l. 2. c. 21. Animalis, quod *Genettam* vocamus, nomen unde desumptum sit, ignoratur. Quidam, quia Hispanicum est, ab aliquo ibidem loco appellatum, credunt. Alii *cattum Hispaniae*, quidam *genethocatum* vocant. Nonnulli *pantheram minorem* Oppiani opinantur. Minor est vulpecula. Corpus totum maculis nigris eleganter distinguitur, nam reliquum fuscum, vel cano fuscum permixtum est. Tota pellis molli et denso pilo et lanuginosa, non ingratum odorem spirat. Reperitur in Hispania, et quidem circa aquosa loca, ut inde victum quaerant. Semimanica hiemalis ex illius pellibus constans, viginti quinque, immo triginta libris monetae Bononiensis venditur. Ambrosf. Hist. Digitat. l. 2. c. 22. Scaliger. Exerc. 211. *Animal Zibethi*, quod antiquis forte ignotum est, moderni Graeci *Zapetion*, Scaliger *cattum zibethicum*, Ludovicus Romanus *felem zibethi*, alii *sivettam* seu *civettam*, et *catum silvestrem*, Gyllius pantherae genus, quae veteribus haec sola odorata ferebatur, Bellonius *hyenam veterum*, vocant. Armatur dentibus et pilis asperioribus. A capite ad initium caudae integrum hominis brachium adaequat, altitudo crurum usque ad pedes, ad trientem brachii reducitur. Magnitudinis fere est vulpinae, colore lupino maculis nigris respersô insignitur. Folliculum circa inguina gestat, in quo odoramentum Zibethum dictum, colligitur. Rondelet. Pharmac. l. 3. c. 16. Rondeletius addidit, rictu esse oblongo instar taxi, linguae non tam scabrae, ut felis. Reperiuntur in Pegu, regno Congitano, China, Cambaia, silvis Aethiopiae, quod apud Leonem Africanum legimus. Advehuntur et ex Aegypto, ubi copiosum partum enituntur. Ex Hispania in Italiam deferri, non male Gardanus scripsit. Delectatur crudis carnibus et muribus silvestribus. Romae apud Cardinalem Galeottum carne pipionum alebatur. Comedit etiam dulciaria et oryzam cum ovis, in China, lignum dulce, quod Comaron vocant, si id animal est, cuius Pigafetta in itinerario suo meminit. Adeo cicurates Romae et Mantuae vidit Scaliger, ut innoxie supra humeros ab hominibus gestarentur. Consul Florentinorum Alexandriae adeo mitem habebat, ut cum hominibus colludens, nasum, aures, labra, dentes sine noxa apprehenderet. Belon. obser. l. 2. c. 20. Ab ineunte aetate humano lacte educabatur. Excrementum, quod ex loculo circa extremam abdominis partem intra femora, cavernis et angustiis instructo dimanat, primo est album, teste Fallopio, progressu temporis subluteum, tandem nigrescens. Primis diebus hoc odoramentum grave est, namque mirandum in modum ferit, concretum et aeri expositum, suavitatem gratissimam acquirit. Nonnulli sperma animalis esse voluerunt. Colligitur cochleari argenteo, aereo, vel corneo, singulo quoque die drachmae unius pondere. Maiorem zibethi copiam fundit, si, antequam colligas, virgula exagitetur, ut in iracundiam praeceps feratur. Alii sponte certo anni tempore incalescere, et liquorem odoriferum e genitali eiaculari scribunt. Collectum in vase corneo melius et diutius, quam alio servatur. Sunt quidam Ulyssipone nobiles, quorum ex zibetho reditus, ad mille et quingentos aureos ascendunt. *Usum* tam in Medicina, quam alibi habet. Malol. Colloq. 7. In Colica affectione granum unum umbilico inungitur, pane calido supra posito. A Crollio in vertigine et apoplexia commendatur unguentum, cuius compositionem et hic succus ingreditur, extremitatibus narium, temporibus, et vertici illitum. In uteri suffocationibus pudendo affricatur. Adulteratur felle bubulo, styrace liquida, et melle. Parantur ex eo pulveres Cyprii, sapones, aquae, olea, essentiae, suffitus, de quibus consule Ambrosinum.

CAPUT XIII.

De Lepore.

Isidor. Origin. l. 12. Lepus Isidoro dicitur quasi Levipes, ob currendi celeritatem, vel quod mollissime propter villosos pedes incedat, *Varro. de L. L. l. 3. c. 12.* aliis ab Aeolibus Boeotiis, qui antiqua voce animal hoc, λέπορι indigitabant, descendit. *Nomen.* Dicitur autem ita quasi λείως πορευόμενος, quod lubrice eat, necfacile sit eum apprehendere, aut retinere. Scaliger tamen λιπορις, et λιπόῤῥις legit. Aliis Graecis dicitur λαγωὸς, λάγιος, λαγῶς Atticis, λαγὼς Ionibus, ut Eustathius docet. Vocatur et δασύπους, a pedum villositate, δρομαλὸς, πτὼξ, et ταχίνης, sine dubio, a cursus celeritate. Cretenses Lepores κεκῆνας vocant. Albertus Leporem, Trochum Aristotelis interpretatus est. *Descriptio* In *descriptione* non est, quod immoremur. *Caput* habet breve et rotundum, *collum* angustum, rotundum, molle, oblongum, *aures* sublimes, *scapulas* rectas et laxas, *pectus* non carnosum, *spinam* teretem, *ventrem* depressum, *crura* levia, quorum priora exiguo intervallo distinguuntur, posteriora, infra genu instar literae A divaricantur, *corpus* denique totum flexile. *Interiores* partes si spectes, *cor* ipsi datum maximum, illis vero, qui circa Briletum, Thernen, et in Chersoneso ad Propontidem vagantur, *Plin. H. N. l. 11. c. 37.* quique in Sycino agro circa Bolbam versantur, duplex iecur, seu quod revera tale sit, seu quod adeo fissum est, ut duplicati iecoris faciem repraesentet. *Zootom. Democr. p. 309.* *Oculi* sub angulo anteriori cartilago latior est, vermiforme corpus cerebello postremum, corpus concameratum in aliis non observatum, os auriculae tenue pellucidumque, ut felis. *Aristot. de partibus animal. l. 3. c. 15.* Inter animantia dentata, unicumque ventrem habentia, solus coagulum obtinet. *Locus.* Reperiuntur passim, tam calidis, quam frigidis regionibus. Ex Lybia albos delatos reliquit Pausanias. In insula Indica Mazzua dicta, tanta ipsorum copia, ut ab incolis passim interimantur, si Ferdinando Lopezio credimus. In Atho quoque monte tot, ut Ovidio in proverbium abierint. *Ovid. l. 2. de arte amandi.* Incoluntque tam culta, quam inculta, ista tamen praecipue, quae a venatoribus non frequententur. In Ithaca non esse, nec vivere illatos prodidit Aristoteles. *Arist. Hist. A. l. 8. c. 29.* De *victu* leporum ita eleganter Bargeus: *Victus.*

Decerpunt laeti turgentia gramina campi,
Et culmos segetum, et fibras tellure repostas
Herbarum, et lento morsus in cortice figunt.
Arboris, atque udos attondent undique libros,
Nec parcunt strato pomorum, aut glandis acervo,
Aut viciae, aut milio, aut procerae frondibus ulmi.
Praecipue gratae silvestria gramina menthae.
Quaeque colunt riguas inculta sylvaefimbria valles, *Bargeus Cyneget. l. 3.*
Et vaga serpilla, et pulegi nobile gramen
Percipiunt.

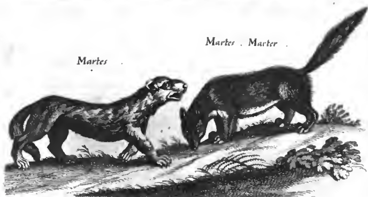
Generatio. Commiscentur aversi, ut omnia animantia, quae retro urinam mittunt. Solvuntur quocunque tempore anni in libidinem, Xenophon tamen et Pollux verno potissimum tempore congredi statuunt. Post primum congressum superfoetat, ut vere Poeta scripserit,

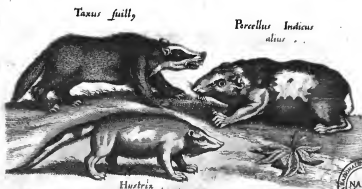
Prolis amans, gignit foetus, lactatque tenellos
Dumque superfoetat, dum parit, usque coit.

Non est ergo mirum, catulos praegnantes in dissecto lepore inventos, quod apud Aelianum legimus, nec mirum, Astypalaeam ex geminis leporibus, tempore Antiochi Gonatae, brevi tempore tot leporibus fuisse refertam, ut intra annuum spatium, plures sex millibus caperentur, ut apud Athenaeum legimus, *Athen. Dipnos. l. 9.* totamque Geronem Scarii maris insulam

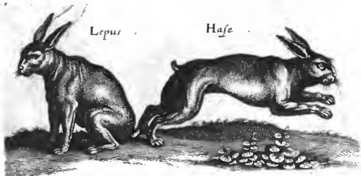
Tab: LXIV

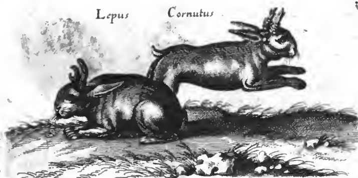

Mustela . Wiesel
Putorius . Iltis .

Martes . Marter .
Martes .

Taxus suill9
Porcellus Indicus alius . .
Hystrix

NAPOLI

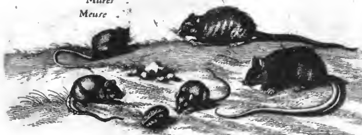

Cuniculꝰ porcellꝰ Indicꝰ . Kaninich : Kuniglein .

Glires. Ratten
Mures.
Meuse.

Sciurus.
Eichhorn
Mus avellanarius.
Haſelmaus.
Nulmaus.

Talpa. Molckworff.
Mus araneus.
Spitzmaus.
M. Noricus.
Groſſe Haſelmaus Zyſelmaus.

Tab: LXVII

Mus alpinꝰ Marmota
Murmelthier.

Sciurus Getulus

Glis Aldr.

Mus Indicꝰ

Ichneumon ſ. lutra
Ægypti.

Mus Muſcatulꝰ

Vitulus Marinus . See Kalb .

Lutra . Otter .

Castor . Fiber . Biber .

Lonx Lonza

Hystrix . Dornschwein stachelschwein

Herinaceus . Igel . sewIgel .

fulam olim leporibus vacuam, intra breve tempus a praegnante lepore, foetu occupatam fuisse. Enituntur in locis nemorum secretioribus, nunc duo, interdum tres, aliquando quatuor catulos. *Sexum*, sic optime agnosces, si consideraveris, foeminam esse capite oblongiore, corporatura crassiore, auribus oblongioribus, et pilo dorsi leucophaeo, ad nigredinem vergente, canibusque persequentibus semper suam regionem currendo circumambire, et per eundem locum pluries transire, marem vero humeros habere rubentes, in quarum medio pili oblongiores observentur, caput brevius et obtusius, pilos barbae et palpebrae longiores, aures breviores et latiores, canibus persequentibus recto itinere se committere, et quandoque ad decem millia passuum currere. *Inimicitias* gerunt cum aquilis, corvis, mustelis, vulpibus et canibus. *Vivunt* ad septennium. Aetas ex cavernis vel potius fissuris secus foramen excrementorum colligitur, si Archelao et Alberto credendum. *Vocem* habent acutam. Philomelae auctor gemitum adpellat. Ad *naturam* pertinet videndi facultas eximia, nam dum dormit, oculos apertos tenet, auditus acerrimus, nam et ad levissimum foliorum motum concitatur et fugit, utitur etiam auribus tamquam incitamento ad cursum, quibus eundem dirigit et moderatur. Dormiturientes, ne cavernae locus deprehendatur, huc illuc discurrentes, vestigia primo disturbant, tandem magno saltu in cavum prosiliunt, ubi decumbentes, femen ilibus subiiciunt, cruribus prioribus ut plurimum iunctis, et auribus super utrumque humerum demissis. Cavernis egressi, libentissime serenis diebus apricantur. Loci natalis tam sunt amantes, ut nullum peregrinum admittant. Facile cicurantur, et nimis pinguefacti, intereunt, at levi data occasione vincula effugiunt, et ad pristinos mores redeunt. In silvis raro pinguescunt, forte quod sibi metuant. Ad *ingenium* spectat, quod hieme impendente cubilia in locis apricis constituunt, aestate ad Aquilonem cubant, quod ad pabula longinqua proficiscuntur, ut longo cursu exerciti, pedum celeritatem firment, quod, ut venatores fallant, per flexuosas incedentes vias, frutices omnes evitant, ne pili iisdem affricati, odorem canibus praetereuntibus praebeant, quod ubi segnes ad persequendum canes vident, lento gradu properant, ubi urgere, citatissimo cursu feruntur, quod denique a venatore agitati inter glebas, quae sunt eiusdem secum coloris, ingeniose latitant. In *cibis* eos Iudaeis gustare nefas, at apud gentiles, postquam ab Attalico Cydoniensi ad epularum apparatum deducti sunt, in deliciis semper fuere, adeo ut inter martyas caro leporina poneretur, formositatemque vultus conciliare crederetur. Ideo certe Alexander Severus, ut in Lampridio legimus, singulis diebus comedebat, et aliquod huius vestigium apud Martialem ad Galliam habeamus. Caeterum cuius sit caro haec temperamenti, non est, quod multis disquiramus, sola distinctione res conficipoterit. Bimestres, trimestres, et ad summum semestres, optimi sunt succi, et facilis concoctionis. Anniculi et adultiores crassum sanguinem generant. Visi tamen venatores, quorum quotidianus leporina cibus, qui tantum abest, ut moerore distraherentur, ut etiam laetitia perfunderentur. Quod autem Cato Censorinus oleribus et carnibus leporinis aegrotos ali voluit, de catulis forte intelligendum est. Meliores vero iis, qui ad aquas degunt, illi, qui in montosis et planis habitantes, serpillo, pulegio, et aliis vescuntur. Maxime etiam urgente bruma in cibis commendantur. Praeparandi rationem vide apud Ambrosinum. In *medicina* nulla fere pars est, quae usum non praebeat, immo et excrementa eidem inserviunt. *Caput* ustum cum adipe ursino aut aceto alopeciae mederi, Galenus reliquit. *Cerebrum* dentitionem infantum promovet, si gingivae saepius eo illinantur,

Marginal notes: *Sexus.* — *Inimicitia.* — *Aetas.* — *Vox.* — *Natura.* — *Ingenium.* — Martial. l. 5. Epig. 30 — Bruierin. l. 13. de re cibaria. — Galen. l. 11. de simpl. med. facult.

tur, ex vino potum, urinae incontinentiam cohibet. *Cor* quartanariis adligatur, pulvis ficci cum tertia parte mannae thuris epilepticis a Sexto in vino albo propinatur, septem dierum spatio. *Pulmo* oculis dolore affectis superponitur. *Hepar* coeliacis cum vino austero propinatur. *Fel* saccaro exceptum gemmas et occulorum nubeculas delet. *Coaguli* si ab animali, quod nondum quicquam praeter lac degustavit, et ad solem vel in fumo exsiccatum est, magna praestantia. Fluxu dysenterico laborantibus a Dioscoride propinatur. Spinas partibus infixas extrahit, si cum thuris polline, et visco querno misceatur. Ad punctiones serpentum adhibetur. Viri congressum et foeminae conceptionem iuvare perhibetur. Dioscorides potum foetum necare ait. *Renes* coctos in lithiasi Matthiolus exhibet. Inveterati et pedibus adligati podagram levant, si Olao Magno fides est. Ex *matrice* medicamentum ad foecunditatem concitandam Quercetanus parat, eadem in vesicae malis commendatur. *Carnem* in oleo frixam Albertus in dysenteria et intestinorum ulceribus per clysterem infundit. Iisdem *sanguinem* assatum Dioscorides propinat, quidam cum farina hordeacea miscent. *Lac* mulieres foecundas reddit. *Adeps* extrahendis spiculis cum floribus fabarum inservit. *Dens* adpensus dolorem dentis mitigat. *Talus* seu ossiculum illud in posteriori suffragine leporis, in colica affectione funiculo ex pilis leporinis a Marcello adligatur, pulvis adversus colicam feliciter bibitur, a Trago mulieribus ut facilius pariant, in liquore stillatitio pulegii propinatur, in epilepsia cum visco querno, margaritis, corallis, et semine paeoniae praescribitur. Urinam denique in lithiasi valide provocat. *Pellis* ceratum ad hernias ingreditur. *Pili* coercendo sanguini undecunque mananti inprimis ex naribus confert. *Pedes* a vivo abscissi in dolore podagrico adplicantur. *Urina* hydropicis cum spica nardi utiliter propinatur. *Stercus* a mulieribus gestatum conceptionem impedit, si quibusdam credimus: si Matthiolo, subtus immissum nimios mensium fluxus cohibet, et humentem uterum exsiccat. *Totius* cremati pulvis, ex vino tepido, calculosis propinatur. Ad eundem affectum Montagnana electuarium componit, eidemque lapidem iudaicum, et spongias in lapillis repertas addit.

Montagn. Antidot. l.2.

Differentiae a colore, quantitate, pinguedine eo loco sumuntur. Ratione *coloris*, sunt alii cyanei, alii in terris nigris fusci, alii in rubris rutili. Oviedus in America quosdam vagari scribit, quorum dorsum leporini est coloris, reliquum corpus album, latera leucophaea. Observati, ut Plinius prodit, albi in Alpibus, et in summis Ananiae vallis montibus. Gesnerus quoque candidum vidit, cum pilis in summitate aurium nigris, carnemque caeteris teneriorem expertus est.

Differentiae

Plin. H.N. l.18.c.55

Magnitudinem quod spectat. Elymaei vulpes corporatura adaequant. In Macedonia et Gallia trans Alpina sunt magni, in Italia et Hispania minores. *Pinguiores* in Pannonia inferiore, quam Italia Manardus observavit. Quantum ad *odorem*, dicitur quoddam Leporis genus ita moschum redolere, ut canes persequentes in furorem agantur. A *loco* sunt montani, campestres, palustres, Italici, Gallici, Hispanici, Indici. *Montani* a caeteris nigritia, magnitudine, ferocia, et densiore pilo discrepant. *Italici*, secundum Varronem, sunt primis pedibus humilioribus, dorso pullo, et ventre albo. *Gallici*, ut plurimum candidi visuntur, *Hispanici* cuniculos complectuntur. De *Indicis* ita Nierembergius: leporem *Citli* vocant Barbari novae Hispaniae. Similis nostratibus est forma atque alimento, sed auriculis pro corporis magnitudine longissimis latissimisque. Intexi solent eius pili ac indigenis vestibus et linteis, quibus utuntur palliorum loco. Brasilienses *Cotias* nominat animalia quaedam magnitudine et forma, et sapore leporum, rufo colore, parvis auribus, cauda fere nulla.

Ambrosin. l.2. De Digit. ovipar. c.23.

Nieremb. Hist. Exot. l.9.c.8.

Maiores

Maiores sunt eiusdem fere speciei, quos *Pacas* vocant, rostro tereti ad faciem felis, fusco colore, candidis maculis interstincto, neque carne tantum, sed et corio ipso praetenero, ideo in delicatiores epulas expetuntur. Amatus Lusitanus quoque tradit: animal facie et magnitudine leporis in India vagari, quod incolae tamdiu baculis caedunt, donec moriatur. Mortuum pelle nudant, et carnem ex ictibus lividam conterunt, manibusque quasi ad pastam rediguut, quam pellibus eiusdem animantis involutam, Moschum nominant.

CAPUT XIV.

De Cuniculo.

Nomen. Quadrupes, quod *Cuniculum* dicimus, a cuniculis, quos sub terra fodit et inhabitat, nomen sortitum est. Ab aliis vocatur lepusculus, ab Aeliano parvus lepus. Recentioribus Graecis est *σύναξ*, aliis *δασύπους*, quem Plinius a cuniculo et lepore distinxisse videtur. Strabo *Strabo Geogr. l. 3.* *γεωρύχους λαγιδεῖς* lepores fossores nominavit, nec non *λεβηρίδας*, forte a voce *λεβηρίς*, quae Graecis antiquis *ὄφεως γῆρας*, serpentis spolium. Hinc Cuniculus recens natus et adhuc impilis, *liberis*, *laberis* et *laurix* adpellatur. Hermolaus in Dioscoridem *Adapis* nomine indigitavit, forte a vocabulo *ἀδάπανος*, quod rem, quae minime potest consumi denotat. Foecundissimi enim sunt. Erotianus *λιμοποιὸν* vocavit, quod annonae penuriam faceret. Circa *de-* *Descriptio.* *scriptionem* non est, quod laboremus. Notissimum enim est animal. In se- *Zootom. Democrit. p. 327.* cto sequentia Severino sunt observata. *Musculi* omnes abdominis inter duas peritonaei tunicas dispositi, firme ipsis adhaerentes. Intestinum rectum satis exile. *Cor* exile, *hepar* magnum, renes magni, *lien* oblongus magnitudine respondens parvae hirundini, gallinacei, *παρήπαρ* figura cultri calcearii cum manubrio latro, medium inter latas fibras hepatis. *Ventriculus* figura parum varius a suillo, simillimus vero muris et gliris. *Cystis* exigua affixa hepati. *Caecum* uno palmo vulgari et amplius magnitudine respondens communi pollici, cellulatum et cum adpendiculo trium digitorum, aut amplius satis exili. Processus *lumbarium vertebrarum* longiusculi, quos intercurrunt insignes interni musculi. In insula Ebuso generari negat Plinius, at al- *Locus.* bi plurimi reperiuntur in Germania nempe, Gallia, Italia, Mauritania, Moscovia, Polonia, etc. Scaliger circa Mosaiscum Moscovitarum oppidum innumeram cuniculorum multitudinem ponit. Maximus tamen eorum in Hispania proventus. Balearibus insulis, olim devoratis messibus non vulgarem famem attulerunt. Apud Zelandos quoque in ipso Oceani aditu, immensa vis cuniculorum conspicitur, qua post solstitium brumale tota Brabantia alitur. Vescuntur gramine, trifolio, *Victus.* brassica, lactuca, cichoreo, rapo- *Carol. Stephan. Agricult. l. 9. c. 2.* rum putaminibus, pomorum corticibus, et baccis lauri inprimis. Sanguine humano citissime pinguescunt, sed ab omni humiditate abhorrent. *Semestres* vel potius anniculi congre- *Generatio.* diuntur, et singulis mensibus in calidis regionibus concipiunt. Niphus a quodam eorundem altore accepit, foeminas binos et ternos enixas, post quatuordecim dies iterum totidem peperisse. Germania tamen et Italia brumali tempore raro enituntur. Quinos et ad summum novenos in lucem edunt. Nonnulli in hoc animantium genere, tam marem, quam foeminam parere fabulati sunt. Foemellae per spatium unius diei supra viginti lac catellis praebent. Si quis eos manibus pertractet indignantur, et vel deserunt, vel laedunt, vel etiam interimunt. Mares etiam libidine stimulati foetus enecant, et inprimis, si foeminae liberis nutriendis intentae, eos refugiant.

Natura et Ingenium. *Naturam* et *ingenium* sequentia detegunt. Saltu captum evadunt. Locum, si quid in eo periculi senserint, deserunt, migrante vero uno, reliqui quoque gregatim abeunt. Ruminare compertum est. Sibi invicem aliquando ita aemulationis studio infesti sunt, ut alter alterum quandoque auribus, quandoque pedibus mutilet. Facile tamen mansuefiunt. Observavit Cardanus quendam, qui canes ultro persequebatur. Terram assidue fodientes specus multifores sibi parant. Quare M. Varro reliquit, in Hispania non incelebre oppidum in loco arenoso aedificatum adeo a cuniculis subrutum fuisse, ut incolae alio migrare coacti fuerint. Ex cuniculis nonnisi mane et vesperi egrediuntur, nec longe ab iisdem abscedunt. Foveas, in quibus stabulantur, arena cooperiunt, ne a transeuntibus deprehendi possint. Caro cuniculorum tenerior est leporina, iuniorum inprimis. Primus Hispanus quidam in escam mensis adposuit. Cicures in Hispania contemnuntur, quod nutrimenti saporem concipiant. Agrestes in deliciis habentur. Durantes primo elixari iubet, post herbis odoriferis et pinguedine suilla confici. Quantum *ad medicinam*, pinguedo nervos mulcet et nonnullis urinae affectibus praesto est. Adhibetur combustus ad curandam synanchen a Marcello, de quo vide Ambrosinum. *Differentiae* cuniculorum a *colore*, *magnitudine*, *extis* et *loco* sumuntur. *Coloris* ratione sunt albi, nigri, flavi, cinerei, variegati, candidis, nigris, vel rutilis maculis stellati. *Magnitudo* si spectetur, vidit Valerianus Veronae apud circulatorem nostris quadruplo maiores et mira corporis obesitate. In Betica Plinius geminis extis esse putat. Quantum *ad locum* sunt animalia quaedam in India Utiae dicta, magnis soricibus similia et cuniculis aemula. An a Thracicis et Macedonicis cuniculis differant, quas Scaliger leporino pilo, brevioribus auriculis, corpore crasso et compacto, cauda longa et ad sciurinam accedente descripsit, iudicandum lectori relinquo. Alii mures Pharaonis, quidam Indicos lepores vocant. Ex Indicis cuniculis sunt etiam illi, quos *porcellos Indicos* nominamus. Magnitudine sunt cuniculi nostratis, sed cruribus brevioribus, cum digitis senis in pedibus anterioribus et quinis in posterioribus. Dentes iis, ut in muribus, cauda nulla, rostrum acutum, aures parvae et rotundae et setis potius, quam pilis vestiuntur. Vox nonnihil ad grunnitum porcellorum accedit. Vescuntur omni herbarum genere, fructibus, pane et avena. Multorum saepe mensium spatio sine aqua aluntur. Foemellis septenis vel novenis masunus sufficit. Ritu cuniculorum superfoetant. Hieme quoque catulos non caecos ante sexagesimum diem eniuntur. Duo mares praesente foemina praeliantur. Adiecimus et altetius cuniculi Indici iconem. Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 7. Nierembergius novem cuniculorum Indicorum species facit. Prior, inquit, est *Patli*, seu Hispanicus, si in pinguibus versetur agris, non minus iucundam praestat, quam apud Hispanos alimoniam. Secundus est *Elizta&otli*, seu candens pectus. Tertius *Cuitlatepotli*, seu brevis caudae. Quartus pertinet ad Peruinos vocatur *Tocanthoctli*, talpae Mexicanae, quam Tucam vocant, figura. Quintus *Quauhtocbtli*. Sextus *Metocbtli*. Octavus *Cuitlatepotli* alter. Ultimus vero ac nonus a rubeo fulvoque colore, quo variat, nuncupatur *Hapaztocbli*. Omnes forma nonnihil inter se distant, ideo diversis adpellantur nominibus. Nutrimentum nostratium alimento est insuavius ac durius. Haec ex manuscriptis Doctoris Francisci Hornandi. Lubet adiicere alterius manuscripti sententiam de cuniculis Hispaniolae. Erant inquit Anonymus auctor cuniculi forma et cauda marina, licet aliquantulum minores, quam Castellani cuniculi. Caro idonea et incunda. Degunt inter herbas et in montibus non sub terra. Quatuor eorum species, quidam Quemi dicti, in maiores et duriores, alii Utiae, alii Mohlas, alii

Usus. (margin)

Differentiae. (margin)

Nieremb. H. E. l. 9 c. 8. (margin)

alii curies, hi parvuli, delicatiores et salubriotes. Huc pertinent *Viscachae*, cuniculi genus, quod feles imitetur prolixitate caudae. Amant nivês, quos ibi etiam inquirit gula. Pilus olim gratus, in pretio et usu.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 9.

CAPUT XV.

De Sciuro.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 26. — Nomen.

Primus, qui hoc animalculum Sciurum vocavit, Oppianus est, qui Antonini Caesaris temporibus vixit. Nomen videtur a σκιὰ, id est, umbra, et οὐρὰ cauda, quod sibi cauda umbram faciat, sortitum. Dicitur et ἵππουρος καὶ καμψίουρος, forte ἀπὸ τοῦ κάμπτειν flectendo, quod clunibus insidens caudam supra dorsum flectat. Quidam ἐλειὸν nominavere, quod nomen gliri proprie competit. Latini communiter vocant Sciurum, quidam *Nitelam*, ut in Glossographo vetere extat, a nitendo, quod in scandendis arboribus nitatur: Vincentius *Pirolum*, Albertus etiam *Spiriolum*, Belluacensis *Scurulum* a currendo. Ex murium est genere.

Descriptio. *Dentes* inferiores longiores habent, et caecum intestinum, quod ventriculo magnitudine respondet. Ubique fere reperiuntur, maxime tamen in tractu Septentrionali, ubi colore pulcriores sunt. Pomis, castaneis, nucibus avellanis, faginis, pineis, glandibus etiam vescuntur, et tempore aestivo cibos pro hieme in cavernis condunt. Tempore verno coeunt, et inter altissimos arborum ramos ex bacillis et foliis arborum nidos sibi construunt. Catuli post tertium vel quartum diem nidum deserere dicuntur. Tres vel quatuor simul pariunt. *Naturam* et *ingenium* in eo ostendunt, quod instinctu quodam naturali priorum pedum ministerio pro manibus utuntur, quod aliquando ita cicurantur, ut scurriliter ganniant, quod dum gradiuntur, caudam post se trahunt, sedentes supra dorsum eandem erigunt, et in saliendo ab eadem tanquam ab ala adiuvantur, quod in foliis ardoribus se eadem inumbrant, quod amnes tranaturi, cortice conscenso, eadem pro velo utuntur, quod denique tempestate praevisa, obturatis unde spiraturus est ventus cavernis, ex altera parte fores aperiunt.

Locus. Cibus. Generatio. Natura.

Usus. Ad parantur a quibusdam in cibis, apud Velleios populos inter lautitias censentur. Adeps emollit, et in aurium dolore mirum in modum a Galeno commendatur. Dentibus praestigiatores in praedicendis futuris utuntur.

Bruler. l. 13. de re cibar. c. 29.

Differentiae. *Differentias* a colore et loco mutuari placet. *Colorem* si spectes, in Germania intra primum aetatis annum nigri sunt, cum adolevere rubent. In Polonia leucophaeum colorem cum rutilo admixtum habent. In Russia cinerei toti conspiciuntur. In Podolia tradente Cromero, vagantur animalia sciurorum magnitudine, quae in cavernis degentia, variis et maculosis pellibus insigniuntur. Quantum ad *loca*, sunt Sciuri, qui Mures Pontici et a colore varii dicuntur, sunt Getuli, et Indici. *Mus Ponticus* a Ponto ita dicitur Aristoteli et Plinio, quod ex regionibus circa Pontum olim ad usum et vestitum peteretur. Matthiolus videtur *Murum Lassicum* nuncupare, alii Venetum vocant, Poloni Popieliza. Est in candido cinereus, nec adeo amplam caudam ac sciurus vulgaris gerit. Eiusdem cum sciuro naturae. Tempore hiberno profundo somno opprimitur. Sunt alii in dorso magis cinerei, alii magis rutili. *Getulus* mixti est coloris ex rufo et nigro, ab armis ad caudam per latera et dorsum, albae et fuscae lineae alternatim certis distinctae intervallis elegantissime depingunt. Minor est paullo vulgari sciuro et aures habet demissas, capiti fere aequales, orbiculares, et per cutis superficiem deductas, in longum caput ranae capiti assimilatur. *Indicorum* sunt quinque vel sex species, de quibus ita Nierembergius: prior Quauhtechallotl species dicitur *Tlilti* sive *Tlilocoteqvillin*,

Ambrosin. Hist. Digit. Vivip. l. 2. c. 27.

Niereemb. H. E. l. 9. c. 34.

lin, cognomine sumto a corporis et caudae colore, nempe nigro, et a pinubus, quas incolit. Vescitur pomis, quae ex arboribus decerpit, in earundem cavitatibus reconditis servatisque in hiemales alimonias, ubi etiam sobolem educat, et nihil non abrodit. Versutus est, passerum voces sonat, et caudam, qua se totum aperit, lanigeram gestat. Mitescit facili opera, et quibuslibet alitur nutrimentis. Dum comedit, posterioribus insistit pedibus, ac ori cibos admovet prioribus, attollens maiori ex parte caudam, aut corpus eadem, nisi in cursu tegens, tunc enim protendit illam. Iratus eiusdem pilos erigit. Adiunguntur eorum pelles internis vestium partibus, caloris conciliandi atque ornamenti gratia, fugata ad eum modum hiemalis rigoris saevitia. Secundus *Quauhtechallotl*, *Quapachtli* aut *Cortic-Olotequilin*, a luteo alvi colore dictus, in duplam fere crescit magnitudinem, alboque, nigro et fusco colore promiscue tegitur, si ventrem excipias, qui pallens est, aut fulvus, quemadmodum attigimus, et caudam gerit praelongam pilosamque, qua se interdum operit. Vivit in terrae foraminibus et antris inclusus, in quibus etiam educat prolem. Vescitur Indico frumento, quod ab arvis raptum in hiemem recondit. Versutus est velut et reliqui, nec unquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius *Techallotl* dictus, caudam fere depilem gestat, ac breviorem, nec dodrantem vincit longitudine. Non cicuratur, sed semper mordet atrociter, et corrodit oblata omnia. Fusco et candenti colore promiscue tingitur, et posterioribus quoque innixus pedibus, oblatam edit alimoniam, sed praecipue maizii spicas adprehensas anterioribus. Oculi sunt magni, si illos cum caeteris partibus conferas. Vivit in antris, quae unguibus facile excavat, consternitque lana, gossypiove et quovis alio stramento molli, ac passeres voce imitatur. Quartus *Thalmototli* dictus, spithameus est, caputque et oculos habet pro corporis amplitudine maxima, caudam vero longam pilosamve, et lineis albis, fuscis ac nigris interstinctam, qua se eodem, quo alii modo tegit. Color totius corporis varius est, et aliquando in fulvum inclinans, caetera praecedentibus similis. Quintus dictus *Quimichpatlan*, seu mus volans, fusco pilo nigroque promiscue tegitur, qui prope brachia ac crura prolixior est, ac parvarum volucrum forma, cuius gratia tanta celeritate in has et illas arbores sese vibrat, ut volare dicatur. Est autem caeteris minor, parvo et murino capite, magnis auriculis, nec alia, quam caeterae horum animalium differentiae utitur alimonia. Caudam eius ustam ac redactam in pulverem, et in corpus sumtum, aiunt parientes iuvare. Est et aliud genus *Tztactechalotl* vocatum, caeteris forma simile, prolixitateque et lanuginosa cauda, capite, collo et clunibus desuper fulvis, cauda per alterna intervalla cyanea, subalbidaque, sed fulvis distincta lineis, caetero corpore subalbido, unde nomen habuit.

CAPUT XVI.

De Glire.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 1. c. 29. *Nomen.* Glirem a pinguedine nuncupatum putavit Isidorus. Gliscere enim, crescere et pinguescere significat. Tota is hieme in cavernis degit et pinguescit. Graecis dicitur ἐλειὸς, quod antiquioribus addito gamma, γλειὸς, unde forte glis. Vocatur ita, seu ab ἕλη, quoniam in silvis et locis apricis degit, seu ab εἰλεῖν quod in arborum foraminibus per integram hiemem circumvolutus et soporatus maneat. Alii λαγώιον quasi lepo-

leporem dormientem vocaverunt, quidam μυοξὸν, quasi rictum in comparatione ad alios mures magis acutum habeat. *Descriptio* Est tostro, ut dixi oblongiori, acutioribus auriculis, cauda non aeque villosa, ventre medio magis protuberante, quam in sciuro, latere et tergo cinerei prorsus coloris, quamvis subrusi aliquando in ventre capiantur. Non tantum in silvis, sed et sub tectis rusticis stabulantur. *Locus.* In Hibernia non haberi proditur vulgo, nec alibi in illis aedificiis, quae ex lignis Hibernicis structae sunt, quod me, falsum experientia docuit. In montibus conterminis Goriciensi agro, et in Alpibus Carniolae, Carinthiae, et Styria, maxima illorum foetura. *Cibus.* Vescuntur glande fagina, nucibus regiis, pomis, et aliis. Poma tamen edere quidam negant, aperire duntaxat, ut nucleis fruantur. Quantum ad *naturam* et *ingenium*, *Natura et Ingenium. Aristot. H. A.l.8.c.17.* hieme in cavis arborum stertendo pinguescunt, et tam altum trahunt somnum, ut igne vix revocari possint, immo dissecti tanquam mortui iaceant, nec citius membra moveantur, quam in aquam ferventem coniecta fuerint. Aestivo tempore congregiuntur, et autumno suos foetus edunt. Parentes senio confectos insigni pietate nutriunt. Murium ritu, aedes ruinosas, trimestri etiam spatio, antequam collabantur, deserunt, quod earum compagem sensim dissolvi praesentiant. Senectus hiberna quiete finit, cum tantummodo sextum aetatis annum excedant. Omnes aliquando eiusdem silvae congregantur, et si aliqui monte vel flumine discreti ad eos accedunt, praeliantur invicem. Aliquid venenati habere, constans auctorum opinio, vulgatumque in cauda illud haerere, urinamque super partem aspersam, illam usque ad ossa putrefacere, vulnusque insanabile reddere. Epiphanius foetus a vipera excaecari, et nutriri, sic venenatos reddi, scribit. Q. Scaurus primus in sumtuosis coenis carnem glirium adponi iussit. *Usus.* Apud Romanos in lautitiis habebantur, hinc et glirariorum constructio. Optimi a mense Octobri ad Ianuarium censentur, quod tum valde pingues sint. Durantes iuniores in cibis commendat. In *medicina*, invenit quoque locum. Carnis esu bulimo laborantes liberantur. Pinguedo ad conciliandum somnum plantis pedum inungitur. Excrementa in liquore aliquo pota calculos discutiunt: eadem cum aceto et rore marino alopeciam sanant. Cinis combusti ad claritatem oculorum prodest, si Plinio credimus. Sunt aliquot eorundem *genera*. Est Bruierino re- *Differentiae.* ferente, apud Allobroges, Sabaudos, et agro Tarantesio animal, quod saxa rupesque incolit, magnamque anni partem dormiendo consumit, in cibis gratissimum. In Orientalis Indiae tractu quodam sunt Nefrendis magnitudine, qui domos subruunt, et muros perfodiunt. Ibidem sunt alii pilo rubicundo, odorem moschi spirantes. In Chiapa est animalculum, cuniculi magnitudine, gliris forma: prolem dorso vehit, cum victum quaeritat. *Nieremb. H.E.l.9 c.75.*

CAPUT XVII.

De Muribus.

ARTICULUS I.

De Muribus domesticis.

Ambrosin. Hist. Digitat. Vivip. l. 2. c. 30. Mures in Domesticos, Agrestes, Avellanarum, Araneos, Alpinos, et Aquatiles dispescimus. *Domesticus*, Latinis Mus, Ratus et Sorex dicitur. *Nomen.* *Mus*, a Graeco μῦς descendit. *Ratus* maioris nomen est,

est, a rependo vel rapiendo Graecis nuperis ῥῶπος. *Sorex* vel a sono, quem in rodendo edit, vel quod in modum serrae res praecidat, aut quod ex putri ut plurimum materia nascatur. Σορὸν enim apud Graecos putridum significat. Apud Graecos plurima occurrunt nomina. Μῦς, unde mus, dicitur communiter. Scholiastae Nicandri lingua Aeolica ὕραξ, quoniam rostrum suillo perquam simile habet. Σμινθεὺς Hesychio et Varino. Ἄργιλος Thracibus, λαμὰς aliis. *Descriptione* externarum partium non opus est aliqua. Aristoteles et Plinius quantum ad interiora cor maximum habere, fel le aliquando carere retulerunt. Alibi apud eundem habemus, in solis cornutis animalibus, altera tantum parte dentatis, quibus dasypodes, vespertiliones, et mures utrinque dentati adduntur, inesse uterum acetabula habentem, et potissimum tempore, quo foetus in utero continetur, a quibus per media vasa pendet embryo. In iisdem a M. Aurelio Severino sequentia observata sunt. *Auricula cordis* dextra longe maior est sinistra, inquit, et illa nigra velut cruor. Ad orificium ventriculi superius processus quidam circularis revolutus in seipsum, parte qua ventriculum respicit, similitudinem habens avis, qui collum et caput in pectus reflectit et condit. *Vena cava*, ubi primum ab epate exsurgit, amplo suo initio, mox vero exilior et perpetuo aequalis ascendit. Caecum habet intestinum, figuram habens ventriculi suilli, magnitudinem et circumferentiam paullo minorem. *Testes* habet non minores pullo vel grandiusculo omnino, aut magno ad corporis rationem. Credo etiam, addit, epididymida descendere inferius, quam ipsi conditi testes, estque dexter venosior, quam sinister. *Ren* dexter vicinior cavae, quam sinister. *Veretrum*, qua proxime terminatur, cartilagineum et trifido acumine compositum, ni fallor reliquum duobus nervis. Glandulosas habet prostatas ad vesicae cervicem insignes. Diaphragma media sui parte pellucidum, oblongum et rotundum. Testium systema ibidem vide. Dissecuit idem aliquando et murem praegnantem. In eo uteri cornu dextrum quatuor foetus continebat, in sinistra duo, sua unicuique placenta rotunda ante umbilicum disposita contectaque. In Paro insula nullas esse scripsere quidam, in Scotia circa castellum Slani, maior si importetur interit, si Hectori Boetio credimus. In Peruana quoque olim, nulli ex Hispania cum mercibus delati sunt. Frumento, leguminibus, pane et carnibus vescuntur, saepe caepas et allia degustant, ex pluribus caseis optimum. Sorbent quoque vinum, et lambunt oleum. Fame impulsi, in seipsos saeviunt. Foeminae saepe solo salis lincta implentur. Ideo Plinius generationem eorum lambendo constare dixit, non coitu. Coire tamen certum, et unico partu, plures catulos eniti. Ex una genitos CXX. tradiderunt, apud Persas vero praegnantes et in utero parentis repertas. Generantur et ex domorum ac navium sordibus. Hinc legimus in India Orientali vermes quosdam instar digiti crassos, ex putri materia in arundinibus nasci, quorum alii paullo post in papiliones, alii in mures degenerant. In nonnullis quoque Ioniae civitatibus, ob Maeandri fluminis inundationem, tanta copia murium teste Pausania orta est, ut incolae alio migrare coacti fuerint. Exputri natos non generare, et si generant, vim prolificam in filiis cessare, Cardanus prodidit. *Vocem* Homerus per ἰξολολύζειν expressit. *Antipathiam* exercent cum elaterio, scilla, colocynthide, mustela, accipitre, felibus, etc. *Sympathiam*, cum maiorana ad cuius radicem in morbo confugiunt et cum suibus. Muris enim iecore in ficu suibus dato, nullo edito grunnitu porrigentem sequuntur, huiusque experimenti periculum Pierius Valerianus Patavii fecit. De *natura* et *moribus* haec pauca occurrunt. Acris, nempe,

Descriptio

Aristot. H. A. l. 3 c. 1. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Severin. Zootomiae Democrit. p. 323.

Locus.

Cibus.

Generatio. Plin. H. N. l. 10 c. 65. Aelian. H. A. l. 6. c. 37.

Antipathia et Sympathia

Natura et Mores.

nempe esse auditus, et lumen noctu odio habere, quod oculorum aciem perstringat, in officinis aurariis et ferrariis micas metallorum devorare et sine dubio concoquere. Plin. H.N. l. 8. c. 57. Theophrastus apud Plinium auctor est, in Gyaro insula cum incolas fugassent, ferrum quoque rosisse eos, id quod natura quadam et ad chalybas facere in officinis ferrariis. Aurariis quidem in metallis, ab hoc alvos eorum excidi, semperque furtum id deprehendi. Urina alicui parti aspersa candem erodit, si Arnoldo credimus. Plures in aquam delabentes, mutuas inter se caudas mutuo tenent, ut uno exeunte omnes evadant. Albertus in inferioris Germaniae partibus murem se conspicatum tradit, qui nutu sui magistri candelam tenendo lumen ministrabat. *Differentiae.* *Differentias* magnitudo, color, pilus, odor et locus suppeditant. Aristot. H. A. l. 8. c. 28. *Magnitudinis* si habeatur ratio, Aristoteles mures in Arabia soricibus longe maiores scripsit. Vitriacus in Orientis partibus vulpibus pares. Americus in insula quadam maximos invenit. Quantum ad *colorem* asinini sunt plerique, sunt tamen et cinerei, alii etiam nigricant, alii ex fusco ad rufum tendunt. Vidit Gesnerus albissimum in Germania mense Aprili captum rubicundis et prominentibus oculis, barba multis et oblongis pilis hirsuta. Vidit et Scaliger alium oculis igneis et candore insignem. Scalig. Exerc. 59. Albertus quosdam albos, eosque salacissimos et, in quorum excrementis albi lapilli inveniantur, reperiri scribit. Si *pilos* attendamus, molliores alii habent, duriores alii et setarum instar. Plinius in Cyrenaica regione, Aelianus apud Aegyptios pilis erinaceorum acutis indutos inveniri produnt. Aelian. H. A. l. 15. c. 26. Apud Herodotum, ἐχῖνες, genus quoddam murium leguntur. Si *odorem*, iucundi odoris a quibusdam excrementa deponi Ruellius auctor est. Ruell. H. Plantar. l. 4. Est et in Italia genus quoddam, quod Moschardinum dicitur. *Rationem loci* si spectes, vidit Bellonius, hyoscyami semine tantummodo victitantem, dorso cinereo, ventre candido, corpore oblongo, cauda prolixa et ore mucronato. Apud Scholiasten Aristophanis sunt σκάλοπες dicti. In Cappadocia apud Varinum quoddam genus μυῖξις vocatur.

ARTICULUS II.

De Muribus Aquaticis.

Ambrosin. De Digit. Vivip. l. 2. c. 31. *Nomen.* Mures silvestres rusticam vitam ducunt. Servius Nitedulas, Marcellus mures subterraneos nominare videtur, quod terram pedibus fodiendo cuniculos sibi faciant. Graeci ἀρουραίους si per culta vagantur, ἀγρίους si per nemora, vocant. Nullibi eorum maior copia, quam in Aegypto. Aelian. H. A. l. 6. c. 21 *Locus.* Iuxta Thebaidem post Nili inundationem sole humum calefaciente, variis in locis ex terrae hiatu innumeri prodeunt. Bellonius inter Gazara et Belba tantam multitudinem vagari scribit, ut nisi ab avibus Perenopteris devorarentur, omne semi- *Cibus.* num genus abligurirent. Vorant lupulorum, pastinacae, et omnium leguminum radices. Cinarae maxime expetunt An. MCCLXXI. adeo depopulati fuere frumenta, ut magna exinde annonae caritas subsecuta fuerit. In Boreali regione sub nivibus latitantes vermibus, Cardano prodente vescuntur. Cardan. de rer. variet. *Generatio.* Gignuntur in quibusdam locis post repentinos imbres, aut fluminis inundationem. Muris pars anterior conspicitur formata, posteriore informi. Aliquando et ex semine propagantur. Ex Aristotele habemus, accidisse, ut, cum agricolae pridie metendum statuerint, postridie totam segetem a muribus consumtam invenirent. Caleni vidimus, inquit Niphus, quod unica nocte totum campum segetibus maturis refertum mures agrestes absumserint.

In

In Cantabria quidam accepta mercede mures venabantur. Aeoli et Troiani, murium agrestium abundantia vexati, Sminthio Apollini sacrificarunt. Aliquando ex cuniculis egredi, eosdem sub terrae superficie struere, et bipalio apertos mox reparare, laesos, ad chondrillam confugere naturae ipsorum est. Reducuntur ad eos plurimi, inprimis autem *mus avellanarum*, *araneus*, *alpinus*, *aquaticus*, et *cozopollin Nierembergii*. Nam de soricibus, qui caudam in extremo villosam gerunt, et praeter alios stridunt, nec non bestiola Olao *Leem* dicta, quae per repentinos imbres de coelo decidit, et donec herbam renatam gustaverit, vivit, nec non mure Napelli, quem napello vivere Matthiolus scribit, non est, quod dicam. *Mus avellanarum*, qui aliquibus Plinii sorex est, aliquibus mus corylinus, duplex est, *maior* nempe, et *minor*. Illum Gesnerus vivum aliquot dierum spatio nutrivit, et refert, forma et magnitudine ratto adsimilari, colorem murinum per tergum et per latera magis rufum, praesertim vero in capite habere, auriculis magnis glabris, et ventre candido praeditum esse, pedibus esse rubicundis, cauda tota hirsuta, oculis maiusculis eminentibus nigerrimis, barba partim alba, partim nigra, ab eo denique animali domesticorum odorem emanare. *Minorem* Albertus rubicundi coloris esse scribit. Estque vel *odoratus* rarior, Muscardinus Italis, vel inodorus frequentior. Quidam *Luciolum* nuncupant, quod illius oculi maxime lucidi esse videantur. Valde est muri araneo similis, nec forte a mure peregrino Hieronymi discrepat. Nidificat inter ramos coryli, vel Eupatorii Avicennae Cannabinae nuncupati. Nidi forma ab Ambrosino exhibetur. Tam cavernas arborum, quam terrae latibula incolit, inque iis nucibus avellanis vescitur. Quidam a fine autumni ad initium veris dormire, et quidem continuo scribunt, alii et ex his qui nutrivere, interpolato somno corripi. *Mus araneus* a figura nomen muris, ab agilitate, super tenuum filum, vel aciem gladii impune ambulare potest aranei accepit, si Sipontino credimus, si Gesnero, a venefica facultate, ut piscis quidam araneus vocatur. Graecis est μυγάλη vel μυγαλῆ. Mustela eum multo minorem, colore ad cinereum declinante, et dentibus tenuibus Aetius praedicat, brevem et gracilem caudam Albertus, rostrum vero longum et acutum Matthiolus ei attribuunt. Oculos in comparatione ad totum corpus tam pusillos habet, ut Plinius eum obtusa acie praeditum crediderit, et Nicander μυγαλῆν τυφλὴν, Vegetius murem caecum adpellaverit. Colore est partim fusco, partim rufo cum albo ventre. Rostrum habet porcinum pilis refertum; caudam in comparatione ad alios mures duplo minorem. Dentes Ambrosinus ita describit: dentes inquit, quos in illo mure conspeximus, anteriores in utraque mandibula duo erant exerti, inter maxillares nullus locus extabat vacuus, sed omnes continuati, maxilla unicum tantum habebat punctum longiusculum. Secundus omnium minimus tria habebat puncta, adeo exigua, ut visum omnino effugerent. Subsequebantur maxillares quatuor, quorum priores tres maiores dividebantur in tria puncta, quarti vero punctum adeo perexiguum erat, ut difficulter videretur, quatuor tamen asperitatibus aliquantulum eminentibus insigniebatur. In oris parte inferiori, praeter quatuor dictos, caeteri sunt sine ullo spatio continuati. Quocirca omnes numerum vigesimum quartum explebant. Ultra Apenninum non haberi attestatur Plinius, at secundum Matthiolum in universa Italia, et praecipue in Tridentino agro, Germania quoque habentur. Hieme in stabulis versantur, aestate hortos et loca fimo bubulo repleta frequentant. Vescuntur herbarum radicibus, sed carduos praecipue esculentos, magno agricolarum detrimento devorant. Gesne-

Differentiae.

Ambrosin. Hist. Digitat. Vivip. l. 2. c. 32.

Gesnerus cadaveribus quoque vesci audivit. Veneno in agro Tridentino carere Matthiolus prodidit, ab orbitis rotarum maxime abhorrere Barbarus. Acutissimam in comparatione aliorum murium habet vocem, sed quia hallucinantis visus segnis. Morsum ipsius venenatum esse vel exinde colligas, quod a fele captus, non comedatur. Praegnantis, praegnanti maius parit incommodum. *Mus Alpinus* a loco in quo degit, nomen accepit. Hermolaus Marmotam vocat. Nonnulli Graeci ἀρκτομῦν, ob similitudinem, quam cum mure et urso gerit. Albertus ad eum Empetram refert, sed quid hoc animalis sit, hodie ignoratur. Capite leporem refert, magnitudine cuniculum, auresque tam breves habet, ut vix supra pilos emineant, vario oblongoque pilo instar taxi vestitur. Caudam habet brevem, pedes unguibus acutis armatos, quibus alte terram effodit. Hieme quandoque ita pinguescit, ut monstrose intumescat. Nonnulli addunt, dentes eius anteriores esse leporinos, et si forcipibus secentur, una nocte renasci. De *Interioribus* observationes Severini haec sunt. Testes aliquantulum superiores. Caecum peramplum ventriculi modo, interne asperum et reticulatum, in quo vulva insignis introrsum externe. Hepar multifidum septenis lobis distinctum, quorum maior vergit ad sinistram partem, reliqui ad dextram, omnes a se invicem distincti. Cystis fellis cholidochi valvula ad duodenum. Splen longus hirundinis maioris modo. Ureteres non recto ductu descendentes a renibus, sed dorso haerentes et exigui. Frequentissimi in Annaniensibus Tridentinis soli montibus conspiciuntur. In nivosis quoque et frigidioribus Germaniae partibus versantur. Vescuntur fructibus, lacte inprimis, quod more porcellorum sugunt. Ideo saepe in pastorum casis deprehenduntur. Cicurati edunt pulmentum, panem, pisces et alia quae illis obiiciuntur. Circa festum Nativitatis Dominicae terra effossa dormientes deprehenduntur, nec citius expergiscuntur, quam a solis vel ignis calore resoluti. Levem ob causam metu consternantur, indignabundi, argutam, sibilantis fistulae instar, vocem edunt, vel aeris mutationem praenunciant. Odore sunt tam gravi, ut vix aestate perferri possit. Nec deest ipsis ingenium. Appropinquante hieme foenum et paleas in latibula convehunt. Unus stratus humi foeno oneratur, alii cauda onustum in cryptam pertrahunt. Duo foramina in unoquoque laribulo parare solemne ipsis est, per quae in unum locum tendunt, et iuxta unum excrementa deponunt, et per aliud in cryptam ingrediuntur. Adventante frigore meatum ingressus claudunt, exasperato, aliud adeo obturant, ut ne bipalio quidem penetrari possit. Circa finem Septembris in cryptam ingressi, conglobati, septem pauciores vel plures, sed impari plerumque numero, super stramine ad vernum usque tempus stertunt. Reliquis egressis, cryptae custos adsistit, et ex alto speculatur. Si quid observaverit, voce acutissima monet. Sic ad cryptam concurrunt, ipse ultimus ingreditur. Sereno duntaxat coelo colludunt, obmurmurant, et aliquando observante Stumpfio, canicularum instar latrant. Cicures dentibus pediculos hominis, simiae instar venantur. Veniunt apud Alpium incolas in cibum, inprimis circa hiemis initia. Assantur, coquuntur in iure nigro, et sale inspersi infumantur. Puerperis etiam conceduntur. Pinguedo nervos contractos emollit, et illita umbilico somnum conciliat. Ventriculus colica laborantibus utiliter imponitur. *Muris aquatici* meminit Aristoteles in Mirabilium libro. Bellonius ipsi tres meatus adsignat, unum pro fecibus, alterum pro urina, tertium pro foetu. Si Clusium sequimur, magnitudine ad talpam accedit. Coloris est fusci praeter ventrem, qui pilis ex albo cinereis vestitur. Villis tegitur densis et mollibus. Caput pro ratione reliqui corporis est parvum, pars superior

Ambrosin. Hist. de Digitat. Vivip. l. 2. c. 34.

Aurel. Sev. Zootom. Democrit. p. 325.

Ambrosin. l. d. c. 35.

Bellon. Aquatil. l. 1.

Clusius in Auct. Exotic.

perior rostri prominula. Dentes quatuor, in utraque maxilla bini, sed in inferiore minores et obtusi. Oculi vix conspicui. Rictus latera longis cinereis villis obsita. Cauda rarissimos pilos habet, et osseo quodam nervo mediam secundum longitudinem secat. Posteriores pedes anterioribus sunt longiores et magis plani, et membrana quadam, prout in palmipedibus cernitur, conteguntur. Ad Strymonem et Nilum frequentissimi sunt, et serenis noctibus vagantur. Gesnerus in parvulis rivis versari scribit. Aristoteles Lusis Arcadiae in fonte quodam. Vescuntur plantis aquaticis, frugibus, et piscibus. A Magis olim Zoroastrem secutis mali Daemonis esse putabantur, si modo de muribus istis et non testudinibus id sumendum est. In

Plutarch. Sympos. 4. quaest. ult.

nonnullis Galliae locis in cibo adhiberi, proditum a quibusdam. De *Coyopollin* ita Nierembergius. Vocant Indi Coyopollin parvum animal, muris mediocris magnitudine; aut paullo maius, cauda vero auriculis et rostro Tlacuatzin simile, nam cauda et pro manibus utitur, et natus matrem cum metuit, stringit amplexu. Cauda est crassior murina, firmiorque, venter ex albo pallescit, auriculae sunt translucidae, pedes et crura candida. Educat in arboribus sobolem. Posset ad genera Tlacuatzin referri, nisi alicui praeplaceat pertinere ad mures, aut esse sui generis. Invenitur in montibus tepoplanicis. Caeterum crocodilis quoque cauda pro manu est, illa nimirum arripiunt praedam, belluas, homines.

Nieremb. H. l. 9. c. 3.

CAPUT XVIII.

De Talpa.

Ambrosin. De Digit. Vivip. l. 2. c. 36. *Nomen.*

Nomen Talpae huic animali, quod descripturi sumus Latini indidere, seu a Graeco θάπτω inhumo, quod assidua terrae effossione seipsam quasi inhumare videatur, seu quod caecum sit, quod Graeci τυφλὸν vocant, seu quod se perpetuo θαλπῇ, id est foveat, sub terra, seu a Chaldaico פלח findere, quod terram findat. Graecis dicitur σπάλαξ et ἀσπάλαξ, παρὰ τὸ σπᾶν, quod terram unguibus assidue vellicet: Nicocli σκάλοψ: Varino σιφνεὺς, quod terram fodiendo evacuet, σιφνεῖν terram, et σιφνεύειν Varinus interpretatur. Volaterranus, et alii nuperi auctores Graece blattam, ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, id est a nocendo vocant, sed perperam. Descriptionem quod attinet, Scaliger muri non valde similem scripsit. *Corpore* latiore et depressiore, *pedibus* quodammodo ursinis, cruribus brevissimis, *capite* bufonino. Albertus quinque digitos in *pedibus* anterioribus, quatuor in posterioribus habere scripsit: Gesnerus, quintum ita introrsum spectare, ut minus curiose spectanti occultetur, relinquit. Palma anteriorum pedum lata

Descriptio.

et manui similis, *collum* inter crura anteriora brevissimum, et prope nullum, *pili* breves, densi, et in nigredine splendentes. *Interna* et *Anatomica* si spectes, *dentibus* binis et anterius coniunctis caret, sed instar canis et mustelae utrinque ad latera singulos eminentiores habet. *Pulmones* cum multis fibris separatis, nullo inter se communi principio cohaerentibus, una cum corde, versus inferiorem ventrem siti sunt. *Crura* anteriora ex duobus constant ossibus, quae in os humeri inseruntur. Sic fortius bestia haec fodit, posteriora crura habent os, quod paullo infra genu in alia duo dividitur. M. Aurelius Severinus haec de internis in talpa mare habet. Viscera inquit omnia, sicut in aliis quadrupedibus. I. Praeterquam, quod nullum colon, intestinaque reliqua fere uniformia, nullum enim caecum. II. *Testes* intro conditi, sicut in dasipodis, colore tamen nigro, neque in loco, qui proxime renibus esse solet, sed a lateribus vesicae, in infima abdominis cavitate. III. *Renes* con-

Severin. in Zootomia Democrit. p. 317.

coniuncti proximae venae cavae pusillo, sive spatio emulgentium. IV. *Fel* pro corpore maiusculum, cum conspicuis cholidochis. V. *Ventriculi* ianitor linea quadam transversa, veluti ligatus atque distinctus. VI. Vasa ferentia suffulta, si recte memini, ureteris. VII. Larynx, qualis in testudine terrestri, mutum enim animal. VIII. Observata in *interna aure* duo, malleolus et incus, mire perpusilli, os inter medium duobus aurium ossibus egregie pumicosum. IX. Processus inferioris *maxillae* utrique tres. X. Vera equidem sunt, quae scribit Plinius de *oculis* talpae. Visuntur enim ipsi in suo loco nigri toti, contecti cute pusilli, quale est semen Psyllii, nulli ipsis inserti nervi optici, quantum mihi advertere licuit, nec satis scio, num fungi videndi munere possint, non eam solam ob causam, quod tecti corio sunt, verum quod multa eis adhuc desint, quae necessaria sunt. Omnino autem existimarim, vestigia haec esse oculorum potius, quam oculos vere, in quibus ludere voluisse naturam appareat atque ostendere, non deesse sibi facultatem oculos fingendi, quando velit, aut verius fortasse fingimus haec ipsi. Rursus et in alia talpa Anno MDCXVII. observata haec. *Panniculus carnosus* totus et mire commissus cuti. Cerebrum pro ratione magnum et bene distinctum et exornatum. Auriculae non sunt externae, interna penitus abdita, cuius ossicula tria supra modum perpusilla, intestina funiculi simplicissimi modo exilia.

Locus. In Thessalia adeo humus talpis familiaris, ut suffossum ab iis ibi oppidum quidam prodiderint. In Orchomeno agro, prodente Aristotele, frequentissimae vagantur. *Plin. H.N. l. 8 c. 58.* At in Lebaica nullae sunt, nec illatae effodiunt, forte propter soli duritiem.

Cibus. Lumbricis praecipue vescuntur, ideo stercoratis et sterquiliniis gaudent. Absumunt et omne aliud vermium genus eoque deficiente, terram comedunt. Visi radices herbarum et frugum, bufones etiam infestare. Ex terra pluviis madida et putrescente, ut plurimum generantur. Nec per horae spatium supra terram vivere posse dixit Albertus, sed falso. Visum quidem habent hebetem, sed auditum excellentem. Invenit in medicina et alius usum.

Usus. *Dens* a viva evulsus dentium dolores sedare creditur. Pilulae ex ea cum melle subactae et devoratae strumas absumunt. *Caput* incisum et cum terra a talpis eruta tusum inque pyxide stannea in pastillos digestum, contra omnes colli dolores exhibetur. *Sanguis* pilos restituit et ad paronychias commendatur. *Adeps* ad capillorum augmentum supprimendum conducit. Marinellus in hoc casu unguenta, quae ex pinguedine talpae et vespertilionis componuntur, praescribit. Cinis in sanandis fistulis chirurgis inservit. Mizaldus periclitaturus, an aeger moriturus sit, necne, chelidonium cum talpae corde pulvino aegrotantis supponit. Cantaturum, aut clara voce vociferaturum credit, si convalescet, fleturum, si minus. Aqua, in qua talpa maduit et pilos deposuit, pili restituuntur. Ex pellibus pileolos confici memorat Agricola.

CAPUT XIX.

De Echino terrestri.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 37. *Nomen.* Echinus non ab aculeorum hirsutie, sed potius ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quod ob aculeos teneri non possit, nomen sortitus est. Galenus Acanthionem terrestrem vocat, Suidas ἀκανθόχοιρον, porcum spinis horrentem, γύλιον et χοιρογρύλλιον, Hesychius ἀκανθόνωτον, propter dorsum spinis refertum, Lycophron ab insigni vaframento Nauplium nuncupavit, quod nomen Latini Echino marino tribuunt. Quidam cum Plinio Hericem, Hericium,

ricium et Herinaceum proferunt, nec male. Ab hororre enim, vel etiam ab haerendo, quod fructus eius spinis adhaereant, hoc animal dictum esse videtur. Est bellua, ut Hermolaus breviter descripsit, cuniculi magnitudine, aculeis vallata praeterquam in ore, et pedibus parte inferiori, quam rara lanugo tantum operit. Observata in illo. *Musculi* conglobatores totius corporis. *Intestina* aeque crassitudinis, immo verius tenuitatis quam longissimae, sine caeci aut alterius distinctione, in summa, qualia muri. Quin paria istorum stercora, pares testiculi, qui proximi peni, hic longissimus exortus in viam caudae compressus semen emisit, muci flavioris imagine. Septipinne *iecur*. Peni adstites carunculae quaedam subalbidae, racemosae, in pinnulas distinctae rupis praeruptae modo, quas pulmonis fibris quadantenus adsimilare possis. *Testes* intus latent, et lumbis affiguntur. *Ossa* quaedam rotunda, quaedam planiora, acuta alia, alia obtusa conspiciuntur. Ubique locorum reperiuntur, Cretam si excipias, si Plinio credendum. Ad annum absque cibo durare posse, scripsit Aristoteles. Pomis vero et uvis ut plurimum victitat, quae decussa et spinis infixa ad latibulum defert. Lac etiam et vinum in aedibus potare animadversum. *Inimicitias* gerit cum urso, lupo, vulpe, vipera, et potamogeto herba. In orbem colligi, et quasi mortuum iacere, simul atque vel canum latratum sensit, vel ferarum odorem, vel venatorum accessum, cubilia ad Aquilonis et Austri vicissitudinem commutare, et si domi alatur, pro ventorum flatu modo ad hunc, modo ad illum parietem accedere, ut Aristoteles reliquit. Dum capitur, urinam, cuius contactu spinae dorsi decidunt, emittere; humano denique ritu congredi, ad naturam ipsius spectat. Venit apud quosdam suillus erinaceus in cibum: sed nisi bene apparetur, stranguriam adfert. Ideo unico ictu mactandum, et vasis urinae expurgandum quidam censuere. Mense Augusto ob pabuli copiam sunt pinguiores. Durantes cum multis aromatibus in artocreate coquit, Gesnerus in aceto et vino fervefacit, deinde lardo et caryophyllis distinctam, in veru torret. In medicina multum adfert emolumenti. *Hepar* renum vitiis miro est auxilio. *Felle* contactae verrucae siccantur. *Lien* assatus et pulverizatus efficacissimo est lienosis remedio. *Caro* ad prohibendum abortum praescribitur. Eadem, unico ictu mactati stranguria laboranti commode suspenditur. Exsiccata plica laborantibus exhibetur. *Adipe* in autumno capti Poloni in eodem morbo utuntur. Idem in lithiasi insignem habet praerogativam. *Sanguinis* haud spernendus est in lapide vesicae, renum et ardore urinae usus. Cinis *combusti* cum adipe ursino capillis decorem restituit. Eodem ad praecavendum abortum cum oleo pro unguine multi utuntur. Adhibetur idem in renum doloribus aqua intercute et aliis. *Fimus* recens cum sandaracho, aceto et pice liquida, fluxum capillorum cohibet. *Corium* cum spinis olim ad extergenda vestimenta adhibebatur. Distinguitur in suillum, qui rostrum sui simile habet, et *caninum*, qui canis. Ex eodem insignis foetor exhalat. In Brasilia, ut Iesuita quidam apud Maiolum habet, animal Echino simile vagatur, cuius setae praelongae coloris pallidi et in summitate nigrae, valde aculeatae erant. Mirum in illis natura recondidit. Cuicunque enim cuspis eius admovetur, etiam ab animante revulsa, illam, et praecipue carnem penetrat, experimentoque compertum est, huiusmodi aculeum, unius noctis intervallo crassissimo corio admotum, illud perinde ac esset manu hominis impulsum, penetrasse.

Descriptio

Severin. Zoot. Democrit. p. 319.

Plin. H.N. l. 9. c. 12.

Cibus.

Aelian. H. A. l. 16. c. 69.

Aristot. H. A. l. 9. c. 6.

Usus.

Differentiae.

CA-

CAPUT XX.

De Hystrice.

Ambrosin. de Digitat. Vivip. l. 2. c. 38. Nomen. Erinaceorum generi adscribit Hystricem, Plinius, Aelianus et Oppianus. Graecis ὕστριξ ὕστριχος, et ὕσθριξ ὕστριγος nuncupatur, a θρὶξ et ὗς sine dubio. Plinius foeminino genere effert, masculino Oppianus. Quidam sub muris Africani Plauto venire crediderunt, quod frequens
Descriptio in Africa esse perhibeatur. Isidorus a stridore, quem aculei in motu animalis excitant, deducit et sine aspiratione scribit. Claudianus eum ita descripsit:

> . . . . os longius illi
> Adsimilat porcum, mentitae cornua setae
> Summa fronte rigent, oculis rubet igneus ardor,
> Parva sub hirsuto catuli vestigia dorso.

At si Agricolae attendimus, habet Hystrix *os* leporino simile, *dentes* quatuor longos, duo in superiore, totidem in inferiore parte, *aures* humanis similes, *pedes* anteriores pedibus taxi, posteriores ursi adsimulantur. *Dorso* et lateribus spinae bicolores, partim albae, partim nigrae insunt, et aliquando ad duorum vel trium palmorum longitudinem accedunt, quas animal, ut pavo caudam erigere potest. Ingressurus in cavernam, erectas dimittit. Solinus in Aethiopia frequentissimos vagari scribit, quam-
Locus. vis in tota Africa et India inveniantur. Habentur et in Italia, sed in Gallia rarae. In Galaecia reperiri, Compostellani peregrinatores testantur, qui eorum aculeos in pileis deferunt. In dumetis autem et
Cibus. Agricola de Anim. subterraneis. vepribus latent. *Victitant* pomis, rapis, pyris, pastinacis, et pane comminuto, bibunt aquam, sed vino mixtam avidissime. Aculeos Natura.
tensa cute in hostem eiaculari, unde forte sagittandi ars, et nomen ἀκανθοβόλου, destinato ictu ferire; noctu magis, quam interdiu ad pascua progredi; hieme in cavernis latere tot dies, quot ursa in utero gerere, a natura obtinuit. Nec huic gula pepercit. Commendatur enim in epularum magnificentia. Apparatum vide apud Ambrosinum ex Scapio. In Medicina videtur iisdem affectibus conducere, quibus erinaceus. Mulieres ad discriminandos capillos aculeis eorum potius, quam acubus utuntur. Plinius ex iisdem dentiscalpia ad roborandos dentes conficit. Circa
differentias nihil fere occurrit. Quidam in marinum et terrestrem di- Differentiae.
stinguunt, et dentalium pro marini aculeis venditant, sed nimis audacter. Nemo enim auctorum marini meminit. Referri huc potest incertae naturae animal, quod Cardanus Anno MDL. Papiae vidit. Magnitudine erat vulpis, rictu leporino, dentibus prominentibus ad instar sciuri, oculis nigris et serpentinis, coma hircinae barbae simillima, quae a capite ad collum ferebatur, cum pedibus anterioribus taxi, posterioribus ursi, auribus in figura humanis, cum spinis fere centum more hystricis, quarum quaedam in apice curvabantur, alioquin immobiles, et in motu animalis strepitum edentes. Cauda animalis erat anserina, cuius plumae paullatim in spinas degenerabant. Vox subobscura et rauca, quasi latrantis canis, canesque odio prosequebatur. Forte ex hystrice aliaque bestia natum erat.

CAPUT XXI.

De Tato seu Echino Brasiliano.

Nieremb. Hist. Exot. l.9.c.6.

Tatum Nierembergii verbis describemus. Cataphractum, inquit iste, quoddam animal Indiarum varie appellatum invenio. Hispani nuncupant *Armadillo*. Lusitani *Sneubertado*. Itali Bardato, Thevetus Brasilico nomine *Tatau*, Maphaeus *Tatusiam*, Gesnerus *Tatum*, nova Hispania *Chirquinchum*, alicubi *Cassamin*, aliis Indis *Aiatochtli* dicitur, hoc est, cuniculus cucurbitalis, specubus enim, quemadmodum cuniculus conditur. Una nocte spatium leucae excavat, quare nisi ligetur, nullibi se includi patiens perfodit usque quo extra domum et oppida emergat. Variae sunt species horum loricatorum, mihi omnium mirabilior aiatochtlus, cuius et rarior mentio et sterilior, quare illum praesertim narrabo. Duris armatur laminis, quas ipse vidi. Canis Melitensis est magnitudine. Pedes ei suis parvuli, rostrumque, sed oblongum et gracile. Armatur undique crusta militari et cataphracto equo persimili in laminas connexas atque mobiles divisa, quibus se convolvit atque undique tegit. Auriculae murinae, sed longiores nimis graciles. Cauda eius est longa, teres, geniculata, eodemque modo laminis crustatis circumvallata. Venter candet, ac pelle operitur molli humanae haud dissimili, longiusculis exilibus ac raris pilis vestita. Formicas venatur. Cubat supinus atque cauda ori admota, qua recta procedentes formicae incidunt in insidias et cibum deludenti suggerunt. Antonius Herrera addit, lotio proprio implere lacunam super ventrem inter crustas suas, sic formicas, humore obstante per caudam procedere usque ad os. Cum fugit, in praeceps caput caudamque ventri adplicat ac tuetur crusta et sese in spiram convolvens rotat. Quod si pertinacius quispiam insectari perseveret, semet in venatorem contorquet, ut haud raro valide tundens dorso suo pectus hominis exanimat. Versatur in uliginosis lacubus. Lumbriis, piscibus ac vermiculis vescitur et quibusdam arborum baccis et pomis. Caro impense pinguis, dulcis ac pituosi alimenti et excrementis redundans. Utebantur cauda antiqui ad eas, quas zebratanas vocant, quarum apud illos usus frequens muniendas. Crusta multis rebus utilis, tum ad bellicos usus, tum ad pacem opportunis. Aiunt, illius crustam tritam ac drachmae unius pondere intra sumtam, evocato sudore magnopere conferre morbo Gallico curando. Invenitur locis calentibus lacustribus et uliginosis. Duae apud Lucatanenses horum animalium sunt differentiae. Quaedam innoxia et gratissimi alimenti sunt, alia noxia et venenata, ut vomitu ac flatu alvi citato syncopen inducant, tandem interimant. Antidotum est oleum olivarum, nisi virus invaluerit, frustranea tunc remedia. Si fortasse aliqua iuverint, diffluunt superstitibus capilli, languet color, marcent vites. Distinguuntur testarum seu laminarum numero. Innoxia octonis, noxia senis constant. Innocua etiam coxae, osse carent et maculis rubeis circa ventrem distinguuntur. Est autem hoc animal viperis, quae sono quodam perstrepunt tam carum et amicum, ut eodem foramine sine alterutrius iniuria condantur. Primum illud genus videtur descripsisse Consalvus Ferdinandus Oviedus hac sententia: Καταφρακτος, *sive undique armis munitus, animal est aspectu admirabili, valde diversum ab iis, quae aut in Hispania, aut in aliis Europae regionibus conspiciuntur. Quadrupes est animal, totumque corpus cum cauda corio tectum habet simili cortici lacerti, de quo infra sumus dicturi*, crocodilum *America-*

ricanum intelligit, *coloris inter album et cineriiceum mixti*, *ad album tamen magis accedentis. Eiusdem vero est formae cum equo undique armis munito, caniculae autem vulgaris magnitudine. Non est animal noxium, domiciliumque habet in terrenis tumulis, pedibusque terram egerendo, sua latibula fodit cuniculorum instar. Capiuntur haec animalia retibus et balistis, petita occiduntur, magna autem ex parte sementis tempore, quando stipulae aduruntur, aut agri coluntur, ut gramen producant in boum et animantium pabulum. Aliquoties me hoc animali vesci contigit, ac sane melioris saporis, quam haedos, et salubrem cibum esse comperiebam. Caeterum si haec animalia in iis Provinciis conspecta fuissent, in quibus equos undique armatura muniendi consuetudo originem sumsit, ex huius animalis aspectu exemplar desumtum opinari quis posset.* Cum alii Auctores Oviedo refragentur, *aliud genus armatorum*, quam ille cogitant. Diversa, quae de loricato animali seu tato narrantur, de diversis speciebus, pro diversitate provinciarum accipienda sunt. Sic Monardes prodit, numquam visum edere, ideoque sub terra duntaxat, et ex ipsa terra ali, Gesnerus contra, licet perpauca, de illo ait, allatum in Galliam seminibus et fructibus visum vesci. Neutrum refuto, cum de diversis loqui possint. Agnoverunt quoque tria genera horum armatorum Iacobus Plateau et Clusius, unum breviffimae caudae, quod sic describit: *Habebat porro id animal pedis unius et quatuor unciarum longitudinem, corporis vero ambitus erat quatuordecim unciarum, binis videlicet minore longitudine. Eius tegmen durum et testaceum, fulginosi coloris, quem forte vetustate et manuum tractatione contraxerat, quodammodo tessellatum. A collo ad medium corpus, quasi orbiculatae figurae tessellis varie pictis distinctum, medio autem corpore ternis ordinibus quadrangularium tessellarum varie etiam picturarum insignitum. Postrema tegminis pars similibus orbibus distincta erat; qualibus pars anterior. Totum etiam caput ad nares usque similibus testis tectum. Aures patentiores, nec adeo mucronatas habebat. Cauda brevis erat, duobus digiti humani extremis articulis non maior, tota etiam orbicularis tessellis tecta. Ventrem nulla crusta tectum fuisse, sed villis duntaxat obsitum, pictura repraesentabat, quemadmodum etiam crurum posteriorem partem, atque gutturet nares. Posteriores pedes ternis digitis, et calcari praeditos fuisse, pictura fidem faciebat, anteriores vero duntaxat binis et calcari, nisi a pictore fuerint praetermissi, penem satis longum et exertum habebat. Nescio an huic desit virtus, quam de Armadillo, sive tato caudato Monardus dixit. Praecipuam eius vim in caudae ossiculo esse, cuius in tenuissimum pulverem redacti pilula, confecta magnitudine capitis aviculae, atque auri indita, dolorem eius sedare et tinnitum etiam cum exigua surditate coniunctum curare traditur. Certe dolorem sedare, frequenti experientia probatum est.* Adiicio astum Chirquinchi, quod audivi ab his, qui primum fama, deinde visu acceperunt. Testes oculati sic referunt: Pluente coelo supinus iacet, in ventre, qui exertus est, colligit aquam contentam inter crustas laterum, sic perdurat transacto imbre ferme diem integrum, donec occurrat incaute cervus sitibundus, qui accedens ad potum, immergit buccam, tunc claudit se *Chirquinchus*, labra et nares comprehendens cervi. Hic discurrit hinc inde, nunquam laxat praedam Chirquinchus, donec fatigatam interimat angustiae spiritus. Astum quoque erinaceorum habet, in crustis suis se, dum timet, conglobat, nec nisi ad ignes relaxatur. Conchulis huius animalis utuntur Indi in maleficis, praecipue ad explorandos et puniendos fures. Tangunt prius cum concha terram a fure calcatam, sive aliud quicquid ille attigerit, implent maxillam potione, quam chicham vocant, tympanis deinde circum-

circumſonant, concha interim ſponte ſubſultante et tripudiante. Hoc veneficio notatur vultus furis puſtula, in genis, quae per utramque maxillam ſerperet, niſi maleficium diligenter diſſolvatur.

TITULUS III.

De Quadrupedibus Domeſticis.

CAPUT PRIMUM.

De Cane.

Ambroſin. de Digit. Vivip. l. 3. c. 1.

Nomen.

Tantum de Semiſeris, ſequuntur *Domeſtica*, *Canis* nempe et *Felis*. *Canis* vox olim Canes ut plebes, trabes pronunciabatur, venitque ſi Varroni attendimus, a canore latratus, quod voce ſigna edere ſoleant. Graecis veteribus dicitur κύων, et in obliquo caſu κυνὸς, ſine dubio παρὰ τὸ κύω, amo, ſeu quod proniores ſint in Venerem, ſeu quod animal ſit φιλοδέσποτον, Modernis vocatur σκύλος nomine forte a Scylax detorto. Aliis ὑλάκτωρ latrator, a voce, quam edit, nec non ἀκανθὶς apud Heſychium et Suidam, παρὰ τὸ αἰκάλλειν, quod cauda notis blandiatur.

Deſcriptio

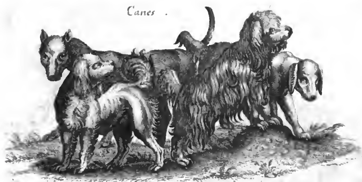
Deſcriptionem non eſt, quod addamus. Notiſſimum utpote animal eſt. In Cane ſecta ſequentia obſervata ſunt

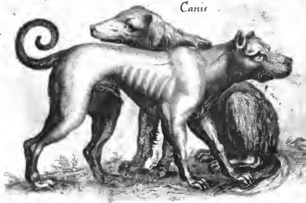
M. Aurel. Severin. Zootomiae Democrit. p. 306.

Severino, quae eiusdem verbis exponemus. *Uterus* inquit, bicornis, cervice brevitate et anguſtia medio digito reſpondente. Cornua lata, quantum manus caperet, longitudine maiori, quam palmari communi menſura, craſſitudine ubique aequali circumvoluta autem ſimplici gyro, non anfractuoſa vel cellulata, uti ſuillus. Feruntur extrema cornuum usque ad renes colligata venis, quae ad uterum veniunt, & teſtibus ipſi incumbentibus per membranam. Ad oſtium primum cervicis viſitur corpus, quod dum mole, figura atque colore referens caput limacis exertum a ſua cochlea. Impoſitus in huius os ſtylus ferreus non eſt admiſſus, niſi poſtquam eſt diſſectus parum. Diſſecto utero inventi ſunt involuti foetus, involucra autem tria, chorion, allantoides, amnion: ſed priora vix dividi poſſunt, adeo ſunt adnexa, adeo ſunt tenuis ſubſtantiae. In dextro cornu catuli quinque, in ſiniſtro quatuor, ſinguli ſuis involucris contenti, chorion unicuique per medium transverſim poſitae zonae latae duorum digitorum, diſtinctae lineis atris ab extremo, et rubra in medio, ſingulae autem ſanguinem fuſum colore ſibi reſpondentem repraeſentant. *Omentum* velutı ſaccus, qui integit inteſtina ſuperiora, naſcitur eius pars ſuperior e fundo ventriculi per mediam ipſius lineam totum ambiens, ſimpliciter et pars poſterior, quae inſeritur in lienem et in pancreas. *Pancreas* autem ſtatim adparet poſt exortum duodeni, illigatum huic et venae portae. *Vena porta* mittit triplicem ramum ad conterminas partes meſentericum, coeliacum, ſplenicum. Coeliacus excurrit partem ventriculi concavam. Splenicus mittit ſuperne ramum ad ventriculum parte huius convexa per mediam lineam, usque quo ſuperius ventriculi os pertingat. Ligatus eſt *ſplen* diaphragmati per mediam membranam plus digito latam, et ventriculo per omentum: habet ſplen figuram prope pedis ample calceati. *Colum inteſtinum* nullum, recti finis partem accipit caecum, cuius figura veluti involuti, quod explicatum longitudine eſt medii digiti. Ad finem recti interne *valvula* una inſignis, altera in caeci principio ſed minor. *Rectum* parte inferiore valde corrugatum. Ab aorta ſurſum convolutus ad cava hepatis plexus arteriarum, qui adpropinquat pancreati, attractum hoc attrahit he-

par

Canis Leporariꝰ
Tab: LXIX

Canes

Canis

Canes. Hünde.

Tab: LXXI

Lijnx Luchs .

Canis Indic9 1 .

par et superiora viscera. Supra os superius ventriculi glandulae duae, maior et durior dextra, quam sinistra, ambae succulentae humidiores. *Sanguis* canis ater valde, propter adustionem quippe. Ad finem *linguae* inseritur musculus teres descendens per mediam ipsius lineam. *Auricula cordis* dextra duplo maior, quam sinistra. In cranii parte tum dextra, tum sinistra, quas integunt musculi temporales, nulla adparet involvens membrana, praeterquam ea, quae propria musculorum est, in aliis vero cranii partibus manifesta adparet. In radice linguae utrinque est glandula parva et producta obliquo situ. Circuli arteriae asperae transversim positi, non sicut in sue obliqui. Canis *cerebrum* maius quam suis. Inverso cerebro patuere processus mammillares et spinalis medullae initium, per quorum medium facta sectione profundiori patuerunt duo ductus parvi, alter, qui a parte mammillarum per rectam lineam tendit ad finem usque cerebelli, alter paullo citerius superne positus huic oblique. De caetero pedes canum anteriores in quinque digitos, posteriores in quaternos distincti sunt, foeminarum venter duplici mammarum ordine, in utroque scilicet latere exornatur. Albertus etiam generosi canis imas nares, rotundas, solidas, et fere obtusas observat. Aristoteles vero et Aelianus calvam suturis carere asseverant. Galenus denique musculos temporales in canibus, veluti in lupis et leonibus robustissimos observavit, quod in frangendis ossibus maxillas exercere soleant. De *loco* hoc tantum pono, nullos in Brasilia ante Vilagagnonis expeditionem fuisse, si Lerio credimus, si Textori, Sigaron Arabiae insulam non ingredi, ingressos, vagari donec pereant. πάμφαγοι sunt, nec vel a piscibus, vel a cadaveribus abstinent, quod primum Balbus in itinerario prodidit. A carne tamen suae speciei, ut et fulmine ictis abhorrent. Gramen etiam comedunt, sed medelae gratia. Fraxini fructu abstinent, quod vertebrae coxarum dolorem inde incurrant. Potione vini vel aquae ardentis dementantur, et divagantur, donec vapor evanuerit. De *generatione* nota. Semper eis coitum opportunum: Tardius tamen veris initium, rarius autumni tempus congrediendo idoneum scripsit. Coeunt ad annum duodecimum et implentur, sed saepe post novem sunt inutiles. Degenerant, si annui venere utantur, si quarto anno, generosiores producunt. Quatuordecim dierum spatio vel circiter libidine tenentur, et post sextum mensem a partu marem iterum adpetunt. Dum turgescere incipiunt, foeminae genitale prominet et humescit. Congrediuntur autem et cum aliis animantibus, ut cum lupis in Cyrenensi agro, unde nati Crocutae, cum leonibus, unde Leontomiges, cum castoribus unde Castorides, cum vulpibus unde Alopecides. Aversam exercent Venerem et cohaerent. Ferunt dies sexaginta, quaedam sexaginta tres. Pariunt duodecim, aliquando et sedecim. Visa Bononiae leporaria, quae septendecim enixa est. Albertus vero prodit, se ex illorum genere, qui Mastini dicuntur, vidisse, quae primo partu novendecim, altero octodecim, tertio tredecim dedisset. Quae mulieribus in deliciis, singulos fere enituntur catellos. Primum mares parere, et in caeteris foeturis alternare ex Plinio dicuntur, dum modo tempore opportuno congressus fiat, primusque catulus in lucem prodiens, secundum nonnullos patrem refert, caeteri, ut casus tulerit nascuntur. Gignunt caecos, et quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem visum accipiunt, non tamen unquam ante vicesimum primum diem, nec ante septimum. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere, si gemini, decimo. Idemque in singulis adiici, totidemque esse tarditatis ad lucem dies, quod tamen nondum experientia demonstravit. Lac ante diebus quinque, quam pariant habent magna ex parte,

Galen. de usu part. l. 11. c. 9.

Locus.

Cibus.

Generatio.

Aristot. H. A. l. 5. c. 14.

Arist. H. A. l. 18. c. 28.

Aristot. H. A. l. 5. c. 14.

Plin. H.N. l. 8. c. 40.

parte, quibusdam quatuor diebus anticipat. Crassius id, qnam caeterorum animalium, scrofam et leporem si exceperis.

Aetas. Non excedunt annum decimum quartum communiter, quamvis quidam ad vigesimum secundum ascenderint. Laconici, inquit Plinius, annos decem, foeminae duodecim, caetera vero canum genera quindecim vivunt. Iunioribus albissimi sunt dentes, et vox acuta, senioribus hebetes, crocei, et vox crassior.

Vox. *Vocem* auctores varie expressere. Latrare et baubare dicuntur communiter, βαύζειν Graecis catuli, ὑλακτεῖν adulti, λάπτειν dum bibunt, κνυζᾶσθαι grunnire, dum queruntur aut blandiuntur, σκυζᾶν, canire et catullire, dum libidine feruntur, προκυνεῖν, quando latrant antequam feram invenerint, ἀραμίζειν, quando irritantur.

Antipathia. De *Antipathia* haec pauca sufficiant. Metuere hyaenam in tantum, ut eius umbra, si Plinio et Solino credendum, eos obmutescere cogat. Crocodilos in tantum, ut secus Nilum currendo, aquam eius, etiam sitibundi lambant. Cum lupis eam colere inimicitiam, ut vel ideo Porta pellem lupi suspensam super demorsum a cane rabido, aquae timorem amoliri dixerit. Ab otide metui, quod tardo et humili volatu utatur. Abhorrere quosdam a quibusdam. Blondi canis gallinarum carnem ne attingebat quidem. Alii ossa avium silvestrium respuunt. Olim in templum Herculis victoris non ingrediebantur, seu ob odorem clavae in limine positae, seu ob rem aliquam invisam sub solio sepultam. Nonnulli ad citharae pulsum miserabiliter gemunt, ad clangorem tubarum ululant, in displosione bombardarum longissime aufugiunt. Quantus inter eos et bomines saepe sit consensus, in sequentibus audiemus.

Natura. Ad *naturam* canum pertinet, quod cito iram concipiant, et ideo ob unicum os diutius inter se digladientur, quod domos vigilias agendo custodiant, ob somni levitatem facile excitentur, cum mulieribus aliquando Veneris consuetudinem habeant, et palam congrediantur, unde a Spartanis templis arcebantur. Iidem odorum differentias nobis incognitas sentiunt, posteriora odorantur, quod cum sagaces sint, teste Plinio qualitates habitudinum corporis odore cognoscant. Capitibus ad terram demissis odorem trahendo investigant, et ideo primi aeris infecti halitum hauriunt. Auditu pollent, quarto aetatis mense dentes caninos mutant, et hibernum pilum amittunt. Si stomachi gravedine laborent, gramen vorant. Facile abortiunt, si mas, ex quo concepere, occidatur.

Ingenium et alia. *Ingenio* et *memoria* pollere, docilesque esse, multa testantur exempla. Ille apud Plutarchum, tot lapillos in ollam oleariam iniecit, donec intumescente oleo illud lambere posset. Itinera quamvis longa meminere, nec ulli praeter hominem memoria maior. Quidam Venetiis in medio foro suum Dominum post triennium agnovit: Ulyssis post viginti annos. In Theatrum Marcelli spectante Vespasiano introductus fuit, in omnibus saltationibus instructus, et qui aegritudinem belle simulare novisset. Nam post figna contracti doloris, tamquam mortuus concidebat, atque huc et illuc se trahi patiebatur, mox tamquam ex profundo somno experrectus, sese movebat. Franciscus Marchio Mantuae per morbum mutus, canem ita instruxerat, ut ad suos nutus, quemlibet aulicorum vocaret. Coram Iustiniano Imperatore, spectante populo, alius annulos spectatorum ab hero confusos ita cognovit, ut unicuique suum redderet. Quis pauper vel dives, meretrix aut vidua, quae esset, rogatus, veste cuiusque ore adprehensa demonstrabat. De *fidelitate* erga heros ita Plinius: Pugnasse adversus latrones canem pro Domino accepimus, confectumque plagis a corpore non recessisse volucres et feras abigentem. *Plin. H.N. l. 8 c. 40.* Ab alio in Epiro agnitum in conventu percussorem Domini laniatu et latratu coactum fateri scelus. Garamantum Regem canes ducenti ab exilio reduxere paeliati contra resistentes, propter bella Colophonii, itemque Castabalenses, cohortes canum

canum habuere, eae primae dimicabant in acie nunquam detrectantes. Haec erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendere Cimbris caesis domus eorum plaustris impositas. Canis Iasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaque consumtus est. Is vero, cui nomen Hircani reddidit Duris, accenso Regis Lysimachi rogo, iniecit se flammae, similiterque Hieronis regis. Memorat Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistus. Memoratur et Nicomedis Bithyniae Regis, uxore eius Consingi lacerata propter lasciviorem cum marito iocum. Apud vos Volcatium nobilem, qui Cefelinum ius civile docuit, asturcone e suburbano redeuntem, cum advesperavisset, canis a grassatore defendit. Item Coelium senatorem aegrum, Placentiae ab armatis oppressum, nec prius ille vulneratus est, quam cane interemto. Sed super omnia in nostro aevo actis populi Romani testatum. Appio Iunio et P. Silio Coss. cum animadverteretur ex causa Neronis Germanici filii in T. Sabinum, et servitia eius, unius, ex his canem nec a carcere abigi potuisse, nec a corpore recessisse, abiecto in gradibus gemoniis moestos edentem ululatus, magna populi Romani corona circumstante, ex qua cum quidam ei cibum obiecisset, ad os defuncti tulisse. Innatavit idem cadavere in Tiberim abiecto, sustentare conatus effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Huc Scalig. Exerc. 202. illc pertinet, qui Domini sui occisorem et prodidit et iugulavit, ut et Corsus ille, qui non citius enecti frigore heri corpus auferre familiarissimis etiam permisit, quam perimeretur. Nihil interim de illis dicam, qui cum heris cremari vel sepeliri voluerunt, qualis Poli Tragoedi, Pyrrhi, et Theodori erat. Athen. H. A. l. 7. c. 33. Eupolidis Poetae Comici canem post eius mortem, vitam inedia finivisse, Iasonis Lycii capere cibum noluisse, Darium, ultimum Persarum Monarcham solum comitem ad mortem habuisse, Xantippi, navigantem herum eo usque secutum, donec natando periisset, Historici prodidere. A carnium caninarum usu, omnes fere moratiores gentes abhorrent, nisi necessitas urgeat. Usus in Cibus. Populi Senegae eis vescuntur, si Cadamusto credimus, incolae Guineae, si aliis. Galenus nonnullas gentes castratis vesci scripsit. Galen. l. 3. de Alim. facult. l. 2. In *medicina* maximi est usus. *Calva* in pulverem redacta, testium tumores resolvit. Usus in Medicina. *Cerebrum* fracta ossa restituit, si instar emplastri superponatur. *Dente* maximo si gingivae scarificentur, dolor dentium tollitur. Longissimus nigri canis, quartana laborantibus appenditur. Caninus canis rabidi exemtus et in aluta adpensus, rabiem compescit. *Coagulum* in vino dissolutum, colicos dolores sedat; in aceto, hydropicis propinatur. Per vomitum hydropicorum ventribus superimpositum, hydropicorum aquas Sextus educit. *Hepar* rabidi assatum, singulare est in rabie remedium. *Fel* cum melle ad ulcera interna adhibetur. *Lienem* recenter exemtum, Marcellus regioni lienis adplicat. *Sanguis* partibus a rabido cane percussis, magno est adiumento. *Pinguedo* ad mentem Aesculapii, podagra laborantes sublevat. *Adipe* catuli varii in cicatricibus et maculis faciei auferendis, Plinius utitur. *Lac* in mitigando oculorum dolore adhibetur. Eodem Sextus gingivas infantium assidue linit. Potum foetus mortuos expellit. *Lotium*, pilos et verrucas aufert, cum nitro mistum lepram abstergit. *Stercorum* pulvis in angina, dysenteria, et ulceribus inveteratis commendatur, si ossa per triduum comedat. Marcellus ex eodem ad solem exsiccato et cribrato, cum cera rubra per partes, et modico olei, medicamentum pro ischiade concinnat. Plinius, ossibus in stercore canino inventis et alligatis, syriasin puerorum tolli putat. *Pellis* ad destillationes, si digitis inducatur, et ad anginam, si corrigiis ter collum circumdetur, adhibetur. *Pili* morsui canis rabidi impositi, venenum ad se attrahunt. In supprimendo sanguine adhibentur. Mizaldus denique in expugnanda febre quartana, lotium Centur. 6. aegri,

aegri, quantum in uno paroxysmo unica vice reddidit, cum farina subactum in placenta conficit, quam famelico cani exhibet, et sic quartanam transfert. Reliqua vide in Gesnero. Weckerus ex duobus catellis recens natis, quatuor libris olei violacei, et libra una vermium terrestrium praeparatorum, unguentum ad vulnera machinis bellicis inflicta componit. Ex catulis quoque Andreas Furnerius aquam destillat, quam in in cohibendo pilorum augmento mirifice commendat. *Differentiae* canum sunt multae. Dicuntur olim et in Hellesponto reperti, cornuti. Si *vocem* spectes, in novi orbis insula Hispaniola non latrant, ut Oviedus prodidit. In Guinea, si Clusio credimus, latrare conantur, sed non possunt. Si *munera*, sunt alii sagaces, alii cursores, cubicularii, portae, venatici, villatici. Si *locum*, sunt Epirotae, Scotici, Anglici, Cyrenaici, Arcades, Indici etc. Nos hic agemus ordine de *Rabido*, *Melitensi*, *Venatico*, *Leporario*, *Sagace*, *Villatico*, *Bellicoso*, et *Inutili*. *Rabidi* ab esu putridorum ciborum, et carnibus vermibus scatentium tales evadunt, canicularibus inprimis. Cibum tum abominantur et potum, ab aqua abhorrent, huc et illuc vagantur, latratum edunt raucum, spumam ab ore et naribus copiosam fundunt, torvum intuentur, demissam ferunt caudam, et nullo edito latratu homines mordent. Multi multa remedia adhibent. Aetius helleborum album ad vomitum cum polenta exhibet. Mizaldus stercora gallinarum cibis permiscet. Blondus post tertium diem venas turgentes in cruribus tundit, vel canem in lacunam proiicit, in qua multae hirudines innatant, ut sanguinem exsugant. Hinc totum corpus unguento populeo illinit, et pharmacum cholagogum propinat, tandem canem decocto fumariae, lapathi acuti, et radicum enulae abluit. Ad praeservationem exhibet Plinius catulo lac mulieris, quae marem peperit. Columellas caudas catulorum post diem quadragesimum ab ortu

Wecker. in Antidot.

Differentiae.

Ambrosin. quadr. digitat. l. 3. c. 2.

castrat. Prehenditur caudae extremum, in quod ultima spinae articulatio desinit, et tamdiu digitis torquetur, donec excidat. *Melitenses* ab insula Melita, quae Pachyno Siciliae promontorio imminet, nomen habent. Sunt, vel brevioris vel prolixioris pili et iubati. Blondus partim albos, partim nigros commendat, hodie rufi et candidi in pretio habentur. Magnitudine sunt mustelae silvestris. Ut parvi fiant et maneant, canistris includuntur, ibidemque nutriuntur. Delicatissimis vescuntur cibis. Si plures foetus concipiunt, subito moriuntur. Ut villosiores nascantur, curatores loca in quibus cubant, velleribus pecudum insternunt, ut ea prae oculis semper habeant. Lugduni in Gallia singuli decem aureis vaeneunt. Bononiae quadringentis libris venduntur. Mulieribus sunt in deliciis. *Venatici canes* ubique fere locorum habentur. Praestant, quos Hircania ex canibus et tigridibus natos, Epirus, Molossorum regio, et Chaonia proferunt. Apud Persas fuere audacissimi et velocissimi teste Megasthene, in regione Thebeth inveniuntur maximi, in provincia Gingui tam audaces, ut leonem adoriri non dubitent. Quomodo nutriendi sint, illi, qui de re rustica scripsere docent. Erant in pretio apud Alphonsum Neapolitanum Regem, Magnum Tartarorum Chamum, qui ideo quinquies mille aluit. Distinguuntur varie. Nam si ferarum differentias respicias, sunt alii leporarii, alii humiles, qui taxos tantummodo insectantur, alii ad aves, qui illas pedentim in retia pellunt, alii ad aquas, alii ad magnas feras. Si locum natalem, sunt:

Ambrosin. l. 3. c. 3.

Ambros. l. c. 4.

Arcades, Ausonii, Cares, Thracesque et [illegible]ri,
Pannonici, Argivi, Lacedaemonii, Tegeatae,
Sauromatae, Cretes, Celtae, Magnetes, Amorgi.

Si colores, sunt leucophaei, mellei, albi, nigri. *Albi* parumper aquam formidant. Iidem nigris maculis

culis insigniti, pedes crassos et tenellos habent. Leucophaei fortes et audaces sunt, sed cursu non ita valent. Nigri validi sunt, sed cum crura habeant humilia, celeritatem alborum non assequuntur. Eligendus vero est canis, atroci vultu, capite magno, labro superiore ad infra pendente, oculis rubicundis, naribus apertis, dentibus acutis, collo tumente, pectore amplo ut leonis similitudinem prae se ferre videatur. (Ambrof. l.3.c.5.) *Canis leporarius* optimus est, qui longo et plano est capite, auribus acutis retrorsum directis et parvis, labiis superioribus supra inferiora non pendentibus, collo longo et aliquantulum turgido, pectore acuto, costis longis et validis, ilibus strictis, cruribus altis macrisque potius, quam obesis, cauda non crassa, nec admodum longa, qui raro aut nunquam lattet. Alii ad venationem ducuntur, alii sponte exeunt, et comprehensis leporibus domum revertuntur, *Vertagi* dicti. *Sagacium* tot fere sunt, quot Venaticorum genera. (Ambrof. l.3.c.6.) In Scotia tres sunt canum species. Quidam sunt audacissimi, in cursu celeberrimi. Alii odorisequi, qui et pisces inter saxa latentes investigant. Nonnulli, ut plurimum aut rufi nigris maculis aspersi, aut nigri rufis imbuti, qui fures et furto ablata tanta cum industria persequuntur, ut et flumina tranent. Scotis et Anglis tales alere suetum, et si quis eum, qui sua, cane sagaci duce inquirit, in secretiora non admittit, pro fure habetur. Si Blondum sequimur, debet esse brevis, simo potius, quam adunco rostro, capite concinno, cruribus posterioribus eadem fere altitudine, quam sunt anteriora, pectore non ventre maiore, dorso plano et ad caudam porrecto, auribus pendulis, oculis agilibus. Palmam reliquis praeripiunt Gnosii, Thusci, Britanni, Hispani. *Canis villaticus* et pecuarius est, qui villam et pecus custodit. *Albus* probatur, ut a lupis distingui possit. (Bellon. observ. l.3. c.40.) Tales apud Turcas, Bellonio prodente, herum peculiarem non habent, ideo nec aedes ingrediuntur. Tegetibus in area stratis incubant. Olim apud Romanos quingenti ad stabulorum tutelam alebantur. De *Bellicosis* et *Inutilibus* nihil fere occurrit. Anglia illos producit, sed et hoc anno inter homines, sanguinarios canes alere coepit, diris devota capita, qui ne Regio quidem sanguine adhuc usque satiari potuerunt. Talibus canibus et Hispani contra Indos in praeliis utebantur, quos etiam sagina humani corporis ad capiendos homines alliciebant. Vasquez Nunnez loco carnificum usus est. Obliti fere eramus Indicorum, de quibus ita Nietembergius: Genus canium variat in novo orbe, praeter illos, quos (Nieremb. H.E.l.9. c.36.) vetustas novit. Natura et motibus pene omnia nostris vicina sunt, nec specie valde diversa. Illud, quod *Xoloitzcuinth* vocant Barbari, excedit mole corporis, tres plerumque superat cubitos, nullo pilo protegitur, molli tantum et depili cute, fulvis et cyaneis maculis aspersum. Alterum adpellant *Itzcuin teporzotli* et a patria, unde datur, *Michuacanem*. Simile est Melitensibus, variegatur candido, atro et fulvo colore, et quadam deformitate, accommodum deliciis, et gratissimum, nec iners blanditiis, gibbo quodam foedum a capite velut ab humeris eminenti, collo enim pene caret. Tertium *Telchi* dicitur, caetera nostratibus simile, nisi quod triste aspectu, Indis edule, quemadmodum olim Thracibus, quod fortasse in usu Graecis fuit, si sexto Empytico credimus. Certe Diocles Medicus, ex eorum schola, qui Asclepiadarum tempore fuerant, quibusdam aegrotis catulorum carnes dari praecepit. Sed Indis *Cozumellae* canes non tantum sunt alimentum, sed gula. Nutriebant comedendos, quemadmodum Hispani cuniculos, quos ad esum destinant, castrant, ita pinguescunt oppido. Procreandae soboli servant foeminarum copiam, ex maribus exiguum numerum, quemadmodum apud nos pecuarii iisdem inopia puerorum canibus litant. Alco etiam vocabant Barbati

ri quoddam genus canum parvulorum, quorum societate mire delectantur, et quos mire diligunt. E suo cibo detrahunt, ut illos alant. Cum iter agunt, comportant secum aut humero, aut gremio. Cum aegrotant, consortio inseparabili et familiaritate catelli recreantur. Sunt quoque *canes muti* apud Indos, qui non latrant et vulpino vultu. Cozumella insula hos alit. Quin et percussi nec gemitum, nec clamorem edunt. Hos in Hispaniola Oviedus statuit pro Calamita rana. His natura est, nec opus sunt membrana ex fecundis caninis, nec simus leporis, nec pilus. Superstitiose ista Plinius obmutescendis canibus quaerit. Anonymus manuscripti mei auctor, in Hispaniola memorat, fuisse canes parvulos, sine latratu, solum cum grunnitu, et solum palato aptos. In Quivita maximi canes onerantur sarcinis.

CAPUT II.

De Fele.

Ambrosin. l. 3. c. 10. Feles nomen a φῆλος impostor, fallax, quod astutissimum sit animal, vel ab αἰλὶς, adulator, quod cum Aeolico digammate Fαιλὶς pronuntiabatur, ut maximo Salmasio
Salmas. in Solin. placet. Dicitur Latinis etiam Cattus, vel Catus, seu a capiendo, seu quod sit cautus. Graecis vocatur
Nomen. αἰλουρὸς, παρὰ τὸ αἰόλλειν καὶ ἀνάγειν τὴν οὐρὰν καὶ κινεῖν, quod caudam subinde moveat, eademque adblandiatur. Apud Suidam est αἰγίλουρος, alibi κάττης. *Spatalem* etiam quidam cattum vertunt. In *descriptione* notissimi animalis non est, quod immoremur, observata circa Anatomiam ad finem capitis habebis. Ubique fere inve-
Locus. niuntur. Non fuisse aliquando mansuetos verisimile est. In Iberia apud Tartessios nasci maximas, omnes au-
Victus. ctores consentiunt. *Vescuntur* carnibus, piscibus, muribus, avibus, lacertis. Bufones interimunt. In Cypro viperas, et chamaeleones venantur. Iunioribus etiam leporibus insidias struunt, nec propriae speciei parcunt. Novimus hic Bononiae, inquit Ambrosinus, feles adultas cum parvulis primum colludere,
Plin. H. N. deinde illis laniatis vesci. Vivunt
l. 10. c. 63. sex annos, aliquando decem, ca-
Generatio. strati plures. Quantum ad *generationem*, in Europa mensibus Ianuario et Februario plerumque exardescunt, in India omni fere anni tempore luxuriantur. Foeminae in congressu clamant, seu quod a fervido nimis semine adurantur, seu quod a mare unguibus laedantur. Mas stat, foemina subiacet. Foeminae plus libidine agitantur, quam mares. Gerunt foetum duo menses lunares, Aristot. H. A. l. 5. c. 2.
seu dies sex supra quinquaginta. Martio editus praefertur, Augusto, propter pulices minus. Ut plurimum quinque vel sex catulos enituntur. Foemina sobolis est amantissima, mas inventam saepe interimit, ut foemina novorum catulorum desiderio mota, morem iterum gerat. Exercent *inimicitias* cum quibus- Sympathia et Antipathia.
dam, ut muribus, bufonibus, serpentibus, vulpansere, aquila, ruta, felle proprio, suavi odore, et humiditate. Ruta certe a columbariis pelluntur. Unguentorum odore aliquando in rabiem aguntur. Si aqua mergantur, nec statim exsiccentur, pereunt. E contra Valerianae se libenter affricant, mentha cattaria delectantur. Foemina gravida, si mas interim occidatur, a- Mizald. cent.
bortit. Circa *naturam* occurrunt Natura.
quaedam singularia. Oculi enim felium ad Lunae vices modo maiores, modo minores evadunt, immo solis vices sentiunt, et pupillas oculorum sideris cursu mutant. Diluculo enim protenduntur, meridie in orbem contrahuntur, Sole occidente hebescunt. Cardanus male pupillas pro arbitrio contrahere et distendere

Felis sylvestris. Wilde Katz.

Felis Domestica. Zahme Katz.

Felis Zibetti. Zibet Katz.

Meles vel Taxus Caninus Dachs.

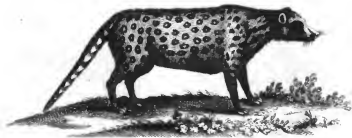

Genetta. Geneth Katz

Hyæna Odorata Africana .

Catus Zibethicus Americanus

Tlaquatzin .

Mus Aquaticus .

Mapach

Cercopithecus Sagovin Clusii

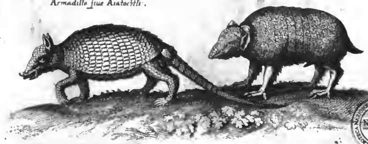
Cercopithecus Barbatꝰ Clusii.

Ignavꝰ sive Haut Clusii

Armadillo Genus Alterum Clusii.

Armadillo sive Aiatochtli.

dere protulit, quia nullos habent musculos. Noctu medium illuminant. In saccis procul delati, redeunt. Mutante hospite aedes, easdem non deserunt. Manu hominis demulceri ambiunt. De astu ita Plinius: Feles quidem quo silentio, quam levibus vestigiis obrepunt avibus, quam occulto speculatu in musculos exiliunt? Excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Adhibetur a quibusdam mensis, in Hispania inprimis, Hollandia, et Brabantia, saporeque leporinam referre dicitur. Pestiferum halitum emittere, et tabem adferre Bruierinus haud sine causa prodidit. Cerebrum insaniam inducit, cuius aliquod exemplum in Uratislaviensi puella, in Weinrichio, ni fallor, liber nunc ad manum non est, invevenies. Habet et *in medicina* locum. Pulvis *capitis* in olla cremati, et in oculos insufflati caliginem abstergit, si Portae credendum. *Carnem*, corpori infixa tela extrahere, Galenus prodidit, haemorrhoidum quoque et dorsi doloribus medetur. *Iecur* ustum et tritum, calculosos summopere iuvat. *Fel* foetum mortuum extrahit. *Pinguedo*, podagrae illinitur. *Urina* destillata ad surditatem valet. *Feces alvi* cum resina et rosaceo permixtum et suppositum, muliebre profluvium supprimit. Evonymus prodit, quosdam anserem pinguem, medicamentis et carnibus felium minutatim concisis farcire cum sale, et lento igne in veru assare, destillanteque liquore arthriticos feliciter inungere. *Adeps* in ferro a rubigine praeservando aliis non cedit. Quantum ad *differentias*, Cati alii sunt *domestici*, alii *silvestres*, alii *exotici*. Ex *domesticis* Hispanici rapaciores sunt, agiliores, et mollissima cute teguntur. *Exoticorum* praecipuae sunt *Syriaci*, qui varii, ore torvi, pectore torosi, pedibus amplis, pauco cibo contenti. *Silvestres* domesticis sunt maiores, densiore et longiore pilo, colore fusco, cauda crassiore. Vescuntur aviculis, et aliis

Plin. H N. l. 10. c. 71.

Usus.

Bruier. de re cibaria l. 13. c. 36.

Porta Phytogn. l. 5. c. 26.

Galenus de simpl. l. 11.

Differentiae.

animalibus. Suffitu rutae ab arboribus depelluntur. De illis, qui in Malabar ita *Scaliger*: In Malabar provincia feles agrestes supra arbores versantur, quarum celeritate nihil unquam memorabilius proditum est. Saltu valere potius. Peculiaris vero volatus. Idque, quod mirum magis est, sine alis. Membranam ab anterioribus ad posteriores usque productam tendi. Quam, dum quiescunt, ad alvum contrahunt. Ubi volare instituunt, pedum crurumque agitatione protenta collectaque membrana, dum sistinent, tum feruntur. Est et in India genus quoddam, pilis vestitum nigris et promiscue candentibus. Rostrum ei est longum, auriculae parvae, crura brevia, cauda fasciis nigris candidisque intercisa. Pulvis febrientibus conferre dicitur. Huc pertinent et monstrosi, quorum unus, pedes habet horendos, alter sex. Feli simile est animal in regione Singui, pilo cervino, pedibus multifidis, dentibus in utraque mandibula binis, duorum digitorum magnitudinis. Vesicam habet carneam, prope umbilicum, sanguine plenam, quae moschum redolet. Iconem adposuimus cuiusdam animalis feli similis, quod caput in suprema parte valde acutum habet. Appellamus felem ὀξυκέφαλον. Observationes Anatomicae, quas apud M. Aurelium Severinum invenimus, quasque superius promisimus, aliae felem sectum, ut ipse ait, aliae musculum concernunt. In fele secto hae sunt insigniores. *Lienis* oblongi veluti remi nostratis pars, quae ad aquas spectat. *Cervix* vesicae fellis veluti varicosa non semel vel bis, ad fundum eius rectae descendunt venae extrinsecus procurrentes. Bini nervi a lateribus *asperae arteriae*, utrinque unus, descendunt ad orificium ventriculi superius, qui interim ad dicta latera asperae arteriae et ad pulmones mittunt ramusculos. Nectuntur dicti nervi communi nervulo oblique descendenti, a sinistro inferuntur in ventriculum pluribus fibris. Ubi primum finditur aspera arteria, adpa-

Scalig. Exerc. 217. l. 9.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 30.

M. Paulus Venetus l. 1. c. 62.

M. Aurel. Severin. in Zootomia Democrit. p. 309.

adparent nonnullae *glandulae* maiores, et parvae albae, rubrae, cineritiae, mistae. In *aspera arteria* semicirculi, ut in homine divisi, sed parte posteriore duplici tunica comprehensi: Altera quidem externa est carnosa, altera vero interna et nervosa, quae interna, nascitur ab extremis circulorum marginibus. In *corde* auriculae differentium colorum, dextra quidem albo et atro distincta magis, quam sinistra, praeterea dextra crassior et rotundior, sinistra tenuior et oblongior, caninae similis. Ambae intus cavae et filamentosae veluti sinus cordis. In sinu dextro plexus reticularis magis, quam in cane conspicuus et prolixus, sed contra in hoc non valvulae, sicut in cane. *Arteria magna* fere in medio cordis, magis tamen ad sinistram declinat. Interna tunica *ventriculi* satis rugosa, rugis secundum ventriculi ductum procedentibus, et in rotundum replicatis, veluti in ventre bovis. Tunicae ventriculi tenacissimae, adhaerentes ab orificio superiori ventriculi, tunica interna rugis transversis distincta. Color *hepatis* veluti caniculae piscis. In osse *auris* cochlea, labyrinthi, fenestella, annulus, musculus rotundus, tria ossicula, sed stapes non perforata, ut Casserius describit. In *cerebro* sinus tres, sed duo circulares cum plexu choroide. In *oculo* uvea parte anteriore non cohaerens corneae, hinc dilatatio huic generi maiori minor. Ea parte est uvea colore pallidi folii. Opticus fere ad medium, quamvis declinet ad inferiora, membrana externa crassa oculum aliqua parte velans, ut in gallinaceo genere. At in *Fele masculo*, hae observationes occurrere. Extra abdomen, inferne supra pubis os, prodeunt per duo foramina, *vasa spermatica* ad testiculos descendentia, qui testiculi per mediam membranam cuti alligantur a lateribus penis, qui *penis* medio digito longus, inferne fulcitur musculo oblongo desinente ad medium penis vel amplius, fulcitur etiam musculo oblongo descendente ad medium spatium musculi sphincteris, cuius officium est, anum claudere. Linea alba lata digiti tertia parte per rectum abdominis descendens, subiacet musculis peritonaei, membrana in hoc animali tenuissima: *Peritonaeum* sub ensiforme satis pingue. *Omentum* praepingue alligatum fibrae uni dextrae hepatis, et spleni et ventriculo, et intestino duodeno, ad figuram marsupii, seu sacculi cuiusdam constitutum. Alligata *vesica* peritonaeo superne, ad fundum vero alligata intestino inferne recto. *Testiculi* quatuor tunicis sunt recti, prima, quae dicitur scrotum, id est, bursa externa testiculorum, secunda dicitur dartos, etiam externa: Tertia dicitur erythroides, id est, rubra, quae propinquior est praedictis, quarta vero est immediata. Descendunt ad testiculos *vasa praeparantia semen*, et sunt venae et arteriae. Venae quidem, quae descendunt a vena cava, et arteriae, quae descendunt ab arteria magna, et ista vasa, postquam attingerint proxime testiculos, constituunt corpus quoddam, quod dicitur epididymis, corpus, sive substantia sub testiculis posita. Vidimus *vasa iaculatoria* sive deferentia dicta propterea, quod deferant semen in testibus praeparatum ad glandulas parastatas, quae deferentia primo oriuntur ab infima parte per medium testiculorum et vasibus praeparantibus annexa usque ad medium ipsorum recurvantur ac reflectuntur, donec pervenerint ad parastatas; vidimus et *ureteres* descendentes a parte sima seu concava renum ad collum vesicae, et praecipue ubi desinit ipsum collum. Vidimus et *venas emulgentes* ad renum tendentes partem gibbam, ambas nascentes e trunco cavae, sed altior sinistra, quam dextra altitudine medii grani hordei, et eadem sinistra longior fere duplo est, quam dextra. *Intestinum rectum* colligatum caudae principio per medium ligamentum. Habet intestinum rectum, venas et glandulas quasdam miliares asperas, quae in cane nobis alias sunt observatae. Vidimus *mensenterium* et venas meseraicas etiam *pancreas*,

creas, id eſt, corpus glanduloſum. Vidimus et *inteſtinum caecum* latitudine pollicis longum. Praeter inteſtinum rectum et caecum, totum, quod reliquum eſt inteſtini, uniforme eſt, ſed tortuoſum, adeo, ut ſi violentius extendas, ſere diſrumpatur. *Renes* perampli, magnitudine nucis maioris, intra quos paucae cavitates ſunt et ſinus, non ut in cane, in quibus percolatur urina. Vidimus et *venam portam* facientem duo ramos, unum quidem meſentericum, id eſt, ad meſenterium propagatum, quique deſcendit usque ad extremum inteſtini recti. Alterum vero ſplenicum, id eſt, tranſmiſſum ad ſplenem per totam eius internam partem, recta via diſtributum per multos ramos hinc inde. A dicto ramo ſplenico derivatur alter coeliacus ſic dictus, quia ventriculum circumplectitur, hic ducit humorem melancholicum ad ventriculum, ut poſſit adpetere. Vidimus *venam aſcendentem* perforare diapbragma et cor petere, in cuius partem dextram ſe inſerit. Vidimus et *venam ſine pari* ramificatam ac propagatam, a dicta vena cava iuxta cor reflexam et deſcendentem, per ſpinam a parte dextra, quae ramos mittit, coſtis dextris et ſiniſtras, ad ipſas nutriendas. *Hepar* ſex fibris diſtinctum. Medio duarum a parte dextra egreditur foras *fel*, ita, ut fundus inter duas, ad modum prominentis oculi appareat. Dicta *veſicula fellis* habet duos ramos, alterum, qui derivatur ab hepate in duodenum inteſtinum ad expellendas feces, alterum, qui recurrit ad veſicam, ut ibi contineatur. In *inteſtino duodeno* digitis quatuor infra poros cholidochos, inventus lumbricus quidam parvulus magnitudine ureterum. A lateribus venae cavae aſcendentis, deſcendit *nervus* quidam ad circulum carnoſum diaphragmatis, alter vero a ſiniſtra deſcendit fultus membranis aſperae arteriaae, deportantes ſenſum diaphragmati. Vidimus *nervos recurſivos*, qui a ſexta nervorum coniugatione propagati ad caput aſperae arteriae inſeruntur, alter quidem a ſiniſtra revolutus ſurſum circa arteriam magnam, et alter circa arteriae ramos, qui tendunt ad iugulum, cor cum duplici auricula, dextra et ſiniſtra, dextra maior et ſubnigra eſt, ſiniſtra vero concolor cordi. Habet *cor* ventriculum dextrum, in quo generatur ſpiritus vitalis, ſiniſtrum, ad quem ducitur ſanguis venalis: Habet et quatuor *vaſa magna*, primum eſt *vena cava* aſcendens, quae inſeritur in auriculam dextram, *arteria magna*, quae inſeritur in auriculam ſiniſtram. Tertium *vena arterialis*, vena quidem dicta, quoniam continet ſanguinem, arterialis veto denominata, quoniam conſtat dulplici tunica, quam habet veluti arteria. Inſeritur baec in pulmonem, ut illum nutriat, quartum eſt *arteria venalis*, quae inſeritur ad ſiniſtrum ventriculum cordis, cuius officium eſt, ſanguinem in dicto ventriculo praeparatum ducere ſurſum ad cerebrum, ad generationem ſpiritus animalis. In ventriculo dextro ſunt *valvae* quaedam ſive ſepta, quae impediunt exitum ſanguinis, ſic etiam ſunt in ſiniſtro. Habet *pulmo* pinnas ſex. Viſi ſunt muſculi interni circum *laryngem*, id eſt circa caput aſperae arteriae, quibus inflammatis fit vera angina. Adparuerunt in radice penis *glandulae proſtatae*, quibus inflammatis fit gonorrhoea Syphiliaea, quae ſunt paullo maiores: Eſt *penis glans*, id eſt, caput, velut lingua ipſius felis. Obſervavimus meatum, qui ducit ad veſicam. Felis *cranium* lineis quibusdam rubris diſtinctum venarum ſimilibus. *Auricula* interior cumprimis exſculpta: Hoc enim organo non vulgariter opus erat eidem ad noctu praedandum, ſicut et viſu. In boc obſervata communio arteriae magnae et venae magnae, ubi ſcilicet primum usque ſcinditur in iliacos. Credo commune animantibns omnibus, quod obſervavi in medulla ſpinae felis domeſtici. Membranis enim propriis cum integatur ſecundum extrema, quae reſpondet durae menyngi, interior,

rior, quae tenui vestiunt, et haec prodeuntes nascentesque ex se ipsis nervos: Verum cum in plures veluti funiculos prodeant singulae harum coniugationes, licet adnotare, dictos funiculos, postquam aliquantisper processerint, mox in unum quasi nodum coire, non dissimilem a geniculis culmorum in plantis frumentaceis et id genus. Porro cum singuli funiculi iisdem membranis tegantur, si retrahas ad te harum substantiam, spoliantur funiculi, quoad nodum illum pertingant. Observatus in *costa* una legitima felis domestici, nodus quidam teres similis tuberibus, qui innascuntur arboribus, cuius dirupti meditullium porosum crebrisque fossulis pertusum cum guttulis sanguinis. Dubitatum inter sodales sectionis, num fractura ossis ferruminata, num error in formatione, luxuriante materia. Homini in sima parte ossis frontis, quae interiacet, aeque duo supercilia incubant rectae nasi radici: In hac si effoderis vel terebra os pertuderis, invenies fossulas duas oblongas, oblique incedentes sub cranio parte superiori, caecas inferne cancellis donatas. Nullus dubitari posse videtur, esse has cameras olfactus, ubi concluditur implantatus spiritus, ut et in aure. Nescio siquidem, quid de eo senserint Anatomici, credo incompertas huc usque. Porro confirmat sententiam nostram, quod in cane sensu hoc eximie pollente sunt hae cryptae, et latiores et magis conspicuae, quam in homine, in simia autem caudata non licuit invenire, fortasse, quod eo sensorio praestare minus debuisset.

HISTO-

Laub frosch.

Laub frosch.

Laub frosch.

Rana. Frosch.

Rana.

Frosch.

Frosch.

Rana.

Krötte.

Bufo. Krötte.

Bufo.

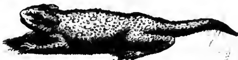

Bufo Caudatus

à Circulatoribus fictus

HISTORIAE NATVRALIS DE QUADRUPEDIBUS

LIBER IV.

De Quadrupedibus Digitatis Oviparis.

TITULUS PRIMUS

De Digitatis oviparis cute tectis.

CAPUT I.

De Rana.

ARTICULUS I.

De Ranis aquaticis.

Ambrosin. De Digit. Ovip. L.1. c. 1.

Hactenus de Quadrupedibus viviparis egimus, sequuntur Ovipara, quae vel *cute* teguntur, vel *crusta*. Cute autem teguntur, *Ranae, Lacerta, Salamandra, Stellio, Scincus, Cordylus, Chamoeleon, et Crocodilus.* Rana alia est *Aquatica*, alia *Terrestris*.

Nomen.

Illa a sua garrulitate Isidoro dicitur, quod aestivis diebus suum ra ra perstrepat, aliis a רך Ebraeo, quod est vehementer exclamare. Graecis dicitur βάτραχος, παρὰ τὸ βοὴν τραχεῖαν ἔχειν, quod asperam vocem edat. Vocatur Varino et βὰξ, βόρταχος, βρόταχος, βύρταχος, βρόταρχος, καμψίας, κόαξ, βλίκαρος, Cypriis βρύχετος, Ionibus βάθρακος, Phocensibus βριαγχόνη, Ponticis βάβακος, modernis Graecis βόρδακος sed et γυρῖνες, pro eadem simpliciter apud Ethymologum sumitur.

Descriptio.

Varino etiam βρύοι et παρφυσίδες, ranae sunt, quod buccas inter clamandum inflare soleant. Animal est amphibium, cuius pars prior carnosa latitudine caret, natura, portionem carnosam posteriori parti, in qua *crura* posteriora crassa et longa, anteriora brevia sunt, addente. *Digitos* habet quinos, longos, membrana intertextos, ut commodius natare possit. Foemina mare maior.

Arist. Hist. A. l. 4. c. ult.

> Terga caput tangunt, colla intercepta videntur,
> Spina viret, venter pars maxima corporis albet.

Ovid. Metam. lib. 6

Internas partes si attendas, *linguam* illis instar linguae infantium primam adhaerere, intimam vero a gutture absolutam Plinius scribit. *Lienem* esse parvum. *Hepar* secundum Bellonium in tres dividitur lobos, sub quo una utrinque pulmonis pars conspicitur, spumosa et minime sanguinea. *Intestina* nodulis intercepta sunt. *Testes* et reliqua membra animalium terrestrium membris similia.

Plin. H. N. L. 11. c. 37.

Locus.

In Anglia virides non conspiciuntur. In Germania, Italia, Bononiensi inprimis territorio plurimae sunt. In irriguis Aegypti locis tam frequentes, ut nisi a ciconiis vorarentur, omnia foedarent. In Cyrenaica et Seripho insula mutas esse dicunt, forte propter aquarum frigiditatem. Etsi vero et in fluentis adpareant, libentius tamen in illis aquis versantur, in quibus iunci et arundines virescunt, et ulva crescit. In illis, qua nunquam gelu concrescunt, omni tempore reperiuntur, ne dicam de bituminosis, in quibus eas viscositate sua naphata obruit.

Victus.

Deglutiunt innatantia animalcula, vorant et apes talpasque mortuos. Herbis quoque

Arist. H. A. l. 9. c. 40.

Generatio.

vesci

vesci verisimile. Permasfcentur mare superveniente, quod apud (Aristot. H. A. l. 5. c. 3.) Aristotelem legimus, prioribus pedibus alas foeminae adprehendit, posterioribus clunes, deine ova pariunt. (Plin. H. N. l. 9. c. 51.) Plinius carnes nigras partu edi scripsit, quas oculis et cauda insignes gyrinos vocavit, formam raninam adipisci, dum cauda in duos posteriores pedes finditur. *Mirumque* addit, *semestri vita resolvuntur in limum nullo cernente, et rursus vernis aquis renascuntur, quae fuere natae, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eveniat.* Sed id de temporariis potius sumendum est. Nam de quibus agimus, etiam hieme in aquis calidioribus durant, et vere veteres natantes conspiciuntur. *Ova* circa ripas stagnorum et paludum effunduntur, (Arist. H. A. l. 7. c. 14.) continuo veluti filo sibi cohaerentia, quae nigrarum et concisarum carnium speciem referunt. Chymici sperma ranarum adpellant. (*Antipathia.*) *Odio* prosequuntur ciconias, cygnos, buteonem, salamandram, putorium, lucium piscem, anguillam et ignem. A *ciconiis* devorantur. *Cygnus*, Michaele Glyca auctore, ab affectione quadam esu earum sibi medetur. Cum *salamandris* saepissime praeliantur. De *lucio* et *anguilla* res notissima est. (Mizald. Cent. 9. Memorab.) Noctu accensis circa littora luminibus non coaxant, immo loco non moventur, et facile manibus capi possunt. (*Vox.*) *Vox* ipsarum est βρεκεκὲξ, κοὰξ κοάξ: Aristoteli autem ὀλολυγὼν vox dicitur, quam ranae mares effundunt, dum foeminas ad congressum vocant. (Plin. H. N. l. 11. c. 51.) Quando laeduntur, Alberto prodente, vocem instar formidantis muris exilem reddunt. (Aristot. H. A. l. 8. c. 28) In Cyrenaico agro non erant olim vocales. Illatis e continente vocalibus durat earum genus. (Plin. H. N. l. 8. c. 58.) In Seripho quoque, et quodam Thessaliae lacu mutas, apud (Aelian. H. A. l. 3. c. 37.) Aelianum legimus. (*Natura.*) Caro ipsis natura laxa, albida, humida, et putredini obnoxia. Ideo quibus frequenter in usu, colorem amittunt, et in febres incidunt. Mense Augusto, ita compressa habent labia, ut difficulter aperiantur, si Alberto credimus. Ubi diutius pectori incumbunt, latere subtus aquam, Mizaldus colligit. (Mizald. cent. 8.) Nisi aliquamdiu respirent, suffocantur. (Arist. H. A. l. 8. c. 2.) Quia aquas tepidiores amant, ideo aestivis duntaxat mensibus coaxare solent, et adventante hieme occultantur. Busbequius dum Strigonium properaret, mense decembri coaxantes audivit, quod aqua in quibus degebant, minerae sulphureae vicinia incalescerent. Cum pluvia imminet, (Aelian. H. A. l. 9. c. 13) clamosiores fiunt, seu quod frigidiorem sentiant, (Plin. H. N. l. 18. c. 35.) seu quod dulcioribus impense delectentur. Diu sub aqua urinantur, quod exiguum (Plin. H. N. l. 11. c. 37.) pulmonem habeant. Brumali tempore interire, et vere iterum renasci a quibusdam creditum, latere, et terra condi vel inde certissimum, quod verno tempore non solum ranarum foetus, sed et ranae compareant. Noctu (Aelian. H. A. l. 9. c. 13) et quidem in sicco congrediuntur, non tam ob verecundiam, quam timorem. In Aegypto, dum natricem sibi occurrere vident, frustrum arundinis obliquum adprehendunt, ne deglutiantur. Ab iis civitatem in Gallia (Plin. H. N. l. 8. c. 29.) pulsam, Plinius prodidit. Marem a foemina si discernere volueris, dorsum acu tange. Ex mare rubeus sanguis ex foemina, flava aqua effluet.

Quo in *cibis* habendae essent loco, (*Usus in Cibis.*) Galenus non indicavit. Facile digeri, et bonum praebere succum, frigidum tamen et humidum, vulgata est sententia. Nullo olim apud Romanos in usu. Hodie totum corpus, capite abiecto, assum vel elixum adponitur, a mense inprimis Maio ad Octobrem. Coxae inprimis laudantur. Mundella in frigidis innocentiores putat, et cum a Venere abstinent. Amatus Lusitanus omnes, quia venenatae, a mensis arcet. Praeparationem vide apud Ambrosinum.

Et tota et partes variis affectibus (*Usus in Medicina.*) pellendis inserviunt. Sugillationibus impositae livorem auferunt. (Galen. l. 9. de compos. medic. secund. loca.) Maxillis adligatae dolorem dentium, in aceto decoctae mobilitatem. Succus cum eodem anginam tollit, et tonsillis prodest. Eodem remedio certo strumae delentur, si Porta non fabulatur. Pulpa earum phtisicis, cum carne caponis, pineis, et saccaro exhibetur. In oleo elixa nervorum dolores emollit.

In

In omni virulento animalis morsu vehementer a Dioscoride, Aetio et aliis commendatur. *Cinis* combustae adeo sanguinem sistere Galeatius de S. Sophia prodidit, ut cum quidam eum collo gallinae alligasset, amputato post eiusdem capite, nihil ex vulnere sanguinis profluxerit. Habdarrhamanus Asiutensis in nares insufflari in haemorrhagia iubet. Idem in plumbeo vasculo cum oleo lilior interemtam, cum unguento rosaceo contorsionem vultus sanare scribit. Oleum qnomodo paretur, vide apud Ambrosinum. In doloribus articulorum a materia calida vehementer laudatur. *Partes* si attendas, *oculi* in sindone contra lippitudines in collo suspenduntur. *Cor* febrium algores minuit. Alii in febribus ardentibus ad cor adligant. Contra fistulas cuidam profuisse, apud Villanovanum habemus. *Pulmo* per tergus extractus, folio brassicae involutus, et in olla concrematus, epileptico exhibitus opitulatur. Alii id de iecore sumunt. Hoc certe remedio Elector Palatinus restitutus dicitur. Pulvis *iecoris* in accessione quartanarum utiliter sumitur. Plinius, obiici formicis oportere scribit eam partem, quam adpetant, contra omnia venena esse pro antidoto. *Fel* dysentericis remedio est, et vermes in ulceribus nascentes interimit. *Adeps* auribus instillatus, dolores tollit. *Sperma ranarum* in erysipelate, et aliis inflammationibus vehementer est utile, haemorrhagiam conprimit, scabiem et impetiginem pellit. Quercetanus aquam in rubore faciei commendat. Modum eius parandi vide ibidem. Baculus quo rana a serpente excussa fuerit, parturientes adiuvare dicitur. De *lingua* fabulosa *Plinius*. Democritus, *inquit*, tradit, si quis extrahat ranae viventi linguam, nulla alia corporis parte adhaerente, ipsaque dimissa in aquam, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quaecunque interrogaverit, vera responsuram.

Aetius l. 11 c. 51. — Habdarrham. de propriet. Animal. c. 41. — Plin. H.N. l. 32. c. 10. — Harm. in PraxiChymiatr. — Plin. H.N. l. 32. c. 5. — Plin. l. c.

Differentiae. Quantum ad differentias, variae illae sunt. Excluduntur quaedam ex ovis, quaedam ex limo, quod in Aegypto accidere Diodorus Siculus prodidit. Sunt virides, sublividae, cinereae. In Stochornii Bernensium montis duo sunt lacus, in quibus ranae magno capite et cauda longa conspiciuntur. Praecipuam differentiam in initio articuli dedimus.

ARTICULUS II.
De Ranis Terrestribus.

PUNCTUM PRIMUM.
De Bufone.

Ambrosin. l. 1. c. 2. Nomen. Ranae Terrestres sunt *Bufo*, *Ranunculus viridis*, et *Rana temporaria*. Quem nos hic Bufonem, forte quod in adpropinquantes maximo impetu spiritum efflat, vocamus, is etiam *Rubeta*, quod inter rubos frequenter versetur, dicitur. Graeci φρύνον vocant, Aristoteles φρύνην, Ethymologus φρύνον, forte a φρὴν mens, quod venenum caput petat, et vertiginem inducat. Nisi ἀπὸ τοῦ φρυγάνου, seu frutice derivare volueris. Chrysippus quidem apud Plinium Phryganion febribus quartanis adligatum remedio esse autumat, sed animal non describit. Luciano est φύσαλος quod leviter contactus mirum in modum turgescat. Qui μυξῶν, adpellant, falluntur.

Plin. H.N. l. 30. c. 11.

Descriptio. In eius descriptione, non est, quod multum immoremur, quia vulgare est animal. *Cutim* habet densissimam, et adeo crassam, ut saepe nec acutissimo quidem palo perforari possit, lurido colore perfusam, maculis veluti quibusdam pustulis asperam, *ventre* turgido et inflato,

inflato, unde *ventrosus* vocatur. *Capite* crasso, *dorso* lato. *Pilis* caret. *Amphibium* esse animal scripsit Plinius, sed forte de palustri accepit. Opacis nemorosis cavisque, ac putridis locis gaudere tam certum, ac incertum, in Hyberniam illatum, sola pulveris aspersione interire. Non haberi ibidem, a quibusdam proditum.

Locus.

Cibus.

Terreo humore, herbis, lumbricis et apibus vesci notum. Tantum vero singulis diebus terrae absumere, quantum anteriore pede comprehendere possit, a vulgo quidem creditur, sed nullo experimento fultum. Ob victum *γηόφαγος* a Graecis dicitur. Sub salvia saepe stabulari, una et altera historia comprobavit. Periere subito, qui degustaverant, ut a Mizaldo et Pareo proditur. An vero ea vescatur, ignotum.

Mizald. Cent. 1. memorab. Pareus l. 20. c. 24.

Generatio.

Nascitur ex ovis et materia putrida. Ex cremati pulvere sepulto emergere, proditum. In Dariene, si Petro Martyri credimus, ex guttis dextra mancipiorum manu cadentibus, dum pavimenta irrigantur, gignuntur. Ex anate sepulta idem fieri, Reusnerus canit, ex menstruo sanguine Porta, cum mulieres aliquando rubetas enixas fuisse, legamus.

Porta Magiae Natural. l. 2.

Sympathia et Antipathia.

Inimicitia ipsis intercedit, cum *sale*, *gravi odore*, *et odore florentis vineae* ex inanimatis, cum *fele*, *talpa*, *araneo* ex animalibus. *Sale* conspersus, ad ossa usque consumitur, si Alberto credimus. Rutae, nasturtii, et hisce similium si urantur odore pelluntur. De florentis vineae odore idem affirmatur. Cum *fele* dimicat et interimitur. A *talpa* devoratur, ut et haec ab illo. *Aranei* ictu interit. Affixerat se cuiusdam supine dormientis ori arcte, oppressissetque hominem, nisi tertio aranei ictu interrire coactus fuisset. De *Sympathia* nihil singulare occurrit, praeter id, quod de salvia diximus. Mustelam in os rubetae illabi, a viris fide dignis Porta se accepisse scribit. Plantagine contra morsus araneorum sibi mederi, apud Plinium alicubi extat.

Natura.

Aelian. H. A. l. 8. c. 34

De *Natura* et *moribus* habe, hieme et interdiu latitare, noctu vero per loca ab hominibus trita vagari, noctu potius, quam de die vivere, immo a solari splendore abhorrere, tardo gradu incedere, aliquando salire, saepius verberatum, inflato corpore, virus primo ex clunibus emittere, mox guttas quasdam male olentes effundere. Solet herbas saliva inficere, quae non minus est lethalis, quam napellus. Solent sonum gru gru gru edere. Pluviam, dum vesperi e cavernis egrediuntur, praesagiunt.

Agricola de animal. sub terra latentibus.

Venenum.

Paucum venenum et mite habere, scripsit Albertus, quod forte de iis, qui in frigidioribus regionibus degunt, sumendum est. Illorum, qui in calidioribus, primi generis est. Sal ipse, quo buso extinctus est, si in aqua dissolvatur, ita eam inficit, ut linteum vel indusium ea madefactum, incurabili scabie hominem inficiat. Si detrahere volueris, vel pellem punge, vel virga exagita, vel superficie punctam in aquam coniice. Virus infecta evadit. Infectus, tumore, pallore, singultu, spirandi difficultate et gonorrhoea afficitur. Aliquando dysenteria, gutturis inflammatio, et vertigines accedunt. Fuit, qui canna, qua buso infixus fuit, ita proprias manus infecit, ut tractatum iis cibum subinde evomeret, nec citius vomitus cessarunt, quam ex aliorum manibus sumsisset. Qui evadunt, edentuli plerumque fiunt. *Medelam* multa suppeditant, inter haec praecipue. Cancri fluviatiles triti et poti, cinis rubetae, cornu cervi dextrum, lac muliebre, saliva hominis ieiuni, radices arundinis, poterion herba, quae et phrynion in vino exhibita, terra Melitensis Smaragdus, Theriaca et extra, oleum de scorpionibus. Sunt, qui ipsius busonis lapidem extollunt. Mithridatium, et quintam essentiam theriacalem his adde.

Mizald. Memor. Cent 3.

Usus in Medicina.

Noxia etsi bestia buso, et venenata, multum tamen contra venena,

na et alia prodest. Marcellus eum cum adipe ursino in olla rudi pro arthriticis coquit. Oleo, in quo decoctus est, strumis felicissime inungitur. Dissectus, et renum regioni adplicitus, lotium provocat. Servatos hoc remedio quosdam hydropicos ferunt. Coctus et emplastri instar cynanchicis impositus, certo liberare dicitur. Idem filum, quo suspensus erat facere apud Mizaldum legimus. Pinguedo exenterati, et radice laureolae, stercore gallinae, sale, et unguento dialtheae infarcti, inter assandum cadens fistulae bene inunguntur, pulvere vero ita ad combustionem assari, asperso, optime curantur, si Arnoldo fides est. Exsiccatur in umbra et in manu linteolo involutus detentus, haemorrhagiam sistit. Cinere nimius haemorrhoidum fluxus certissime curatur, Nicolaus emplastrum ex eo format. Alii arefactum, tanquam amuletum, contra pestem collo appendunt. Crollius pulverem contra quoscunque venenatos morsus aspergit. Quidam in ulcere cancroso bufonem crassum sumit, in bilance ponderat additque eiusdem ponderis cancros vivos, deinde in olla rudi, diligenter luto munita, relicto tamen exiguo foramine, lento igne urit, et pulvere feliciissime utitur. Helmondus a Butlero Hiberno edoctus, ex bufonis cadavere, et terra ac animalculis, quae ad focum suspensus intra triduum in patinam ceream evomere solet, trochiscos cum tragacantho, et cerea illa patina format, qui ad mammam sinistram gestati contagium arcent, et loco alligati virus extrahunt. Recentes sunt minus validi, validiores, qui ante in usu fuere. Buso, mense Iunio post meridiem capiebatur. Idem Iulio mense, decrescente luna bufones coepit, quorum oculi, *verba eius sunt*, scatebant albis vermibus, nigrisque capitibus prominentes, adeo, ut uterque oculus totus in vermes transformatus esset, fortassis L. numero, in singulo oculorum foramine erant dense compacti, quorum capita foris eminebant, et quoties aliquis egredi vel prominere conaretur, statim buso, apposita manu, egressum vetabat. Animalcula, quae evomuit erant muscae nitentibus alis, subviridi colore quasi decoratis. Mox a vomitu obiit. *Pedes* viventis, Luna vacua et ad synodum properante abscissi, strumas curant, si eis collum circumdetur. De busonis lapide agemus alibi.

Mizald. Cent. 2. Memor.

Arnold. l. 3. Brev.

Helmond. in Tumulo pestis pag. 76.

In insula novi orbis Peragua, Hispanus coctos busones, fame premente edisse, Petrus Martyr auctor est. Lerius, Brasilianos minime exenteratis, et tostis vesci prodidit. Ustus falconi in cibo datur, ne pennae a tineis exedantur, prohibet. Sunt, qui novo fictili inclusum in medio segetum obruunt, et sic noxias tempestates arcent. *Ossiculum* dextri lateris ad venerem concitandam alligabatur.

Usus in cibis, et aliis.

Martyr. Decad. 3. l. 10.

Differentiae a loco, figura, et mole corporis sumuntur. *Locum* si attendas, reperiuntur quidam in sacrorum commissuris. Snebergae et Mansfeldii eductus primo turget, mox perit. Tholosae in saxo arenario rubro albis maculis distincto reperitur. Latomus quidam Antverpianus, in marmore invenit. Agricola in illis, ex quibus lapides molares fiunt reperiri scribit, et antequam formentur bene considerari an lateant, debere. Idem eundem πυρίφρυνον vocat. De *figura* et *mole corporis* ita Ambrosinus scribit. Oviedus in summario Indiae etc. p. 608. *usque*, quia non clamet, nisi laedatur. Gesnerus gibbosi busonis meminit, cuius iconem damus.

Differentiae.

CA-

PUNCTUM II.

De Ranunculo viridi, et Rana temporaria.

Ambrofin. l. 1. de ovipar. c. 3. Ranunculus viridis, vocatur Plinio *rana minima et viridiffima*, aliis *calamites*, quod inter arundines et calamos verfetur, Ifidoro *Agredula*, quibusdam *Rana filveftris*, quod filvis delectetur, vel ad differentiam ranae viridis, quae editur. Graecis eft μάντις, quia fua voce imbres praefagit. Aliis δρυοπετὴς, δρυοβάτης, quod per arbores incedat. Quibusdam διοπετὴς, quod quafi de coelo delabi videatur. Hermolaus δρυοφύτην vocat, δρυόφυτον forte dicere voluit, id eft, quafi in arbore natam. Vocantur et βρίξαντις, ob vocem, quam edunt.

Defcriptio. Ita eam Ambrofinus defcribit. Rana haec ubique viridi colore perfufa eft, praeter pedes etc. vide Ambrofin. p. 622. *ufque* caeteras fugat.

Ufus. Conducit ad multos affectus. A tuffi liberari, qui in eius os exfpuerit Plinius auctor eft. Extinguit febrile incendium, fi manu detineatur, Sylvius. Guainerius pro hecticis gallinas pulte ex farina hordei et carne eius elixa nutrit, gallinas aegro praebet. Timotheus per medium diffectus renibus hydropicorum adplicat, et aquas educit. *Iecur* in pellicula gruis ligatum, venerem concitat, fi Plinio credimus. Adeps, fi denti dolenti illinatur, frangit eum. *Cruor* veftigiis pilorum a genis evulforum inftillatus, renafci eos prohibet. Marcellus acu cuprea ranunculum pungit, et fanguine inde manante loca, pilis revulfis inungit.

De *Rana temporaria* Ambrofini verbis agemus. Ita vero ille de ea. Ex differentia huic ranae addita, unufquisque conicere poteft, hoc animal etc. p. 623. *ufque* ducentes diu vivere nequeunt. Ambrofin. de Digit. Ovip. l. t. c. 4.

CAPUT II.

De Lacertis.

ARTICULUS I.

De Lacerto vulgari.

Ambrofin. de Digit. Ovipar. l. 3. c. 5. *Nomen.* Lacertus feu Lacerta, nomen a lacertorum humanorum fimilitudine, et quod pedes veluti homo quadrupes incedens, manus flectat, fortitus eft. Graecis veteribus σαῦρος, σαῦρα, Hefychio et Varino σμύλλα, modernis κολισαῦρα, aliis σαῦρα ἡλιακὴ, vulgaris inprimis dicitur. Plures quidem eorum funt differentiae, nam Plinius lacertorum, quorum color ad ferrugineum accedit, meminit, Scaliger in minufculos et maiores diftinguit, nos tamen in *vulgares*, *virides*, *Chalcidicos*, et *Brafilienfes* feu *Indicos* difpefcemus. *Differentiae.* Scalig. in Hiftor. Animal. Arift. pag. 204.

Vulgaris. *Vulgaris* digitos habet quinos valde exiles, cum unguiculis, tam in prioribus, quam in pofterioribus pedibus. In his, qui indicis locum obtinet, longiffimus eft, pollici inferior locus datur. Albertus ei pilofam *linguam* attribuit, ex Plinio Ariftotele bifidam, fecundum quem, ficcum *pulmonem*, *lienem* perexiguum, et rotundum, *teftes* fpondyliis adhaerentes, foeminae *vulvam*, ut in avibus, cuius cervix inferne fit magis carnofa, ova proxima fepto contineantur, habet. *Reperiuntur* in Italia copiofi, in infula Capraria magni, in India, prodente Linfchotano tam frequentes, ut in lecticas quandoque irrepant. Arabiae funt cubitales, in Indiae vero monte Nyfa XXIV. pedum, in lon- *Defcriptio.* Plin. H.N. l. 11. c. 37. Ariftot. de part. anim. l. 3. c. 17. *Locus.* Plin. H.N. l. 8. c. 9.

Ariſtot. H. A. l. 8. c. 4. longitudine, colore fulvi, aut punicei, aut caerulei. Incolunt plerumque ſepulcra, cavernas, ſpineta et rudera. Genuae, in arce Principis Doriae, plurimos conſpeximus apricantes. *Cibus.* Veſcuntur carnibus, *Generatio.* herbis, apibus, formicis. *Congrediuntur* circa finem Martii, et quandoque ita complicantur, ut duo capita et unum corpus repraeſentare videantur. Poſt, ova more ſerpentum pariunt, et teſte Ariſtotele Ariſtot. H. A. l. 5. c. 35. terrae committunt, ex quibus ſine incubatu ſtatutis temporibus catuli erumpunt. Ore parere, vel foetus, uno inerte excepto devorare, *Antipathia.* fabuloſum. *Abhorrent* a ciconia, quae lacertis pullos nutrit, bufonibus, ſcorpionibus, araneis, et ſerpentibus. Aranei parvos lacertos in foraminibus parietum aggreſſi, filamentis obducunt, et ictibus obruunt. Cum ſerpentibus praeliantur, ideo ophiomachorum accepere *Sympathia* nomen. *Delectantur* carnibus cochlearum, dictamno herba, ad quam a ſerpentibus vulnerati confugiunt, et homine, quem etiam a ſerpente defendunt. Ori admoti, pituitam humanam avidiſſime lingunt. Hiſtorias vide apud Scaligerum citato loco, et Eraſmum in tractatu de ſympathia et antipathia. *Natura et Mores.* Temporis tractu viſum amittere, eundemque iterum ſeu ſolis beneficio, in quo tamdiu donec convaleſcant, morari dicuntur, ſeu beneficio naturae recuperare, cuius apud Aelianum exemplum menſibus hibernis ſub terra condi, et ſic quaſi ſemeſtrem vitam Ariſtot. H. A. l. 5. c. 35. et l. 8. c. 17. agere, unde ἐξαμηνιῶσι dicuntur, hibernum et autumnale ſpolium deponere, foemineum ſexum maiorem eſſe, compares incedere, et Plin. H. N. l. 10. c. 64. Aelian. H. A. l. 9. c. 58. uno capto alterum in capientem efferari, ovorum, quae peperere obliviſci, ut apud Plinium habetur, per medium diviſos, propter glutinoſum humorem non perire, immo naturali quodam vinculo coaleſcere, quod ex cicatrice colligitur, ad *naturam* et *mores* pertinet. Dicuntur et caudae ſaepius amputatae renaſci. Theocriti interpres exſiccatum in viperam transmutari, falſo ſcripſit. Reperiuntur et monſtroſi *Monſtra.* viſus quidam, teſte Schenckio, in ceti magnitudinem Lutetiae excreſcenre. Dantur duabus et tribus caudis inſtructi, quod ab ovis dilecythis forte proficiſcitur ſed et ἀμφισφαλοι, ſeu bicipites. Amphisbaenae iconem, in qua unius cauda conſpicitur, hic quoque adiicimus. (Lacertae amphisbaenae, ibid.) Quantum ad *uſum in medicina*, *Uſus in Medicina.* divulſa lacerta ictibus ſcorpionum adplicatur, in cibis ad ſalamandrae virus a Plinio praebetur. Oleum ex iisdem in oleo ſuffocatis et percoctis, diſſolvendis ſtrumis, cum fimo pecudum inungitur, et ad delendas faciei lentigines commendatur. Crematarum cinis, cum melle Cretico ad oculorum caliginem adhibetur. Plin. H. N. l. 29. c. 6. lib. 30. c. 6. et 11. Efficacius eſt, ſi ex viridibus componatur. *Cerebrum* in ſuffuſionibus valet. *Caput* contuſum et adpoſitum, ſeu ſolum, ſeu Dioſcor. M. M. l. 2. c. 58. cum ariſtolochia longa, radice arundinis, et narciſſi bulbo, ſagittas et ſpinas tenaciter adhaerentes extrahit. *Cor* combuſtum et cum amurca mixtum, torporem membro inducit, ut Chirurgi ferrum non ſentiat. *Sanguis* varices ſuccreſcere prohibet, ſi puſionum crura eo diligenter illinantur, in herniis quoque infantum commendatur. *Stercus* medicamento contra equorum ſtranguriam miſcetur. In urina virili necata, eius, qui fecit, venerem cohibet.

ARTICULUS II.
De Lacerto Viridi et Chalcidico.

Ambroſin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 6. **L**acertus viridis, a colore ita dicitur, Graecis σαῦρα χλώρα et nuperis χλωροσαύρα. Alii *Maiorem* ob magnitudinem vocant. Sylvaticus *Ophiomachum*, a ſuperandis et impugnandis ſerpentibus. Amant iſti loca calida, ideo in Italia frequentes adparent, ubi nonnulli, verba ſunt Ambroſini, eos obſervant, multos ſimul obviam egredientes, quandoqui-

 dem

dem tum morbos praesagire affirmant. Aestivo tempore in arboribus morantur, et more ranunculorum viridium vociferantur. Sunt et bicaudati. De *descriptione* non adeo sumus solliciti. Icon namque subvenire poterit. *Usus est* in medicina singularis. In strumis a Plinio alligatur, et post dies triginta renovatur. Ramices infantium, morsu eiusdem dormientibus adplicati emendantur. Deinde animal arundine transfixum in fumo suspenditur. Vivum cum vino decoctum phthisicis ieiunis Marcellus exhibet. Oleo decocto faciei lentigines depelluntur, de quo vide Gesnerum. Eodem cum pice liquida, et adipe suillo veteri Hierocles ungula equorum inungit, ut firmior reddatur. Fumanellus in capillis denigrandis utitur. Pro iisdem regenerandis, composuit Veckerus aliud. Unguentum pro epilepticis apud Ambrosinum vide. Cinere strumae exulceratae curantur. *Oculus* vivo erutus, quartanariis alligatur, pelli caprinae involutus. *Sanguis* attritos hominum et iumentorum pedes sanat, et clavos eruit. *Ossa* epilepticis prosunt, post quam vivus sale optime in fictili asperius, eadem carne amissa deposuerit. *Lacertae Chalcidicae* nomen a Chalco seu aere, quod dorsum eius lineae aereae percurrant, datum est. Dicitur Hesychio ζιγλις, Bellonio *Samiamithon*, sed male, ut Salmasius docuit. Aliis *Seps*, a putredine, quod caro ad eius morsum contracto livore putrescat, quibusdam et *Tarantula*, sed perperam. Similis est parvis lacertis, et illius serpentis colore quem Caeciliam dicimus. *Columna*, totam colore aereo refertam observavit. Nicandri scholiastes in Syria, Lybia, et Cypro nasci et inter saxa degere scripsit. More viperae suos foetus enititur, nisi quod more aliorum oviparorum in ventre ova gerat. Fabius Columna in Gallicano castro inventum huiusmodi animal interfecit, et in dissecto illius ventre quindecim partus invenit, quorum alii membrana exuti, alii pellicula diaphana circumdati conspiciebantur. Galenus dissectum morsui adplicat, et cibum salsamentorum praescribit.

Plin. l. c.

Lacerta Chalcidica. Ambros. l. 1. c. 7.

Galen. de med. simp. facult. l. 11.

ARTICULUS III.
De Lacertis Indicis.
PUNCTUM I.
De Senembi seu Iguana.

Marcgr. Hist Brasil. l. 6. c. 11.

Lacertorum Indicorum plures sunt species, inter quas celebres, *Senembi, Teiuguacu*, seu *Temapara, Taraguira, Americima, Carapobeba, Ameiva, Taraguyco, Aicuraba*, et *Teiunhana*. Describemus eas verbis ipsius Marcgravii, ita vero de prima iste: *Senembi* Brasiliensibus, nobis *Iguana, Cameliaon* Lusitanis falso, et falsissime Belgis Leguan. Erat longitudo totius animalis, quod hic describo, reperiuntur tamen longe maiores, ab ore ad extremitatem caudae, trium pedum et octo digitorum, corporis ambitus vel crassities, decem digitorum ubi maxima. Tota *cutis* eleganter viridis, sed maculis nigricantibus et albis, in modum panni undulati, hinc inde variegata. *Cutis* constat e squamulis in dorso, cruribus et caudae initio paullo maioribus, quam in reliquis partibus. *Squamae* caudae omnes aequales, non ut Car. Clusius observat. A cervice ad extremam caudam seriem habet planarum, sed mucronatarum instar serrae, spinarum secundum dorsi longitudinem, etiam virescentis coloris, suntque spinae istae ad cervicem maiores, semperque minores fiunt, minimae in extremo caudae. *Caput* longitudinem habebat duorum digitorum fere aut paullo minus, singularibus squamis maioribus, quam in aliis partibus tectum, *colli* longitudo sesquidigiti, crassities quinque. Magnos claros habebat *oculos* nigricantes, et binos nares patentes in prona et fere extrema capitis parte, singulae mandibulae, exiguo-

guorum *dentium*, et nigricantium, et brevium numerum habebant, et os *linguam* crassam. Pone caput in utroque latere albicantem maculam instar branchiarum in piscibus, sub mento ingluviem ad pectus usque propendentem, maximam partem nigricantis coloris, quam contrahere potest, et cum irascitur vel terrore afficitur propendere sinit. Ab ore ad ingluviem seu in collo inferiori etiam habebat spinas in dorso. Quatuor *cruribus* erat praeditum, et totidem *pedibus*, quorum quisque quinque digitos continebat, cruraque et pedes squamis tecti, ut reliquum corpus. Bina anteriora crura, breviora posterioribus et non ita crassa, longitudo quatuor digitorum aut paullo minus; *digiti* quinque, et in iis medii breviores, quam medii posteriorum pedum, intimus et extimus digitus binis articulationibus, duo illis proximi tribus medius quatuor constabant, omnium *ungues* nigri incurvati et breves instar avium. Posteriora crura longiora et solidiora, anterioribus, nimirum longitudo eorum, usque ad pedes, eadem, quae crassities colli vel caudae prope corpus, nimirum quinque digitorum, pedum posteriorum longitudo unius pedis aut amplius, digitorum prior extimus, anteriorum digitis extremis aequalis magnitudine et articulationibus duabus sequens hunc tribus tertius quatuor, quartus, qui longissimus, quinque, quintus seu ultimus versus caudam etiam quatuor, aequalis cum tertio longitudinis, ungues ut in anterioribus *Cotyledonum* series nulla, ut Clusius alias observavit. Saltem postica crura tam superius, quam inferius instar humanae surae se habebant, priora autem non item. Crassities *caudae* proxima corpori, erat quinque digitorum, et attenuabatur semper, donec in extremitate plane exilis esset. et acuta instar subulae. Quum mactassem, movebatur adhuc pelle detracta, et cor exemtum subsiliebat. Habebat in utroque latere *ova* ultra decem, quaedam cerasi magnitudine, quaedam et minora, *pinguedinem* insignem instar gallinarum, in ventriculo insignem copiam fructuum, maxime limonum dulcium, quibus pro cibo erat usus, comedunt etiam farinam Mandiocae aqua madefactam. Diu inediam tolerare possunt, habui, inquit Marcgravius ad duo aut tres menses sine omni cibo et potu, et denique aufugerunt, ita, ut judicem sine dubio famem diutius ferre posse. Caro boni est saporis, cocta et diu frixa butyro, et aeque bene sapit ac caro pullorum et cuniculorum d. 28. Maij MDCXL. mactavi et secui unum, pinguedinem habentem multam, instar gallinae. Partes internas, cor, pulmones, iecur, vesiculam fellis, renes, vesicam, genitalia vasa habet, ut alia animalia, amplum iecur, duplicem ventriculum, unum anteriorem, in quem cibum prius recipit, hinc intestinum habet minimi digiti crassitie, ac decem circiter digitos longum, cui annectitur alter ventriculus, ubi cibus plane concoquitur, hinc caetera intestina usque ad rectum. In anteriori ventriculo magnam copiam farinae Mandiocae et Milii Angolensis crudi habebat: Posterior maior, totus semi cocto cibo plenus erat, cui multi vermiculi vivi instar eorum, qui in caseo generantur, inhaerebant. Intestinum ultimum seu rectum stercus continebat. Detracta pelle toti animali, et cauda amputata, haec adhuc movebatur. Vivax animal, nec si quinque aut sex ictus in capite acceperit, moritur, nisi cervix cultro inflicto vulneretur, tunc enim cum sanguine vitam effundit. Caudae caro, meris fibris et nervis constat. Mense Decembri MDCXLI. vide eximi lapidem e ventriculo Senembi, ovi gallinae mediocris magnitudine et figura, sed compressiorem paullo, exterius glabrum albicantem, interius compositum e tunicis instar cepae, ita, ut una ab altera separari possit lapide contuso. Coloris erat interius albicantis seu gryseī, durae substantiae, ut Bezoar. Capiuntur fune, nam arboribus insidere solent, quod Brasiliani scientes, fusti longo adaptabant funem, hoc videns animal miratur, nec tamen se movet, sed tunc se illaqueari finit, et ita capitur, alias cur-

rit velocissime. Iuniores toti sunt viridis coloris, grandiores aetate, variegati fiunt et cinerei, senes enim ut plurimum sunt fusci vel cinerei coloris. Fr. Ximenes scribit, in capite huius animantis interdum reperiri lapillos, qui praesentissimo remedio lapides renum comminuunt et deiiciunt, drachmae pondere e liquore idoneo hausti, aut etiam corpori alligati. An autem, qui in ventriculo repenuntur aliquando eis, dum viribus polleant, mihi non constat, periculum posset capi sine ullo, meo iudicio, discrimine.

PUNCTUM II.

De Teiugvacu, Taraguira, et Americima.

Marcgra. Hist. Brasil. l. 6. c. 11. *Teiugvacu* et *Temapara* Tupinambis: Lacertus egregius corporis figura, capitis, oculorum, oris, pedum, caudae, convenit cum Senembi, in hoc autem differt. Primo totius *corporis* color est niger, elegantissimis maculis albis inspersis variegatus, et versus extremam caudam, sed quasi aculeos habet albos. Secundo cauda crassior in exortu. Tertio caret illis dentatis aculeis per dorsi longitudinem. Quarto in pedibus posterioribus exterior digitus paullo remotior est a reliquis, et brevior. Quinto, linguam habet bifidam longam, rubram, quam velocissime instar serpentis, ad digiti longitudinem protrudit et retrahit. Nullam edit vocem, patiens est, lubenter vescitur ovis, quae cruda sorbet. Inediae patientissimum animal, detinebam alligatum, sed cum se vinculis absolvisset, liberum permisi, verba sunt Marcgravii, per cubiculum currere, et interdum dedi haustum aquae e vitro bibendum, ita adhuc obambulat quando sitit, alias toto die in angulo suo ordinario sedet. Libenter incumbit cineribus calidis, vigesimo Martii quispiam partem caudae calcando detriverat, postea tamen de novo ad duos digitos crevit, primo Iulii moriebatur inedia plane tabidus factus, septem enim mensium spatio nihil comederat, tantum aliquando haustum aquae sumserat lambendo. Caro eius comeditur. Marcgrav l. c. *Taragvira* Brasiliensibus: Lacertus in et prope domos, in hortis et ubique frequens. Longitudo eius circiter pedalis, quanquam reperiantur et minores. *Corpus* habet teres, totum squamulis triangularibus cinereis seu leucophaeis tectum. Caret *ingluvie* sub mento, *dorsum* aequale, nutant velocissime capite, quando aliquid vident, et celerrime currunt motando corpus. Si videant hominem dormientem, cui serpens venenatus, aut aliud venenatum animal laedendi causa adpropinquat, illum excitant, ne laedatur. *Coire* volens mas leni morsu adprehendit foemellae cervicem, paullo post ad latus se inclinat, et foemina propriam caudam sursum levando admittit marem, qui pedibus complectitur corpus eius a tergo. *Americima* Brasiliensibus, lacertulus tres digitos longus et pennam olorinam crassus, ubi crassissimus, crura et pedes similis figurae et tot digitis, ut Senembi. *Ocellos* habet nigros *corpus* autem fere quadratum videtur. Totum *dorsum* squamulis vestitur leucophaeis, latera autem fuscis, *caput* itidem et crura, cauda vero caeruleis, omnes autem splendent, et ad tactum adprime sunt laeves. *Digiti* in pedibus instar setarum porcinarum. Venenosum est animal ut Lusitani affirmant, et cupidum exsugendi sanguinem ex gravidis mulieribus. Referunt foeminam semel tactam ab hoc lacerto, vel solum eius indumentum, nunquam postea concipere.

PUN-

PUNCTUM. III.

De Caropopeba, Ameiva, Taraguycu Aycuraba, et Teiunhana.

Marcgra. Hist. Bra. lib. 6. c. 12

Carapopeba Brasiliensibus, lacertulus tres, quatuor vel quinque digitos longus venenatus. Figura *corporis* est ut reliquorum. Quatuor cruribus et pedibus, in anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habet digitos. *Corpus* totum hepatici est coloris, cum albis notulis, in cauda autem albis lineolis, hinc inde etiam aliquantum flavi mixtum, *oculos* habet splendentes, et quasi vitreos. *Ameiva* Brasiliensibus et Tubinambis, alia species lacertorum et superius descriptae Taraguirae per omnia similis, excepto, quod caudam furcatam habeat, id est, desinentem in duo cornua recta. *Taraguico Aycuraba* Brasiliensibus, Taraguirae alia species, superiori item similis, excepto, quod cauda ab initio ubique habeat triangulatas squamas parvulas: *Caudae* extremitas planis squamulis tecta est, et praeterea quatuor maculis fuscis, *dorsum* et praecipue post caput undatum maculis variis fuscis. *Teiunhana Brasiliensibus*, lacertulus est minimum digitum crassus, *capite* acuminato ut Senembi, *oculis* nigris, circello aureo, *crura* habet quatuor ut Senembi. Longitudo eius ad posteriora crura et trium digitorum, *caudae* longitudo sex digitorum et semis, estque cauda teres et instar aviculae in extremitate acuminata. *Capitulum* tegitur squamosa cute, *dorsum*, latera, et crura superiore latere cute vestiuntur ad tactum molli instar holoserici, *cauda* autem squamulis quadratis constat minusculis, guttur, et infimus venter itidem squamulis quadratis teguntur maiusculis, capitis testa fuscescit. *Dorsum* et *latera* superius fusca, vel potius tribus lineis dilutae umbrae coloris, et aliquot undis eiusce modi variegatur, latera inferius viridia, superiora autem in fusco linea notat viridis secundum longitudinem, a capite ad crura usque posteriora, itemque alia linea viridis est, ubi fuscum et viride separantur: Inter duas autem lineas ordo est punctorum viridium in fusco, et sub inferiori linea viridi series est punctulorum nigrorum in viridi. *Crura* etiam in lateribus superioribus obscure flavi seu, cerei obsoleti sunt coloris, variegata maculis parvis fuscis. In inferioribus lateribus sunt alba. Cauda quoque superius coloris cerei obsoltei, inferius cerei cum albo mixti. *Caput* inferius, guttur et infimus venter, candidi sunt coloris, sanguineis notis variegati. Bifidam habet linguam.

CAPUT III.

De Salamandra.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 8. Nomen.

Salamandra, unde nomen sortita sit, incertum est. Nam dici vel quasi valincendram, quod contra incendium valeat, ut Isidorus vult, vel quasi sola amans sit τὸν πυρὸς, id est ignis, vel quod σαυλαμάνδραν i. e. quieta latibulum teneat, aut quod σιλαμάνδρα dicatur, i.e. inter spatia inania caularum et speluncarum stabulans, aut denique, quod σέλα μαίνει ἀυρᾶ, id est, splendores laxet et pellat, ridiculum nimis est. A Sanbras vel Samabras Arabico dici, verisimile est, etsi incertum. Plinius *animal stellatum* nominavit, Aetius *Lacertam venenariam*. Duae ipsius sunt species. Alia enim est *Terrestris*, *Aquatica* alia. Illa lacerto Terrestris Descriptio. viridi est similis, caput et ventrem, quae crassiora si excipias. Breviorem habet caudam, colorem nigrum maculis luteis inquinatum,

sed quadam laevitate pellucidum. Gesnerus unam in Alpibus invenit, totam fuscam, absque splendore, cauda brevi, succus lacteus a percussa dimanabat. Matthiolus in quibusdam Germaniae silvis, dorso nigerrimas, ventre rubentes observavit. Vitriacus ei caudam longam et tortuosam, ungues aduncos et hamatos adscribit. Nicander λιπόῤῥινον, quod splendida, renitente, et quasi pingui delibuta cute sit, vocavit.

Locus.

Loca frigida, humida et opaca incolunt. In Germania multae simul quandoque conglobatae inveniuntur. In agro Tridentino et potissimum in valle Ananiensi conspiciuntur frequenter.

Victus.

Sunt, qui ore aerem haurire credunt. Alii favos, apes et lac adpetere, ideo alvearia et vaccas infestare scribunt.

Generatio. Plin. H.N. l. 10. c. 68. Bellon. obs. l. 3.

Nihil gignere, reliquit Plinius, nec genus masculinum foemininumve habere. At Bellonius vidit multos foetus sine involucro enixam. Procreat scilicet intus ova, in quibus foetus ad perfectam maturitatem nutriuntur.

Natura.

Quantum ad *naturam*, an in igne vivat, vel eundem extinguat, in Exercitationibus, DEO volente, disquiretur. Lacteum succum percussam fundere, superius diximus. Coelo pluvio adparet, ideo visa, tempestatem rustici praesagiunt. Nec aestate, nec hieme conspicitur.

Cardan. de rer. variet. l. 7. c. 33.

Tarde incedit. In Cumana, gallinarum instar gracillare, Cardanus prodidit. Si viva gladio in duas partes secetur, pars anterior progreditur, posterior retrocedit. Instinctu quodam naturali ranas et testudines odio prosequitur, cumque illis acerrime dimicat. Venenatam esse compertum. Integras familias periisse tradunt, quae aquas in quas Salamandra ceciderat, biberant. Sed et fructus saliva oris eius aspersi, lethales creduntur.

Plin. H.N. l. 29. c. 4.

Plinius dente Salamandrae percussum, obire scribit. Eiusdem Nicander, Aetius, et Abensina meminere. Ubi semel partio dentem inflexit, nunquam extrahere, si avellatur, lethale esse, quidam Gesnero narravere. At ipse duas, quas domi habuit, nunquam os ad mordendum diduxisse, etsi irritatas, scribit. Nec audivisse, quempiam a Salamandra in Germania morsum. In Galliis tamen morsus lethalis est, et Rheti, ab eadem laesum, tot Medicis indigere, quot maculas bestia habet, proverbio iactant.

Usus.

Saliva Medici inter psilothra utuntur. Kiranides cor pelli nigrae involutum, contra quartanam de brachio suspendit. Quae de Zona ex pelle, et aliis contra incendia sparguntur, quia absurda hypothesi, ignem nempe extinguere nituntur, falsa quoque sunt.

Aquatica. Ambrос l. 1. de Digit. Ovipar. c. 9.

Aquatica Salamandra, aliis *Lacertus aquaticus*, Bellonio *Cordulus*, Monachis, qui in Mesuen commentati sunt, *Scincus aquae*, cum lata cauda dicitur. *Quadruplex* ipsarum genus est. *Vnum* cum cauda, figurae rhombi, quam Ambrosini ad distinctionem dicimus. *Linguam* habet brevissimam et latiusculam, dentes exiles, ut visum effugiant. *Caudam* in medio crassiusculam, quae prona et supina ad instar figurae rhombi contrahitur, *pedes* anteriores in quatuor, posteriores in quinque digitos fissos, *cor* spongiosum, quod dextro lateri incumbit, cuius auricula sinistra maiorem pericardii partem occupat, *lienem* subrubrum, *renes* spongiosos, *hepar* nigerrimum. *Ova* magnitudine pisi in bicorni utero ordine quodam digesta gerit, ex quibus postmodum vivi foetus erumpunt. Bellonius ei tergus tuberculis horridum adscribit. Agricola colorem cinereum, vel in cinereo fuscum. Illa, quam Gesnerus secuit, longitudine erat septem digitorum, colore nigra cum punctis albis in ventre, reliquum corpus nigrum punctis concoloribus asperum. *Alterum* genus est quoque *duplex*, unum maius, semicirculis in dorso albicantibus distinctum, alterum minus. Quartum est Matthioli, Utinensibus frequentissimum, capite terrestribus rotundiore et breviore, canda anguillarum modo, dorso nigro luteis maculis insignito. Lacunis opacis et pingui solo sitis delectantur, aquis inprimis, in quibus

limus

Stelliones. ex Matthiolo.

Stern Eÿdex

Scincus

Frembd Eÿdex.

Candulus.

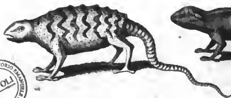
Lacertus Indicus Cordylo Similis

Cordÿlus Siue Vromastix.

Chamælon Varius.

Chamæleon niger.

Teiunhana Basiliensibus .

Americima Brasiliensib;

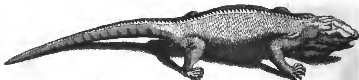
Lacertus Tarantula quibusdam .

Teiuguacu et Temapara Tupinambis

Senembi Brasiliensibus .

Lacertus Viridis . Grüne Eÿdex .

Lacertus Aquaticus . wasserEÿdex

Salmandra Aquatica Wasser molck.

Salmandra . Molch Moll .

Salmand: Terrestris vernaq Maculis Luteis distincta

Salmandra alia aquatilis Minor prona

Salmandra aquatica prona

Salmandra Aquatica .

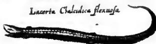
Lacerta -

Eydexen.

Lacerta Chalcidica flexuosa

Lacerta .

Lacerta Biceps

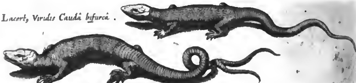

Lacertus Biceps

Lacert, Viridis Liguro Bononiensibus

Lacert, Viridis Caudâ bifurcâ .

Lacertus Viridis excecatus Caudâ bifida .

Lacertæ et Stelliones

Lacertæ et Stelliones .

Lacertus Cyprius Scincoides .

limus albus est. Ibi sub petris haerent, et raro ad superficiem veniunt. In vas aqua plenum coniecta a Gesnero quaedam os proferebat. Lento gradu in terra progrediuntur, et ora tenaciter claudunt, nec aperiunt, nisi violenter expresseris. In sal coniectae caudam movent, et moriuntur. Verberatae diu vivunt. Pellis adeo dura, ut gladio resistat. Ex vulneribus lactea sanies prodit. Irritatae intumescunt, et in pedes erectae sudorem virulentum effundunt, lacessentemque intuentur.

Agricola de animal. subterraneis.

Sues, si aliquam comederint, moriuntur.

CAPUT IV.

De Stellione.

Ambrosin. de Digit. Ovipar. l. 1. c. 10. *Nomen.*

Stellio inter genera lacertorum quoque ponitur, nomenque ex eo habet, vel quod maculis, vel quod eminentiis instar stellarum distinctus sit. Ideo quidam *Lacertam stellarem* dicunt, vel quod venenum cibo stillet. Graecis dicitur, ἀσκαλάβος, seu ἀσκαλαβώτης, forte παρὰ τὸ ἀσκαλῶς βαίνειν, a molli et tacito gressu, vel quasi καλοβάτης, quod artubus suis innixus per parietes repat. Unde et Xylobates a Kiranide vocatur, tum γαλεώτης, quod more mustelae, quae γαλῆ, clanculum per quodcunque ascendat, tum καλώτης. Modernis Graecis est λιακὸν σαμιάμιτος, et ψαμαμύθη. Non ausim tamen quicquam certi dicere. *Genera* stellionum sunt varia. *Stellio Graecorum*, quem Coloten et Ascaloten dicunt, lentiginosus est, et stridoris acerbi, omnibusque promiscue vescitur. *Stellio Italorum* Chamaeleonum naturam quodammodo imitatur, rore et araneis vescitur, et venenatus esse fertur, ut ille innocuus. Ad Stelliones referri possunt, *bestiolae albae*, pusillis lacertis similes, lucido et fragili corpore, ut Gesnero oculatus testis retulit, quae in agro Romano, Hermolao prodente, reperiuntur, et *Tarantulae* nomine veniunt. Sed et *lacertus parvus* coloris lucidi et argentei, quem Graeci λιακὸν vocant. Bellonius in Gazara stellionem se observasse scribit, colore nigro, magnitudine mustelae, crasso capite, et tumida alvo. An vero Stelliones magnitudine et figura accedant, ad illos lacertos virides maiores, quos vulgus apud Italos *ramatos* vel *Ligures* vocat, alibi dicetur. Hic *Stelliones Matthioli*, et *Lacertum facetanum*, qui Tarantula quibusdam, in iconibus exhibemus. In Germania, Gallia, et Anglia non dantur. In Thracia, Sicilia, et Syria, vagantur. Ibi lethales sunt magis, quam in Italia, hic in caminis commorantur. Plinius in angulis ostiorum et fenestrarum libenter stabulari scripsit, qui etiam prodidit, genus illud, quod scorpionibus adversatur, in Italia non nasci, ibidem venenatos esse, reliquit Aristoteles. De *natura* notandum, mensibus hibernis latere, nec quicquam edere, et latere in angulis ostiorum, fenestrarum, et speluncarum, anguis modo senectutem exuere, eamque protinus devorare, praeripientes comitiali morbo remedia, dolose apibus insidiari, araneos et scorpiones persequi, raro mordere, cum dentes obliquos habeat, quos in vulnere relinquunt, morsu denique hominem stupidum reddere, et raro interimere. Invenere in *medicina* usum. *Caro* surculos corpori humano infixos extrahit. Ipse morsui proprio medetur, et in oleo putrefactus, scorpionum ictus sanat. In quartanis, Magi capsulis inclusum, capiti patientis subiiciunt, et in fine paroxysmi dimittunt. De *Cinere* prodit Plinius, sinistra manu detentum Venerem excitare, in dextram translatum inhibere. *Partes* somnum inducere, et stuporem membris conciliare creduntur. *Hepar* tritum odontalgiam, si supersperga-

Differentiae. *Plin. H.N. l. 29. c. 5.* *Plin. H.N. l. 11. c. 46.* *Bellon. observ. n. 79.* *Locus.* *Plin. H.N. l. 8. c. 31.* *Arist. Hist. A. l. 8. c. 29* *Natura.* *Plin. H.N. l. 8. c. 31.* *Usus.*

spergatur, tollit. *Stercus* tritum verrucas delet. *Senecta* in epilepsia maxime prodest. In vino suffocatus, maculas in facie generat, si vinum bibatur. *Fel* in aqua dissolutum, mustelas congregare dicitur.

CAPUT V.

De Scinco.

Ambrosin. De Digit. Ovip. l. 1. c. 12. *Nomen.* Quem Latini *Scincum* vocant, hic Graecis σκίγγος et σκίγκος, seu à Tinsa Arabum, quo nomine Scincum Abensina vocat, seu aliunde. Dioscorides *Crocodilum terrestrem* vocat, Bellonius *Crocodilum minorem*, vel quod crocodilo sit similis, *Descriptio.* vel quod crocum timeat. *Descriptionem* si spectes, quadrupes est magnitudine lacerti viridis, aut salamandrae, ut Bellonius scribit, pollicis crassitiem et longitudinem quadrantem non excedens, cauda ro- Bellon. de Aquatil. l. 1. tunda et squamosa. Renodeus animal quadrupes esse ponit, *squamis* exiguis, frequentibus et subluteis, *capite* longo, vix colli crassitiem superante, *ventre* quadantenus alato, *cauda* rotunda lacertarum ritu, sed breviore, et ad finem incurva. Renodeus Pharmacop. l. 3. c. 31. A capite ad caudam discurrit linea. Gesnerus vidit digitis quinis cum unguiculis instructum, latitudine sesquipollicis, longitudine duorum palmorum. Vidit et alius sex pal- *Locus.* mares Constantinopoli. In Arabia tantum nasci prodidit Abensina, circa Mecham vagari Bellunensis. Versantur circa Nilum, et inde ad nos per Alexandriam et Venetias deferuntur. Inveniuntur et in locis ma- *Victus.* ri rubro vicinis. *Victitant* odoratis floribus, ideonon est mirum talem fimum excernere. In sicco *pariunt*, *Usus.* et ova terrae gremio committunt. *Caro* scincorum magnis antidotis miscetur, unde quaedam contra venena, *Diascincon* appellatur. Rhasis animal ipsum, supra pusionem metu somniorum laborantem, cum fructu suspendit. Pulverizatus ad excitandam venerem drachmae unius pondere exhibetur. Eadem caro elephanticis in India exhibetur, et corpora pinguefacit. *Cor* in lana ovis nigrae, primo partu genitae Plin. H. N. l. 28. c. 8. portatum, quartanas abigere creditur. *Fel* cum melle mixtum, in suffusionibus decantatum est. *Renes* sperma augent. *Sanguis* cum borrace illitus faciei maculas delet. *Pinguedo* dolorem renum expellit. *Pellis* ustae cinis super partes secandas spargitur, ne dolorem sentiant. Aegineta unguentum *Entaticon* componit, quod caudae Scincorum ingrediuntur. Ex *intestinis* suffitus paratur, qui hystericis vehementer conducit. Ex *stercore* medicamentum antepilepticum a Serapione componitur. Idem in extergendis oculorum maculis Plinius vehementer laudat. Optimum autem est, candidissimum, friabile, et quod in aqua ampli instar cito liquescit. Ex eodem, ad faciem erugandam, unguentum meretrices parabant. Dum teritur veteris fermenti aciditatem spirat. Olim stercore sternorum, qui oryza alebantur, adulterabatur. De *differentiis* haec habe. Maxi- *Differentiae.* mos Indicum et Arabicum, secundum Plinium esse. In *India* bestiam nasci scinco specie similem, canis Melitensis magnitudine, cuius pellis asperis squamis patet, quam Indi Phatagenem dicunt, eandem forte cum Caudiverbera. In *Cypro* lacertae speciem magnam nasci, scincum omnibus notis referentem, cuius imaginem hic exhibemus. In *lacu* denique *Vicentino*, scincos ab aliis diversos haberi, sed qui ad salamandras potius referri debent. Ad easdem pertinet et *Scincus Rhasis*, cauda non rotunda, sed circum latera compressa.

CA-

CAPUT VI.

De Cordylo quadrupede, et aliis quibusdam lacertis.

Ambrosin. De Digit. Ovip. l. 1. c. 12.

De *Cordylo* haec Ambrosinus habet. Haec lacertae species Cordyli nomine fortassis insignitur, quoniam Cordyli piscis figuram aliqua ex parte repraesentet. Alioquin a nonnullis recentioribus *crocodilus terrestris* appellatur, cum tamen scincus verus, crocodilus terrestris Antiquorum fuerit. Nuperi quidam hoc animal *caudiverberam* nominant, quoniam continua caudae agitatione diverberet. Graeci ad imitationem latini vocabuli *Uromastigen* dicerent. Bellonius praedictam lacertae speciem depingit, et crocodilum terrestrem nuncupat, quoniam primo aspectu crocodilo Nilotico assimilatur. Verum postea ab ipso discrepare asseverat, quia hoc animal caudam in modum clavae tuberculis eminentioribus asperam gerat. Quapropter corpora, quibus adpropinquat, atrocissime diverberare dicitur. Hinc caudiverberae nomen sibi vindicavit. An vero habeat branchias, quemadmodum scribit Bellonius, et confirmat Rondeletius, non facile potest exponi. Siquidem in exuviis huius bestiae, quae in publico Musaeo adhuc servantur, duo tantum foramina secus rictum observantur. Quarum meminit Bouffuetus his carminibus:

Cordylus effigie hic talis depingitur ipsa,
Qualis, et in terris, et fere degit aquis.
Inter quadrupedes rimam unam, sive foramen
Post oris rictum, respice, solus habet.

An vero istae rimae, vel foramina sint illa, quae sub branchiis esse solent, aliis considerandum relinquimus, et ad clariorem huius animalis descriptionem accedemus. Thomas enim Erastus Helvetius Medicus et Philosophus insignis, describit hoc animal crocodilo simile, minus tamen, et inferius *labrum* movens, figura *capitis*, et *oris* testudini respondens, cum brevi collo, et in parte inferiori tumido. *Pedes* habet quatuor quinis digitis more lacertarum distinctos. Reliquum corpus non squamigerum, sed pelle duriuscula, instar corii serpentis vestitum, *cauda* illi inest rotunda, in circulos quosdam squamatim divisa, modo ferae inexplicabili. *Squamae* sunt durissimae, videnturque osseae, et quasi quadrangulae, cavae parum sunt, ut caudam rotundam efficiant. Alioquin tamquam tegulae, quae domorum culmina cooperiunt, simul iunguntur, extremitas cuiuslibet squamae in spinam acutissimam desinit. Amplius tales *squamae* pellucidae, flavescentes seu pallentes instar cornu videntur. *Venter* huius animantis magis, quam in crocodilo tumescit. *Tergus* denique latum, et quodammodo planum est, ut in icone licet conspicari. Quid, si hoc animal *phattages Indicus* sit Aeliani? hic enim auctor prodidit in regionibus Indicis nasci bestiam, crocodili terrestris speciem gerentem, cuius pellem asperam ad dissecandum adhibent.

CAPUT VII.

De Chamaeleonte.

Ambrosin. de Digit. quadrup. l. 1. c. 14. *Nomen.*

De Chamaeleontis ethymo, quae vox parvum leonem significat, nihil occurrit, praeter hoc, ridiculum nimis esse Isidorum, qui a camelo et leone deducit, et recentiores Barbaros, *Gamaleonem*, *Zamaleonem*, *Hamaleonem*, et *Maleonem* eundem vocare. In *descriptione* variant auctores, tam antiqui, quam recentiores. Plinium si sequimur, figura et magnitudine esset lacertae, nisi *crura* essent erecta et excelsiora. *Latera* ventri iunguntur, ut piscibus, et spina simili modo. Eminet *rostrum*, ut in porco haud absimile suillo, *cauda* praelonga in tenuitatem desinens, et implicans se viperinis orbibus, *ungues* adunci, *corpus* asperum ceu crocodilo, *oculi* in recessu cavo, tenui discrimine praegrandes, et corpori concolores. *Caro* in capite et maxillis et ad commissuram caudae admodum exigua, nec alibi toto corpore. *Sanguis* in corde et circa oculos tantum. Viscera sine splene. Idem fere apud Aristotelem invenies. Theophrastus addit, parum abesse, quin pulmo totum corpus impleat. Aristoteles vero, lacertam plane repraesentare, et rostrum simiae porcariae habere. *Ambrosinus* ita hoc animal descripsit. Primitus inquit, si caput meditemur, a medio capite retrorsum ossea pars triquetra eminet, reliqua pars antrorsum colligitur cava, et quasi canaliculata, eminentibus utrinque osseis marginibus asperis, et leviter serratis. *Oculi* in cavo recessu praegrandes, et colori concolores conduntur, cuius pupilla non movetur, sed animal totius oculi motu circumspicit, ore semper hiante, linguam habet longam et terrestri lumbrico similem, in cuius extremitate spongiosus quidam et glutinosus nodus existit. Ideo Iohannes Laudius, referente Scaligero, huic animali adsignat *linguam* palmi longitudine, et quid tamquam acetabulum in summa ipsius parte cum muco, quo praedam cito tollit. *Dentium* et *gingivarum* loco, os quoddam continuum et serratum habet, nec non superius labium brevius. *Gula* atque *arteria* ex mente Aristotelis in eodem situ, ut in lacerta est. *Pulmo* in comparatione ad molem corporis illi inest maximus. *Cor* habet magnitudine cordis muris domestici, *hepatis* lobos duos, quorum sinister est maior, *folliculus fellis* granum hordeaceum aemulans, sinistro iecoris lobo adhaeret. Denique *intestina* omnia interaneis lacertae similia esse prodit Aristoteles. *Crura* postea illi insunt recta et longiora, quam lacertae, quamvis inflexus sit similis. Demum pedes anteriores a posterioribus valde discrepantes Natura huic animali concessit. Etenim teste Bellonio, priores pedes ternos digitos intra, binos extra, posteriores vero ternos extra et binos extra possident. Itaque ex Gesnero longitudo huius animalis a summo rostro ad initium caudae septem, vel octo digitorum est. Altitudo digitorum quinque, medius locus inter imum ventrem, et summum dorsus flexus costarum continet circiter sedecim. Et demum maculis distinctus, ut pardus conspicitur. At paullo aliter de quibusdam *Gassendus*. Sunt enim secundum hunc Chamaeleoni *dentes* eleganter dispositi. Unicum *intestinum* non circumvolutionibus, sed curvaturis solum productum. *Excrementum* satis liquidum, nisi qua parte ad anum accedit. *Hepar* bifidum, et ex gibba parte quidem sanguinem in cor auriculatum infundens, at non superstite ascendente descendenteve caudice venae, quippe aliunde non porta modo nuncupata, in intestinum, sed venae quoque aliae, ad caeteras partes directe procedunt. *Pulmo* inflatus abiit, inquit, in membranam tenuissimam, toti anima-

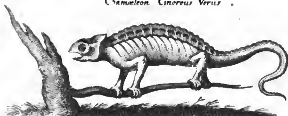
Descriptio. Plin. H. N. l. 8. c. 33.

Arist. Hist. A. l. 2. c. 11 Theophr. de mutan. sib. colorem.

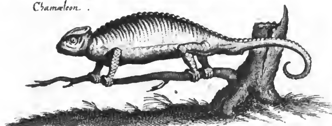
Gassend. in vita Peiresc. l. 5. p. 385.

Tab: LXXIX

Chamæleon Cinereus Verus.

Chamæleon.

Crocodilus. Crocodyll.

Laudiuerba.

nimali ambitu aequalem. In *imo ventre* nullum peritoneum, sed membrana solum partes dextras a sinistris dirimens. Non item *lien*, non *vesica*, non *renes*, sed carunculae solum observatae sunt, quae genitalia forte fuerunt. *Lingua* est pedalis prope longitudinis. *Locus.* Habentur in Asia, Africa, India et Madagascar insula. Cairi hortorum sepibus ad Nili ripas insident. Per solum raro vagantur, quod sibi a ceraftis et viperis metuant. Bellonius in fruticibus Rhamni plurimos conspexit. *Bellon. observ. l. 2. c. 34.* *Cibus.* Aere victitare credidere veteres, muscas, locustas, erucas, scarabaeos vorare observatum a recentioribus, *Plin. H.N. l. 8. c. 33.* a Peirescio vermiculis, qui ex farinaceis mactris colliguntur, vehementer delectari. Lingua ut promuscide utuntur, quam iaculi instar evibrant, et tanta quidem celeritate, ut pene visus aciem effugiat. Id praestatur, addit Gassendus beneficio officuli, quod bifurcatione quadam implantatur utrinque ad extremas fauces, et caetera teres secundum ons longitudinem, deservit implicandae explicandaeque linguae, cavae scilicet, intestini instar, nisi quod in summo caruncula est, nonnihil viscida, ut praedam corripiat. *Generatio.* In foemina una ex illis octo, quas Peirescius aluit, ut formationem eruptionemque observaret, fuere ova intra membranulam supra centum, quorum nonnulla extitere magnitudine nuclei olivae, in quibus visum luteum solum, nihil vero albuminis, cum tamen parva viderentur quandam lactis speciem referre. *Antipathia.* *Inimicitias* gerunt cum *accipitre*, *corvo*, *elephante*, et *viperis*. *Accipiter* degustata Chamaeleontis carne interire creditur. Idem *corvo* accidit, nisi se lauri foliis muniat. Ab *elephante* frondibus concolorem deglutiri fabulatur Solinus, et cum dispendio vitae, nisi statim oleastro sibi medeatur. Metu viperarum et serpentum, in fruticibus et arboribus degit. Saliva eius ab ore in caput serpentis demissa, ob viscositatem fili instar, eundem interimit. Circa caprificos ferum, innoxium alioqui Plinius facit. *Plin. H.N. l. 8. c. 33.* *Naturam* et quaedam alia si attendas, nunquam os aperit, inquit Plinius, sed totius oculi versione circumspicit. *Natura. Plin. l. c. et. l. 28. c. 8.* Ipse celsus, hianti semper ore. Defuncto pallor est. Hibernis mensibus latet, ut lacertae. Coloris natura mirabilior. Mutat namque eum subinde et oculis, et cauda, et toto corpore, redditque semper, quemcunque proxime attingit, praeter rubrum candidumque. De pallore idem Ambrosinus affirmat, et quidem experientiae innixus. De coloris mutatione addit, et candidum recipere, adducto viri nobilis testimonio, qui sudario seu muccinio inclusum, ideo periisse putabat, quod eiusdem albedinem mentiretur. At Peirescii Chamaeleontes rerum obiectarum colores non induebant. *Gassend. l. 4.* Seu virides, seu cinerei sint, *inquit Gassendus*, atrorem solum quendam subeunt, qua parte ad solem aut ignem obvertuntur. Id rarum et admirabile, non moveri oculos Chamaeleontis coniugatos, sed uno aliquorsum spectante, reliquum vel stare immotum, vel in aliam partem deflecti. Deflectuntur quoquo versum, propter quatuor trochleolas, nulla ostentata distinctione iridis, sed sola pupilla, ad quam cornea undique, cum sit ut corpus reliquum radiata, variegata, granulata terminatur. *Usus in Cibis.* Incolis Cochinchinae in cibis esse auctor relationis illius prodidit. Multi simul colligati venduntur, emti in ignem coniiciuntur, eidemque ita vinculo adusto reluctantur, ut incedere conentur, tandem superati torrentur. Pelle abrasa, caro candidissima remanet, quae in liquore butyro nostro simili coquitur. Habet et in *medicina* usum. *Usus in Medicina.* Ad epilepsiam profligandam Trallianus eum in fictili novo cum oleo decoquit, donec tabescat. Ad podagram vero depellendam, unguentum mirabile componit, quod apud ipsum vide. Arnoldus Villanovanus *lingua* super obliviosum suspensa, memoriam reddit. Alii ad evitanda puerperii pericula

 eandem

eandem alligant. Marcellus hypochymata felle tollit. *Cor* Plinius contra quartanam in lana nigra primae tonsurae involvit. Decoctum Chamaeleontis viridi colore in balneo aspersos inficere, caput et guttur, lignis quernis adusta, imbres et tonitrua ciere; lingua cum radice herbae chamaeleontis et cynoglossae homines obmutescere cogi, *hepar* amatoria dissolvere, *intestina* et excrementa cum simiarum urina mista, odium hominibus conciliare, si inimis illinantur, armum dextrum ad hostes superandos valere, Democriti apud Plinium sunt ineptiae. Integrum enim de eo scripsit librum. (Plin. H.N. l. 28. c. 8.) Palamque est, *addit Plinius*, virum alias sagacem et vitae utilissimum, nimio iuvandi mortales studio prolapsum. Quantum ad *differentias*, Bellonius varias eius species observavit. (Differentiae.) Pallentes in Aegypto, in Arabia praedictis multo minores colorisque diversi. Albicantes erant, subfulvi, et rubentibus maculis distincti. Nos hic pallidi, nigri et varii icones damus.

CAPUT VIII.

De Crocodilo.

(Nomen.) De *Crocodilo* hic agimus, quia ad lacertorum genus refertur, et Palladius hanc bestiam, generis vocabulo *lacertum* adpellat. Graecis dicitur κροκόδειλος, et quandoque κροκόδιλος, a quibus et Latini sumsere sine dubio, παρὰ τὸ τὰς κρόκας φοβεῖσθαι, quod littora timeat. Δειλὸς Graecis timidus. Hesychius τύλην et δειμοδρίτην vocat. Aegyptii χεμψάν, vel χαμψάν, a quo Turcarum Kimsac, quod eidem indidere. Lexicon Aegyptiacum Kircheri habet πιχαρσουκι. (Kircher. p. 172. Linguae Aegypt. restitutae.) Statio est fera Pharia, Alberto Tenchea. In Arsinoitica praefectura, teste Strabone dicebatur Suchus, Indis Cayman. (Descriptio) Lacertae figuram repraesentat. (Aristot. H. A. l. 2. c. ult.) Croceo est colore, ventrem si excipias, qui subalbidus. *Corium* sub ventre molle, ut facile sauciari possit, in reliquis partibus tam durum, ut ne bombardae manuariae globo cedat. Visus ad viginti quinque, immo viginti sex cubitos excrevisse. (Aelian. H. A. l. 17. c. 6) Ille aetate Psammetichi, teste Plutarcho; hic, Amasidis prodente Aeliano. Circa urbem Panamam, ultra centum pedes in longitudinem crescunt. *Caput* habet latum, *rostrum* suillum, rictum oris usque ad locum aurium productum, *oculos* praeduros et suillis similes, ut Albertus prodidit. (Plin. H.N. l. 8. c. 25.) *Palpebram* inferiorem sine ulla nictatione. *Dentium* series pectinatim stipatur, et quidem magnorum, albicantium, robustissimorum. Sexaginta post Aelianum Gesnerus numeravit. (Aelian. H. A. l. 10. c. 21.) Plures superiorem maxillam munientes deorsum prominent, ita, ut ore etiam clauso conspiciantur. *Lingua* quia indiscreta, non mirum Plinium post Diodorum Siculum scripsisse, (Arist. H. A. l. 1. c. 10.) *unum hoc animal terrestre linguae usu caret.* Unum superiore mobili maxilla. *Lien* est parvus. *Testes* internis lumbis adhaerent. (Aristot. H. A. l. 3. c. 1.) *Spina* sexaginta vertebris, quas totidem nervi colligant, constat. *Crura* cum pedibus acutissimis unguibus armatis in latera parum flectuntur. *Cauda* longitudine reliquum corpus aequat. Gesnerus in ea pinnam per septem digitos ad postremam usque partem observavit. Primus quinque Crocodilos Romae, Aedilitatis suae ludis, M. Scaurus temporario Euripo ostendit. (Plin. H N. l. 8. c. 26. Scalig. Exercit. 196.) Inveniuntur in Africa, Asia, et America. (Locus.) In Nilo inprimis et vicinis ipsi stagnis, Nigro fluvio, Gange circa Bengalam, in Bamboto flumine iuxta Atlantem, quod Solinus prodidit, non longe a Chalcedone, sed parvi, quod Strabo. Acosta aquis in America calidis delectari scripsit, (Acosta Hist. Ind. Occid. l. 3. c. 15.) sed in Peruana usque ad Pacram non inveniri, inde frequentissimos esse. (Cibus.) Quidam luto vivere dixerunt, sed re-

vera

vera piscibus saturantur, et humanae carnis sunt avidissimi. In terris etiam animalibus insidiantur. Petrus Martyr in legatione sua Babylonica comprehensum, qui tres pusiones devorarat, scribit. In Arsinoitica praefectura olim sacer pane, carne et vino, a sacerdotibus nutriebatur. Fuere prodente Strabone, qui placentas, carnes assas, et mulsum iisdem offerebant.

Martyr. l. 2

Generatio.

Quantum ad *generationem*, masculus foeminam resupinat, cum aliter ob crurum brevitatem congredinequeant. Parit foemina ova sexaginta, quanta anseres eaque praegrandia, quanta anseres eaque praedivinatione quadam, extra eum locum semper incubat, ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Totidem diebus ea parit, et totidem fovet, et tandem partus decursu sexaginta dierum peragitur. Gyllius arena obrui, et absque ullo incubatu catulos egredi observavit. Ἀστοκία vernum tempus indicat, nec aliud a minori origine in maiorem crescit magnitudinem.

Aelian. H. A. l. 10. c. 21.
Plin. H. N. l. 8. c. 25.

Antipathia.

Gerit ex quadrupedibus cum ichneumone, bubalo, tigre; ex avibus cum accipitre, ex piscibus, cum hydro, porco pisce, delphino, ex aliis animalibus, cum scorpione, homine, Tentyritis, et plantis quibusdam inimicitiam. *Ichneumon* ova eius conterit, et in aprico dormientis os illapsus, eundem eviscerare conatur. A bubalo prosternitur. Resupini ventrem, tigris saepe in America dilaniasse visus est. Propter accipitrum odium, Coptitae Crocodilorum veneratores, eos saepe in crucem agunt. Hydro ita est hostis, ut propter fel a venatoribus gestatum, iisdem nocere non possit. A porco pisce, quod spina circa caput armetur, abstinet, ut Strabo prodidit. Delphini Nilum ingressi, aquis se immergunt, et subeuntium Crocodilorum ventrem dilaniant. Spectaculi testis fuit Babillus, quondam Aegypti praefectus. Erumpentem ex ovo Crocodilum, scorpius sauciare solet. Ad humanum strepitum perhorrescunt, et persequentem fugiunt. De *Tentyritis* ita *Plinius*: Quin et gens hominum est huic belluae adversa, in ipso Nilo, Tentyritae ab insula, in qua habitat, appellata. Mensura eorum parva, sed praesentia animi hoc tantum usu mira. Terribilis haec contra fugaces bellua est, fugax contra insequentes, sed adversum ire, soli hi audent. Quin etiam flumini innatant, dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os clava, dextra ac laeva tenentes extrema eius utrinque, ut fraenis in terram agunt captivos, ac voce etiam sola territos, cogunt evomere recentia corpora ad sepulturam. Itaque uni ei insulae Crocodili non adnatant, olfactuque eius generis hominum, ut Psyllorum serpentes fugantur. Romam aetate M. Scauri delatos, Tentyritae custodes sequebantur, illosque a piscinis ad spectacula, a spectaculis ad piscinas ducebant.

Plin. H. N. l. 8. c. 25.
Aelian. H. A. l. 8. c. 25
l. 10. c 47.
Acosta Histor. Ind. l. 3. c. 25.
Aelian. H. A. l. 10. c. 24.
Seneca Natural. quaest. l. 4
Phile in Iambis.
Plin. H. N. l. 8. c. 25.

Sympathia

Ex plantis fabam spinosam, annotante Crescentiensi vitant. Potamogeton, tamquam quoddam contra Crocodilos amuletum urinatores secum deferre solent. E contra cum porco, et trochilo amicitiam colit. Porci circa Nili ripas impune oberrant. De *Trochilo* ita *Plinius*: Dies in terra agit, noctes in aqua, temporis utrinque ratione. Hinc saturum cibo piscium, et semper esculento ore, in littore somno datum, parva avis, quae trochilos ibi vocatur, rex avium in Italia, invitat ad hiandum pabuli sui gratia, os primum eius assultim repurgans, mox dentes, et intus fauces quoque ad hanc scabendi dulcedinem quam maxime hiantes. Leo Africanus, vermes ex continuo piscium esu, inter dentes exortos devorare scribit. Crocodilum ut absumtas percepit, aviculas devorare niti, sed acuta, quam supra caput gerunt spina punctum, os diducere, et ita dimitti.

Plin. H. N. l. 8. c. 25.
Leo l. 9. Africae.

Natura et Ingenium.

Quantum ad *naturam* et *ingenium*, e Nilo in terram egressi, per eadem vestigia regrediuntur, si Petro Martyri credimus, ob crurum brevitatem diffi-

Martyr. Legat. Babylon. l. 3.

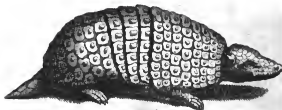
difficillime in latus se vertunt, dum gradiuntur gratum relinquunt odorem, adeo, ut foeminam Arabicos odores aequare, Nili accolae prodant. Quatuor mensibus secundum Aristotelem, quadraginta diebus secundum Suidam, sexaginta secundum Aelianum latitant, et sine victu morantur. Artemidorum Grammaticum, adeo viso perterritum, ut laesa mente, literarum memoriam perdiderit, et sinistrum crus sibi a fera ablatum crediderit, Coelius Aurelianus auctor est. Humanum depasti cadaver, ossa capitis lachrimis frangere, ut medulla inexistente vescantur, dicuntur. Nocentiores sunt Nilum ascendentibus, quod illa fluminis pars a piscatoribus exhauriatur. Ferociores inde facti, quod piscibus destituantur, homines et iumenta adoriuntur. Nec minus eodem ad proprium alveum post inundationem redeunte saeviunt, propter piscium inopiam, quam aqua in Nili faucibus minus profunda facit. Tum coeno indutus, aquatum venientibus insidiatur, et navigium flumen ascendens secuti, cum nauta contò ad expungendam navem inhaeret, celeri caudae ictu, nautam cum conto deiiciunt. Neminem iisdem diebus, quibus Apis natales celebrabantur, laesisse fabula forte est. Rediisse, postquam Achmed Ben Tolon signum Crocodili plumbeum, in templorum fundamentis inventum dissolvi iussisset, apud Scaligerum legimus. De divinatione, supra dum de ovis ageremus, diximus. Eiusdem apud Aelianum exemplum legitur. Ptolomaeum regem nescio quem, cum ex Crocodilis antiquissimum *inquit*, et praestantissimum adpellaret, exauditum non fuisse, quum cibaria obiecisset, reieciſſe. Inde sacerdotes morti vicinum collegisse. *Ingenium* indicant, quod prolis indolem ex praedae raptu colligunt, cicurati vocem humanam intelligunt, et manu tractati, diducto rictu, mantili dentes sibi abstergi patiuntur. Non est ergo mirum, in paludibus Ombitarum

Aristot. H. A. l. 8. c. 15. Aelian. H. A. l. 10. c. 21. Coelius de furore. Petr. Martyr. l. c. Plin. H. N. l. 11. c. 4. Scalig. Exerc. 196. Aelian. H. A l. 8. c. 4. Aelian. H. A. l. 9. c. 3.

arte paratis nutritos, domesticos esse, ut Aelianus prodidit, iisdemque hostiarum capita obiici. In oppido Anteo aniculam quandam in lecto cum Crocodilo deprehensam, Gyllius prodidit. Humanam aetatem aequant, si Aristoteli, Plinio et Diodoro Siculo credimus. Aelianus sexaginta vitae annos assignat. *Vtuntur* iis quidam in *cibis*. Apollonopolitae vi legis carnem eam comedere tenebantur, seu, quod Psammeniti Regis filia a Crocodilo devorata fuerit, seu odio Typhonis, quem in Crocodilum versum fabulantur, ut apud Herodotum extat. In partibus Indicis assari, Ferdinandus Lopez vidit; in Florida alii, immo exsiccantur ibidem, et hieme mensis adponuntur. *Ova* comesta in auctoribus novi orbis invenies. In Aegypto iisdem quosdam vesci, apud Leonem Africanum habetur. De *usu in medicina* hoc habe. Decoctum demorsis ab araneis opitulari: *Caninis dentibus* thure repletis, typos febrium arceri, quoscunque a vivo animali extractos ipsoque demisso, parti dextrae viri, et sinistrae mulieris adaptatos Venerem stimulare, nisi fabulatur Kiranides. *Sanguis* visui claritatem conciliat, et partibus a serpentibus sauciis auxiliatur. *Pinguedine* febricitantes contra horrorem inunguntur. Eadem antiquis vulneribus et carcinomati prodest. *Corium* crematum et cum olei amurca mistum, partem mutilandam adeo stupidam reddit, ut ferrum secans non sentiat. *Apud quosdam Indos olim ad supplicia alebantur, obiiciebanturque eis vincti manibus et pedibus fontes. In fossis urbis Pegu habentur, prodente Balbo, ne quis per aquam ad urbem accedere audeat. Incolae, quia eos venerantur, aquam fossarum bibunt, occisi ab ipsis animam recte ad superos evolare credentes. Firmus Aegypti Tyrannus pinguedine Crocodilorum inunctus, impunis inter eos natabat. Circa *differentiam* panca occurrunt. Plinius in *magnos* et *parvos*, qui Scinci dividit.

Diodor. Biblioth. l. 9. c. 1. *Vsus in cibis.* Leo Afric. l. 9. *Vsus in Medicina.* Balbus in Itiner. c. 35. *Differentiae.*

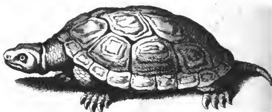
Tatus

Testudo . Schildtkrötte .

Testudo Aguatica .

Testudo Marina .

dividit. Albertus Tencheae meminit, cui omnia, quae prodidimus adplicari possunt. Aelianus duplices in fluvio Gange ponit, *noxios* cum cornu in rostro, et *innoxios*. In provincia Xanagarrae a vivis Crocodilis vagantibus odor moschi spirat.

TITULUS II.

De Digitatis Oviparis crusta tectis.

CAPUT I.

De Testudine in genere.

Ambros. l. 2. c. 1. *Nomen.*

Testudo a tegmine testaceo nomen obtinuit, nt Isidoro placet. Graecis χέλυς, χελύνς, χελύνη, χελώνη, a χέω, capax sum, dicitur, ut et κλεμμύς, σφραγὶς, φέροικος, etc. quamquam hoc inter epitheta censeri debet. *Descriptio* Animal est ingratum visu. Tegitur testa figurae ovalis, et instar scuti concava, sub qua caput, pedes et caudam recondit. Pacuvius ideo capite brevi, cervice anguina et aspectu truci scripsit. Testa illa Palladio dicitur *corium*, Marcello *tegumen*, Plinio *operimentum*, *putamen* et *superficies*, aliis *operculum testaceum*, Graecis χελώνιον, et generali nomine ὄστρακον. (Plin. H.N. l. 9. c. 10. Idem H.N. l. 11. c. 37.) Loco *dentium* unicum os continuum habet, inde μονόδους dici posset: intus praegrandem *pulmonem* eumque exanguem, *iecur* vitiatum, *testes* lumbis adhaerentes, *lienem* perexiguum. *Renes* et *vesicam* omnibus tribuit Aristoteles, lutariam si excipias. (Aristot. de part. anim. l. 3. c. 8.) Unico tamen *excrementorum* exitu referta sunt. Ideo illa semper liquida et aquea. *Pedes* similes sunt lacertis, quinque digitis unguibus munitis instructi. In cauda Cardanus quandoque unguem gallorum calcaribus similem conspicatus est, qui forte a callo. (Cardan. de variet. rer. c. 29.) Nam in his animalibus veluti et in lacertis, cauda amputata durior renascitur. *Locus.* De *loco* hoc duntaxat ponimus, reperire in terra, mari et lacubus, vel locis coenosis. In mari rubro reperiuntur copiosae, ut Arrianus prodidit, quae ad emporium venales deferuntur. (Arrian. in Periplo maris rubri.) In insula quoque Dioscoridis, quae nunc Secotora inveniuntur, ut et in insula Mauritii, quam Cernen veterum quidam credunt. (Herbert. in Itin. p. 149.) *Generatio.* *Coeunt* more viviparorum, et mas supervenit foeminam. Haec quia nullam voluptatem in congressu sentiunt, difficulter admittunt, nec citius, quam vehementer exagitatae fuerint. (Aristot. H. A. l. 5. c. 3. Aelian. H. A. l. 13. c. 40.) Pariunt *ova* ovis gallinarum similia, sed minora et oblongiora, putamine, albumine et vitello praedita, ut in icone videre est. (Plin. H. N. l. 9. c. 51.) De *natura* et *moribus* habe testam, quam tam duram habent, ut nec a plaustri currentis rotis conteri possit, non mutare, quod crustacea faciunt, mensibus hibernis sine cibo in cavernis latere, exeuntes lento gradu incedere, seu quod onere premantur, seu quod natura tardae sint, cum perdicibus perpetuo rixari; aquilas, quae in sublime sublatas ad petras allidunt, unde et Aeschylo Tragico Poetae, cui caput calvum, et petrae instar, mors, (Aelian. H. A. l. 4. c. 22. Arist. H. A. l. 4. c. 6.) abhorrere, diu secundum Hippocratem vivere, perexiguum sibilum colubrorum paullo altiorem voce edere, denique cum serpentibus et viperis praeliaturas, satureia, cunicula, vel origano se munire. (Aristot. H. A. l. 9. c. 6. Plin. H.N. l. 8. c. 16.) *Usus in cibis.* Nihil quidem de earum *in cibis* usu apud Galenum vel Apicium. Bruierinus tamen carnes prius elixit, deinde in frusta sectas, in vase frixorio assat. (Bruier. de re cibaria l. 22. c. 7.) Quo loco habendae sint, disquiritur inter quosdam. Alii inter piscium carnes reponunt, ut Castor Durantes. Unde tempore ieiunii piscium loco conceduntur: alii non item. Habent scilicet testudines ossa et spirant, ne de ovis quicquam dicam. Ut ut sit, apud

quos-

quosdam Barbaros in America in deliciis esse, certum est, nec dubium delicatis ventriculis obesse, et difficulter concoqui, valide tamen si concoquantur, nutrire.

Usus in medicina. In *medicina* haud contemnendae sunt. Hydropicis et phthisicis caro prodest. Coctae fastidium ex mellenatum, prodente Plinio ex Pelope, statim tollunt. Tegminis cremati cinere, in fistulis, capillorum defluxu Porta, ulceribus pedum cum oleo et vino Marcellus, in suffumi-

Galen. Euporist. l.3. gio contra haemorrhoidas Galenus utitur. *Ipsae* crematae cum albumine ovi fissuras mammarum apud Rhasen tollunt, et in herniis feliciter, si Crollio credimus, ob quandam signaturam adhibentur. *Sanguis* ex capite resupinatae amputato collectus, et insolatus donec exsiccetur, sacrum ignem extinguit, verrucas abolet, porriginem pellit, et in capitis ulceribus adhibetur. *Ova* ad tussim infantium commendan-

Cent. 7. tur. Adhibentur et *ad alia*. Mizaldo si credendum, ex ovis formicarum, hyoscyamo, cicuta et testudinis sanguine egregium paratur psilothrum, tegmen ollae operculi loco superpositum ebullitionem impedit. Myrepso vinum cum sanguinis modico propinato, abstemios homines reddit. Albertus carne equos obesat, porcos pingues ea evadere, experientia comprobavit. Vegetius ex testudine viva supra sarmenta combusta, alumine crudo, medulla cervina et vino medicamentum componit, pro pilis iumentorum citius augendis. Scobs tegminis foeminae in aliquo liquore pota, Venerem inhibere creditur. Maiora ad mensas, va-

Plin. H N. l.16.c.43. sa et lectos olim usurpabant. *Placuit*, inquit Plinius, *materiam et in mari quaeri. Testudo in hoc secta.* *Nuperque portentosis ingeniis principatu Neronis inventum; ut pigmentis perderet se, plurisque vaeniret, imitata lignum.* Testudinem vero putamina secare in laminas, lectosque et repositoria his vestire, Carvilius Pollio instituit, prodigi et sagacis ad luxuriae instrumenta ingenii. Plin. H.N. l.9.c.11.

Ideo Seneca: *Video elaboratam scrupulosa distinctione testudinem, et foedissimorum pigerrimorumque animalium testas, ingentibus pretiis emtas, in quibus illa ipsa, quae placet varietas, subditis medicamentis, in similitudinem veri coloratur.* Seneca de Benef. l.7. c.9. Hodie Amazones corticibus se tuentur, quibus et alicubi pro cunabulis infantum utuntur.

Differentiae. Quantum ad *differentias*. Plinio testudinum genera sunt *terrestres*, *marinae*, *lutariae*, et quae *in dulci aqua* vivunt, quarum has *emydas* vocant. Plin. H.N. l.32.c.4. De his omnibus in sequentibus agemus. Visa et in insula a Zambolo reperta, quaedam animalia parva, corpore rotundo testudinum instar, duabus lineis invicem per medium transversis, in quarum singula extremitate, auris et oculus conspicitur, ita, ut quatuor oculis intueri, et totidem auribus audire videantur. Unico constant ventre, sed pedibus pluribus, quibus innixa in utramque partem gradiuntur. Sanguini singulare aliquid inest. Nam omne corpus saucium, eo dum spirat illitum, cohaeret. Ambrof. Bohemo. l.2. Ovip. c.1. Gesnerus *Testudinem polypodem* vocat. Videtur ex Diodoro Siculo historia desumpta esse, ni fallor, nam auctor nunc ad manus non est. In insula Mauritii, quae Zonae torridae subiacet, tam validae inveniuntur, ut homines ferre et transferre possint. Herbert. in Itin Persiae p. 349.

Lusitani de quindecim affirmant.

CA-

CAPUT II.

De Testudinibus in specie.

ARTICULUS I.

De Testudine terrestri.

Ambrosin. Ovip. digit. l. 2. c. 2. Quatuor testudinum genera ex Plinio supra posuimus. Sed haec ad duo, *Terrestres* nempe et *Aquaticas*, optime reduci possunt. Nomen. *Terrestris* aliis *montana*, *silvestris*, *campestris*, *agrestis*, et *nemoralis* dicitur. Graeci χερσαίαν, Nicander ὀρείην, Oppianus ὀρεσίφοιτον vocat.

Descriptio Luteis et nigris maculis instar salamandrae in tergore distinguitur, cortice superiore marinam valde aemulatur. Foemina a mare in eo differt, quod inferiorem testam planam habet, quae mari concava, et semper ponderosior observatur. Severin. Zootom. Democrit. par. 4. p. 324. Interiora sic M. Aurelius Severinus describit. Principio inquit, ablato cortice inferiore statim adparuere duo *musculi* anteriores moventes, ut adparent brachia, utrinque unum, quamquam uterque distinctus videtur in duo, quorum maior est exterior, minor vero interior. Oblique descendunt quasi ab axillis brachiorum, nascentes a membrana adhaerescente cortici, et desinentes in tendinem acutum. Figura ipsorum oblonga, rotunda, quasi plantae manus, infra hos musculos tum parte dextra, tum sinistra sex alii visuntur oblongi, flexores fortasse brachiorum, duo totidem adparent musculi deducti ad femora, nascentes ab externa dicta membrana corticis, qui tertio sunt minores brachialibus, neque in tendinem desinunt, ut illi, sed carnosiores sunt, quod inserantur femoribus. *Spina* compacta est et valide innexa cortici, per longitudinis medium. Infra *caput* medio lato digito descendunt duo musculi a lateribus positi, ipsum intra trahentes, cum duobus aliis paullo inferioribus, quatuor isti oblongi maxime omnes. *Iecur* parte dextra et sinistra aequali magnitudine bipartitum. Gibbum externe, cavum interne, sed dextra interne inaequalis veluti praerupta rupis, complectens miro artificio ventriculi orificium inferius et portionem duodeni, sinistra complectens maiorem ventriculi cavitatem, excavato quodam supercilio similis. Cystis *fellis* dextra in fibra hepatis profunde condita, *ventriculus* ad humanum vel suillum maxime accedens, sed postquam in intestina perducitur, tres amplas habet cavitates, in quibus totidem perfici coctiones et transmutationes assumtorum videntur. In prima, herbacea materia, in secunda item, sed elaboratior, et hinc externe adhaerebat *lien* rotundior et ater, in tertia materia quaedam subliquida et albissima, similis mansae castaneae, sed dilutae. Aperta est coniectura, servire hanc in locum vesicae, quae eiaculatur quandoque humorem album, veluti gallinae solent. Ampla est haec et castaneae figuram aemulatur, tenuissima est et amplo canali, quantum est intestinorum extremum similis, cui correspondet parte inferiore. Haec valde adhaerescit peritoneo atque immediate illi incumbit. *Intestinum rectum* in fine habet processus illos laterales, qui sunt gallinaceis omnibus, sed divisos tamen et in latera longe productos, usque ad renum viciniam. Cum his pone sunt *ovorum* utraque parte productiones, *Mesenterium* amplis satis venis intextum. *Cor* rotundae figurae, sed non exactae, ut lenticulam referat; colore subalbidum, intus uno sinu cavum, situm supra iecur statim. *Aspera arteria*, quae dignissima omnino est observatio, paullo post initium

tium bifida, quorum rami contorti. *Pulmones* parte superiore adhaerescenres spinae, substantiae admodum rarae, non carnosae, sed verius membranosae, intextae arteriae asperae, ramis velut rete quoddam implexum, colore subatro. Observanda dispositio ossis hyoidis et cartilaginis scutiformis. *Calvariae* testudinis marinae septum est, quod supernae testudini extensum cerebri partes utrasque disterminat praeter cuiuslibet calvae conformationem.

Locus. Plin. H. N. l. 32. c. 4. Pausan. in Arcadicis.

Vagantur plurimae in Africae desertis, ut et in Lybiae parte quadam, Mauritania forte, ut Strabo scribit, proveniunt et in silvis Arcadum, teste Pausania, ex quibus lyrae olim fabricabantur. Sed maximae in insula Dioscoridis in mari rubro habentur. De insula Mauritii superius diximus.

Victus. Bruier. Rei cib. l. 22. c. 7.

In desertis quia inveniuntur, roscido duntaxat humore pasci quidam indicavere. Alii, olera germinare inchoantia, melopepones inprimis et sesamum praecidere dicunt. Nicander κυτισηνόμον, quod Cytiso, vel cytinis delectentur, vocavit. Edunt et lumbricos, et cochleas. Domi furfure et farina nutriuntur.

Generatio. Athen. Dipnos. l. 1.

Quantum ad *generationem*, fabulae sunt ex Gerano muliere in gruem mutata et Nicodamante natam, immo potius Boei apud Athenaeum iocus est. *Coeunt* ut superius diximus. *Ova* durioris testae intusque bicolora enituntur, quae terra contecta, repetitis vicibus incubanr, foetumqne sequenti anno ad pastum educunt. Flantibus ventis concipere, quod apud Nicandrum habetur falsum, certius, cum foemina ad Venerem tarda sit, herba quadam a mare concitari, quod apud Aelianum invenitur.

Aelian. H. A. l. 5. c. 32. *Usus in cibis.*

A Graecis non comedi, Bellonius auctor est. Hungari quidam cum Clusium carnem unius degustasse vidissent, moriturum putabant. In India frequentissime mensis inferuntur. Augusto et Septembri, quod tempore segetum pinguiores sint, quidam laudant. Scappius a mense Februario ad Maium foeminas optimas, quod tum ovorum plenae sint, scribit, a Iunio ad autumnum mares. Sunt, qui ex alliato eas mirum in modum commendant. Hodie, *verba sunt Ambrosini*, Bononiae, testudo terrestris et praesertim foemina decollatur, et toto effuso sanguine elixatur, donec tegmina a carne eximi possint. Postmodum intestina non abiiciuntur, sed ab excrementis absterfa abluuntur, deinde una cum carne testudinis, croco, pulveribus aromaticis, pineis, passulis, in vino malvatico diligenter coquuntur, et mensis inferuntur. Plura apud Scappium et Ambrosinum vide.

Scapp. l. 3. Rei cib. c. 166.

Usus in Medicina. Plin. H. N. l. 32. c. 4.

De usu in medicina ita *Plinius*: Terrestrium *caro* suffitionibus propriae, Magicisque artibus refutandis, et contra venena salutares produntur. In Africa amputato capite pedibusque, pro antidoto dari dicunrur, et ex iure in cibo sumtae, strumas discutere, ac lienes tollere, item comitiales morbos. *Sanguis* earum claritatem visus facit, suffusionesque oculorum tollit, et contra serpentina omnium, et araneorum, ac similium, et ranarum venena auxiliatur, servato sanguine in farina pillulis factis, et cum opus sit in vino datis. *Felle* testudinum cum Attica melle glaucomata inungi prodest, et scorpionum plagae instillari. *Tegumenti* cinis, vino et oleo subactus, pedum rimas ulceraque sanat. *Squamae* a summa parte derasae, et in potu datae Venerem cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina, accendere traditur in libidinem. *Urinam* earum aliter, quam in vesica dissectarum inveniri posse non arbitror. Et interea hoc quoque esse, quae portentosa Magi demonstrent, adversus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen, ut aiunt, cimicibus admistis. *Ova* durata illinuntur strumis, et ulceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus.

Ha-

Hactenus Plinius. Apud alios invenies, Syrupum ex testudinibus apud Bononienses haberi, qui phthisicis, emaciatis, feliciter propinatur: apud Amatum Lusitanum ex eadem decoctum in destillationibus tussi, etc. describi, apud Veckerum, electuarium quoddam ad feminis acris repressionem ex testudine componi. *Iecur* Galenus tritum, in pesso adversus uteri strangulatum propinat.

Galen. in Euporist.

In India gignuntur maximarum glebarum magnitudine. Testas exuunt, et quemadmodum vermes ex verminosis plantis, ligonibus extrahuntur. Pingues et suaves carnes habent. *Iaboti* Brasiliensibus, Testudinis terrestris species est, Lusitanis *Coegado do terra.* *Testa* nigra est tecta, cui multae figurae hexagonae sunt insculptae. *Rostrum* habet, ut reliquae. *Caput* et crura sunt fusca, verum maculis ex umbra variegata. *Iecur* huius saporis est optimi, et antecellit omnium animalium iecora suo sapore.

Differentiae. Aelian. H. A. l. 16. c. 15.

Maregra. Hist. Brasil. l. 6. c. 11

ARTICULUS II.

De Testudine Aquatica.

PUNCTUM I.

De Testudine aquae dulcis et Lutaria.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 3.

Nomen aquaticae.

Testudines aquaticas, in illas, quae in aqua dulci degunt, ad quas Lutariae bene referri possunt, et illas, quae in mari, dividimus. *Aquaticam* Plinius murem aquaticum et *Emyda* vocavit, quod vocabulum alii ab α, alii ab ω inchoant, et descendere a Graeco μῦς videtur. Niphus Mydam, quandam testudinem colore luteo dixit. Graeci ποτάμια χελώνια vocant.

Locus. Gesner. de quadruped.

Degunt in aquis dulcibus, lacubus, et fluviis. Gesnerus in agro Tigurino, in exigno lacu, prope Adelfingum inveniri scribit. In balneo aquae calidae, Constantinae vicino, quae fluens inter rupes longo lateque diffunditur, ingentem copiam haberi, Leo Africanus prodidit. Daemones a mulieribus illius civitatis adpellantur, iisdemque causas morborum adscribunt. Vagantur et in Gange ac Nilo fluviis ut Aelianus scripsit. Respirare etiam tum, apud Aristotelem habes. Tempore foeturae aquas deserere, et in locis siccis, scrobe effossa ova ponere, postmodum die trigesimo detegere, et foetum ad aquam continuo ducere, ex eodem habeo.

Leo Afric. l. 5.

Aelian. H. A. l. 12. c. 41.

Aristot. H. A. l. 5. c. 33.

De huius *usu in medicina* sequentia nobis *Plinius* reliquit. Ex quarto genere testudinum, quae sunt in amnibus, divulsarum *pingui* cum aeizoo herba tuso admisto unguento et semine lilii, ante accessiones si perungantur aegri, praeter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem decima quinta Luna capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verum aegrum decima sexta Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum *sanguis* instillatus crebros capitis dolores sedat, item strumas. Sunt, qui testudinum sanguinem cultro aereo supinarum capitibus praecisis, excipi novo fictili iubeant, ignem sacrum cuiuscunque generis sanguine illini, item capitis ulcera manantia et verrucas. Iidem promittunt omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt tardius ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia.

Usus. Plin. H. N. l. 32. c. 4.

Circa *differentias Aquaticarum* nihil fere occurrit, hoc unicum si exceperis, Indicae fluviatilis, non minorem esse testam, quam iustae magnitudinis scapham. Decem enim leguminum medimnos capit.

Aelian. H. A. l. 16. c. 14.

Lutaria.

De *Lutaria* etiam quaedam occurrunt. Videntur eam Graeci χελώνην πηλαμίδα vocasse, et per aphaeresin amyda. Latitudo ei in dorso pectori similis, nec convexo incurva calice, ingrata visu. Stabulatur quidem in locis coenosis; sed verno tempore ad fluentes quoque aquas proficiscitur. Vesica et renibus carere superius diximus, forte propter tegumenti mollitiem, humor enim facile diffluere potest. Circa Ferrariam, in Gallia, Polonia, Hungaria et alibi multas conspicies. De *Usu* inter caetera haec habet apud Ambrosinum *Mizaldus*. Sunt, inquit, qui instantem grandinem observantes, manu dextra testudinem palustrem supinam circà hortum vel agrum ferant, et reversi unde exierunt, illam humi deponant, eadem figura, ut animal nubem grandine praegnantem intueatur, hacque ratione eam amoliri conantur. *Plinius* de ea ita. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt, auxilia. Tres namque in succensa sarmenta coniectae, dividentibus se tegumentis rapiuntur, tum evulsae carnes earum, coquuntur in aquae congio, sale modice addito, ita decoctarum ad tertias partes succus, paralysin, et articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinemque vitiarum. Sistitur ab eo remedio alvus aquae frigidae potu.

Plin. H.N. l. 32. c. 4.
Mizald. Cent. 4.
Plin. l. c.

PUNCTUM II.

De Testudine Marina.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 4.
Nomen.

Testudo marina, Plinio est *Mus marinus*; Graecis χέλυδρος quasi χέλυς ἔνυδρος, θαλασσόνομος, et χέλων dicitur, Germaniae et Flandriae piscatores et *Militem* vocant, quod scutum et galeam gestet, et *Barchoram*, prodente Alberto, nomine forte ab Ostracodermo corrupto. Idem adiicit *Zytyron* maris quoddam animal a priscis Militem dictum, a capite cute rugosa et dura galeato, et quod de collo quasi scutum suspensum gestaret.

Descriptio

Terrestribus eas assimilat Pausanias, pedes et magnitudinem si exceperis. Loco *dentium* habet os unum tam durum, ut crassos baculos unico ictu praecidat. Hinc adparet, Oppianum, qui ei crebros tribuit, de rostri marginibus potius intelligendum esse. *Oculi* fulgorem procul emittunt, *pupillis* candidissimis et splendidissimis, si Aeliano fides, instructae. *Pedes*, alae potius videntur, quibus tanquam remis ad natandum uritur. Reliqua in observationibus suis accurate prosecutus est Severinus, dum inquit: Inferiori primum cortice supinae huic cultro transversim separato atque ablato, visa membrana *peritonea*, totam anteriore parte vestiens, a iugulo ad pubem continua, cortici inhaerens, fibris quibusdam carneis, praesertim parte thoracis; *omentum* nullum, nullum *caecum*, sed *intestina* superne deorsum gracilescentia, contra quam in caeteris quadrupedis. Quin a summo oesophago, qui duplicati pollicis magnitudinem aemulatur, donec ad recti initia pertingit, perpetim minuitur cum tota membri crassitudine, tum tunicarum, quae tunicae duplices, externa nervosior, carnosior interna. Sed haec quoque villosa et lentore quodam pingui madida, haud valde dissimilis a recto vaccae intestino bene saginatae. Parte priore et primo ductu Oesophagi aculei crebri transversim positi maiores, quam in bovina lingua, quod certe mirabile et a Rondeletio non observatum: Fabricati fortasse hi ad comminuenda alimenta, quae duriora ab hoc genere ingeri perhibent. *Vesica* cervix recto intestino intro respondens, ut utriusque recrementum uno ductu exitum habeat. *Lien* rotundus

Oppian. Halient. l. 1.
Aelian. H. A. l. 4. c. 28.
Severin. Zootomiae Democrit. p. 323.

dus instar ovi, intestino superiori alligatus. *Renes* plani et oblongi, quasi ex parvis pluribus compositi. *Cor* uvidum cum vasis valde implexis in primo exortu. *Auriculae* magnae et pendulae tenui membrana praeditae ac nigrescentes. *Pulmones* ampli, multo inferius, quam cor descendentes. *Cervix* inflexa cum crebris musculis, sed duo longissimi intro in corticem caput trahunt.

Locus.

Pausan. in Atticis.

Generatio.

Aristot. H. A. l. 5. c. 33

Plin. H. N. l. 9. c. 10.

Plutarch. l. utra prudent.

Petrus Martyr l. 9. dec. 3.

Plin. H. N. l. 9. c. 10.

Aristot. H. A. l. 8 c. 25

Oppian. Halieut. l. 1.

Habitant in salsis aquis, et Pausanias circa Moluridem versari scribit. *Visitant* pisciculis, cochleis, et ad terram delatae gramina depascuntur. Tempore *partus* terram petunt, et ova circiter centum, secundum Aristotelem in scrobe deponunt, avium cohortalium similia, eaque nonnisi noctu incubant. Postquam inhumavere, loco pedem imprimunt, ut reduces agnoscant. Hoc *Plinius* ita protulit. In terram egressae, in herbis pariunt ova, avium ovis similia. et ad centena numero. Eaque defossa extra aquas, et cooperta terra, ac pavida pectore et complanata, incubant noctibus. Educare foetus annuo spatio addit, sed id de terrestri intelligendum. Marinae quadraginta diebus excoquuntur, et rumpuntur. In Americae parte quaedam ter centena et ultra humo obruta, quae a sole excocta, absque parentum adiumento pulluiant, ut quasi exercitus testudinum fundi videatur, quod apud Petrum Martyrem legimus. Ad Naturam pertinet, quod extra aquam diu vivere non possint, quamvis vitulorum marinorum instar, in terra somnum quandoque capiant, quod, postquam pastum noctu egressae, avideque saturatae lassantur, dum in superficie maris resupinatae dormiunt, sonum quendam edunt, quod denique, quotiescunque solis radiis mari innatantes siccantur, ita, ut in gurgitem deferri nequeant, intereunt. Eaedem dum aerem captant, caput exerunt, vitulorum marinorum imitatione, et tantae sunt audaciae, ut tres homines adoriantur. Capite amputato non moriuntur confestim, sed oculos movent, et manus si admoveris mordent.

Aelian. H. A. l. 4. c. 28

Usus in Cibis

Bellon. observ. l. 2. c. 68.

Scappius de re cibar l. 5. c. 150.

Armeniis olim a Patriarcha Alexandrino prohibitae in cibis, sub excommunicationis poena. Scappius scriptor Italicus in conviviorum adparatu eas commendat, si intra tempus, quod a vere ad autumnum decurrit, capiantur. Conficit ex iisdem et artocreata, quae apud Ambrosinum vide. In Brasilia capta aliquando tam magna, ut sola octuaginta hominibus sufficeret. Carnes lardo distinctas et tostas comedebant, sapor vitulinae erat.

Usus in Medicina

Plin. H. N. l. 23. c. 4.

De *Usu in medicina* ita *Plinius*: Marinarum carnes admistae ranarum carnibus, contra salamandras praeclare auxiliantur. Neque est testudine aliud salamandrae adversius. *Sanguine* alopeciarum inanitas et porrigo, omniaque capitis ulcera curantur. Inarescere autem eum oportet, lentaque ablui. Instillatur et dolori aurium cum lacte mulierum. Adversus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, et cum hordeacea farina, aceto quoque admisto, ut sit, quod devoretur fabae magnitudine. Haec singula e matutina et vespertina dantur, dein post aliquot dies vespera. Comitialibus instillatur ore diducto his, qui modice corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annos colluantur testudinum sanguine immunes dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quasque orthopnoeas vocant, ad has in polenta datur. *Fel testudinum* claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonsillas et anginas, et omnia oris vitia. Privatim nomas ibi, item ardentium testium. Naribus illitum, comitiales erigit, attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admisto, unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumque carnium testudinis succum, addita aeque vernatione anguium. Sed diu in vino testudinum excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat, suffusiones etiam marinae fel cum fluviatilis sanguine et lacte

 mulie-

mulierum. Capillus mulierum inficitur felle. Salamandras et fuccum bibiffe fatis eft. Apud alios invenies, *cerebrum* cum croco et fale Aegyptio bene ad aperiendum uterum fupponi. *Pupillas* auro inclufas caliginem oculorum pellere. *Sanguinem* aridum cum cymino filveftri demorfis a vipera exhiberi. *Hepar* in lacte muliebri tritum, et cum unguento irino et vino fubactum, in purgamentis puerperii educendis commendari. Qnidam ova in morbo epileptico exhibent.

Hippocr. l. 1. de morbis mulier.

Eft earum et *in aliis ufus.* Nam olim poftes teguminibus exornabantur. Taprobanae infulae incolae iisdem culmina domorum tegebant: Chelonophagi vero, pro navigiis, vafis aquaticis, et tentoriis utebantur. Infantes recenter nati in eis lavabantur: Barbaris ad fluvium Gambrae fcutorum loco inferviunt. Turcae denique ex teftis pellucidis gladiorum manubria fabricant.

Aelian. H. A. l. 13. c. 38. Diodor. Sicul. l. 4.

Differentiae a magnitudine et figura fumuntur. In Taprobana una centum tria pondo pependit earum, quae in mari rubro, tefta amplam alicuius aedificii ianuam adaequat. Apud Aeliannm in India decem leguminum modios capit. *Figuram* fi attendas, aliae funt oblongiores, quae pelagiae, aliae rotundiores, quae littorales. Troglodytae, *verba funt Plinii*, cornigeras habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, fed mobilibus, quorum in natando remigio, fe adiuvant. Coftium id genus vocatur, eximiae magnitudinis, fed rarum. Namque fcopuli praeacuti Chelonophagos terrent. Troglodytae, autem ad quos adnatant, tamquam facras adorant. Hermolaus Barbarus *Cheletas* vocari iubet, id eft, Equites, quod cornibus non aliter utantur, ac ifti calcaribus. Cardanus cuiusdam generis meminit, quod corio veluti praeparato tegitur, demtisque cum capite pedibus cheli affimilatur. Dorfum fex veluti tabellis fimul iunctis conftat, et cauda, inquit Ambrofinus, fimilis eft illi parti citharae, cui Collopes intrudi folent, ad tendendum et laxandum nervos. Marcgravius duas defcribit, quarum una *Iurucua* Brafilianis, altera *Iurura.* *Iurucua* loco pedum, *inquit ille*, habet quafi alas, anteriorum quidem quamlibet fefquipedem circiter longam, pofteriores vero breviores, *caudam* acutam conicam, *oculos* nigros magnos, *os* edentulum et inftar roftri volucrum. Habui, quarum teftae tres pedes erant longae, duas latae et fupra. *Coftis* ipfius inferuntur teftae, ad quodlibet latus octo, anteriores breviores, mediae longiores, pofteriores iterum breviores. *Ova* illarum comeduntur, uti et caro. Ponunt antem ova ad littus maris, foveam in arena facientes, et dein arena tumulantes. Saepius inveni veftigia earum ex mari egredientium, et terra abeuntium. Reperiuntur autem variae magnitudinis. Habui, quarum longitudo erat quatuor pedum, latitudo trium, tantae molis, ut a quatuor robuftis viris vix poffent moveri. Variis figuris geometricis, teftae quafi infculptae vifuntur. Quaedam teftam nigram habent fplendentem, flavis lineis et figuris egregie interftinctam, aliae aliter conformatam. *Iuruta Cadago d'agoa* Lufitanis, minor eft reliquis teftudinibus: *Tefta* fuperior decem digitorum habet longitudinem, latitudinem autem novem, convexitate confiderata. Inferior tefta novem digitos longa, quatuor et femis lata et plana, Ellypticam autem figuram habet fuperior. Infra teftam fe abfcondere poteft, et collum rurfus ad trium digitorum longitudinem foras extendere. *Caput* tres digitos craffum, et paullo oblongius, *nafus* elevatus et acuminatus. *Os* amplum, *oculi* nigricantes, pupilla nigra. In pedibus quatuor *ungues* oblongi, nigri, cauda brevis acuminata, cutis rugofa et quafi fquamis conftaret. *Tefta fuperior* fufca, inferior flavefcens. *Ova* ponit fubrotunda, dimidii gallinacei magnitudine, tefta alba ut ova gallinarum, boni faporis, fi frixentur. Comedi aliquoties. *Tantum Marcgravius.*

Differentiae. Scalig. Exerc. 196. Bellon. obferv. l. 2. c. 68. Aelian. H. A. l. 13. c. 37. Plin. H. N. l. 9. c. 10. Carden. de rer. variet. l. 7. c. 37. Marcgr. d. l. 6. c. 413.

AP-

APPENDIX.

De quibusdam exoticis quadrupedibus iisque dubiis.

CAPUT I.

De Tlacaxolotl, Cabim, et animali maripeto.

Absoluta ita, per Dei gratiam, omnium quot quot nunc nota quadrupedum historia, visum est hanc de quibusdam exoticis, et quidem dubiis, Appendicem annectere. Dubiis inquam. Nam ad quod genus referri proprie, adhuc mecum delibero. Inter haec occurrit primo *Tlacaxolotl*, sive animal abrotundae *faciei*, bestiam tauro vastiorem, *capite* magno, prolixo *rostro*, latis *auriculis*, atrocibus *dentibus*, humana pene facie, unde sumsit nomen, crasso *collo*, manibus pedibusque, et his taurinis unguibus, sed maioribus, magnis latisque clunibus, *cauda* crassa et prolixa, ac pelle crassa, fulvo et hispido *pilo*. Rarum animal, saxorumque et solitudinum incola. Atzaceani, Tepotzonzotla, et Haquelagani, non procul a regione, quam a situ profundiore vocant Dehonduras. *Vescitur* montano cacaotli, quapachtli, et virenti haoli, vastatis passim arvis satisque, cum horum non adfuerit copia, foliis arborum et fruticum. *Caro* edulis est. Humanum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, tergus enim est impenetrabile. Quamobrem de fossa terra, ac desuper ramis frondibusque contecta, et subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos Orientis elephantes.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 3. Animal *Cabim* Maphaeo animal *Sionium*, Antonio a S. Romano *Thabal* dicitur. Nascitur in Iava. Huius animalis unam virtutem scio, sed mirificam. Si eius oscilli extremitatem aliquis gestet, quantumvis mille transverberatus vulneribus, ne guttam sanguinis dabit, experimentis pluribus probatum est: sed illud celebre et notissimum, quod cum Naodabeguea Malacensis in sensus Lusitanis, et adversus illos egregie dimicans, tandem oppressus, multisque consossus ictibus corrueret, ex patulis vulneribus nihil omnino cruoris manaret. Mox inter spoliandum, ut primum detracta eius brachio est aurea armilla, mirum dictu, tamquam vase confracto, ita sese cum anima universus repente sanguis effudit. Cuius rei stupore defixi Lusitani, cum de aliis captivis caussam quaesissent, cognovere inclusum esse in armilla os eius animalis, cuius in sistendo sanguine tam efficax esset vis.

Quantum ad animal *Maripetum*; scribit Aloysius Almeida cum periculo omnis fidei, et multi confirmant, apud Iapones in regno Goto extare silvam, in qua tantum gignitur animal canis magnitudine, cruribus brevioribus, ad esum humanum percommodum, aureo colore, praemolli etiam villo. Cum senuerit hoc animal, dimissa terra, sponte mare ingredi, ibique paulatim transformari in piscem, ac per singulares corporis partes, certo quodam temporis intervallo, vere mutata quadrupedis forma, ac natura transire in piscem. Idque adeo verum esse obtestatur Auctor, ut affirmet aliquando contigisse, piscem huiusmodi captum, inventum nondum omnibus corporis quadrupedis partibus prorsus transformatis, nondum videlicet opportuno elapso tempore, quo omnia piscis membra effici potuerunt, pars enim adhuc habebat formam quadrupedis, altera iam squamis et pennis formata videbatur. Adiicit, fabulosum hoc non esse, sed compertissimum iam fuisse, veritatique huic adstipulare indigenarum omnium consensum. Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 49.

CAPUT II.

De Dante et Cappa.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 65. Sui generis animal *danta* est, aliqui Indi *capam* vocant, alii *tapiroussu*, alii *doueanare*, ut Lerius scribit, sed mulis similis. Mulares habet *aures*, vitulina *labra*, *rostrum* superius propendet per palmum super rictum, attollit, cum irascitur, pene reliqua membra diversae bestiae similia, sed plerumque vitulo conformiora. *Cornu* caret. *Ungula* iuvat dolorem cordis, pellis loricae usum supplet, impenetrabilis est ictibus. Duo *ventriculos* habet, unus alimenta excipit, alter ignoto adhuc sacramento invenitur putrefactis lignis et virgulis plenus. Una auctoritas parsimoniae naturae excuset hic superfluitatem. Nescitur usus et finis huius ventriculi. Venator oportet, vulneret illam ante ingressum aquae, ibi enim morsu se defendit, et occidit canes. Didicisse phlebotomiam fertur ex hac bestia; homines doctos, namque cum crassescit, interna crura vulnerat arundine resecta, eadem industria atque Hippopotamus.

Lerius de hac bellua sic narrat: Hanc *tapiroussu* adpellant, pilo subrubescenti, atque promisso, vaccam magnitudine ac forma valde referentem. Attamen cum cornibus careat, sitque contractiore collo, auriculis longioribus et pendulis, siccioribusque tibiis ac gracilioribus, ungula continua, et asini ungulae persimili, merito quis eam vaccae asinique naturae participem esse diceret. Differt nihilominus ab utroque plurimum, quod et brevissimam gerat caudam, obiterque hic monendus est lector, permulta in America gigni animantia, quae omnino sine cauda sint, et dentes habeat multo acutiores, nec hominibus propterea quidquam periculi ab ea potest creari, cum in fuga potius, quam in viribus salutem ponere consueverit. Eam barbari sagittis confixam, ut et alias plerasque interficiunt, aut fossa excavata, muscipulis seu aliusmodi ingeniose fabrefactis venari solent. Caeterum fera illa magno est in pretio apud barbaros, pellis gratia, quam simul atque illi detraxerint, dorsi corium in orbem circumcidentes, ad solem exsiccant, in parmasque findi mediocris cadi magnitudine conformant, quibus in bello hostium excepta repellunt. Tantam vero duritiem pellis ad solem siccata contrahit, ut nullius ictu teli, quantumvis magno impetu vibrati, transfigi posse facile credam. In Galliam duas huiusmodi parmas studiose asserebam, redeuntibus vero fames ita molesta fuit, ut omni commeatu absumto, ne cercopithecis et psittacis, eiusdemque generis animantibus exceptis, quae ex regione illa nobiscum advehebamus, parmae illae duae carbonibus impositae, fuerint etiam ad depellendam famem comedendae, quibus reliquae pelles, quae, ut suo dicam loco, in navi erant, additae sunt. Porro Tapiroussu caro ad bubulae gustum fere accedit. Adpendo, quae *Franciscus Hernandus* de *dantis* scribit. Mediocrium mularum aequant magnitudinem, fulvo teguntur pilo, et firma impenetrabili vestiuntur pelle. Capiuntur in canibus, sed diligenter cavendum, ne prius confugiant ad flumina, in quibus sese adversus illos vehementius tuentur. Carnes eorum, ac praecipue pedum, si probe coquantur, gustu suaves sunt, ac bonum alimentum praestant, offenduntur autem haec animalia non una in parte continentis.

Cappa dicitur animal asino grandius, nigrum, villosum, ferox, canibus quoque infestum. Obvium quemque raptat, non secus, ac lupus pecudem. Forma pedum insolens. *Ungula* similis est calceo Gallico, a fronte lata, rotunda, non scissa, a calcari acuta. Aspectum humanum formidat. Fortasse hoc est anonymum animal Francisci Hernandi, et ex dantarum genere, de quibus iam dixi. Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 71.

CA-

CAPUT III.

De Eiulatore, Su et Peva.

Nieremb. Hist. Exot. l.4. c.72. De *Eiulatore* ita idem Nierembergius. Nocentior astus alterius animalis, infantilem simulantis luctum, edito sono sub oppida et villas in prima nocte. Statim miserenti accurrentes, affectu quaesituros plorantem perimit. Sed iam caute repetito periculo oppidani, procedunt e domibus incensis titionibus structi. Forma et moles huius ferae canem leporarium imitatur.

Idem l.9. c.74. *Su*, id est aqua, quod iuxta fluvios plerumque degat, apud Patagones invenitur. Alii *succarath* vocant. Torva est, prima oris acie quodammodo leonem aemulatur, aut hominem, nam ab aure barbata, haud promissis valde pilis, pectore propendente, circa lumbos nimis constringitur, *cauda* ampla et longa sciuri instar. Gigantes eius regionis, quoniam coelo non admodum calido fruuntur, protegunt se huius ferae pellibus. Cum urgetur pellis gratia, catulos in dorsum admissos cauda contegit, et fuga elabitur. Capitur una cum catulis scrobe effossa et celata ramusculis. Inclusa, prae rabie aut generositate catulos obtruncat, et horribili clamore venatores atteret, donec sagittis caesa excorietur. Legi, licet auctor non sit oculatae fidei, prae caritate ad prata portare filios, ubi sertis floridis et odoriferis, comit et coronat illos, tum filios reciсomare simili in parentes vetulos pietate, eosque portare et alere.

Nieremb. H.E. l.9 c.76. *Peva* catelli est magnitudine. Hoc ubi tygridem conspexit, illius insistit vestigia, et allatrat assidue, ut latratu audito, tum ferae, tum homines latebras petant, ac sibi ab instanti fera caveant. Hinc saepe fieri videmus, ut prae inedia, praedaeque defectu, in agris expirent.

CAPUT IV.

De animali foetido, Graffa et Caoch.

Nieremb. l.9.c.80. Apud Chiribicenses animal est gestu mirabile, ait Petrus Martyr, strigosum, cubitales loco stercoris emittit colubros. Unum domi suae se nutrisse, et aperto experimento rem ita esse deprehendisse, Fratres Dominicani asserunt. Quo solutae tendant colubri, interrogati, Ad vicinas dixerunt silvas, ubi vitam agunt brevem. Putet animal plus, quam qualecunque cadaver foetidum in sterquilinia proiectum: Inde putoris eius impatientes interfici animal Dominicani iusserunt. Vulpem *rostro*, *pilo* lupum imitatur. Cum in infantum ventribus vermes passim creari, neque senes ab ea peste esse immunes, atque una cum excrementis, emitti vivos didicerim, quos mutato nomine vulgus lumbricos appellat, curet illud accidere posse non crediderim, *inquit Nierembergius*, talibus praecipue viris, id affirmantibus.

Idem l. d. c. 87. *Graffa* in insula Zanzibar potissimum invenitur. Animal est exigui capitis, et longissimi colli, anteriora crura oppido excedunt posteriora, colore vario albet, rubet, roseisque distinguitur maculis. Mitis bestia est.

Idem l. d. c. 93. *Coach* animal est tres dodrantes longum, pilo vestitum nigro, promiscue cum candenti, sed ventre fulvo. Clamans noctu, humanas imitatur voces. Suis instar edit mayzium cum viret, nec dum spicas concoxit Sol.

Et tantum de Quadrupedibus sufficiant. Si quid interim obvenerit, quod nos hactenus latuit, in Paralipomenis, si Deus ita voluerit, poterit adiici.

Gratia Tibi Domine IESV.

PETRI CASTELLI, ROMANI, EXETASIS DE Hyaena Odorifera, Zibethum Gignente, quae Civetta vulgo appellatur.

CAPUT I.

In rebus arduis indagandis exacta, et sedula opus esse cogitatione, longaque meditatione, et quo quisque iudicio, et ratione magis pollet, eo facilius obstructa reserare, recondita promere, et inaccessa ascendere, satis cuique patens est. Quaesitum Unde, cum inquiritur, *an antiquorum Hyaenae nobis innotescant*, et vice versa, *an Zibetb ferax animal priscis innotuerit*, multis valde arduum omnino videatur. Necessum erit, diligenti pervestigatione nos uti, et magis iudicio, ac ratione, quam sensibus inniti, horum ut voti compotes evadamus, quare a nominis, quod multiplex est, explanatione initium ducentes *Civettam*, Nominum enumeratio. Ruellio *Sivettam*, animal nunc ita dictum, ex qua Zibethum colligitur, quamque *Catum Zibetbicum* Matthiolus, Scaliger, Renodeus et alii vocarunt, *Mustelam* vero historiae insulae Virginianae Auctor censuit, *Zapetion* a Graecis recentioribus dici scripsit Renodeus, et a quibusdam *Cadopleptum* appellatur, HYAENAM ODORIFERAM nos nuncupabimus.

Zebet quid. Porro huiuscemodi nomenclaturarum quaerendi etymon *Zibetb* Arabicum esse nomen, respondere licebit, apud Arabes enim huiusmodi nomen diverso, quamvis significatu legitur. Nempe apud Serapionem cap. 121. de *Sedervam* his verbis: *Zebet, et est Algalia babens odorem bonum, et ingreditur in medicinis ad abscindendum fluxum sanguinis, et ad casum capillorum.* Et addit Sadervam esse dictum in lingua Persica, *et est res nigra cum qua tinguntur lina in Haaman, et est herba, vel succus niger, ingrediens in medicinis odoriferis.* Citat autem Abenmesuai, Bedigoram, et Rasim, non autem Graecos, et ipse Rasis de eadem re agit lib. 3. ad Almans sub nomine *Scedram*, vel *Scedeguram*. Et Iudaeus apud Ianuensem in synonymis *Severam* vocavit, ex quibus constat Serapionis *Zebetb* aliud quid a nostro Zibetho esse, nec quid sit, id quod proposuit Serapio, imaginari queo, in mentem tantum venit Arabibus Zebeth significare rem odoratam, sicut Galia et Algalia, cum dicat hic Serapio Zebeth esse Algaliam Algalia. unde extant compositiones non paucae Galiae nomine, ut Gallia moschata, Gallia Alephangina, Gallia Sebellina, etc. erit ergo Gallia, et Algalia odoramentum, unde Zebeth nostrum summe odoratum a vorum nostrorum aetate tale sumsisse nomen censendum. Ita Simon Ianuensis Zebeth esse Avicennae Galiam, seu Algaliam, et animalis Arabici sudorem, de quo videtur fuisse locutus Avicenna lib. 2. c. 326. Avicennae Zebeth. sumsit, sed Avicenna Zebeth, et Algalia diversa res erit, a Zebeth et Galia Serapionis, quae herbae succus est, et a Zebeth videtur primo animali ipsi nomen *Zivettae* seu *Zebettae* fuisse impositum, a quo corrupto *Sivettae*, et *Civettae* nomenclatura ortum duxit. Quod si Pandectario fides aliqua est prae-

praestanda, quum *Zebet albabar* spumam maris interpretetur, Zebet forte *spumam* significabit, et non inepte nostro Zibetho aptabitur metaphora, siquidem, quum colligitur irato animali, quasi spumans adparet.

Qui Catum, vel Mustelam dixere, hoc animal inter feles silvestres reposuisse reor. Verum etiamsi capitis sit aliqua similitudo, in caeteris tamen plurimum discrepant. *Nos Hyaenam odoratam* nuncupare maluimus, idque in sequentibus probabile ostendemus.

CAPUT II.

An Civetta sit Pardalis Antiquorum?

Cur animalia inodora.

Quaerit Aristot. sect. 13. probl. 4. Cur animantium nullum bene oleat, praeter pardalim, seu pantheram, haec namque propter suavem, quem spirat odorem, ad se feras illicit, quod pluribus exposuit Theophrastus ipsius discipulus libro 6. de cau. plant. cap. 5. hisce verbis: *Omnino inter bruta, vel nullum, vel certe rarum admodum est, quod odorem persequitur gratia suavitatis, nisi per accidens, cum alimentum est tale. Quippe adpetitus ad ipsum pabulum, eiusque causa est. Si quid tamen etiam istiusmodi est, haudquaquam hominibus constat. Nam, et pardalim caeteris animalibus suaviter olere quidam affirmant, et venari in senecta nimirum bestias alliciendo gratia sui odoris. At nobis nullam odoris affert suavitatem. Nisi verum etiam illud dixeris, ut certe est verum, olfactum homines habere omnium ferme deterrimum. Itaque multi odores, suavitatesque eorum, vel gravitates, latere hominem possunt*, et cap. 26. (Pantherae odoratae.) *Animal nullum*, inquit, *penitus odoratum est, nisi quis pardalim dixerit belluis bene olere*, retulit id etiam Plinius lib. 8. cap. 16. *ferunt* scribens, *odore earum mire solicitari quadrupedes cunctas, sed capitis torvitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliquas dulcedine invitatas corripiunt.* Dixerat enim Aristot. lib. 9. de Hist. An. cap. 7. *Pantheram sese abscondentem venari dicunt, propterea, quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat, huiuscemodi autem suavem odorem, non belluae tantum sentiunt, sed sui odoris vim ipsa quoque pardalis sentit.* Scriptum etiam reliquit Aelianus lib. 5. (Venatus Pantherae.) de Hist. Anim. cap. 40. *Admirabilem quandam, et nobis occultam odoris suavitatem olet pardalis, quam bene olendi praestantiam divino munere donatam, cum sibi propriam plane tenet, tum vero caetera animalia hanc eius vim praeclare sentiunt. Haec autem hoc modo venationem capit. Quum horum, quae ad victum opus sunt, eget, sese vel in loca fructibus densis consita, vel foliis vestita ita occultat, ut inventu difficilis, tantum respiret. Tum hinnuli, dorcades, caprae silvestres, atque alia eiusmodi animalia quaedam suavis odoris illecebra attrahuntur, et proxime accedunt, illarum, quam mox de latebra exiliens ad praedam se rumpit, atque eam comprehendit.* Est igitur Pardalis odorata. Addit Plinius: *Panthera, et Tigris macularum varietate prope solae bestiarum spectantur, caeteris unus, ac suus cuiusque generis. Pantheris in candido macularum oculi.* Haec autem duo, odor, nimirum, et maculae, Petrum Gillium, et alios, ut refert Gesnerus, (Error. P. Gillii.) induxerunt, ut crederent, nostram Civettam esse pardalim antiquorum. Quae opinio facile refellitur. Antiquorum enim panthera vera omnibus hoc aevo est nota, et multum differt a Civetta, immo Septalius in problematibus, Ioan. Faber, et alii negant pantheris suavem inesse odorem, (Animalium excrementa odorata.) sed bruta alimenti specie odorem istum insequi, hominibus autem neutiquam gratum adparere. Sed, ut verum dicam, multorum animalium excrementa hominibus suaviter odorata videntur, quae Aristoteli, atque Theophrasto ignota fuerunt. Siquidem Plin. libro 28. de animali Cordylo Crocodilo simili verba faciens, *Alter* inquit, *illi similis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisque floribus vivit*,

vivit, ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farcta Crocodileam vocant, nimirum ipsius excrementum. Murium autem silvestrium, qui flavo colore, et nostrorum puerorum deliciae, nuncupati *Sorci moscaroli*, stercus odore moschi praeditum est, tale etiam serpentium quorundam sentitur. Et Renodeus de mar. med. lib. 3. c. 15. *Est quoddam genus mustelae maioris, quae, quod martia sit, et pugnax, gallinas enim etiam grandiores enecat, quibusdam Martes, aliis Martorella, vulgo Fovina dicitur, cuius excrementa moschum redolent, ut saepe observavi.* Addit Scaliger Exer. 211. part. 2. cercopithecum nihilo insuavius, quam quodvis moschum fragrare, mediocriter tamen et sine fastidio. Moschum etiam Gazellae excrementum esse, notissimum est. Addam ego me observasse parva quaedam insecta vaginipennia a me picta libro de Insectis, quae contrectata suavissimum spirabant odorem, qualis in floribus Dipcadi, seu Muschi Graeci dicti percipitur. Igitur praeter pantheram, multa etiam animalium sunt genera valde odorata, et hominibus grata, inter quae est Zibeth, quare mitto tamquam inutilem quaestionem illam inter Cardanum, et Scaligerum de odore animalium, et de naturae conatu in eius generatione.

Insecta odorata.

Quidam arbitrati sunt, animal Zibetti, ut refert Dalecampius, esse Plinii *Chaum*, de quo talia prorulit. lib. 8. cap. 19. *Pompeii Magni primum ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis.* Namque hae notae adsunt in Civetta. Verum nulla odoris fit mentio, nomen autem, quod habet Gallicum, fortasse a Gallia patria desumsit. Nec caput lupi est in Civetta, quamvis adsint magnitudo pilorumque asperitas, et color, maculae pellis ipsius praeterea distinguunt. Annotavit vero Dalecampius, fortasse Thoem pro Chao esse reponendum, vulgo Lupum Cervarium, et qui Genettam nostram esse putant, verisimiliora loqui videntur. Sed de Thoe extant Philes versus Graeci, qui ita latine sonant:

Chaus.

Thoes.

At quae pudoris eruditus dogmata,
Hominem veretur Thoe, hominem si viderit?
Quae iura foederationis mutuae
Colens opem fert impiger nobis suam,
Hostilis in nos irruat si bellua?

Herodotus lib. 4. Thoes ex hyaena, et lupo genitos esse, testatum reliquit.

CAPUT III.

An sit Antiquorum Hyaena?

Civettam veteribus probe fuisse cognitam, et Hyaenam ab ipsis fuisse nuncupatam, eorundem auctoritate demonstrare conatur Petrus Bellonius suar. observ. lib. 2. c. 20. quamvis odoratum reddere excrementum non observaverint. Ratio autem est, quia Civetta ferum est animal, quale etiam Hyaena describitur, nec tradita figura differt, si quidem Hyaena ex Aristotele colore lupi prope est, sed hirsutior, et iuba per totum dorsum praedita est, Civetta etiam magnitudinem, et colorem lupi habet, similique modo hirsuta est, verum corpus maculis est aspersum nigris, ita, ut sub oculis binae sint nigrae maculae, pedes nigro pilo obsiti, crura maculata, cauda oblonga, superius nigra, infima vero parte albis maculis aspersa. Praeterea Civetta in cervice, et per dorsi spinam pilos habet nigros, quos surrigit, cum indignatur, non minus, quam sus, inde factum, ut Glanis piscis etiam Hyaena nuncupatus sit, et talis forte erit iuba illi ab Aristotele tributa, accedit, quod omnes antiqui maxime ferum animal dixerint Hyaenam, adeo, ut pantherae mirum in modum eas timeant, etenim scriptum fuit a Plinio lib. 28. cap. 8. *Praecipue pantheris terrori esse traduntur, ut ne conentur quidem resistere, et aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumque dictu,* si

Hyaena piscis.

si pelles utriusque contrariae suspendantur, decidere pilos pantherae. Hyaenam pardali inimicam esse, Aelianus etiam lib. 6. c. 22. retulit. At Civettam Cardanus X. de subt. feram adeo iudicavit, ut, quod nulla temporis longitudine mitescat.

Genitale Hyaenae. Potissima autem ratio desumitur ex eo, quod antiqui Hyaenam genitale simul et maris et foeminae habere scripserunt, unde Ovid.

- - - *et quae sit foemina tergo*
Passa marem, nunc esse marem miretur Hyaenam.

Et Plinius libro 8. cit. *Hyaenis utramque esse naturam* ait, *et alternis annis mares, alternis foeminas fieri, parere sine mare vulgus credit,* quod, quamvis re vera falsum sit, negetque constanter Aristoteles, tamen negligenter aspicienti vas quoddam ori vulvae simile, foemininus videtur sexus, quae apparentia forsan imposuit antiquis, ut crederent utroque sexu donatam fuisse Hyaenam. Aristot. 3. de Gener. Anim. cap. 6. voluit stulte, magnoque errore narrari a multis Hyaenam duplex genitale habere, maris et foeminae, et 6. de Hist. Anim. c. 32. Aristot. de genitali Hyaenae. commentitium id esse asserit. *Sed Hyaenae virile similiter, atque in lupis, et canibus haberi, quod vero foemineum esse videtur ὑποκάτω sub cauda positum est, figura simile genitali foeminae, sed sine ullo meatu, sub hoc meatus excrementorum est. Quin etiam foemina Hyaena praeter suum illud, etiam simile, ut mas habet, sub cauda sine ullo meatu, a quo excrementorum meatus est, atque sub eo genitale verum continetur. Vulvam etiam Hyaena foemina, ut caeterae huiuscemodi foeminae animantes habent*, et lib. de gen. cita-Linea pro Genitali. to scripsit Hyaenas tam mares, quam foeminas habere sub cauda lineam quandam similem genitali foeminino, quae quidem nota, quamvis communis sit, tamen in maribus potius cernitur, quia mares, quam foeminae frequentius capiuntur, quae, qui negligentius considerat refert Aristoteles, in dictam aberrat opinionem.

Nobis diligentissime considerantibus Civettae genitalia membra, apparuit in ipsis ad amussim, quodcumque Hyaenae tribuit Aristoteles, siquidem haec primo aspectu, et negligenter consideranti duplex videtur habere genitale, at diligenter speculanti nullo modo duplex apparebit, sed unicum tantum, et maris tantummodo in mare, quale fuit in cadavere a nobis secto, virile autem perinde, ut lupi, et canes habet, nimirum osseum, in hoc tamen differt a canibus, lupis, et vulpibus, quod horum genitale totum in medio fit osseum, glans vero carnosa solum sine osse, contra Civettae ossiculum est in sola glande admodum breve, reliqua pars genitalis nervosa osse carens. Vidimus etiam cuniculum Indicum dictum Romae *porcelletto d' India* in genitali continere ossiculum in summo tenue, in basi quadratum, sed depressum. Notae ab Aristot. assignatae. Hyaenae convenient nostrae. Genitale osseum.

Quod vero foemineum esse videtur, infra caudam et genitale positum est, immo inter virile et testes, figura simile vulvae foeminae, et in mare labiis est crassioribus, quam in foemella, verum sine ullo meatu est, sed duae tantummodo cavitates inspiciuntur, in quibus colligitur excrementum dictum Zibeth, vocavit autem Aristoteles hanc particulam in libro de Gener. Anim. citato, *lineam similem genitali foeminino*, Graece ὁμοίαν γραμμὴν τῷ τοῦ θήλεος αἰδοίῳ, nam negligenter aspicienti foeminea apertura, quasi linea videtur, sed meatus non habet penetrantes. In foemina porro civetta eaedem partes eodem sunt dispositae modo, et ubi in mare est virile, in foemina vulva est, solummodo vascula zibetti in foemina minora sunt, et testes interius latent. Cum igitur tanta appareat Hyaenae, et civettae genitalium partium similitudo, asserendum omnino videtur cum Bellonio, idem esse animal, quamvis Zibeth excrementum non consideraverint antiqui. Linea Genitalium. Opinio Bellonii.

Ex

Ex altera parte Scaliger de subt. exer. 117. part. 7. irridet Hyaenam existimantes Catum Zibeticum, quam quoque opinionem refellunt etiam Gesnerus; Augerius Busbequius Ep. 1. de legatione sua Turcica, Clusius in addit. ad Bellonium, et Io. Faber Bambergensis in Romano Lyceo meus olim Collega, plura namque sunt ab Aristotele, Plinio, Solino, atque Aeliano de Hyaena relata, quae Civettae nostrae aptari minime queunt.

Hyaenam non esse Catum Zibeticum.

A Colli inflexione.

Primo quidem collum, et iubam continuitate spinae porrigi, flectique nisi circumactu totius corporis non posse, de Hyaena retulerunt, quod in Civetta nostra falsum vidimus, et ex ossium forma in nostro Scheleto quilibet considerare valet, collum facile verti posse.

Ab uno dente.

Praeterea Solinus asseruit in ore gingivam nullam, sed dentem unum habere atque perpetuum, qui ut nunquam retundatur, naturaliter capsularum modo clauditur, in nostro autem Scheleto dentes plures.

A sermone humano.

Demum scriptis mandarunt Hyaenam sermonem hominum assimilare, pastorum nomina addiscere, ut eos dolo capiat. Item vomitionem hominis imitari ad sollicitandos canes, quos invadat. Nec ullum ex his adhuc observatum est in Civetta, etiam maxime cicurata. Sed haec facile refelleret Bellonius. Namque sicut lupo, et leoni falso tribuit Aristoteles huiuscemodi rigorem colli, ita falso potuit eundem tribuisse Hyaenae. Deinde Solinus non loquitur de Hyaena; sed de Crocuta, quae genita fuit ex Hyaena, et leaena. Quae demum afferuntur, sunt potius admiranda, quam credenda, tum quia, qui ea retulit Plinius pro re mirabili proposuit. Aelianus vero lib. 7. c. 22. Crocutae ista tribuit, dubitatque an sit fabulosum, quod confirmari videtur, quia Aristoteles tamquam falsa ea reticuit, nec Busbequius meminit in sua Hyaena.

Crocuta quid sit?

Civetta mansueta.

Addit Scaliger contra Cardanum Exer. 211. part. 2. tantum abesse, ut Civettae sint implacabiles, ut eorum unam humeris suis gestaret Nicolinus ab Ancisa Marchionis Mantuae spurius, immo Bellonius fatetur, quendam Alexandriae, qui tunc Florentinorum Consulem agebat, Civettam habuisse adeo cicurem, ut cum hominibus colludens illis nasum, aures, et labra sine noxa morsu prehenderet. At levia quidem haec sunt, natura enim ferum est animal, et foeminam quidem cicuratam scimus, non autem marem.

A Iuba.

Maiorem vim facit Iuba, quam ex Arist. 8. de Hist. Anim. c. 5. Hyaena habet, quemadmodum equus, sed seta duriore, longioreque, et per totum dorsum porrecta his verbis: χαίτην δὲ ἔχει ὥσπερ ἵππος, καὶ ἐπιεκλημοτέρας καὶ βαθυτέρας τὰς τρίχας, καὶ δι' ὅλης τῆς ῥάχεως: et libro 6. c. 31. *Iuba per totum dorsum praedita est*, scriptum reliquerat, et quamvis Civetta irata in dorso pilos erigat apri modo, non tamen longior est equina iuba.

Sed respondere probabiliter admodum Bellonius posset: Nequaquam esse intelligendum Hyaenum habere iubam longiorem equina iuba, sed caeteris sui corporis pilis, quia equi multi iubam habent ultra tres palmos longam, quod si talem, et longiorem, ac duriorem, nec non per totum dorsum porrectam haberet Hyaena, quum sit animal omnium consensu lupi magnitudine, et proinde duobus palmis non altius, proculdubio huiusmodi iuba longa per terram traheretur, quare rationi consentaneum est dicere Aristotelem voluisse, iubam Hyaenae per totum dorsum esse porrectam, non in collo tantum, atque constare ex seta duriore, et longiore, quam sint reliqui pili, ut videmus in suibus, et in nostro Civetta.

At dices, si hoc est, cur Aristoteles Hyaenae iubam non assimilavit potius Aprinae iubae, quam equinae, quae in solo est collo? Respondetur: Aristotelem fortasse descripsisse formam Hyaenae ex aliquo Indo auctore, qui equum iubatum

tum in collo vidit, non autem aprum, vel suem, haud enim constat, an in India nascantur sues nostris similes, unde Aristoteles non commutavit inditam iubae similitudinem.

A Genitalium situ. Genitalium praeterea situm diversum esse Hyaenae, et Civetrae, ex Aristotelis verbis colligunt Scaliger in libro 15. Metamorph. Ovidii, et Io. Faber hoc loco. Namque Aristoteles videtur collocare, tam in mare Hyaena, quam in foemina imperviam vulvam statim sub cauda, sub hac excrementorum exitum, sub quo genitale, ex quibus colligit Scaliger, tum a situ, tum quia impervius est meatus, non esse uterum, absurdum enim esset censere matricem supra rectum intestinum sub dorso esse. Nam ex Aristotele meatus excrementorum inter illam rimam, et veretrum est. Faber autem invenit etiam Scaligerum sibimet ipsi contradicentem Exerc. 217. contra Card. par. 7. *Aristotelem* inquiens, *eam rimam*, *quae sub excrementorum exitu est*, *imperviam introrsum esse dixisse, et dicere debuisset*, ait Faber, *quae supra excrementorum exitum est*, *si Aristotelis mentem declarare*, *nec sibi ipsi contradicere voluisset.* At veritas ipsa coegit Scaligerum recte loqui, eo enim modo intellecta Aristotelis verba rem impossibilem fingere videntur, omnia enim animalia candata meatum excrementorum immediate sub cauda habent; Scaligeri contradictio.

Explicatio unde, vel deceptus fuit Aristoteles falsa relatione, vel error est in textu, et intelligendus, quod dicat, sub cauda quidem esse pseudovulvam, sed non immediate, aut sub cauda meatum excrementorum, ex altera vero Genitale verum, ipsum vero in medio, et haec sunt consona rationi, et positui, quem a natura observatum in Civetta videmus, illam autem situationem in nullo animali, nec etiam monstruoso adhuc vidimus. Sed subtilius hi disputassent, si dixissent, Hyaenam habere lineam tantum sine ullo penitus meatu, sed Civettam habere meatus duo, et cavitates, in quibus colligitur Zibethum, verum non ita stricte accipienda sunt Aristotelis verba, sed ut rationi, et experimentis congruunt. Porro Busbequius, qui legitimam antiquorum Hyaenam se vidisse refert, lineae dictae situm et formam si dilucidasset, suas egisset partes, interim dicemus Hyaenam nonposse habere suum pseudouterum, nisi ea positione, qua spectatur in Civetta, quae magnitudine sua ferme naturali talis est in resupinato animali. Busbequii negligentia.

Sed omnium maxime hanc refellit Bellonii opinionem ipse Busbequius, dum narret, se Hyaenas duas Constantinopoli vidisse, cui fidem praestamus, describit autem lupo aliquanto humiliorem, sed nihilo breviorem esse. Pellem habere lupi similem, nisi, quod pilo sit horridiore, et grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Atque caput, quod maximum est, dorsi spinae contiguum sine ullis vertebris esse, ut cum respicere velit totam vertere necesse habeat, plurimas esse in Galatia Hyaenas, et frequentissime sepulcra suffodere, et ossa congregare ad suas speluncas, tam humanorum, quam ferinorum cadaverum, et ob id Hyaenas facile inveniri, nimirum ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto. Praeterea Ioannes Leo in nova Africae descriptione esse, ait, forma lupi, habere pedes humanis similes, humanis maxime cadaveribus delectari, quae ex sepulturis auferat. Animal esse minime astutum, et cum cantu, ac tympani sono maxime recreetur, fieri, ut interea venatores adeo ad musicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita e speluncis suis extrahant occidantque. Sed adhuc dubitare licet, numne haec sit vera Hyaena, quum nec iubae, nec genitalium partium, nec morum ab antiquis Hyaenae tributorum fiat mentio, sed diversorum, immo cum veteres maxime malignam, et callidam descripserint Hyaenam, et leo dictus minime astutam praedicet, Figura I. Descriptio Hyaenae a Busbequio. Ioan. Leo. Dubitatio.

eet, dubitatio augetur, quia nec constat de nostra Hyaena, quod refert Plin. lib. 8. c. 30. *Hyaenae plurimae gignuntur in Africa, quae et asinorum silvestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singuli foeminarum gregibus imperitant. Timent libidinis aemulos, et ideo gravidas custodiunt, morsuque natos mares castrant. Contra gravidae latebras petunt, et parere furto cupiunt, gaudentque copia libidinis.* Tamen cum dicatur Hyaena libidinosa, et mas, et foemina, non differet a nostra, quae ob Zibethum, non solum ad coitum prona est, sed alios homines utriusque sexus, ob id ipsum inunctum incitat.

Huc etiam referendi erunt Philes Graeci versus de animalium proprietate quibus quaedam animalium proprietates adnotantur, non convenientes Cato Zibethico, ut cap. 43. de Hyaena, et terrestri, et marina: qui ita latine sunt redditi.

Hyaena, quae mas pridie videnda erat,
Nunc foemina est, initque initurque invicem,
Maternus utque fiat avus haud dixeris.
Alvo ferens, ferensque foetum mutuo.
Si forte quenquam dormientem offenderit,
Pede strepitum non excitante subvolat,
Suamque porrigens dolose dexteram,
Somno iacentis, admovet eam naribus,
Soporis auctorem, quod aiunt, maxime.
Hinc eruto, quod subtus est caput, solo,
Deponit hoc, nudo, et supino gutture,
Inque illud incumbens feris complexibus,
Somnos trahentem strangulat mi serrime. Hyaena Marina.
Quod si marinae quispiam hyaenae pinnulla.
Dextra sopore tangat oppressum, gravem
Statim rigorem huic iniicit cum somniis,
Quae terreant dira iacentem imagine.
Astutia canes hyaena irretiens,
Mox pascit horum carnibus ieiunia.
Fulgente namque Cynthia sub vesperam,
Umbra sin illos corporis ferit, retro
Lumen tenens vestigiorum callide.
Mutosque reddens percitos formidine,
Instar veneficae increpantis carmine,
Occidit incautos doli crudeliter.

Idem refert Aelian. lib. 6. c. 14. Multa quidem de Hyaena relata videntur potius fabulosa. Sic etiam Aelianus lib. 15. de anim. cap. 14. referre videtur Hyaenam esse cornibus praeditam, cum ait: *Denique Hyaenae, quod animal capreis minus esse aiunt, sed cervis animosius multo, et cornibus ferociens,* de quo Aeliani loco dubitavit etiam P. Gillius, dum in sua translatione omisit, et Gesnerus adnotavit, esse absurdum, cum lupi cognata quadrupes sit, nihil cum capreis, aut cervis commune habens. Sed quicquid sit de hac bellua, certum fatemur, multas Hyaenae notas adesse in Civetta, non paucas desiderari.

CAPUT IV.

Sub quo Animalium genere sit reponenda Civetta.

Quaestium. Quum clare ex dictis pateat, nostram Civettam, neque antiquorum Pantheram, neque Plinii Chaum, neque veram Hyaenam esse,

esse, iure adhuc quaeritur, ad quod animalium genus sit referenda. Multis quidem de genere felium visa est, unde catum adpellarunt, sic Alexander Benedictus, Ruellius, Matthiolus, Scaliger et alii non pauci feli silvestri similem faciunt. Et quidem facies videtur feli similis, pilos enim in barba, ut felis habet, eodemque modo tres alios oblongos in genis, sed praeter haec nihil aliud commune cum cato habet, non pellem, quae in fele levis, in Civetta aspera et oblongis crassisque pilis, neque ungues, quae feli sunt aduncae, Civettae obtusae, dissimilia etiam genitalia, immo Fab. Columna Io. Fabro scribens: *Effigies*, ait, *ad canum, quam felium, aut potius vulpium figuram accedit, quod rostrum non barum ritu obtusum, sed illorum forma oblongum habeat.* Renodeus: Animal ferum est, dentibus ferox, feli non tam simile, ut multi scribunt. Maius enim est, saepe vulpem excedens, caput, collum, pedes atque alias partes habens illi valde dissimiles. Os ei oblongum est, ut meli, seu taxo animali, corpus longum, maxillae inferius albae, ut etiam barbitium, pedes nigri, laterales ventris partes albicantes, dorsum ex obscuro cinereum, maculis nigris conspersum. Praeterea dentibus cani potius, quam cato assimilatur.

An sub genera Felium.

Gesner. inter Lupos.

Equidem ad Hyaenas refero et has ad genus generale illud, quod continet lupos, canes, et vulpes, et similia animalia carnivora. Genus autem Hyaenarum multiplex, cum etiam dicat Herodotus lib. 4. ex Hyaena et lupo gigni Thoes, unde si coniunguntur lupis, aliqua inter ipsos est affinitas naturae.

Genus generale.

Dico autem, Hyaena vel est odorata, vel inodora. Atque Hyaena odorata vel est Orientalis, et Arabica, vel Occidentalis, et Americana. Hyaena inodora erat antiquorum Hyaena, quae fortasse duplex est, nam, ut mox dixi, Hyaena Busbequeii desiderat non paucas antiquae notas et ad lupum silvestrem Arabicum referri posset.

Hyaenarum divisio.

Hyaena autem odorata et Zibethum ferens duplex est, Arabica et Americana, ambo conveniunt in generatione Zibethi, sed forma aliquantulum differunt, ni pictor nos fefellerit in Americana. Namque Zibethicum animal Americanum, quod pictum ostendit Nardus Antonius Recchius, hanc habet formam.

Describens ipsum Faber, caput, inquit, non crassum, sed tenue et acutum habere, ut rostrum caninum potius, quam felinum esse iudicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitae circa oculos, qui minus truces sunt, nec magni admodum albicant. Caeterum subcinericii coloris est caput et pili in barba vix ulli. Collum quoque longius, quam in tigre, aut catopardo, quod pulcro quodam ordine alternis nigriusculis et albicantibus fasciolis, velut totidem torquibus arte adpictis exornatur. A capite ad dorsum per colli longitudinem supernam similium colorum lineae excurrunt. Dorsi medium a collo ad caudam linea nigricans pilosa valde distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis et ovalibus ordinatim secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita, ut superiores, dorso quippe viciniores, sint maiores, mediocres paullo inferiores et quae in immo sunt ventre sensim evanescant. Caudam gerit alternis similiter, ut in collo dictum, fasciolis nigrescentibus ac cineritiis distinctam ac satis longam, sub cauda tria foramina eminenter visui se praebent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur et extrahitur ac, vulva, medium tamen caeteris duobus maius adparet.

Figura II.

Hyaena Americana.

Hyaena autem odorata Africana, quae nostra Civetta est, lupum potius aemulatur, quam felem, ca[illegible] enim est oblongo et rostrum acuminatum, non obtusum, ut feles, habet, item dentium formam, ut canum, duorum palmorum altitudine erat a me sectum animal, tantundem erat corpus a scapulis ad caudam,

Fig. III.

Hyaena Africana.

 cau-

caudae vero longitudo, quanta totius corporis, collum etiam longitudine superabat semipalmam, corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superare visum est Columnae, sed vidit animal timide et depresse gradiens, ego vero etiam Scheletum sum dimensus, capitis longitudo dupla erat *ad latitudinem*. In barba et genis pilos habebat duros, albos et longos felium ritu, rostrum pilis denudatum, nares nigricantes et sub oculis maculae nigrae, oculi splendentes et subrubentes Bellonio: Columna autem apud Fabrum nigriores vidit ex colore castaneo et flavescente mixto nec hilares, sed potius tristes et depressos magis, quam eminentes. Verum ex ambobus oculis nostri Animalis mortui erui gemmas pisi siccati forma, et magnitudine orbiculares, et angulosas, cristallo aemulas, quas etiam nunc servo, quod facit, ut confirmem illi hyaenae nomen. Nam scripsit Plinius lib. 37. cap. 10. et similiter Albertus de lapidibus ex Enace et Aarone: *Gemmae Hyaenae ex oculis Hyaenae et ob id vase inveniri dicunt et, si credimus, linguae hominis subditae futura praedicere.* Sed haud dico veras esse gemmas, nam etiamsi erutae hae gemmae per duos vel tres dies manserint cristallinae, durae nimirum et Diaphanae, processu tamen temporis opacae fiunt et scinduntur in tres aut quatuor veluti squammas lapidibus limacum similes. Certe Alexander I. probl. 6. proposuit: *Cur feles, hyaenae* et vespertiliones acute noctu conspiciunt? Praeterea Civettae aures sunt parvae, orbiculares ad melis, seu taxi formam, in ipsis similis pilus, nec mollis, nec asper. Corpus habet albicans et cinereum lupi colore, maculis aspersum nigris, crura et pedes [...]ius parva, quam magna, brevia, [...]m alta et pilo nigro obsita. Pedum digiti, quatuor simul et insuper parvus pollex interne situs, nec longe distinctus, ut in fele. Ungues sunt caninae, nigrae, breves, crassae et obtusae, minimum aduncae. Circa genitalia dicemus, sub cauda immediate esse excrementorum meatum, proxime collocari testes in maribus, tum vas Zibethicum et sub hoc sexum masculinum, vel foemininum. At in resupinato animali pinximus primo virile membrum foris exertum, licet in animali vivo sit intus reconditum, quod in media glande officulum habet, sub hoc situata est pseudovulva, sub hac testes, infra quos excrementorum exitus est immediate ad caudam, ut supra pag. 21.

Gemmae ex oculis Hyaenae.

Aures.

Situs vesiculae Zibethi.

Pinximus autem ea omnia sua ferme naturali magnitudine ad unguem dimensa. Vas autem Zibethi positum est inter genitale et testes, quos satis magnos ac evidentes habet, istos secui et inodoros reperi et ab his vasa seminaria admodum crassa ferebantur ad genitalis radicem, ad latera pseudouteri, sub quo vesica parva erat. Natura autem huius particulae paullo post considerabitur. Genitale totum occultatur in corpore felium modo, dum vivum animal quiescit, adparetque sola glans, at in cadavere ob relaxationem, uti pictum est, totum membrum foris extabat, ut a nobis tractum remanserat, nec intus iterum reductum quiescebat. Totius praeterea corporis pili sunt longi, rudes, et asperi apri modo, et in cervice, ac per dorsi spinam pili adsunt nigri, praelongi, ac duriores, quos erigit iratum animal, uti sus. Cauda est oblonga et bene pilosa usque ad terram pertingens, variis distincta maculis. Icones huius animalis postae a Matthiolo, Bellonio, Clusio et Columna inter se differunt, magis placet, quae est in Matthiolo a Valgrisis impresso.

Genitale.

His positis concludemus iure haec tria animalia a nobis reducta esse ad Hyaenae nomen, nimirum ob proprietatem insignem, quam haec tria animalia habent nullis aliis animalibus communem, nimirum falsae vulvae formam, ob quam utrumque habere sexum ab aliqui bus credita sunt, quae proprietas, ut ab aliis animalibus haec distinguit, ita eadem inter sese unit generica unitate. Communicant igitur

Hyaenae nomen universale.

Hyaenarum proprietas.

igitur simul Hyaena nostra et antiquorum Hyaena pseudovulva, genitali osseo et oculorum gemmis. Verum, quia generis nomen haec tria animalia continentis nos latet, ab antiquiori specie nomenclaturam mutuari libuit. Fortasse sub eodem innominato genere continetur Fiber, nam Castoreum, vesicae sunt in inguinibus humorem apertura stillantes melleum, non autem testes, ut dicemus.

CAPUT V.

Ubi Hyaenae nascantur?

Ex Syria. Hyaenas scripserunt Herodotus lib. 4. Plinius atque Solinus plurimas gigni in Africa. At nostra Hyaena odorata dicta a Francisco Alexandri Catus Syriacus vocitata fuit et Matthiolus Venetiis vidit ex Syria delatas. Cardanus vero scripsit Hispaniam ipsas mittere, quapropter notatur a Scaligero, clarius autem loquutus est Amatus scribens Lusitanos eas deferre ab Indiis, sed memoria non excidit mihi aliquot ab hinc annis a Lituano quodam pharmacopoeo Romam ad Henricum Convinum transmissum fuisse vasculum Zibethi et ungulam Alcis, qui etiam scripsit ista esse fructus suae regionis, unde suspicor etiam in illis frigidis regionibus oriri Civettas. An in Lituania.

In Indiis. De Zibethico autem animali Americano scribens Io. Faber ex F. Gregorio de Bolivar; hoc animal, inquit, nascitur in multis Indiae orientalis atque occidentalis partibus, cuiusmodi in orientali sunt provinciae Bengala, Ceilam, Sumatra, Iava maior et minor, Malipur et plures aliae.

In nova Hispania vero sunt provinciae de Quatemala, Campege, Florida et magna illa Insula S. Dominici aut Hispaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa et aliae. Nova Hispania.

In Regno Peruano animal hoc magna copia reperitur. In Paraguay, Tucamam, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Yungas, Andes, Chiachiapoias, Quizos, Timana, Novo Regno et in omnibus provinciis magno flumini Maragnone confinibus, quae circa hoc ferme sine numero ad duo Leucarum millia sunt extensae. Multo adhuc plura eiusmodi animalia nascuntur in Brasilia, ubi mercatura Zibethi exercitatur. Peru.

Magna horum abundantia quoque est in Guinea, in provinciis nimirum de Loango, Congo, Manicongo circa flumina Angolae usque ad Cafres et finem bonae spei, maxime autem in grandissimis et extensissimis montibus, qui ibi prostant, quos Fragosas Cuspides adpellare solent. Et ex parte quidem Cafres montium de Torea aut de Luna, ubi maxima Algaliae quantitas extat. Guinea.

CAPUT VI.

De Vasculo Zibethico.

Zibeth, quod ab hoc animali generatur, non ex toto corpore, sed ex determinata particula colligitur, quomodo, qualis, quanta et ubi sit, nunc est a nobis investiganda. Turpiter autem erravit Io. Riolanus suae Pathologiae cap. 11. scribens: ***Damarum stercus bene olet et Gazella cacat Zibethum.***

Pars ferens Zibethum. At Ruellius primo de Nath. stirp. capite 27. *erui e genitalibus locis* scripsit et subiunxit, ***e cuius natura sordes manant, etc.*** cui assentiri videntur Matthiolus et Franciscus Alexandrinus. Excrementitium genitalium humorem vocavit Dessenius. At Renodeus circum ***testes et pudenda*** concrescere scripsit. Itaque hi videntur censuisse testes esse vasculum Zibethi, sed ridiculum est, quod Everhardus a Mepschen narravit Dessenio de Ci-

vetta Alexandri Cardinalis Farnesii, *exectis testibus aperto vulnere sudorem defatigatae, et irritatae ferae colligi*. Nam orificia, quae cernimus naturalia, ipse censuit arte facta exectis testibus. Columna autem Epist. 1. ad Fabrum, vocat testiculos, sive utriculos, qui medii inter anum, et pudendum prominent, tam in mare, quam in foemina. *In mare tamen duplo grandiores apparent. Hi utriculi interna sui parte, ubi pili curti haerent, capacem satis cavitatem obtinent, inquam ingressus patet exiguus, et cartilagineus*, deinde subdit. *sub dictis utriculis, folliculis, sive testiculis, nam alii testiculi haud apparent, maris genitale situm est.* Quae verba fecerunt, ut Faber dubitaret, quid sibi vellet Columna, ex folliculis illis, utriculis, sive testiculis Zibethum colligi, an foeminae quoque extra prominentes didymos habent?

Columna.

Alex. Benedictus. Clarius profecto loquutus fuit Alexander Benedictus de curatione morborum foeminae intra genitale, et alvum, mari intra genitale membrum, et testes colligi Zibethum, et Columna altera epistola ad Fabri dubitationem respondens, denuo revisis, et exactius consideratis dictis animalibus: *Testes*, ait, *ex lateribus folliculorum cum manibus eversi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quam ab iisdem folliculis contineri possunt*, et subdidit: *folliculis his ad latus foraminum, qui instrumento humorem exemturo ingressus datur; in externa parte testes adhaerent. In foemina testes illi perquisiti non inveniuntur, molliores enim sunt illi utriculi, seu folliculi, nec ut in mare grumositas illa, et durities oblonga testium percipitur.* Praeterea Frater Gregorius de Bolivar apud eundem Fabrum, *mares solos* ait, *foras eductos, et conspicuos testes, intus conclusos foeminas gestare.* Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in foemina ambas intra vulvam, et anum sitas, testiculos esse sibi persuaderent. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos, et utriculos a natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethum paulatim colligitur, et inde evacuatur. Et cum duo sint, imponere facile possent, etiam valde gnaris et Naturae studiorum non in expertis, ut testiculos esse ed credendum adducerentur. Et quoniam iidem utriculi in eadem regione, ubi maris testiculi haerent, positi videntur, illosque veluti investiunt, et cooperiunt, hinc fieri posset, ut crederent aliqui testes esse, haec, si apud eruditos quidem, et oculatos auctores leguntur, quid sperandum ab iis, qui animal non viderunt? Columna asserere videtur; testes in folliculis contineri, et adhaerere in externa parte folliculis ad latus foraminum, quod iure negat Bolivar.

Verior sententia.

Nostra inspectio. Sed nos ceteris omissis dicemus in resupinato animali mortuo sub ipsis utriculis testes esse, non tactu solum, sed oculis quoque manifestissimos, ut pictura ostendit, erecto animali non ita prominent, cum interius comprimuntur, ita etiam in vivo, et bene valente animali semper testes sunt retracti, ut in homine iuvene, et valido accidere dixit Galenus libro 1. de sem. capite 15. secus in sene, nisi morbose fuerint convulsi ideo F. Columna in animali inquietissimo, ferocissimo, erecto, et valido non potuit istos bene tangere, et considerare, adeo, ut ipsi visum fuerit, testes in folliculis ipsi contineri. Sunt autem testes a Zibethi vasculis omnino distincti, et sua habent vasa ferentia semen ad meatum genitalis, valde crassa, ut nos anatome docuit, et servamus adhuc apud nos huius animalis scrotum exsiccatum, in quo testes.

Dilucidatio.

Vas Zibethi. Membrum Zibethicum primo aspectu foeminea vulva videtur, lineam enim oblongam habet, et labia crassa, quod si manibus tangatur, tactu sentitur ovi parvi magnitudine, veluti cartilaginosum corpus, et duriusculum in quo, cum parum digitis deducitur, et dilatatur, apparent duo oblonga foramina, iis, quae sunt in naribus simi-

lia,

lia, sub quibus cavitates quaedam sunt, sedes Zibethi, haec vascula, si digitis magis pressa deducantur, apertis omnino foraminibus totas cavitates demonstrant, loculique

Sunt ura perfecte patent, quorum cavitas tanta est, quanta sufficeret ad continendum Amygdalae nucleum, in his loculis nullus porus, nullus meatus apparet. Sed sectione facta, corpus durinsculum ovi magnitudine, quod cartilaginosum tactu videbatur, agnovi distingui in duo utriculos olivae Hispanicae magnitudine, et nequaquam cartilaginosos, sed carnosos, et minutis, albis, duris glandulis, seu granulis infertos, duriore autem multum, quam testes, erant substantia omnino tamen inter se distinguebantur hi folliculi, membranis tamen uniti, et interior quidem communis erat ambobus utriculis, servo adhuc apud me hosce utriculos exsiccatos, qui mire redolent Zibethum, cum testes veri exsiccati cum scroto nihil oleant, sed quod mirum animal Hydrope exanimatum putrefactis omnibus visceribus, et maxime foetidis, vehemens ut nausea secanti excitaretur, et alioqui foetidum totum, tamen mire olebat, et nunc etiam optimum spirat odorem vas Zibethi.

CAPUT VII.

De Castoreo.

Cum autem ad dilucidandum genus, et proprietatem Hyaenae odoratae plurimum conferat Fibri historia, ideo dicemus quod Fiber animal sit, cuius, et mas, et foemina reperitur, ambo in inguinibus conceptacula quaedam habent, e quibus, per sua oscula, melleus quidam liquor emanat, quem Fiber ipse delingere solet. Mares autem habent praeterea suos testes sub cute intus, ita conclusos, ut tangi nequeant, veluti sues teste Dioscoride. Rondeletius similes tumores in leporibus esse dixit, unde factum sit, ut vulgus eos mares, et foeminas censuerit. Pariter Moscho animali similes esse censuit, vesiculae enim Moschi id indicant,

Rondeletius. sed Rondeletii verba digna sunt, quae huc transferantur, hic lib. de Amphibiis cap. 8. *Fibri*, inquit, *in inguinibus geminos tumores habent; utrinque unicum membrana sua conclusum, ovi anserini magnitudine, inter hos est mentula in maribus, in foeminis pudendum. Hi tumores testes non sunt, sed folliculi membrana contexti in quorum medio singuli sunt meatus, e quibus exudat liquor pinguis, et cerosus, quem ipse Castor saepe admoto ore lambit, et exsugit, postea hoc veluti oleo, quas potest corporis partes contingere, oblinit. Hos tumores testes non esse hinc maxime colligas, quod ab his nulla sit ad mentulam via, neque ductus, quo humor in mentulae meatum derivetur, et foras emittatur. Praeterea, quod testes intus reperiantur. Liquor ille, de quo loquimur, quum recens est, oleum refert, quum vetustior mellis liquidi colore est, et crassitudine. Idem leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in utroque inguine tumor est, glandulae prominentis modo, intus meatus est varicosus, capreoli modo intortus e quo liquor effluit. Hos tumores, cum in omnibus leporibus observasset vulgus, lepores omnes simul mares, et foeminas esse credidit. Eosdem tumores Moscho animali esse puto, a quibus odoratum illud pus emanat. Neque sunt audiendi, qui putant tubercula, vel umbilici inflammati saniem esse.* Tumorem esse glandulae, vel testiculo similem membrana circircundatum norunt, qui adulterant. nam in testiculi formam effingunt, ac testiculum *Moschi* appellant *Haec, quae de tumoribus inguinum Castoris, et liquore inde manante a nobis prodita sunt, cum ita se habere doceat ipsa inspectio*, et paullo ante dixerat Rondeletius. *Testes parvi, substrictique, et adhaerentes spinae, qui adimi sine vita animalis non possunt.* Id prius scripserat Dioscorides, licet cen-

confluerit, quod defertur, bivasculum esse testes, pariter Plinius lib. 32. cap. 3. ex Sextio Medico diligentissimo, ex quo videtur colligi posse liquoris folliculos non esse testes et quidem facile, quia testes non sunt liquoris forma in folliculis. Dicendum ergo adesse animalia multa, ut Hyaenas, Zibethica, Castores, Moschifera, Lepores, et alia, quae inguinibus vascula ferant, in quibus liquores quosdam odoratos proprios deferant, ut inter pisces sepia, loligo, purpura, excrementa odorata continent in vesiculis.

Quod autem de Moscho ferunt, non videtur verum. Concedimus quidem animal esse exoticum et Indicum in regno *Pegu* ac potissimum in agro Tumbascorum admodum frequens, caprae non multum dissimile ac corpore praegrandi, *Dorchadem Moschi*, *Gazellam Indicam et Capreolum Moschi* nominatum, ex cuius inferiore maxilla, aeque dentes utrinque singuli porcorum instar exeruntur.

At quum narrant, huic cum Veneris oestro percellitur, furoris vehementia umbilici regionem intumescere ibique congesto sanguine multo et crasso fieri apostema atque tum serum illud animal potum, cibumque aversari omnem et humi sese provolvere atque lapidibus et arborum truncis turgentem partem quadam voluptate confricando disrumpere ac vomicam aperire, ex qua saniem quandam excerni, quae verus est Moschus, illam autem saniem, etiam referunt, super arborum truncis aut saxis relictam, calore solis ac coeli bonitate coqui et elaborari, sic virosum ipsius odorem, si quis est, dissipari et hanc esse optimum Moschum. Alioqui capta fera venatores partem cum corio simul abscindere, cruorem effluentem exprimere, colligere, exsiccare et servare cum utriculis aut pellibus eorumdem animalium, quorum saepe sanguinem exsiccatum, pauculae recrementi dicti portioni commixtum, pro puro Moscho ab institoribus seu adulteratoribus vendi, etc. Nos si haec attente consideraverimus eandem esse naturam Moschiferi animalis, ac Zibethici aperte cognoscemus, nonne ambobus sub umbilico vas excrementi collocatur? nonne ambo ad Venerem irritantur copia sui excrementi? nonne ambo, ut tale excrementum expurgent, se confricant lapidibus et stirpibus? nonne utrumque excrementum eligitur potius ab animali expurgatum, quam ab homine extractum? Quare utriusque similis est natura et ideo si ex Aristotele a notioribus nobis ad minus nota procedendum, ex nota natura Zibethi veniemus in cognitionem Moschi minus nobis noti et dicemus, sicut Zibeth est non ex apostemate, ita neque Moschus, quare Moschiferum animal habebit etiam particulam determinatam naturaliter ad colligendum excrementum dictum Moschus.

CAPUT VIII.

Quid sit Zibeth?

Nomina. Ex hoc animali colligitur odoramentum dictum Zibeth a Scaligero, Zibettum et Zapetion ab Hermolao et Ruellio, a nonnullis Algalia, ab aliis Civetta. Huius in animali ipso, quae sit materia, non certo apud omnes constat.

An sit semen? Siquidem animalis semen vocavit Cardanus, unde a Scaligero reprehenditur, et iure, verum enim semen non esse, patet manifeste, quia, qui adhaerent, subsuntque testes, non eo suos seminales ductus evacuant, sed per penem, ut in canibus, quod sectione earum partium clarissime vidimus. Nec possumus dicere, quatuor habere testes, duos proli generandae destinatos, alteros vero apertos ad superflui seminis excretionem, quia hi utriculi exsiccati, quos servo, odorem Zibethi spirant, nullum autem testes, quo patet aliam

mate-

materiam contineri in testibus, aliam in istis folliculis et verum semen neutiquam esse odorem Zibethi.

An sit sudor?

Plurimi censuerunt esse animalis sudorem, ut Scaliger, Matthiolus, Ianuensis, Renodeus, Io. Leo in desc. Africae, F. Gregorius de Bolivar, quibus subscripsit Faber, id affirmant, quia defatigato, irritato et sudante animali plurimum colligitur, immo etiam sub coxis, brachiis, collo et cauda ex F. Gregorio. Quibus ego assentiri nequeo, nam cum sudor per totum corpus emittatur, non in hominibus tantum, verum etiam in belluis, vidimus enim in equis sudantia dorsum, coxas, collum et caput, etiam si copiosior a dictis partibus sudor emergat, et ideo totum corpus eodem deberet esse praeditum odore. Cum vero soli utriculi et humor solus in ipsis collectus percipiantur odorata, non autem pellem, carnem, axillas et totum corpus, odorata sentiamus, neutiquam dicendus erit sudor, nisi forte a modo, quo colligitur in ipsis utriculis, hoc nomen sumere voluerimus, videtur enim a corpore glanduloso et spongioso per invisibiles poros in cavitates folliculorum resudare, unde dicitur non simpliciter sudor, sed membri Zibethici sudor.

An sit excrementum?

Alii generalius loquentes excrementum dixere, ita Ruellius vocavit sordem odoratissimam genitalium locorum. Dessenius excrementitium genitalium humorem dixit, Scaligero et Renodeo placuit etiam appellare strigmentum circa testes et pudenda concretum. Sed hi non descendunt ad particularem huius excrementi naturam, quare assumto omnium auctorum consensu, quod sit animalis excrementum, considerandum a nobis erit, quale sit excrementum.

Distinctio excrementorum.

Possumus distinguere excrementa, ut aliud sit utile excrementum, ut semen, lac, aliud inutile, ut pus, sudor, sordes, etc. Diximus non esse semen, neque sudorem, neque erit pus, quia nec ulcus adest, nec materia corrupta, vel similis, ex qua pus gignatur. Ego censeo esse excrementum proprium substantiae glandulosae dictorum folliculorum, quae tale gignat insita et propria vi ac faculate, ut ventriculus chylum generat, hepar sanguinem, mammae lac, testes semen, aures suas sordes, sepia atramentum, vipera in dentibus venenum et similia, immo, et simile omnino Melleo excremento Castorei et Moschi, et similium animalium. Sed vereor determinare, an sit excrementum utile ipsi parti, vel animali gignenti, ut lac, et semen, vel omnino inutile, ut sordes aurium. Nam quum genitum excrementum grave videatur ipsi animali, ab eius enim acrimonia vellicatur et cogitur se ipsum eo exonerare, foemina autem, quae cicur facta est, videtur delectari, dum auriscalpio Zibethum extrahitur, ex quo suspicari, inutile et nocuum ipsi animanti esse excrementum possumus. *Dubitatio.* Contra odoris suavitas non indicat concoctionis carentiam, nec putredinem, uti accidit in excrementis praeter naturam, sed perfectam concoctionem et naturae dominium, unde superante natura, materia concocta a vi specifica membri dicenda erit naturalis, quamvis copiose excrescens partem propriam, veluti ad foetum edendum ad sui excretionem irritet, idem enim accidit abundante in suis vasis semine et lacte. Erit ergo excrementum utile, alioquin frustra natura tantam vim dedisset illis utriculis, qua gignerent materiam adeo odoratam et suavem, ut multas alias superet odoratas res. *Excrementum utile.* Sed ad quem finem? *Finis.* semen inservit ad generationem animalium, lac ad eorundem nutritionem, ad quid proderit hoc excrementum? equidem possem imaginari, vel ut irritentur animalia ipsa ad coitum, vel ut ad idem remedium sit homini, eius enim gratia animalia fuerunt creata, ad hoc Castoris mellaginem destinamus, vel denique, ut iste odor inserviat animali ad venandum et ad se allicienda alia animalia, ut de pantherae odore diximus. Si quis meliora attulerit, laudabimus ingenium.

CAPUT IX.

De collectione et electione Zibeth.

Collectio. Quum repleti fuerint utriculi substantia Zibethi, animal ipsum inquietum est et semet exonerare satagit, unde videtur dicendum, ab ipsius acri qualitate turgere, vexari et pungi, atque ad excretionem proritari, delectarique videntur cicurata animalia, dum folliculi ii auriscalpio exinaniuntur, scribit Faber ex F. Gregorio citato. *In hisce montibus, quos animalia haec pererrant, omni adhibita diligentia Nigritae, sive Mauri illi perquirunt veteres arborum, aridosque truncos et ubi aliquas maculas magnas, easque oleosas observaverint, eo se conferunt et globosam quandam materiam truncis iisdem adhaerescentem, nuculas, aut castaneas magnitudine aequantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue et oleosum removent, mundioribus vasis infundunt usuique reservant. Atque haec est omnium optima ac purissima Algalia.* Repletis enim folliculis, ob acrimoniam, *ut* reor, vellicantur et coguntur animalia se depurare, ideo in silvis arborum truncis se confricant, ut talis materia arboribus adhaereat.

Ea autem animalia, quae in caveis magnis domi asservantur, vel cicurata sunt, si abundaverit in eorum utriculis succus iste quasi eo molestata, velociter per caveam ambulant, nec loco stare queunt et si non extrahatur a nobis excrementum, animal ipsum, caveae lateribus et domus parietibus se confricando, Zibeth a se abstergit, quod ita perit. F. Columna apud Fabrum descripsit modum, quo famuli D. Bernardini de Corduba odoriferum hunc liquorem ex masculo detrahere parabant. Modus colligendi *Ex famulis unus lorum, seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores alius pedes tenebat: Tertius utriculos revolvebat, qui medii inter anum, ac pudendum prominent, tam in mare, quam in foemina, in horum cavitate scaturiginem suam liquor ille Zibethicus, consistentiae prorsus melleae sumit. Hic extrahitur immisso auriscalpii maioris simili instrumento, quod per cavitatem quaqua versum saepiuscule revolvitur. Hoc ubi in uno atque altero folliculo praestitisset, gossypio utriusque pilos, qui curti sunt abstergebat. Ac ubi sexies forsan cochleari illo parvo utrumque utriculum emundasset, tantum ferme Zibethi collegit, quantum avellanae nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de Corduba aestate liquidiorem, quam hieme succum colligi, ita, ut in caloribus illis, singulis binis diebus semuncia corraderetur, hiberno vero tempore, vix semel in septimana succum illum, nec tantam eius quantitatem acquiri. Ex foemina postea minus Zibethi educebat, quae cicur facta nullatenus repugnabat.*

Zibethi substantia videtur esse pinguis et unctuosa, nam in aqua ebulliens superiora petit et ab heterogeneis separatur, consistentia mellis, seu butyri est, liquidius aestate abstractum, vel recenter temporis processu incrassatur. Ego extraxi a folliculis animalis demortui ultra drachmas duas, colore albido et mellis liquidioris consistentia. Scaliger, et cum hoc Renodeus, dixit esse *odoramentum pingue, crassum, nigri Saponis facie*, sed vidit in superficie et antiquatum. Amatus vero, *quum recens est*, inquit, *tetri, et horribilis est odoris, postea vero successu temporis gratum spirat odorem.* Quadramius Zibetho contrarium accidere, Ambrae et Moschi, haec enim quo recentiora, eo praestantiora, Zibethum autem vetustius, melius F. Donatus ab Eremita lib. I. Antidotarii cap. 10. optimum, ait esse leonino ac subpallido colore, pingue, moderate liquidum, tempore crassescens, papyro impositum et confricatum solubile sine corpore, quo distinguitur ab adulterato. Idem Frater Evangelista Quadramius lib. de Theriaca c. 11. scripsit: Masculi Zibethum albido est colore, foemellae vero leonino, post hebdomadam

Substantia

Qualitates

ab animali extractum, tempore procedente obscurum adparet, cum tamen et ipsum initio album spectetur, sed citissime fulvescat, praestans sic evadat. Foeminei Zibethi uncia valet quantum masculi unciae quatuor. Ita admista uncia una foeminini, sex masculini unciis ambo perficiuntur, cum masculinum solum absque foeminino parum valeat.

Adulteria. Adulteratur variis modis, admisto butyro, vel pulpa passularum maiorum, seu Zibibi et aliis rebus. Frater Evangelista Quadramius l. de Theriaca cap. 11. Zibethum adulteratur adipe rancido, vel butyro, vel caseo. Sed si huiusmodi parum impositum fuerit cochleari argenteo super prunas, adulteratum reddet suae mistionis odorem, vel casei, vel adipis, vel butyri rancidi, legitimum vero suavissimum odorem. Sed legitimumne, an adulteratum sit, ex F. Gregorio scribit Faber, cognosci, quia infusum in vas, in quo aqua bullit, statim, quod heterogeneum et Algaliae admixtum fuit, fundum petit, Zibethum autem sincerum aquae superficiei innatat. Nos dicimus admixtum cum butyro, vel alia re pingui, non posse separari dicto modo, sed percepimus etiam aliquando in ipso odorem butyri rancidi, butyrum enim veterascens corrumpitur et odore rancido semetipsum manifestat. Solet etiam optimum Zibethum acquirere colorem, veluti telam quandam fuligineam, sed in profundo albescit, quod vero adulteratum fuit, eiusdem est coloris in profundo, ac in superficie, servatur in vitro, non alibi.

Legitimum.

CAPUT X.

De usu et facultatibus Zibethi.

Cautio. Duplicis est usus Zibethum, vel odoris gratia, vel facultatum, odorem tantum respiciunt Myropolae, Medici facultates.

Caute dicunt Myropolae adhibendum esse in compositionibus aromaticis Zibethum, nam suo valido odore alios superat, unde odorata unguenta ex multis conflata Zibethum tantum redolent. *Pulvis Zibethi simplex apud Alexium fit* ex saccharo candi et Zibetho simul in pulverem redactis, qui servatur vase vitreo optime clauso. *Rosellus* sumit ovorum cortices lotos et siccatos, in tenuissimum pulverem redigit et cuilibet unciae addit Karactos iij. Zibethi. Karactus autem pendet grana iiij vel recipit cortices praeparatos ovorum duarum unciarum pondere, infundit in aqua rosacea Moschata 10. vel 12. diebus, eos exsiccat, terit et cribrat in tenuissimum pulverem, addit pulveris sacchari fini unciam unam, tunc mortarium aeneum prunis ardentibus intro positis calefacit, quantum tactu ferre manus possint, inde abstерso mortario imponit pulverem corticum, levigat pistillo et a[illegible]it Zibethi Karactos iiij. paulatim miscendo inuncta pistilli summitate, sic levigat spatio unius horae, postea in vitreo vase bene clauso servat, quo pulvere aspergemus dealbata linteamina, subuculas et alias vestes.

Pulvis Zibethi.

Sapo. Sapo odoratus fit ab iisdem auctoribus, accipiendo saponem communem optimum, secant subtiliter et exsiccant ad solem, vel in umbra per 10. dies, tundunt et cribrant in pulverem tenuem, tunc addunt Zibethi pulverem et aqua rosacea uniunt in solidam formam.

Odoramenta. Fiunt etiam ex Zibetho olea unguenta et suffumigia, quae describere supersedebo.

Vires Pellis. Quoad vires medicas, F. Gregorius de Bolivar apud Fabrum, *pellis*, inquit, *ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectibus. Ventriculum praecipue roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur et quotidie gestetur. Nigri illi Guineae et Brasilienses barbari huius quoque animalis carnibus vescuntur, ut cumque sit pessimi odoris et digestionis durissimae, quam ad venerem tamen prae-*

praestare maximum stimulum affirmant. Sed Hyaenae pellis ad morsum canis facit ex Scribonio Largo cap. 171. *Pervenit ad me opinio,* inquit, *esse in insula Creta barbarum quendam naufragio adpulsum, maiorem natu publice mercedem accipientem. Quin etiam, quum liquorem timent et latratus edunt spasmoque vexantur, remedium brachio sinistro alligato efficere, ut et potionem accipiant et liberrentur vitio. Hoc ego, cum quaererem ab hospite meo legato inde misso nomine Zopyro Gordiense medico, quod esset pro magno munere, accepi. Dixit autem Hyaenae corii particulam esse panno inligatam, quod eo adhuc non sum expertus, quamvis protinus magna cura Hyaenam invenerim et pellem paratam habeam, quia non incidit ex eo quisquam et opto quidem, ne incidat, sed quia id non est in nostra potestate, si casu inciderit, remedium habere oportet ad tantae rei experimentum.* Et Marcellus Empiricus cap. 36. *Vituli marini, aut quod melius est, Hyaenae pelle facta calciamenta, si quis in quotidiano usu habuerit, efficaciter podagrae morbo carebit,* sic etiam Aetius serm. 2. cap. 162. *Hyaenae pellem quidam domi repositam adservant et usu expetente ipsam a rabioso cane commorsis circumdant. Nam proprietate quadam prohibet, ne commorsus in aquae timorem delabatur, sed etiam illapsis auxiliatur,* supra fidem autem est, quod refert Nonius cap. 259. de fulminibus scribens, a fulminibus dictas pelles homines tueri et praeservare, his verbis: *Phocae pellis et Hyaenae: Quorum animantium pelles etiam imperatorum naves circumferunt.*

Avicenna. Zibethi autem liquorem equidem adfirmarem Avicennae fuisse cognitum et de eo egisse lib. 2. c. 326. nomine Galiae et Algaliae, quo loco non potest intelligere Galliam Moschatam, quia loquitur de medicamentis simplicibus, non autem de compositis. Alia vero res est Algalia et Sedervam Serapionis, quae succus herbae frigidus et adstringens est, ut Acacia, quod etiam animadvertit Lusitanus in Dioscoridem. Porro Simon Ianuensis Zebeth esse Avicennae Galiam censuit et animalis Arabici sudorem. Adde quod vires ab Avicenna Algaliae tributae nulli alteri rei, quam nostro Zibetho conveniunt, scribit namque Avicenna: *Galia lenit apostemata dura. Dissolvitur in oleo Ben, aut Keiri et destillatur in aurem dolorosam et eius odoramentum confert epileptico et vivificat eos et sedat frigidam et, quando datur de eo in vino, inebriat. Odor Galiae confortat cor. Algalia confert doloribus matricis frigidis supposita et apostematibus eius duris et phlegmaticis et provocat menstrua et facit matricem descendere praefocatam et inclinatam et mundificat eam et praeparat ipsam ad impraegnationem,* quae omnia Zibethum peroptime praestat, non differt Galia ab Algalia, quia *al* est articulus apud Arabes.

Matthiolus calidae et humidae facultatis esse censuit. Contra Cardanus animalium odorata excrementa valde sicca pronunciavit. Renodeus et Amatus Lusitanus odorem Zibethi Moschio affinem dicunt, sic et qualitatem, at Moschus ex Avicenna est calidus et siccus in secundo gradu. Quod si animalis sudor est, quum sit animalis calidissimi et tempore calidissimo abundas, immo in animali ira et motu calefacto dicendum videtur Zibethum esse substantiam biliosam, calidam et siccam, facultate digerente praeditam, sed quia sapor a nemine, quod sciam, est degustatus, ideo ex hoc nihil colligere possumus certe. Galenus 10. de simp. med. fac. agens de sudore, illi misceri interdum dixit nonnihil bilis, ita, ut aliquando salsus, aliquando amarus adpareat sudor, unde, quum Civetta sudans et bilescens copiosiorem reddat Zibethum, huic sudori nonnihil misceri bilis opinabimur, quare succus erit facultate calidus et siccus et fortasse amarus et acris. Et quum sudantium sordes facultatem habere expertus fuerit Galenus digerentem, ita, ut in phlegmone uberum

Temperamentum.

Zibeth calidum, siccum.

fue-

fuerint efficax remedium, praeterea ad bubonem iisdem usus, celeriter disparuisse tumorem conspexerit. Hinc Avicenna Zibethum, seu Algaliam dura apostemata lenire scripsit. Sed partium genitalium videtur proprium iisdemque dicatum pharmacum, de quo Castor Durantes ita cecinit:

C. Castor Durantes.

Zibethi Veneris crescunt solatia odore,
Adiuvat hoc uterum ne praefocetur, et inde
Est adeo vulvae gratum, ut proclives ad illud
Quamvis admotum irrepat.

Ruellius vero, *si cavernulae*, inquit, *umbilici admoveatur, tradunt conversum in alterutram partem uterum in suam resilire sedem, aut si sursum versus impulsus opprimat, subdito eo devocari, tam amans huius odoramenti vulva, ut ad id undecunque admotum irrepat.* Idem tradit Matthiolus, Renodeus, Amatus, qui etiam pessos adaptat. Hoc etiam utuntur ad uteri strangulationem L. Marcatus, M. Pascalius, G. Bruelius, Schenckius, Hollerius, Altimarus, et Capivaccius. Ad uteri praevocationem malignam commendat Io. Colle. eodem etiam utuntur Rasis, et Valescus Algaliam vocantes. Rod. a Castro lib. 2. de Morb. Mul. cap. 1. ad strangulatus uteri, inungit os vulvae oleo aliquo odorato, admisto uno vel altero grano Zibethi, utitur etiam eiusdem suffitu ad uterum. et lib. 3. cap. 1. ad sterilitatem, ex Zibetho suffitus facit utero. item cap. 2. facit linimentum et cap. 4. os uteri Zibetho inungit. Haec autem vis experientia confirmata, fig. natura videtur esse indicata, quum enim gignatur in animalibus particula, quae uteri seu vulvae quandam formam habet, videtur per id natura nobis indicare voluisse, huiuscemodi succum ibi genitum habere maximam proprietatem cum animalium vulvis.

Ad uteri strangulatus.

Et quia Zibethum abundans in folliculis animalis irritat ipsum ad sui excretionem, videtur per id natura nobis significasse ipsius vim ad coitum incitandum, *proinde* inquit Matthiolus, *nec mirum est, si eo viri peni circumlito magnum mulieribus in coitu afferunt solatium.* Sic Amatus Venerem incitari scripsit pudendis illitis. At Caesalpinus lib. 8. de mor. cap. 9. ad conceptum: *Ut autem avidius*, inquit, *uterus semen suscipiat, aiunt Zibethum glandi illitum in coitu voluptatem mulieri adaugere, unde alacrius semen admittit.* Gattinaria scripsit ad praefocationem matricis valere Zibeth vel Zebeth, quod adplicatur inuncto digito obstetrici et in vulvam immisso et subdit: *De quo semel usus fui in muliere quadam patiente praefocationem, cui causavit tantum adpetitum coeundi, quod quasi continue volebat marito suo copulari, deinde rogavit me sibi vellem talem adpetitum removere, dixi, quod ex se removebitur post aliquot dies. Et nota, quod si vir, quando vult uti cum muliere, ponat in summitate virgae de dicto Zibeth et subito utatur, causabit in ea maximam delectationem.* Utuntur etiam eo ad delectationem mulieri praestandam Capivacceus, Fumanellus de comp. med. cap. 54. et alii.

Ad coitum.

Ad adpetitum Veneris.

Ad impotentiam coeundi Rod. a Fonseca consult. 10. Zibetho oleo de Ben dissoluto inungit penem et testes. Fallopius et Bellocatus apud Trincau. lib. 4. cons. 78. Capivacc. ad epilepsiam cuiusdam foeminae. Salomon Albertus apud Io. Philipp. Brendelium cons. 19. cerotaria ex Tacamahaca cum Zibetho in eorundem meditullio subligare fecit ossi sacro, unum in confinio huius et lumborum, et unum e regione sub umbilico, eadem cerata etiam adplicat Hystericae, cons. 99. sed cons. 98. in suffocatione uteri. Oleum liliorum alborum cum Zibetho et Moscho subdit mulieri in gossypio. Praeterea Felix Platerus apud eundem cons. 102. ad iuvandam conceptionem iubet inungi pectinis regionem noctu cubitum iturae ex quodam linimento, cui Zibethi scrupulum semis miscet, et subdit, huius magna est utilitas affectibus uterinis, ut sint, qui credant, hoc

Ad varios morbos.

 solum

solum sterilitatem uteri corrigere posse. Et Daniel Mylius lib. 1. Antid. Medicochym. in fin. *Zibeth*, inquit, *Colicae stercora expellit*. Sed Hollerius ad colicam ab humore frigido. ℞. *Civettae gr. iiij. aut vj. dissolve oleo rutaceo, inungatur venter*: Greg. Horstius lib. 4. observ. 12. colico linimentum ex Theriaca cum pauxillo Zibethi ad inunctionem umbilici: Solenander sect. 3. consf. 28. in colica pituitosa, *Zibethum* inquit, *utiliter umbilico infricatur et inungitur, vis enim ipsius penetrans calorifica promte se in interna insinuat et quicquid nebulosum est, discutit ac dissolvit, quod humidum est, siccat et mediocriter ita usurpatum calefacit*, quod repetit ex isto Camerar. de Mirabil. cent. 4. num. 46. Erot. de pass. mul. c. 4. *ad suffocationem super omnia est inunctio facta ex Zibetho intus et extra vulvam, quia menstrua attrahuntur et provocantur*. Etiam Mercur. de morb. mul. lib. 4. cap. 10. Paraeus de hom. gen. cap. 48. Vidius de cur. membr. lib. 11. c. 21. Capivacc. Hystericis inungit pudenda Zibetho vel mariti penem.

De Catti Zibethici *felle pinguedine et oleo* ex ipso incocto nihil apud recentiores legimus, sed apud antiquos nonnulla extant de Hyaena ipsorum, ut ex Gal. 2. de comp. med. loc. cap. 7. Asclepiades in collyrio quodam liquido Basilis habet *fellis Hyaenae*, in alio Antonii Musae et alio Philoxeni. Sed Aelianus de Hist. Anim. lib. 6. c. 46. Ibis felle inquit, Hyaenae intermitur. et 1. de comp. med. loc. cap. 1. Galenus ad alopeciam *Hyaenae adipem* laudat, quia tenuium partium substantiam habet, quae promte in cutis profundum penetrare queat, atque ad radices usque capillorum pertingat, denique Aetius serm. 2. cap. 164. *idem facit, et Hyaena tota oleo velut vulpes cocta*. Olei vulpini multas dotes enumerat, quae Hyaenae oleo etiam conveniunt. Demum cap. 194. *Hyaena viva* inquit, in oleo cocta, velut de vulpe dictum est, oleum discussorium efficit arthriticis utilissimum.

CAPUT IX.

De ossibus Civettae.

Restat ultimo loco proponendum de animalis eiusdem Scheleto a me parato, quod apprime utile erit istius naturam investigantibus, in hoc enim cognoscetur ossium dispositio, unde licebit conferre cum Scheleto canis, vulpis, lupi, felis, et aliorum animalium, ut percipiatur similitudo et dissimilitudo cum dictis animalibus.

Quum in omnibus animalibus non idem sit vertebrarum spinae numerus, in nostra Hyaena odorata 49. numerantur. at sui et erinaceo 4. tantum sunt. Equo 8. camelo 15. collum enim constat sex vertebris, ut in canibus, hinc thorax assumit sibi duodecim more solito, adsunt in dorso septem aliae, ut cani etc. at erinaceo 8. cuniculo 10. demum cauda constat viginti quatuor officulis. In cane numeravi 15. tantum. In maxillis dentes incisorii sunt sex utrinque admodum parvi, ut in catopardo et canibus, his proxime accedunt canini dentes magnitudine et forma, ut in canibus. Molares autem utrinque sunt sex, quorum primus prope caninos caeteris minor spectatur, ut penultimus ex his maior omnibus est.

Effigies potius cani et huius generis similibus, quam alteri generi assimilari videbatur et haec breviter dicta sufficiant de anatome. Excuset autem nos lector, si nihil observavimus interiora secando, quia talis erat viscerum putridorum foetor, ut nausea excitata in meis discipulis praesentibus, nempe in Doctore Dominico Panarolo secante et aliis adstantibus, celerrimam sectionem vix permitteret.

ENV-

ENVMERATIO MORBORVM QVIBVS PETVNTVR REMEDIA EX QVADRVPEDIBVS.

San-

N O T I T I A
ANIMALIVM QVADRVPEDVM,
EX QUIBUS
REMEDIA PRAESTANTISSIMA CAPIVNTVR.

SYL-

SYLLABVS

In Hiftoriam Naturalem de Animalibus Quadrupedibus IOANNIS IONSTONI, priore numero hiftoricae defcriptionis paginam exprimente, altero uero tabulam Iconifmi defignante.

INDEX
Tabularum, quo quaevis loco sit inserenda.

